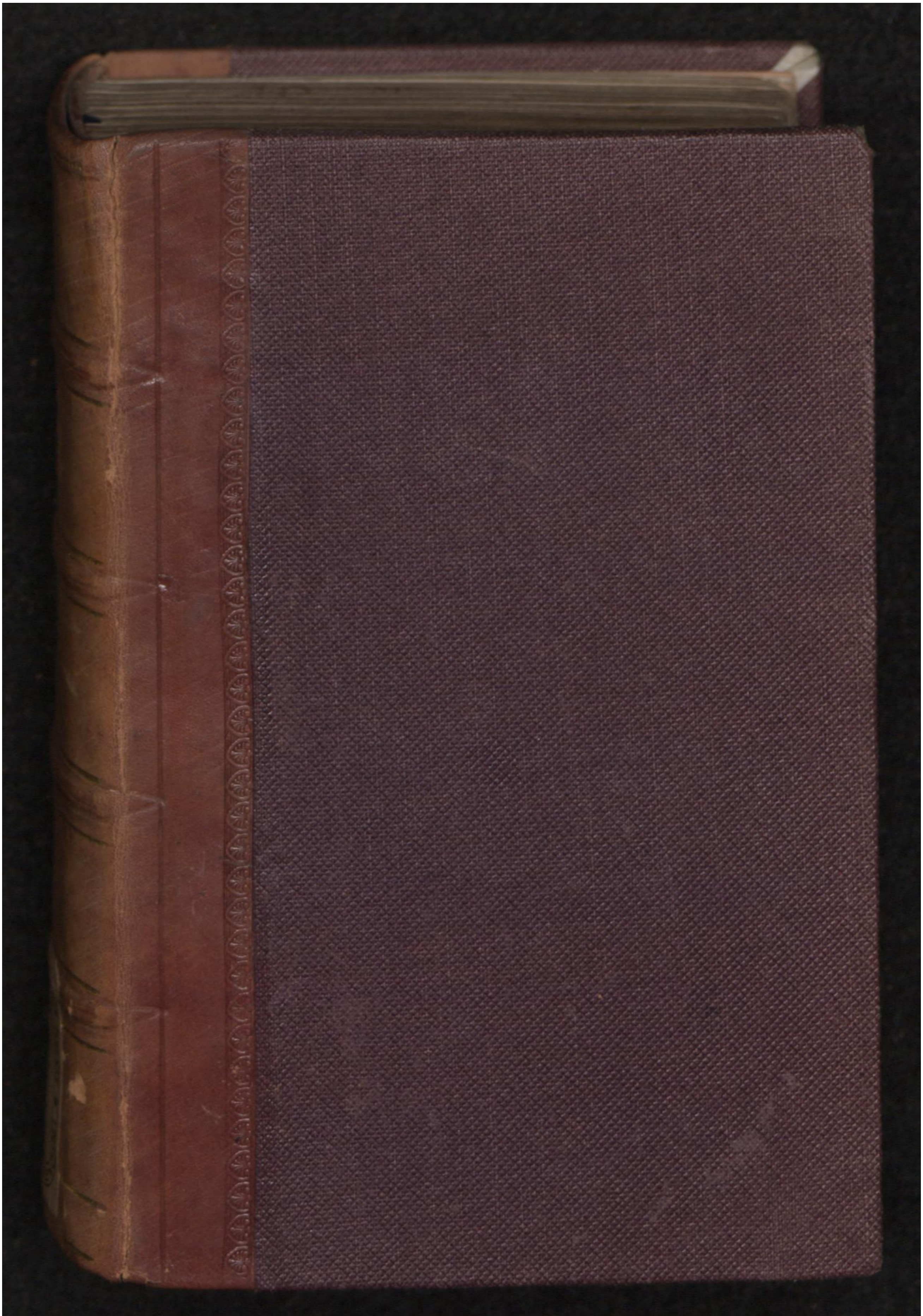
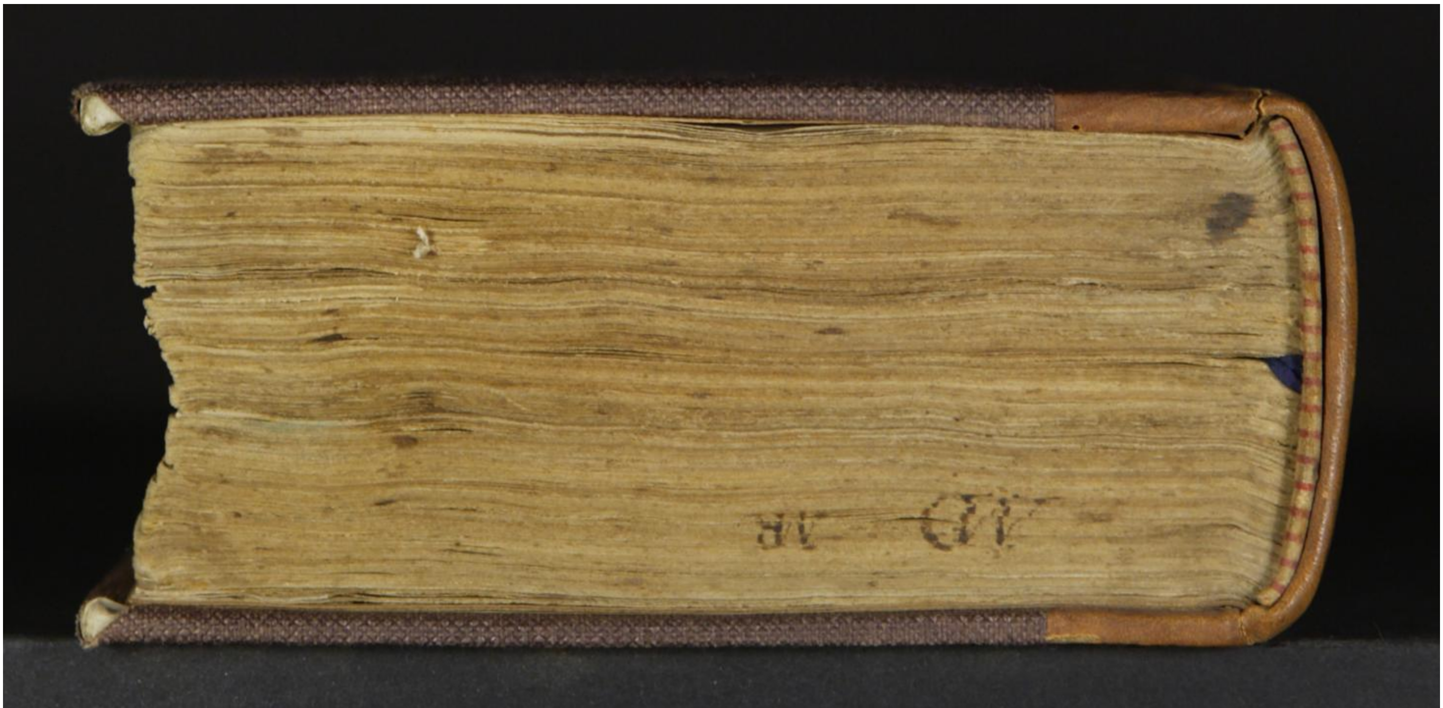
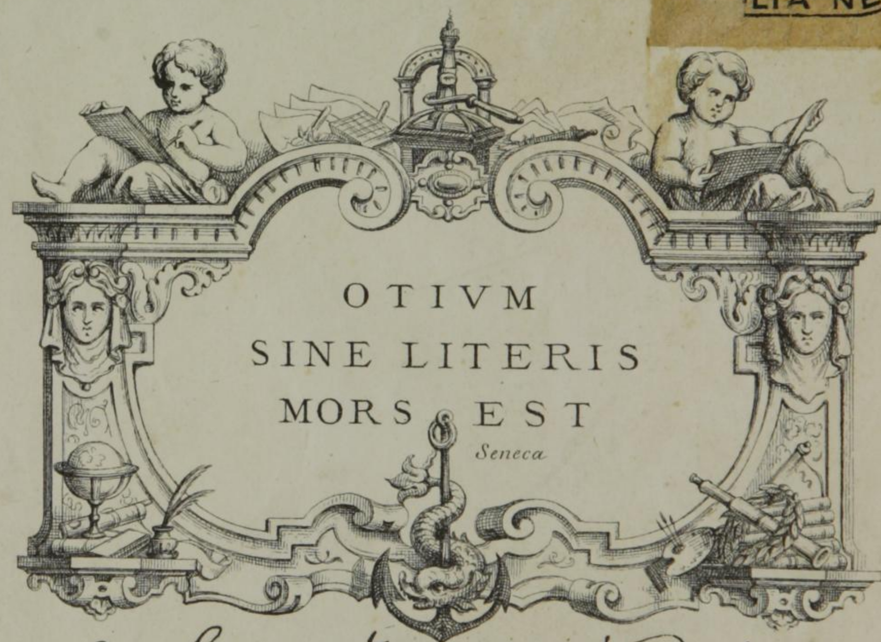

CICERONIS
EPISTOLÆ
AD ATTICUM
&C.
BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE-FIRENZE
RACCOLTA NENCINI
ALDINI
III
1
5

Ex Libris Ioannis Nencini
1874

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLAE AD ATTICVM, AD M. BRVTVM, AD QVINCTVM FRATREM,

Cum correctionibus Pauli Manutii.

AL DVS

VENETIIS, M. D. LXI.

AD CAROLVM PISAVRIVM, Leonardi, clarissimi uiri, filium, egregijs animi bonis, multisq. laudibus iuuenem ornatum, Pauli Manutij, Aldi F. in epistolas Ciceronis ad Atticum præfatio.

BENEFICIORVM, Carole Pisauri, non eadem omnium est ratio. multi, quid detur, spectare solent, sua quidque magnitudine metiuntur, nihil attendunt præterea: ego potius, quibus de caussis, et a quo homine detur, animaduerto; ac, si quid in aliquem, aut in me ipsum collatum est gratiæ, tanti soleo æstimare, quanti uidetur is, qui contulit, æstimandus. hinc fit, ut, quæ a patre tuo, uiro sapientissimo, & cum alijs laudibus ornato, tum uero omnium, quos ego in uita nouerim, humanissimo, quæ item a patruo, qui nuper magno bonorum omnium mœrore decessit, Ioanne Maria, Paphi Episcopo, excellenti non minus doctrina, quàm bonitate, prædito, diuersis temporibus in me profecta sunt officia, ea quanquam summa non fuerint, (neque enim tulit occasio, neque rationes meæ postularunt) pro summis tamen acceperim, & earum rerum loco duxerim, quas qui possident, beatissimi putantur. fons enim ille, unde manarunt,

 amor,

amor fuit, & cum amore iudicium, quod uterque de me habuit: quod equidem, si potero, tuebor officijs: studio certe, omniq. prorsus cura, atque industria bonum uirum, meritorumq. memorem præstabo. quòd si liceret ingenium cum uoluntate coniungere; ut alterum alteri responderet, & cupiditati uires æquarentur: illustrarem beneficia uestra; ac fortasse efficerem, ut gratia mihi a uobis aliqua deberetur, gratiam persoluenti. uerum ut, hoc quidem ab infirmitate mea sperari minime posse, non solum intelligo, uerum etiam ingenue confiteor: sic illud facile polliceor, uereq. affirmo; si quid aut iam est in me facultatis, aut erit aliquando, ijs, in quibus assidue uersor, studijs partum, & uigilijs, uelle me id in omni mea uita, quantumcunque erit, seruire totum uestræ laudi, tuæ præsertim; quæ cum a meis præceptis, & consilijs originem duxerit, exornabo eam, tanquam opus meum, quibus potero artibus, qua licebit industria; florentemq. pulcherrimis uirtutibus alumnum disciplinæ meæ cum inspiciam, gratulabor utrique nostrum pariter, fructumq. amoris & studij ueteris in te mei ex tua gloria uberrimum capiam. Ac tu quidem, mi Carole, cum tibi nasci contigerit ex ea familia, in qua semper uerus honor, & splendor uirtutis enituit, nihil debes humile cogitare, nihil angustum, nihil obscurum, aut inane. excelsa petat animus tuus, ampla, il-

lustria,

lustria, plena dignitatis, & gloriæ. quò te semper a tua prima pueritia mea uox incitauit; quò pater tuus, cuius ad te cogitationes, curæq. referuntur omnes, assidue cohortatur; quò denique te uocant maiorum tuorum exempla; quorum nomina nulla dies extinguet, nulla obscurabit obliuio. non enim, si præstiteris ea, quæ a te expectantur, quæ maxima sunt, nouum in tuam familiam decus inferes: antiqua renouabis, præclaramq. consuetudinem retinebis in tua domo laudis expetendæ, exercendarumq. artium optimarum: quibus instructos, utiles fuisse patriæ ciues, sibi & familiæ gloriosos, de tua gente multos, si annales euolueris, inuenies. Verum, quando te sacris addixisti, & illud uitæ genus complexus es, quod est totum in laudabili ratione, totum in præclaris cogitationibus, & factis constitutum; non te libera uoluntas, ut alios, ad honestum, rectumq. ducit; sed, quo te primum die ad religionem contulisti, eodem die legem ipse tibi imposuisti perpetuæ continentiæ; exclusisti rerum inanium cupiditatem; uelle ad solidam laudem omnia referre, uelle summi Dei gloriam in omni uita, id est tuam salutem spectare professus es. Quare non tibi monitores, quorum te moueat oratio, expectandi: ipse te excita, ipse acue, & impelle. Multæ sunt propositæ adolescentibus uiæ, fallaces, obliquæ, insidiosæ, oculis iucundæ, specie quadam obiecta

uoluptatis : in quibus errare quotidie uides, & labi ducem ſequentes libidinem, non rationem, de tuis æqualibus quamplurimos. tu uiam uirtutis ingredere, ſimplicem, rectam, apertam, principio fortaſſe difficilem, atque aſperam, exitu certe ſalutarem, & glorioſam. hanc, inquam, uiam, ſignatam, & impreſſam ueſtigijs proborum ſanctorumq́. uirorum, ſi uis ipſe tibi carus eſſe, ſi uis ipſe tibi recte conſulere, unam ingredere; aut, ſi ingreſſus iam es, curre per eam celeri gradu ad ea, quæ te manent, præmia immortalitatis. Hæc ego, pro meo in te amore ſingulari, uetereq́. erga parentem tuum ſtudio, ſcriptis tecum ago, quæ ſermonibus & libentius agerem, & ſæpius, ſi liceret. ſed, quando te Patauij tua ſtudia, a quibus abduci non debes, me Venetijs mearum rerum ratio, & ualetudinis detinet infirmitas: proficiſcetur ad te mea uox, his conſignata litteris: quæ tecum erit perpetuo, ubicunque fueris, te proſequetur, quocunque ieris. nec uero dubitaui, quin ea tibi paullo gratior eſſet futura, coniuncta cum Ciceronis uoce, id eſt cum ijs epiſtolis, in quibus cum Attico, familiari ſuo, non minus grauiter, & ſapienter, quàm eleganter, & ſplendide loquitur. fructum, ut ſpero, capies ex utraque non uulgarem. ego enim, ut uelis optima, te hortor: Cicero uolentem adiuuat: ornat enim eloquentia, conſilijs inſtruit ſapientiſſimis. nam diſputat ſæpe in his epiſtolarum libris,

ſermone

ſermone perquam eleganti, de ſtatu reip. de uitijs principum, unde fluunt exitia ciuitatum, de uiciſſitudine fortunæ. qui tibi erit, accurate legenti, ſapientiæ fons uberrimus. A me uero munuſculum hoc habebis, meæ in te uoluntatis & ſtudij argumentum. exiguum, inquies. fateor: ſed uelim ſpectes animum, non rem: quam tamen ne ipſam quidem debes contemnere: ſiquidem eiuſmodi eſt, ut tuas, tuorumq. laudes, a me, non expreſſas, ſed tanquam tenui penicillo deſignatas, ſimul cum beneuolentia mea cunctis gentibus patefaciat.

Venetijs, M. D. LVIII.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM

Liber primus.

CICERO S. D. ATTICO. 1

PETITIONIS NOSTRAE, *quam tibi summæ curæ esse scio, huiusmodi ratio est, quod adhuc coniectura prouideri poßit. Prensat unus P. Galba, sine fuco, et fallacijs, more maiorum. negatur. ut opinio est hominum, non aliena rationi nostræ fuit illius hæc præpropera prensatio. nam illi ita negant uulgo, ut mihi se debere dicant. ita quiddam spero nobis profici, cum hoc percrebescit, plurimos nostros amicos inueniri. nos autem initium prensandi facere cogitaramus eo ipso tempore, quo tuum pue rum cum his litteris proficisci Cincius dicebat. In campo, comitijs tribunicijs, ad* XVI. *kal. Sext. competitores, qui certi esse uidebantur, Galba, & Antonius, & Q. Cornificius. puto te in hoc aut risisse, aut ingemuisse, ut frontem ferias. sunt, qui etiam Cæsonium putent. Aquillium non arbitramur; qui denegat, & iurauit morbum, & illud suum regnum iudiciale opposuit. Catilina, si iudicatum erit meridie non lucere, certus erit competitor. de Aufidio, & Palicano, non puto te expectare, dum scribam. de ijs, qui nunc petunt, Cæsar certus putatur. Thermus cum Silano contendere*

contendere existimatur: qui sic inopes & ab amicis, & existimatione sunt, ut mihi uideatur non esse ἀδώματον, Curium obducere. sed hoc præter me nemini uidetur. nostris rationibus maxime conducere uidetur, Thermum fieri cum Cæsare. nemo est enim ex ijs, qui nunc petunt, qui, si in nostrum annum reciderit, firmior candidatus fore uideatur: propterea quòd curator est uiæ Flaminiæ: quæ cum erit absoluta, sane facile eum libenter nunc ceteri consuli acciderim. Petitorum hæc est adhuc informata cogitatio. Nos in omni munere candidatorio fungendo summam adhibebimus diligentiam: & fortasse, quoniam uidetur in suffragijs multum posse Gallia; cum Romæ a iudicijs forum refrixerit, excurremus mense Septembri legati ad Pisonem, ut Ianuario reuertamur. Cum perspexero uoluntates nobilium, scribam ad te. cetera spero prolixa esse, his duntaxat urbanis competitoribus: illam manum, tu, mihi, cura, ut præstes, quoniam propius abes, Pompeij, nostri amici. nega me ei iratum fore, si ad mea comitia non uenerit. Atque hæc huiusmodi sunt. Sed est, quod abs te mihi ignosci peruelim. Cæcilius, auunculus tuus, a P. Vario cum magna pecunia fraudaretur, agere cœpit cum eius fratre Caninio Satyro de ijs rebus, quas eum dolo malo mancipio accepisse de Vario diceret. una agebant ceteri creditores, in quibus erat Lucullus, et P. Scipio, & is, quem putabant magistrum fore, si bona uenirent, L. Pontius. uerum hoc ridi

culum

culum est, de magistro nunc cognoscere. rogauit me Caecilius, ut adessem contra Satyrum. dies fere nullus est, quin hic Satyrus domum meam uentitet. obseruat L. Domitium maxime: me habet proximum. fuit et mihi, et Quincto fratri magno usui in nostris petitionibus. sane sum perturbatus, cum ipsius Satyri familiaritate, tum Domitij, in quo uno maxime ambitio nostra nititur. demõstraui haec Caecilio: simul & illud ostendi, si ipse unus cum illo uno contenderet, me ei satisfacturum fuisse: nunc in caussa uniuersorum creditorum, hominum praesertim amplissimorum, qui sine eo, quem Caecilius suo nomine perhiberet, facile communem caussam sustinerent, aequum esse, eum & officio meo consulere, & tempori. durius accipere haec mihi uisus est, quàm uellem, & quàm homines belli solent: & postea prorsus ab instituta nostra paucorum dierum consuetudine longe refugit. Abs te peto, ut mihi hoc ignoscas, & me existimes humanitate esse prohibitum, ne contra amici summam existimationem miserrimo eius tempore uenirem; cum is omnia sua studia, & officia in me contulisset. quòd si uoles in me esse durior, ambitionem mihi putabis obstitisse. ego autem arbitror, etiam si id sit, mihi ignoscendum esse: ἐπεὶ οὐχ ἱερήϊον, οὐδὲ βοείην. uides enim, in quo cursu simus, & quàm omnes gratias non modo retinendas, uerum etiam acquirendas putemus. Spero tibi me caussam probasse, cupio quidem certe. Hermathena tua ualde me delectat,

&

& posita ita belle est, ut totum gymnasium ἡλίου ἀνάθημα esse uideatur. multum te amamus. L. Iulio Cæsare, C. Marcio Figulo cos. Filiolo me auctum scito, salua Terentia.

CICERO S. D. ATTICO.

2

ABS TE tam diu nihil litterarum? Ego de meis ad te rationibus scripsi antea diligenter. hoc tempore Catilinam, competitorem nostrum, defendere cogitamus. iudices habemus, quos uolumus, summa accusatoris uoluntate. spero, si absolutus erit, coniunctiorem nobis fore in ratione petitionis: sin aliter acciderit, humaniter feremus. Tuo aduentu nobis opus est maturo. nam prorsus summa hominum est opinio, tuos familiares, nobiles homines, aduersarios honori nostro fore. ad eorum uoluntatem mihi conciliandam maximo te mihi usui fore uideo. quare Ianuario ineunte, ut constituisti, cura ut Romæ sis. Auiam tuã scito desiderio tui mortuam esse, et simul, quòd uerita sit, ne Latinæ in officio non manerent, et in montem Albanum hostias non adducerent. eius rei consolationem ad te L. Saufeium missurum esse arbitror. Nos hic te ad mensem Ianuarium expectamus: ex quodam rumore, an ex litteris tuis ad alios missis? nã ad me de eo nihil scripsisti. Signa, quæ nobis curasti, ea sunt ad Caietam exposita. nos ea non uidimus. neque enim exeundi Roma potestas nobis fuit. misimus, qui pro uectura solueret. te multum amamus, quòd ea abs te

te diligenter, paruoq. curata sunt. Quod ad me sæpe scripsisti de nostro amico placando, feci, et expertus sum omnia: sed mirandum in modum est animo abalienato; quibus de suspicionibus, etsi audisse te arbitror, tamen ex me, cum ueneris, cognosces. Sallustium præsentem restituere in eius ueterẽ gratiam non potui. hoc eo ad te scripsi, quòd is me accusare de te solebat, in se expertus est illum esse minus exorabilem, meum studium nec tibi defuisse. Tulliolam C. Pisoni L. F. Frugi despondimus. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 3

CREBRAS expectationes nobis tui commoues. nuper quidem, cum te iam aduentare arbitraremur, repente abs te in mensem Quinctilẽ reiecti sumus. nunc uero sentio, quod commodo tuo facere poteris, uenias ad id tempus, quod scribis. obieris Quincti fratris comitia; nos longo interuallo uiseris; Acutilianam controuersiam transegeris. hoc me etiam Peduceus, ut ad te scriberem, admonuit. putamus enim utile esse, te aliquando iam rem transigere. mea intercessio & est, & fuit parata. Nos hic incredibili ac singulari populi uoluntate de C. Macro transegimus. cui cum æqui fuissemus, tamen multo maiorem fructum ex populi existimatione, illo damnato, cepimus, quàm ex ipsius, si absolutus esset, gratia cepissemus. Quod ad me de Hermathena scribis, per mihi gratũ est: et ornamentum Academiæ proprium meæ; quòd & Hermes commune omnium, & Minerua singulare est eius gymnasij.

gymnasij. quare uelim, ut ſcribis, ceteris quoque rebus quamplurimis eum locum ornes. Quæ mihi antea ſigna miſiſti, ea nondum uidi. in Formiano ſunt: quò ego nunc proficiſci cogitabam. illa omnia in Tuſculanum deportabo. Caietam, ſi quando abundare cœpero, ornabo. Libros tuos conſerua: et noli deſperare, eos meos facere poſſe. quod ſi aſſequor, ſupero Craſſum diuitijs, atque omnium uicos, & prata contemno. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

4

QVANTVM dolorem acceperim, & quanto fructu ſim priuatus & forenſi, & domeſtico, Lucij fratris noſtri morte; in primis pro noſtra conſuetudine tu exiſtimare potes. nam mihi omnia, quæ iucunda ex humanitate alterius, et moribus homini accidere poſſunt, ex illo accidebant. quare non dubito, quin tibi quoque id moleſtum ſit; cum & meo dolore moueare, et ipſe omni uirtute, officioq. ornatiſſimum, tuiq. & ſua ſponte, & meo ſermone amantem, affinem, amicumq. amiſeris. Quod ad me ſcribis de ſorore tua; teſtis erit tibi ipſa, quantæ mihi curæ fuerit, ut Quincti fratris animus in eam eſſet is, qui eſſe deberet. quem cũ eſſe offenſiorem arbitrarer, eas litteras ad eum miſi, quibus & placarem ut fratrem, et monerem ut minorem, & obiurgarem ut errantem. itaque ex ijs, quæ poſtea ſæpe ab eo ad me ſcripta ſunt, confido ita eſſe omnia, ut & oporteat, & uelimus. De littera-

rum miſſione, ſine cauſſa abs te accuſor. nunquam enim a Pomponia noſtra certior ſum factus, eſſe cui litteras dare poſſem. porro autem neque mihi accidit, ut haberem, qui in Epirum proficiſceretur: neque dum te Athenis eſſe audiebamus. De Acutiliano autem negotio quod mihi mandaras; ut primum a tuo digreſſu Romam ueni, confeceram: ſed accidit, ut & contentione nihil opus eſſet; & ego, qui in te ſatis conſilij ſtatuerim eſſe, mallem Peduceum tibi conſilium per litteras, quàm me, dare. etenim cum multos dies aures meas Acutilio dediſſem; cuius ſermonis genus tibi notum eſſe arbitror; non mihi graue duxi ſcribere ad te de illius querimonijs, cum eas audire, quod erat ſubodioſum, leue putaſſem. ſed abs te ipſo, qui me accuſas, unas mihi ſcito litteras redditas eſſe; cum et otij ad ſcribendum plus, & facultatem dandi maiorem habueris. Quod ſcribis, etiam ſi cuius animus in te eſſet offenſior, a me recolligi oportere: quid dicas? neque id neglexi: ſed eſt miro quodam modo affectus. ego autem, quæ dicenda fuerunt de te, non præterij: quid autem contendendum eſſet, ex tua putabã uoluntate ſtatuere oportere: quam ſi ad me perſcripſeris, intelliges me neque diligentiorem eſſe uoluiſſe, quàm tu eſſes, neque negligentiorem fore, quàm tu uelis. De Tadiana re, mecum Tadius locutus eſt, te ita ſcripſiſſe, nihil eſſe iam, quod laboraret; quoniam hereditas uſucapta eſſet. id mirabamur, te ignorare, de tutela legitima,

ma, in qua dicitur esse puella, nihil usucapi posse. Epiroticam emptionem gaudeo tibi placere. Quæ tibi mandaui, & quæ tu intelliges conuenire nostro Tusculano, uelim, ut scribis, cures; quod sine molestia tua facere poteris. nam nos ex omnibus molestijs, & laboribus uno illo in loco conquiescimus: quò fratrem quotidie expectamus. Terentia magnos articulorum dolores habet, & te, sororem tuam, & matrem maxime diligit, salutemq. tibi plurimam adscribit, & Tulliola, deliciæ nostræ. Cura, ut ualeas; & nos ames; & tibi persuadeas, te à me fraterne amari.

CICERO S. D. ATTICO.

5

NON *committam posthac, ut me accusare de epistolarum negligentia possis. tu modo uideto, in tanto otio ut par mihi sis. Domum Rabirianã Neapoli, quam tu iam dimensam, et exædificatã animo habebas, M. Fonteius emit* HS CCCLↃↃↃXXX. *id te scire uolui, si quid forte ea res ad cogitationes tuas pertineret. Q. frater, ut mihi uidetur, quo uolumus animo est in Pomponiam, et cum ea nunc in Arpinati prædio erat, & secum habebat hominem* χρησιομαθῆ *D. Turranium. Pater nobis decessit ad* VIII. *kal. Dec. Hæc habebam fere, quæ te scire uellem. Tu, uelim, si qua ornamenta* γυμνασιώδη *reperire poteris, quæ loci sint eius, quem tu non ignoras, ne prætermittas. Nos Tusculano ita delectamur, ut nobismet ipsis tum denique, cum*

illò

illò uenimus, placeamus. Quid agas omnibus de rebus, & quid acturus ſis, fac nos quamdiligentisſime certiores. Apud matrem recte eſt; eaq́. nobis curæ eſt. L. Cincio HS XXCD *conſtitui me curaturum idibus Febr. tu, uelim, ea, quæ nobis emiſſe, et paraſſe ſcribis, des operam, ut quamprimum habeamus. & uelim cogites, id quod mihi pollicitus es, quemadmodum bibliothecam nobis conficere poſſis. omnem ſpem delectationis noſtræ, quam, cum in otium uenerimus, habere uolumus, in tua humanitate poſitam habemus. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 6

APVD *te eſt, ut uolumus. mater tua, & ſoror a me, Quinctoq́. fratre diligitur. Cum Acutilio ſum locutus. is ſibi negat a ſuo procuratore quidquam ſcriptum eſſe; & miratur iſtam controuerſiam fuiſſe, quòd ille recuſarat ſatisdari, amplius abs te non peti. Quod te de Tadiano negotio decidiſſe ſcribis; id ego Tadio & gratum eſſe intellexi, & magnopere iucundum. Ille noſter amicus, & mehercule uir optimus, et mihi amiciſſimus, ſane tibi iratus eſt. hoc, ſi, quanti tu æſtimes, ſciam; tum, quid mihi elaborandum ſit, ſcire poſſim. L. Cincio* HS CCLↃↃCCCC *pro ſignis Megaricis, ut tu ad me ſcripſeras, curaui. Hermæ tui Pentelici cum capitibus æneis, de quibus ad me ſcripſiſti, iam nunc admodum delectant. quare uelim, & eos, & ſigna, & cetera, quæ tibi eius loci, &*

nostri studij , & tuæ elegantiæ esse uidebuntur, quamplurima , quamprimumq. mittas , & maxime quæ tibi gymnasij , xystiq. uidebuntur esse. nam in hoc genere sic studio efferimur, ut abs te adiuuandi, ab alijs prope reprehendendi simus. si Lentuli nauis non erit , quò tibi placebit , imponito. Tulliola, deliciolæ nostræ , tuum munusculum flagitat, & me, ut sponsorem , appellat . mihi autem abiurare certius est , quàm dependere. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

7

NIMIVM *raro nobis abs te litteræ afferuntur : cum & multo tu facilius reperias , qui Romam proficiscantur , quàm ego , qui Athenas; & certius tibi sit , me esse Romæ , quàm mihi , te Athenis . itaque propter hanc dubitationem meam breuior hæc ipsa epistola est ; quòd , cum incertus essem , ubi esses , nolebam illum nostrum familiarem sermonem in alienas manus deuenire . Signa Megarica , & Hermas , de quibus ad me scripsisti , uehementer expecto . quidquid eiusdem generis habebis , dignum Academia tibi quod uidebitur ; ne dubitaris mittere ; & arcæ nostræ confidito . genus hoc est uoluptatis meæ : quæ γυμνασιώδη maxime sunt , ea quæro . Lentulus naues suas pollicetur . peto abs te , ut hæc cures diligenter . Chilius te rogat , & ego eius rogatu , εὐμολπιδῶν πάτρια. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 8

Cvm essem in Tusculano, (erit hoc tibi pro illo tuo, Cum essem in Ceramico) ueruntamen cum ibi essem, Roma, puer a sorore tua missus, epistolam mihi abs te allatam dedit, nuntiauitque, eo ipso die post meridiem missuram qui ad te proficisceretur. eo factum est, ut epistolæ tuæ rescriberem aliquid, breuitate temporis tam pauca cogerer scribere. Primum tibi de nostro amico placando, aut etiam plane restituendo polliceor. quod ego, etsi mea sponte ante faciebam, eo nunc tamen & agam studiosius, & contendam ab illo uehementius, quòd tantam ex epistola uoluntatem eius rei tuam perspicere uideor. hoc te intelligere uolo, pergrauiter illum esse offensum: sed quia nullam uideo grauem subesse causam, magnopere confido illum fore in officio, & in nostra potestate. Signa nostra, & Hermeraclas, ut scribis, cum commodissime poteris, uelim imponas, & si quod aliud οἰκεῖον *eius loci, quem non ignoras, reperies, & maxime, quæ tibi palæstræ, gymnasiiq. uidebuntur esse. etenim ibi sedens hæc ad te scribebam; ut me locus ipse admoneret. Præterea typos tibi mando, quos in tectorio atrioli possim includere, & putealia sigillata duo. Bibliothecam tuam caue cuiquam despondeas, quamuis acrem amatorem inueneris. nam ego omnes meas uindemiolas eò reseruo, ut illud subsidium senectuti parem. De fratre, confido ita esse, ut semper*

uolui, & elaboraui. multa signa sunt eius rei, non minimum, quòd soror prægnans est. De comitijs meis, & tibi me permisisse memini, et ego iampridem hoc communibus amicis, qui te expectant, prædico; et te non modo non accersam, sed prohibebo; quòd intelligam multo magis interesse tua, te agere, quod agendum est hoc tempore, quàm mea, te adesse comitijs. proinde eo animo te uelim esse, quasi mei negotij caussa in ista loca missus esses. me autẽ eum et offendes erga te, et audies, quasi mihi, si qua parta erunt, non modo te præsente, sed per te parta sint. Tulliola tibi diem dat, sponsorẽ non appellat. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

9

Et mea sponte faciebam antea, & post, duabus epistolis tuis perdiligenter in eandem rationem scriptis, magnopere sum commotus. eò accedebat hortator assiduus Sallustius, ut agerem quamdiligentissime cum Lucceio de uestra uetere gratia reconcilianda. sed, cum omnia fecissem, non modo eam uoluntatem eius, quæ fuerat erga te, recuperare non potui, uerum ne caussam quidem elicere immutatæ uoluntatis. tametsi iactat ille quidem illud suum arbitrium, & ea, quæ iam tum, cum aderas, offendere eius animum intelligebam. tamen habet quiddam profecto, quod magis in animo eius insederit: quod neque epistolæ tuæ, neque nostra legatio tam potest facile delere, quàm tu præsens non modo oratione, sed tuo uultu illo familiari tolles; si

modo tanti putabis id, quod, si me audies, et si humanitati tuæ constare uoles, certe putabis. ac, ne illud mirere, cur, cum ego antea significarem tibi per litteras, me sperare illum in nostra potestate fore, nunc idem uidear diffidere; incredibile est, quanto mihi uideatur illius uoluntas obstinatior, & in hac iracundia obfirmatior. sed hæc aut sanabuntur, cum ueneris; aut ei molesta erunt, in utro culpa erit. Quod in epistola tua scriptum erat, me iam arbitrari designatum esse; scito, nihil tam exercitum esse nunc Romæ, quàm candidatos, omnibus iniquitatibus; nec, quando futura sint comitia, sciri. uerum hæc audies de Philadelpho. Tu, uelim, quæ Academiæ nostræ parasti, quamprimum mittas. mirum, quàm illius loci non modo usus, sed etiam cogitatio, delectat. Libros uero tuos caue cuiquam tradas. nobis eos, quemadmodum scribis, conserua. summum me eorum studium tenet, sicut odium iam ceterarũ rerum: quas tu, incredibile est, quàm breui tempore quanto deteriores offensurus sis, quàm reliquisti.

CICERO S. D. ATTICO. 10

TEVCRIS *illa lentum sane negotium: neque Cornelius ad Terentiam postea rediit. opinor, ad Considium, Axium, Selicium confugiendum est. nã a Cæcilio propinqui minore centesimis nummũ mouere non possunt. sed, ut ad prima illa redeam, nihil ego illa impudentius, astutius, lentius uidi. libertum mitto: Tito mandaui:* σκέψεις, *atque* ἀναβολαί.

ſed neſcio, an ταυτόματον ἡμῶν. nam mihi Pompeiani prodromi nuntiant, aperte Pompeium acturum, Antonio ſuccedi oportere: eodemq. tempore aget prætor ad populum. res eiuſmodi eſt, ut ego nec per bonorum, nec per popularem exiſtimationem honeſte poſſim hominem defendere; nec mihi libeat, quod uel maximum eſt. etenim accidit hoc, quod totum cuiuſmodi ſit, mando tibi, ut perſpicias. Libertum ego habeo, ſane nequam hominem, Hilarum dico, ratiocinatorem, & clientem tuum. de eo mihi Valerius interpres nuntiat, Chiliusq. ſe audiſſe ſcribit hæc; eſſe hominem cum Antonio; Antonium porro in cogendis pecunijs dictitare, partem mihi quæri, & a me cuſtodem communis quæſtus libertum eſſe miſſum. non ſum mediocriter commotus: neque tamen credidi: ſed certe aliquid ſermonis fuit. totum inueſtiga, cognoſce, perſpice, & nebulonem illum, ſi quo pacto potes, ex iſtis locis amoue. huius ſermonis Valerius auctorem Cn. Plancium nominabat. mando tibi plane, totum, ut uideas, cuiuſmodi ſit. Pompeium nobis amiciſſimum conſtat eſſe. diuortium Muciæ uehementer probatur. P. Clodium, Appij filium, te credo audiſſe, cum ueſte muliebri deprehenſum domi C. Cæſaris, cum pro populo fieret, eumq. per manus ſeruulæ ſeruatum, & eductum: rem eſſe inſigni infamia: quod te moleſte ferre certo ſcio. Quod præterea ad te ſcribam, non habeo. & mehercule eram conturbatior. nam puer feſtiuus, ana-

anagnostes noster, Sositheus decesserat, meq. plus, quàm serui mors debere uidebatur, commouerat. Tu uelim sæpe ad nos scribas. si rem nullam habebis; quod in buccam uenerit, scribito. Vale. kalendis Ian. M. Messalla, & M. Pisone cos.

CICERO S. D. ATTICO. II

ACCEPI tuas tres iam epistolas, unam a M. Cornelio, quam a Tribus ei Tabernis, ut opinor, dedisti; alteram, quam mihi Canusinus tuus hospes reddidit; tertiam, quam, ut scribis, anchoris solutis de faselo dedisti. quæ fuerunt omnes rhetorum. pure loquuntur, cum humanitatis sparsæ sale, tum insignes amoris notis. quibus epistolis sum equidem abs te lacessitus ad scribendum; sed iccirco sum tardior, quòd non inuenio fidelem tabellarium. quotus enim quisque est, qui epistolam paullo grauiorem ferre possit, nisi eam per lectionem releuarit? accedit eò, quòd mihi non est notum, ut quisque in Epirum proficiscatur. ego enim te arbitror, cæsis apud Amaltheam tuam uictimis, statim esse ad Sicyonem oppugnandum profectum. neque id ipsum tamen certum habeo, quando ad Antonium proficiscare, aut quid in Epiro temporis ponas. ita neque Achaicis hominibus, neque Epiroticis paullo liberiores litteras committere audeo. sunt autem post discessum a me tuum res dignæ litteris nostris, sed non committendæ eiusmodi periculo, ut aut interire, aut aperiri, aut intercipi possint. Primum

igitur ſcito, primum me non eſſe rogatum ſententiam, præpoſitumq́. eſſe nobis pacificatorem Allobrogum, idq́. admurmurante ſenatu, neque me inuito eſſe factum. ſum enim & ab obſeruando homine peruerſo liber, et ad dignitatem in rep. retinendam contra illius uoluntatem ſolutus: & ille ſecundus in dicendo locus habet auctoritatem pæne principis, & uoluntatem non nimis deuinctam beneficio conſulis. Tertius eſt Catulus, quartus (ſi etiam hoc quæris) Hortenſius. Conſul autem ipſe paruo animo, & prauo, tantum cauillator genere illo moroſo, quod etiam ſine dicacitate ridetur, facie magis, quàm facetijs, ridiculus, nihil agens cum rep. ſeiunctus ab optimatibus: a quo nil ſperes boni reip. quia non uult; nil metuas mali, quia non audet. eius autem collega & in me perhonorificus, & partium ſtudioſus, ac defenſor bonarum. quinimmo leuiter inter ſe diſſident. Sed uereor, ne hoc, quod infectum eſt, ſerpat longius. credo enim te audiſſe, cum apud Cæſarem pro populo fieret, ueniſſe eò muliebri ueſtitu uirum; idq́. ſacrificium cum uirgines inſtauraſſent, mentionem à Q. Cornificio in ſenatu factam: (is fuit princeps; ne tu forte aliquem noſtrum putes) poſtea rem ex S. C. ad uirgines, & pontifices relatam, idq́. ab ijs nefas eſſe decretum: deinde ex S. C. conſules rogationem promulgaſſe: uxori Cæſarem nuntium remiſiſſe. in hac cauſſa Piſo, amicitia P. Clodij ductus, operam dat, ut ea rogatio, quam ipſe fert, & fert ex S. C. & de

de religione, antiquetur. Meſſalla uehementer adhuc agit ſeuere. boni uiri precibus Clodij remouentur a cauſſa. operæ comparantur. noſmet ipſi, qui Lycurgei a principio fuiſſemus, quotidie demitigamur. inſtat, & urget Cato. Quid multa? uereor, ne hæc, neglecta a bonis, defenſa ab improbis, magnorum reip. malorum cauſſa ſit. Tuus autem ille amicus, (ſcin' quem dicam?) de quo tu ad me ſcripſiſti, poſtea quàm non auderet reprehendere, laudare cœpiſſe, nos, ut oſtendit, admodum diligit, amplectitur, amat, aperte laudat; occulte, ſed ita, ut perſpicuum ſit, inuidet. nihil come, nihil ſimplex, nihil ἐν τοῖς πολιτικοῖς honeſtum, nihil illuſtre, nihil forte, nihil liberum. Sed hæc ad te ſcribam alias ſubtilius. nam neque adhuc mihi ſatis nota ſunt: & huic terræ filio neſcio cui committere epiſtolam tantis de rebus non audeo. Prouincias prætores nondum ſortiti ſunt. res eodem eſt loci, quo reliquiſti. Τοποθεσίαν, quam poſtulas, Miſeni, & Puteolorum, includam orationi meæ. ad III. non. Decemb. mendoſe fuiſſe animaduerteram. Quæ laudas ex orationibus, mihi crede, ualde mihi placebant: ſed non audebam antea dicere: nunc uero, quòd a te probata ſunt, multo mihi ἀττικώτερα uidentur. in illam orationem Metellinam addidi quædam. liber tibi mittetur; quoniam te amor noſtri φιλορήτορα reddidit. Noui tibi quidnam ſcribam?

quid? etiam. Messalla consul. Autronianam domum emit HS CCCCXXXVII. quid id ad me? inquies. tantum, quòd ea emptione et nos bene emisse iudicati sumus; et homines intelligere cœperunt, licere amicorum facultatibus in emendo ad dignitatem aliquam peruenire. Teucris illa lentum negotium, sed tamen est in spe. Tu ista confice: a nobis liberiorem epistolam expecta. Vale. VI. kal. Febr. M. Messalla, & M. Pisone cos.

CICERO S. D. ATTICO. 12

VEREOR, ne putidum sit scribere ad te, quàm sim occupatus: sed tamen ita distinebar, ut uix huic tantulæ epistolæ tempus habuerim, atque id ereptum è summis occupationibus. Prima concio Pompeij qualis fuisset, scripsi ad te antea, non iucunda miseris, inanis improbis, beatis non grata, bonis non grauis. itaque frigebat. tum Pisonis consulis impulsu leuissimus tribunus pl. Fusius in concionem produxit Pompeium. res agebatur in circo Flaminio: et erat in eo ipso loco illo die nundinarum πανήγυρις. quæsiuit ex eo, placeret ne ei, iudices à prætore legi, quo consilio idem prætor uteretur. id autem erat de Clodiana religione ab senatu constitutum. tum Pompeius μαλ' ἀριςοκρατικῶς locutus est; senatusq́. auctoritatem sibi omnibus in rebus maximam uideri, semperq́. uisam esse, respondit, & id multis uerbis. Postea Messalla consul in senatu de Pompeio quæsiuit, quid de religione, & de promulgata

mulgata rogatione sentiret. locutus ita est in senatu, ut omnia illius ordinis consulta γενικῶς laudaret: mihique, ut assedit, dixit, se putare, satis ab se etiam de istis rebus esse responsum. Crassus postea quàm uidit illum excepisse laudem, ex eo, quòd hi suspicarentur homines ei consulatum meum placere, surrexit, ornatissimeq. de meo consulatu locutus est; ut ita diceret, se, quòd esset senator, quòd ciuis, quòd liber, quòd uiueret, mihi acceptum referre; quoties coniugem, quoties domum, quoties patriam uideret, toties se beneficiũ meum uidere. Quid multa? totum hunc locum, quem in Aristocratia ego uarie meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere, de flamma, de ferro, (nosti illas ληκύθους) ualde grauiter pertexuit. Proximus Pompeio sedebam. intellexi hominem moueri; utrum Crassum inire eam gratiam, quam ipse prætermisisset; an esse tantas res nostras, quæ tam libenti senatu laudarentur, ab eo præsertim, qui mihi laudem illam eo minus deberet, quòd meis omnibus litteris in Pompeiana laude perstrictus esset? Hic dies me ualde Crasso adiunxit: & tamen, ab illo aperte, tecte quidquid est datum, libenter accepi. ego autem ipse, dij boni, quo modo ἀνεπερπειρασάμην nouo auditori Pompeio. si unquam mihi ἐπιχειρήματα suppeditauerunt, illo tempore. Quid multa? clamores. etenim hæc erat ὑπόθεσις de grauitate ordinis, de equestri concordia, de consensione Italiæ, de immortuis reliquijs coniurationis, de uili-

tate, de otio. noſti iam in hac materia ſonitus noſtros: tanti fuerunt, ut ego eo breuior ſim, quòd eos uſque iſtinc exauditos putem. Romanæ autem res ſic ſe habent. Senatus ἄρειος πάγος nil conſtantius, nil ſeuerius, nil fortius. nam cum dies ueniſſet rogationi ex s. c. ferendæ. concurſabant barbatuli iuuenes, totus ille grex Catilinæ, duce filiola Curionis; & populum, ut antiquaret, rogabant. Piſo autem conſul, lator rogationis, idem erat diſſuaſor. operæ Clodianæ pontes occuparant. tabellæ miniſtrabantur, ita ut nulla daretur, Vti rogas. hic tibi Roſtra Cato aduolat, conuicium Piſoni conſuli mirificum facit; ſi id eſt conuicium, uox plena grauitatis, plena auctoritatis, plena denique ſalutis. accedit eodem etiam noſter Hortenſius, multi præterea boni. inſignis uero opera Fauonij fuit. hoc concurſu optimatum comitia dimittuntur: ſenatus uocatur. cum decerneretur frequenti ſenatu, contra pugnante Piſone, ad pedes omnium ſigillatim accedente Clodio, ut conſules populum cohortarentur ad rogationem accipiendam: homines ad XV. Curioni nullum s. c. facienti aſſenſerunt: facile ex altera parte CCCC affuerunt. acta res eſt. Fuſius tertium conceſſit. Clodius conciones miſeras habebat, in quibus Lucullum, Hortenſium, C. Piſonem, Meſſallam conſulem contumelioſe lædebat, me tantum comperiſſe omnia criminabatur. Senatus & de prouincijs prætorum, & de legationibus, & de ceteris rebus decernebat, ut ante, quàm rogatio

gatio

gatio lata esset, ne quid ageretur. Habes res Romanas. sed tamen etiam illud, quod ego non speraram, audi. Messalla consul est egregius, fortis, constans, diligens, nostri laudator, amator, imitator. ille alter uno uitio minus uitiosus, quòd iners, quòd somni plenus, quòd imperitus, quòd ἀπρακτότατος, sed uoluntate ita καχέκτης, ut Pompeium post illam concionem, qua ab eo senatus laudatus est, odisse cœperit. itaque mirum in modum omnes a se bonos alienauit. neque id magis amicitia Clodij adductus facit, quàm studio perditarum rerum, atque partium. sed habet sui similem in magistratibus, præter Fusium, neminem. bonis utimur tribunis pl. Cornuto uero pseudocatone. Quid quæris? num ut ad priuata redeam? Τεῦκρις promissa patrauit. tu mandata effice, quæ recepisti. Quinctus frater, qui Argiletani ædificij reliquum dodrantem emit HS DCCXXV, Tusculanum uenditat, ut, si possit, emat Pacilianam domum. Cum Lucceio in gratiam redi. uidero hominem. ualde petitur. renauabo operam. Tu, quid agas, ubi sis, cuiusmodi istæ res sint, fac me quamdiligentissime certiorem. Idibus Febr. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

13

ASIAM Quincto, suauissimo fratri, obtigisse audisti. non enim dubito, quin celerius tibi hoc rumor, quàm ullius nostrum litteræ nuntiarint. nunc, quoniam et laudis auidissimi semper fuimus, et præter

ceteros

ceteros φιλέλληνες & sumus, & habemur, et multorum odia, atque inimicitias reip. caussa suscepimus; παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο; curaque, et effice, ut ab omnibus et laudemur, & amemur. His de rebus plura ad te in ea epistola scribam, quam ipsi Quincto dabo. Tu me, uelim, certiorem facias, quid de meis mandatis egeris, atque etiam, quid de tuo negotio. nam ut Brundisio profectus es, nullæ mihi abs te sunt redditæ litteræ. ualde aueo scire, quid agas. Idibus Mar. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

14

QVAERIS ex me, quid acciderit de iudicio, quod tam præter opinionem omnium factum sit: et simul uis scire, quo modo ego minus, quàm soleam, prœliatus sim. respondebo tibi ὕστερον πρότερον, Ομηρικῶς. Ego enim, quàm diu senatus auctoritas mihi defendenda fuit, sic acriter, & uehementer prœliatus sum, ut clamor, concursusq. maxima cum mea laude fierent. quòd si tibi unquam sum uisus in rep. fortis, certe me in illa caussa admiratus esses. cum enim ille ad conciones confugisset; in hisq. meo nomine ad inuidiam uteretur: dij immortales, quas ego pugnas, & quantas strages edidi: quos impetus in Pisonem, in Curionem, in totam illam manum feci: quo modo sum insectatus leuitatem senum, libidinem iuuentutis. sæpe, ita me dij iuuent, te non solum auctorem consiliorum meorum, uerum etiam spectatorem pugnarum mirificarum

carum

carum desideraui. postea uero quàm Hortensius excogitauit, ut legem de religione Fusius tribunus pl. ferret; in qua nihil aliud a consulari rogatione differebat, nisi iudicum genus; (in eo autem erant omnia) pugnauitque, ut ita fieret; quòd & sibi, et alijs persuaserat, nullis illum iudicibus effugere posse: contraxi uela, perspiciens inopiam iudicum; neque dixi quidquam pro testimonio, nisi quod erat ita notum, atque testatum, ut non possem praeterire. itaque, si caussam quaeris absolutionis, (ut iam πρὸς τὸ πρότερον *reuertar) egestas iudicum fuit, & turpitudo. id autem ut accideret, commissum est Hortensij consilio: qui, dum ueritus est, ne Fusius ei legi intercederet, quae ex* S. C. *ferebatur, non uidit illud, satius esse, illum in infamiae relinqui sordibus, quàm infirmo iudicio committi: sed ductus odio properauit rem deducere in iudicium; cum illum plumbeo gladio iugulatum iri tamen diceret. Sed iudicium, si quaeris, quale fuerit; incredibili exitu, sic, uti nunc ex euentu ab alijs, a me tamen ex ipso initio consilium Hortensij reprehendatur. nam ut reiectio facta est clamoribus maximis; cum accusator, tanquam censor bonus, homines nequissimos reijceret, reus, tanquam clemens lanista, frugalissimum quenque secerneret; ut primum iudices consederunt, ualde diffidere boni coeperunt. non enim unquam turpior in ludo talario consessus fuit. maculosi senatores, nudi equites, tribuni non tam aerarij, quàm, ut appellantur, aerati.*

ærati. pauci tamen boni inerant, quos reiectione fugare ille non potuerat; qui mæsti inter sui dissimiles, & mærentes sedebant, et contagione turpitudinis uehementer permouebantur. hic, ut quæque res ad consilium primis petitionibus referebatur, incredibilis erat seueritas, nulla uarietate sententiarum: nihil impetrabat reus: plus accusatori dabatur, quàm postulabat: triumphabat (quid quæris?) Hortensius se uidisse tantum: nemo erat, qui illum reum, ac non millies condemnatum arbitraretur. me uero teste producto, credo te ex acclamatione Clodij aduocatorum audisse, quæ consurrectio iudicum facta sit, ut me circumsteterint, ut aperte iugula sua pro meo capite P. Clodio ostentarint. quæ mihi res multo honorificentior uisa est, quàm aut illa, cum iurare tui ciues Xenocratem testimonium dicentem prohibuerunt; aut cum tabulas Metelli Numidici, cum hæ, ut mos est, circumferrentur, nostri iudices aspicere noluerunt. multo hæc, inquam, nostra res maior. itaque iudicum uocibus, cum ego sic ab his, ut salus patriæ, defenderer, fractus reus, et una patroni omnes conciderunt. ad me autem eadem frequentia postridie conuenit, qua cum abiens consulatu sum domum reductus. Clamare præclari Ariopagitæ, se non esse uenturos, nisi præsidio constituto. refertur ad consilium: una sola sententia præsidium non desiderauit. defertur res ad senatum: grauissime, ornatissimeq. decernitur. laudantur iudices: datur ne-
gotium

gotium magistratibus. responsurum hominem nemo arbitrabatur. Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι, Ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. *nosti Caluum, ex Nanneianis, illum laudatorem meum, de cuius oratione erga me honorifica ad te scripseram. biduo per unum seruum, & eum ex ludo gladiatorio, confecit totum negotium: accersiuit ad se, promisit, intercessit, dedit. iam uero (o dij boni, rem perditam) etiam noctes certarum mulierum, atque adolescentulorum nobilium introductiones non nullis iudicibus pro mercedis cumulo fuerunt. ita, summo discessu bonorum, pleno foro seruorum,* XX *iudices ita fortes tamen fuerunt, ut, summo proposito periculo, uel perire maluerint, quàm perdere omnia.* XXXI *fuerunt, quos fames magis, quàm fama, commouerit. quorum Catulus cum uidisset quendam, Quid uos, inquit, præsidium a nobis postulabatis? an, ne nummi uobis eriperentur, timebatis? Habes, ut breuissime potui, genus iudicij, & caussam absolutionis. Quæris deinceps, qui nunc sit status reip. et qui meus. Reip. statum illum, quem tu meo consilio, ego diuino confirmatum putabam, qui bonorum omnium coniunctione, & auctoritate consulatus mei fixus, & fundatus uidebatur, nisi quis nos deus respexerit, elapsum scito esse de manibus uno hoc iudicio: si iudicium est, triginta homines populi R. leuissimos, ac nequissimos, nummulis acceptis, ius, & fas omne delere, &, quod omnes non modo homines, uerum etiam pecudes factum esse*

ſciebant, id, Caluum, & Plautum, & Spongiam, et ceteras huiuſmodi quiſquilias ſtatuere, nunquam eſſe factum. ſed tamen, ut te de rep. conſoler, non ita, ut ſperarunt mali, tanto impoſito reip. uulnere, alacris exultat improbitas in uictoria. nam plane ita putauerunt, cum religio, cum pudicitia, cum iudiciorum fides, cum ſenatus auctoritas concidiſſet, fore, ut aperte uictrix nequitia, ac libido pœnas ab optimo quoque peteret ſui doloris, quem improbiſſimo cuique inuſſerat ſeueritas conſulatus mei. Idem ego ille, (non enim mihi uideor inſolenter gloriari, cum de me apud te loquor, in ea præſertim epiſtola, quam nolo alijs legi) idem, inquam, ego recreaui afflictos animos bonorum unũquenque confirmans, & excitans. inſectandis uero, exagitandisq. nummarijs iudicibus, omnem omnibus ſtudioſis, ac fautoribus illius uictoriæ παῤῥησίαν eripui: Piſonem conſulem nulla in re conſiſtere unquam ſum paſſus: deſponſam homini iam Syriam ademi: ſenatum ad priſtinam ſuam ſeueritatem reuocaui, atque abiectum excitaui: Clodium præſentem fregi in ſenatu, cum oratione perpetua, pleniſſima grauitatis, tum altercatione eiuſmodi, ex qua licet pauca deguſtes. nam cetera non poſſunt habere eandem neque uim, neque uenuſtatem, remoto illo ſtudio contentionis, quem ἀγῶνα uos appellatis. Nam, ut idibus Maij in ſenatum conuenimus, rogatus ego ſententiam, multa dixi de ſumma reip. atque ille locus inductus eſt a me diuinitus; ne, una

pla-

plaga accepta, patres conſcripti conciderent, ne defi cerent: uulnus eſſe eiuſmodi, quod mihi neque diſſi-mulandũ, neque pertimeſcendum uideretur: ne aut
* ignorãdo ſtultiſſimi iudicaremur: bis abſolutum eſſe Lentulum, bis Catilinam: hunc tertiũ iam eſſe a iu dicibus in remp. immiſſum. Erras Clodi: non te iudi ces urbi, ſed carceri reſeruarunt; neque retinere in ciuitate, ſed exilio priuare uoluerunt. Quamobrem patres conſcripti erigite animos, retinete ueſtram di gnitatem. manet illa in rep. bonorum conſenſio: do lor acceſſit bonis uiris; uirtus non eſt imminuta: ni-hil eſt damni factum noui, ſed, quod erat, inuen-tum eſt in unius hominis perditi iudicio. plures ſimi les reperti ſunt. Sed quid ago? pæne orationem in epiſtolam incluſi. Redeo ad altercationem. Surgit pulchellus puer: obijcit mihi, me ad Baias fuiſſe. falſum: ſed tamen quid huic ſimile eſt? inquam. quaſi in operto dicas fuiſſe. Quid, inquit, homini Arpinati cum aquis calidis? narra, inquã, patrono tuo, qui Arpinates aquas concupiuit. noſti enim marinas. Quouſque, inquit, hunc regem feremus? regem appellas, inquam, cum Rex tui mentionem nullam fecerit? ille autẽ Regis hereditatem ſpe de-uorarat. Domum, inquit, emiſti. putas, inquam, dicere, iudices emiſti? Iuranti, inquit, tibi non cre-diderunt. mihi uero, inquam, XX iudices credi-derunt: XXXI, quoniam nummos ante acceperunt, tibi nil crediderunt. Magnis clamoribus afflictus conticuit, & concidit. Noſter autem ſtatus eſt hic.

Apud bonos ijdem ſumus, quos reliquiſti; apud ſordem urbis, et fæcẽ multo melius, quàm reliquiſti. nam & illud nobis non obeſt, uideri noſtrum teſtimonium non ualuiſſe. miſſus eſt ſanguis inuidiæ ſine dolore, atque etiam hoc magis, quòd omnes illi fautores illius flagitij, rem manifeſtam illam redemptam eſſe a iudicibus, confitentur. Accedit illud, quòd illa concionalis hirudo ærarij, miſera, et ieiuna plebecula, me ab hoc Magno unice diligi putat. & hercule multa & iucunda conſuetudine coniuncti inter nos ſumus, uſque eò, ut noſtri iſti comeſſatores coniurationis, barbatuli iuuenes, illum in ſermonibus Cnæum Ciceronem appellent. itaque et ludis, et gladiatoribus mirãdas ἐπισημασίας *ſine ulla paſtoricia fiſtula auferebamus. nunc eſt expectatio comitiorum: in quæ omnibus inuitis trudit noſter Magnus Auli filium: atque in eo neque auctoritate, neque gratia pugnat, ſed quibus Philippus omnia caſtella expugnari poſſe dicebat, in quæ modo aſellus onuſtus auro poſſet aſcendere. Conſul autem ille, deterioris hiſtrionis ſimilis, ſuſcepiſſe negotium dicitur, et domi diuiſores habere: quod ego non credo. ſed S. C. duo iam facta ſunt, odioſa, quòd in conſulem facta putantur, Catone, et Domitio poſtulante; unum, ut apud magiſtratus inquiri liceret; alterum, cuiuſmodi diuiſores haberent, aduerſus remp. Lurco autem tribunus pl. qui magiſtratum ſimul cum lege Aelia inijt, ſolutus eſt et Aelia, et Fuſia, ut legem de ambitu ferret; quam il*
le

le bono auſpicio claudus homo promulgauit. ita comitia in ante diem VI. kal. Sext. dilata ſunt. noui eſt in lege hoc, ut, qui nummos in tribu pronuntiauerit, ſi non dederit, impune ſit; ſin dederit, ut, quoad uiuat, ſingulis tribubus H-S ∞ ∞ ∞ debeat. dixi, hanc legem P. Clodium iam antea ſeruaſſe: pronuntiare enim ſolitum eſſe, et non dare. Sed heus tu, uides ne conſulatum illum noſtrum, quem Curio antea ἀποθέωσιν uocabat, ſi hic factus erit, fabam mimum futurum? quare, ut opinor, φιλοσοφιτέον, id quod tu facis, et iſtos conſulatus non floccifacteon? Quod ad me ſcribis, te in Aſiam ſtatuiſſe non ire: equidem mallem, ut ires. ac uereor, ne quid in iſta re minus commode fiat. ſed tamen non poſſum reprehendere conſilium tuum, præſertim cum egomet in prouinciam non ſim profectus. Epigrammatis tuis, quæ in Amaltheo poſuiſti, contenti erimus; præſertim cum & Chilius nos reliquerit, & Archias nil de me ſcripſerit. ac uereor, ne Lucullus, quoniam græcum poema condidit, nunc ad Cæcilianam fabulam ſpectet. Antonio tuo nomine gratias egi; eamq. epiſtolam Manlio dedi. Ad te ideo antea rarius ſcripſi, quòd non habebam idoneum, cui darem; nec ſatis ſciebam, quid darem. te ualde uindicaui. Cincius ſi quid ad me tui negotij detulerit, ſuſcipiam: ſed nunc magis in ſuo eſt occupatus; in quo ego ei non deſum. Tu, ſi uno in loco es futurus, crebras a nobis litteras expecta; aſt plures etiam ipſe mittito. Velim, ad me

scribas, cuiusmodi sit Ἀμαλθεῖον tuum, quo ornatu, qua τοποθεσίᾳ; & quæ poemata, quasq. historias de Ἀμαλθείᾳ habes, ad me mittas. lubet mihi facere in Arpinati. ego tibi aliquid de meis scriptis mittam. nihil erat absoluti. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 15

MAGNA mihi uarietas uoluntatis, et dissimilitudo opinionis, & iudicij Quincti, fratris mei, demonstrata est ex litteris tuis, in quibus ad me epistolarum illius exẽpla misisti. qua ex re et molestia sum tanta affectus, quantam mihi meus amor summus erga utrunque uestrum afferre debuit; & admiratione, quidnam accidisset, quod afferret Quincto, fratri meo, aut offensionem tam grauem, aut commutationem tantam uoluntatis. atque illud a me iam ante intelligebatur, quod te quoque ipsum discedentem a nobis suspicari uidebam, subesse nescio quid opinionis incõmodæ, sauciumq. eius animum; et insedisse quasdam odiosas suspiciones: quibus ego mederi cum cuperem & antea sæpe, & uehementius etiam post sortitionem prouinciæ; nec tantum intelligebam ei esse offensionis, quantum litteræ tuæ declarant; nec tantum proficiebam, quantum uolebam. sed tamen hoc me ipse consolabar, quòd non dubitabam, quin te ille aut Dyrrhachij, aut in istis locis uspiá uisurus esset. quod cum accidisset; confidebam, ac mihi persuaseram fore, ut omnia placarentur inter uos non modo sermone, ac disputatione, sed con

spe-

ſpectu ipſo, congreſſuq. ueſtro. nam, quanta ſit in Quincto, fratre meo, comitas, quanta iucunditas, quàm mollis animus & ad accipiendam, & ad deponendam offenſionem, nihil attinet me ad te, qui ea noſti, ſcribere. ſed accidit perincommode, quòd eum nuſquam uidiſti. ualuit enim plus, quod erat illi non nullorum artificijs inculcatum, quàm aut officium, aut neceſſitudo, aut amor ueſter ille priſtinus, qui plurimum ualere debuit. Atque huius incommodi culpa ubi reſideat, facilius poſſum exiſtimare, quàm ſcribere. uereor enim, ne, dum defendam meos, non parcam tuis. nam ſic intelligo; ut nil a domeſticis uulneris factum ſit, illud quidem, quod erat, eos certe ſanare potuiſſe. ſed huiuſce rei uitium totius, quod aliquanto etiam latius patet, quàm uidetur, præſenti tibi commodius exponam. De ijs litteris, quas ad te Theſſalonica miſit, & de ſermonibus, quos ab illo et Romæ apud amicos tuos, et in itinere habitos putas; ecquid tantum cauſſæ ſit, ignoro: ſed omnis in tua poſita eſt humanitate mihi ſpes huius leuandæ moleſtiæ. nam, ſi ita eſſe ſtatueris, & irritabiles animos eſſe optimorum ſæpe hominum, & eoſdem placabiles; & eſſe hanc agilitatem, ut ita dicam, mollitiemq. naturæ plerunque bonitatis; &, id quod caput eſt, nobis inter nos noſtra ſiue incommoda, ſiue uitia, ſiue iniurias eſſe tolerandas: facile hæc, quemadmodum ſpero, mitigabuntur. quod, ego, ut facias, te rogo. nam ad me, qui te unice diligo, maxime pertinet, nemi-

nem esse meorum, qui aut te non amet, aut abs te non ametur. Illa pars epistolæ tuæ minime fuit necessaria, in qua exponis, quas facultates aut prouincialium, aut urbanorum commodorum & alijs temporibus, & me ipso consule, prætermiseris. mihi enim perspecta est & integritas, & magnitudo animi tui: neque ego inter me, atque te quidquam interesse unquam duxi, præter uoluntatem institutæ uitæ: quòd me ambitio quædam ad honorum studium, te autem alia minime reprehendenda ratio ad honestum otium duxit. uera quidem laude probitatis, diligentiæ, religionis neque me tibi, neque quenquam antepono. amoris uero erga me, cum a fraterno amore, domesticoq. discessi, tibi primas defero. uidi enim, uidi, penitusq. perspexi in meis uarijs tẽporibus et solicitudines, et lætitias tuas. fuit enim mihi sæpe et laudis nostræ gratulatio tua iucunda, et timoris consolatio grata. quin mihi nunc, te absente, non solum consilium, quo tu excellis, sed etiam sermonis communicatio, quæ mihi suauissima tecum solet esse, maxime deest. Quid dicam, in publica re? quo in genere mihi negligenti esse non licet. An in forensi labore? quem antea propter ambitionem sustinebam, nunc ut dignitatem tueri gratia possim. an in ipsis domesticis negotijs? in quibus ego cũ antea, tum uero post discessum fratris te, sermonesq. nostros desidero. Postremo nõ labor meus, non requies; non negotium, non otium; non forenses res, non domesticæ, non publicæ, non priua-

tæ

tæ carere diutius tuo ſuauiſſimo, atque amantiſſimo conſilio, ac ſermone poſſunt. Atque harum rerum commemorationem uerecundia ſæpe impediuit utriuſque noſtrum. nunc autem ea fuit neceſſaria propter eam partem epiſtolæ tuæ, per quam te, ac mores tuos mihi purgatos, ac probatos eſſe uoluiſti. Atque in iſta incommoditate alienati illius animi, et offenſi, illud ineſt tamen commodi, quòd et mihi, et ceteris amicis tuis nota fuit, et abs te aliquando teſtificata tua uoluntas omittendæ prouinciæ; ut, quòd una non eſtis, non diſſenſione, ac diſſidio ueſtro, ſed uoluntate, ac iudicio tuo factum eſſe uideatur. quare et illa, quæ uiolata, expiabuntur; et hæc noſtra, quæ ſunt ſanctiſſime conſeruata, ſuam religionem obtinebunt. Nos hic in rep. infirma, miſera, commutabiliq. uerſamur. credo enim te audiſſe, noſtros equites pæne a ſenatu eſſe diſiunctos. qui primum illud ualde grauiter tulerunt, promulgatum ex S. C. fuiſſe, ut de ijs, qui ob iudicandum pecuniam accepiſſent, quæreretur. qua in re decernenda cum ego caſu non affuiſſem; ſenſiſſemq. id equeſtrem ordinem ferre moleſte, neque aperte dicere; obiurgaui ſenatum, ut mihi uiſus ſum, ſumma cum auctoritate; et in cauſa non uerecunda, admodum grauis, et copioſus fui. Ecce aliæ deliciæ equitum, uix ferendæ, quas ego non ſolum tuli, ſed etiam ornaui. Aſiani, qui de cenſoribus conduxerant, queſti ſunt in ſenatu, ſe, cupiditate prolapſos, nimium magno conduxiſſe: ut inducere-

tur

tur locatio, postulauerunt. ego princeps in adiutoribus, atque adeo secundus. nam, ut illi auderent hoc postulare, Crassus eos impulit. inuidiosa res, turpis postulatio, et confessio temeritatis. summum erat periculum, ne, si nihil impetrassent, plane alienarentur a senatu. huic quoque rei subuentum est maxime a nobis; perfectumque, ut frequentissimo senatu, et libentissimo uterentur; multaq. a me de ordinum dignitate, et concordia dicta sunt kalendis Dec. et postridie. neque adhuc res confecta est, sed uoluntas senatus perspecta. unus enim contradixerat Metellus consul designatus. diu erat dicturus, ad quem propter diei breuitatem peruentum non est, heros ille noster Cato. sic ego conseruans rationem, institutionemq. nostram, tueor, ut possum, illam à me conglutinatam concordiam. sed tamen, quoniam ista sunt infirma, munitur quædam nobis ad retinendas opes nostras tuta, ut spero, uia, quam tibi litteris satis explicare non possum, significatione parua ostendam tamen. utor Pompeio familiarissime. uideo, quid dicas. cauebo, quæ sunt cauenda: ac scribam alias ad te de meis consilijs capessendæ reip. plura. Lucceium scito consulatum habere in animo statim petere. duo enim soli dicuntur petituri. Cæsar cum eo coire per Arrium cogitat: et Bibulus cum hoc se putat per C. Pisonem posse coniungi. Rides? non sunt hæc ridicula, mihi crede. Quid aliud scribam ad te? quid? multa sunt; sed in aliud tempus. Te si expectari uelis, cures ut sciam.

iam

iam illud moleste rogo, quod maxime cupio, ut quamprimum uenias. Nonis Dec. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 16

NIHIL *mihi nunc scito tam deesse, quàm hominem eum, quicum omnia, quæ me cura aliqua afficiunt, una communicem, qui me amet, qui sapiat, quicum loquar, nihil fingam, nihil dissimulem, nihil obtegam. abest enim frater* ἀφελέστατος, *et amantissimus Metellus. non homo, sed littus, atque aer, et solitudo mera. tu autem, qui sæpissime curam, et angorem animi mei sermone, et consilio leuasti tuo; qui mihi et in publica re socius, et in priuatis omnibus conscius, et omnium meorum sermonum, et consiliorum particeps esse soles, ubinam es? ita sum destitutus, ut tantum requietis habeam, quantum cum uxore, et filiola, et mellito Cicerone consumitur. nam illæ ambitiosæ nostræ, fucosæq́, amicitiæ sunt in quodam splendore forensi, fructum domesticum non habent. itaque, cum bene completa domus est, tempore matutino, cum ad forum stipati gregibus amicorum descendimus, reperire ex magna turba neminem possumus, quocum aut iocari libere, aut suspirare familiariter possimus. quare te expectamus, te desideramus, te iam etiam accersimus. multa sunt enim, quæ me solicitant, anguntq́ue: quæ mihi uideor, aures nactus tuas, unius ambulationis sermone exhaurire posse. ac domesticarum quidem solicitudinum aculeos*

leos

leos omnes, et ſcrupulos occultabo, neque ego hüic epiſtolæ, atque ignoto tabellario committam. atque hi (nolo enim te permoueri) non ſunt permoleſti, ſed tamen inſident, et urgent, et nullius amantis conſilio, aut ſermone requieſcunt. In rep. uero, quanquam animus eſt præſens, tamen uoluntas etiam atque etiam ipſa me deficit. nam, ut ea breuiter, quæ poſt tuum diſceſſum acta ſunt, colligam; iam exclames neceſſe eſt, res Romanas diutius ſtare non poſſe. etenim poſt profectionem tuam primus, ut opinor, introitus fuit in cauſſam fabulæ Clodianæ: in qua ego nactus, ut mihi uidebar, locum reſecandæ libidinis, et coercendæ iuuentutis, uehemens fui, et omnes profudi uires animi, atque ingenij mei, non odio auductus alicuius, ſed ſpe non corrigendæ, ſed ſanandæ ciuitatis. afflicta reſp. eſt empto, conſtupratoq́. iudicio. uide, quæ ſint poſtea conſecuta. Conſul eſt impoſitus is nobis, quem nemo præter nos philoſophos aſpicere ſine ſuſpirio poſſet. quantum hoc uulnus? facto S. C. de ambitu, de iudicijs, nulla lex perlata, exagitatus ſenatus, alienati equites Romani. ſic ille annus duo firmamenta reip. per me unum conſtituta, euertit: nam et ſenatus auctoritatem abiecit; et ordinum concordiam diſiunxit. Inſtat hic nunc ille annus egregius. eius initium eiuſmodi fuit, ut anniuerſaria ſacra Iuuentutis non committerentur. nam M. Luculli uxorem Memmius ſuis ſacris initiauit. Menelaus, ægre id paſſus, diuortium fecit. quan-

quam

quam ille paſtor Idæus Menelaum ſolum contempſerit: hic noſter Paris tam Menelaum, quàm Agamemnonem liberum non putauit. Eſt autem C. Herennius quidam tribunus pl. quem tu fortaſſe ne noſti quidem: tametſi poteris noſſe: tribulis enim tuus eſt; et Sextus, pater eius, nummos uobis diuidere ſolebat. is ad plebem P. Clodium traducit; idemq. fert, ut uniuerſus populus in campo Martio ſuffragium de re Clodij ferat. hunc ego accepi in ſenatu, ut ſoleo: ſed nihil eſt illo homine lentius. Metellus eſt conſul egregius, et nos amat; ſed imminuit auctoritatem ſuam, quòd habere dicit cauſſam promulgatam. illud idem de Clodio. Auli autem filius, o dij immortales, quàm ignauus, ac ſine animo miles; quàm dignus, qui Palicano, ſicut facit, os ad male audiendum quotidie præbeat. Agraria autem promulgata eſt a Flauio, ſane leuis, eadem fere, quæ fuit Plotia. ſed interea πολιτικὸς ἀνὴρ οὐδ᾽ ὄναρ quiſquam inueniri poteſt. qui poterat, familiaris noſter (ſic eſt enim: uolo te hoc ſcire) Pompeius togulam illam pictam ſilentio tuetur ſuam. Craſſus uerbum nullum contra gratiam. ceteros iam noſti: qui ita ſunt ſtulti, ut, amiſſa rep. piſcinas ſuas fore ſaluas ſperare uideantur. unus eſt, qui curet, conſtantia magis, et integritate, quàm, ut mihi uidetur, conſilio, aut ingenio, Cato; qui miſeros publicanos, quos habuit amantiſſimos ſui, tertium iam menſem uexat, neque ijs à ſenatu reſponſum dari patitur. ita nos cogimur reliquis

liquis de rebus nihil decernere ante, quàm publicanis responsum sit. quare etiam legationes reiectum iri puto. Nunc uides, quibus fluctibus iactemur: et si ex ijs, quæ scripsimus, tamen etiam a me non scripta perspicis; reuise nos aliquádo; et, quanquam sunt hæc fugienda, quò te uoco, tamen fac, ut amorem nostrum tanti æstimes, ut eò uel cum his molestijs peruenire uelis. nam, ne absens censeare, curabo edicendum, et proponendum locis omnibus. sub lustrum autem censeri, germani negotiatoris est. quare cura, ut te quamprimum uideamus. Vale. XI. kal. Febr. Q. Metello, et L. Afranio cos.

CICERO S. D. ATTICO.

17

Non modo, si mihi tantum esset otij, quantum est tibi; uerum etiam, si tam breues epistolas uelim mittere; (quod tu soles facere) te superarem, et in scripto multo essem crebrior, quàm tu: sed ad sũmas, atque incredibiles occupationes meas accedit, quòd nullam a me epistolam ad te sino absque argumento, ac sententia uenire. Et primum tibi, ut æquum est, ciui amanti patriam, quæ sunt in rep. exponam: deinde, quoniam tibi amore nos proximi sumus, scribemus etiam de nobis ea, quæ scire te non nolle arbitramur. Atque in rep. nunc quidem maxime Gallici belli uersatur metus. nam Edui, fratres nostri, pugnant: Sequani male pugnarunt:

& Heluetij sine dubio sunt in armis, excursionesq. in prouinciam faciunt. senatus decreuit, ut consu-
les duas Gallias sortirentur, delectus haberetur, uacationes ne ualerent, legati cum auctoritate mit
terentur, qui adirent Galliæ ciuitates, darentq. operam, ne eæ cum Heluetijs se iungerent. lega-
ti sunt Q. Metellus Creticus, & L. Flaccus, &, τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μῦρον, Lentulus Clodiæ filius. Atque hoc loco illud non queo præterire, quòd, cum de consularibus mea prima sors exisset, una uoce se-
natus frequens retinendum me in urbe censuit. hoc idem post me Pompeio accidit: ut nos duo, quasi pignora reip. retineri uideremur. quid enim ego a-
liorum in me ἐπιφωνήματα expectem, cum hæc do-
mi nascantur? Vrbanæ autem res sic se habent. Agraria lex a Flauio tribuno pl. uehementer agi-
tabatur auctore Pompeio: quæ nihil populare ha-
bebat, præter auctorem. ex hac ego lege, secun-
da concionis uoluntate, omnia illa tollebam quæ ad priuatorum incommodum pertinebant: libe-
rabam agrum eum, qui P. Mucio, L. Calpur-
nio cos. publicus fuisset: Syllanorum hominum pos-
sessiones confirmabam: Volaterranos, & Arte-
mitanos, quorum agrum Sylla publicarat, ne-
que diuiserat, in sua possessione retinebam: u-
nam rationem non reijciebam, ut ager hac ad-
uenticia pecunia emeretur, quæ ex nouis uecti-
galibus per quinquennium reciperetur. Huic toti rationi agrariæ senatus aduersabatur, suspicans

Pom-

Pompeio nouam quandam potentiam quæri. Pompeius uero ad uoluntatem perferendæ legis incubuerat. ego autem magna cum agrariorum gratia confirmabam omnium priuatorum possessiones: (is enim est noster exercitus, hominum, ut tute scis, locupletium) populo autem, Pompeioq́. (nam id quoque uolebam) satisfaciebam emptione: qua constituta diligenter, & sentinam urbis exhauriri, & Italiæ solitudinem frequentari posse arbitrabar. sed hæc tota res interpellata bello refrixerat. Metellus est consul sane bonus, & nos admodum diligit. ille alter ita nihil est, ut plane, quid emerit, nesciat. Hæc sunt in rep. nisi illud etiam ad remp. putes pertinere, Herennium quendam, tribunum pl. tribulem tuum, sane hominem nequam, atque egentem, sæpe iam de P. Clodio ad plebem traducendo agere cœpisse. huic frequenter interceditur. Hæc sunt, ut opinor, in rep. Ego autem, ut semel nonarum illarum Decembrium, iunctam inuidiæ, ac multorum inimicitijs, eximiam quandam, atque immortalem gloriam consecutus sum; non desti ti eadem animi magnitudine in rep. uersari, et illam institutam, ac susceptam dignitatem tueri. sed postea quàm primum Clodii absolutione leuitatem, infirmitatemq́. iudiciorum perspexi; deinde uidi nostros publicanos facile a senatu disiungi, quanquam a me ipso non diuellerentur; tum autem beatos homines (hos piscinarios dico, amicos tuos) non obscure nobis inuidere: putaui, mihi maiores quasdam

opes,

opes, & firmiora præsidia esse quærenda. itaque primum eum, qui nimium diu de rebus nostris tacuerat, Pompeium adduxi in eam uoluntatem, ut in senatu non semel, sed sæpe, multisq. uerbis suis mihi salutem imperii, atque orbis terrarum adiudicarit. quod non tam interfuit mea, (neque enim illæ res aut ita sunt obscuræ, ut testimonium, aut ita dubiæ, ut laudationem desiderent) quàm reip. quòd erant quidam improbi, qui contentionem fore aliquam mihi cum Pompeio, ex illarum rerum dissensione, arbitrarentur. cum hoc ego me tanta familiaritate coniunxi, ut uterque nostrum in sua ratione munitior, & in rep. firmior hac coniunctione esse possit. odia autem illa libidinosæ, & delicatæ iuuentutis, quæ erant in me incitata, sic mitigata sunt comitate quadam mea, me unum ut omnes illi colant. nihil iam denique a me asperum in quẽquam fit, nec tamen quidquam populare, ac dissolutum: sed ita temperata tota ratio est, ut reip. constantiam præstem, priuatis rebus meis, propter infirmitatem bonorum, iniquitatem malorum, odium in me improborum, adhibeam quandam cautionem, & diligentiam. atque ita tamen nouis amicitiis implicati sumus, ut crebro mihi uafer ille Siculus insusurret Epicharmus cantilenam illam suam:

Νῆφε, καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν. ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν.

Ac nostræ quidem rationis, ac uitæ quasi quandam formam, ut opinor, uides. De tuo autem negotio sæpe ad me scribis: cui mederi nunc non possumus

D est:

est enim illud S. C. summa pedariorum uoluntate, nullius nostrum auctoritate factum. nam, quòd me esse ad scribendum uides; ex ipso S. C. intelligere potes, aliam rem tum relatam, hoc autem, de populis liberis, sine caussa additum. & ita factum est a P. Seruilio filio, qui in postremis sententiam dixit. sed immutari hoc tempore non potest. itaque conuentus, qui initio celebrabantur, iam diu fieri desierunt. tu si tuis blanditiis tamen a Sicyonijs nummulorum aliquid expresseris; uelim, me facias certiorem. Commentarium consulatus mei græce compositum misi ad te. in quo si quid erit, quod homini Attico minus græcum, eruditumq. uideatur; non dicam, quod tibi, ut opinor, Panormi Lucullus de suis historiis dixerat; se, quo facilius illas probaret Romani hominis esse, idcirco barbara quædam, et obsoleta dispersisse. apud me si quid erit eiusmodi, me imprudente erit, & inuito. latinum si perfecero, ad te mittam. tertium poema expectato; ne quod genus a me ipso laudis meæ prætermittatur. hic tu, caue, dicas, τίς πατέρ' αἰνήσει; si est enim apud homines quidquam, quod potius sit; laudetur, nos uituperemur, qui non potius alia laudemus. quanquam non ἐγκωμιαστικὰ sunt hæc, sed ἱστορικά, quæ scribimus. Quinctus frater purgat se mihi per litteras; et affirmat, nil a se cuiquam de te secus esse dictũ. uerum hæc nobis corã summa cura, et diligẽtia sunt agenda: tu modo nos reuise aliquãdo. Cossinius hic, cui dedi litteras, ualde mihi bonus homo,

&

& non leuis, & amans tui uiſus eſt, & talis, qualem eſſe eum tuæ mihi litteræ nuntiarant. Vale. idibus Martiis.

CICERO S. D. ATTICO. 16

Cvm è Pompeiano me Romam recepiſſem ad IIII. id. Maij, Cincius noſter eam mihi abs te epiſtolam reddidit, quam tu idibus Feb. dederas. ei nũc epiſtolæ litteris his reſpondebo. Ac primũ, tibi perſpectum eſſe iudicium de te meum, lætor; deinde, te in iis rebus, quæ mihi aſperius a nobis, atque a noſtris, et iniucundius actæ uidebantur, moderatiſſimũ fuiſſe, uehementiſſime gaudeo; idq. neque amoris mediocris, et ingenii ſummi, ac ſapientiæ iudico. qua de re cum ad me ita ſuauiter, diligenter, officioſe, humaniter ſcripſeris, ut nõ modo hortari te amplius non debeam, ſed ne expectare quidem abs te, aut ab ullo homine tantũ facilitatis, ac manſuetudinis potuerim: nihil duco eſſe cõmodius, quàm de his rebus nihil amplius ſcribere. cum erimus congreſſi, tum, ſi quid res feret, coram inter nos conferemus. Quod ad me de rep. ſcribis, diſputas tu quidem et amanter, et prudenter; et a meis conſiliis ratio tua non abhorret: (nam neque de ſtatu nobis noſtræ dignitatis eſt recedendum, neque ſine noſtris copiis intra alterius præſidia ueniendum: et is, de quo ſcribis, nihil habet amplũ, nihil excelſum, nihil nõ ſummiſſum, atque populare) uerũtamen fuit ratio mihi fortaſſe ad tranquillitatem meorum temporum non inutilis,

ſed mehercule reip. multo etiam utilior, quàm mihi, ciuium improborum impetus in me reprimi, cum hominis ampliſſima fortuna, auctoritate, gratia fluctuantem ſententiam confirmaſſem, & a ſpe malorum ad mearum rerum laudem conuertiſſem. quod ſi cum aliqua leuitate mihi faciendum fuiſſet, nullam rem tanti æſtimaſſem: ſed tamen a me ita acta ſunt omnia, non ut ego illi aſſentiens leuior, ſed ut ille me probans grauior uideretur. Reliqua ſic a me aguntur, & agentur, ut non committamus, ut ea, quæ geſſimus, fortuito geſſiſſe uideamur. eos bonos uiros, illos quos ſignificas, et eam, quam mihi dicis obtigiſſe, σπάρταν non modo nunquam deſeram, ſed etiam, ſi ego ab illa deſerar, tamen in mea priſtina ſententia permanebo. illud tamen, uelim, exiſtimes, me hanc uiam optimatum poſt Catuli mortem nec præſidio ullo, nec comitatu tenere. nam, ut ait Rhynton, ut opinor,

Οἱ μὲν παρ' οὐδέν εἰσιν, οἷς δ' οὐδὲν μέλει.

mihi uero ut inuideant piſcinarij noſtri, aut ſcribam ad te alias, aut in congreſſum noſtrum reſeruabo. a curia autem nulla me res diuellet: uel quòd ita rectum eſt: uel quòd rebus meis maxime conſentaneum: uel quòd, a ſenatu quanti fiam, minime me pænitet. De Sicyonijs, ut ſcripſi ad te antea, non multum ſpei eſt in ſenatu: nemo eſt enim iam, qui queratur. quare, ſi id expectas, longum eſt: alia uia, ſi qua potes, pugna. cum eſt actum; neque animaduerſum eſt, ad quos pertineret; et raptim in eá ſen-

tentiam

tentiam pedarij concurrerunt. inducendi S. C. matu ritas nondū est: quòd neque sunt, qui querantur; et multi partim maleuolentia, partim opinione æquita tis delectātur. Metellus tuus est egregius cōsul. unū reprehēdo, quòd otiū è Gallia non magnopere nūcia ri gaudet. cupit, credo, triūphare. hoc uellem medio crius: cetera egregia. Auli filius uero ita se gerit, ut eius consulatus nō cōsulatus sit, sed Magni nostri ὑπώπιον. De meis scriptis, misi ad te græce perfectū consulatū meum. eum librū L. Cossinio dedi. puto te latinis meis delectari, huic autē græco græcū inuidere. alij si scripserint, mittemus ad te: sed, mihi crede, simul atque hoc nostrū legerunt, nescio quo pacto retardantur. Nunc (ut ad rem meā redeam) L. Papirius Pætus, uir bonus, amatorq. noster, mihi libros eos, quos Ser. Claudius reliquit, donauit. cum mihi, per legē Cinciam licere capere, Cincius amicus tuus diceret; libēter, dixi, me accepturū, si attulisset. nūc, si me amas, si te a me amari scis, enitere per amicos, clientes, hospites, libertos denique, ac seruos tuos, ut scheda ne qua depereat. nā et græcis ijs libris, quos suspicor, et latinis, quos scio illū reliquisse, mihi uehementer opus est. ego autē quotidie magis, quod mihi de forensi labore tēporis datur, in his studiis conquiesco. per mihi, per, inquā, gratū feceris, si in hoc tam diligens fueris, quàm soles in iis rebus, quas me ualde uelle arbitraris: ipsiusq. Pæti tibi negotia cōmendo: de quibus tibi ille agit maximas gratias: et, ut iam inuisas nos, non solū rogo, sed etiā suadeo. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER II.

CICERO S. D. ATTICO.

K AL. Iun. eunti mihi Antium, & gladiatores M. Metelli cupide relinquenti, uenit obuiam tuus puer. is mihi litteras abs te, & commentarium consulatus mei græce scriptum reddidit. in quo lætatus sum, me aliquanto ante de iisdem rebus græce item scriptum librum L. Cossinio ad te perferendum dedisse. nam, si ego tuum ante legissem, furatum me abs te esse diceres. quanquam illa tua (legi enim libenter) horridula mihi, atque incompta uisa sunt: sed tamen erant ornata hoc ipso, quòd ornamenta neglexerant; &, ut mulieres, ideo bene olere, quia nihil olebant, uidebantur. meus autem liber totum Isocratis μυροθήκιον, atque omnes eius discipulorum arculas, ac non nihil etiam Aristotelica pigmenta consumpsit: quem tu Corcyræ, ut mihi aliis litteris significas, strictim attigisti, post autem, ut arbitror, a Cossinio accepisti. quem tibi ego non essem ausus mittere, nisi eum lente, ac fastidiose probauissem. quanquam ad me rescripsit iam Rhodo Possidonius, se, nostrum illud ὑπόμνημα cum legeret, quod ego ad eum, ut ornatius de iisdem rebus scriberet, miseram, non modo non excitatum esse

ad ſcribendum, ſed etiam plane perterritum. quid quæris? conturbaui græcam nationem. ita, uulgo qui inſtabant, ut darem ſibi, quod ornarent, iam exhibere mihi moleſtiam deſtiterunt. tu, ſi tibi placuerit liber, curabis, ut & Athenis ſit, & in ceteris oppidis Græciæ. uidetur enim poſſe aliquid noſtris rebus lucis afferre. Oratiunculas autem, & quas poſtulas, & plures etiam mittam: quoniam quidem ea, quæ nos ſcribimus adoleſcentulorum ſtudiis excitati, te etiam delectant. fuit enim mihi commodum, quòd in eis orationibus, quæ Philippicæ nominantur, enituerit ciuis ille tuus Demoſthenes, et quòd ſe ab hoc refractariolo iudiciali dicendi genere abiunxerit, ut σεμνότερός τις, καὶ πολιτικώτερος uideretur, curare, ut meæ quoque eſſent orationes, quæ conſulares nominarentur: quarum una eſt in ſenatu kalendis Ian. altera ad populum de lege agraria, tertia de Othone, quarta pro Rabirio, quincta de proſcriptorum filiis; ſexta, cum prouinciam in concione depoſui; ſeptima, qua Catilinam emiſi; octaua, quam habui ad populum poſtridie, quàm Catilina profugit; nona in concione, quo die Allobroges inuocarunt; decima in ſenatu, nonis Dec. ſunt præterea duæ breues, quaſi ἀποσπασμάτια legis agrariæ. hoc totum σῶμα, curabo, ut habeas. & quoniam te cum ſcripta, tum res meæ delectant; iiſdem ex libris perſpicies, & quæ geſſerim, et quæ dixerim. aut ne popoſciſſes: ego enim tibi me non offerebá. Quod quæris, quid ſit, quo te accer

ſam; ac ſimul, impeditum te negotiis eſſe, ſignificas; neque recuſas, quin, non modo ſi opus ſit, ſed etiam ſi uelim, accurras: nihil ſane eſt neceſſe: ueruntamen uidebare mihi tempora peregrinationis commodius poſſe diſtribuere. nimis abes diu, præſertim cũ ſis in propinquis locis: neque nos te fruimur, & tu nobis cares. ac nunc quidem otium eſt: ſed, ſi paullo plus furor Pulchelli progredi poſſet, ualde te ego iſtinc excitarem. uerum præclare Metellus impedit, & impediet. quid quæris? eſt conſul φιλόπατρις, et, ut ſemper iudicaui, natura bonus. ille autem non ſimulat, ſed plane tribunus pl. fieri cupit. qua de re cum in ſenatu ageretur, fregi hominem; & inconſtantiam reprehendi, qui Romæ tribunatum pl. peteret, cum in Sicilia ædilitatem ſæpe dictitaſſet. ſed neque magnopere dixi eſſe nobis laborandum: quòd nihilo magis ei liciturũ eſſet plebeio remp. perdere, quàm ſimilibus eius me conſule patriciis eſſet licitum. Iam, cum ſe ille ſeptimo die ueniſſe a Freto, neque ſibi obuiam quenquam prodire potuiſſe, & nocte ſe introiſſe dixiſſet, in eoq́. ſe in concione iactaſſet: nihil ei noui dixi accidiſſe: ex Sicilia ſeptimo die Romam, tribus horis Roma Interamnam: noctu introiſſe; item ante: non eſſe itum obuiam; ne tum quidem, cum iri maxime debuit. quid quæris? hominem petulantem modeſtum reddo, non ſolum perpetua grauitate orationis, ſed etiam hoc genere dictorum. itaque iam familiariter cum ipſo cauillor etiam, ac iocor. quin etiam cum

candida

candidatum deducerem, is quærit ex me, num con
ſueſſem Siculis locum gladiatoribus dare. negaui. at
ego, inquit, nouos patronos inſtituam. ſed ſoror,
quæ tantum habeat conſularis loci, unum mihi ſo-
lum pedem dat. noli, inquam, de uno pede ſororis
queri. licet etiam alterum tollas. non conſulare, in-
quies, dictum. fateor: ſed ego odi illam male con-
ſularem. ea eſt enim ſeditioſa: ea cum uiro bellum
gerit, neque ſolum cum Metello, ſed etiam cum Fa
bio; quòd eos mihi eſſe amicos moleſte fert. Quod
de agraria lege quæris, ſane iam uidetur refrixiſſe.
Quod me quodam modo molli brachio de Pompeij
familiaritate obiurgas: nolim ita exiſtimes, me mei
præſidij cauſſa cum illo coniunctum eſſe: ſed ita res
erat inſtituta, ut, ſi inter nos eſſet aliqua forte diſ-
ſenſio, maximas in rep. diſcordias uerſari eſſet ne-
ceſſe. quod a me ita præcautum, atque ita prouiſum
eſt, non ut ego de optima illa mea ratione decede-
rem; ſed ut ille eſſet melior, & aliquid de popula-
ri leuitate deponeret: quem de meis rebus, in quas
eum multi incitarant, multo ſcito glorioſius, quàm
de ſuis, prædicare. ſibi enim bene geſtæ, mihi con-
ſeruatæ reip. dat teſtimonium. hoc facere illum, mi
hi quàm proſit, neſcio; reip. certe prodeſt. quid, ſi
etiam Cæſarem, cuius nunc uenti ualde ſunt ſecun-
di, reddo meliorem? num tantum obſum reip.?
quin etiam, ſi mihi nemo inuideret; ſi omnes, ut e-
rat æquum, fauerent; tamen non minus eſſet pro-
banda medicina, quæ ſanaret uitioſas partes reip.

quàm

quàm quæ exſecaret. nunc uero, cum equitatus ille, quem ego in cliuo Capitolino, te ſignifero, ac principe, collocaram, ſenatum deſeruerit; noſtri autem principes digito ſe cælum putent attingere, ſi muli barbati in piſcinis ſint, qui ad manum accedant; alij autem negligant: non ne tibi ſatis prodeſſe uideor, ſi perficio, ut nolint obeſſe, qui poſſunt? nam Catonem noſtrum non tu amas plus, quàm ego. ſed tamen ille, optimo animo utens, et ſumma fide, nocet interdum reip. dicit enim tanquam in Platonis πολιτείᾳ, *non tanquam in Romuli fæce, ſententiam. quid uerius, quàm in iudicium uenire, qui ob rem iudicandam pecuniam acceperit? cenſuit hoc Cato: aſſenſit ſenatus. equites curiæ bellum, non mihi: nam ego diſſenſi. quid impudentius publicanis renuntiantibus? fuit tamen, retinendi ordinis cauſſa, facienda iactura. reſtitit, et peruicit Cato. itaque nunc, conſule in carcere incluſo, ſæpe item ſeditione commota, aſpirauit nemo eorum, quorum ego concurſu, itemq́. conſules, qui poſt me fuerunt, remp. defendere ſolebant. Quid ergo? iſtos, inquies, mercede conductos habebimus? Quid faciemus, ſi aliter non poſſumus? an libertinis, atque etiam ſeruis ſeruiamus? ſed, ut tu ais,* ἄλις σπουδῆς. *Fauonius meam tribum tulit honeſtius, quàm ſuam, Lucceij perdidit. accuſauit Naſicam inhoneſte, ac modeſte tamen dixit: ut Rhodi uideretur molis potius, quàm Moloni, operam dediſſe. mihi, quòd defendiſſem, leuiter ſuccenſuit.*

censuit. nunc tamen petit iterum reip. caussa. Lucceius quid agat, scribam ad te, cum Cæsarem uidero, qui aderit biduo. Quod Sicyonij te lædunt, Catoni, & eius æmulatori attribuas Seruilio. quid? ea plaga nonne ad multos bonos uiros pertinet? sed, si ita placuit, laudemus; deinde in dissensionibus soli relinquamur. Amalthea mea te expectat, & indiget tui. Tusculanum, & Pompeianum ualde me delectant; nisi quòd me, illum ipsum uindicem æris alieni, ære non Corinthio, sed hoc circumforaneo obruerunt. In Gallia speramus esse otium. Prognostica mea cum oratiunculis propediem expecta. & tamen, quid cogites de aduentu tuo, scribe ad nos. nam mihi Pomponia nuntiari iussit, te mense Quinctili Romæ fore. id a tuis litteris, quas ad me de accessu tuo miseras, discrepabat. Pætus, ut antea ad te scripsi, omnes libros, quos frater suus reliquisset, mihi donauit. hoc illius munus in tua diligentia positum est. si me amas, cura, ut conseruentur, & ad me perferantur. hoc mihi nil potest esse gratius. Et, tum Græcos, tum uero latinos diligenter ut conserues, uelim. tuum esse hoc muuusculum putabo. Ad Octauium dedi litteras: cum ipso nil eram locutus. neque enim ista tua negotia prouincialia esse putabam: neque te in Toculionibus habebam. sed scripsi, ut debui, diligenter. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 2

CVRA, *amabo te, Ciceronem nostrum. ei nos* θεῖοι *uidemur.* Πελιναίων *in manibus tenebam. & hercule magnum aceruum Dicæarchi mihi ante pedes extruxeram. o magnum hominem, & a quo multo plura didiceris, quàm de Procilio.* Κορινθίων, καὶ Ἀθηναίων *puto me Romæ habere. mihi heredes. lege. hoc doceo: mirabilis uir est.* Ηρώδης, *si homo esset, eum potius legeret, quàm unam litteram scriberet: qui me epistola petiuit: ad te, ut uideo, comminus accessit. coniurasse mallem, quàm restitisse coniurationi, si illum mihi audiendum putassem. De Lollio sanus non es. de Vinio laudo. Sed heus tu, ecquid uides kal. uenire, Antonium non uenire? iudices cogi? nam ita ad me mittunt; Nigidium minari in concione, se iudicem, qui non affuerit, compellaturum. uelim tamen, si quid est de Antonij aduentu, quod audieris, scribas ad me: et quoniam huc non uenis, cenes apud nos utique prid. Kal. caue aliter facias. Cura, ut ualeas.*

CICERO S. D. ATTICO. 3

PRIMVM, *ut opinor,* εὐαγγέλια. *Valerius absolutus est Hortensio defendente. id iudicium Atilio condonatum putabatur: & Epicratem suspicor, ut scribis, lasciuum fuisse: etenim mihi caligæ eius, ut fasciæ cretatæ, non placebant. quid sit, sciemus, cum ueneris. Fenestrarum angustias quòd reprehendis,*

hendis, ſcito te Κύρου παιδείαν reprehendere. nam, cum ego idem iſtuc dicerem, Cyrus aiebat, radiorũ τὰς διαφάσεις latis luminibus, non tam eſſe ſuaues. etenim ἔςω ὄψις μὲν, ἡ, α: τὸ δὲ ὁρώμενον, β, γ: ἀκτῖνες δὲ, δ, καὶ ε. uides enim cetera. nam, ſi κατὰ εἰδώλων ἐμπτώσεις uideremus, ualde laborarent εἴδωλα in anguſtijs. nunc fit lepide illa ἔκχυσις radiorum. cetera ſi reprehenderis, non feres tacitum, niſi ſi quid erit eiuſmodi, quod ſine ſumptu corrigi poſſit. Venio nunc ad menſem Ianuarium, & ad ὑπόστασιν noſtram, ac πολιτείαν: in qua σωκρατικῶς εἰς ἑκάτερον, ſed tamen ad extremum, ut illi ſolebant, τὴν ἀρέσκουσαν. eſt res ſane magni conſilij. nam aut fortiter reſiſtendum eſt legi agrariæ; in quo eſt quædam dimicatio, ſed plena laudis: aut quieſcendum; quod eſt non diſſimile, atque ire in Solonium, aut Antium: aut etiam adiuuandum; quod a me aiunt Cæſarem ſic expectare, ut non dubitet. nam fuit apud me Cornelius. hunc dico Balbum, Cæſaris familiarem. is affirmabat, illum omnibus in rebus meo & Pompeij conſilio uſurum; daturumq. operam, ut cum Pompeio Craſſum coniungeret. Hic ſunt hæc, coniunctio mihi ſumma cum Pompeio; ſi placet, etiam cum Cæſare, reditus in gratiam cum inimicis, pax cum multitudine, ſenectutis otium. ſed me κατάκρισις mea illa commouet, quæ eſt in libro III.

Interea curſus, quos prima a parte iuuentæ,
Quosq. adeo conſul uirtute, animoq. petiſti,

Hos

Hos retine, atque auge famam, laudesq. bonorum. hæc mihi cum in eo libro, in quo multa sunt scripta ἀριστοκρατικῶς, Calliope ipsa præscripserit; non opinor esse dubitandum, quin semper nobis uideatur εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. sed hæc ambulationibus compitaliciis reseruemus. Tu pridie Compitalia memento. balneum calefieri iubebo: & Pomponiam Terentia rogat: matrem adiungemus. θεοφράστου περὶ φιλοτιμίας affer mihi de libris Quincti fratris. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

4

FECISTI *mihi pergratum, quòd Serapionis librum ad me misisti: ex quo quidem ego (quod inter nos liceat dicere) millesimam partem uix intelligo. pro eo tibi præsentem pecuniam solui imperaui; ne tu expensum muneribus ferres. At quoniam nummorum mentio facta est; amabo te, cura, ut cum Titinio, quoquo modo poteris, transigas. si in eo, quod ostenderat, non stat; mihi maxime placet, ea, quæ male empta sunt, reddi, si uoluntate Pomponiæ fieri poterit. si ne id quidem; nummi potius reddantur, quàm ullus sit scrupulus. ualde hoc uelim ante, quàm proficiscare, amanter, ut soles, diligenterq. conficias. Clodius* **ergo, ut ais, ad Tigranem? uelim, Syrpiæ conditione: sed facile patior. accommodatius enim nobis est ad liberam legationem tempus illud; cum et Quinctus noster iam, ut speramus, in otio consederit,*

derit, & , iste sacerdos Bonæ deæ cuiusmodi futurus sit, sciri possit. interea quidem cum musis nos delectabimus animo æquo, immo uero etiam gaudenti, ac libenti. neque mihi unquam ueniet in mentem Crasso inuidere, neque pænitere, quòd a me ipse non desciuerim. De geographia, dabo operam, ut tibi satisfaciam: sed nihil certi polliceor. magnum opus est; sed tamen, ut iubes, curabo, ut huius peregrinationis tibi opus extet. Tu quidquid indagaris de rep. & maxime quos consules futuros putes, facito, ut sciam. tametsi nimis sum curiosus: statui enim nihil iam de rep. cogitare. Terentiæ saltum perspeximus. quid quæris? præter quercum Dodonæam nihil desideramus, quo minus Epirum ipsam possidere uideamur. Nos circiter kal. aut in Formiano erimus, aut in Pompeiano. tu, si in Formiano non erimus; si nos amas, in Pompeianum uenito. id & nobis erit periucundum, & tibi non sane deuium. De muro, imperaui Philotimo, ne impediret, quo minus id fieret, quod tibi uideretur. censeo tamen, adhibeas Vettium. his temporibus, tam dubia uita optimi cuiusque, magni æstimo unius æstatis fructum palæstræ Palatinæ, sed ita tamen, ut nihil minus uelim, quàm Pomponiam, & puerum uersari in timore ruinæ. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

5

CVPIO equidem, & iam pridem cupio Alexandriam, reliquamq. Aegyptum uisere, et simul

ab

ab hac hominum satietate nostri discedere, & cum aliquo desiderio reuerti: sed hoc tempore, & his mittentibus, αἰδέομαι Τρῶας, καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους. *quid enim nostri optimates, si qui reliqui sunt, loquentur? an me aliquo præmio de sententia esse deductum?* Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει, *Cato ille noster, qui mihi unus est pro centum millibus. quid uero historiæ de nobis ad annos* DC *prædicarint? quas quidem ego multo magis uereor, quàm eorum hominum, qui hodie uiuunt, rumusculos. sed, opinor, excipiamus, & expectemus. si enim deferetur; erit quædam nostra potestas, & tum deliberabimus. & iam hercule est in non accipiendo non nulla gloria. quare si quid* Θεοφάνης *tecum forte contulerit, ne omnino repudiaris. de istis rebus expecto tuas literas, quid Arrius narret, quo animo se destitutum ferat; ecqui consules parentur; utrum, ut populi sermo, Pompeius, & Crassus, an, ut mihi scribitur, cum Gabinio Ser. Sulpicius; & num quæ nouæ leges, & num quid noui omnino; &, quoniam Nepos proficiscitur, cuinam auguratus deferatur. quo quidem uno ego ab istis capi possum. Videte ciuitatem meam. sed quid ego hæc, quæ cupio deponere, & toto animo, atque omni cura* φιλοσοφεῖν*? sic, inquam in animo. sic uellem ab initio. nunc uero, quoniam, quæ putaui esse præclara, expertus sum, quàm essent inania; cum omnibus musis rationē habere cogito. Tu tamen de Curtio ad me rescripe certius; & num*

quis

quis in eius locum paretur; & quid de P. Clodio fiat: & omnia, quemadmodum tu polliceris, ἐπὶ χολῆς scribe: & quo die Roma te exiturum putes, uelim ad me scribas; ut certiorem te faciam, quibus in locis futurus sim: epistolamq. statim des de ijs rebus, de quibus ad te scripsi. ualde enim expecto litteras tuas. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

6

QVOD *tibi superioribus litteris promiseram, fore, ut opus extaret huius peregrinationis: nihil iam magnopere confirmo. sic enim sum complexus otium, ut ab eo diuelli non queam. itaque aut libris me delecto, quorum habeo Antij festiuam copiam: aut fluctus numero. nam ad lacertas captandas tempestates non sunt idoneæ. a scribendo prorsus abhorret animus. etenim γεωγραφικὰ, quæ constitueram, magnum opus est: ita ualde Eratosthenes, quem mihi proposueram, a Serapione, & ab Hipparcho reprehenditur. quid censes, si Tyrannio accesserit? & hercule sunt res difficiles ad explicandum, & ὁμοειδεῖς, nec tam possunt ἀνθηρογραφεῖσθαι, quàm uidebantur: &, quod caput est, mihi quæuis satis iusta caussa cessandi est. quin etiam dubitem, an hic Antij considam, et hoc tempus omne consumam: ubi quidem ego mallem diu nimirum, quàm Romæ, fuisse. tu uero sapientior Buthroti domum parasti. sed, mihi crede, proxima est illi municipio hæc Antiatum ciuitas. esse lo-*

cum tam prope Romam, ubi multi ſint, qui Vatinium nunquam uiderint? ubi nemo ſit, præter me, qui quenquam ex XX uiris unum eſſe ſaluum uelit? ubi me interpellet nemo, diligant omnes? hic, hic nimirum πολιτεύτεον: nam iſtic non ſolum non licet, ſed etiam tædet. itaque ἀνέκδοτα a nobis, quæ tibi uni legamus, Theopompino genere, aut etiam aſperiore multo pangentur. neque aliud iam quidquam πολιτεύομαι, niſi odiſſe improbos, & id ipſum nullo cum ſtomacho, ſed potius cum aliqua ſcribendi uoluptate. Sed, ut ad rem, ſcripſi ad quæſtores urb. de Quincti fratris negotio. uide, quid narrent, ecquæ ſpes ſit denarij, an ciſtophoro Pompeiano iaceamus. Præterea de muro, ſtatue, quid faciendum ſit. Aliud quid? etiam. quando te proficiſci iſtinc putes, fac, ut ſciam. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 7

DE GEOGRAPHIA *etiam atque etiam deliberabimus. Orationes autem me duas poſtulas: quarum alteram non libebat mihi ſcribere, quia abſcideram; alteram, ne laudarem eum, quem non amabam. ſed id quoque uidebimus. denique aliquid extabit; ne tibi plane ceſſaſſe uideamur. De Publio quæ ad me ſcribis, ſane mihi iucunda ſunt: eaq. etiam uelim omnibus ueſtigijs indagata ad me afferas, cum uenies; & interea ſcribas, ſi quid intelliges, aut ſuſpicabere, & maxime de legatione quid ſit acturus. equidem ante, quàm tuas legi litteras,*

teras, in hominem ire cupiebam; non mehercule, ut differrem cum eo uadimonium; (nam mira ſum alacritate ad litigandum) ſed uidebatur mihi, ſi quid eſſet in eo populare, quòd plebeius factus eſſet, id amiſſurus. quid enim? ad plebem tranſiſti, ut Tigranem ires ſalutatum? narra mihi, reges Armenij patricios ſalutare non ſolent? quid quæris? acueram me ad exagitandam hanc eius legationem. quam ſi ille contemnit; & ſi, ut ſcribis, bilem id commouet & latoribus, & auſpicibus legis curiatæ: ſpectaculum egregium. Hercule, uerum ut loquamur, ſubcontumelioſe tractatur noſter Publius: primum, qui, cum in domo Cæſaris quondam unus uir fuerit, nunc ne in uiginti quidem eſſe potuerit: deinde, alia legatio dicta erat, alia data eſt: illa opima ad exigendas pecunias Druſo: ut opinor, Piſaurenſis nebuloni Vatinio reſeruatur: hæc ieiuna, ac bella relegatio datur ei, cuius tribunatus ad iſtorum tempora reſeruatur. incende hominem, amabo te, quoad potes. una ſpes eſt ſalutis, iſtorum inter iſtos diſſenſio. cuius ego quædam initia ſenſi ex Curione. iam uero Arrius conſulatum ſibi ereptum fremit. Megabocchus, & hæc ſanguinaria iuuentus inimiciſſima eſt. accedat uero, accedat etiam iſta rixa auguratus. ſpero me præclaras de iſtis rebus epiſtolas ad te ſæpe miſſurum. Sed, illud quid ſit, ſcire cupio, quod iacis obſcure, iam etiam ex ipſis quinque uiris loqui quoſdam. quidnam id eſt? ſi eſt enim aliquid; plus eſt boni, quàm puta-

ram. atque hæc, ſic uelim exiſtimes, non me abs te κατὰ τὸ πρακτικὸν quærere; quòd geſtiat animus aliquid agere in rep. iam pridem gubernare me tædebat, etiam cum licebat. nunc uero, cum cogar exire de naui, non abiectis, ſed ereptis gubernaculis; cupio iſtorum naufragia ex terra intueri; cupio, ut ait tuus amicus Sophocles, καὶ ὑπὸ στέγῃ Πυκνᾶς ἀκοῦσαι ψεκάδος εὑδούσῃ φρενί. De muro, quid opus ſit, uidebis. Caſtritianum mendum nos corrigemus: & tamen ad me Quinctus CLↃCCLↃↃLↃↃↃ ſcripſerat, non ad ſororem tuam HS XXX. Terentia tibi ſalutem dicit. Cicero tibi mandat, ut Ariſtodemo idem de ſe reſpondeas, quod de fratre ſuo, ſororis tuæ filio, reſpondiſti. De Amalthea quod me admones, non negligemus. Cura, ut ualeas.

CICERO S. D. ATTICO. 8

EPISTOLAM cum a te auide expectarem ad ueſperum, ut ſoleo; ecce tibi nuntius, pueros ueniſſe Roma. uoco, quæro, ecquid litterarum? negant. quid ais, inquam, nihil ne a Pomponio? perterriti uoce, & uultu, confeſſi ſunt ſe accepiſſe, ſed excidiſſe in uia. quid quæris? permoleſte tuli. nulla enim abs te per hos dies epiſtola inanis aliqua re utili, & ſuaui. nunc, ſi quid in ea epiſtola, quam ante diem XVI. kal. Mai. dediſti, fuit hiſtoria dignum, ſcribe quamprimum, ne ignoremus: ſin nihil præter iocationem, redde id ipſum. & ſci-

to Curionem adolescentem uenisse ad me salutatum. ualde eius sermo de Publio cum tuis litteris congruebat. ipse uero mirandum in modum reges odisse superbos. peræque narrabat incensam esse iuuentutem, neque hæc ferre posse. bene habemus. nos, si in his spes est, opinor, aliud agamus. Ego me do historiæ. quanquam licet me Saufeium putes esse. nihil me est inertius. Sed cognosce itinera nostra; ut statuas, ubi nos uisurus sis. In Formianum uolumus uenire Parilibus: inde, (quoniam putas prætermittendum nobis esse hoc tempore cratera illum delicatum) kal. Mai. de Formiano proficiscemur, ut Antij simus ad V. non. Mai. ludi enim Antij futuri sunt a IIII. kal. ad prid. non. Mai. eos Tullia spectare uult. inde cogito in Tusculanum, deinde Arpinum, Romam ad kal. Iun. te aut in Formiano, aut Antij, aut in Tusculano, cura, ut uideamus. Epistolam superiorem restitue nobis, & appinge aliquid noui. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

9

SVBITO, cum mihi dixisset Cæcilius quæstor puerum se Romam mittere, hæc scripsi raptim, ut tuos elicerem mirificos cum Publio dialogos, cum eos, de quibus scribis, tum illum, quem addis, & ais, longum esse, quæ ad ea responderis, perscribere; illum uero, qui nondum habitus est, quem illa βοῶπις, cum è Solonio redierit, ad te est relatura. sic uelim putes, nihil hoc posse mihi esse iucundius.

ſi uero, quæ de me pacta ſunt, ea non ſeruantur; in cælo ſum; ut ſciat hic noſter Hieroſolymarius traductor ad plebem, quàm bonam meis putiſſimis orationibus gratiam retulerit: quarum expecta diuinam παλινῳδίαν. etenim, quantum coniectura auguramur, ſi erit nebulo iſte cum his dynaſtis in gratia, non modo de cynico conſulari, ſed ne de iſtis quidem piſcinarum Tritonibus poterit ſe iactare. non enim poterimus ulla eſſe in inuidia, ſpoliati opibus, & illa ſenatoria potentia. ſin autem ab iis diſſentiet; erit abſurdum in nos inuehi. ueruntamen inuehatur. feſtiue, mihi crede, & minore ſonitu, quàm putaram, orbis hic in rep. eſt conuerſus: citius omnino, quàm potuit: id culpa Catonis, ſed rurſus improbitate iſtorum; qui auſpicia, qui Aeliam legem, qui Iuniam, et Liciniam, qui Cæciliam, & Didiam neglexerunt; qui omnia remedia reip. effuderunt; qui regna, qui prædia tetrarchis, qui immanes pecunias paucis dederunt. uideo iam, quò inuidia tranſeat, et ubi ſit habitura. nihil me exiſtimaris neque uſu, neque a Theophraſto didiciſſe, niſi breui tempore, deſiderari noſtra illa tempora, uideris. etenim ſi fuit inuidioſa ſenatus potentia; cum ea non ad populum, ſed ad tres homines immoderatos redacta ſit, quidnam cenſes fore? proinde iſti licet faciant, quos uolent, conſules, tribunos pl. denique etiam Vatinii ſtrumam ſacerdotii διϐάφῳ ueſtiant. uidebis breui tempore magnos non modo eos, qui nihil titubarunt, ſed etiam illum ipſum, qui peccauit,

cauit, Catonem. nam nos quidem, si per istum tuum sodalem Publium licebit, σοφιστεύειν cogitamus: si ille cogitat, tantum duntaxat nos defendere, et, quod est proprium artis huius, ἐπαγγέλλομαι Ἄνδρα ἀπαμύνεσθαι, ὅς τις πρότερος χαλεπήνῃ. patria propitia sit: habet a nobis, etiam si non plus, quàm debitum est, plus certe, quàm postulatum est. male uehi malo alio gubernante, quàm, tam ingratis uectoribus, bene gubernare. Sed hæc coram commodius. nunc audi, quod quæris. Antium me ex Formiano recipere cogito ad v. non. Mai. Antio uolo nonis Mai. proficisci in Tusculanum. sed cum è Formiano rediero, (ibi esse uolo usque ad prid. kal. Mai) faciam statim te certiorem. Terentia tibi salutem. Κικέρων ὁ μικρὸς ἀσπάζεται Τίτον Ἀθηναῖον.

CICERO S. D. ATTICO. 10

VOLO ames constantiam meam. ludos Antij spectare non placet. est enim ὑποσόλοικον, cum uelim uitare omnium deliciarum suspicionem, repente ἀναφαίνεσθαι non solum delicate, sed etiam inepte peregrinantem. quare usque ad non. Mai. te in Formiano expectabo. nunc fac, ut sciam, quo die te uisuri simus. Ab Appij Foro, hora quarta: dederam aliam paulo ante a Tribus Tabernis. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 11

NARRO tibi: plane relegatus mihi uideor, po-

ſteaquam in Formiano ſum. dies enim nullus erat, Antij cum eſſem, quo die non melius ſcirem, Romæ quid ageretur, quàm ij, qui erant Romæ. etenim litteræ tuæ, non ſolum quid Romæ, ſed etiam quid in rep. neque ſolum quid fieret, uerum etiam quid futurum eſſet, indicabant: nunc, niſi ſi quid ex prætereunte uiatore exceptum eſt, ſcire nihil poſſumus. quare quanquam iam te ipſum expecto; tamen iſti puero, quem ad me ſtatim iuſſi recurrere, da ponderoſam aliquam epiſtolam, plená omnium non modo actorum, ſed etiam opinionum tuarum: ac diem, quo Roma ſis exiturus, cura ut ſciam. Nos in Formiano eſſe uolumus uſque ad prid. non. Mai. eò ſi ante eam diem non ueneris, Romæ te fortaſſe uidebo. nam Arpinum quid ego te inuitem?

Τρηχεῖ᾿, ἀλλ᾿ ἀγαθὴ κουροτρόφος. οὔτι ἔγωγε
Ἧς γαίης δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι.

Hæc igitur. Cura ut ualeas.

CICERO S. D. ATTICO.

12

NEGENT *illi Publium trib. pl. factum eſſe. hoc uero regnum eſſe, ferri nullo pacto poteſt. emittat ad me Publius, qui obſignent. iurabo, Cnæum noſtrum, collegam Balbi, Antij mihi narraſſe, in auſpicio fuiſſe. o ſuaues epiſtolas tuas, uno tempore mihi datas, duas: quibus* εὐαγγέλια *quæ reddam, neſcio, deberi quidem plane fateor. ſed uide* συγκύρημα. *Emerſeram commode ex Antio in Appiam ad Tres Tabernas, ipſis Cerialibus, cum in me incurrit*

currit Roma ueniens Curio meus. ibidem illico puer abs te cum epistolis. ille ex me, nihil ne audissem noui? ego negare. Publius, inquit, tribunatum pl. petit. quid ais? & inimicissimus quidem Cæsaris, & ut omnia, inquit, ista rescindat. quid Cæsar? inquam. negat, se quidquam de illius adoptione tulisse. deinde suum, Memmij, Metelli Nepotis exprompsit odium. Complexus iuuenem dimisi, properans ad epistolas. Vbi sunt, qui aiunt, ζώσης φωνῆς? quanto magis uidi ex tuis litteris, quàm ex illius sermone, quid ageretur? de ruminatione quotidiana, de cogitatione Publij, de lituis βοώπιδος, de signifero Athenione, de litteris missis ad Cnæum, de Theophanis, Memmijq́. sermone. quantam porro mihi expectationem dedisti conuiuij istius ἀσελγοῦς? sum in curiositate ὀξύπεινος: sed tamen facile patior te id ad me συμπόσιον non scribere: præsentem audire malo. Quod me, ut scribam aliquid, hortaris: crescit mihi quidem materies, ut dicis: sed tota res etiam nunc fluctuat. κατ' ὀπώρην τραχύτης. quæ si desederit; magis erunt iudicata, quæ scribam: quæ si statim à me ferre non potueris, primus habebis tamen, & aliquandiu solus. Dicæarchũ recte amas: luculentus homo est, et ciuis haud paullo melior, quàm isti nostri ἀδικαίαρχοι. Litteras scripsi hora decima Cerialibus, statim, ut tuas legeram: sed eas eram daturus, ut putaram, postridie ei, qui mihi primus obuiam uenisset. Terentia delectata est tuis litteris, et impertit tibi mul

tum ſalutis: καὶ Κικέρων ὁ φιλόσοφος τὸν πολιτικὸν Τίτον ἀσπάζεται.

CICERO S. D. ATTICO.

13

FACINVS *indignum: epiſtolam,* αὐθωρεὶ *tibi a Tribus Tabernis reſcriptam ad tuas ſuauiſſimas epiſtolas, neminem reddidiſſe? at ſcito, eum faſciculum, quò illam conieceram, domum eo ipſo die latum eſſe, quo ego dederam, & ad me in Formianum relatum eſſe. itaque tibi tuam epiſtolam iuſſi referri; ex qua intelligeres, quàm mihi tum illæ gratæ fuiſſent. Romæ quod ſcribis ſileri: ita putabam. at hercule in agris non ſiletur: nec iam ipſi agri regnum ueſtrum ferre poſſunt. ſi uero in hanc* τηλέπυλον *ueneris* λαιςρυγονίην, *(Formias dico) qui fremitus hominum? quàm irati animi? quanto in odio noſter amicus Magnus? cuius cognomen una cum Craſſi Diuitis cognomine conſeneſcit. credas mihi uelim: neminem adhuc offendi, qui hæc tam lente, quàm ego fero, ferret. quare, mihi crede,* φιλοσοφῶμεν. *iuratus tibi poſſum dicere, nihil eſſe tanti. Tu ſi litteras ad Sicyonios habes, aduola in Formianum: unde nos prid. non. Mai. cogitamus. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO.

14

QVANTAM *tu mihi moues expectationem de ſermone Bibuli, quantam de colloquio* Βοώπιδος, *quantam etiam de illo delicato conuiuio. proinde ita fac uenias ad ſitientes aures. quanquam nihil eſt*

iam

iam, quod magis timendum nobis putem, quàm ne ille noster Sampsiceramus, cum se omnium sermonibus sentiet uapulare, & cum has actiones δ'ανατρέπτους uidebit, ruere incipiat. ego autem usque eò sum eneruatus, ut hoc otio, quo nunc tabescimus, malim ἐντυραννεῖσθαι, quàm optima spe dimicare. De pangendo quod me crebro adhortaris, fieri nihil potest. basilicam habeo, non uillam, frequentia Formianorum. at comparem basilicæ? tribum Aemiliam. sed omitto uulgus: post horam quartam molesti ceteri non sunt: C. Arrius proximus est uicinus, immo ille quidem iam contubernalis: qui etiam se iccirco Romam ire negat, ut hic mecum totos dies philosophetur. ecce ex altera parte Sebosus ille Catuli familiaris. quò me uertam? statim mehercule Arpinum irem, ni te in Formiano commodissime expectari uiderem, duntaxat ad prid. non. Mai. uide enim, quibus hominibus aures sint deditæ meæ. occasionem mirificam, si quis nunc, dum hi apud me sunt, emere de me fundum Formianum uelit. & tamen illud probem. magnum quid aggrediamur, & multæ cogitationis, atque otij. sed tamen satisfiet a nobis, neque parcetur labori.

CICERO S. D. ATTICO. 15

VT scribis, ita uideo, non minus incerta in rep. quàm in epistola tua. sed tamen ista ipsa me uarietas sermonum, opinionumq. delectat. Romæ enim uideor esse, cum tuas litteras lego, et, ut fit in tan-

tis rebus, modo hoc, modo illud audire. illud tamen explicare non possum, quidnam inueniri possit, nullo recusante, ad facultatem agrariam. Bibuli autem ista magnitudo animi in comitiorum dilatione, quid habet, nisi ipsius iudicium sine ulla correctione reip.? nimirum in Publio spes est: fiat, fiat tribunus plebis: si nihil aliud, ut eo citius tu ex Epiro reuertare. nam, ut illo tu careas, non uideo posse fieri, præsertim si mecum aliquid uolet disputare. sed id quidem non dubium est, quin, si quid erit eiusmodi, sis aduolaturus. uerum ut hoc non sit, tamen seruet remp. præclarum spectaculum mihi propono, modo te consessore spectare liceat. Cum hæc maxime scriberē, ecce tibi Sebosus. nondum plane ingemueram; salue, inquit Arrius. hoc est Roma decedere? quos ego homines effugi, cum in hos incidi? ego uero in montes patrios, & ad incunabula nostra pergam. denique, si solus non potuero, cum rusticis potius, quàm cum his perurbanis, ita tamen, ut, quoniam tu certi nihil scribis, in Formiano tibi præstoler usque ad III. non. Mai. Terentiæ pergrata est aßiduitas tua, & diligentia in controuersia Muluiana. nescit omnino, te communem causam defendere eorum, qui agros publicos possideant. sed tamen tu aliquid publicanis pendis, hæc etiam id recusat. ea tibi igitur, & Κικέρων, ἀριστοκρατικώτατος παῖς, salutem dicunt.

CICERO S. D. ATTICO. 16

CENATO mihi, & iam dormitanti, prid. kal. Mai. epiſtola eſt illa reddita, in qua de agro Campano ſcribis. quid quæris? primum ita me pupugit, ut ſomnum mihi ademerit, ſed id cogitatione magis, quàm moleſtia. cogitanti autem hæc fere ſuccurrebant. primum ex eo, quod ſuperioribus litteris ſcripſeras, ex familiari te illius audiſſe, prolatum iri aliquid, quod nemo improbaret; maius aliquid timueram: hoc mihi eiuſmodi non uidebatur. deinde, ut me ego conſoler, omnis expectatio largitionis agrariæ in agrum Campanum uidetur eſſe deriuata. qui ager, ut dena iugera ſint, non amplius hominum quinque millia poteſt ſuſtinere. reliqua omnis multitudo ab illis abalienetur, neceſſe eſt. præterea, ſi ulla res eſt, quæ bonorum animos, quos iam uideo eſſe commotos, uehementius poſſit incendere, hæc certe eſt, & eo magis, quòd, portorijs Italiæ ſublatis, agro Campano diuiſo, quod uectigal ſupereſt domeſticum, præter uiceſimam? quæ mihi uidetur una conciuncula, clamore pediſequorum noſtrorũ eſſe peritura. Cnæus quidem noſter iam plane quid cogitet, neſcio.

φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι,
ἀλλ᾽ ἀγρίαις φύσαισι φορβειᾶς ἄτερ:

qui quidem etiam iſtuc adduci potuerit. nam adhuc hoc ἐσοφίζετο*, ſe leges Cæſaris probare, actiones ipſum præſtare debere: agrariam legem ſibi placuiſſe;*

cuiſſe; potuerit intercedi, nec ne, nihil ad ſe pertinere: de rege Alexandrino placuiſſe ſibi aliquando confici; Bibulus de cælo tum ſeruaſſet, nec ne, ſibi quærendum non fuiſſe: de publicanis, uoluiſſe illi ordini commodare; quidquid futurum fuerit, ſi Bibulus tum in forum deſcendiſſet, ſe diuinare non potuiſſe. nunc uero Sampſicerame quid dices? uectigal te nobis in monte Antilibano conſtituiſſe, agri Campani abſtuliſſe? quid, hoc quemadmodum obtinebis? oppreſſos uos, inquit, tenebo exercitu Cæſaris. non mehercule me tu quidem tam iſto exercitu, quàm ingratis animis eorum hominum, qui appellantur boni: qui mihi non modo præmiorum, ſed ne ſermonum quidem unquam fructum ullum, aut gratiam retulerunt. quòd ſi in eam me partem incitarem, profecto iam aliquam reperirem reſiſtendi uiam. nunc prorſus hoc ſtatui, ut, quoniam tanta controuerſia eſt Dicæarcho, familiari tuo, cum Theophraſto, amico meo, ut ille tuus τὸν πρακτικὸν βίον *longe omnibus anteponat, hic autem* τὸν θεωρητικὸν, *utrique a me mos geſtus eſſe uideatur. puto enim me Dicæarcho affatim ſatisfeciſſe: reſpicio nunc ad hanc familiam; quæ mihi non modo, ut requieſcam, permittit, ſed reprehendit, quia non ſemper quierim. quare incumbamus o noſter Tite ad illa præclara ſtudia, & eò, unde diſcedere non oportuit, aliquando reuertamur. Quod de Quincti fratris epiſtola ſcribis, ad me quoque fuit* πρόσθε λέων, ὄπιθεν δέ. *quid dicam neſcio. nam*

ita

ita deplorat primis uerſibus manſionem ſuam, ut quemuis mouere poſſit: ita rurſus remittit, ut me roget, ut annales ſuos emendem, & edam. Illud tamen, quod ſcribit, animaduertas uelim, de portorio circumuectionis. ait, ſe de conſilii ſententia rem ad ſenatum reieciſſe. nondum uidelicet meas litteras legerat; quibus ad eum, re conſulta, & explorata, perſcripſeram, non deberi. uelim, ſi qui Græci iam Romam ex Aſia de ea cauſſa uenerunt, uideas, &, ſi tibi uidebitur, iis demonſtres, quid ego de ea re ſentiam. ſi poſſum diſcedere, ne cauſſa optima in ſenatu pereat; ego ſatisfaciam publicanis: εἰ δὲ μὴ; (uere tecum loquar) in hac re malo uniuerſæ Aſiæ, & negotiatoribus. nam eorum quoque uehementer intereſt. hoc ego ſentio ualde nobis opus eſſe. ſed tu id uidebis. Quæſtores autem, quæſo, num etiam de ciſtophoro dubitant? nam ſi aliud nihil erit; cum erimus omnia experti, ego illud ne quidem contemnam, quod extremum eſt. Te in Arpinati uidebimus, & hoſpitio agreſti accipiemus; quoniam maritimum hoc contempſiſti. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 17

PRORSVS, ut ſcribis, ita ſentio. turbatur Sampſiceramus. nihil eſt, quod non timendum ſit. ὁμολογουμένως τυραννίδα συσκευάζεται. quid enim iſta repentina affinitatis coniunctio, quid ager Campanus, quid effuſio pecuniæ ſignificant? quæ ſi eſſent extrema, tamen eſſet nimium mali: ſed ea natura rei eſt, ut hæc extrema eſſe non poſſint. quid enim

enim eos hæc ipsa per se delectare possunt ? nun-
quam huc uenissent, nisi ad alias res pestiferas adi-
tus sibi compararent. dij immortales. uerum, ut
scribis, hæc in Arpinati ad VI. circiter id. Mai.
non deflebimus, ne & opera, & oleum philologiæ
nostræ perierit, sed conferemus tranquillo ani-
mo. neque tam me εὐελπιστία consolatur, ut antea,
quàm ἀδιαφορία; qua nulla in re tam utor, quàm
in hac ciuili, & publica. quin etiam, quod est sub-
inane in nobis, & non ἀφιλόδοξον, (bellum est e-
nim sua uitia nosse) id afficitur quadam delectatio-
ne. solebat enim me pungere, ne Sampsicerami me-
rita in patriam ad annos DC maiora uiderentur,
quàm nostra. hac quidem cura certe iam uacuus
* sum: iacet enim ille sic, ut Phocis Curiana stare ui-
deatur. Sed hæc coram. Tu tamen uideris mihi Ro-
mæ fore ad nostrum aduentum. quod sane facile pa
tiar, si tuo commodo fieri possit. sin, ut scribis, ita
uenies: uelim e Theophane expiscere, quonam in
me animo sit Arabarches. quæres scilicet κατὰ τὸ
κηδεμονικὸν, & ad me ab eo quasi ὑποθήκας affe-
res, quemadmodum me geram, aliquid ex eius ser
mone poterimus περὶ τῶν ὅλων suspicari. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 18

ACCEPI aliquot epistolas tuas: ex quibus
intellexi, quàm suspenso animo, et solicito scire aue-
res, quid esset noui. tenemur undique: neque iam,
quo minus seruiamus, recusamus; sed mortem, et
eiectionem,

eiectionem, quasi maiora, timemus: quæ multo sunt minora. atque hic status, qui una uoce omnium gemitur, neque uerbo cuiusquam subleuatur. σκοπὸς est, ut suspicor, illis, qui timent ullam cuiusquam largitionem relinquere. unus loquitur, & palam aduersatur adolescens Curio. huic plausus maximi, consalutatio forensis perhonorifica, signa præterea beneuolentiæ permulta a bonis impertiuntur: Fusium clamoribus, & conuicijs, & sibilis consectantur. his ex rebus non spes, sed dolor est maior; cum uideas ciuitatis uoluntatem solutam, uirutem alligatam. ac, ne forte quæras κατὰ λεπτὸν de singulis rebus, uniuersa res eò est deducta, spes ut nulla sit, aliquando non modo priuatos, uerum etiam magistratus liberos fore. attamen in oppressione sermo in circulis duntaxat, & in conuiuijs est liberior, quàm fuit. uincere incipit timorem dolor, sed ita, ut omnia sint plenissima desperationis. habet etiam Campana lex execrationem in coitione candidatorum, si mentionem fecerint, quo aliter ager possideatur, atque ut ex legibus Iulijs. non dubitant iurare ceteri. Laterensis existimatur recte fecisse, quòd tribunatum pl. petere destitit, ne iuraret. Sed de rep. non libet plura scribere. Displiceo mihi, nec sine summo scribo dolore. me tueor, ut oppressis omnibus, non demisse; ut tantis rebus gestis, parum fortiter. a Cæsare ualde liberaliter inuitor in legationem illam, sibi ut sim legatus. atque etiam libera legatio uoti caussa datur. sed hæc &

præsidij apud furorem Pulchelli non habet satis, & a fratris aduentu me ablegat: illa & munitior est, & non impedit, quo minus adsim, cum uelim. & hanc ego teneo, sed usurum me non puto. neque tamen scit quisquam. non libet fugere: aueo pugnare. magna sunt hominum studia. sed nihil affirmo: tu hæc silebis. De Statio manumisso, & non nullis alijs rebus, angor equidem, sed iam prorsus occallui. tu, uellem ego, & cuperem, adesses. nec mihi consilium, nec consolatio deesset. sed ita te para, ut, si inclamaro, aduoles. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 19

MVLTA me solicitant, & ex reip. tanto motu, & ex ijs periculis, quæ mihi ipsi intenduntur: & sexcenta sunt. sed mihi nil est molestius, quàm Statium manumissum. nec meum imperium: ac mitto imperium, non simultatem meam revereri saltem? nec, quid faciam, scio: neque tantum est in re, quantus est sermo. ego autem ne irasci quidem possum ijs, quos ualde amo. tantum doleo, ac mirifice quidem. cetera in magnis rebus, minæ Clodij, contentionesque, quæ mihi proponuntur, modice me tangunt. etenim uel subire eas uideor mihi summa cũ dignitate, uel declinare nulla cum molestia posse. Dices fortasse, dignitatis ἅλις, tanquã δρυὸς: saluti, si me amas, consule. Me miserum, cur non ades? nihil te profecto præteriret: ego fortasse τυφλώττω, & nimium τῷ καλῷ προσπέπονθα. scito nihil unquam

fuisse tam infame, tam turpe, tam peræque omnibus generibus, ordinibus, ætatibus offensum, quàm hũc statum, qui nunc est, magis mehercule, quàm uellẽ, non modo quàm putaram. populares isti iam etiam modestos homines sibilare docuerunt. Bibulus in cælo est, nec, quare, scio; sed ita laudatur, quasi Vnus homo nobis cunctando restituit rem. Pompeius, nostri amores, quod mihi summo dolori est, ipse se afflixit, neminem tenet: uoluntate, an metu necesse sit ijs uti, uereor. Ego autem neque pugno cũ illa caussa propter illam amicitiã: neque approbo, ne omnia improbem, quæ antea gessi: utor uia. populi sensus maxime in theatro, & spectaculis perspectus est. nam, gladiatoribus, quà dominus, quà aduocati sibilis conscissi: ludis Apollinaribus Diphilus tragœdus in nostrum Pompeium petulanter inuectus est. Nostra miseria tu es Magnus. millies coactus est dicere eadem. Virtutem istam, ueniet tempus, cum grauiter gemes: totius theatri clamore dixit, itemq. cetera. nam et eiusmodi sunt ij uersus, uti in tempus ab inimico Pompeij scripti esse uideantur. Si neque leges, neque mores cogunt: et cetera magno cum fremitu, et clamore sunt dicta. Cæsar cum uenisset mortuo plausu, Curio filius est insecutus. huic ita plausũ est, ut salua rep. Pompeio plaudi solebat. tulit Cæsar grauiter. litteræ Capuam ad Pompeium uolare dicebantur. inimici erant equitibus, qui Curioni stantes plauserant; hostes omnibus: Rosciæ legi, etiam frumentariæ minitabãtur. sane res erat perturbata.

equidem malueram, quod erat susceptum ab illis, silentio transiri: sed uereor, ne non liceat. non ferunt homines, quod uidetur esse tamen ferendum. sed est iam una uox omnium, magis odio firmata, quàm præsidio. Noster autem Publius mihi minitatur, inimicus est. impendet negotium: ad quod tu scilicet aduolabis. uideor mihi nostrum illum consularem exercitum bonorum omnium, etiam satis bonorum, habere firmissimum. Pompeius significat studium erga me non mediocre. idem affirmat, uerbum de me illum non esse facturum. in quo non me ille fallit, sed ipse fallitur. Cosconio mortuo, sum in eius locum inuitatus. id erat uocari in locum mortui. nil me turpius apud homines fuisset: neque uero, ad istam ipsam ἀσφάλειαν, quidquam alienius. sunt enim illi apud bonos inuidiosi: ego apud improbos meam retinuissem inuidiam, alienam assumpsissem. Cæsar me sibi uellet esse legatum. honestior hæc declinatio periculi. sed ego hoc non repudio. quid ergo est? pugnare malo: nihil tamen certi. iterum dico, utinam adesses. sed tamen, si erit necesse, arcessemus. Quid aliud? quid? hoc, opinor. certi sumus perisse omnia. quid enim ἀκκιζόμεθα tandiu? Sed hæc scripsi properans, & mehercule timide. posthac ad te aut, si perfidelem habebo, cui dem, scribam plane omnia: aut, si obscure scribam, tu tamen intelliges. in his epistolis me Lælium, te Furium faciam: cetera erunt ἐν αἰνιγμοῖς. Hic Cæcilium colimus, & obseruamus diligenter. Edicta

Bibuli

Bibuli audio ad te missa. ijs ardet dolore, & ira noster Pompeius. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

20

ANICATO, *ut te uelle intellexeram, nullo loco defui. Numestium ex litteris tuis, studiose scriptis, libenter in amicitiam recepi. Cæcilium, quibus rebus possum, tueor diligenter. Varro satisfacit nobis: Pompeius amat nos, carosq. habet. credis? inquies. credo: prorsus mihi persuadet. sed quia, ut uideo, pragmatici homines omnibus historicis præceptis, uersibus denique cauere iubent, et uetant credere: alterum facio, ut caueam; alterum ut non credam, facere non possum. Clodius adhuc mihi denuntiat periculum. Pompeius affirmat, non esse periculum; adiurat; addit etiam, se prius occisum iri ab eo, quàm me uiolatum iri. tractatur res. simul quid erit certi, scribam ad te. si erit pugnandum, arcessam ad societatem laboris. si quies dabitur, ab Amalthea te non commouebo. De rep. breuiter ad te scribam: iam enim, charta ipsa ne nos prodat, pertimesco. itaque posthac, si erunt mihi plura ad te scribenda,* ἀλληγορίαις *obscurabo. Nunc quidem nouo quodam morbo ciuitas moritur: ut, cum omnes ea, quæ sunt acta, improbent, querantur, doleant, uarietas in re nulla sit, aperteq. loquantur, et iam clare gemant; tamen medicina nulla afferatur. neque enim resisti sine internecione posse arbitramur: nec uidemus, qui finis cedendi,*

 dendi,

dendi, præter exitium, futurus ſit. Bibulus hominum admiratione, et beneuolentia in cælo eſt. edicta eius, et conciones deſcribunt, et legunt. nouo quodam genere in ſummam gloriam uenit. populare nunc nil tam eſt, quàm odium popularium. hæc quò ſint eruptura, timeo. ſed, ſi diſpicere quid cœpero, ſcribam ad te apertius. tu, ſi me amas tantum, quantum profecto amas; expeditus, facito, ut ſis; ſi inclamaro, ut accurras. ſed do operam, et dabo, ne ſit neceſſe. Quod ſcripſeram, te Furium ſcripturum; nil neceſſe eſt tuum nomen mutare. me faciam Lælium, et te Atticum; neque utar meo chirographo, neque ſigno; ſi modo erunt eiuſmodi litteræ, quas in alienum incidere nolim. Diodotus mortuus eſt: reliquit nobis HS fortaſſe centies. Comitia Bibulus cum Archilochio edicto in ante diem XV. *kal. Nou. diſtulit. A Vibio libros accepi. poeta ineptus: nec tamen ſcit nihil, et eſt non inutilis. deſcribo, et remitto. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 21

D*E rep. quid ego tibi ſubtiliter? tota perijt: atque hoc eſt miſerior, quàm reliquiſti, quòd tum uidebatur eiuſmodi dominatio ciuitatem oppreſſiſſe, quæ iucunda eſſet multitudini, bonis autem ita moleſta, ut tamen ſine pernicie; nunc repente tanto in odio eſt omnibus, ut, quorſum eruptura ſit, horreamus. nam iracundiam, atque intemperantiam illorum ſumus experti, qui Catoni irati, omnia perdide-*

diderunt: ſed ita lenibus uti uidebantur uenenis, ut poſſe uideremur ſine dolore interire. nunc uero ſibilis uulgi, ſermonibus honeſtorum, fremitu Italiæ, uereor, ne exarſerint. equidem ſperabam, ut ſæpe etiam loqui tecum ſolebam, ſic orbem reip. eſſe conuerſum, ut uix ſonitum audire, uix impreſſam orbitam uidere poſſemus: et fuiſſet, ſi homines tranſitum tempeſtatis expectare potuiſſent: ſed cum diu occulte ſuſpiraſſent, poſtea iam gemere, ad extremum uero loqui omnes, & clamare cœperunt. itaque ille amicus noſter, inſolens infamiæ, ſemper in laude uerſatus, circumfluens gloria, deformatus corpore, fractus animo, quò ſe conferat, neſcit: progreſſum præcipitem, inconſtantem reditum uidet: bonos inimicos habet, improbos ipſos non amicos. ac uide mollitiem animi: non tenui lacrymas, cum illum ante diem VIII. kal. Sext. uidi de edictis Bibuli concionantem, qui antea ſolitus eſſet iactare ſe magnificentiſſime illo in loco, ſummo cum amore populi, cunctis fauentibus. ut ille tum humilis, ut demiſſus erat: ut ipſe etiam ſibi, non ijs ſolum, qui aderant, diſplicebat. o ſpectaculum uni Craſſo iucundum, ceteris non item. nam, quia deciderat ex aſtris, lapſus potius, quàm progreſſus, uidebatur. et, ut Appelles, ſi Venerem, aut ſi Protogenes Ialyſum illum ſuum cœno oblitum uideret, magnum, credo, acciperet dolorem: ſic ego hunc, omnibus à me pictum, & politum artis coloribus, ſubito deformatum non ſine magno dolore uidi.

quanquam nemo putabat, propter Clodianum negotium, me illi amicum esse debere. tamen tantus fuit amor, ut exhauriri nulla posset iniuria. itaque Archilochia in illum edicta Bibuli populo ita sunt iucunda, ut eum locum, ubi proponuntur, præ multitudine eorum, qui legunt, transire nequeamus; ipsi ita acerba, ut tabescat dolore; mihi mehercule molesta, quòd & eum, quem semper dilexi, nimis excruciant; & timeo, tam uehemens uir, tamq. acer in ferro, & tam insuetus contumeliæ, ne omni animi impetu dolori, & iracundiæ pareat. Bibuli qui sit exitus futurus, nescio. ut nunc res se habet, admirabili gloria est. qui cum comitia in mensem Oct. distulisset; quòd solet ea res populi uoluntatem offendere, putarat Cæsar oratione sua posse impelli concionem, ut iret ad Bibulum. multa cum seditiosissime diceret, uocem exprimere non potuit. quid quæris? sentiunt, se nullam ullius partis uoluntatem tenere: eo magis uis nobis est timenda. Clodius inimicus est nobis. Pompeius confirmat, eum nil esse facturum contra me. mihi periculosum est credere. ad resistendum me paro. studia spero me summa habiturum omnium ordinum. te cum ego desidero, tum uero res ad tempus illud uocat. plurimum consilij, animi, præsidij denique mihi, si te ad tempus uidero, accesserit. Varro satis mihi facit. Pompeius loquitur diuinitus. spero nos aut cum summa gloria, aut certe sine molestia esse discessuros. Tu, quid agas, quemadmodum te oblectes

blectes, quid cum Sicyonijs egeris, ut sciam, cura. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 22

QVA'M uellem Romæ mansisses. quod egisses profecto, si hæc fore putassemus. nam Pulchellum nostrum facillime teneremus; aut certe, quid esset facturus, scire possemus. nunc se res sic habet. uolitat, furit, nil habet certi, multis denuntiat; quod sors obtulerit, id acturus uidetur. cum uidet, quo sit in odio status hic rerum; in eos, qui hæc egerunt, impetum facturus uidetur. cum autem rursus opes, & uim exercitus recordatur, conuertit se in nos. nobis autem ipsis tum uim, tum iudicium minatur. cum hoc Pompeius egit, &, ut ad me ipse referebat, (alium enim habeo neminem testem) uehementer egit, cum diceret, in summa se perfidiæ, et sceleris infamia fore, si mihi periculum crearetur ab eo, quem ipse armasset, quem plebeium fieri passus esset: sed fidem recepisse sibi & ipsum, & Appium de me: hanc si ille non seruaret, ita laturum, ut omnes intelligerent, nihil sibi antiquius amicitia nostra fuisse. hæc, & in eam sententiam cum multa dixisset, aiebat illum primo sane diu multa contra, ad extremum autem manus dedisse, & affirmasse nil se contra eius uoluntatem esse facturum. sed postea tamen ille non destitit de nobis asperrime loqui. quod si non faceret, tamen ei nihil crederemus, atque omnia, sicut facimus, pararemus. nunc ita nos gerimus, ut in dies singulos & studia

in nos

in nos hominum, & opes nostræ augeantur. remp. nulla ex parte attingimus. in caussis, atque in illa opera nostra forensi, summa industria uersamur. quod egregie non modo ijs, qui utuntur opera, sed etiam in uulgus gratum esse sentimus. domus celebratur: occurritur: renouatur memoria consulatus: studia significantur: in eam spem adducimur, ut nobis ea contentio, quæ impendet, interdum non fugienda uideatur. nunc mihi & consilijs opus est tuis, & amore, & fide. quare aduola. expedita mihi erunt omnia, si te habebo. multa per Varronem nostrum agi possunt, quæ te urgente erunt firmiora; multa ab ipso Publio dici, multa cognosci; quæ tibi occulta esse non poterunt: multa etiam: sed absurdum est singula explicare, cum ego te requiram ad omnia. unum illud tibi persuadeas uelim, omnia mihi fore explicata, si te uidero: sed totum est in eo, si ante, quàm ille ineat magistratum. puto, Pompeium Crasso urgente, si tu aderis, qui per βοώπιδα ex ipso intelligere possis, qua fide ab illis agatur, nos aut sine molestia, aut certe sine errore futuros. precibus nostris, & cohortatione non indiges. quid mea uoluntas, quid tempus, quid rei magnitudo postulet, intelligis. De rep. nihil habeo ad te scribere, nisi summum odium omnium hominum in eos, qui tenent omnia: mutationis tamen spes nulla. sed, quod facile sentias, tædet ipsum Pompeium, uehementerq. pænitet. non prouideo satis, quem exitum futurum putem. sed certo uidentur hæc

hæc aliquò eruptura. Libros Alexandri, negligentis hominis, et non boni poetæ, ſed tamen non inutilis, tibi remiſi. Numerium Numeſtium libenter accepi in amicitiam; et hominem grauem, et prudentem, et dignum tua commendatione cognoui. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

23

NVNQVAM *ante arbitror te epiſtolam meam legiſſe, niſi mea manu ſcriptam. ex eo colligere poteris, quanta occupatione diſtinear. nam, cum uacui temporis nil haberem, & cum, recreandæ uoculæ, cauſſa neceſſe eſſet mihi ambulare, hæc dictaui ambulans. Primum igitur illud te ſcire uolo, Sampſiceramum, noſtrum amicum, uehementer ſui ſtatus pænitere, reſtituiq. in eum locum cupere, ex quo decidit, doloremq. ſuum impertire nobis, & medicinam interdum aperte quærere; quam ego poſſum inuenire nullam: deinde omnes illius partis auctores, ac ſocios, nullo aduerſario, conſeneſcere; conſenſionem uniuerſorum nec uoluntate, nec ſermone maiorem unquam fuiſſe. Nos autem (nam, id te ſcire cupere, certo ſcio) publicis conſilijs nullis interſumus, totosq. nos ad forenſem operam, laboremq. contulimus. ex quo, quod facile intelligi poſſit, in multa commemoratione earum rerum, quas geſſimus, deſiderioq. uerſamur. ſed* βοώπιδος *noſter conſanguineus non mediocres terrores iacit, atque denuntiat, & Sampſiceramo negat, ceteris præſefert, & oſtentat. quamobrem, ſi me amas tantum,*

tum, quantum profecto amas; si dormis, expergiscere; si stas, ingredere; si ingrederis, curre; si curris, aduola. credibile non est, quantum ego in consilijs, & prudentia tua, quodq́. maximum est, quantum in amore, & fide ponam. magnitudo rei longam orationem fortasse desiderat: coniunctio uero nostrorum animorum breuitate contenta est. permagni nostra interest, te, si comitijs non potueris, at, declarato illo, esse Romæ. Cura, ut ualeas.

CICERO S. D. ATTICO. 24

QVAS Numestio litteras dedi, sic te ijs euocabam, ut nihil acrius, neque incitatius fieri posset. ad illam celeritatem adde etiam, si quid potes. ac ne sis perturbatus. noui enim te; & non ignoro, quàm sit amor omnis solicitus, atque anxius. sed res est, ut spero, non tam exitu molesta, quàm aditu. Vettius, ille, ille noster index, Cæsari, ut perspicimus, pollicitus est, sese curaturum, ut in aliquam suspicionem facinoris Curio filius adduceretur. itaque insinuatus in familiaritatem adolescentis, & cum eo, ut res indicat, sæpe congressus, rem in eum locum deduxit, ut diceret sibi certum esse cum suis seruis in Pompeium impetū facere, eumq́. occidere. hoc Curio ad patrem detulit, ille ad Pompeium. res delata ad senatum est. introductus Vettius, primò negabat, se unquam cum Curione restitisse; neque id sane diu: nam statim fidem publicam postulauit. reclamatum est. tum exposuit, manum fuisse iuuentutis duce Curione, in qua Paullus initio

tio fuisset, & Cn. Cæpio hic Brutus, & Lentulus, flaminis filius, conscio patre: postea C. Septimium, scribam Bibuli, pugionem sibi à Bibulo attulisse. quod totum irrisum est: Vettio pugionem defuisse, nisi ei consul dedisset. eoq. magis id eiectum est, quòd ad III. id. Mai. Bibulus Pompeium fecerat certiorem, ut caueret insidias: in quo ei Pompeius gratias egerat. introductus Curio filius, dixit ad ea, quæ Vettius dixerat: maximeq. in eo tum quidem Vettius est reprehensus, quòd dixerat adolescentum consilium, ut in foro cum gladiatoribus Gabinij Pompeium adorirentur; in eo principem Paullum fuisse; quem constabat eo tempore in Macedonia fuisse. fit S.C. ut Vettius, quòd confessus esset se cum telo fuisse, in uincula conijceretur: qui eum emisisset, contra remp. esse facturum. res erat in ea opinione, ut putarent id esse actum, ut Vettius in foro cum pugione, & item serui eius comprehenderentur cum telis, deinde ille se diceret indicaturum. idq. ita actum esset, nisi Curiones rem ante ad Pompeium detulissent. tum S.C. in concione recitatum est. postero autem die Cæsar, is, qui olim, prætor cum esset, Q. Catulum ex inferiore loco iusserat dicere, Vettium in Rostra produxit, eumq. in eo loco constituit, quò Bibulo consuli aspirare non liceret. hic ille omnia, quæ uoluit, de rep. dixit; ut qui illuc factus, institutusq. uenisset. primum Cæpionem de oratione sua sustulit, quem in senatu acerrime nominarat: ut appareret, noctem, et no-

cturnam

ctu rnam deprecationem intercessisse. deinde, quos in senatu ne tenuissima quidem suspicione attigerat, eos nominauit, Lucullum, a quo solitum esse ad se mitti C. Fannium illum, qui in P. Clodium subscripserat; L. Domitium, cuius domum constitutá fuisse, unde eruptio fieret. me non nominauit: sed dixit, consularem disertum, uicinum consulis, sibi dixisse, Ahalam Seruilium aliquem, aut Brutum opus esse reperiri. addidit ad extremum, cum, iam dimissa concione, reuocatus a Vatinio fuisset, se audisse a Curione, his de rebus conscium esse Pisonem generum meum, & M. Laterensem. nunc reus erat apud Crassum Diuitem de ui, &, cum esset damnatus, erat iudicium postulaturus: quod si impetrasset, iudicia fore uidebantur. ea nos, utpote qui nihil contemnere solemus, non pertimescebamus. hominum quidem summa erga nos studia significabantur: sed prorsus uitæ tædet: ita sunt omnia omnium miseriarum plenissima. modo cædem timueramus, quam oratio fortissimi senis Q. Considij discusserat: ea, quam quotidie timere potueramus, subito exorta est. quid quæris? nil me infortunatius, & Catulo, cum splendore uitæ, tum hoc tempore. nos tamen in his etiam miserijs erecto animo, & minime perturbato sumus, honestissimeq́. dignitatem nostram, et magna cura tuemur. Pompeius de Clodio iubet nos esse sine cura, et summam in nos beneuolentiam omni ratione significat. Te habere consiliorum auctorem, solicitudinum socium

cium, omni in cogitatione coniunctum cupio. quare, ut Numestio mandaui, tecum ut ageret, item, atque eo, si potest, acrius te rogo, ut plane ad nos aduoles. respiraro, si te uidero. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 25

Cvm aliquem apud te laudaro tuorum familiarium, uolam illum scire ex te, me id fecisse; ut nuper me scis scripsisse ad te de Varronis erga me officio; te ad me rescripsisse, eam rem summæ tibi uoluptati esse. sed mallem, ad illum scripsisses, mihi illum satisfacere: mirabiliter enim moratus est, sicut nosti, ἐλικτὰ, καὶ οὐδὲν. nos tenemus præceptum illud, τὰς τῶν κρατούντων. at hercule alter, tuus familiaris, Hortẽsius quàm plena manu, quàm ingenue, quàm ornate nostras laudes in astra sustulit, cum de Flacci prætura, et de illo tempore Allobrogum diceret. sic habeto, nec amantius, nec honorificentius, nec copiosius potuisse dici. ei te hoc scribere a me tibi esse missum, sane uolo. sed quid tu scribas? quem iam ego uenire, atque adesse arbitror. ita enim egi tecum superioribus litteris. ualde te expecto, ualde desidero, neque ego magis, quàm ipsa res, et tempus poscit. His de negotijs quid scribam ad te, nisi idem, quod sæpe? rep. nil desperatius: ijs, quorum opera, nil maiore odio. Nos, ut opinio, et spes, et coniectura nostra fert, firmissima beneuolentia hominũ muniti sumus. quare aduola. aut expedies nos omni molestia, aut eris particeps. Ideo sum breuior, quòd, ut spero, coram breui conferre, quæ uolumus, licebit.

M. TVLLII

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER III.

CICERO S. D. ATTICO.

CVM antea maxime nostra interesse arbitrabar, te esse nobiscum: tum uero, ut legi rogationem, intellexi, ad iter, quod constitui, nil mihi optatius cadere posse, quàm ut tu me quamprimum consequare; ut, cum ex Italia profecti essemus, siue per Epirum iter esset faciundum, tuo, tuorumq. præsidio uteremur; siue aliud quid agendum esset, certum consilium de tua sententia capere possemus. quamobrem te oro, des operam, ut me statim consequare. facilius potes, quoniam de prouincia Macedonia perlata lex est. Pluribus uerbis tecum agerem, nisi pro me apud te res ipsa loqueretur. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

2

ITINERIS *nostri caussa fuit, quòd non habebam locum, ubi pro meo iure diutius esse possem, quàm in fundo Sicæ, præsertim non dum rogatione correcta. et simul intelligebam, ex eo loco, si te haberem, posse me Brundisium referre; sine te autem non esse nobis illas partes tenendas propter Autronium. nunc, ut ad te antea scripsi, si ad nos ueneris, consilium totius rei capiemus. iter esse mole-*

stum

ſtum ſcio; ſed tota calamitas omnes moleſtias habet. Plura ſcribere non poſſum. ita ſum animo perculſo, & abiecto. Cura ut ualeas. D. VI. id. Apr. Naryci Locridis.

CICERO S. D. ATTICO.

3

VTINAM illum diem uideam, cum tibi agam gratias, quòd me uiuere coegiſti. adhuc quidem ualde me pænitet. ſed te oro, ut ad me Vibonem ſtatim uenias, quò ego multis de cauſſis conuerti iter meum. ſed, eò ſi ueneris, de toto itinere, ac fuga mea conſilium capere potero. ſi id non feceris, mirabor: ſed confido te eſſe facturum. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

4

MISERIAE noſtræ potius uelim, quàm inconſtantiæ, tribuas, quòd a Vibone, quò te arceſſebamus, ſubito diſceſſimus. allata eſt enim nobis rogatio de pernicie mea; in qua, quod confectum eſſe audieramus, erat huiuſmodi, ut mihi ultra quadringenta millia liceret eſſe. illò cum peruenire non liceret, ſtatim iter Brundiſium uerſus contuli ante diem rogationis: ne & Sica, apud quem eram, periret; & quòd Melitæ eſſe non licebat. nunc tu propera, ut nos conſequare; ſi modo recipiemur. adhuc inuitamur benigne: ſed, quod ſupereſt, timemus. me, mi Pomponi, ualde pænitet uiuere. qua in re apud me tu plurimum ualuiſti. Sed hæc coram. fac modo, ut uenias. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 5

TERENTIA *tibi & sæpe, et maximas gratias agit. id est mihi gratissimum. ego uiuo miserrimus, & maximo dolore conficior. ad te quid scribam, ne scio. si enim es Romæ, iam me assequi non potes: sin es in uia; cum eris me assecutus, coram agemus, quæ erunt agenda: tantum te oro, ut, quoniam me ipsum semper amasti, eodem amore sis. ego enim idem sum: inimici mei mea mihi, non me ipsum, ademerunt. Cura ut ualeas.* VIII. *id. Apr. Thurij.*

CICERO S. D. ATTICO. 6

NON *fuerat mihi dubium, quin te Tarenti, aut Brundisij uisurus essem: idq. ad multa pertinuit, in eis, ut & in Epiro consisteremus, & de reliquis rebus tuo consilio uteremur. quoniam id non contigit, erit hoc quoque in magno numero nostrorum malorum. nobis iter est in Asiam, maxime Cyzicum. tibi meos commendo. me uix, misereq. sustento. Vale.* D. III. *kal. Mai. Tarenti.*

CICERO S. D. ATTICO. 7

BRVNDISIVM *ueni ad kal. Mai. eo die pueri tui mihi a te litteras reddiderunt: & alij pueri post diem tertium eius diei litteras alias attulerunt. Quod me rogas, & hortaris, ut apud te in Epiro sim: uoluntas tua mihi ualde grata est, & minime noua: & consilium mihi quidem optatum, si liceret*

ibi omne tempus consumere. odi enim celebritatem; fugio homines; lucem aspicere uix possum. esset mihi ista solitudo, præsertim tam familiari in loco, non amara: sed itineris caussa, ut diuertar, primum est deuium, deinde ab Autronio, & ceteris quatridui: deinde sine te. nam castellum munitum habitanti mihi prodesset, transeunti non est necessarium. quòd si auderem, Athenas peterem. sane ita cadebat, ut uellem. nunc & nostri hostes ibi sunt; & te non habemus; & ueremur, ne interpretentur, illud quoque oppidum ab Italia non satis abesse: nec scribis, quam ad diem te expectemus. Quod me ad uitam uocas: unum efficis, ut a me manus abstineam: alterum non potes, ut me non nostri consilij utique pœniteat. quid enim est, quod me retineat? præsertim si spes ea non est, quæ nos proficiscentes prosequebatur. non faciam, ut enumerem miserias omnes, in quas incidi per summam iniuriam, & scelus non tam inimicorum meorum, quàm inuidorum; ne & meum mærorem exagitem, & te in eundem luctum uocem. hoc confirmo, neminem unquam tanta calamitate esse affectum, nemini mortem magis optandam fuisse. cuius oppetendæ tempus honestissimum prætermissum est. reliqua tempora non sunt tam ad medicinam, quàm ad finem doloris. De rep. uideo te colligere omnia, quæ putes aliquam spem mihi posse afferre mutandarum rerum: quæ quanquam exigua sunt; tamen, quoniam placet, expectemus.

Tu nihilo minus, si properaris, nos consequere. nam aut accedemus in Epirum; aut per Candauiam tarde ibimus. Dubitationẽ autem de Epiro non inconstantia nostra afferebat, sed quòd de fratre, ubi cum uisuri essemus, nesciebamus. quem quidem ego nec quo modo uisurus, nec ubi dimissurus sim, scio. id est maximum, & miserrimum mearum omnium miseriarum. Ego & sæpius ad te, & plura scriberem, nisi mihi dolor meus cum omnes partes mentis, tum maxime huius generis facultatem ademisset. Videre te cupio. Cura ut ualeas. Pridie kal. Maij, Brundisij, proficiscens.

CICERO S. D. ATTICO. 8

SCRIPSERAM *ad te, quas ob caussas in Epirum non essemus profecti: quòd & Achaia prope esset, plena audacissimorum inimicorum; & exitus difficiles haberet, cum inde proficisceremur. accessit, cum Dyrrhachij essemus, ut duo nuntij afferrentur; unus, classe fratrem Epheso Athenas, alter, pedibus per Macedoniam uenire. itaque illi obuiam misimus Athenas, ut inde Thessalonicam ueniret: ipsi processimus, & Thessalonicam ad x. kal. Iun. uenimus: neque de illius itinere quidquam certi habebamus, nisi eum ab Epheso ante aliquanto profectum. nunc, istic quid agatur, magnopere timeo. quanquam tu altera epistola scribis, idibus Mai. audire, fore, ut acrius postularet; altera, iam esse mitiora. sed hæc pridie data, quàm illa: quo contur-*

conturbor magis. itaque, cum meus me mæror quo tidianus lacerat, & conficit: tum uero hæc addita cura uix mihi uitam reliquam facit. sed & nauigatio perdifficilis fuit: & ille incertus, ubi ego essem, fortasse alium cursum petiuit. nam Phaeto libertus eum non uidit. uento reiectus ab illo in Macedo niam, Pellæ mihi præsto fuit. reliqua quàm mihi timenda sint, uideo. nec, quid scribam, habeo: & omnia timeo. nec tam miserum est quidquam, quod non in nostram fortunam cadere uideatur. equidem adhuc miser in maximis meis ærumnis, & luctibus, hoc metu adiecto, maneo Thessalonicæ suspen sus, nec audeo quidquam. Nunc ad ea, quæ scripsisti. Tryphonem Cæcilium non uidi. Sermonem tuum, & Pompeij cognoui ex tuis litteris. Motum in rep. non tantum ego uideo, quantum tu aut uides, aut ad me consolandum affers. Tigrane enim neglecto, sublata sunt omnia. Varroni me iubes agere gratias: faciam: item Hypsæo. Quod suades, ne longius discedamus, dum acta mensis Maij ad nos perferantur: puto me ita esse facturum; sed, ubi, nondum statui: atque ita perturbato sum animo de Quincto, ut nihil queam statuere: sed tamen statim te faciam certiorem. Ex epistolarum mearum inconstantia puto te mentis meæ motum uidere. qui, etsi incredibili, & singulari calamitate afflictus sum, tamen non tam est ex miseria, quàm ex culpæ nostræ recordatione, commotus. cuius enim scelere impulsi, ac proditi simus, iam profecto uides:

des: atque utinam iam ante uidisses, neque totum animum tuum mærori mecum simul dedisses. quare, cum me afflictum, & confectum luctu audies, existimato me stultitiæ meæ pœnam ferre grauius, quàm euenti; quòd ei crediderim, quem esse nefarium non putaram. Me & meorum malorum memoria, & metus de fratre in scribendo impedit. tu ista omnia uide, & guberna. Terentia tibi maximas gratias agit. Litterarum exemplum, quas ad Pompeium scripsi, misi tibi. Vale. D. IIII. Kal. Iunias, Thessalonicæ.

CICERO S. D. ATTICO.

9

QVINCTVS frater cum ex Asia discessisset ante Kal. Mai. & Athenas uenisset idibus, ualde fuit ei properandum, ne quid absens acciperet calamitatis; si quis forte fuisset, qui contentus nostris malis non esset. itaque malui eum properare Romam, quàm ad me uenire. & simul (dicam enim, quod uerum est; ex quo magnitudinem miseriarum mearum perspicere possis) animum inducere non potui, ut aut illum, amantissimum mei, mollissimo animo, tanto in mærore aspicerem; aut meas mise rias, luctu afflictas, et perditam fortunam illi offerrem; aut ab illo aspici paterer. atque etiam illud timebam, quod profecto accidisset, ne a me digredi non posset. uersabatur mihi tempus illud ante oculos, cum ille aut lictores dimitteret, aut ui euelle retur ex complexu meo. huius acerbitatis euentum

altera acerbitate non uidendi fratris uitaui. in hunc me casum uos, uiuendi auctores, impulistis. itaque mei peccati luo pœnas. quanquam tuæ me litteræ sustentant: ex quibus, quantum tu ipse speres, facile perspicio. quæ quidem tamen aliquid habebant solatij ante, quàm eò uenisti, A POMPEIO. NVNC HORTENSIVM ALLICE, ET EIVSMODI VIROS. obsecro mi Pomponi, non dum perspicis, quorum opera, quorum insidijs, quorum scelere perierimus? sed tecum hæc coram agemus. tantum dico, quod scire te puto: nos non inimici, sed inuidi perdiderunt. nunc si ita sunt, quæ speras; sustinebimus nos, & spe, qua iubes, nitemur. sin, ut mihi uidentur, infirma sunt; quod optimo tempore facere non licuit, minus idoneo fiet. Terentia tibi sæpe gratias agit. Mihi etiam unum de malis in metu est, fratris miseri negotium. quod, si sciam, cuiusmodi sit; sciam, quid agendum mihi sit. Me etiam nunc istorum beneficiorum, et litterarum expectatio, ut tibi placet, Thessalonicæ tenet. si quid erit noui allatum; sciam, de reliquo quid agendum sit. Tu, si, ut scribis, KAL. Iun. Roma profectus es, propediem nos uidebis. Litteras, quas ad Pompeium scripsi, tibi misi. Vale. Idibus Iun. Thessalonicæ.

CICERO S. D. ATTICO. 10

ACTA quæ essent usque ad VIII. KAL. Iun. cognoui ex tuis litteris: reliqua expectabam, ut tibi

placebat, Theſſalonicæ: quibus allatis, facilius ſta-tuere potero, ubi ſim. nam, ſi erit cauſſa, ſi quid agetur, ſi ſpem uidero; aut ibidem operiar, aut me ad te conferam: ſin, ut tu ſcribis, iſta euanuerint; aliud aliquid uidebimus. omnino adhuc nihil mihi ſignificatis, niſi diſcordiam iſtorum; quæ tamen in-ter eos de omnibus potius rebus eſt, quàm de me. itaque, quid ea mihi proſit, neſcio. ſed tamen, quo-ad me uos ſperare uultis, uobis obtemperabo. Nam quod me tam ſæpe, et tam uehementer obiurgas, et animo infirmo eſſe dicis: quæſo, ecquod tantum malum eſt, quod in mea calamitate non ſit? ecquis unquam ex tam amplo ſtatu, in tam bona cauſſa, tantis facultatibus, ingenij, conſilij, gratiæ, tantis præſidijs bonorum omnium concidit? poſſum obli-uiſci, qui fuerim; non ſentire, qui ſim? quo caream honore? qua gloria? quibus liberis? quibus fortu-nis? quo fratre? quem ego (ut nouum calamitatis genus attendas) cum pluris facerem, quàm me ip-ſum, ſemperq. feciſſem, uitaui, ne uiderem: ne aut illius luctum, ſqualoremq. aſpicerem; aut me, quem ille florentiſſimum reliquerat, perditum illi, afflictumq. offerrem. Mitto cetera intolerabilia: etenim fletu impedior. hic utrum tandem ſum ac-cuſandus, quòd doleo, an, quòd commiſi, ut hæc aut non retinerem, (quod facile fuiſſet, niſi intra parietes meos de mea pernicie conſilia inirentur) aut certe uiuus amitterem? Hæc eo ſcripſi, ut po-tius releuares me, quod facis, quàm aut caſtigatio-ne,

ne, aut obiurgatione dignum putares: eoq. ad te minus multa ſcribo; quòd et mærore impedior; et, quid expectem iſtinc, magis habeo, quàm quid ipſe ſcribam. quæ ſi erunt allata; faciam te noſtri conſilij certiorem. Tu, ut adhuc feciſti, quamplurimis de rebus ad me uelim ſcribas; ut prorſus ne quid ignorem. Vale. XIIII. Kal. Quinct. Theſſalonicæ.

CICERO S. D. ATTICO. 11

ME & tuæ litteræ, et quidam boni nuntij, non optimis tamen auctoribus, et expectatio ueſtrarum litterarum, et quòd tibi ita placuerat, adhuc Theſſalonicæ tenebant. ſi accepero litteras, quas expecto; ſi ſpes erit ea, quæ rumoribus afferebatur; ad te me conferam; ſi non erit, faciam te certiorem, quid egerim. Tu me, ut facis, opera, conſilio, gratia iuua: conſolari iam deſine: obiurgare uero noli: quod cum facis, ut ego tuum amorem, et dolorem deſidero; quem ita affectum mea ærumna eſſe arbitror, ut te ipſum conſolari nemo poſſit. Quinctum fratrem optimum, humaniſſimumq. ſuſtenta. Ad me, obſecro te, ut omnia certa perſcribas. Vale. D. IIII. Kal. Quinct.

CICERO S. D. ATTICO. 12

TV quidem ſedulo argumentaris, quid ſit ſperandum, et maxime per ſenatum: idemq. caput rogationis proponi ſcribis, quare in ſenatu dici nihil liceat: itaque ſiletur. Hic tu me accuſas, quòd me affli-

afflictem; cum ita sim afflictus, ut nemo unquam: quod tute intelligis. Spem ostendis secundum comitia. quæ ista est, eodem tribuno pl. et inimico consule designato? Percussisti autem me etiam de oratione prolata. cui uulneri, ut scribis, medere, si quid potes. scripsi equidem olim ei iratus, quòd ille prior scripserat; sed ita compresseram, ut nunquam emanaturam putarem. quo modo exciderit, nescio. sed quia nunquam accidit, ut cum eo uerbo uno concertarem; et quia scripta mihi uidetur negligentius, quàm ceteræ: puto posse probari, non esse meam. id, si putas me posse sanari, cures uelim: sin plane perij, minus laboro. Ego etiam nunc eodem in loco iaceo, sine sermone ullo, sine cogitatione ulla. Licet tibi, ut scribis, significarem, ut ad me uenires Sidona: tamen intelligo te istic prodesse, hic ne uerbo quidem leuare me posse. Nō queo plura scribere: nec est, quod scribam: uestra magis expecto. Vale. XVI. Kal. Sext. Thessalonicæ.

CICERO S. D. ATTICO. 13

QVOD ad te scripseram, me in Epiro futurum: postea quàm extenuari spem nostram, & euanescere uidi, mutaui consilium; nec me Thessalonica commoui, ubi esse constitueram, quoad aliquid ad me de eo scriberes, quod proximis litteris scripseras, fore, uti secundum comitia aliquid de nobis in senatu ageretur; id tibi Pompeium dixisse. qua de re, quoniam comitia habita sunt, tuq. nil ad

ad me ſcribis; perinde habebo, ac ſi ſcripſiſſes nihil eſſe; meq́. temporis non longinqui ſpe ductum eſſe, moleſte feram. Quem autem motum te uidere ſcripſeras, qui nobis utilis fore uideretur, eum nũtiant, qui ueniunt, nullum fore. In tribunis pl. deſignatis reliqua ſpes eſt: quam ſi expectaro; non erit, quòd putes me cauſſæ meæ, ac uoluntati meorum defuiſſe. Quod me ſæpe accuſas, cur hunc meum caſum tam grauiter feram: debes ignoſcere: cum ita me afflictum uideas, ut neminem unquam nec uideris, nec audieris. nam quod ſcribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici: mihi uero mens integra eſt, atque utinam tam in periculo fuiſſet, cum ego ijs, quibus meam ſalutem cariſſimam eſſe arbitrabar, inimiciſſimis, crudeliſſimisq́. uſus ſum: qui, ut me paullum inclinari timore uiderunt, ſic impulerunt, ut omnia ſuo ſcelere, & perfidia abuterentur ad exitium meum. nunc, quoniam eſt Cyzicum nobis eundum; quo rarius ad me litteræ perferentur, hoc uelim diligentius omnia, quæ putaris me ſcire opus eſſe, perſcribas. Quinctum fratrem meum fac diligas: quem ego miſer ſi incolumem relinquo, non me totum periſſe arbitrabor. Vale. nonis Sext.

CICERO S. D. ATTICO. 14

Ex tuis litteris plenus ſum expectatione de Pompeio, quidnam de nobis uelit, aut oſtendat. comitia enim credo eſſe habita: quibus abſolutis, ſcribis illi placuiſſe agi de nobis. ſi tibi ſtultus eſſe

ui-

uideor, qui sperem; facio tuo iussu; & scio te me ijs epistolis potius, & meas spes solitum esse remorari. nunc uelim, mihi plane perscribas, quid uideas. scio nos nostris multis peccatis in hanc ærumnam incidisse. ea si qui casus ex parte correxerint; minus moleste feremus nos uixisse, & adhuc uiuere. Ego, propter uiæ celebritatem, & quotidianam expectationem rerum nouarum, non commoui me adhuc Thessalonica: sed iam extrudimur, non a Plancio, (nam is quidem retinet) uerum ab ipso loco, minime apposito ad tolerandam in tanto luctu calamitatem. In Epirum ideo, ut scripseram, non iui, quòd subiti mihi uniuersi nuntij uenerant, & litteræ, quare nihil esset necesse quamproxime Italiam esse. hinc, si aliquid a comitijs audierimus, nos in Asiam conuertemus: neque adhuc stabat, quò potissimum: sed scies. Vale. XII. Kal. Sext. Thessalonicæ.

CICERO S. D. ATTICO. 15

ACCEPI idibus Sext. quattuor epistolas a te missas; unam, qua me obiurgas, & rogas, ut sim firmior; alteram, qua Crassi libertum ais tibi de mea solicitudine, macieq. narrasse; tertiam, qua demonstras acta in senatu; quartam de eo, quod a Varrone scribis tibi esse confirmatum de uoluntate Pompeij. Ad primam tibi hoc scribo; me ita dolere, ut non modo a mente non deserar, sed id ipsum doleam, me, tam firma mente ubi utar, & quibuscum, non habere. nam si tu me uno non sine mærore

re cares; quid me censes, qui & te, & omnibus? & si tu incolumis me requiris; quo modo a me ipsam incolumitatem desiderari putas? nolo commemorare, quibus rebus sim spoliatus, non solum quia non ignoras, sed etiam ne scindam ipse dolorem meum. hoc confirmo, neque tantis bonis esse priuatum quenquam, neque in tantas miserias incidiße. dies autem non modo non leuat luctum hunc, sed etiam auget. nam ceteri dolores mitigantur uetustate; hic non potest non et sensu præsentis miseriæ, & recordatione præteritæ uitæ quotidie augeri. desidero enim non mea solum, neque meos, sed me ipsum. quid enim sum? sed non faciam, ut aut tuũ animum angam querelis, aut meis uulneribus sæpius manus afferam. Nam quòd purgas eos, quos ego mihi scripsi inuidisse, & in eis Catonem: ego uero tantum illum puto ab isto scelere abfuisse, ut maxime doleam, plus apud me simulationem aliorum, quàm istius fidem, ualuisse. ceteri, quos purgas, debent mihi purgati esse, tibi si sunt. Sed hæc sero agimus. Crassi libertum nihil puto sincere locutum. In senatu rem probe scribis actam. sed quid Curio? an illam orationem non legit? quæ unde sit prolata, nescio. sed Axius, eiusdem diei scribens ad me acta, non ita laudat Curionem. at potest ille aliquid prætermittere: tu, nisi quod erat, profecto non scripsisti. Varronis sermo facit expectationem Cæsaris. atque utinam ipse Varro incumbat in caussam. quod profecto cum sua sponte, tum te instante faciet. ego, si me

ſi me aliquando ueſtri, & patriæ compotem fortuna fecerit, certe efficiam, ut maxime lætere unus ex omnibus amicis; meaq́. officia, & ſtudia, quæ parum antea luxerunt, (fatendum eſt enim) ſic exequar, ut me æque tibi, ac fratri, & liberis noſtris, reſtitutum putes. ſi quid in te peccaui, ac potius quoniam peccaui, ignoſce. in me enim ipſum peccaui uehementius. neque hæc eo ſcribo, quo te non meo caſu maximo dolore eſſe affectum ſciam: ſed profecto, ſi, quantum me amas, & amaſti, tantum amare deberes, ac debuiſses; nũquam eſſes paſſus me, quo tu abundas, egere conſilio; nec eſſes paſſus mihi perſuaderi, utile nobis eſſe, legem de collegijs perferri. ſed tu tantum lacrymas præbuiſti dolori meo, quod erat amoris, tanquam ipſe ego: quod meritis meis perfectum eſſe potuit, ut dies, & noctes, quid mihi faciendum eſſet, cogitares, id abs te meo, non tuo ſcelere prætermiſſum eſt. quòd ſi non modo tu, ſed quiſquam fuiſſet, qui me Pompeij minus liberali reſponſò perterritum a turpiſſimo cõſilio reuocaret, quod unus tu facere maxime potuiſti: aut occubuiſſem honeſte, aut uictores hodie uiueremus. Hic mihi ignoſcas: me enim ipſum multo magis accuſo; deinde te, quaſi me alterum: & ſimul meæ culpæ ſocium quæro. ſi reſtituor, etiam minus uidebimur deliquiſſe; abs teq́. certe, quoniam nullo noſtro, tuo ipſius beneficio diligemur. Quod te cum Culeone ſcribis de priuilegio locutum; eſt aliquid; ſed multo eſt melius, abrogari. ſi enim nemo im-

impediet, sic est firmius: sin erit, qui ferri non sinat; idem S. C. intercedet. nec quidquam aliud opus est, quàm abrogari. nam prior lex nos nihil lædebat. quam si, ut est promulgata, laudare uoluissemus, aut, ut erat negligenda, negligere; nocere omnino nobis non potuisset. hic mihi primum non modo consilium defuit, sed etiam obfuit. cæci, cæci, inquam, fuimus in uestitu mutando, in populo rogando. quod, nisi nominatim mecum agi cœptum esset, fieri perniciosum fuit. sed pergo præterita. ueruntamen ob hanc caussam, ut, si quid ageretur, legem illam, in qua popularia multa sunt, ne tangatis. uerum est stultum, me præcipere, quid agatis, aut quo modo. utinam modo agatur aliquid. multa occultant tuæ litteræ; credo, ne uehementius desperatione perturber. quid enim uides agi posse, aut quo modo? per senatũ ne? ast tute scripsisti ad me, quoddam caput legis Clodium in curiæ poste fixisse, ne referri, ne ue dici liceret. quo modo igitur Domitius se dixit relaturum? quo modo autem iis, quos tu scribis, & de re dicentibus, &, ut referretur, postulantibus, Clodius tacuit? ac, si per populum, poterit ne, nisi de omnium tribunorum pl. sententia? quid de bonis? quid de domo? poterit ne restitui? aut, si non poterit, egomet quo modo potero? hæc nisi uides expediri, quam in spem me uocas? sin autem spei nihil est, quæ est mihi uita? itaque expecto Thessalonicæ acta kal. Sext. ex quibus statuam, in tuos ne agros confugiam, ut neque uideam homines,

nes, quos nolim; & te, ut ſcribis, uideam; & pro pius ſim, ſi quid agatur. idq́. intellexi cum tibi, cum Quincto fratri placere; an abeam Cyzicum. Nunc Pomponi, quoniam nil impertiſti tuæ prudentiæ ad ſalutem meam, quòd aut in me ipſo ſatis eſſe conſilij decreueras, aut te nil mihi plus debere, quàm ut præſto eſſes; quandoquidem ego proditus, inductus, coniectus in fraudem, omnia mea præſidia neglexi, totam Italiam, in me erectam ad me defendendum, deſtitui, & reliqui; me meis tradidi inimicis, inſpectante, & tacente te; qui ſi non plus ingenio ualebas, quàm ego, certe timebas minus: ſi potes, erige afflictos, & in eo nos iuua. ſin omnia ſunt obſtructa; id ipſum fac ut ſciamus, & nos aliquando aut obiurgare, aut communiter conſolari deſine. Ego ſi tuam fidem accuſarem; non me potiſſimum tuis tectis crederem. meam amentiam accuſo, quòd a te tantum amari, quantum ego uellem, putaui: quod ſi fuiſſet, fidem eandem, curam maiorem adhibuiſſes; me certe ad exitium præcipitantem retinuiſſes; iſtos labores, quos nunc in naufragijs noſtris ſuſcipis, non ſubiſſes. quare fac, ut omnia ad me perſpecta, & explorata perſcribas; meq́ue, ut facis, uelis eſſe aliquem; quoniam, qui fui, & qui eſſe potui, iam eſſe non poſſum; & ut his litteris nõ te, ſed me ipſum a me eſſe accuſatum putes. Si qui erunt, quibus putes opus eſſe meo nomine litteras dari, uelim conſcribas, cureſq́. dandas. Vale.

D. XIV. Kal. Sept.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO.

16

TOTVM *iter mihi incertum facit expectatio litterarum tuarum* K*al. Sext. datarum, non aliud aliquid. si spes erit, Epirum, sin minus, Cyzicum, aut aliud quid sequemur. tuæ quidem litteræ, quo sæpius a me leguntur, hoc spem faciunt mihi minorem, quàm cum lectæ sunt. tum id, quod attulerunt ad spem, infirmant: ut facile appareat, te & consolationi seruire, & ueritati. idq́. te rogo plane, ut ad me, quæ scis, ut erunt, quæ putabis, ita scribas. Vale.* D. XII. K*al. Sept.*

CICERO S. D. ATTICO.

17

DE *Quincto fratre nuntij nobis tristes, nec uarij uenerant ex ante diem non. Iun. usque ad prid.* K*al. Sept. eo autem die Liuineius, L. Reguli libertus, ad me a Regulo missus uenit. is omnino mentionem nullam factam esse nuntiauit, sed fuisse tamen sermonem de C. Clodij filio: isq́. mihi tum a fratre litteras attulit. sed postridie Sextij pueri uenerũt, qui a te litteras attulerunt, non tam exploratas a timore, quàm sermo Liuineij fuerat. sane sum in meo infinito mærore solicitus, & eo magis, quòd Appij quæstio est. Cetera, quæ ad me eisdem litteris scribis de nostra spe, intelligo esse languidiora, quàm alij ostendunt. ego autem, quoniam non longe ab eo tempore absumus, in quo res dijudicabitur, aut ad te conferam me, aut etiam nunc circum hæc loca cõ-*

morabor. Scribit ad me frater, omnia ſua per te unum ſuſtineri. quid te aut horter, quòd facis; aut agam gratias, quòd non expectas? tantum uelim, fortuna det nobis poteſtatem, ut incolumes amore noſtro perfruamur. Tuas litteras ſemper maxime expecto. in quibus, caue, ne aut diligentia tua mihi moleſta, aut ueritas acerba ſit. Vale. D. prid. non. Sept.

CICERO S. D. ATTICO. 18

EXPECTATIONEM nobis non paruam attuleras, cum ſcripſeras, Varronem tibi pro amicitia confirmaſſe, cauſſam noſtram Pompeium certe ſuſcepturum, &, ſimul a Cæſare ei litteræ, quas expectaret, remiſſæ eſſent, auctorem etiam daturum. utrum id nihil fuit, an aduerſatæ ſunt Cæſaris litteræ? an eſt aliquid in ſpe? Etiam illud ſcripſeras, eundem, ſecundum comitia, dixiſſe. fac (ſi uides, quantis in malis iaceam, & ſi putas eſſe humanitatis tuæ) me fac de tota cauſſa noſtra certiorem. nam Quinctus frater, homo mirus, qui me tam ualde amat, omnia mittit ſpei plena, metuens, credo, defectionem animi mei. tuæ autem litteræ ſunt uariæ. neque enim me deſperare uis, nec temere ſperare. fac, obſecro te, ut omnia, quæ proſpici a te poſſunt, ſciamus. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 19

QVOD eiuſmodi mihi litteræ a uobis afferebantur, ut aliquid ex iis eſſet expectandum; ſpe, & cupi-

cupiditate Thessalonicæ detentus sum. postea quàm omnis actio huius anni confecta nobis uidebatur, in Asiam ire nolui: quòd & celebritas mihi odio est; &, si fieret aliquid a nouis magistratibus, abesse longe nolebam. itaque in Epirum ad te statui me conferre: non quo mea interesset loci natura, qui lucem omnino fugerem: sed aut ad salutem libentissime ex tuo portu proficiscar: aut, si ea præcisa erit, nusquam facilius hanc miserrimam uitam uel sustentabo, uel, quod multo est melius, abiecero. ero cum paucis, multitudinem dimittam. Me tuæ litteræ nunquam in tantam spem adduxerunt, quantam aliorum: attamen mea spes etiam tenuior semper fuit, quàm tuæ litteræ. sed tamen, quoniam cœptum est, age, quoquo modo cœptum est, & quacunque de caussa, non deseram neque optimi, atque unici fratris miseras, atque luctuosas preces, nec Sextij, ceterorumq. promissa, nec spem ærumnosissimæ mulieris Terentiæ, nec miserrimæ mulieris Tulliolæ obsecrationem, et fideles litteras tuas. mihi Epirus aut iter ad salutem dabit; aut, quod scripsi supra. te oro, & obsecro Pomponi, si me omnibus amplissimis, carissimis, iucundissimisq. rebus perfidia hominum spoliatum; si me a meis consiliariis proditum, & proiectum uides; si intelligis me coactum, ut ipse me, & meos perderem; ut me tua misericordia iuues, & Quinctum fratrem, qui potest esse saluus, sustentes; Terentiam, liberosq. meos tueare; me, si putas te istic uisurum, expe-

ctes; si minus, inuisas, si potes; mihiq. ex agro tuo tantum assignes, quantum meo corpore occupari potest; et pueros ad me cum litteris quamprimum, & quamsæpissime mittas. Vale. XVI. Kal. Oct.

CICERO S. D. Q. CAECILIO Q. F. POMPONIANO ATTICO: 20

QVOD quidem ita esse, et auunculum tuum functum esse officio, uehementissime probo: gaudere me tum dicam, si mihi hoc uerbo licebit uti. Me miserum, quàm omnia essent ex sententia, si nobis animus, si consilium, si fides eorum, quibus credidimus, non defuisset. quæ colligere nolo, ne augeam mærorem. sed tibi uenire in mentem certo scio, quæ uita esset nostra, quæ suauitas, quæ dignitas. ad quæ recuperanda per fortunas incumbe, ut facis; diemq. natalem reditus mei, cura, ut in tuis ædibus amœnissimis agam tecum, & cum meis. Ego huic spei, & expectationi, quæ nobis proponitur, maxime tamen uolui præstolari apud te in Epiro: sed ita ad me scribitur, ut putem esse cõmodius, nos eisdem in locis esse. De domo, & Curionis oratione, ut scribis, ita est. in uniuersa salute, si ea modo nobis restituetur, inerunt omnia. ex quibus nihil malo, quàm domum. sed tibi nihil mando nominatim: me totum tuo amori, fideiq. commendo. Quòd, te in tanta hereditate, ab omni occupatione expedisti, ualde mihi gratum est. Quòd facultates

tuas ad meam salutem polliceris, ut omnibus rebus a te præter ceteros iuuer: id quantum sit præsidiũ, uideo; intelligoq́ue, te multas partes meæ salutis & suscipere, et posse sustinere, neque, ut ita facias, rogandum esse. Quod me uetas quidquam suspicari accidisse ad animum tuum, quod secus a me erga te commissum, aut prætermissum uideretur: geram tibi morem, et liberabor ista cura: tibi tamen eo plus debebo, quo tua in me humanitas fuerit excelsior, quàm in te mea. Velim, quid uideas, quid intelligas, quid agatur, ad me scribas, omnesq. ad nostram salutem adhortere. Rogatio Sextij neque dignitatis satis habet, nec cautionis. nam et nominatim ferre oportet, & de bonis diligentius scribi: & id animaduertas uelim. Vale. IIII. non. Oct. Thessalonicæ.

CICERO S. D. ATTICO.

21

TRIGINTA dies erant ipsi, cum has dabam litteras, per quos nullas a uobis acceperam. mihi autem erat in animo, iam, ut antea ad te scripsi, ire in Epirum, et ibi omnem casum potissimum expectare. Te oro, ut, si quid erit, quod perspicias, quamcunque in partem, quamplanissime ad me scribas, et meo nomine, ut scribis, litteras, quibus putabis opus esse, ut des. Vale. V. Kal. Nou.

CICERO S. D. ATTICO.

Etsi diligenter ad me Quinctus frater, & Piso, quæ essent acta, scripserant: tamen uellem, tua te occupatio non impedisset, quo minus, ut consuesti, ad me, quid ageretur, & quid intelligeres, perscriberes. Me adhuc Plancius liberalitate sua retinet, iam aliquoties conatum ire in Epirũ. spes homini est iniecta, non eadem, quæ mihi, posse nos una decedere. quam rem sibi magno honori sperat fore. sed iam, cum aduentare milites dicentur, faciendum nobis erit, ut ab eo discedamus. quod cũ faciemus, ad te statim mittemus; ut scias, ubi simus. Lentulus suo in nos officio, quod & re, et promissis, & litteris declarat, spem nobis non nullam affert Pompeij uoluntatis. sæpe enim tu ad me scripsisti, eum totum esse in illius potestate. De Metello scripsit ad me frater, quantum speraret, profectum esse per te. Mi Pomponi pugna, ut tecum, & cum meis mihi liceat uiuere; & scribe ad me omnia. premor cum luctu, tum desiderio omnium rerum, quæ mihi me cariores semper fuerant. Cura, ut ualeas.

Ego, quòd, per Thessaliam si irem in Epirum, perdiu nihil eram auditurus, & quòd mei studiosos habeo Dyrrhachinos, ad eos perrexi, cum illa superiora Thessalonicæ scripsissem. inde cum ad te me conuertam, faciam ut scias. tuq. ad me uelim omnia quamdiligentissime, cuicuimodi sunt, scribas.

bas. ego iam aut rem, aut ne spem quidem expe-ćto. Vale. VI. Kal. Dec. Dyrrhachij.

CICERO S. D. ATTICO. 23

Ad V. Kal. Dec. tres epiśtolas a te accepi, unam datam ad VIII. Kal. Nou. in qua me hortaris, ut forti animo mensem Ian. expećtem: eaque, quæ ad spem putas pertinere, de Lentuli śtudio, de Metelli uoluntate, de tota Pompeij ratione, perscribis. in altera epistola, præter consuetudinem tuam, diem non adscribis: sed satis significas tempus. lege enim ab ocťo tribunis pl. promulgata, scribis te eas litteras eo ipso die dedisse, id est ad IIII. Kal. Nou. et, quid putes utilitatis eam promulgationem attulisse, scribis. in quo si etiam nostra salus cum hac lege desperata erit, uelim pro tuo in me amore hanc inanem meam diligentiam miserabilem potius, quàm ineptam, putes: sin est aliquid spei, des operam, ut maiore diligentia posthac a nostris magistratibus defendamur. nam ea ueterum tribunorum pl. rogatio tria capita habuit; unum de reditu meo, scriptum incaute: nihil enim reśtituitur, præter ciuitatem, & ordinem: quod mihi pro meo casu satis est: sed, quæ cauenda fuerint, & quo modo, te non fugit. alterum caput eśt tralaticium de impunitate, si quid contra alias leges eius legis ergo faćtum sit. tertium caput, mi Pomponi, quo consilio, & a quo sit inculcatum, uide. scis enim Clodium sanxisse, ut uix, aut omnino non posset nec per

ſenatum, nec per populum infirmari ſua lex. ſed ui des, nunquam eſſe obſeruatas ſanctiones earum legum, quæ abrogarentur. nam ſi id eſſet, nulla fere abrogari poſſet: (neque enim ulla eſt, quæ non ipſa ſe ſepiat difficultate abrogationis) ſed, cum lex abrogatur, illud ipſum abrogaretur, quo modo eam abrogari oporteat. hoc cum re uera ita ſit; cum ſemper ita habitum, obſeruatumq́. ſit: octo noſtri tribuni pl. caput poſuerunt hoc: SI QVID IN HAC ROGATIONE SCRIPTVM EST, QVOD PER LEGES, PLEBIS VE SCITA, HOC EST, QVOD PER LEGEM CLODIAM PROMVLGARE, ABROGARE, DEROGARE, OBROGARE SINE FRAVDE SVA NON LICEAT, NON LI*CVERIT; QVOD VEL QVI PROMVLGAVIT, DEROGAVIT, OB EAM REM *POENAE, MVLTAE VE SIT EH. INR. atque hoc in illis tribunis pl. non lædebat: lege enim collegij ſui non tenebantur. quo maior eſt ſuſpicio malitiæ alicuius; cum id, quod ad ipſos nihil pertinebat, erat autem contra me, ſcripſerunt: ut noui tribuni pl. ſi eſſent timidiores, multo magis ſibi eo capite utendum putarent. neque id a Clodio prætermiſſum eſt. dixit enim in concione a. d. III. non. hoc capite deſignatis tribunis pl. præſcriptum eſſe, quid liceret. tamen, in lege nulla eſſe eiuſmodi caput, te non fallit. quod ſi opus eſſet, omnes in abrogando uterentur. Ninnium, ac ceteros fugerit.

rit. inuestiges, uelim, & quis attulerit; & quare octo tribuni pl. ad senatum de me referre non dubitarint. si enim, quòd obseruandum illud caput non putabant: ijdem in abrogando tam cauti fuerunt, ut id metuerent, soluti cum essent, quod ne ijs quidem, qui lege tenentur, est curandum. id caput sane nolim nouos tribunos pl. ferre: sed perferant modo quidlibet: uno capite, quo reuocabor, (modo res conficiatur) ero contentus. Iam dudum pudet tam multa scribere: uereor enim, ne re iam desperata legas; ut hæc mea diligentia miserabilis tibi, alijs irridenda uideatur. sed si est aliquid in spe, uide legem, quam T. Fadio scripsit T. Visellius. ea mihi perplacet. nam Sextij nostri, quam tu tibi probari scribis, mihi non placet. Tertia est epistola prid. id. Nou. data: in qua exponis prudenter, & diligenter, quæ sint, quæ rem distinere uideantur, de Crasso, de Pompeio, de ceteris. quare oro te, ut, si qua spes erit, posse studijs bonorũ, auctoritate, multitudine comparata rem confici; des operam, ut uno impetu perfringatur; in eam rem incumbas, ceterosq́. tu excites. sin, ut ego perspicio cum tua coniectura, tum etiam mea, spei nihil est; oro, obtestorq́. te, ut Quinctum fratrem ames, quem ego miserum misere perdidi; ne uequid eum patiare grauius consulere de se, quàm expediat sororis tuæ filio; meum Ciceronem, cui nihil misello relinquo præter inuidiam, & ignominiam nominis mei, tueare, quoad poteris; Terentiam,

tiam, unam omnium ærumnosissimam, sustentes tuis officijs. Ego in Epirum proficiscar, cum primorum dierum nuntios excepero. Tu ad me, uelim, proximis litteris, ut se initia dederint, perscribas. Vale. Pridie Kal. Dec.

CICERO S. D. ATTICO. 24

ANTEA, cum ad me scripsissetis, uestro con sensu consulares prouincias ornatas esse; etsi uerebar, quorsum id casurum esset, tamen sperabam uos aliquid aliquando uidisse prudentius. postquam mihi & dictum est, & scriptum, uehementer consilium uestrum reprehendi: grauiter sum commotus; quòd illa ipsa spes exigua, quæ erat, uidetur esse sublata. nam si tribuni pl. nobis succensent, quæ potest spes esse? ac uidentur iure succensere: cum & expertes consilij fuerint, qui caussam nostram susceperant; & nostra concessione omnem uim sui iuris amiserint: præsertim cum ita dicant, se nostra caussa uoluisse suam potestatē esse de consulibus ornandis, non ut eos impedirent, sed ut ad nostram caussam adiungerent: nunc, si consules a nobis alieniores esse uelint, posse id libere facere; sin uellent nostra caussa, nihil posse se inuitis. Nam quod scribis; ni ita nobis placuisset, illos hoc idem per populum assecuturos fuisse: inuitis tribunis pl. fieri nullo modo potuit: ita uereor, ne & studia tribunorum amiserimus, &, si studia maneant, uinculum illud adiungendorum consulum amissum sit. Accedit aliud

non paruum incommodum, quòd grauis illa opinio, ut quidem ad nos perferebatur, senatum nihil decernere ante, quàm de nobis actum esset, amissa est, præsertim in ea caussa, quæ non modo necessaria non fuit, sed etiam inusitata, ac noua. neque enim unquam arbitror ornatas esse prouincias designatorum: ut, cum in hoc illa constantia, quæ erat mea caussa suscepta, immutata sit, nihil iam possit non decerni. iam, ijs, ad quos relatum est, amicis placuisse, non mirum sit. erat enim difficile reperire, qui contra tanta commoda duorum consulum palam sententiam diceret. et fuit omnino difficile non obsequi uel, amicissimo homini, Lentulo, uel Metello, qui simultatem humanissime deponeret. sed uereor, ne, hos cum tenere potuerimus, tribunos pl. amiserimus. hæc res quemadmodum ceciderit, et tota res quo loco sit, uelim ad me scribas, et ita, ut instituisti. nam ista ueritas, etiam si iucunda non est, mihi tamen grata est. Vale. D. IIII. id. Dec.

CICERO S. D. ATTICO.

25

POST tuum a me discessum litteræ mihi Roma allatæ sunt: ex quibus prospicio nobis in hac calamitate tabescendum esse. neque enim, (sed bonam in partem accipies) si ulla spes salutis nostræ subesset, tu pro tuo amore in me hoc tempore discessisses. sed, ne ingrati, aut ne omnia uelle nobiscum una interire uideamur, hoc omitto: illud abs te peto, des

des operam, id quod mihi affirmaſti, ut te ante K*al. Ian. ubicunque erimus, ſiſtas. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 26

LITTERAE *mihi a Quincto fratre cum S. C. quod de me eſt factum, allatæ ſunt. mihi in animo eſt, legum lationem expectare. ſi obtrectabitur, utar auctoritate ſenatus, et potius uita, quàm patria, carebo. Tu, quæſo, feſtina ad nos uenire. Vale.* VI. K*al. Ian.*

CICERO S. D. ATTICO. 27

EX TVIS *litteris, et ex re ipſa nos funditus periſſe uideo. Te oro, ut, quibus in rebus mei tui indigebunt, noſtris miſerijs ne deſis. ego te, ut ſcribis, cito uidebo. Plura non ſcribo. Cura ut ualeas.*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER IIII.

CICERO S. D. ATTICO.

Cum primum Romam ueni, fuitq́ue, cui recte ad te litteras darem, nil prius faciendum mihi putaui, quàm ut tibi absenti de reditu nostro gratularer. cognoram enim, (ut uere scribam) te in consilijs mihi dandis nec fortiorem, nec prudentiorem, quàm me ipsum, nec etiam propter meam in te obseruantiam nimium in custodia salutis meæ diligentem; eundemq. te, qui primis temporibus erroris nostri, aut totius furoris particeps, & falsi rumoris socius fuisses, acerbissime dissidium nostrum tulisse, plurimumq. operæ, studij, diligentiæ, laboris ad conficiendum reditum meum contulisse. itaque hoc tibi uere affirmo, in maxima lætitia, & exoptatissima gratulatione unum ad cumulandum gaudium conspectum, aut potius complexum mihi tuum defuisse. quem semel nactus, nunquam dimisero: ac, nisi etiam prætermissos fructus tuæ suauitatis præteriti temporis omnes exegero, profecto hac restitutione fortunæ me ipse non satis dignú iudicabo. Nos adhuc in nostro statu, quod difficillime recuperari posse arbitrati sumus, splendorem no-

nostrum illum forensem, & in senatu auctoritatem, & apud uiros bonos gratiam magis, quàm optaramus, consecuti sumus. In re autem familiari, quæ quemadmodum fracta, dissipata, direpta sit, non ignoras, ualde laboramus, tuarumq. non tam facultatum, quas ego nostras esse iudico, quàm consiliorum ad colligendas, & constituendas reliquias nostras indigemus. nunc, etsi omnia aut scripta esse a tuis arbitror, aut etiam nuntijs, ac rumore perlata: tamen ea inscribam breui, quæ te puto potissimum ex meis litteris uelle cognoscere. Pridie non. Sext. Dyrrhachio sum profectus, ipso illo die, quo lex est lata de nobis. Brundisium ueni nonis Sext. ibi mihi Tulliola mea fuit præsto natali suo ipso die, qui casu idem natalis erat & Brundisinæ coloniæ, & tuæ uicinæ Salutis. quæ res animaduersa a multitudine, summa Brundisinorum gratulatione celebrata est. ante diem VI. id. Sext. cognoui litteris Quincti fratris, mirifico studio omnium ætatum, atque ordinum, incredibili concursu Italiæ, legem comitijs centuriatis esse perlatam. inde a Brundusinis honestissimis ornatus, iter ita feci, ut undique ad me cum gratulatione legati conuenerint. ad urbem ita ueni, ut nemo ullius ordinis homo nomenclatori notus fuerit, qui mihi obuiam non uenerit, præter eos inimicos, quibus id ipsum non liceret aut dissimulare, aut negare. Cum uenissem ad portam Capenam, gradus templorum ab infima plebe completi erant: a qua plausu

plauſu maximo cum eſſet mihi gratulatio, ſignificata; ſimilis & frequentia, & plauſus me uſque ad Capitolium celebrauit. in foro, & in ipſo Capitolio miranda multitudo fuit. poſtridie in ſenatu, qui fuit dies non. Sept. ſenatui gratias egimus. eo biduo cum eſſet annonæ ſumma caritas, & homines ad theatrum primo, deinde ad ſenatum concurriſſent, impulſu Clodij; mea opera frumenti inopiam eſſe clamarent; cum per eos dies ſenatus de annona haberetur; & ad eius procurationem ſermone non ſolum plebis, uerum etiam bonorum Pompeius uocaretur; idq́. ipſe cuperet; multitudoq́. a me nominatim, ut id decernerem, poſtularet: feci, & accurate ſententiam dixi; cum abeſſent conſulares, quòd tuto ſe negarent poſſe ſententiam dicere, præter Meſſallam, & Afranium. factum eſt S. C. in meam ſententiam, ut cum Pompeio ageretur, ut eam rem ſuſciperet, lexq́. ferretur. quo S. C. recitato, cum concio, more hoc inſulſo et nouo, plauſum, meò nomine recitando, dediſſet; habui concionem. omnes magiſtratus præſentes, præter unum prætorem, & duos tribunos pl. dederunt. poſtridie ſenatus frequens, & omnes conſulares nihil Pompeio poſtulanti negarunt. ille legatos quindecim cum poſtularet, me principẽ nominauit; et ad omnia me alterum ſe fore dixit. conſules legem conſcripſerũt, qua Pompeio per quinquennium omnis poteſtas rei frumentariæ toto orbe terrarum daretur: alteram Meſſius, qui omnis dat pecuniæ

po-

poteſtatem, & adiungit claſſem, & exercitum, et maius imperium in prouincijs, quàm ſit eorum, qui eas obtineant. illa noſtra lex conſularis nunc modeſta uidetur, hæc Meſſii non ferenda. Pompeius illam uelle ſe dicit, familiares hanc. conſulares duce Fauonio fremunt. nos tacemus, & eo magis, quòd de domo noſtra nihil adhuc pontifices reſponderant. qui ſi ſuſtulerint religionem, aream præclaram habebimus, ſuperficiem conſules ex S. C. æſtimabunt: ſin aliter, demolientur, ſuo nomine locabunt, rem totam æſtimabunt. Ita ſunt res noſtræ; ut in ſecundis, fluxæ; ut in aduerſis, bonæ. In re familiari ualde ſumus, ut ſcis, perturbati. præterea ſunt quædam domeſtica, quæ litteris non committo. Quinctum fratrem, inſigni pietate, uirtute, fide præditum, ſic amo, ut debeo. Te expecto; et oro, ut matures uenire. eoq. animo uenias, ut me tuo conſilio egere non ſinas. alterius uitæ quoddam initium ordimur. iam quidam, qui nos abſentes defenderunt, incipiunt præſentibus occulte iraſci, aperte inuidere. uehementer te requirimus. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 2

SI FORTE rarius tibi a me, quàm a ceteris, litteræ redduntur; peto a te, ut id non modo non negligentiæ meæ, ſed ne occupationi quidem tribuas: quæ etſi ſumma eſt, tamen nulla eſſe poteſt tanta, ut interrumpat iter amoris noſtri,

et officij mei. nam ut ueni Romam, iterũ nunc sum certior factus, esse cui darem litteras: itaque has alteras dedi. prioribus tibi declaraui, aduentus noster qualis fuisset, & quis esset status, atque omnes res nostræ quemadmodum essent, ut in secundis, fluxæ, ut in aduersis, bonæ. Post illas datas, secuta est summa contentio de domo. diximus apud pontifices prid. Kal. Oct. acta res est accurate a nobis: & si unquam in dicendo fuimus aliquid, aut etiam si nunquam alias fuimus, tum profecto doloris magnitudo uim quandam nobis dicendi dedit. itaque oratio iuuentuti nostræ deberi non potest: quam tibi, etiam si non desideras, tamen mittam cito. Cum pontifices decressent, ita, si neque populi iussu, neque plebiscito, qui se dedicasse diceret, nominatim ei rei præfectus esset, neque populi iussu, aut plebiscito id facere iussus esset; uideri, posse sine religione iam partem areæ mihi restitui; mihi facta statim est gratulatio. nemo enim dubitat, quin domus nobis esset adiudicata. tũ subito ille in concionem ascendit, quã Appius ei dedit. nuntiat iam populo, pontifices secundum se decreuisse, me autem ui conari in possessionem uenire. hortatur, ut se, & Appium sequantur, et suam Libertatem ut defendant. hic cum etiam illi infimi partim admirarentur, partim irriderent hominis amentiam; ego statueram illuc non accedere, nisi cum consules ex S. C. porticum Catuli restituendam locassent. Kal. Oct. habetur senatus frequens. adhibentur

omnes pontifices, qui erant ſenatores. a quibus Marcellinus, qui erat cupidiſſimus mei, ſententiam primus rogatus, quæſiuit, quid eſſent in decernendo ſecuti. tum Lucullus de omnium collegarum ſententia reſpondit, religionis iudices pontifices fuiße, legis ſenatum: ſe, & collegas ſuos de religione ſtatuiſſe, in ſenatu de lege ſtatuturos. quiſque horum, loco ſententiam rogatus, multa ſecundum cauſſam noſtram diſputauit. cum ad Clodium uentum eſt, cupiit diem conſumere: neque ei finis eſt factus: ſed tamen, cum horas tres fere dixiſſet, odio, et ſtrepitu ſenatus coactus eſt aliquando perorare. cum fieret S.C. in ſententiam Marcellini; omnibus præter unum aſſentientibus, Serranus interceſſit. de interceſſione ſtatim ambo conſules referre cœperunt. cum ſententiæ grauiſſimæ dicerentur; ſenatui placere, mihi domũ reſtitui, porticum Catuli locari, auctoritatem ordinis ab omnibus magiſtratibus defendi; ſi quæ uis eſſet facta, ſenatum exiſtimaturum, eius opera factum eſſe, qui S.C. interceſſiſſet: Serranus pertimuit: et Cornicinus ad ſuam ueterem fabulam rediit: abiecta toga, ſe ad generi pedes abiecit. ille noctem ſibi poſtulauit. non concedebant: reminiſcebantur enim Kal. Ian. uix tamen ſibi de mea uoluntate conceſſum eſt. poſtridie S.C. factum eſt id, quod ad te miſi. deinde conſules porticum Catuli reſtituendam locarunt: illam porticum redemptores ſtatim ſunt demoliti libentiſſimis omnibus. nobis ſuperficiem ædium conſules

de

de consilii sententia æstimarunt HS uicies, cetera ualde illiberaliter, Tusculanam uillam quingentis millibus, Formianum HS ducentis quinquaginta millibus. quæ æstimatio non modo uehementer ab optimo quoque, sed etiam a plebe reprehenditur. dices, quid igitur caussæ fuit? dicunt illi quidem, pudorem meum; quòd neque negarim, neque uehementius postularim: sed non est id: nam hoc quidem etiam profuisset: uerum ijdem, mi T. Pomponi, ijdem inquam illi, quos ne tu quidem ignoras, qui mihi pinnas inciderant, nolunt easdem renasci: sed, ut spero, iam renascuntur: tu modo ad nos ueni: quod uereor ne tardius interuentu Varronis tui, nostriq. facias. Quoniam, acta quæ sint, habes; de reliqua nostra cogitatione cognosce. Ego me a Pompeio legari ita sum passus, ut nulla re impedirer, quin, si uellem, mihi esset integrum aut, si comitia censorum proximi consules haberent, petere posse, aut uotiuam legationem suscipere prope omnium fanorum, ac sacrorum locorum: sic enim nostræ rationes postulabant: sed uolui meam potestatem esse uel petendi, uel ineunte æstate exeundi: & , interea me esse in oculis ciuium de me optime meritorum, non alienum putaui. Ac forensium quidem rerum hæc nostra consilia sunt, domesticarum autem ualde impedita. Domus ædificatur: scis, quo sumptu, qua molestia. reficitur Formianum; quod ego nec relinquere possum, nec uidere. Tusculanum proscripsi: suburbano non facile careo.

amicorum benignitas exhausta est in ea re, quæ nihil habuit præter dedecus. quod sensisti tu absens, præsentes. quorum studijs ego, & copijs, si esset per meos defensores licitum, facile essem omnia consecutus. quo in genere nunc uehementer laboratur. Cetera, quæ me solicitant, μυστικώτερα sunt. amamur a fratre, & a filia. te expectamus. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

3

AVERE te certo scio, cum scire, quid hic agatur, tum a me scire; non quo certiora sint ea, quæ in oculis omnium geruntur, si a me scribantur, quàm cum ab alijs aut scribuntur tibi, aut nuntiantur; uerum ut perspicias ex meis litteris, quo modo ea feram, quæ geruntur, & qui sit hoc tempore aut mentis meæ sensus, aut omnino uitæ status. Armatis hominibus ante diem tertium non. Nou. expulsi sunt fabri de area nostra, disturbata porticus Catuli, quæ ex S.C. consulum locatione reficiebatur, & ad tectum pæne peruenerat. Quincti fratris domus primo fracta coniectu lapidum ex area nostra, deinde inflammata, iussu Clodij, inspectante urbe, coniectis ignibus, magna querela, & gemitu, non dicam bonorum, qui, nescio, an ulli sint, sed plane hominum omnium. ille uehemens furere. post hunc uero furorem nil nisi cædem inimicorum cogitare, uicatim ambire, seruis aperte spem libertatis ostendere. etenim antea, cum iudicium nolebat, habebat ille quidem difficilem, manifestamq.

causſam

caussam, sed tamen caussam: id poterat inficiari, poterat in alios deriuare, poterat etiam aliquid iure factum defendere. post has ruinas, incendia, rapinas, desertus a suis, uix iam Decimum designatorem, uix Gellium retinet: seruorum cõsilijs utitur: uidet, si omnes, quos uult, palam occiderit, nihilo suam caussam difficiliorem, quàm adhuc sit, in iudicio futuram: itaque ante diem tertium id. Nou. cum Sacra uia descenderem, insecutus est me cum suis. clamor, lapides, fustes, gladij, hæc improuisa omnia. discessimus in uestibulum M. Tettij Damionis. qui erant mecum, facile operas aditu prohibuerunt. ipse occidi potuit: sed ego diæta curari incipio: chirurgiæ tædet. ille omnium uocibus cum se non ad iudicium, sed ad supplicium præsens trudi uideret, omnes Catilinas, Acidinos postea reddidit. nam Milonis domum, meamque in Ceramio prid. id. Nou. expugnare, & incendere ita conatus est, ut palam hora V. cum scutis homines, eductis gladijs, alios cum accensis facibus adduxerit. ipse domum P. Sullæ pro castris sibi ad eam impugnationem sumpserat. tum ex Anniana Milonis domo Q. Flaccus eduxit uiros acres, occidit homines ex omni latrocinio Clodiano notissimos: ipsum cupiuit; sed ille se in interiorem ædium Sulla se. in senatu po * stridie idus. domi Clodius: egregius Marcellinus, omnes acres. Metellus calumnia dicendi tempus exemit, adiuuante Oppio, etiam hercule familiari tuo; de cuius constantia, uirtute uerissimæ litte-

ræ. Sextius furere. ille postea, si comitia sua non fierent, urbi minari. proposita Marcellini sententia, quam ille de scripto ita dixerat, ut totam nostram caussam areæ, incendiorum, periculi mei, iudicio complecteretur, eaq́. omnia comitijs anteferret: proscripsit, se per omnes dies comitiales de cœlo seruaturum. conciones turbulentæ Metelli, temerariæ Appij, furiosissimæ Publij. hæc tamen summa; nisi Milo in campum obnuntiaßet, comitia futura. ante diem XII. Kal. Dec. Milo media nocte cum magna manu in campum uenit. Clodius, cum haberet fugitiuorum deiectas copias, in campum ire non est ausus. Milo permansit ad meridiem, mirifica hominum lætitia, summa cum gloria. contentio fratrum trium turpis, fracta uis, contemptus furor. Metellus tamen postulat, ut sibi postero die in foro obnuntietur: nihil esse, quod in campum nocte ueniretur: se hora prima in Comitio fore. itaque ante diem XI. Kal. Ian. in Comitium Milo de nocte uenit. Metellus cum prima luce furtim in campum itineribus prope deuijs currebat. assequitur inter lucos hominem Milo, obnuntiat. ille se recipit, magno, & turpi Q. Flacci conuicio. ante diem X. Kal. nundinæ. concio biduo nulla. ante diem VIII. Kal. hæc ego scribebam, hora noctis nona. Milo campum iam tenebat. Marcellus candidatus ita stertebat, ut ego uicinus audirem. Clodij uestibulum uacuum sane mihi nuntiabatur, paucis pannosis, sine laterna. meo consilio omnia il-

li fieri querebantur, ignari quantum in illo heroe esset animi, quantum etiam consilij. miranda uirtus est. noua quædam diuina mitto. sed hæc summa est. comitia fore non arbitror. Publium reum, nisi ante occisus erit, a Milone fore puto. si se inter uiam obtulerit, occisum iri ab ipso Milone uideo. non dubitat facere: præsefert: casum illum nostrum non extimescit: nunquam enim cuiusquam inuidi, & perfidi consilio est usus: nec inerti nobili crediturus. Nos animo duntaxat uigemus, etiam magis, quàm cum florebamus: re familiari comminuti sumus. Quincti fratris tamen liberalitati pro facultatibus nostris, ne omnino exhaustus essem, illo recusante, subsidijs amicorum respondemus. quid consilij de omni nostro statu capiamus, te absente nescimus. quare appropera. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

4

PERIVCVNDVS mihi Cincius fuit ante diem tertium Kal. Febr. ante lucem: dixit enim mihi, te esse in Italia, seseq. ad te pueros mittere: quos sine meis litteris ire nolui: non quo haberem, quod tibi, præsertim iam prope præsenti, scriberem: sed ut hoc ipsum significarem, mihi aduentum tuum suauissimum expectatissimumq. esse. quare aduola ad nos, eo animo, ut nos ames, & te amari scias. cetera coram agemus. hæc properantes scripsimus. quo die uenies, utique cum tuis apud me sis. perbelle feceris, si ad nos ueneris. offendes designationem

Tyrannionis, mirificam librorum meorum bibliothecam; quorum reliquiæ multo meliores ſunt, quàm putaram. etiam uelim mihi mittas de tuis librariolis duos aliquos, quibus Tyrannio utatur glutinatoribus, ad cetera adminiſtris; ijsq́. imperes, ut ſumant membranulam, ex qua indices fiant, quos uos Græci, ut opinor, συλλάβους appellatis. Sed hæc, ſi tibi erit commodum: ipſe uero utique fac uenias, ſi potes in his locis adhæreſcere, & Piliam adducere. ita enim & æquum eſt, & cupit Tullia. Mediusfidius næ tu emiſti locum præclarum. gladiatores audio pugnare mirifice. ſi locare uoluiſſes, duobus his muneribus liberaſſes. Sed hæc poſterius. tu fac uenias: & de librarijs, ſi me amas, diligenter. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

5

AIN TV? *exiſtimas ab ullo malle mea legi, probariq́ue, quàm a te? cur igitur cuiquam miſi prius? urgebar ab eo, ad quem miſi, & non habebam exemplar. quid? etiam: (dudum enim circum rodo, quod deuorandum eſt) ſubturpicula mihi uidebatur eſſe παλινῳδία. ſed ualeant recta, uera, honeſta conſilia. non eſt credibile, quæ ſit perfidia in iſtis principibus, ut uolunt eſſe, & ut eſſent, ſi quidquam haberent fidei. ſenſeram, noram, inductus, relictus, proiectus ab ijs: tamen hoc erat in animo, ut cum ijs in rep. conſentirem. ijdem erant, qui fuerant. uix aliquando te auctore reſipiui. dices,*

ea te monuisse, suasisse, quæ facerem: non etiam ut scriberem. ego mehercule mihi necessitatem uolui imponere huius nouæ coniunctionis; ne quà mihi liceret labi ad illos, qui etiam tum, cum misereri mei debent, non desinunt inuidere. sed tamen modici fuimus ὑποθέσει, ut scripsi. erimus uberiores, si & ille libenter accipiet, & ij subringentur, qui uillam me moleste ferunt habere, quæ Catuli fuerat, aut etiam emisse non cogitant; qui domum negant oportuisse me ædificare, uendere aiunt oportuisse. sed quid ad hoc? si, quibus sententijs dixi quod & ipsi probarent, lætati sunt tamen me contra Pompeij uoluntatem dixisse. sed quoniam, qui nihil possunt, ij me nolunt amare; demus operam, ut ab ijs, qui possunt, diligamur. dices: uellem, iam pridem. scio te uoluisse, et me. ast nugigeram manum fuisse. iam tempus est me ipsum a me amari, * quando ab illis nullo modo possum. Domum meam quòd crebro inuisis, est mihi ualde gratum. Viaticum Crassipes præripit. Tu de uia recta in hortos. uidetur commodius ad te. postridie scilicet: quid enim tua? sed uiderimus. Bibliothecam mihi tui pinxerunt constructione, & sittybis. eos uelim laudes. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

6

DE LENTVLO scilicet sic fero, ut debeo. uirum bonum, et magnum hominem, & in summa magnitudine animi multa humanitate temperatum per-

perdidimus; noſq. malo ſolatio, ſed non multo, tamen conſolamur, quòd ipſius uicem minime dolemus, non ut Saufeius, & ueſtri, mehercule quia ſic amabat patriam, ut mihi aliquo deorum beneficio uideatur ex eius incendio eſſe ereptus. nam quid fœdius noſtra uita? præcipue mea? nam tu quidem, etſi es natura πολιτικὸς, *tamen nullam habes propriam ſeruitutem: communi frueris nomine. ego uero, qui, ſi loquor de rep. quod oportet, inſanus; ſi, quod opus eſt, ſeruus exiſtimor; ſi taceo, oppreſſus, & captus; quo dolore eſſe debeo? quo ſum ſcilicet, hoc etiam acriore, quòd ne dolere quidem poſſum, ut non ingratus uidear. quid, ſi ceſſare libet, & in otij portum confugere? nequidquam. immo etiam in bellum, et in caſtra. ergo erimus* ὀπαδοὶ, *qui* ταγοὶ *eſſe noluimus? ſic faciundum eſt. tibi enim ipſi, cui utinam ſemper paruiſſem, ſic uideo placere. reliqui eſt:* σπάρταν ἔλαχες ταύταν, κόσμει. *non mehercule poſſum; & Philoxeno ignoſco, qui reduci in carcerem maluit. ueruntamen id ipſum mecum in his locis commentor, ut iſta improbem: idq. tu, cum una erimus, confirmabis. A te litteras crebro ad me ſcribi uideo; ſed omnes uno tempore accepi. quæ res etiam auxit dolorem meum: caſu enim trinas ante legeram, quibus, meliuſcule Lentulo eſſe, ſcriptum erat. ecce quartæ fulmen. ſed ille, ut ſcripſi, non miſer, nos uero ſerui. Quod me admones, ut ſcribam illa Hortenſiana: in alia incidi, non immemor iſtius manda*

ti

ti tui: ſed mehercule incipiendo refugi; ne, quòd ui deor ſtulte illius amici non intemperiem tuliſſe, rurſus ſtulte iniuriam illius faciam illuſtrem, ſi quid ſcripſero; & ſimul, ne βαθύτης mea, quæ in agendo apparuit, in ſcribendo ſit occultior, & aliquid ſatisfactio leuitatis habere uideatur. Sed uiderimus. tu modo quamſæpiſſime ad me aliquid. Epiſtolam, Lucceio quam miſi, qua, res meas ut ſcribat, rogo, fac, ut ab eo ſumas: ualde bella eſt: eumque, ut approperet, adhorteris: &, quòd mihi ſe ita facturum reſcripſit, agas gratias. Domum noſtram, quoad poteris, inuiſas. Veſtorio aliquid ſignifices. ualde enim eſt in me liberalis. nihil ἀκαιρότερον. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

7

EPISTOLA tua me ſolicitum de Quincto noſtro, puero optimo, ualde leuauit. uenerat horis duabus ante Cherippus: mera monſtra nuntiarat. De Apollonio quod ſcribis, qui illi dij irati, homini Græco, qui conturbare quidem putat ſibi licere, quod equitibus R. nam Terentius ſuo iure. De Metello, οὐχ ὁσίη φθιμένοισιν; ſed tamen multis annis ciuis nemo erat mortuus. quid quidem tibi? nummi meo periculo ſint: quid enim uereris, quem cunque heredem fecit? niſi Publium fecit. uerum fecit non improbe, quanquam fuit ipſe. quare in hoc thecam nummariam non retexeris: in alijs eris cautior. Mea mandata de domo curabis: præſidia

locabis:

locabis : Milonem admonebis. Arpinatum fremitus est incredibilis de Laterio. quid quæris? ecquidem dolui. ὁ δ' οὐκ ἐμπάζετο μύθων. *Quod superest, etiam puerum Ciceronem curabis, & amabis, ut facis. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 8

MVLTA *me in epistola tua delectarunt, sed nihil magis, quàm patina tyrotarichi. nam de raudusculo quod scribis,* μήπω μέγ' εἴπῃς πρὶν τελευτήσαντ' ἴδῃς. *ædificati tibi in agri nihil reperio. in oppido est quiddam, de quo est dubium, sit ne uenale; ac proximum quidem nostris ædibus. hoc scito, Antium Buthrotum esse Romæ, ut Corcyræ illud tuum. nihil quietius, nihil alsius, nihil amœnius.* ΕΙΜΗΙ CΗΤΩΦ ΙΔΟC. ΚΟC. *postea uero quàm Tyrannio mihi libros disposuit, mens addita uidetur meis ædibus. qua quidem in re mirifica opera Dionysij, & Menophili tui fuit. nihil uenustius, quàm illa tua pegmata. postquam misisti, libros illustrarunt ualde. Et scribas ad me uelim de gladiatoribus, sed ita, bene si rem gerunt: non quæro male sic egisse. Apenas uix discesserat, quũ epistola. quid ais? putas ne fore, ut legem non ferat? dic, oro te, clarius : uix enim mihi exaudisse uideor. uerum statim fac ut sciam, si modo est commodum. Ludis quidem quoniam dies est additus, eo etiam melius hic eum diem cum Dionysio conteremus.*

De Trebonio prorſus tibi aſſentior. De Domitio,
Σύκῳ μὰ τὴν δήμητρα σύκον οὐδὲ ἓν
Οὕτως ὅμοιον γέγονεν,
quàm eſt iſta περίστασις noſtræ: uel quòd ab iiſdem, uel quòd præter opinionem, uel quòd uiri boni nuſquam: unum diſſimile, quòd huic merito. nam de ipſo caſu neſcio, an illud melius. quid enim hoc mi ſerius, quàm eum, qui tot annos, quot habet, deſignatus conſul fuerit, fieri conſulem non poſſe? præſertim cum aut ſolus, aut certe non plus, quàm cum altero petat. ſi uero id eſt, quod neſcio an ſit, ut non minus longas iam in codicillorum faſtis futurorum conſulum paginulas habeat, quàm factorum; quid illo miſerius? niſi reſp. in qua ne ſperatur quidem melius quidquam. De Natta ex tuis primum ſciui litteris. oderam hominem. De poemate quod quæris, quid ſi cupiat effugere? quid ſinat? De Fabio Luſco quod eram exorſus, homo peramans ſemper noſtri fuit, nec mihi unqnam odio: ſatis enim acutus, & permodeſtus, ac bene frugi. eum quia non uidebam, abeſſe putabam. audiui ex Gauio hoc Firmano, Romæ eſſe hominem, & fuiſſe aſſiduum. percuſſit animum. dices, tantula ne cauſſa? permulta ad me detulerat non dubia de Firmanis fratribus. quid ſit, quòd ſe a me remouit, ſi modo remouit, ignoro. De eo, quod me mones, ut & me geram πολιτικῶς, & in eo γραμμὴν teneam; ita faciam: ſed opus eſt maiore prudentia; quam a te, ut ſoleo, petam. Tu uelim & Fabium,

ſi

ſi quem habes aditum, odorere; et iſtum conuiuam tuum deguſtes; et ad me de iſtis rebus, et de omnibus quotidie ſcribas. ubi nihil erit, quod ſcribas; id ipſum ſcribito. Cura ut ualeas.

CICERO S. D. ATTICO. 9

PVTEOLIS magnus eſt rumor, Ptolemæum eſſe in regno. ſi quid habes certius, uelim ſcire. Ego hic paſcor bibliotheca Fauſti. fortaſſe tu putabas, his rebus Puteolanis, & Lucrinenſibus. ne iſta quidem deſunt: ſed mehercule a ceteris oblectationibus deſeror, & uoluptatibus propter remp. ſic litteris ſuſtentor, & recreor; maloq́. in illa tua ſedecula, quam habes ſub imagine Ariſtotelis, ſedere, quàm in iſtorum ſella curuli; tecumq́. apud te ambulare, quàm cum eo, quocum uideo eſſe ambulandum. Sed de illa ambulatione ſors uiderit, aut ſi quis eſt, qui curet deus. Noſtram ambulationem, & Laconicum, eáque, quæ Cyrea ſint, uelim, cum poteris, inuiſas, & urgeas Philotimum, ut properet; ut poſſim tibi aliquid in eo genere reſpondere. Pompeius in Cumanum Palilibus uenit: miſit ad me ſtatim, qui ſalutem nuntiaret. ad eum poſtridie mane uadebam, cum hæc ſcripſi. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 10

SANE uelim ſcire, num cenſum impendant tribuni diebus uitiandis, (eſt enim hic rumor) totaq́. de cenſura quid agant, quid cogitent. Nos hic

cum Pompeio fuimus. multa mecum de rep. ſane ſibi diſplicens, ut loquebatur: (ſic eſt enim in hoc homine dicendum) Syriam ſpernens, Hiſpaniam iactans. hic quoque, ut loquebatur: & opinor uſquequaque, de hoc cum dicemus, ſit hoc quaſi, καὶ τόδε φωκυλίδου. tibi etiam gratias agebat, quòd ſigna componenda ſuſcepiſſes. in nos uero ſuauiſſime hercule eſt effuſus. uenit etiam ad me in Cumanum; ac ſe nihil minus uelle, mihi uiſus eſt, quàm Meſſallam conſulatum petere. de quo ipſo ſi quid ſcis, uelim ſcire. Quòd Lucceio ſcribis te noſtram gloriam commendaturum, & ædificium noſtrum quòd crebro inuiſis; gratum. Quinctus frater ad me ſcripſit, ſe, quoniam Ciceronem ſuauiſſimum ſecum haberet, ad te nonis Mai. uenturum. Ego me de Cumano moui ante diem V. KAL. Mai. eo die Neapoli apud Lætum ante diem IIII. kal. Mai. iens in Pompeianum, bene mane hæc ſcripſi. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. II

DELECTARVNT me epiſtolæ tuæ: quas accepi uno tempore duas ante diem V. KAL. perge reliqua. geſtio ſcire iſta omnia. etiam illud cuiuſmodi ſit, uelim perſpicias: potes a Demetrio. dixit Pompeius, Craſſum a ſe in Albano expectari ante diem IIII. KAL. is cum ueniſſet, Romam eſſe ſtatim uenturos, ut rationes cum publicanis putarent. quæſiui, gladiatoribus ne? reſpondit, ante quàm inducerentur. id cuiuſmodi ſit, aut nunc, ſi ſcias,

aut cum is Romam uenerit, ad me mittas uelim.

Nos hic uoramus litteras cũ homine mirifico (ita mehercule sentio) Dionysio, qui te, omnesq. uos salutat. οὐδὲν γλυκύτερον, ἢ πάντα εἰδέναι. quare, ut homini curioso, ita perscribe ad me, quid primus dies, quid secundus, quid censores, quid Appius, quid illa populi Appuleia. denique, etiam quid a te fiat, ad me uelim scribas. non enim (ut uere loquamur) tam rebus nouis, quàm tuis litteris, delector. Ego mecum, præter Dionysium, duxi neminem: nec metuo tamen, ne mihi sermo desit abs te; quo magnopere delector. Tu Lucceio nostrum librum dabis. Demetrij Magnetis tibi mitto; statim ut sit, qui a te mihi epistolam referat. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 12

EGNATIVS Romæ est. sed ego cum eo de re Halimeti uehementer ante egi. grauiter se acturum cum Aquillio confirmauit. uidebis ergo hominem, si uoles. Macroni uix uideor præsto esse. idibus enim auctionem Larini uideo, & biduum præterea. id tu, quoniam Macronem tanti facis; ignoscas mihi, uelim. Sed, si me diligis, postridie Kalendis cena apud me cum Pilia. prorsus id facies. Kalendis cogito in hortis Crassipedis, quasi in diuersorio, cenare. facio fraudem S. C. inde domum cenatus, ut sim mane præsto Miloni. ibi te igitur uidebo, & promouebo. Domus nostra te tota salutat. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

13

NOS in Tusculanum uenisse ad XVII. kal. Dec. uideo te scire. ibi Dionysius nobis præsto fuit. Romæ ad XIV. kal. uolumus esse: quid dico, uolumus? immo uero cogimur. Milonis nuptiæ, comitiorum non nulla opinio est. ergo ut sit rata. Abfuisse me in altercationibus, quas in senatu factas audio, fero non moleste. nam aut defendissem, quod non placeret; aut defuissem, cui non oporteret. sed mehercule uelim, res istas, & præsertim statum reip. et quo animo consules ferant hunc σκυλμὸν, rescribas ad me, quantum potes, et uales. sum ὀξύπεινος: &, si quæris, omnia mihi sunt suspecta. Crassum quidem nostrum minore dignitate aiunt profectum paludatum, quàm olim æqualem eius L. Paullum, iterum consulem. o hominem nequam. De libris oratorijs factum est a me diligenter. diu, multumq. in manibus fuerunt. describas licet. Illud etiam te rogo, τὴν παροῦσαν κατάστασιν τυπωδῶς: ne istuc hospes ueniam. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

14

VESTORIVS noster me per litteras facit certiorem, te Roma ad VI. id. Mai. putare profectum esse, tardius, quàm dixerat, quòd minus ualuisses. si iam melius uales, uehementer gaudeo. Velim, domum ad tuos scribas, ut mihi tui libri pateant, non secus, ac si ipse adesses, cum

ceteri, tum Varronis. eſt enim mihi utendum quibuſdam rebus ex ijs libris ad eos, quos in manibus habeo: quos, ut ſpero, tibi ualde probabo. uelim, ſi quid forte noui habes, maxime a Quincto fratrē, deinde a C. Cæſare, & ſi quid forte de comitijs, de rep. (ſoles enim tu hæc feſtine odorari) conſcribas ad me. ſi nihil habebis, tamen ſcribas aliquid. nunquam enim mihi tua epiſtola aut intempeſtiua, aut loquax uiſa eſt. maxime autem rogo, rebus tuis, totoq. itinere ex ſententia confecto, nos quamprimum reuiſas. Dionyſium iube ſaluere. Cura, ut ualeas.

CICERO S. D. ATTICO. 15

De Eutychide, gratum; qui uetere prænomine, nouo nomine T. erit Cæcilius, ut eſt ex me, & ex te iunctus Dionyſius M. Pomponius. ualde mehercule mihi gratum, ſi Eutychides tuam erga me beneuolentiam cognoſcet, ſuam illam in meo dolore συμπαθείαν neque tum mihi obſcuram, neque poſt ingratam fuiſſe. Iter Aſiaticum tuum puto tibi ſuſcipiendum fuiſſe. nunquam enim tu ſine iuſtiſſima cauſſa tam longe a tot tuis & hominibus, & rebus cariſſimis, et ſuauiſſimis abeſſe uoluiſſes. ſed humanitatem tuam, amoremq. in tuos reditus celeritas declarabit. ſed uereor, ne lepore ſuo detineat diutius prætor Clodius, et homo pereruditus, ut aiunt, et nunc quidem deditus græcis litteris Pituanius. ſed, ſi uis homo eſſe, recipe te ad nos ad quod tempus confirmaſti. cum illis tum, cum ſalui uenerint,

rint, Romæ uiuere licebit. Auere te scribis, accipere aliquid a me litterarum. dedi, ac multis quidem de rebus ἡμερόλεγδον perscripta omnia: sed, ut conijcio, quoniam mihi non uideris in Epiro diu fuisse, redditas tibi non arbitror. genus autem mearum ad te litterarum eiusmodi fere est, ut non libeat cuiquam dare, nisi de quo exploratum sit, tibi eum redditurum. Nunc Romanas res accipe. Ad III. non. Quinct. Susenas, & Cato absoluti: Procilius condemnatus. ex quo intellectum est, tres ἀρεοπαγίτας ambitum, comitia, interregnum, maiestatem, totam denique remp. flocci non facere. debemus, patrem familias domi suæ occidere nolle, neque tamen id ipsum abunde: nam absoluerunt XXII. condemnauerunt XXVIII. Publius sane diserto epilogo criminans, mentes iudicum mouerat. Otalus in ea caussa fuit, cuiusmodi solet. nos uerbum nullum. uerita est enim pusilla, quæ nunc laborat, ne animum Publij offenderet. His rebus actis, Reatini me ad sua τέμπη duxerunt, ut agerem caussam contra Interamnates apud consulem, & decem legatos, quòd lacus Velinus, a M'. Curio emissus, interciso monte, in Nar defluit. ex quo est illa siccata, & humida tamen modice Rosia. uixi cum Axio: qui etiam me ad Septem Aquas duxit. Redij Romam Fonteij caussa: ad VII. id. Quinct. ueni: spectaculum, primum, magno & æquabili plausu: (sed hoc ne curaris; ego ineptus, qui scripserim) deinde, Antiphonti operam. is e-

rat ante manumissus, quàm productus. ne diutius pendeas, palmam tulit. sed nihil tam pusillum, nihil tam sine uoce, nihil tam uerum. hæc tu tecum habeto. in Andromacha tamen maior fuit, quàm Astyanacte. nam in ceteris parem habuit neminem. quæris nunc de Arbuscula: ualde placuit. Ludi magnifici, & grati. Venatio in aliud tempus dilata.

Sequere nunc me in campum. ardet ambitus. σῆμα δέ τοι ἐρέω. fœnus ex triente idibus Quinct. factum erat bessibus. dices, istud quidem non moleste fero. o uirum, o ciuem. Memmium Cæsaris omnes opes confirmant. cum eo Domitium consulem iunxerunt; qua pactione, epistolæ committere non audeo. Pompeius fremit, queritur, Scauro studet: sed utrum fronte, an mente, dubitatur. ἐξοχὴ nulla est: pecunia omnium dignitatem exæquat. Messalla languet: non quo aut animus desit, aut amici: sed coitio consulum, & Pompeius obsunt. ea comitia, puto fore, ut ducantur. Tribunicij candidati iurarunt se arbitrio Catonis petituros. apud eum HS quingena deposuerunt; ut, qui a Catone damnatus esset, id perderet, & competitoribus tribueretur. hæc ego pridie scribebam, quàm comitia fore putabantur. sed ad te v. Kal. Sext. si facta erunt, & tabellarius non erit profectus, tota comitia perscribam. quæ si, ut putantur, gratuita fuerint; plus unus Cato potuerit, quàm omnes quidem iudices. Messius defendebatur a nobis, è legatione reuocatus. nam eum Cæsari legarat Appius. Seruilius edixit,

dixit, ut adesset. tribus habet Pontinam, Velinam, Mæciam. pugnatur acriter, agitur tamen satis. deinde me expedio ad Drusum, inde ad Scaurum. parantur orationibus iudices gloriosi. fortasse accedent etiam consules designati. in quibus si Scaurus non fuerit, in hoc iudicio ualde laborabit. Ex Quincti fratris litteris suspicor iam eum esse in Britannia. suspenso animo expecto, quid agat. illud quidem sumus adepti, quod multis & magnis indicijs possumus iudicare, nos Cæsari & carissimos, et iucundissimos esse. Dionysium uelim saluere iubeas, & eum roges, & hortere, ut quamprimum ueniat, ut possit Ciceronem meum, atque etiam me ipsum erudire. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 16

OCCVPATIONVM mearum uel hoc signum erit, quòd epistola librarij manu est. De epistolarum frequentia te nihil accuso: sed pleræque tantummodo mihi nuntiabant, ubi esses, quod erat abs te, uel etiam significabant recte esse. quo in genere maxime delectarunt duæ fere eodem tempore abs te Bruto datæ. scire enim uolebam, te commode nauigasse. sed hæc epistolarum frequentia non tam ubertate sua, quàm celeritate delectauit. illa fuit grauis, et plena rerum, quam mihi M. Paccius, hospes tuus, reddidit. ad eam rescribam igitur, & hoc primum. Paccio re, & uerbis ostendi, quid tua commendatio ponderis haberet. itaque in intimis

est meis, cum antea notus non fuisset. nunc pergam ad cetera. Varro, de quo ad me scribis, includetur in aliquem locum: si modo erit locus: sed nosti genus dialogorum meorum: ut in oratorijs, quos tu in cælum fers, non mentio potuit fieri cuiusquam ab ijs, qui disputant, nisi eius, qui illis notus, aut auditus esset. hanc ego de rep. quam institui, disputationem in Africani personam, & Phili, et Lælij, & Manilij contuli. adiunxi adolescentes Q. Tuberonem, P. Rutilium, duos Lælij generos, Scæuolam, & Fannium. itaque cogitabam, quoniam in singulis libris utor proœmijs, ut Aristoteles in ijs, quos ἐξωτερικοὺς uocat, aliquid efficere, ut non sine caussa istum appellarem: id quod intelligo tibi placere. utinam modo conata efficere possim. rem enim, quod te non fugit, magnam complexus sum, & grauem, & plurimi otij, quo ego maxime egeo. Quod in ijs libris, quos laudas, personam desideras Scæuolæ: non eam temere dimoui: sed feci idẽ, quod in πολιτείᾳ deus ille noster Plato. cum in Piræeum Socrates uenisset ad Cephalum, locupletem, et festiuum senem; quoad primus ille sermo haberetur, adest in disputando senex: deinde, cum ipse quoque commodissime locutus esset, ad rem diuinam dicit se uelle discedere; neque postea reuertitur. credo, Platonem uix putasse satis consonum fore, si hominem id ætatis in tam longo sermone diutius retinuisset. multo ego satius hoc mihi cauendum putaui in Scæuola: qui & ætate, & ualetudine erat

ea, qua meminisli, & ijs honoribus, ut uix satis decorum uideretur, eum plures dies esse in Crassi Tusculano. et erat primi libri sermo non alienus a Scæuolæ studijs: reliqui libri τεχνολογίαν habent, ut scis. huic ioculatoriæ disputationi senem illum, ut noras, interesse sane nolui. De re filiæ quod scribis, erit mihi curæ. etenim est luculenta Aureliani, ut scribis, indicijs: & in eo me etiam Tulliæ meæ uenditabo. Vestorio non desum. gratum enim tibi id esse intelligo, &, ut ille intelligat, curo. sed scis, qui? cum habeat duos faciles, nihil difficilius. Nunc ad ea, quæ quæris de C. Catone. Lege Iunia, & Licinia scis absolutum: Fusia ego tibi nuntio ab solutum iri, neque patronis suis tam libentibus, quàm accusatoribus. is tamen & mecum, & cum Milone in gratiam redijt. Drusus reus est factus a Lucretio, iudicibus reijciendis ad v. nonas Quinct. De prœlio rumores non boni: sed iudicia nosti. Hirrus cum Domitio in gratia est. S. C. quod hic consules de prouincijs fecerunt, Quicunque posthac, non mihi ut quod. iam intelligebamus enuntiationem illam Memmij ualde Cæsari displicere. Messalla noster, et eius competitor Domitius liberalis in populo ualde fuit. nihil gratius. certi erant consules. ac senatus decreuit, ut tacitum iudicium ante comitia fieret ab ijs consilijs, quæ erant omnibus sortita in singulos. magnus timor candidatorum. sed quidam iudices, in his Opimius Veietorantius, tribunos pl. appellarunt, ne iniussu populi iudicarent. rescidit.

comitia dilata ex S. C. dum lex de tacito iudicio ferretur. uenit legi dies. Terentius interceſſit. conſules, qui illud leui brachio egiſſent, rem ad ſenatum detulerunt. hic Abdera, non tacente me. Dices, tamen tu non quieſcis? ignoſce, uix poſſum. ueruntamen quid tam ridiculum? ſenatus decreuerat, ne prius comitia haberentur, quàm lex lata eſſet: ſi qui interceſſiſſet, res integra referretur. cœpta ferri leuiter. interceſſum non inuitis. res ad ſenatum. de ea re ita cenſuerunt; comitia primo quoque tempore haberi cenſere. Scaurus, qui erat paucis diebus illis abſolutus, cum ego partem eius ornatiſſime defendiſſem, obnuntiationibus per Scæuolam interpoſitis, ſingulis diebus uſque ad prid. Kal. Oct. quo ego hæc die ſcripſi, ſublatis, populo tributim domi ſuæ ſatisfecerat. ſed tamen, etſi uberior liberalitas huius, gratior eſſe uidebatur eorum, qui occuparant. Cuperem uultum uidere tuum, cum hæc legeres. nam profecto rem non habes nullam, hæc negotia multarum nundinarum fore. ſed ſenatus hodie fuerat futurus, id eſt Kal. Oct. iam enim luciſcit. ibi loquetur, præter Antium, et Fauonium, liber nemo. nam Cato ægrotat. de me nihil timueris: ſed tamen promitto nihil. Quid quæris aliud? iudicia, credo. Druſus, Scaurus non feciſſe uidentur. tres candidati fore rei putabantur, Domitius a Memmio, Meſſalla a Q. Pompeio Rufo, Scaurus a Triario, aut a L. Cæſare. quid poteris, inquies, pro ijs dicere? ne uiuam, ſi ſcio. in illis quidem

dem tribus libris, quos tu dilaudas, nihil reperio. Nunc ut opinionem habeas rerum, ferendum est. Quæris, ego me ut gesserim? constanter, & libere. Quid ille, inquies, ut ferebat? humaniter; meæq. dignitatis, quoad mihi satisfactum esset, habendam sibi rationem putabat. Quo modo ergo absolu*tus? omnino ΠΟΡΠΑΠΥΜΝΑ accusatorum incredibilis infantia, id est L. Lentuli, L. F. quem fremunt omnes præuaricatum: deinde Pompeij mira contentio, iudicum sordes. attamen XXXII condemnarunt, XXXVIII absoluerunt. iudicia reliqua impendent. non dum est plane expeditus. Dices, tu ergo hæc quo modo fers? belle mehercule, et in eo me ualde amo. amisimus mi Pomponi non omnem modo succum, ac sanguinem, sed etiam colorem, & speciem pristinam ciuitatis. nulla est resp. quæ delectet, in qua acquiescam. id ne igitur, inquies, facile fers? id ipsum. recordor enim, quã bella paullisper nobis gubernantibus ciuitas fuerit. quæ mihi gratia relata sit, nullus dolor me angit. unum omnia posse, disrumpuntur ij, qui me aliquid posse doluerunt. multa mihi dant solatia. nec tamen ego de meo statu demigro: quæq. uita maxime est ad naturam, ad eam me refero, & litteras, & studia nostra: dicendi laborem delectatione oratoria consolor. domus me, & rura nostra delectant. non recordor, unde ceciderim, sed unde surrexerim. fratrem mecum, & te si habebo, per me ista pedibus trahuntur: uobis ἐμφιλοσοφῆσαι possum.

ſum. locus ille animi noſtri, ſtomachus ubi habita
bat olim, concaluit. priuata modo, & domeſtica
nos delectant. miram ſecuritatem uidebis: cuius
plurimæ mehercule partes ſunt in tuo reditu. nemo
enim in terris eſt mihi tam conſentiētibus ſenſibus.
Sed accipe alia. Res fluit ad interregnum; & eſt
non nullus odor dictaturæ, ſermo quidem multus,
qui etiam Gabinium apud timidos iudices adiuuit.
Candidati conſulares omnes rei ambitus. accedit e-
tiam Gabinius: quem P. Sulla, non dubitans, quin
foris eſſet, poſtularat, contra dicente, & nihil ob-
tinente Torquato. ſed omnes abſoluentur, nec poſt-
hac quiſquam damnabitur, niſi qui hominem occi-
derit. Hoc tamen agitur ſeuerius: itaque iudicia ca
lent. M. Fuluius Nobilior condemnatus eſt. multi
alij urbani ne reſpondent quidem. Quid aliud noui?
& tamen, abſoluto Gabinio, ſtomachantes alij iu-
dices, hora poſt, Antiochum Gabinium, neſcio
quem, ſolidis pectoribus, libertum, accenſum Ga
binij, lege Papia condemnarunt. itaque dixit ſta-
* tim reus læſæ maieſtatis ΟΥ C ΟΙΜΠΙC ΑΜΑ-
ΦΙΗ. Pontinius uult ad IIII. non. Nou. trium-
phare. huic obuiam Cato, & Seruilius prætor a-
perte, & Q. Mucius trib. negant enim latum de
imperio. et eſt latum hercule inſulſe. ſed erit cum
Pontinio Appius cos. Cato tamen affirmat, ſe uiuo
illum non triumphare. id ego puto, ut multa eiuſ-
dem, ad nihil recaſurum. Appius ſine lege ſuo ſum
ptu in Ciliciam cogitat. Ab Quincto fratre, & a
Cæſare

Cæſare accepi ad IX. Kal. Nou. litteras, confecta Britannia, obſidibus acceptis, nulla præda, imperata tamen pecunia, datas a littoribus Britanniæ, proximo: ad VI. Kal. Oct. exercitum Britannia reportabant. Q. Pilius erat iam ad Cæſarem profectus. Tu, ſi aut amor in te eſt noſter, ac tuorũ, aut ulla ueritas; aut ſi etiam ſapis, ac frui tuis commodis cogitas; aduentare, & prope adeſſe iam debes. non mehercule æquo animo te careo: te autem, quid mirum, qui Dionyſium tantopere deſiderem? quem quidem abs te, cum dies uenerit, & ego, et Cicero meus flagitabit. Abs te proximas litteras habebam, Epheſo, ad V. id. Sext. datas. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

17

O EXPECTATAS mihi tuas litteras, o gratum aduentum, o conſtantiam promiſſi, & fidem miram: o nauigationem amandam; quam mehercule ego ualde timebam, recordans ſuperioris tuæ tranſmiſſionis. ſed, niſi fallor, citius te, quàm ſcribis, uidebo. credo enim te putaſſe, tuas mulieres in Appulia eſſe: quod cum ſecus erit, quid te Appulia moretur? nam Veſtorio dandi ſunt dies, & ille latinus ἀττικισμὸς ex interuallo reguſtandus. quin tu huc aduolas, & inuiſis illius noſtræ reip. germanæ putaui de nummis ante comitia tributim * uno loco diuiſis palam: uide abſolutum Gabinium: detur eſſe ualiturum. De Meſſalla quod quæris, quid

quid ſcribam, neſcio: nunquam uidi tam pares can didatos. Meſſallæ copias noſti. Scaurum Triarius reum fecit. ſi quæris, nulla eſt magnopere commota συμπάθεια. ſed tamen habet ædilitas eius memoriam non ingratam; & eſt pondus apud ruſticos in patris memoriam. reliqui duo plebeij ſic exæquantur, ut Domitius ualeat amicis, adiuuetur tamen non gratiſſimo munere, Memmius Cæſaris commendetur militibus, Pompeij Gallia nitatur. quibus ſi non ualuerit; putant fore aliquem, qui co mitia in aduentum Cæſaris detrudat, Catone præſertim abſoluto. Paccianæ epiſtolæ reſpondi. cognoſce cetera. Ex fratris litteris incredibilia quædam de Cæſaris in me amore cognoui: eaq́. ſunt ipſius Cæſaris uberrimis litteris confirmata. Britannici belli exitus expectatur. conſtat enim, aditus inſulæ eſſe munitos mirificis molibus. etiam illud iam cognitum eſt, neque argenti ſcrupulum eſſe ullum in illa inſula, neque ullam ſpem prædæ, niſi ex mancipijs: ex quibus nullos puto te litteris, aut muſicis eruditos expectare. Paullus in medio foro baſilicam iam pæne texuit iiſdem antiquis columnis: illam autem, quam locauit, facit magnificentiſſimam. quid quæris? nihil gratius illo monumento, nihil glorioſius. itaque Cæſaris amici, (me dico, & Oppium: diſrumparis licet) monumentum illud, quod tu tollere laudibus ſolebas, ut forum laxaremus, & uſque ad atrium Libertatis explicaremus, contempſimus. ſexcenties HS cum priua-

tis

tis non poterat transigi. minore pecunia efficiemus rem gloriosissimam. nam in campo Martio septa tribunicijs comitijs marmorea sumus, et tecta facturi; eaq. cingemus excelsa porticu; ut mille passuum conficiatur. simul adiungetur huic operi Villa etiam Publica. Dicis, quid mihi hoc monumentum proderit? ad quid laboramus res Romanas? non enim te puto de lustro, quod iam desperatum est, aut de iudicijs, quæ lege Plotia fiant, quærere. Nunc te obiurgari patere, si iure. scribis enim in ea epistola, quam C. Decimius mihi reddidit Buthroto datam, in Asiam tibi eundum esse, te arbitrari. mihi mehercule nihil uidebatur esse, in quo tantulum interesset, utrum per procuratores ageres, an per te ipsum; ne toties, et tam longe abesses. sed hæc mallem, integra re, tecum egisse. profecto enim aliquid egissem. nunc reprimam susceptam obiurgationem. utinam ualeat ad celeritatem reditus tui. Ego ad te propterea minus sæpe scribo, quòd certum non habeo, ubi sis, aut ubi futurus sis. huic tamen nescio cui, quòd uidebatur is te uisurus esse, putaui dandas esse litteras. tu, quoniam iturum te in Asiam esse putas, ad quæ tempora te expectem, facias me certiorem uelim, et de Eutychide quid egeris. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 18

PVTO te existimare, me, non oblitum consuetudinis, et instituti mei, rarius ad te scribere, quàm

quàm solebam: sed, cum loca, et itinera tua nihil habere certi uideo, neque in Epirum, neque Athenas, neque in Asiam, neque cuiquam, nisi ad te ipsum proficiscenti, dedi litteras. neque enim sunt epistolæ nostræ, quæ si perlatæ non sint, nihil ea res nos offensura sit: quæ tantum habent mysteriorum, ut eas ne librarijs quidem fere committamus. Lepidum quo excidat. Consules flagrant infamia, quòd C. Memmius candidatus pactionem in senatu recitauit, quam ipse suus competitor Domitius cum consulibus fecisset, ut ambo HS CCCC consulibus darent, si essent ipsi consules facti, nisi tres augures dedissent, qui se affuisse dicerent, cum lex curiata ferretur, quæ lata non esset; et duos consulares, qui se dicerent in ornandis prouincijs consularibus scribendo affuisse, cum omnino ne senatus quidem affuisset. hæc pactio non uerbis, sed nominibus, et perscriptionibus, multorum tabulis cum esse facta diceretur; prolata a Memmio est, nominibus inductis auctore Pompeio. hic Appius erat idem: nihil sane iacturæ. corruerat alter, et plane, inquam, iacebat. Memmius autem, dirempta coitione inuito Caluino, plane refrixerat, et eo magis nunc concitare dictaturam, fauere iustitio, et omnium rerum licentiæ. Perspice æquitatem animi mei, et ludum, & contemptionem Seleucianæ prouinciæ, et meam hercule cum Cæsare suauissimam coniunctionem. hæc enim me una ex hoc naufragio tabula delectat. qui quidem Quinctum meum, tuumque,

tuumque, dij boni, quemadmodum tractat honore, dignitate, gratia; non secus, ac si ego essem imperator. hibernam legionem eligendi optio delata commodum, ut ad me scribit. hunc tu non ames? quem igitur istorum? Sed heus tu, scripseram ne tibi, me esse legatum Pompeio? et extra urbem quidem fore ex id. Ian.? uisum est hoc mihi ad multa quadrare. sed quid plura? coram, opinor, reliqua; ut tu tamen aliquid expectes. Dionysio plurimam salutem: cui quidem ego non modo seruaui, sed etiam ædificaui locum. quid quæris? ad summam lætitiam meam, quam ex tuo reditu capio, magnus ex illius aduentu cumulus accedit. quo die ad me uenies, si me amas, apud me cum tuis maneas. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER V.

CICERO S. D. ATTICO.

EGO VERO et tuum in discessu uidi animum, et meo sum ipse testis. quo magis erit tibi uidendum, ne quid noui decernatur; ut hoc nostrum desiderium ne plus sit annuum. De Annio Saturnino curasti probe. De satisdando uero te rogo, quoad eris Romæ, tu ut satisdes. et sunt aliquot satisdationes secundum mancipium, in his et Memmianorum prædiorum, uel Atilianorum. De Oppio factum est, ut uolui, et maxime quòd DCCC aperuisti: quæ quidem ego utique uel uersura facta solui uolo; ne extrema exactio nostrorum nominum expectetur. Nunc uenio ad transuersum illum extremæ epistolæ tuæ uersiculum, in quo me admones de sorore. quæ res se sic habet. Vt ueni in Arpinum, cum ad me frater uenisset, in primis nobis sermo, isq. multus, de te fuit. ex quo ego ueni ad ea, quæ fueramus ego, et tu inter nos de sorore in Tusculano locuti. nihil tam uidi mite, nihil tam placatum, quàm tum meus frater erat in sororem tuam; ut etiam, si qua fuerat ex ratione sumpta offensio, non appareret. Illo sic die. postridie ex Arpinati profecti sumus,

ſumus. ut in Arcano Quinctus maneret, dies fe-
cit: ego Aquini. ſed prandimus in Arcano. noſti
hunc fundum. quò, ut uenimus, humaniſſime Quin
ctus, Pomponia, inquit, tu inuita mulieres, ego
acciuero pueros. nihil potuit, mihi quidem ut ui-
ſum eſt, dulcius, idq́. cum uerbis, tum etiam ani-
mo, & uultu. at illa, audientibus nobis, ego ſum,
inquit, hic hoſpita. id autem ex eo, ut opinor, quòd
anteceſſerat Statius, ut prandium nobis uideret. tū
Quinctus, en, inquit mihi, hæc ego patior quotidie.
dices, quid, quæſo, iſtuc erat? magnum, itaque
me ipſum commouerat: ſic abſurde, & aſpere uer
bis, uultuq́. reſponderat. diſſimulaui dolens. diſcu
buimus omnes præter illam: cui tamen Quinctus
de menſa miſit; illa reiecit. quid multa? nihil meo
fratre lenius, nihil aſperius tua ſorore mihi uiſum
eſt. & multa prætereo, quæ tum mihi maiore ſto-
macho, quàm ipſi Quincto, fuerunt. ego inde A-
quinum, Quinctus in Arcano remanſit, & Aqui-
num ad me poſtridie mane uenit, mihiq́. narrauit,
nec ſecum illam dormire uoluiſſe, &, cum diſceſ-
ſura eſſet, fuiſſe eiuſmodi, qualem ego uidiſſem.
quid quæris? uel ipſi hoc dicas licet, humanitatem
ei, meo iudicio, illo die defuiſſe. Hæc ad te ſcripſi
fortaſſe pluribus, quàm neceſſe fuit, ut uideres,
tuas quoque eſſe partes inſtituendi, & monendi.
Reliquum eſt, ut ante, quàm proficiſcare, man-
data noſtra exhaurias, ſcribas ad me omnia, Pon-
tinium extrudas. cum profectus eris; cures, ut ſciā.

ſic habeas, nihil mehercule te mihi nec carius eſſe, nec ſuauius. A. Torquatum amantiſſime dimiſi Minturnis, optimum uirum: cui, me ad te ſcripſiſſe aliquid, in ſermone ſignifices uelim. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 2

AD VI. id. Mai. cum has dabam litteras, ex Pompeiano proficiſcebar, ut eo die manerem in Trebulano apud Pontium. deinde cogitabam ſine ulla mora iuſta itinera facere. In Cumano cum eſſem, uenit ad me, quod mihi pergratum fuit, noſter Hortenſius: cui, depoſcenti mea mandata, cetera uniuerſe mandaui, illud proprie, ne pateretur, quantum eſſet in ipſo, prorogari nobis prouincias. in quo eum tu uelim confirmes, gratumq. mihi feciſſe dicas, quòd & uenerit ad me, & hoc mihi, prætereaq. ſi quid opus eſſet, promiſerit. confirmaui ad eam cauſſam etiam Furnium noſtrum; quem ad annum tribunum pl. uidebam fore. Habuimus in Cumano quaſi puſillam Romam: tanta erat in his locis multitudo; cum interim Rufio noſter, quòd ſe a Veſtorio obſeruari uidebat, ſtratagemate hominem percuſſit: nam ad me non acceſſit. ita ne? cum Hortenſius ueniret, & infirmus, & tam longe Hortenſius, cum maxima præterea multitudo, ille non uenit? non, inquam. non uidiſti igitur hominem? inquies. qui potui non uidere, cum per emporium Puteolanorum iter facerem? in quo illum, agentem aliquid, credo, ſalutaui; poſt etiam

etiam iussi ualere, cum me e Pansæ uilla, num quid uellem, rogasset. hunc hominem parum gratum quisquam putet? aut non in eo ipso laudandum, quòd audiri non laborarit? Sed redeo ad illud. Noli putare, mihi aliam consolationem esse huius ingentis molestiæ, nisi quòd spero non longiorem annua fore. hoc me ita uelle multi non credunt, ex consuetudine aliorum. tu, qui scis, omnem diligentiam adhibebis, tum scilicet, cum id agi debebit. cum ex Epiro redieris, de rep. scribas ad me uelim, si quid erit, quod operiare. non dum enim satis huc erat allatum, quo modo Cæsar ferret de auctoritate perscripta: eratq. rumor de transpadanis, eos iussos IIIIuiros creare. quod si ita est, magnos motus timeo: sed aliquid ex Pompeio sciam. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

3

AD VI. id. Mai. ueni in Trebulanum ad Pontium. ibi mihi tuæ litteræ binæ redditæ sunt tertio abs te die. eodem autem ex Pompeiano Philotimo dederam ad te litteras. nec uero nunc erat sane, quid scriberem. qui de rep. rumores, scribe quæso. in oppidis enim summum uideo timorem. sed multa inania. quid de ijs cogites, & quando, scire uelim. Ad quas litteras tibi rescribi uelis, nescio. nullas enim adhuc acceperam, præter quæ mihi binæ semel in Trebulano redditæ sunt. quarum alteræ edictum P. Licinij habebant, (erant

autem nonis Mai. datæ) alteræ rescriptæ ad meas Minturnenses. quàm uereor, ne quid fuerit σπουδαιότερον in ijs, quas non accepi, quibus rescribi uis. Apud Lentulum ponam te in gratiam. Dionysius nobis cordi est. Nicanor tuus operam mihi dat egregiam. Iam deest, quid scribam; et lucet. Beneuenti cogitabam hodie. nostra continentia, & diligentia faciemus satis. A Pontio, ex Trebulano, ad v. id. Mai.

CICERO S. D. ATTICO. 4

BENEVENTVM ueni ad v. id. Mai. ibi accepi eas litteras, quas tu superioribus litteris significaueras te dedisse: ad quas ego ipso eo die dederam ex Trebulano a Pontio. ac binas quidem tuas Beneuenti accepi. quarum alteras Fesulanus multo mane mihi dedit, alteras scriba Tullius. Gratissima est mihi tua cura de illo meo primo, & maximo mandato: sed tua profectio spem meam debilitat. ac ne ille illud quidem labat, non quo, sed inopia cogimur eo contenti esse. * De illo altero, quem scribis tibi uisum esse non alienum, uereor adduci, ut nostris possit (& tuis δυσδιάγνωστον) πρὸς νεῦσιν esse, & quidem summe facilis. sed tu aberis, et me absente rei habebis rationem meæ. nam posset aliquid, si uteruis nostrum adesset, agente Seruio fieri probabile. nunc, si iam res placeat, agendi tamen uiam non uideo. Nunc uenio ad illam epistolam,

stolam, quam accepi a Tullio. De Marcello, fecisti diligenter. igitur S. C. si erit factum, scribes ad me: sin minus, rem tamen conficies. mihi enim attribui oportebit, item Bibulo. sed non dubito, quin S. C. expeditum sit, in quo præsertim sit compendium populi. De Torquato, probe. De Masone, & Ligure, cum uenerint. De illo, quod Cherippus: (quoniam hic quoque πρὸς νεῦσιν sustulisti) o prouincia: etiam ne hic mihi curandus est? curandus auté? hactenus, ne quid ad senatú. consule, aut numera. nam DC ceperis. sed tamen cōmode, quòd cum Scrofa. De Pontinio, recte scribis. est enim ita, ut, si ante Kal. Iun. Brundisii futurus sit, minus urgendi fuerint M. Annius, & Tullius. Quæ de Sicinio audisti, ea mihi probantur; modo ne illa exceptio in aliquem incurrat bene de nobis meritum. sed considerabimus. rem enim probo. De nostro itinere, quod statuero: de quinque præfectis, quid Pompeius facturus sit; cum ex ipso cognoro, faciam, ut scias. De Oppio bene curasti, quòd ei DCCC exposuisti: idque, quoniam Philotimum habes, perfice, & cognosce rationem: & ut agam amplius, si me amas, prius quàm proficiscaris, effice. magna me cura leuaris. Habes ad omnia. etsi pæne præterij. Chartam tibi deesse, mea cautio est: siquidem eius inopia minus multa ad me scribis. tu uero aufer ducentos. etsi meam in eo parsimoniam huius paginæ contractio significat, dum acta, & rumores uellet.

iam, si qua certa habes de Cæsare, expecto litteras: & alias Pontinio de omnibus rebus diligentes dabis. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 5

PLANE deest, quod scribam. nam nec, quid mandem, habeo; nihil enim prætermissum est: nec quid narrem; noui enim nihil: nec iocandi locus est; ita me multa solicitant. tantum tamen scito, idibus Mai. nos Venusia mane proficiscentes, has dedisse. eo autem die credo aliquid actum in senatu. sequantur igitur nos tuæ litteræ, quibus non modo res omnes, sed etiam rumores cognoscamus. eas accipiemus Brundisii: ibi enim Pontinium ad eam diem, quam tu scripsisti, expectare consilium est. Nos Tarenti quos cum Pompeio διαλόγους de rep. habuerimus, ad te perscribemus. etsi id ipsum scire cupio, quod ad tempus recte ad te scribere possem, id est, quàm diu Romæ futurus sis; ut, aut quò dem posthac litteras, sciam, aut ne dem frustra. Sed ante, quàm proficiscare, utique explicatum sit illud, HS XX & DCCC. hoc, uelim, in maximis rebus, et maxime necessarijs habeas; ut, quod auctore te uelle cœpi, adiutore assequar. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 6

TARENTVM ueni ad XV. kal. Iun. quòd Pontinium statueram expectare, commodissimum duxi,

duxi, dies eos, quoad ille ueniret, cum Pompeio cōsumere, eoq̃. magis, quòd ei gratum esse id uidebam; qui etiam a me petierit, ut secum, & apud se essem quotidie: quod concessi libenter: multos enim eius præclaros de rep. sermones accipiam: instruar etiam consilijs idoneis ad hoc nostrum negotium. Sed ad te breuior iam in scribendo incipio fieri, dubitans, Romæ ne sis, an iam profectus. quod tamen quoad ignorabo, scribam aliquid potius, quàm committam, ut, tibi cum possint reddi a me litteræ, non reddantur. nec tamen iam habeo, quid aut mandem tibi, aut narrem. mandaui omnia; quæ quidem tu, ut polliceris, exhauries: narrabo, cum aliquid habebo noui. illud tamen non desinam, dum adesse putabo, de Cæsaris nomine rogare, ut confectum relinquas. auide expecto tuas litteras, & maxime, ut norim tempus profectionis tuæ. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

7

QVOTIDIE, uel potius in dies singulos breuiores litteras ad te mitto. quotidie enim magis, ac magis suspicor te in Epirum iam profectum. sed tamen, ut mandatum scias me curasse; quot ante, ait se Pompeius quinos præfectos delaturum nouos, uacationes, iudiciariam caussam. Ego cum triduum cum Pompeio, & apud Pompeium fuissem, proficiscebar Brundisium ad XIII. Kal. Iun. ciuem illum egregium relinquebam, & ad hæc

quæ timentur, propulsanda paratissimum. Tuas litteras expectabo, cum ut quid agas, tum ut, ubi sis, sciam. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 8

Me et incommoda ualetudo, qua iam emerseram, utpote cum sine febri laborassem, & Pontinij expectatio, de quo adhuc ne rumor quidem uenerat, tenebat duodecimum iam diem Brundisii: sed cursum expectabamus. tu si modo es Romæ, (uix enim puto) sin es, hoc uehementer animaduertas uelim. Romæ acceperam litteras, Milonem meum queri per litteras iniuriã meam, quòd Philotimus socius esset in bonis suis. id ego ita fieri uolui de C. Duronij sententia; quem & amicissimum Miloni perspexeram, & talem uirum, qualem tu iudicas, cognoram. eius autem consilium, meumq. hoc fuerat; primum, ut in potestate nostra esset res; ne illum malus emptor alienis mancipijs, quæ permulta secum habet, spoliaret: deinde, ut Faustæ, cui cautum ille esse uoluisset, ratum esset. erat etiam illud, ut ipsi nos, si quid seruari poßet, quamfacillime seruaremus. nunc rem totam perspicias uelim. nobis enim scribuntur sæpe maiora. sed, si ille queritur, si scribit ad amicos, si idem Fausta uult: Philotimus, ut ego ei coram dixeram, mihiq. ille receperat, ne sit inuito Milone in bonis: nihil nobis fuerat tanti. sin hæc leuiora sunt, tu iudicabis. loquere cum Duronio. scripsi etiam ad Camillum,

millum, ad Lamiam, eoq. magis, quòd non confidebam, Romæ te esse. summa erit hæc: statues, ut ex fide, fama, req. mea uidebitur. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 9

ACTIVM uenimus ad XVII. Kal. Quinct. cum quidem & Corcyræ, & Sybotis muneribus tuis, quæ & Areus, & meus amicus Eutychides opipare, & φιλοπροσηνέστατα nobis concesserant, epulati essemus Saliarem in modum. Actio maluimus iter facere pedibus, qui incommodissime nauigassemus: & Leucaten flectere, molestum uidebatur. actuarijs autem minutis Patras accedere sine his impedimentis, non satis uisum est decorum. Ego, ut sæpe tu me currentem hortatus es, quotidie meditor: præcipio meis: faciam denique, ut summa modestia, & summa abstinentia munus hoc extraordinarium traducamus. Parthus, uelim, quiescat, & fortuna nos iuuet: nostra præstabimus. Tu, quæso, quid agas, ubi quoque hoc tempore futurus sis, quales res nostras Romæ reliqueris, maxime de CXX, & de DCCC, cura, ut sciamus. id unis diligenter litteris datis, quæ ad me utique perferantur, consequere. Illud tamen (quoniam nunc abes, cum id non agitur: aderis autem ad tempus, ut mihi scripsisti) memento curare per te, & per omnes nostros, in primis per Hortensium, ut annus noster maneat suo statu; ne quid noui decernatur. hoc tibi ita mando, ut dubitem,

tem, an etiam te rogem, ut pugnes, ne intercaletur. ſed non audeo tibi omnia onera imponere. annum quidem utique teneto. Cicero meus, modeſtiſſimus, & ſuauiſſimus puer, tibi ſalutem dicit. Dionyſium ſemper equidem, ut ſcis, dilexi, ſed quotidie pluris facio, & mehercule in primis, quòd te amat, nec tui mentionem intermitti ſinit. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 10

VT Athenas ad XV. Kal. Quinct. ueneram, expectabam ibi iam quartum diem Pontinium, neque de eius aduentu certi quidquam habebam: erá autem totus, crede mihi, tecum: & quanquam ſine ijs per me ipſe, tamen acrius, ueſtigijs tuis monitus, de te cogitabam. quid quæris? non mehercule alius ullus ſermo, niſi de te. ſed tu aliquid de me ipſo ſcire fortaſſe mauis. hæc ſunt. Adhuc ſumptus nec in me aut publice, aut priuatim, nec in qué quam comitum. nihil accipitur lege Iulia, nihil ab hoſpite. perſuaſum eſt omnibus meis, ſeruiendum eſſe famæ meæ. belle adhuc. hoc animaduerſum, Græcorum laude, & multo ſermone celebratur. quod ſupereſt, elaboratur in hoc a me, ſicut tibi ſenſi placere. ſed hæc tum laudemus, cum erunt perorata. Reliqua ſunt eiuſmodi, ut meum conſilium ſæpe reprehendam, quòd non aliqua ratione ex hoc negotio emerſerim. o rem minime aptam meis moribus. o illum uerum, ἔρδοι τίς. dices, quid adhuc? non dum enim in negotio uerſaris. neſcio; et

puto

puto molestiora restare. sed hæc ipsa fero equidem fronte, ut puto, & uolo, bellissime; sed angor intimis sensibus: ita multa uel iracunde, uel insolenter, uel in omni genere stultitiæ insulse, arroganter et dicuntur, & tacentur quotidie. quæ, non quo te cælem, non perscribo, sed quia δυσδιηκοίμητα sunt. itaque admirabere meam βαθύτητα, cum salui redierimus: tanta mihi μελέτη huius uirtutis datur. Ergo hæc quoque hactenus: etsi mihi nihil erat propositum ad scribendum; quia, quid ageres, ubi terrarum esses, ne suspicabar quidem: nec hercule unquam tam diu ignarus rerum mearum fui; quid de Cæsaris, quid de Milonis nominibus actum sit. hac non modo nemo, sed ne rumor quidem quisquam; ut sciremus, in rep. quid ageretur. quare si quid erit, quod scias de ijs rebus, quas putabis scire me uelle, per mihi gratum erit, si id curaris ad me perferendum. Quid est præterea? nihil sane, nisi illud: ualde me Athenæ delectarunt: turbæ duntaxat? & urbis ornamentum, & hominum amores in te, in nos quadam beneuolentia, sed multum ea philosophia, ἄνω, καὶ κάτω: siquidem est in Aristo, apud quem eram: nam Xenonem tuum, uel nostrum potius, Quincto concesseram: tamen propter uicinitatem totos dies simul eramus inuicem. Cum primum poteris, tua consilia ad me scribas; ut sciam, quid agas, ubi quoque, & maxime quando Romæ futurus sis. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. II

Hvi, toties ne me litteras dedisse Romam, cum ad te nullas darem? at uero posthac frustra potius dabo, quàm, si recte dari potuerint, committam, ut non dem. Ne prouincia nobis prorogetur, per fortunas, dum ades, quidquid prouideri potest, pro uide. non dici potest, quàm flagrem desiderio urbis, quàm uix harum rerum insulsitatem feram. Marcellus sedendi comes; etsi ille magistratum non gesserit, erit tamen transpadanus. ita mihi uidetur non minus stomachi nostro Cæsari fecisse. sed hoc ipse uiderit. Pompeius mihi quoque uidebatur, quod scribis Varronem dicere, in Hispaniam certe iturus. id ego minime probabam: qui quidem Theophani facile persuasi, nihil esse melius, quàm illud, nusquam illum discedere. ergo Græcus incumbet. ualet autem auctoritas eius apud illum plurimum. Ego has prid. non. Quinct. proficiscens Athenis dedi, cum ibi decem ipsos fuissem dies. uenerat Pontinius. nam Cn. Volusius aderat quæstor. tuus unus Tullius aberat. ἄφρακτα Rhodiorum, & dicrota Mitylenæorum habebam, & aliquid ἐπίκωπον. De Parthis erat silentium. quod superest, dij iuuent. Nos adhuc iter per Græciam summa cum admiratione fecimus. nec mehercule habeo, quod adhuc quem accusem meorum. uidentur mihi nosse nos, nostram caussam, & condicionem profectionis suæ. plane seruiunt existimationi meæ. quod superest, si uerum

uerum illud est, οἷα τ᾽ ἂν δέσποινα, certe permanebunt. nihil enim à me fieri ita uidebunt, ut sibi sit delinquendi locus: sin id parum profuerit, fiet aliquid a nobis seuerius: nam adhuc lenitate dulces sumus; &, ut spero, proficimus aliquantum. sed ego hanc, ut singuli dicunt, ἀνεξίαν in unum annum me ditatus sum. proinde pugna; ne, si quid prorogatum sit, turpis inueniar. Nunc redeo ad quæ mihi mandas. In præfectis excusatio. ijs, quos uoles, deferto: non ero tam μετέωρος, quàm in Appuleio fui. Xenonem tam diligo, quàm tu: quod ipsum sentire certo scio. Apud Patronem, & reliquos Barones te in maxima gratia posui: & hercule merito tuo feci: nam mihi is ter dixit, te scripsisse ad se, mihi ex illius litteris rem illam curæ fuisse. quod ei pergratum erat. sed cum Patro mecum egisset, ut peterem a uestro Ariopago, ὑπομνηματισμὸν tollerent, quem Polycharmo prætore fecerant: commodius uisum est & Xenoni, & post ipsi Patroni, me ad Memmium scribere, qui pridie, quàm ego Athenas ueni, Mitylenas profectus erat, ut is ad suos scriberet, posse id sua uoluntate fieri. non enim dubitabat Xeno, quin ab Ariopagitis inuito Memmio impetrari non posset. Memmius autem ædificandi consilium abiecerat, sed erat Patroni iratus. itaque scripsi ad eum accurate: cuius epistolæ misi ad te exemplum. Tu, uelim, Piliam meis uerbis consolere. indicabo enim tibi: tu illi nihil dixeris. accepi fasciculum, in quo erat epistola Piliæ: abstuli,

aperui, legi: ualde scripta est συμπαθῶς. Brundisio quæ tibi epistolæ redditæ sunt sine mea, tum uidelicet datæ, cum ego me non belle haberem. nam illam νομανδρίαν excusationem ne acceperis. Cura, ut omnia sciam, sed maxime, ut ualeas.

CICERO S. D. ATTICO. 12

NEGOTIUM *magnum est nauigare, atque id mense Quinct. sexto die Delum Athenis uenimus. pridie non. Quinct. a Piræeo ad Zostera, uento molesto, qui nos ibidem nonis tenuit. ad* VIII. *id. ad Ceo iucunde. inde Gyarum sæuo uento, non aduerso: hinc Scyrum, inde Delum, utroque citius, quàm uellemus, cursum confecimus. iam nosti ἄφρακτα Rhodiorum. nihil, quod minus fluctum ferre posit. itaque erat in animo nihil festinare, Delo nec me mouere, nisi omnia ἀκρατηρέων iura uidissem. De Messalla ad te statim, ut audiui, de Gyaro dedi litteras, & id ipsum consilium nostrum etiam ad Hortensium: cui quidem ualde συνηγωνίων. sed tuas de eius iudicij sermonibus, & mehercule omni de reip. statu litteras expecto, πολιτικώτερον quidem scriptas, (quoniam meos cum Thallumeto nostro peruolutas libros) eiusmodi inquam litteras, ex quibus ego, non quid fiat, (nam id uel Helonius, uir gratissimus, potest efficere, cliens tuus) sed quid futurum sit, sciam. Cum hæc leges, habebimus consules. omnia perspicere poteris, de Cæsare, de Pompeio, de ipsis iudicijs. Nostra autem*

tem negotia, quoniam Romæ commoraris, amabo te, explica. Cui rei fugerat me rescribere, de strue salinarum plane rogo. De aqua, si quid poterit fieri, eo sis animo, quo soles esse: quam ego cum mea sponte, tum tuis sermonibus æstimo plurimi. ergo quid conficies. Præterea, si quid Philippus rogauit; quod in tua re faceres, id uelim facias. Plura scribam ad te, cum constitero: nunc eram plane in medio mari. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

13

EPHESVM uenimus ad XI. Kal. Sext. sexagesimo, et quincto post pugnam Bouillam. nauigauimus sine timore, & sine nausea, sed tardius propter aphractorum Rhodiorum imbecillitatem. De concursu legationum, priuatorum, & de incredibili multitudine, quæ mihi iam Sami, sed mirabilem in modum Ephesi præsto fuit, aut audisse te puto, aut quid ad me attinet? ueruntamen decuma * nis uenissem cum imperio, Græci quasi Ephesio prætori se alacres obtulerunt. ex quo te intelligere certo scio, multorum annorum ostentationes meas nunc in discrimen esse adductas. sed, ut spero, utemur ea palæstra, quam a te didicimus; omnibusq́. satisfaciemus; & eo facilius, quòd in nostra prouincia confectæ sunt pactiones. Sed hactenus, præsertim cum cenanti mihi nuntiaret Sextius, se de nocte proficisci. Tua negotia Ephesi curæ mihi fuerunt: Thermoque, tametsi ante aduentum meum

libera-

liberalissime erat pollicitus tuis omnibus, tamen Philogenem, & Seium Rhodium, & Apolloniensem Xenonem commendaui. omnino omnia se facturum recepit. Ego præterea rationem Philogeni permutationis eius, quam tecum feci, edidi. Ergo hæc quoque hactenus. redeo ad urbana. Per fortunas (quoniam Romæ manes) primum illud præfulci, atque præmuni, quæso, ut simus annui; ne intercaletur quidem: deinde exhauri mea mandata, maximeque, si quid, potest, de illo domestico, scrupulum quem non ignoras; deinde de Cæsare: cuius in cupiditatem te auctore incubui; nec me piget. &, si intelligis, quàm meum sit scire, & curare, quid in rep. fiat: fiat autem? immo uero etiam quid futurum sit, perscribe ad me omnia, sed diligentissime, in primisq. quid iudiciorum status aut factorum, aut futurorum etiam laboret. De aqua, si curæ est, si quid Philippus aget, animaduertas. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 14

ANTE, quàm aliquo loco consedero, neque longas a me, neque semper mea manu litteras expectabis. cum autem erit spatium, utrunque præstabo. nunc iter conficiebamus æstuosa, & puluerulenta uia: dederam Ephesopridie: has dedi Trallibus. In prouincia mea fore me putabam Kal. Sext. ex ea die, si me amas, παράγγελμα ἐνιαύσιον commoueto. tamen interea hæc, quæ uellem, mihi

hi afferebantur: primum otium Parthicum, deinde confectæ pactiones publicanorum, postremo seditio militum sedata ab Appio, stipendiumq. eis usque ad idus Quinct. persolutum. Nos Asia accepit admirabiliter. aduentus noster ne nummo quidem sumptui fuit. spero meos omnes seruire laudi meæ: tamen magno timore sum: sed bene speramus. omnes iam nostri, præter Tullium tuum, uenerũt. erat mihi in animo recta proficisci ad exercitum, æstiuos menses reliquos rei militari dare, hibernos iurisdictioni. Tu, uelim, si me nihilo minus nosti curiosum in rep. quàm te, scribas ad me omnia, quæ sint, quæ ue futura sint. nihil mihi gratius facere potes: nisi tamen id erit mihi gratissimum, si, quæ tibi mandaui, confeceris; in primis, quid illud ἐνδόμυχον: quo mihi scis nihil esse carius. Habes epistolam plenam festinationis, & pulueris. reliquæ subtiliores erunt. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 15

LAODICEAM *ueni pridie* KAL. *Sext. ex hoc die clauum amouebis. nihil exoptatius aduentu meo, nihil carius. sed est incredibile, quàm me negotij tædeat. non habeat satis magnum campum ille tibi non ignotus cursus animi, & industriæ meæ? præclara opera cesset? quippe ius Laodiceæ me dicere, cum Romæ A. Plotius dicat? & cum exercitum noster amicus habeat, tantum me nomen habere duarum legionum exilium?* *

denique hoc non desidero: lucem, forum, urbem, domum, uos desidero. sed feram, ut potero: sim modo annuus. si prorogatur, actum est. uerum perfacile resisti potest. tu modo Romæ sis. Quæris, quid hic agam: ita uiuam, ut maximos sumptus facio. mirifice delector hoc instituto. admirabilis abstinentia ex præceptis tuis: ut uerear, ne illud, quod tecum permutaui, uersura mihi soluendum sit. Appij uulnera non refrico: sed apparent, nec occuli possunt. iter Laodicea faciebam ad III. non. Sext. cum has litteras dabam, in castra in Lycaoniam, inde ad Taurum cogitabam, ut cum Morphagene signis collatis, si possem, de seruo tuo deciderem. clitellæ boui sunt impositæ. plane non est nostrum onus: sed feremus. modo, si me amas, sim annuus. adsis tu ad tempus, ut senatum excites. mirifice solicitus sum, quòd iam diu ignota sunt mihi ista omnia. quare, ut ad te ante scripsi, cum cetera, tum resp. cura, ut mihi nota sit. Plura scribam alias. tarde tibi reddituro, sed dabam familiari homini, ac domestico, C. Andronico Puteolano. tu autem sæpe dare tabellarijs publicanorum poteris, pro magistris scripturæ, & portus, & nostrarum diœcesium. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 16

ETSI in ipso itinere, & uia discedebant publicanorum tabellarij, & eramus in cursu: tamen surripiendum aliquid putaui spatij, ne me immemorem

morem mandati tui putares. itaque subsedi in ipsa uia, dum hæc, quæ longiorem desiderant orationem, summatim tibi perscriberem. Maxima expectatione in perditam, & plane euersam in perpetuũ prouinciam nos uenisse scito pridie Kal. Sext. moratus triduum Laodiceæ, triduum Apameæ, totidem dies Synnade. audiuimus nihil aliud, nisi imperata ἐπικεφάλια soluere non posse: possessiones omnium uenditas: ciuitatum gemitus, ploratus, monstra quædam non hominis, sed feræ nescio cuius immanis. quid quæris? tædet omnium nos uitæ. leuantur tamen miseræ ciuitates, quòd nullus fit sumptus in nos, neque in legatos, neque in quæstorem, neque in quenquam. scito, non modo nos fœnum, aut quod lege Iulia dari solet, non accipere, sed ne ligna quidem; nec, præter quattuor lectos & tectum, quenquam accipere quidquam; multis locis ne tectum quidem, & in tabernaculo manere plerunque. itaque incredibilem in modum concursus fiunt ex agris, ex uicis, ex domibus omnibus mehercule etiam, aduentu nostro. reuiuescunt iustitia, abstinentia, clementia tui Ciceronis: itaque opiniones omnium superauit. Appius, ut audiuit nos uenire, in ultimam prouinciam se coniecit Tarsum usque: ibi forum agit. De Partho silentium est: sed tamen concisos equites nostros a barbaris nuntiabant ij, qui ueniebant. Bibulus ne cogitabat quidem etiam nunc in prouinciam suam accedere. id autem facere ob eam caussam dicebant,

quòd tardius uellet decedere. Nos in castra properabamus, quæ aberant bidui. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 17

ACCEPI Roma sine epistola tua fasciculum litterarum. in quo, si modo ualuisti, & Romæ fuisti, Philotimi duco esse culpam, non tuam. hanc epistolam dictaui sedens in rheda, cum in castra proficiscerer, ab quibus aberam bidui. paucis diebus habebam certos homines, quibus darem litteras: itaque eò me seruaui. Nos, tametsi hoc te ex alijs audire malo, sic in prouincia nos gerimus, quod ad abstinentiam attinet, ut nullus teruntius insumatur in quenquam. id fit etiam & legatorum, & tribunorum, & præfectorum diligentia: nam omnes mirifice συμφιλοδοξοῦσιν gloriæ meæ. Lepta noster mirificus est. Sed nunc propero. perscribam ad te paucis diebus omnia. Cicerones nostros Deiotarus filius, qui rex ab senatu appellatus est, secum in regnum. dum in æstiuis nos essemus, illum pueris locum esse bellissimum duximus. Sextius ad me scripsit, quæ tecum esset de mea domestica, & maxima cura locutus, & quid tibi esset uisum. amabo te, incumbe in eam rem, et ad me scribe, quid & possit, & tu censeas. Idem scripsit, Hortensium de proroganda nostra prouincia dixisse nescio quid. mihi in Cumano, diligentissime, se, ut annui essemus, defensurum, receperat. si quidquam me amas, hunc locum ama. dici non

potest,

potest, quàm inuitus a uobis absim. et simul hanc gloriam iustitiæ, & abstinentiæ fore illustriorem spero, si cito decesserimus. id quod Scæuolæ contigit; qui solos nouem menses Asiæ præfuit. Appius noster, cum me aduentare uideret, profectus est Tarsum usque Laodicea. ibi forum agit, cum ego sum in prouincia. quam eius iniuriam non insector. satis enim habeo negotij in sanandis uulneribus, quæ sunt imposita prouinciæ. quod, do operam, ut faciam quamminima illius contumelia. sed hoc Bruto nostro uelim dicas, illum fecisse non belle, qui aduentu meo, quàm longissime potuerit, discesserit. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 18

QVÀM uellem, Romæ esses, si forte non es. nihil enim certi habebamus, nisi accepisse nos tuas litteras ad XIV. Kal. Sext. datas, in quibus scriptum esset, te in Epirum iturum circiter Kal. Sext. sed, siue Romæ es, siue in Epiro, Parthi Euphratem transierunt duce Pacoro, Orodis, Parthorum regis, filio, cunctis referto copijs. Bibulus non dum audiebatur esse in Syria. Cassius in oppido Antiochiæ cum omni exercitu. nos in Cappadocia ad Taurum cum exercitu ad Cybistra. hostis in Cyrhestica; quæ Syriæ pars proxima est prouinciæ meæ. his de rebus scripsi ad senatum. quas litteras, si Romæ es, uidebis, putes ne reddendas: & multa, immo omnia. quorum κεφάλαιον, ne quid in-

ter cæsa, et porrecta, ut aiunt, oneris mihi addatur, aut temporis. nobis enim, hac infirmitate exercitus, inopia sociorum, præsertim fidelium, certissimum subsidium est hiems, ea si uenerit, nec illi ante in meam prouinciam transierint. unum uereor, ne senatus propter urbanarum rerum metum Pompeium nolit dimittere. quòd si alium ad uer mittit; non laboro. nobis modo temporis ne quid prorogetur. Hæc igitur, si Romæ es. sin abes, aut etiam si ades; hæc negotia sic se habent. Stamus animis; et, quia consilijs, ut uidemur, bonis utimur, speramus etiam manu. tuto consedimus, copioso a frumento, Ciliciam prope conspiciente, expedito ad mutandum locum, paruo exercitu, sed, ut spero, ad beneuolentiam erga nos consentiente: quem nos, Deiotari aduentu cum suis omnibus copijs, duplicaturi eramus. socijs multo fidelioribus utimur, quàm quisquam usus esset: quibus incredibilis uidetur et nostra mansuetudo, et abstinentia. delectus habetur ciuium Romanorum: frumentum ex agris in loca tuta comportatur. si fuerit occasio, manu; sin minus, locis nos defendemus. quare bono animo es. uideo enim te, et, quasi coram adsis, ita cerno συμπάθειαν amoris tui. sed te rogo, (si ullo pacto fieri poterit) si integra in senatu nostra caussa ad Kal. Ian. manserit, ut Romæ sis mense Ianuario. profecto nihil accipiam iniuriæ, si tu aderis. amicos consules habemus, nostrum tribunum pl. Furnium. uerum tua est opus

assiduitate, prudentia, gratia. tempus est necessarium: sed turpe est, me pluribus uerbis agere tecum. Cicerones nostri sunt apud Deiotarum: sed, si opus erit, deducentur Rhodum. Tu, si es Romæ; ut soles, diligentissime: sin in Epiro; mitte tamen ad nos de tuis aliquem tabellarium; ut et tu, quid nos agamus, et nos, quid tu agas, quidq. acturus sis, scire possimus. Ego tui Bruti rem sic ago, ut suam ipse non ageret. sed iam exhibeo pupillum, neque defendo: sunt enim negotia et lenta, et inania. faciam tamen satis, tibi quidem, cui difficilius est, quàm ipsi: sed certe satisfaciam utrique. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

19

OBSIGNARAM *iam epistolam, eam, quam puto te modo perlegisse, scriptam mea manu, in qua omnia continentur, cum subito Appij tabellarius ad* XI. K*al. Oct. septimo quadragesimo die Roma celeriter (hui tam longe) mihi tuas litteras reddidit. ex quibus non dubito, quin, ut Pompeium expectaris, dum Arimino rediret, etiam in Epirum profectus sis: magisq. uereor, ut scribis, ne in Epiro solicitus sis non minus, quàm nos hic sumus. De Atiliano nomine scripsi ad Philotimum ne appellaret Messallam. Itineris nostri famam ad te peruenisse lætor, magisq. lætabor, si reliqua cognoris. Filiolam tuam tibi iam Romæ iucundam esse gaudeo; eamque, quam nunquam ui-*

di, tamen & amo, & amabilem esse certo scio. Etiam atque etiam uale. De Patrone, et tuis condiscipulis, quæ de Tarentinis in militia laboraui, ea tibi grata esse gaudeo. Quòd scribis libenter, repulsam tulisse eum, qui cum sororis tuæ filij patruo certaret: magni amoris signum: itaque me etiam admonuisti ut gauderem. nam mihi in mentem non uenerat. non credo, inquis. ut libet: sed plane gaudeo: quoniam τὸ νεμεσᾷν interest τοῦ φθονεῖν. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

20

SATVRNALIBVS mane se mihi Pendentissæ dediderunt, septimo, & quinquagesimo die, postquam oppugnare eos cœpimus. qui (malum) isti Pendentissæ? qui sunt? inquies: nomen audiui nunquam. quid ego faciam? num potui Ciliciam, Aetoliam, aut Macedoniam reddere? hoc iam sic habeto, nec hoc exercitu hic tanta negotia geri potuisse: quæ cognosce ἐν ἐπιτομῇ. sic enim concedis mihi proximis litteris. Ephesum ut uenerim, nosti; qui etiam mihi gratulatus es illius diei celebritate: qua nihil me unquam delectauit magis. inde oppidis, ijs, quæ erant, mirabiliter accepti, Laodiceam prid. Kal. Sext. uenimus. ibi morati biduum, perillustres fuimus, honorificisq. uerbis omnes iniurias reuellimus superiores. quod * Dein Apameæ quinque dies morati, Synnadis triduum, Philomeli quinque dies, Iconij decem fecimus. nihil ea iurisdictio-

nc

ne æquabilius, nihil lenius, nihil grauius. inde ad castra ueni ad VII. K*al. Sept. ad* III.*exercitum lustraui apud Iconium. ex his castris, cum graues de Parthis nuntij uenirent, perrexi in Ciliciam per Cappadociæ partem eam, quæ Ciliciam attingit, eo consilio, ut Armenius Artauasdes, & ipsi Parthi Cappadocia se excludi putarent. cum dies quinque ad Cybistra Cappadociæ castra habuissem, certior sum factus, Parthos ab illo aditu Cappadociæ longe abesse, Ciliciæ magis imminere: itaque confestim iter in Ciliciam feci per Tauripylas: Tarsum ueni ad* III.*non. Oct. inde ad Amanum contendi, qui Syriam a Cilicia aquarum diuortio diuidit, qui mons erat hostium plenus sempiternorum. hic ad* III.*id. Oct. magnum numerum hostium cecidimus: castella munitissima, nocturno Pontinij aduentu, nostro matutino, cepimus, incendimus, imperatores appellati sumus: castra paucos dies habuimus, ea ipsa, quæ contra Darium habuerat apud Issum Alexander, imperator haud paullo melior, quàm aut tu, aut ego. ibi dies quinque morati, direpto, & uastato Amano, inde discessimus. Interim (scis enim quædam* πανικὰ *dici, item* τὰ κενὰ τοῦ πολέμου*) rumore aduentus nostri, & Cassio, qui Antiochia tenebatur, animus accessit, & Parthis timor iniectus est. itaque eos cedentes ab oppido Cassius insecutus, rem bene gessit. qua in fuga, magna auctoritate, Osaces, dux Parthorum, uulnus accepit, eoq. interijt paucis post diebus. erat in*

Syria

Syria nostrum nomen in gratia. uenit interim Bibulus. credo, uoluit appellatione hac inani nobis esse par. in eodem Amano cœpit laureolam in mustaceo quærere. at ille cohortem primam totam perdidit, centurionemq. primipili, nobilem sui generis, Asinium Dentonem, & reliquos cohortis eiusdem, & Sex. Lucilium, T. Gauij Cæpionis, locupletis, & splendidi hominis, filium, tribunum militum. sane plagam odiosam acceperat cum re, tum tempore. Nos Pindenissum, quod oppidum munitissimũ Eleutherocilicum omnium memoria in armis fuit, (feri homines, & acres, & omnibus rebus ad defendendum parati) cinximus uallo, & fossa, aggere maximo, uineis, turre altissima, magna tormentorum copia, multis sagittarijs. magno labore, apparatu, multis saucijs nostris, incolumi exercitu, negotium confecimus. hilara sane Saturnalia. militibus quoque, equis exceptis, reliquam prædam concessimus. mancipia ueniebant Saturnalibus tertijs. cum hæc scribebam in tribunali, res erat ad HS CXX. hinc exercitum in hiberna agri male pacati deducendum Quincto fratri dabam. ipse me Laodiceam recipiebam. Hæc adhuc. sed ad præterita reuertamur. Quòd me maxime hortaris, &, quod pluris est, quàm omnia, in quo laboras, ut etiam Ligurino μώμῳ satisfaciam: moriar, si quidquam fieri potest elegantius. nec tamen ego hanc continentiam appello, quæ uirtus uoluptati resistere uidetur. ego in uita mea nulla unquam uo-

luptate

luptate tanta ſum affectus, quanta afficior hac integritate. nec me tam fama, quæ ſumma eſt, quàm res ipſa, delectat. quid quæris? fui tanti: me ipſe non noram: nec ſatis ſciebam, quid in hoc genere facere poſſem: recte πεφυσίωμαι. nihil eſt præclarius. interim hæc λαμπρά. Ariobarzanes opera mea uiuit, regnat: ἐν παρόδῳ, conſilio, & auctoritate, & quòd inſidiatoribus eius ἀπρόσιτον me, non modo ἀδωροδόκητον præbui: regem, regnumq́. ſeruaui. interea e Cappadocia ne pilum quidem: Brutum abiectum, quantum potui, excitaui: quem non minus amo, quàm tu; pæne dixi, quàm te. atque etiam ſpero toto anno imperij noſtri teruncium ſumptus in prouincia nullum fore. Habes omnia. nunc publice litteras Romam mittere parabam. uberiores erunt, quàm ſi ex Amano miſiſſem. at te Romæ non fore? ſed eſt totum, quid K al. Martij futurum ſit. uereor enim, ne, cum de prouincia agetur, ſi Cæſar reſiſtet, nos retineamur. his tu ſi adeſſes, nihil timerem. Redeo ad urbana: quæ ego diu ignorans, ex tuis iucundiſſimis litteris ad V. K al. Ian. denique cognoui. eas diligentiſſime Philogenes, libertus tuus, curauit, perlonga, & non ſatis tuta uia, perferendas. nam quas Lenij pueris ſcribis datas, non acceperam. Iucunde de Cæſare, & quæ ſenatus decreuit, & quæ tu ſperas. quibus ille ſi cedit, ſalui ſumus. Incendio Plætoriano quòd Leius aduſtus eſt, minus moleſte fero. Lucceius de Q. Caſſio cur tam uehemens fuerit, et quid actum

ſit,

ſit, aueo ſcire. Ego, cum Laodiceam uenero, Quin
cto, ſororis tuæ filio, togam puram iubeor dare: cui
moderabor diligentius. Deiotarus, cuius auxilijs
magnis uſus ſum, ad me, ut ſcripſit, cum Ciceroni-
bus Laodiceam uenturus erat. Tuas etiam Epiro-
ticas expecto litteras; ut habeam rationem non mo
do negotij, uerum etiam otij tui. Nicanor in offi-
cio eſt, & a me liberaliter tractatur: quem, ut pu
to, Romam cum litteris publicis mittam; ut et di-
ligentius perferantur, & idem ad me certa de te, et
a te referat. Alexis quòd mihi toties ſalutem ad-
ſcribit, eſt gratum: ſed cur non ſuis litteris idem fa
cit, quod meus ad te Alexis facit? Phemio quæri-
tur κέρας. Sed hæc hactenus. Cura, ut ualeas, et ut
ſciam, quando cogites Romam. etiam atque etiam
uale. Tua, tuosq. Thermo & præſens Epheſi dili-
gentiſſime commendaram, & nunc per litteras: ip
ſumq. intellexi eſſe perſtudioſum tui. Tu uelim,
quod antea ad te ſcripſi, de domo Pammenis, des
operam, ut, quod tuo, meoq. beneficio puer habet,
cures, ne qua ratione conuellatur. utrique noſtrum
exiſtimo, tum mihi erit pergratum.

CICERO S. D. ATTICO. 21

TE IN Epirum ſaluum ueniſſe, et, ut ſcribis,
ex ſententia nauigaſſe, uehementer gaudeo: non
eſſe Romæ meo tempore pernecesſario, ſubmoleſte
fero. hoc me tamen conſolor, quòd non ſpero te iſtic
iucunde hiemare, & libenter requieſcere. Caſſius,
frater

frater Q. Caßij, familiaris tui, pudentiores illas litteras miserat, de quibus tu ex me requiris, quid sibi uoluerint, quàm eas, quas postea misit, quibus per se scribit confectum esse Parthicum bellum. recesserant illi quidem ab Antiochia ante Bibuli aduentum, sed nullo nostro ἐυημερήματι. hodie uero hiemant in Cyrhestica, maximumq. bellum impendet. nam & Orodis, regis Parthorum, filius in prouincia nostra est: nec dubitat Deiotarus, cuius filio pacta est Artauasdis filia, ex quo sciri potest., quin cum omnibus copijs ipse prima æstate Euphratem transiturus sit. quo antem die Caßij litteræ uictrices in senatu recitatæ sunt, id est, non. Oct. eodem meæ tumultum nuntiantes. Axius noster ait, nostras auctoritatis plenas fuisse; illis negat creditum. Bibuli nondum erant allatæ: quas certo scio plenas timoris fore. Ex ijs rebus hoc uereor, ne, cum Pompeius propter metum rerum nouarum nusquam dimittatur, Cæsari nullus honos a senatu habeatur; dum hic nodus expediatur, non putet senatus, nos ante, quàm successum sit, oportere decedere, nec in tanto motu rerum tantis prouincijs singulos legatos præesse. hic, ne quid mihi proregetur, quod ne intercessor quidem sustinere poßit, horreo, atque eo magis, quòd tu abes, qui consilio, gratia, studio multis rebus occurreres. sed dices me ipsum mihi solicitudinem struere. cogor: & uelim ita sit: sed omnia metuo. etsi bellum ἀκροτελεύτιον habet illa tua epistola, quam dedisti nauseans Buthroto:

TIBI

TIBI, VT VIDEO, ET SPERO, NVLLA AD DECEDENDVM MORA. *mallem,* VT VIDEO: *nihil opus fuit,* VT SPERO. *acceperam autem ſatis celeriter Iconij per publicanorum tabellarios a Lentuli triumpho datas. in his* γλυκύπικρον *illud confirmas, moram mihi nullam fore: deinde addis, ſi quid ſecus, te ad me fore uenturum. pungunt me dubitationes tuæ. ſimul et uides, quas acceperim litteras: nam quas Hemoni centurioni Scamulæ ipſe ſcribis te dediße, non accepi. Lenij pueris te dediſſe, ſæpe ad me ſcripſeras. eas Laodiceæ denique, cum eò ueniſſem,* III. *id. Febr. Lenius mihi reddidit, datas ad* X. K*al. Oct. Lenio tuas commendationes & ſtatim uerbis, et re aliquo tempore probabo. hæ litteræ cetera uetera habebant, unum hoc nouum, de Cibyratis pantheris. multum te amo, quòd reſpondiſti M. Octauio, te non putare: ſed poſthac omnia, quæ certa non erunt, pro certo negato. nos enim et noſtra ſponte bene firmi, et mehercule auctoritate tua inflammati uicimus omnes (hoc tu ita reperies) cum abſtinentia, tum iuſtitia, facilitate, clementia. caue putes quidquam homines magis unquam eſſe miratos, quàm nullum teruncium, me obtinēte prouinciam, ſumptus factum eſſe nec in remp. nec in quenquam meorum, præterquam in L. Tullium legatum. is,* * *ceteroqui abſtinens, (ſed Iulia lege tranſita, ſemel tamen in diem, non, ut alij ſolebant, omnibus uicis: præter eum ſemel, nemo accepit) facit ut mihi*

excipien-

excipiendus sit, cum teruncium nego sumptus factum. præter eum accepit nemo. has a nostro Q. Titinio sordes accepimus. Ego, æstiuis confectis, Quinctum fratrem hibernis, et Ciliciæ præfeci. Q. Volusium, tui Tiberij generum, certum hominem, sed mirifice abstinentem, misi in Cyprum, ut ibi pauculos dies esset, ne ciues Romani pauci, qui illic negotiantur, ius sibi dictum negarent. nam euocari ex insula Cyprios non licet. ipse in Asiam profectus sum Tarso nonis Ian. non mehercule dici potest, qua admiratione Ciliciæ ciuitatum, maximeq́. Tarsensium. postea uero quàm Taurum transgressus sum, mirifica expectatio Asiæ nostrarum diœcesium, quæ sex mensibus imperij mei nullas meas acceperat litteras, nunquam hospitem uiderat. illud autem tempus quotannis ante me fuerat in hoc quæstu. ciuitates locupletes, ne in hiberna milites reciperent, magnas pecunias dabant: Cyprij talenta Atttica CC. qua ex insula (non ὑπερβολικῶς, sed uerissime loquor) nummus nullus me obtinente erogabatur. ob hæc beneficia, quibus illi obstupescunt, nullos honores mihi, nisi uerborum, decerni sino: statuas, eana, τέθριππα prohibeo. nec * sum in ulla alia re molestus ciuitatibus, sed fortasse tibi, qui hæc prædicem de me. perfer, si me amas: tu enim me hæc facere uoluisti. Iter igitur ita per Asiam feci, ut etiam fames, qua nihil miserius est, quæ tum erat in hac mea Asia, (messis enim nulla fuerat) mihi optanda fuerit. quacunque

iter

iter feci, nulla ui, nullo iudicio, nulla contumelia, auctoritate, & cohortatione perfeci, ut Græci, & ciues Romani, qui frumentum compresserant, magnum numerum populis pollicerentur. Idibus Feb. quo die has litteras dedi, forum institueram agere Laodiceæ Cybiraticum, & Apamense: ex idibus Mart. ibidem Synnadense, Pamphylium, cum Phemio dispiciam κέρας *Aonium; Isauricum: ex idibus Mai. in Ciliciam, ut ibi Iunius consumatur. uelim tranquille a Parthis. Quinctilis, si erit, ut uolumus, in itinere est, per prouinciam redeuntibus, consumendus. uenimus enim in prouinciam, Laodiceam, Sulpicio, & Marcello cos. pridie Kal. Sext. inde nos oportet decedere ad IV. Kal. Sext. primum contendam a Quincto fratre, ut se præfici patiatur: quod & illo, & me inuitissimo fiet: sed aliter honeste fieri non potest, præsertim cum, uirum optimum, Pontinium ne nunc quidem retinere possim. rapit enim hominē Postumius Romam, fortasse etiam Postumia. Habes consilia nostra: nunc cognosce de Bruto. Familiares habet Brutus tuus quosdam creditores Salaminiorum, ex Cypro, M. Scaptium, & P. Matinium; quos mihi maiorem in modum commendauit. Matinium non noui. Scaptius ad me in castra uenit. pollicitus sum curaturum me, Bruti caussa, ut ei Salaminij pecuniam soluerent. egit gratias. præfecturam petiuit: negaui me cuiquam negotianti dare: quod idem tibi ostenderam: Cn. Pompeio petenti probaram*

ram institutum meum: quid dicam, Torquato in Lenio tuo? multis alijs. si præfectus uellet esse syngraphæ caussa, me curaturum, ut exigeret. gratias egit: discessit. Appius noster turmas aliquot equitum dederat huic Scaptio, per quas Salaminios coerceret; & eundem habuerat præfectum. uexabat Salaminios. ego equites ex Cypro decedere iussi. moleste tulit Scaptius. quid multa? ut ei fidem meam præstarem; cum ad me Salaminij Tarsum uenissent, & una Scaptius, imperaui, ut pecuniam soluerent. multa de syngrapha, de Scaptij iniurijs. negaui me audire: hortatus sum, petiui etiam pro meis in ciuitatem beneficijs, ut negotium conficerent: denique dixi me coacturum. homines non modo non recusare, sed etiam hoc dicere, se a me soluere: quod enim prætori dare consuessent, quoniam ego non acceperam, se a me quodam modo dare; atque etiam minus esse aliquanto in Scaptij nomine, quàm in uectigali prætorio. collaudaui homines. recte, inquit Scaptius: sed subducamus summam. interim cum ego in edicto tralaticio centesimas me obseruaturum haberem, cum anatocismi anniuersario; ille ex syngrapha postulabat quaternas. quid ais? inquam. possum ne contra meum edictum? at ille profert S. C. Lentulo Philippoq. cos. ut, qui Ciliciam obtineret, ius ex illa syngrapha diceret. cohorrui primo. etenim erat interitus ciuitatis. reperio duo S. C. ijsdem consulibus de eadem syngrapha. Salaminij cum Romæ uersuram face-

re uellent, non poterant; quòd lex Gabinia uetabat. tum ij Bruti familiares, freti gratia Bruti, dare uolebant, si sibi S. C. caueretur. fit gratia Bruti S. C. ut ne ue Salaminijs, ne ue qui eis dedisset, fraudi esset. pecuniam numerarunt: & postea uenit in mentem fœneratoribus, nihil se iuuare illud S. C. quòd ex syngrapha ius dici lex Gabinia uetaret. tum fit S. C. ut & ea syngrapha esset, quàm ceteræ, sed ut eodem. Cum hæc disseruissem; seducit me Scaptius; ait se nihil contradicere; sed illos putare talenta CC se debere; ea se uelle accipere; debere autem illo paullo minus: rogat, ut eos ad CC perducam. optime, inquam. uoco illos ad me, remoto Scaptio. quid uos? quantum, inquam, debetis? respondent, CVI. refero ad Scaptium. homo clamare. quid opus est? inquam. rationes conferatis. assidunt: subducunt: ad nummum conuenit. illi se numerare uelle, urgere ut acciperet. Scaptius me rursus seducit: rogat, ut rem sic relinquam. dedi ueniam homini impudenter petenti, Græcis querentibus. ut in fano deponerent, postulantibus, non concessi. clamare omnes qui aderant, nihil impudentius Scaptio, qui centesimis cum anatocismo contentus non esset: alij, nihil stultius. mihi autem impudens magis, quàm stultus, uidebatur. nam aut, bono nomine, centesimis contentus erat; aut, non bono, quaternas centesimas sperabat. Habes meam caussam: quæ si Bruto non probatur; nescio, cur illũ amemus: sed auunculo eius

certe

certe probabitur, præsertim cum S. C. modo factum sit, puto, postquam tu es profectus, in creditorum caussa, ut centesimæ perpetuo fœnore ducerentur. hoc quid intersit, si tuos digitos noui, certe habes subductum. in quo quidem ὁδοῦ πάρεργον. Lucceius M.F. queritur apud me per litteras, summum esse periculum, ne culpa senatus, his decretis, res ad tabulas nouas perueniat. commemorat, quid olim mali C. Iulius fecerit, cum dieculam dixerit. nunquam resp. plus. Sed ad rem redeo. meditare aduersus Brutum caussam meam: si hæc caussa est, contra quam nihil honeste dici potest, præsertim cum integram rem, & caussam reliquerim. Reliqua sunt domestica. De ἐνδομύχῳ, probo idem, quod tu, Postumiæ filiæ: quoniam Pontidia nugatur. sed uellem adesses. A Quincto fratre his mensibus nihil expectaris. nam Taurus propter niues ante mensem Iunium transiri non potest. Thermum, ut rogas, creberrimis litteris fulcio. P. Valerium negat habere quidquam Deiotarus rex, eumq. ait a se sustentari. Cum scies, Romæ intercalatum sit, nec ne; uelim ad me scribas certum, quo die mysteria futura sint. Litteras tuas minus paullo expecto, quàm si Romæ esses, sed tamen expecto. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER VI.

CICERO S. D. ATTICO.

* ACCEPI tuas litteras ad quintum ter milia Laodiceæ, quas legi libentissime, plenissimas amoris, humanitatis, officij, diligentiæ. ijs igitur respondebo: sic enim postulas: nec οἰκονομίαν meam instituam, sed ordinem conseruabo tuum. Recentissime a Cybistris te meas litteras habere ais, ad X. Kal. Oct. datas: & scire uis, tuas ego quas acceperim. omnes fere, quas commemoras, præter eas, quas scribis Lentuli pueris & Equotutico, & Brundisio datas. quare non οἴχεται tua industria, quod uereris, sed præclare ponitur; siquidem id egisti, ut ego delectarer. nam nulla re sum delectatus magis. Quòd meam βαθύτητα in Appio tibi, libertatem etiam in Bruto probo; uehementer gaudeo. ac putaram secus. Appius enim ad me ex itinere bis, ter ue ὑπομεμψιμοίρους litteras miserat, quòd quædam a se constituta rescinderem. ut si medicus, cum ægrotus alij medico traditus sit, irasci uelit ei medico, qui sibi successerit, si, quæ ipse in curando constituerit, mutet ille: sic Appius, cum ἐξ ἀφαιρέσεως prouinciam curarit, sanguinem miserit,

rit, quidquid potuit detraxerit, mihi tradiderit enectam, προσανατρεφομένην eam a me non libenter uidet; ſed modo ſuccenſet, modo gratias agit. nihil enim a me fit cum ulla illius contumelia. tantummodo diſſimilitudo meæ rationis offendit hominem. quid enim poteſt eſſe tam diſſimile, quàm, il lo imperante, exhauſtam eſſe ſumptibus, & iactu ris prouinciam; nobis eam obtinentibus, nummum nullum eſſe erogatum nec priuatim, nec publice? Quid dicam de illius præfectis? comitibus? legatis etiam de rapinis? de libidinibus? de contumelijs? nunc autem domus mehercule nulla tanto conſilio, aut tanta diſciplina gubernatur, aut tam modeſta eſt, quàm noſtra tota prouincia. hanc non nulli amici Appij ridicule interpretantur: qui me iccirco putent bene audire uelle, ut ille male audiat; & recte facere non meæ laudis, ſed illius contumeliæ cauſſa. ſin Appius, ut Bruti litteræ, quas ad te miſit, ſignificabant, gratias nobis agit: non moleſte fero: ſed tamen eo ipſo die, quo hæc ante lucem ſcribebam, cogitabam eius multa, inique conſtituta, & acta, tollere. Nunc uenio ad Brutum: quem ego omni ſtudio, te auctore, ſum complexus: quem etiam amare cœperam: ſed; dico? reuocaui me, ne te offenderem. noli enim putare, me quidquam maluiſſe, quàm ut mandatis ſatisfacerem, nec ulla de re plus laboraſſe. mandatorum autem mihi libellum dedit: ijſdemq. de rebus tu mecum egeras. omnia ſum diligentiſſime perſecu-

tus. primum ab Ariobarzane ſic contendi, ut talenta, quæ mihi pollicebatur, illi daret. quoad mecum rex fuit, perbono loco res fuit; poſt a Pompeij procuratoribus ſexcentis premi cœptus. Pompeius autem cum ob ceteras cauſſas plus poteſt unus, quàm ceteri omnes, tum quòd putatur ad bellum Parthicum eſſe uenturus. ei tamen ſic nunc ſoluitur, triceſimo quoque die taléta Attica XXXIII, *& hoc ex tributis: nec id ſatis efficitur in uſuram menſtruam. ſed Cnæus noſter clementer id fert: ſorte caret: uſura, nec ea ſolida, contentus eſt. alij neque ſoluit quidquam, nec poteſt ſoluere: nullum enim ærarium, nullum uectigal habet. Appij inſtituto tributa imperat. ea uix, in fœnus Pompeij quod ſatis ſit, efficiunt. amici regis duo, tres ue perdiuites ſunt: ſed ij ſuum tam diligenter tenent, quàm ego, aut tu. equidem non deſino tamen per litteras rogare, ſuadere, accuſare regem. Deiotarus etiam mihi narrauit, ſe ad eum legatos miſiſſe de re Bruti: eos ſi bi reſponſum retuliſſe, illum non habere. et mehercule ego ita iudico. nihil illo regno ſpoliatius, nihil rege egentius. itaque aut tutela cogito me abdicare, aut, ut pro Glabrione Scæuola, fœnus, & impendium recuſare. ego autem quas per te Bruto promiſeram præfecturas M. Scaptio, & L. Gauio, qui in regno rem Bruti procurabant, detuli: nec enim in prouincia mea negotiabantur. tu autem meminiſti, nos ſic agere, ut, quot uellet, præfecturas ſumeret, dum ne negotiatori. duas ei*

præ-

præterea dederam: sed ij, quibus petierat, prouincia decesserant. Nunc cognosce de Salaminijs: quod uideo tibi etiam nouum accidisse, tanquam mihi. nunquam enim ex illo audiui, illam pecuniam esse suam. quin etiam libellum ipsius habeo, in quo est, Salaminij pecuniam debent M. Scaptio, & P. Matinio, familiaribus meis. eos mihi commendat: adscribit etiam, & quasi calcar admouet, intercessisse se pro ijs magnam pecuniam. confeceram, ut soluerent centesimis sexennij ductis cum renouatione singulorum annorum. at Scaptius quaternas postulabat. metui, si impetrasset, ne tu ipse me amare desineres. nam ab edicto meo recessissem; & ciuitatem, in Catonis, & in ipsius Bruti fide locatam, meisq. beneficijs ornatam, funditus perdidissem. Atque hoc tempore ipso impingit mihi epistolam Scaptius Bruti, rem illam suo periculo esse: quod nec mihi unquam Brutus dixerat, nec tibi: etiam, ut præfecturam Scaptio deferrem. id uero per te exceperamus, ne negotiatori: quòd si cuiquam, huic tamen non: fuerat enim præfectus Appio: & quidem habuerat turmas equitum, quibus inclusum in curia senatum Salamine obsederat, ut fame senatores quinque morerentur. itaque ego, quo die tetigi prouinciam, cum mihi Cyprij legati Ephesum obuiam uenissent, litteras misi, ut equites ex insula statim decederent. His de caussis credo Scaptium iniquius de me aliquid ad Brutum scripsisse. sed tamen hoc sum ani-

mo: si Brutus putabit me quaternas centesimas oportuisse decernere, qui in tota prouincia singulas obseruarem, itaq. edixissem, idq. etiam acerbissimis fœneratoribus probaretur; si præfecturam negotiatori denegatam queretur, quod ego Torquato nostro in tuo Lenio, Pompeio ipsi in Sex. Statio negaui, & ijs probaui; si equites deductos moleste feret; accipiam equidem dolorem, mihi illum irasci, sed multo maiorem, non esse eum talem, qualẽ putassem. Illud quidem fatebitur Scaptius, me ius dicente, sibi omnem pecuniam ex edicto meo auferendi potestatẽ fuisse. Addo etiam illud, quod, uereor, tibi ipsi ut probem: consistere usura debuit, quæ erat in edicto meo. deponere uolebant: impetraui ab Salaminijs, ut silerent. ueniam illi quidem mihi dederunt: sed quid ijs fiet, si huc Paullus uenerit? sed totum hoc Bruto dedi; qui de me ad te humanissimas litteras scripsit. ad me autem, etiam cum rogat aliquid, contumaciter, arroganter, ἀκοινωνήτως solet scribere. tu autem uelim, ad eum scribas de his rebus; ut sciam, quo modo hæc accipiat. facies enim me certiorem. atque hoc superioribus litteris ad te diligenter perscripseram. sed plane te intelligere uolui, mihi non excidisse illud, quod tu ad me quibusdam litteris scripsisses; si nihil aliud de hac prouincia, nisi illius beneuolentiam, deportassem, mihi satis esse. sit sane; quoniam ita tu uis: sed tamen cum eo credo, quod sine peccato meo fiat.
* Igitur meo decreto soluta res Scaptio, statim quàm de-

decretum sit, tu iudicabis: ne ad Catonem quidem prouocabo. sed noli me putare ἐγκελεύσματα *illa tua abiecisse, quæ mihi in uisceribus hærent. flens mihi meam famam commendasti. quæ epistola tua est, in qua mentionem non facias? itaque irascatur, qui uolet: patiar.* τὸ γὰρ εὖ, μετ' ἐμοῦ : *præsertim cum sex libris tanquam prædibus me ipse obstrinxerim: quos tibi tam ualde probari gaudeo: e quibus unum* ἱστορικὸν *requiris de Cn. Flauio Cn. F. ille uero ante decemuiros non fuit: quippe qui ædilis curulis fuerit: qui magistratus multis annis post decemuiros institutus est. quid ergo profecit, quòd protulit fastos? occultatam putant quodam tempore istam tabulam, ut dies agendi peterentur a paucis. nec uero pauci sunt auctores, Cn. Flauium scribam fastos protulisse, actionesq. composuisse: ne me hoc, uel potius Africanum, (is enim loquitur) commentum putes.* Οὐκ ἔλαθες *illud, de gestu histrionis: tu scelesto suspicaris, ego* ἀφελῶς *scripsi. De me imperatore scribis te ex Philotimi litteris cognouisse: sed credo te, iam in Epiro cum esses, binas meas de omnibus rebus accepisse, unas a Pindenisso capto, alteras a Laodicea, utrasque tuis pueris datas: quibus de rebus, propter casum nauigandi, per binos tabellarios misi Romam litteras publice. De Tullia mea tibi assentior: scripsiq. ad eam, et ad Terentiã, mihi placere. tu enim ad me iam ante scripseras,* Ac uellem, te in tuum ueterẽ gregem retulisses. *correcta uero epistola Memmiana,*

na, nihil negotij fuit. multo enim malo hunc a Pontidia, quàm illum a Seruilia. quare adiunges Ausium nostrum, hominem semper amantem me, nunc, credo, eo magis, quòd debet etiam fratris Appij amorem erga me cum reliqua hereditate creuisse; qui declarauit, quanti me faceret, cum sæpe, tum in Bursa. næ tu me solicitudine magna liberaris. Furnij exceptio mihi non placet: nec ego ullum aliud tempus timeo, nisi quod ille solum excipit. Sed scriberem ad te de hoc plura, si Romæ esses. In Pompeio te spem omnem otij ponere non miror. ita res est. remouendumq. censeo illum dissimulantem. sedenim, οἰκονομία si perturbatior est, tibi assignato: te enim sequor σχεδιάζοντα. Cicerones pueri amant inter se, discunt, exercentur: sed alter, ut dixit Isocrates in Ephoro, & Theopompo, frænis eget, alter calcaribus. Quincto togam puram Liberalibus cogitabam dare. mandauit enim pater. ea sic obseruabo, quasi intercalatum non sit. Dionysius mihi quidem in amoribus est: pueri autem aiunt, eum furenter irasci. sed homo nec doctior, nec sanctior fieri potest, nec tui meiq. amantior. Thermum, Siluium uere audis laudari. ualde se honeste gerunt. adde M. Nonium, Bibulum, me, si uoles. iam Scrofa, uellem, haberet, ubi posset: est enim lautum negotium. ceteri infirmant πολίτευμα Catonis. Hortensio quòd caussam meam commendas, ualde gratum. De Amiano, spei nihil putat esse Dionysius. Terentij nullum uestigium

agnoui.

agnoui. Meragenes certe perijt. feci iter per eius poſſeſſionem, in qua animal reliquum nullum eſt. hæc non noram tum, cum Democrito tuo locutus ſum. Rhoſij cauſſam mandaui. Sed heus tu, quid cogitas infelicitatis? lancibus, & ſplendidiſſimis ca niſtris, olusculis nos ſoles paſcere: quid te in uaſis fictilibus appoſiturum putem? Κέρας *Phemio man datum eſt: reperietur: modo aliquid illo dignum canat. Parthicum bellum impendet. Caſſius ineptas litteras miſit: nec dum Bibuli erant allatæ: quibus recitatis, puto fore, ut aliquando commoueatur ſenatus. equidem ſum magna animi perturbatione. ſi, ut opto, non prorogatur noſtrum negotium: habeo Iunium, & Quinctilem in metu. eſto: duos quidem menſes ſuſtinebit Bibulus. quid illo fiet, quem reliquero, præſertim ſi fratrem? quid de me autem, ſi non non tam cito decedo? magna turba eſt. mihi tamen cum Deiotaro conuenit, ut ille in meis caſtris eſſet cum ſuis copijs omnibus. habet autem cohortes quadringenarias, noſtra armatura,* XXX, *equitum* ∞ ∞. *erit ad ſuſtentandũ, quoad Pompeius ueniat; qui litteris, quas ad me mittit, ſignificat, ſuũ negotium illud fore. hiemant in noſtra prouincia Parthi: expectatur ipſe Orodes. quid quæris? aliquantum eſt negotij. De Bibuli edicto nihil noui, præter illam exceptionem, de qua tu ad me ſcripſeras,* Nimis graui præiudicio in ordinem noſtrum. *ego tamen habeo* ἰσο δυναμοῦσαν, *ſed tectiorem, ex Q. Mucij P. F. edi-*

cto

cto Asiatico, Extra quàm si ita negotium ge
stum est, ut eo stari non oporteat, ex fide
bona. *multaq. sum secutus Scæuolæ, in ijs illud, in
quo sibi libertatem censent Græci datam, ut Græci
inter se disceptent suis legibus. breue autem edictũ
est propter hanc meam* διαίρεσιν, *quòd duobus gene
ribus edicendum putaui: quorum unum est prouin
ciale, in quo est de rationibus ciuitatum, de ære a-
lieno, de usura, de syngraphis, in eodem omnia de
publicanis: alterum, quod sine edicto satis commo-
de transigi non potest, de hereditatum possessioni-
bus, de bonis possidendis, magistris faciundis, uen
dendis: quæ ex edicto & postulari, & fieri solent.
tertium, de reliquo iure dicendo,* ἄγραφον *reliqui:
dixi me de eo genere mea decreta ad edicta urbana
accommodaturum: itaq. curo: & satisfacio adhuc
omnibus. Græci uero exultant, quòd peregrinis iu-
dicibus utuntur. nugatoribus quidem, inquies. quid
refert? tamen se* αὐτονομίαν *adeptos putant. uostri
enim, credo, graues habent, Turpionem sutorium,
& Vettium mancipem. De publicanis quid agam,
uideris quærere. habeo in delicijs, obsequor, uer-
bis laudo, orno; efficio, ne cui molesti sint.* τὸ πα-
ραδοξότατον. *usuras eorum, quas pactionibus ad-
scripserant, seruauit etiam Seruilius. ego sic. diem
statuo satis laxam; quam ante si soluerint, dico
me centesimas ducturum: si non soluerint, ex pa-
ctione. itaque & Græci soluunt tolerabili fœnore:
& publicanis res est gratissima, si illa iam habent,*

pleno

pleno modio uerborum honorem, inuitationem crebram. quid plura? sunt omnes ita mihi familiares, ut se quisque maxime putet. sed tamen μηδὲν αὐτοῖς. *scis reliqua. De statua Africani, (* ὦ πραγμάτων ἀσυγκλώστων *: sed me ipsum delectauit in tuis litteris) ain' tu? Scipio hic Metellus proauum suum nescit censorem non fuisse? atqui nihil habuit aliud inscriptum, nisi,* CENSOR, *ea statua, quae ad Opis aperte posita in excelso est. in illa autem, quae est ad* πολυδεύκους, *inscriptum est,* COS. *quam esse eiusdem, status, amictus, anulus, imago ipsa declarat. at hercule ego cum in turma inauratarum equestrium, quas hic Metellus in Capitolio posuit, animaduertissem in Serapionis subscriptione Africani imaginem, erratum fabrile putaui, nunc uideo Metelli* ἀνιστορησίαν *turpem. Nam illud de Flauio, & fastis, si secus est, commune erratum est; & tu belle* ἠπόρησας*; & nos publicam prope opinionem secuti sumus, ut multa apud Graecos. quis enim non dixit,* Εὔπολιν, τὸν τῆς ἀρχαίας, *ab Alcibiade nauigante in Siciliam deiectum esse in mare? redarguit Eratosthenes: affert enim, quas ille post id tempus fabulas docuerit. num iccirco Duris Samius, homo in historia diligens, quòd cum multis errauit, irridetur? Quis Zaleucum leges Locris scripsisse non dixit? num igitur iacet Theophrastus, si id a Timaeo, tuo familiari, reprehensum est? Sed nescire proauum suum censorem non fuisse, turpe est, praesertim cum post eum consulem ne-*

mo

mo Cornelius, illo uiuo, censor fuerit. Quod de Philotimo, & de solutione XXDC scribis: Philotimum circiter Kal. Ian. in Chersonessum audio uenisse. ac mihi ab eo nihil adhuc. reliqua mea Camillus scribit se accepisse. ea quæ sint, nescio, & aueo scire. sed hæc posterius, & coram fortasse commodius. Illud me, mi Attice, in extrema fere parte epistolæ commouit: scribis enim sic, τί λοιπόν? deinde me obsecras amantissime, ne obliuiscar uigilare; ut animaduertam, quæ fiant. num quid de quo inaudisti? etsi nihil eiusmodi est: πολλοῦ γε καὶ δεῖ. nec enim me fefellisset, nec fallet. sed ista admonitio tua tam accurata nescio quid mihi significare uisa est. De M. Octauio, iterum tibi rescribo, te illi probe respondisse. paullo uellem fidentius. Nam Cœlius libertum ad me misit, & litteras accurate scriptas, * & de pantheris, sed a ciuitatibus. rescripsi, alterum me moleste ferre, si ego in tenebris laterem, nec audiretur Romæ, nullum in mea prouincia nummum, nisi in æs alienum, erogari; docuique, nec mihi conciliare pecuniam licere, nec illi capere, monuiq. eum, quem plane diligo, ut, cum alios accusasset, cautius uiueret: illud auté alterum alienum esse existimatione mea, Cybiratas imperio meo publice uenari. Lepta tua epistola gaudio exultat: etenim scripta belle est, meq. apud eũ magna in gratia posuit. Filiola tua gratum mihi fecit, quòd tibi diligenter mandauit, ut mihi salutem adscriberes: gratum etiam Pilia: sed illa officiosius, quòd mihi, quem iam pridem nunquam

quam uidet. igitur tu quoque ſalutem utrique adſcribito. Litteras daturum pridie ĸal. Ian. *ſuauem habuit recordationem clariſſimi iuriſiurandi: quod ego non eram oblitus: magnus enim prætextatus illo die fui. Habes ad omnia, non, ut poſtulaſti,* χρύσεα χαλκείων; *ſed paria paribus reſpondemus. Ecce autem alia puſilla epiſtola; quam non relinquam* ἀναντιφώνητον. *Bene mehercule potuit Lucceius Tuſculanum: niſi forte, ſolet enim, cum ſuo tibicine. & uelim ſcire, quis ſit ſtatus eius. Lentulum quidem noſtrum, præter Tuſculanum, proſcripſiſſe audio: cupio hos expeditos uidere: cupio etiam Sextium: addes etiam ijs Cœlium. quibus omnibus eſt:* αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. *De Memmio reſtituendo ut Curio cogitet, te audiſſe puto. De Egnatij Sidicini nomine, nec nulla, nec magna ſpe ſumus. Pinarium, quem mihi commendas, diligentiſſime Deiotarus curat, grauiter ægrum. Reſpondi etiam minori. Tu, uelim, dum ero Laodiceæ, id eſt ad idus Mai. quamſæpiſſime mecum per litteras colloquare: & cum Athenas ueneris, (iam enim ſciemus de rebus urbanis, de prouincijs, quæ omnia in menſem Martium ſunt collata) utique ad me tabellarios mittas. Sed heus tu, Genuarios a Cæſare per Herodem, talenta Attica* L, *extorſiſtis: in quo, ut audio, magnum odium Pompeij ſuſcepiſtis, putat enim, ſuos nummos uos comediſſe, Cæſarem in merito reædificando diligentiorem fore. hoc ego* ✱

ex

ex P. Vedio, magno nebulone, ſed Pompeij tamen familiari, audiui. hic Vedius uenit mihi obuiam cum duobus eſſedis, & rheda equis iuncta, & lectica, & familia magna: pro qua, ſi Curio legem pertulerit, HS centena pendat neceſſe eſt. erat præterea cynocephalus in eſſedo: nec deerant onagri. nunquam uidi hominem nequiorem. ſed extremum audi. Diuerſatus eſt Laodiceæ apud Pompeium Vindullum: ibi ſua depoſuit, cum ad me profectus eſt. moritur interim Vindullus: quæ res ad Magnum Pompeium pertinere putabatur. C. Vennonius domum Vindulli uenit: cum omnia obſignaret, in Vedianas res incidit. in his inuentæ ſunt quinque lagunculæ matronarum, in quibus una ſororis amici tui, hominis Bruti, qui hoc utatur; & illius Lepidi, qui hæc tam negligenter ferat. Hæc te uolui παριστορῆσαι: ſumus enim ambo belle curioſi. Vnum etiam uelim cogites. audio Appium προπύλαιον Eleuſine facere. num inepti fuerimus, ſi nos quoque Academiæ fecerimus? puto, inquies. ergo id ipſum ſcribes ad me. equidem ualde Athenas ipſas amo. uolo eſſe aliquod monumentum. odi falſas inſcriptiones ſtatuarum alienarum. ſed ut tibi placebit: facieſq. me, in quem diem Romana incidant myſteria, certiorem, & quo modo hiemaris. Cura ut ualeas. Poſt Leuctricam pugnam die ſeptingenteſimo ſexageſimo quincto.

CICERO S. D. ATTICO.

2

CVM Philogenes, libertus tuus, Laodiceam ad me, salutandi caussa, uenisset, & se statim ad te nauigaturum esse diceret; has ei litteras dedi; quibus ad eas rescripsi, quas acceperam a Bruti tabellario. Et respondebo primum postremæ tuæ paginæ: quæ mihi magnæ molestiæ fuit, quòd ad te scriptum est ab Cincio de Statij sermone: in quo hoc molestissimum est, Statium dicere, a me quoque id consilium probari. probari autem? de isto hactenus. dixerim me uel plurima uincla tecum summæ coniunctionis optare: & sunt amoris arctissima: tantum abest, ut ego ex eo, quo adstricti sumus, laxari aliquid uelim. illum autem multa de istis rebus asperius solere loqui, sæpe sum expertus, sæpe etiam leniui iratum. id scire te arbitror. in hac autem peregrinatione, militia ue nostra sæpe incensum ira uidi, sæpe placatum. quid ad Statium scripserit, nescio. quidquid acturus de tali re fuit, scribendum tamen ad libertum non fuit. mihi autem erit maxime curæ, ne quid fiat secus, quàm uolumus, quamq. oportet. nec satis est in eiusmodi re, se quenque præstare. ac maxime partes istius officij sunt pueri Ciceronis, siue iam adolescentis: quod quidem illum soleo hortari. ac mihi uidetur matrem ualde, ut debet, amare, teq. mirifice. sed est magnum illud quidem, ueruntamen multiplex pueri ingenium: quo ego regendo habeo negotij satis.

Quoniam reſpondi tuæ paginæ poſtremæ prima mea, nunc ad primam reuertar tuam. Peloponneſias ciuitates omnes maritimas eſſe, hominis non nequam, ſed etiam tuo iudicio probati, Dicæarchi tabulis credidi. is multis nominibus in Trophoniana Chæronis narratione Græcos in eo reprehendit, quòd mare tam ſecuti ſunt: nec ullum in Peloponneſo locum excipit. cum mihi auctor placeret, (etenim erat ἱϛορικώτατος, *& uixerat in Peloponneſo) admirabar tamen, &, uix aggrediens, communicaui cum Dionyſio. atque is primo eſt commotus: deinde, quòd tum de iſto Dicæarcho non minus bene exiſtimabat, quàm tu de C. Veſtorio, ego de M. Cluuio, non dubitabat, quin ei crederemus. Arcadiæ cenſebat eſſe Lepreon quoddam maritimum: Tene autem, & Aliphera, & Tritia* νεόκλιϛα *ei uidebantur: idq́.* τῷ τῶν νεῶν καΐαλόγῳ *confirmabat, ubi mentio non fit iſtorum. itaque iſtum ego locum totidem uerbis a Dicæarcho tranſtuli. Phliaſios dici ſciebam: & ita fac ut habeas: nos quidem ſic habemus. ſed primo me* ἀναλογία *deceperat,* φλιοῦς, ὀποῦς, σιποῦς, *quòd* ὀπούντιοι, σιπούντιοι. *ſed hoc continuo correximus. Lætari te noſtra moderatione, & continentia uideo. tum id magis faceres, ſi adeſſes, atque hoc foro, quod egi ex idibus Febr. Laodiceæ ad Kal. Mai. omnium diœceſium, præter Ciliciæ. mirabilia quædam effecimus. ita multæ ciuitates omni ære alieno liberatæ, multæ ualde leuatæ ſunt: omnes ſuis legibus,*

&

& iudicijs usæ, αὐτονομίαν adeptæ, reuixerunt. his ego duobus generibus facultatem ad se ære alieno liberandas, aut leuandas dedi: uno, quòd omnino nullus in imperio meo sumptus factus est, (nullum cum dico, non loquor ὑπερβολικῶς) nullus, inquam, ne teruncius quidem. hac autem re, incredibile est, quantum ciuitates emerserint. accessit altera. Mira erant in ciuitatibus ipsorum furta Græcorum, quæ magistratus sui fecerant. quæsiui ipse de ijs, qui annis decem proximis magistratum gesserant. aperte fatebantur: itaque sine ulla ignominia suis humeris pecunias populis retulerunt. populi autem, nullo gemitu, publicanis, quibus hoc ipso lustro nihil soluerant, etiam superioris lustri reddiderunt. itaque publicanis in oculis sumus. gratis, inquis, uiris. sensimus. Iam cetera iurisdictio nec imperita, & clemens, cum admirabili facilitate. aditus autem ad me minime prouinciales. nihil per cubicularium. ante lucem inambulabam domi, ut olim candidatus. grata hæc, & magna, mihiq. non dum laboriosa ex illa uetere militia. Nonis Mai. in Ciliciam cogitabam: ibi cum Iunium mensem consumpsissem, atque utinam in pace, (magnum enim bellum impendet a Parthis) Quinctilem in reditu ponere. annuæ enim mihi operæ ad III. Kal. Sext. emerentur. magna autem in spe sum, mihi nihil temporis prorogatum iri. habebam acta urbana usque ad non. Mart. e quibus intelligebam, Curionis nostri constantia omnia po-

tius actum iri, quàm de prouincijs. ergo, ut spero, propediem te uidebo. Venio ad Brutum tuum, immo nostrum: sic enim mauis. Equidem omnia feci, quæ potui aut in mea prouincia perficere, aut in regno experiri. omni igitur modo egi cum rege, & ago quotidie, per litteras scilicet: ipsum enim triduum, quatriduum ue mecum habui turbulentis in rebus, quibus eum liberaui: sed & eum præsens, & postea creberrime non destiti rogare, & petere mea caussa, suadere, & hortari sua. multum profeci, sed, quantum, non plane, quia longe absum, scio. Salaminios autem (hos enim poteram coercere) adduxi, ut totum nomen Scaptio uellent soluere, sed centesimis ductis a proxima quidem syngrapha, nec perpetuis, sed renouatis quotannis. numerabantur nummi: noluit Scaptius. tu qui ais Brutum cupere aliquid perdere? quaternas habebat in syngrapha. fieri non poterat: nec, si posset, ego pati possem. audio omnino Scaptium pœnitere. nam quod S. C. esse dicebat, ut ius ex syngrapha diceretur; eo consilio factum est, quòd pecuniam Salaminij contra legem Gabiniam sumpserant. uetabat autem Auli lex, ius dici de ita sumpta pecunia. decreuit igitur senatus, ut ius diceretur ista syngrapha. nunc ista habet iuris idem, quod ceteræ, nihil præcipui. hæc, a me ordine facta, puto me Bruto probaturum; tibi, nescio; Catoni certe probabo. sed iam ad te ipsum reuertor. Ain' tandem Attice, laudator integritatis, & ele

gantiæ

gantiæ nostræ? ausus es hoc ex ore tuo? inquit Ennius: ut equites Scaptio ad pecuniam cogendam darem, me rogare? an tu, si mecum esses, qui scribis morderi te interdum, quòd non simul sis, paterere me id facere, si uellem? Non amplius, inquis, quinquaginta. Cum Spartaco minus multi primo fuerunt. quid tandem isti mali in tam tenera insula non fecissent? non fecissent autem? immo quid ante aduentum meum non fecerunt? inclusum in curia senatum habuerunt Salaminium ita multos dies, ut interierint non nulli fame. erat enim præfectus Appij Scaptius, & habebat turmas ab Appio. id me igitur tu, cuius mehercule os mihi ante oculos solet uersari, cum de aliquo officio, ac laude cogito, tu me, inquam, rogas, præfectus ut Scaptius sit? at hoc statueramus, ut negotiatorem neminem: idq́. Bruto probaueramus. Habeat is turmas. cur potius, quàm cohortes? sumptu iam nepos euadit Scaptius. Volunt, inquis, principes. Scio: nam ad me Ephesum usque uenerunt; flentesq́ue, equitum scelera, & miserias suas detulerunt. itaque statim dedi litteras, ut ex Cypro equites ante certam diem decederent. ob eamq́. caussam, tum ob ceteras, Salaminij nos in cælum decretis suis sustulerunt. Sed iam quid opus equitatu? soluunt enim Salaminij, nisi forte id uolumus armis efficere, ut fenus quaternis centesimis ducant. & ego audebo legere unquã, aut attingere eos libros, quos tu dilaudas, si tale quid fecero? nimis, inquã,

in isto Brutum amasti dulcissime Attice: nos, uereor, ne parum. atque hæc, scripsi ego ad Brutũ, scripsisse te ad me. cognosce nunc cetera. Pro Appio nos hic omnia facimus, honeste tamen, sed plane libenter. nec enim ipsum odimus: & Brutum amamus: & Pompeius a me mirifice contendit; quem mehercule plus plusq́. in dies diligo. C. Cœlium quæstorem huc uenire audisti. nescio, quid sit: sed Pammenia illa mihi non placent. Ego me spero Athenis fore mense Septembri. tuorum itinerum tempora scire sane uelim. Εὐήθειαν Sempronij Rufi cognoui ex epistola Corcyræa. quid quæris? inuideo potentiæ Vestorij. Cupiebam etiam nunc plura garrire: sed lucet: urget turba: festinat Philogenes. ualebis igitur, & ualere Piliam, & Cæciliam nostram iubebis litteris, & saluebis a meo Cicerone.

CICERO S. D. ATTICO.

3

ETSI nil sane habebam noui, quod post accidisset, quàm dedissem ad te Philogeni, liberto tuo, litteras: tamen cum Philotimum Romam remitterem, scribendum aliquid ad te fuit. ac primum illud, quod me maxime angebat, (non quo me aliquid iuuare posses: quippe res est in manibus: tu autem abes longe gentium:

- Πολλὰ δ' ἐν μεταιχμίῳ

Νότος κυλίνδει πλύματ' εὐρείης ἁλὸς) obrepsit dies, ut uides, (mihi enim ad III. Kal. Sext. de prouin-

prouincia decedendum est) nec succeditur. quem re linquam, qui prouinciæ præsit? ratio quidem, & opinio hominum postulat fratrem: primum, quòd ui detur esse honos: nemo igitur potior: deinde, quòd solum habeo prætorium. Pontinius enim ex pacto, & conuentu (nam ea lege exierat) iam a me discesserat. Quæstorem nemo dignum putat: etenim est leuis, libidinosus, sagax. De fratre autem primum illud est: persuaderi ei non posse arbitror: odit enim prouinciam. et hercule nihil odiosius, nihil mo lestius. deinde, ut mihi nolit negare; quidnam mei sit officij; cum bellum esse in Syria magnum putetur, id uideatur in hanc prouinciam erupturum; hic præsidij nihil sit; sumptus annuus decretus sit: uideatur ne aut pietatis esse meæ, fratrem, aut diligentiæ, nugarum aliquid relinquere. Magna igitur, ut uides, solicitudine afficior, magna inopia consilij. quid quæris? toto negotio nobis opus non fuit. quanto tua prouincia melior? decedes, cum uoles: nisi forte iam decessisti. quem uidebitur, præficies Thesprotiæ, & Chaoniæ. nec dum tamen ego Quinctum conueneram; ut iam, si id placeret, scirem, posset ne ab eo impetrari: nec tamen, si posset, quid uellem, habebam. Hoc est igitur eiusmodi; reliqua plena adhuc & laudis, & gratiæ, digna ijs libris, quos dilaudas. conseruatæ ciuitates: cumulate publicanis satisfactum: offensus contumelia nemo, decreto iusto, & seuero perpauci, nec tamen quisquam, ut queri audeat. res gestæ dignæ

triumpho: de quo ipso nihil cupide agemus, sine tuo quidem consilio certe nihil. Clausula est difficilis in tradenda prouincia. sed hæc deus aliquis gubernabit. De urbanis rebus scilicet plura tu scis; sæpius, & certiora audis. equidem doleo, non me tuis litteris certiorem fieri. huc enim odiosa afferebantur de Curione, de Paullo: non quo ullum periculum uideam stante Pompeio, uel etiam sedente; ualeat modo: sed mehercule Curionis, & Paulli, meorum familiarium, uicem doleo. formam igitur mihi totius reip. si iam es Romæ, aut cũ eris, uelim mittas; quæ mihi obuiam ueniat, ex qua me fingere possim, & præmeditari, quo animo accedam ad urbem. est enim quiddam, aduenientem non esse peregrinum, atque hospitem. Et, quod pæne præterij, Bruti tui caussa, ut sæpe ad te scripsi, feci omnia. Cyprij numerabant: sed Scaptius centesimis, renouato in singulos annos fenore, contentus non fuit. Ariobarzanes non in Pompeium prolixior per ipsum, quàm per me in Brutum: quem tamen ego præstare non poteram. erat enim rex perpauper; aberamq́. ab eo ita longe, ut nihil possem, nisi litteris; quibus pugnare non destiti. summa hæc est. pro ratione pecuniæ liberius est Brutus tractatus, quàm Pompeius. Bruto curata hoc anno talenta circiter C, Pompeio in sex mensibus promissa CC. in Appij negotio quantum tribuerim Bruto, dici uix potest. quid est igitur, quod laborem? Amicos habet meras nugas, M.

Scaptium:

Scaptium: qui, quia non habuit a me turmas equitum, quibus Cyprum uexaret, ut ante me fecerat, fortasse succenset: aut quia præfectus non est; quod ego nemini tribui negotiatori, non C. Vennonio, meo familiari, non tuo M. Lenio; & quod tibi Romæ ostenderam me seruaturum, in quo perseuraui. sed quid poterit queri is, qui, auferre pecuniam cum posset, noluit? Scaptio, qui in Cappadocia fuit, puto esse satisfactum. is a me tribunatum cum accepisset, quem ego ex Bruti litteris ei detulissem, postea scripsit ad me, se uti nolle eo tribunatu. Caius est quidam; cui cum præfecturam detulissem Bruti rogatu, multa & dixit, & fecit cum quadam mea contumelia, P. Clodij canis. is me nec proficiscentem Apameam prosecutus est; nec, cum postea in castra uenisset, atque inde discederet, nunquid uellem, rogauit; & fuit aperte mihi, nescio quare, non amicus. hunc ego si in præfectis habuissem, quem tu me hominem putares? qui, ut scis, potentissimorum hominum contumaciam nunquam tulerim, ferrem huius assectæ? etsi hoc plus est, quàm ferre, tribuere etiam beneficij aliquid, & honoris. is igitur Caius, cum Apameæ me nuper uidisset Romam proficiscens, me ita appellauit: (Culleolum uix auderem) Vnde, inquit, me iubes petere cibaria? profecto respondi lenius, quàm putabant oportuisse, qui aderant: me non instituisse ijs dare cibaria, quorum opera non essem usus. abijt iratus. huius nebulonis operatione si Brutus moueri potest,

licebit

licebit eum ſolus ames, me æmulum non habebis. ſed illum eum futurum eſſe puto, qui eſſe debet. tibi tamen cauſſam notam eſſe uolui: & ad ipſum hæc perſcripſi diligentiſſime. omnino (ſoli enim ſumus) nullas unquam ad me litteras miſit Brutus, ne proxime quidem de Appio, in quibus non ineſſet arrogans, ἀκοινώνητον aliquid. tibi autem ualde * ſolet in ore eſſe, grauius autem Non contemnere ſe, & reges odiſſe ſuperbos. in quo tamen ille mihi riſum magis, quàm ſtomachum, mouere ſolet. ſed plane parum cogitat, quid ſcribat, aut ad quem. Q. Cicero puer legit, ut opinor, & certe, epiſtolam inſcriptam patri ſuo. ſolet enim aperire, idq́. de meo conſilio; ſi quid forte ſit, quod opus ſit ſciri. in ea autem epiſtola erat illud idem de ſorore, quod ad me. mirifice conturbatum uidi puerum. lacrymans mecum eſt queſtus. quid quæris? miram in eo pietatem, ſuauitatem, humanitatemq́. perſpexi: quo maiorem ſpem habeo, nihil fore aliter, ac deceat. id te igitur ſcire uolui. Ne illud quidem prætermittam. Hortenſius filius fuit Laodiceæ cum gladiatoribus, flagitioſe, et turpiter. hunc ego patris cauſſa uocaui ad cenam, quo die uenit: & eiuſdem patris cauſſa nihil amplius. is mihi dixit, ſe Athenis me expectaturum, ut mecum decederet. recte, inquam. quid enim dicerem? omnino puto nihil eſſe, quod dixit. nolo quidem; ne offendam patrem, quem mehercule ualde diligo. ſin fuerit meus comes; moderabor ita, ne quid eum offendam, quem

minime

minime uolo. Hæc ſunt, etiam illud. Orationem Q. Celeris mihi uelim mittas contra M. Seruilium. litteras mitte quamprimum, ſi nihil fuerit, uel per tuũ tabellarium. Piliæ, et filiæ ſalutem. Cura ut ualeas.

CICERO S. D. ATTICO.

4

TARSVM uenimus non. Iun. ibi me multa mouerunt, magnum in Syria bellum, magna in Cilicia latrocinia. Mihi difficilis ratio adminiſtrandi, quòd paucos dies habebam reliquos annui muneris: illud autem difficillimum: relinquendus erat ex S. C. qui præeſſet. nihil minus probari poterat, quàm quæſtor Meſſinius. nam de Cœlio nihil audiebamus. rectiſſimum uidebatur, fratrem cum imperio relinquere: in quo multa moleſta, diſceſſus noſter, belli periculum, militum improbitas, ſexcenta præterea. o rem totam odioſam. ſed hæc fortuna uiderit: quoniam conſilio non multum uti licet. Tu, quando Romam ſaluus, ut ſpero, ueniſti, uidebis, ut ſoles, omnia, quæ intelliges noſtra intereſſe, in primis de Tullia mea: cuius de conditione quid mihi placeret, ſcripſi ad Terentiam, cum tu in Græcia eſſes: deinde de honore noſtro. quòd enim tu abfuiſti, uereor ut ſatis diligenter actum in ſenatu ſit de litteris meis. Illud præterea μυστικώτερον ad te ſcribam, tu ſagacius odorabere. τοῦ δάμαρτός μου ὁ ἀπελεύθερος (οἶσθα ὃν λέγω) ἔδοξέ μοι πρώην, ἐξ ὧν ἀλογευόμενος παρεφθέγγετο, πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐκ τῆς ὠνῆς τῶν ὑπαρχόντων

τοῦ

τοῦ Κροτωνιάτου τυραννοκτόνου. δέδοικα δὴ, μή τι νοήσῃς, εἶς δήπου τοῦτο περισκεψάμενος, τὰ λοιπὰ ἐξ ἀσφαλίας. *non queo tantum, quantum uereor, ſcribere. Tu autem fac, ut mihi tuæ litteræ uolent obuiæ. Hæc feſtinans ſcripſi in itinere, atque agmine. Filiæ, & puellæ Cæciliæ belliſſimæ ſalutem dices. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO.

5

NVNC *quidem profecto Romæ es: quò te, ſi ita eſt, ſaluum ueniſſe gaudeo: unde quidem quàm diu abſuiſti, magis a me abeſſe uidebare, quàm ſi domi eſſes. minus enim mihi meæ notæ res erant, minus etiam publicæ. quare uelim, etſi, ut ſpero, te hæc legente aliquantum tamen uiæ proceſſero, tamen obuias mihi litteras quamargutiſſimas de omnibus rebus crebro mittas, in primis de quo ſcripſi ad te antea.* τῆς ξυναόρου τῆς ἐμῆς ὁ ἐξελεύθερος, ἔδοξέ μοι θαμὰ βατταρίζων, καὶ ἀλύων τοῖς ξυλλόγοις, καὶ ταῖς λέσχαις ὑπότι πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐν τοῖς ὑπάρχουσι τοῖς τοῦ Κροτωνιάτου. *hoc tu indaga, ut ſoles, aſt hoc magis.* ἐξ ἄστεως ἑπταλόφου τειχῶν παρέδωκεν ἡμῶν γάμου ὀφειλήματα ὁ Κάμιλλος, αὐτόν τε ὀφείλοντα μνᾶς κδ. ἐκ τῶν Κροτωνιατικῶν, καὶ ἐκ τῶν Χεῤῥονησιατικῶν μη. καὶ κληρονομούσας χμ. κ. μ. τούτων δὲ μηδὲ ὀβολὸν διαλύσασθαι πάντων ὀφειληθέντων τοῦ δευτέρου μηνὸς τῇ νουμηνίᾳ. τὸν δὲ ἀπελεύτερον αὐτοῦ, ὄντα ὁμώνυμον τῷ Κόνωνος πατρὶ, μηδὲν ὁλοσχερῶς πεφροντικέναι. ταῦτα οὖν, πρῶτον μὲν, ἵνα πάντα σώζῃ: δεύτερον δὲ, ἵνα μηδὲν

δὲν τῶν τόκων ὀλιγωρήσῃς τῶν ἀπὸ τῆς προεκκειμένης ἡμέρας, ὅσας αὐτὸν ἠνέγκαμεν, σφόδρα δέδοικα. καὶ γὰρ παρῆν πρὸς ἡμᾶς κατασκεψόμενος, καί τι σχεδὸν ἐλπίσας. ἀπογνοὺς δὲ, ἀλόγως ἀπέστη ἐπειπὼν, αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν. meq. obiurgauit uetere prouerbio, τὰ μὲν διδόμενα. reliqua uide, &, quantum fieri poteſt, perſpiciamus. etſi annuum tempus prope iam emeritũ habebamus: dies enim XXXIII. erant reliqui: ſolicitudine prouinciæ tamen uel maxime urgebamur. cum enim arderet Syria bello; & Bibulus, in tanto mærore ſuo, maximam curam belli ſuſtineret; ad meq. legati eius, et quæſtor, & amici litteras mitterent, ut ſubſidio uenirem: etſi exercitum infirmum habebam, auxilia ſane bona, ſed ea Galatarum, Piſidarum, Lyciorum; (hæc enim ſunt noſtra robora) tamen eſſe officium meum putaui, exercitum habere quamproxime hoſtem, quoad mihi præeſſe prouinciæ per S. C. liceret. ſed, quo ego maxime delectabar, Bibulus moleſtus mihi non erat; de omnibus rebus ſcribebat ad me potius. & mihi deceſſionis dies λεληθότως obrepebat. qui cum aduenerit: ἄλλο πρόβλημα, quem præficiam, niſi Cœlius quæſtor uenerit; de quo adhuc nihil certi habebamus. Cupiebam meher cule longiorem epiſtolam facere: ſed nec erat res, de qua ſcriberem; nec iocari præ cura poteram. ualebis igitur, & puellæ ſalutem articulate dices, noſtræq. Piliæ.

CICERO S. D. ATTICO. 6

Ego, dum in prouincia omnibus rebus Appium orno, ſubito ſum factus accuſatoris eius ſocer. id quidem, inquis, dij appprobent. ita uelim: teq́. ita cupere certo ſcio: ſed crede mihi, nihil minus putaram ego, qui de Ti. Nerone, qui mecum egerat, certos homines ad mulieres miſeram: qui Romam uenerunt factis ſponſalibus. ſed hoc ſpero melius. mulieres quidem ualde intelligo delectari obſequio, & comitate adoleſcentis. cetera noli ἐξακανθίζειν. Sed heus tu, πυροὺς ἐς δῆμον Athenis, placet hoc tibi? etſi non impediebant mei certe libri: non enim iſta largitio fuit in ciues, ſed in hoſpites liberalitas. me tamen de Academiæ προπύλῳ iubes cogitare; quoniam Appius de Eleuſine non cogitet. De Hortenſio te certo ſcio dolere: equidem excrucior: decreueram enim cum eo ualde familiariter uiuere. Nos prouinciæ præfecimus Cœlium. puerum, inquies, & fortaſſe fatuum, & non grauem, & non continentem. aſſentior: fieri non potuit aliter. nam quas multo ante tuas acceperam litteras, in quibus ἐπέχειν te ſcripſeras, quid eſſet mihi faciundum de relinquendo; eæ me pungebant, uidebam enim, quæ tibi eſſent ἐποχῆς cauſſæ, (& erant eædem mihi) puero ne traderem. fratri autem, illud non utile nobis. nam præter fratrem nemo erat, quem ſine contumelia quæſtori, nobili præſertim, anteferrem. tamen, dum impendere

Parthi uidebantur, statueram fratrem relinquere, aut etiam reip. caussa contra S. C. ipse remanere. qui postea quàm, incredibili felicitate, discesserunt; sublata dubitatio est. uidebam sermones: Hui fratrem reliquit? num est hoc non plus annum obtinere prouinciam? Quid, quòd senatus eos uoluit præesse prouincijs, qui non præfuissent? at hic triennium. Ergo hæc ad populum. quid, quæ tecum? nunquam essem sine cura, si quid iracundius, aut contumeliosius, aut negligentius. quæ fortuita hominum? quid, si quid filius puer, & puer bene sibi fidens? qui esset dolor? quem pater non dimittebat; teq. id censere, molestè ferebat. at nunc Cœlius, non dico equidem, quod egerit; sed tamen multo minus laboro. Adde illud. Pompeius, eo robore uir, ijs radicibus, Q. Cassium sine sorte delegit, Cæsar Antonium: ego sorte datum offenderem? aut etiam inquirerem in eum, quem reliquissem? hoc melius: & huius rei plura exempla. senectuti quidem nostræ profecto aptius. at te apud eum, dij boni, quanta in gratia posui: eiq. legi litteras nõ tuas, sed librarij tui. Amicorum litteræ me ad triumphũ uocant, rem a nobis, ut ego arbitror, propter hanc παλιγγενεσίαν *nostram, non negligendam. quare tu quoque, mi Attice, incipe hoc cupere; quo nos minus inepti uideamur. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 7

QVINCTVS *filius, pie sane, me quidem certe*

certe multum hortante, ſed currentem animum pa tris ſui ſorori tuæ reconciliauit. eum ualde tuæ litteræ excitarunt. quid quæris? confido rem, ut uolumus, eſſe. Bis ad te ante ſcripſi de re mea familiari, ſi modo tibi redditæ litteræ ſunt, græce, ἐν αἰνιγμοῖς. ſcilicet nihil eſt mouendum. ſed tamen, ἀφελῶς percunctando de nominibus Milonis, &, ut expediat, ut mihi recepit, hortando, aliquid ita tu proficies. Ego Laodiceæ quæſtorem Meſſinium expectare iuſſi, ut confectas rationes lege Iulia apud ciuitates poſſim relinquere. Rhodum uolo puerorum cauſſa: inde quamprimum Athenas: etſi Eteſiæ ualde reflant: ſed uolo his magiſtratibus, quorum uoluntatem in ſupplicatione ſum expertus. Tu tamen mitte mihi, quæſo, obuiam litteras, nunquid putes reip. nomine tardandum eſſe nobis. Tiro ad te dediſſet litteras, niſi eum grauiter ægrum Eſeæ reliquiſſem. ſed nuntiant, melius eſſe. ego tamen angor. nihil enim illo adoloſcente caſtius, nihil diligentius. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 8

CVM inſtituiſſem ad te ſcribere, calamumq. ſumpſiſſem, Batonius e naui recta ad me uenit domum Epheſi, & epiſtolam tuam reddidit prid. Kal. Oct. Lætatus ſum felicitate nauigationis tuæ, opportunitate Piliæ, etiam mehercule ſermone eiuſdem de coniugio Tulliæ meæ. Batonius autem miros ter rores ad me attulit Cæſarianos: cum Lepta etiam

plura locutus est, spero, falsa, sed certe horribilia: exercitum nullo modo dimissurum: cum illo praetores des. Cassium tribunum, Lentulum cos. facere: Pompeio in animo esse urbem relinquere. Sed heus tu, nunquid moleste fers de illo, qui se solet antefer re patruo sororis tuae filij? at a quibus uictus? sed ad rem. Nos Etesiae uehementissime tardarunt. detraxit XX *ipsos dies etiam aphractus Rhodiorum.* KAL. *Oct. Epheso conscendentes hanc epistolam dedimus L. Tarquinio, simul e portu egredienti, sed expeditius nauiganti. nos Rhodiorum aphractis, ceterisq. longis nauibus tranquillitates au cupaturi eramus: ita tamen properabamus, ut non posset magis. De raudusculo Puteolano, gratum. Nunc uelim dispicias res Romanas; uideas, quid nobis de triumpho cogitandum putes; ad quem amici me uocant. ego, nisi Bibulus, qui, dú unus hospes in Syria fuit, pedem porta non plus extulit, quàm domo sua, adniteretur de triumpho, aequo animo essem. nunc uero* αἰσχρὸν σιωπᾶν. *sed explora rem totam: ut, quo die congressi erimus, consilium capere possimus. At multa; qui & properarem, & ei litteras darem, qui aut mecum, aut paullo ante uenturus esset. Cicero tibi plurimam salutem dicit. tu dices utriusque nostrum uer bis & Piliae tuae, & filiae. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO.

IN PIRAEEA *cum exiſſem pridie id. Oct. accepi ab Acaſto, ſeruo meo, ſtatim tuas litteras: quas quidem cum expectaſſem iam diu, admiratus ſum, ut uidi obſignatam epiſtolam, breuitatem eius; ut aperui, rurſus* σύγχυσιν *litterularum, quæ ſolent tuæ compoſitiſſimæ, & clariſſimæ eſſe. ac, ne multa, cognoui ex eo, quòd ita ſcripſeras, te Romam ueniſſe ad* XII. K*al.* O*ct. cum febri. perculſus uehementer, nec magis, quàm debui, ſtatim quæro ex Acaſto. ille & tibi, & ſibi uiſum, et ita ſe domi ex tuis audiſſe, ut nihil eſſet incommode. id uidebatur approbare, quod erat in extremo, febriculam tum te habentem ſcripſiſſe. ſed clamaui tamen; admiratusq́. ſum, quòd nihilo minus ad me tua manu ſcripſiſſes. quare de hoc ſatis. ſpero enim, quæ tua prudentia, & temperantia, & hercule, ut me iubet Acaſtus, confido te iam, ut uolumus, ualere. A Turranio te accepiſſe meas litteras gaudeo.* παραφύλαξον, *ſi me amas,* τὴν τοῦ φυρατοῦ φιλοτιμίαν αὐτότατα. *hanc, quæ mehercule mihi magno dolori eſt, (dilexi enim hominē) procura, quantulacunque eſt, Prætianam hereditatem. prorſus ille ne attingat. dices, nummos mihi opus eſſe ad apparatum triumphi: in quo, ut præcipis, nec me* κενὸν *in expetendo cognoſces, nec* ἄτυφον *in abijciendo. Intellexi ex tuis litteris, te ex Turranio audiſſe, a me prouinciam fratri traditam.*

adeon'

adeon' ego non perſpexeram prudẽtiam litterarum tuarum? ἐπέχειν te ſcribebas. quid erat dubitatione dignum? ſi eſſet quidquam; cur placeret, fratrem, & talem fratrem, relinqui? ἀθέτησις iſta mihi tua, non ἐποχὴ, uidebatur. monebas de Q. Cicerone puero, ut eum quidem neutiquam relinquerem: Τοὐμὸν ὄναρ ἐρῶν ἐμοί. eadem omnia, quaſi collocuti eſſemus, uidimus. non fuit faciendum aliter, meq́. ἐπιχρονία ἐποχὴ tua dubitatione liberauit. ſed puto te accepiſſe de hac re epiſtolam, ſcriptam accuratius. Ego tabellarios poſtero die ad uos eram miſſurus, quos puto ante uenturos, quàm noſtrum Saufeium. ſed, eum ſine meis litteris ad te uenire, uix rectum erat. Tu mihi, ut polliceris, de Tulliola mea, id eſt de Dolabella, perſcribas: de rep. quam præuideo in ſummis periculis, de cenſoribus, maximeq́. de ſignis, tabulis quid fiat, referatur ne. Idibus Oct. has dedi litteras: quo die, ut ſcribis, Cæſar Placentiam legiones quattuor. quæſo, quid nobis futurum eſt? In arce Athenis ſtatio mea nunc placet. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER VII.

CICERO S. D. ATTICO.

DEDERAM equidem L. Saufeio litteras, & dederam ad te unum; quòd, cum non esset temporis mihi ad scribendum satis, tamen hominem tibi tam familiarem sine meis litteris ad te uenire nolebam. sed, ut philosophi ambulant, has tibi redditum iri putabam prius. sin iam illas accepisti, scis me Athenas uenisse pridie id. Oct. e naui egressum in Piræeum tuas ab Acasto nostro litteras accepisse; conturbatum, quòd cum febre Romam uenisses; bono tamen animo esse cœpisse, quòd Acastus ea, quæ uellem, de alleuato corpore tuo nuntiaret; cohorruisse autem, quòd tuæ litteræ de legionibus Cæsaris afferrent; & egisse tecum, ut uideres, ne quid φιλοτιμία eius, quem nosti, nobis noceret; & de quo iam pridem ad te scripseram. Turranius autem secus tibi Brundisii dixerat: quod ex ijs litteris cognoui, quas a Xenone, optimo uiro, accepi. Cur fratrem prouinciæ non præfecissem, exposui breuiter. Hæc fere sunt in illa epistola: nunc audi reliqua. Per fortunas, omnem tuum amorem, quo me es amplexus, omnemq́. tuam prudentiam, quam

quam mehercule in omni genere iudico ſingularem, conferto ad eam curam, ut de omni ſtatu meo cogites. uidere enim mihi uideor tantam dimicationem, niſi idem deus, qui nos melius, quàm optare auderemus, Particho bello liberauit, reſpexerit remp. ſed tantam, quanta nunquam fuit. age, hoc malum mihi commune eſt cum omnibus: nihil tibi mando, ut de eo cogites: illud meum proprium πρόβλημα, quæſo, ſuſcipe. uides ne, ut te auctore ſim utrunque complexus? ac uellem a principio te audiſſe amiciſſime monentem:

Αλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ ϛήθεσσιν ἔπειθες:
Ως οὐδὲν γλύκιον ἧς πατρίδος:

ſed aliquando tamen perſuaſiſti, ut alterum complecterer, quia de me erat optimemeritus; alterum, quia tantum ualebat. feci igitur, atque effeci omni obſequio, ut neutri illorum quiſquam eſſet me carior. hæc enim cogitabamus; nec mihi, iuncto cum Pompeio, fore neceſſe peccare in rep. aliquando; nec, cum Pompeio ſentienti, pugnandum eſſe cum Cæſare: tanta erat illorum coniunctio. nunc impendet, ut & tu oſtendis, & ego uideo, ſumma inter eos contentio. me autem uterque numerat ſuum. niſi forte ſimulat alter. nam Pompeius non dubitat (uere enim iudicat) ea, quæ de rep. nunc ſentiat, mihi ualde probari. utriuſque autem accepi eiuſmodi litteras eodem tēpore, quo tuas, ut neuter quenquam omnium pluris facere, quàm me, uideretur. uerum quid agam? non quæro illa ultima, (ſi enim

castris res geretur, uideo cum altero uinci satius esse, quàm cum altero uincere) sed illa, quæ tum agentur, cum uenero; ne ratio absentis habeatur, ut exercitum dimittat. dic M. Tulli. quid dicam? expecta, amabo te, dum Atticum conueniam. non est locus ad tergiuersandum contra Cæsarem. ubi illæ sunt densæ dexteræ? nam, ut illi hoc liceret, adiuui, rogatus ab ipso Rauennæ de Cœlio tribuno pl. ab ipso autem? etiam a Cnæo nostro, in illo diuino tertio consulatu. aliter sensero: αἰδέομαι non Pompeium modo, sed Τρῶας, καὶ Τρῳάδας. Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην καταθήσει, quis? tu ipse scilicet, laudator & factorum, & scriptorum meorum. hanc ego plagam effugi per duos superiores Marcellorum consulatus, cum est actum de prouincia Cæsaris. nunc incido in discrimen ipsum. itaque, ut stultus primus suam sententiam dicat, mihi ualde placet de triumpho nos moliri aliquid, extra urbem esse cum iustissima caussa. tamen dabunt operam, ut eliciant sententiam meam. Ridebis hoc loco fortasse: quàm uellem etiam nunc in prouincia morari. plane opus fuit, si hoc impendebat. etsi nil miserius. nam, ὁδοῦ πάρεργον, uolo te hoc scire: omnia illa prima, quæ etiam tu litteris in cælum ferebas, ἐπίτηκτα fuerunt. quàm non est facilis uirtus, quàm uero difficilis eius diuturna simulatio. cum enim hoc rectum, & gloriosum putarem, ex annuo sumptu, qui mihi decretus esset, me C. Cœlio quæstori relinquere annuum, referre in ærarium ad HS

CIↃ:

CIↃ: *ingemuit noſtra cohors, omne illud putans diſtribui ſibi oportere: ut ego amicior inuenirer Phrygum, & Cilicum ærarijs, quàm noſtro. ſed me non mouerunt. nam & mea laus apud me plurimum ualuit: nec tamen quidquam honorifice in quenquam fieri potuit, quod prætermiſerim. Sed hæc fuerit, ut ait Thucydides,* ἐκβολὴ λόγου *non inutilis. Tu autem de noſtro ſtatu cogitabis: primum quo artificio tueamur beneuolentiam Cæſaris: deinde de ipſo triumpho: quem uideo, niſi reip. tempora impedient,* εὐπόριστον. *iudico autem cum ex litteris amicorum, tum ex ſupplicatione: quam qui non decreuit, plus decreuit, quàm ſi omnes decreuiſſet triumphos. ei porro aſſenſus eſt unus, familiaris meus, Fauonius, alter iratus Hirrus. Cato autem & ſcribendo affuit, & ad me de ſententia ſua iucundiſſimas litteras miſit. ſed tamen gratulans mihi Cæſar de ſupplicatione, triumphat de ſententia Catonis; nec ſcribit, quid ille ſententiæ dixerit, ſed tantum, ſupplicationem eum mihi non decreuiſſe. Redeo ad Hirrum. cœperas eum mihi placare: perfice. habes Scrofam, habes Silium. ad eos ego etiam antea ſcripſi, & ad ipſum Hirrum: locutus enim erat cum iјs, commode ſe potuiſſe impedire, ſed noluiſſe; aſſenſum tamen eſſe Catoni, amiciſſimo meo; cum is honorificentiſſimam in me ſententiam dixiſſet; nec me ad ſe ullas litteras miſiſſe, cum ad omnes mitterem. uerum dicebat. ad eum enim ſolum, & ad Craſſipedem non ſcripſeram.*

ram.

ram. Atque hæc de rebus forensibus. redeamus domum. Diiungere me ab illo uolo. mirus est φυράτης, germanus Lartidius.

Αλλὰ τὰ μὲν προτέτυχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ.

Reliqua expediamus, hoc primum, quod accessit cura dolori meo, sed hoc tamen, quidquid est: Prætianum cum iis rationibus, quas ille meas tractat, admisceri nolo. scripsi ad Terentiam, scripsi etiam ad ipsum, me, quidquid possem nummorum, ad apparatum sperati triumphi ad te redacturum. ita puto ἄμεμπτα fore. uerum, ut lubebit. Hanc quoque suscipe curam, quemadmodum experiamur. id & ostendisti quibusdam litteris, ex Epiro, & Athenis datis; & in eo ego te adiuuabo. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

2

BRVNDISIVM uenimus VII. Kal. Dec. usi tua felicitate nauigandi. ita belle nobis flauit ab Epiro lenissimus Auster mitis. hunc σπουδειάζοντα, si cui uoles τῶν νεωτέρων, pro tuo uendito. Inualetudo tua me ualde conturbat. significant enim tuæ litteræ, te prorsus laborare. ego autem, cum sciam, quàm sis fortis, uehementius esse quiddam suspicor, quod te cogat cedere, & propemodum infringat. etsi alteram quartanam Pamphilus tuus mihi dixit decessisse, & alteram leuiorem accedere. Terentia uero, quæ quidem eodem tempore ad portam Brundisinam uenit, quo ego in portum, mihiq. obuiam in foro fuit, L. Pontium sibi in Trebulano

lano dixisse narrabat, etiam eam decessisse. quod si ita est, quod maxime hercule opto; id spero tua prudentia, & temperantia te consecutum. Venio ad epistolas tuas, quas ego sexcentas uno tempore accepi, aliam alia iucundiorem, quæ quidem erant tua manu. nam Alexidis manum amabam, quòd tam prope accedebat ad similitudinem tuæ litteræ: manum non amabam, quia iudicabat te non ualere. cuius quoniam mentio iam facta est, Tironem Patris ægrum reliqui, adolescentem, ut nosti, (& adde, si quid uis) probum: nihil uidi melius: itaque careo ægre. quanquam uidebatur se non grauiter habere: tamen sum solicitus, maximamq. spem habeo in M'. Curij diligentia, de qua ad me scripsit Tiro, & multi nuntiarunt. Curius autem ipse sensit, quàm tu uelles a me diligi: & eo sum admodum delectatus: & mehercule est, quem facile diligas. αὐτόχθον in homine urbanitas. eius testamentum * de tortorio, Ciceronum signis obsignatum, cohortisq. prætoriæ. fecit palam te ex libella, me ex teruncia. Corcyræ Alexion me opipare muneratus est. Q. Ciceroni obsisti non potuit, quo minus Thyamim uideret. Filiola tua te delectari lætor, & probari tibi στοργὴν φυσικὴν esse, τὴν πρὸς τὰ τέκνα. etenim, si hæc non est, nulla potest homini esse ad hominem naturæ adiunctio: qua sublata, uitæ societas tollitur. bene eueniat, inquit Carneades, spurce, sed tamen prudentius, quàm Lucius noster, & Patron: qui cum omnia ad se referant, nec quidquam

alterius

alterius cauſſa fieri putent; et cum ea re bonum ui-
rum oportere eſſe dicant, ne malum habeat, non
quo id natura rectum ſit; non intelligunt ſe de calli-
do homine loqui, non de bono uiro. ſed hæc opinor
ſunt in ijs libris, quos tu laudando, animos mihi ad-
didiſti. Redeo ad rem. Quo modo expectabam epi
ſtolam, quam Philoxeno dediſſes? ſcripſeras enim,
in ea eſſe de ſermone Pompeij Neapolitano. eam
mihi Patro Brundiſij reddidit: Corcyræ, ut opi-
nor, acceperat. nihil potuit eſſe iucundius. erat e-
nim de rep. de opinione, quam is uir haberet inte-
gritatis meæ; de beneuolentia, quam oſtendit eo
ſermone, quem habuit de triumpho. ſed tamen hoc
iucundiſſimum, quòd intellexi, te ad eum ueniſſe,
ut eius animum erga me perſpiceres. hoc mihi in-
quam accidit iucundiſſimum. De triumpho autem,
nulla me cupiditas unquam tenuit ante Bibuli impu
dentiſſimas litteras, quas ampliſſime ſupplicatio con
ſecuta eſt. a quo ſi ea geſta ſunt, quæ ſcripſit; gaude
rem, & honori fauerem: nunc illum, qui pedem por
ta, quoad hoſtis cis Euphratem fuit, non extulerit,
honore augeri; me, in cuius exercitu ſpem illius e-
xercitus habuit, idem non aſſequi, dedecus eſt no-
ſtrum, noſtrũ, inquam, te coniungens. itaque omnia
experiar, &, ut ſpero, aſſequar. quòd ſi tu ualeres,
iam mihi quædam explorata eſſent: ſed, ut ſpero,
ualebis. De rauduſculo Numeriano multum te a-
mo. Hortenſius quid egerit, aueo ſcire, Cato quid
agat: qui quidem in me turpiter fuit maleuolus:
dedit

dedit integritatis, iustitiæ, clementiæ, fidei mihi testimonium, quod non quærebam; quod postulabam, negauit. itaque Cæsar ijs litteris, quibus mihi gratulatur, & omnia pollicetur, quo modo exultat Catonis, in me ingratissimi, iniuria? at hic idem Bibulo dierum XX. ignosce mihi, non possum hæc ferre, nec feram. cupio ad omnes tuas epistolas, sed nihil necesse est: iam enim te uidebo. illud tamen de Chrysippo. nam de altero illo minus sum admiratus, operario homine: sed tamen ne illo quidem quidquam improbius. Chrysippum uero, quem ego, propter litterularum nescio quid, libenter uidi, in honore habui, discedere a puero, insciente me? mitto alia, quæ audio, multa: mitto furta: fugam non fero, qua mihi nihil uisum est sceleratius. itaque usurpaui uetus illud Drusi, ut ferunt, prætoris in eo, qui eadem liber non iuraret: me istos liberos non addixisse, præsertim cum adesset nemo, a quo recte uindicarentur. id tu, ut uidebitur, ita accipies: ego tibi assentiar. Vni tuæ disertissimæ epistolæ non rescripsi, in qua est de periculis reip. quid rescriberem? ualde eram perturbatus: sed, ut nihil magnopere metuam, Parthi faciunt, qui repente Bibulum semiuiuum reliquerunt. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

3

AD VIII. idus Dec. in Trebulanum ueni, et ibi tuas litteras legi, quas Philotimus mihi reddidit. e quibus hanc primo aspectu uoluptatem cepi, quòd

quòd erant a te ipſo ſcriptæ: deinde earum accuratiſſima diligentia ſum mirum in modum delectatus. Ac primum illud, in quo te Dicæarcho aſſentiri negas, etſi cupidiſſime expetitum a me ſit, & approbante te, ne diutius anno in prouincia eſſem, tamen non eſt noſtra contentione perfectum. ſic enim ſcito, uerbum in ſenatu factum eſſe nunquam de ullo noſtrum, qui prouincias obtinuimus, quo in his diutius, quàm ex S. C. maneremus: ut iam ne iſtius quidem rei culpam ſuſtineam, quòd minus diu fuerim in prouincia, quàm fortaſſe fuerit utile. ſed quid, ſi hoc melius? oportune dici uidetur, ut in hoc ipſo. ſiue enim ad concordiam res adduci poteſt, ſiue ad bonorum uictoriam; utriuſuis rei me aut adiutorem uelim eſſe, aut certe non expertem: ſin uincuntur boni; ubicunque eſſem, una cum ijs uictus eſſem. quare celeritas noſtri reditus ἀμεταμέλητος *debet eſſe. quòd ſi iſta nobis cogitatio de triumpho iniecta non eſſet, quam tu quoque approbas: næ tu haud multum requireres illum uirum, qui in* VI. *libro informatus eſt. quid enim tibi faciam, qui illos libros deuoraſti? quin nunc ipſum non dubitabo rem tantam abijcere, ſi id erit rectius. utrunque uero ſimul agi non poteſt, & de triumpho ambitioſe, & de rep. libere. ſed ne dubitaris, quin, quod honeſtius, id mihi futurum ſit antiquius. Nam quod putas utilius eſſe uel mihi, quòd tutius ſit, uel etiam ut reip. prodeſſe poſſim, me eſſe cum imperio: id coram conſiderabimus quale*

le ſit. habet enim res deliberationem: etſi ex parte magna tibi aſſentior. De animo autem meo erga remp. bene facis, quòd non dubitas; & illud probe iudicas, nequaquam ſatis pro meis officijs, pro ipſius in alios effuſione illum in me liberalem fuiſſe: eiusq. rei cauſſam uere explicas; & eis, quæ de Fabio, Caninioq. acta ſcribis, ualde conſentiunt. quæ ſi ſecus eſſent, totumq. ſe ille in me profudiſſet: tamen illa, quam ſcribis, cuſtos urbis me præclaræ inſcriptionis memorem eſſe cogeret; nec mihi concederet, ut imitarer Volcatium, aut Seruium, quibus tu es contentus; ſed aliquid nos uellet nobis dignum & ſentire, et defendere. quod quidem agerem, ſi liceret, alio modo, ac nunc agendum eſt. de ſua potentia dimicant homines hoc tempore, periculo ciuitatis. nam, ſi reſp. defenditur; cur ea, conſule iſto ipſo, defenſa non eſt? cur ego, in cuius cauſſa reip. ſalus conſiſtebat, defenſus poſtero anno non ſum? cur imperium illi, aut cur illo modo prorogatum eſt? cur tantopere pugnatum eſt, ut de eius abſentis ratione habenda decem tribuni pl. ferrent? his ille rebus ita conualuit, ut nunc in uno ciue reſp. ad reſiſtendum imbecilla ſit. quàm mallem, tantas ei uires non dediſſet, quàm nunc tam ualenti reſiſteret. ſed, quoniam res eò deducta eſt, non quæram, ut ſcribis, τὸ σκάφος τῶν Ατρειδῶν. mihi σκάφος unum erit, quod a Pompeio gubernabitur. illud ipſum, quod ais; quid fiet, cum erit dictum? dic M. Tulli σύντομα. Pompeio aſſentiar: ipſum tamen

Pom-

Pompeium separatim ad concordiam hortabor. sic enim sentio; maximo in periculo rem esse. uos scilicet plura, qui in urbe estis. ueruntamen hoc uideo, cum homine audacissimo, paratissimoq́. negotium esse; omnes damnatos, omnes ignominia affectos, omnes damnatione, ignominiaq́. dignos illac facere, omnem fere iuuentutem, omnem illam urbanam, ac perditam plebem, tribunos ualentes, addito C. Cassio, omnes, qui ære alieno premantur; quos plures esse intelligo, quàm putaram. caussam solum illa caussa non habet; ceteris rebus abundat. hic omnia facere omnis, nc armis decernatur: quorum exitus semper incerti, nunc uero in alteram partem magis timendi. Bibulus de prouincia decessit; Veientonem præfecit. in decedendo erit, ut audio, tardior. quem cum ornauit Cato, declarauit, ijs se solis non inuidere, quibus nihil, aut non multum ad dignitatem posset accedere. Nunc uenio ad priuata: fere enim respondi tuis litteris de rep. & ijs, quas in suburbano, & ijs, quas postea scripsisti. ad priuata uenio. Vnum etiam de Cœlio. tantum abest, ut meam ille sententiam moueat, ut ualde ego ipsi, quòd de sua sententia decesserit, pænitendum putem. sed quid est, quod cuncti Lucceijs sint addicti? hoc te prætermisisse miror. De Philotimo, faciam equidem, ut mones: sed ego mihi ab illo non rationes expectabam, quas tibi edidit, uerum id reliquum, quod ipse in Tusculano me referre in commentarium mea manu uoluit, quodq́. idem in Asia mihi

mihi sua manu scriptum dedit. id si præstaret; quan tum mihi æris alieni esse, tibi edidit, tantum, & plus etiam ipse mihi deberet. sed in hoc genere, si modo per remp. licebit, non accusabimur posthac: neque hercule antea negligentes fuimus, sed amicorum multitudine occupati. ergo utemur, ut polliceris, & opera, & consilio tuo: nec tibi erimus, ut spero, in eo molesti. De serperastris cohortis meæ, nihil est, quod doleas. ipsi enim se collegerunt admi ratione uitæ integritatis meæ. sed me mouerat nemo magis, quàm is, quem tu neminem putas. idem & initio fuerat, & nunc est egregius: sed in ipsa decessione significauit, sperasse se aliquid; & id, quod animum induxerat paulisper, non tenuit: sed cito ad se redijt; meisq. honorificentissimis erga se officijs uictus, pluris ea duxit, quàm omnem pecuniam. Ego a Curio tabulas accepi, quas mecum porto. Hortensij legata cognoui. nunc aueo scire, quid hominis sit, & quarum rerum auctionem instituat. nescio enim, cur, cum portam Flumentanam Cœlius occuparit, ego Puteolos nō faciam meos. Venio ad Piræea. in quo magis reprehendendus sum, quòd homo Romanus Piræea scripserim, non Piræeum, (sic enim omnes nostri locuti sunt) quàm quòd, in, addiderim. non enim hoc ut oppido præposui, sed ut loco. & tamen Dionysius noster, qui est nobiscum, & Nicias Cous non rebatur, oppidum esse Piræea. sed de re uidero. nostrum quidem si est peccatum, in eo est, quòd, non ut de oppido,

locutus

locutus ſum, ſed ut de loco: ſecutusq́. ſum, non dico Cæcilium, Mane ut ex portu in Piræeum; (malus enim auctor latinitatis eſt) ſed Terentium, cuius fabellæ, propter elegantiam ſermonis, putabantur a C. Lælio ſcribi: Heri aliquot adoleſcentuli coimus in Piræeum. & idem, Mercator hoc addebat, captam e Sunio. quòd ſi δήμους oppida uolumus eſſe, tam eſt oppidum Sunium, quàm Piræeum. ſed quoniam grammaticus es; ſi hoc mihi ζήτημα perſolueris, magna me moleſtia liberaris. Ille mihi litteras blandas mittit. facit idem pro eo Balbus. mihi certum eſt, ab honeſtiſſima ſententia digitum nuſquam. ſed ſcis, illi reliquum quantum ſit. putas ne igitur uerendum eſſe, ne aut obijciat id nobis aliquis, ſi languidius; aut repetat, ſi fortius? quid ad hæc reperis? ſoluamus, inquis. age, a Cœlio mutuabimur. hoc tu tamen conſideres uelim. puto enim, in ſenatu ſi quando præclare pro rep. dixero, Tarteſſium iſtum tuum mihi exeunti, Iube ſodes nummos curare. Quid ſupereſt? etiam. gener eſt ſuauis mihi, Tulliæ, Terentiæ quantumuis. uel ingenij, uel humanitatis ſatis. reliqua, quæ noſti, ferenda. ſcis enim, quos aperuimus. qui omnes, præter eum, de quo per te egimus, reum me facere rentur. ipſis enim expenſum nemo offeret. Sed hæc coram: nam multi ſermonis ſunt. Tironis reficiendi ſpes eſt in M'. Curio: cui ego ſcripſi, tibi eum gratiſſimum facturum. Vale. D. V. id. Dec. a Pontio, ex Trebulano.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO.

4

DIONYSIVM, *flagrantem desiderio tui, misi ad te, nec mehercule æquo animo, sed fuit concedendum. quem quidem cognoui cum doctum, quod mihi iam ante erat notum, tum sanctum, plenum officij, studiosum etiam meæ laudis, frugi hominem, ac, ne libertinum laudare uidear, plane uirum bonum. Pompeium uidi* IV. *id. Dec. fuimus una horas duas fortasse. magna lætitia mihi uisus est affici meo aduentu. de triumpho hortari, suscipere partes suas: monere, ne ante in senatum accederem, quàm rem confecissem; ne, dicendis sententijs, aliquem tribunum alienarem. quid quæris? in hoc iudicio, et officio sermonis nihil potuit esse prolixius. de rep. autem ita mecum locutus est, quasi non dubium bellum haberemus. nihil ad spem concordiæ: plane illum ab se alienatum, cum ante intelligeret, tum uero proxime iudicasse: uenisse Hirtium a Cæsare, qui esset illi familiarissimus; ad se non accessisse; &, cum ille ad* VIII. *id. Dec. uesperi uenisset, Balbus de tota re constituisset, ad* VII. *ad Scipionem ante lucem uenisse; multa de nocte profectum esse ad Cæsarem. hoc illi* τεκμηριῶδες *uidebatur esse alienationis. quid multa? nihil me aliud consolatur, nisi quòd illum, cui etiam inimici alterum consulatum, fortuna summam potentiam dederit, non arbitror fore tam amentem, ut hæc in discrimen adducat. quòd si ruere cœperit; næ ego*

multa timeo; quæ non audeo ſcribere. ſed, ut nunc eſt, ad III. *non. Ian. ad urbem cogito. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO.

5

Mvltas *uno tempore accepi epiſtolas tuas: quæ mihi, quanquam recentiora audiebam ex ijs, qui ad me ueniebant, tamen erant iucundæ. ſtudium enim, & beneuolentiam declarabant. Inualetudine tua moueor: et, Piliam in idem genus morbi delapſam, curam tibi afferre maiorem ſentio. date igitur operam, ut ualeatis. De Tirone, uideo tibi curæ eſſe: quem quidem ego, etſi mirabiles utilitates mihi præbet, cum ualet, in omni genere uel negotiorum, uel ſtudiorum meorum, tamen propter humanitatem, & modeſtiam malo ſaluum, quàm propter uſum meum. Philogenes mecum nihil unquam de Luſcenio locutus eſt: de ceteris rebus habes Dionyſium. Sororem tuam non ueniſſe in Arcanum miror. De Chryſippo, meum conſilium probari tibi, non moleſte fero. Ego in Tuſculanum nihil ſane hoc tempore. deuium eſt* τοῖς ἀπαντῶσιν, *& habet alia* δύσχρηστα. *ſed de Formiano Tarracinam pridie* K*al. Ian. inde Pontinium ſumam: inde Albanum Pompeij: ita ad urbem* III. *non. natali meo. De rep. quotidie magis timeo. non enim boni, ut putaui, conſentiunt. quos ego equites R. quos ſenatores uidi, qui acerrime cum cetera, tum hoc iter Pompeij uituperarent? pace opus eſt. ex uicto ria cum multa mala, tum certe tyrannis exiſtet.*

ſed

ſed hæc propediem coram. Iam plane mihi deeſt, quid ad te ſcribam. nec enim de rep. quòd uterque noſtrum ſcit eadem: & domeſtica nota ſunt ambobus. reliquum eſt iocari, ſi hic ſinat. nam ego is ſum, qui, illi concedi, putem, utilius eſſe quod poſtulat, quàm ſigna conferri. ſero enim reſiſtimus ei, quem per annos decem aluimus contra nos. quid ſentis igitur? inquis. nihil ſcilicet, niſi de ſententia tua, nec prius quidem, quàm noſtrum negotium aut confecerimus, aut depoſuerimus. Cura igitur, ut ualeas. aliquando ἀπότριψαι quartanam iſtam diligentia, quæ in te ſumma eſt.

CICERO S. D. ATTICO.

6

PLANE deeſt, quid ad te ſcribam. nota omnia tibi ſunt: nec ipſe habeo, a te quid expectem. tantum igitur noſtrum illud ſollemne ſeruemus, ut ne quem iſtuc euntem ſine litteris dimittamus. De rep. ualde timeo: nec adhuc fere inueni, qui non concedendum putaret Cæſari, quod poſtularet, potius, quàm depugnandum. eſt illa quidem impudens poſtulatio, opinione ualentior: cur autem nunc primum ei reſiſtamus? οὐ γὰρ ἂν τόδε μεῖζον ἔποι κακὸν, quàm cum quinquennium prorogabamus, aut cum, ut abſentis ratio haberetur, ferebamus. niſi forte hæc illi tum arma dedimus, ut nunc cum bene parato pugnaremus. dices, quid tu igitur ſenſurus es? non idem, quod dicturus. ſentiam enim omnia facienda, ne armis decertetur: dicam idem, quod

Pompeius; neque id faciam humili animo. sed rursus hoc permagnum reip. malum est, & quodam modo mihi præter ceteros non rectum, me in tantis rebus a Pompeio dissidere. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 7

DIONYSIVS, uir optimus, ut mihi quoque est perspectus, et doctissimus, tuiq. amantissimus, Romam uenit XV. Kal. Ian. & litteras a te mihi reddidit. tot enim uerba sunt de Dionysio in epistola tua. illud putato. non adscribis, Et tibi gratias egit. atqui certe ille agere debuit: &, si esset factum, quæ tua est humanitas, adscripsisses. mihi autem nulla de eo παλινῳδία datur propter superioris epistolæ testimonium. sit igitur sane bonus uir. hoc enim ipsum bene fecit, quòd mihi sui cognoscendi penitus etiam istam facultatem dedit. Philogenes recte ad te scripsit: curauit enim, quod debuit. eum ego uti ea pecunia uolui, quoad liceret. itaque usus est menses XIII. Pontinium cupio ualere: et quod scribis in urbem introisse, uereor quid sit. nam id nisi graui de caussa non fecisset. Ego, quoniam IV. non. Ian. compitalicius dies est, nolo eo die in Albanum uenire molestus familiæ: ueniam III. non. igitur: inde ad urbem prid. non. Tua λῆψις quem in diem incurrat, nescio: sed prorsus te commoueri incommodo ualetudinis tuæ nolo. De honore nostro, nisi quid occulte Cæsar per suos tribunos molitus erit, cetera uidentur esse tranquilla. tranquillissimus

mus

mus autem animus meus, qui totum istuc æqui boni facit, & eo magis, quòd iam a multis audio constitutum esse Pompeio, & eius consilio, in Siciliam me mittere, quòd imperium habeam. id est Λεδυρ-τικὸν. nec enim senatus decreuit, nec populus iussit, me imperium in Sicilia habere. sin hoc resp. ad Pompeium refert: qui me magis, quàm priuatum aliquem, mittat? itaque, si hoc imperium mihi molestum erit; utar ea porta, quam primum uidero. Nam quod scribis, mirificam expectationem esse mei, neque tamen quenquam bonorum, aut satis bonorum dubitare, quid sensurus sim: ego, quos tu bonos esse dicas, non intelligo: ipse nullos noui, sed ita, si ordines bonorum quærimus. nam singulares sunt boni uiri. uerum in dissensionibus ordines bonorum, & genera quærenda sunt. senatum bonum putas, per quem sine imperio prouinciæ sunt? nunquam enim Curio sustinuisset, si cum eo agi cœptum esset. quam sententiam senatus sequi noluit. ex quo factum est, ut Cæsari non succederetur. an publicanos? qui nunquam firmi. sed nunc Cæsari sunt amicissimi. an feneratores? an agricolas? quibus optatissimum est otium. nisi eos timere putas, ne sub regno sint, qui id nunquam, dum modo otiosi essent, recusarunt. quid ergo? exercitum retinentis, cum legis dies transierit, rationem haberi placet? mihi uero ne absentis quidem. sed, cum id datum est, illud una datum est. Annorum decem imperium, & ita latum, placet? placet igitur etiam me expul-

ſum, & agrum Campanum perijſſe, & adoptatum patricium a plebeio, Gaditanum a Mitylenæo. & Labieni diuitiæ, & Mamurræ placent, & Balbi horti, & Tuſculanum. ſed horum omnium fons unus eſt. imbecillo reſiſtendum fuit: & id erat facile. nunc legiones XI, equitatus tantus, quantum uolet; tranſpadani, plebs urbana, tot tribuni pl. tam perdita iuuentus, tanta auctoritate dux, tanta audacia. cum hoc aut depugnandum eſt, aut habenda e lege ratio. depugna, inquis, potius, quàm ſeruias: ut quid? ſi uictus eris, proſcribare: ſi uiceris, tamen ſeruias. quid ergo, inquis, acturus es? idem quod pecudes, quæ diſpulſæ ſui generis ſequuntur greges. ut bos armenta, ſic ego bonos uiros, aut eos, quicunque dicentur boni, ſequar, etiam ſi ruent. quid ſit optimum male contractis rebus, plane uideo. nemini eſt enim exploratum, cum ad arma uentum eſt, quid futurum ſit: at illud omnibus, ſi boni uicti ſunt, nec in cæde principum clementiorẽ hunc fore, quàm Cinna fuerit, nec moderatiorem, quàm Sylla, in pecunijs locupletium. Ἐμπλιτδ΄ομαί σοι iam dudum; et facerem diutius, niſi me lucerna deſereret. Ad ſummam, dic M. Tulli. aſſentior Cn. Pompeio, id eſt T. Pomponio. Alexim, humaniſſimum puerum, niſi forte, dum ego abſum, adoleſcens factus eſt, (id enim agere uidebatur) ſaluere iubeas uelim.

CICERO S. D. ATTICO. 8

QVID opus eſt de Dionyſio tam ualde affirmare? an mihi nutus tuus non faceret fidem? ſuſpicionem autem eo mihi maiorem tua taciturnitas attulerat, quòd & tu ſoles conglutinare amicitias teſtimonijs tuis; & illum aliter cum alijs de nobis locutum audiebam. ſed prorſus ita eſſe, ut ſcribis, mihi perſuades: itaque ego is in illum ſum, quem tu me eſſe uis. Diem tuum ego quoque ex epiſtola quadam tua, quam incipiente febricula ſcripſeras, mihi notaueram; & animaduerteram, poſſe, pro re nata, te non incommode ad me in Albanum uenire III. non. Ian. ſed, amabo te, nihil incommodo ualetudinis feceris. quid enim eſt tantum in uno, aut altero die? Dolabellam uideo Liuiæ teſtamento cum duobus coheredibus eſſe in triente, ſed iuberi mutare nomen. eſt πολιτικὸν σκέμμα, rectum ne ſit nobili adoleſcenti mutare nomen mulieris teſtamento. ſed id φιλοσοφώτερον διακρινήσομεν, cum ſciemus, quantum quaſi ſit in trientis triente. Quod putaſti fore, ut ante, quàm iſtuc uenirem, Pompeium uiderem; factum eſt ita. nam VI. Kal. ad Lauernium me conſecutus eſt. una Formias uenimus, & ab hora octaua ad ueſperum ſecreto collocuti ſumus. Quod quæris, ecquæ ſpes pacificationis ſit: quantum ex Pompeij multo, & accurato ſermone perſpexi, ne uoluntas quidem eſt. ſic enim exiſtimat, ſi ille, uel dimiſſo exercitu, conſul factus ſit,

σύγχυσιν τῆς πολιτείας fore. atque etiam putat eum, cum audierit, contra ſe diligenter parari, conſulatum hoc anno neglecturum, ac potius exercitum prouinciamq. retenturum. ſin autem ille fureret; uehementer hominem contemnebat, & ſuis, & reip. copijs confidebat. quid quæris? etſi mihi crebro ξυνὸς ἐνυάλιος occurrebat; tamen leuabar cura, uirum fortem, & peritum, & plurimum auctoritate ualentem audiens, πολιτικῶς de pacis ſimulatæ periculis diſſerentem. habebamus autem in manibus Antonij concionem, habitam X. Kal. Ian. in qua erat accuſatio Pompeij uſque a toga pura, querela de damnatis, terror armorum. in quibus ille, Quid cenſes, aiebat, factum eſſe ipſum, ſi in poſſeſſionem reip. uenerit, cum hæc quæſtor eius infirmus, & inops audeat dicere? quid multa? non modo non expetere pacem iſtam, ſed etiam timere uiſus eſt. ex illa autem ſententia ira relinquendæ urbis mouet hominem, ut puto. mihi autem illud moleſtiſſimum eſt, quòd ſoluendi ſunt nummi Cæſari, & inſtrumentum triumphi eò conferendum: eſt enim ἄμορφον, ἀντιπολιτευομένου χρεωφειλέτην eſſe. Sed hæc, & multa alia coram. Valetudinem tuam cura diligenter.

CICERO S. D. ATTICO.

9

QVOTIDIE *ne, inquis, a te accipiendæ litteræ ſunt? ſi habebo, cui dem, quotidie. at iam ipſe ades. tum igitur, cum uenero, deſinam. Vnas*

uideo

uideo mihi a te non eſſe redditas; quas L. Quinctius, familiaris meus cum ferret, ad Buſtum Baſilij uulneratus, & deſpoliatus eſt. uidebis igitur, num quid fuerit in ijs, quod me ſcire opus ſit. & ſimul tu hoc διευκρινήσεις: πρόβλημα ſane πολιτικόν: cum ſit neceſſe, aut haberi Cæſaris rationem, illo exercitum uel per ſenatum, uel per tribunos pl. obtinente; aut perſuaderi Cæſari, ut tradat prouinciam, atque exercitum, & ita conſul fiat; aut, ſi id non perſuadeatur, haberi comitia ſine illius ratione, illo patiente, atque obtinente prouinciam; aut, ſi per tribunos pl. non patiatur, tamen quieſcat, rem adduci ad interregnum; aut, ſi ob eam cauſſam, quòd ratio eius non habeatur, exercitum adducat, armis cum eo contendere; illum autem initium facere armorum aut ſtatim nobis minus paratis, aut tum, cum comitijs, amicis eius poſtulantibus ut e lege ratio habeatur, impetratum non ſit: ire autem ad arma aut hanc unam ob cauſſam, quòd ratio non habeatur; aut addita cauſſa, ſi forte tribunus pl. ſenatum impediens, aut populum incitans notatus, aut ſenatus conſulto circumſcriptus, aut ſublatus, aut expulſus ſit, dicens ue ſe expulſum, ad illum confugerit: ſuſcepto autem bello, aut tenenda ſit urbs, aut, ea relicta, ille a commeatu, et reliquis copijs intercludendus: quod horum malorum, quorum aliquod certe ſubeundum eſt, minimum putes. dices profecto, perſuaderi illi, ut tradat exercitum, & ita conſul fiat. eſt omnino

id

id eiusmodi, ut, si ille eò descendat, contra dici nihil possit: idq. cum, si non obtinet, ut ratio habeatur retinentis exercitum, non facere miror. nobis autem, ut quidam putant, nihil est timendum magis, quàm ille consul. at sic malo, inquies, quàm cum exercitu. certe. sed istuc ipsum, SIC, o magnum malum, putat aliquis. neque ei remedium est ullum. cedendum est, si id uolet. uide consulem illum iterum, quem uidisti consulatu priore. at tum imbecillus plus, inquis, ualuit, quàm tota resp. quid nunc putas? & eo consule, Pompeio certum est esse in Hispania. o rem miseram: siquidem id ipsum deterrimum est, quod recusari non potest, & quod ille si faciat, iam iam a bonis omnibus summam ineat gratiam. Tollamus igitur hoc, quò illum posse adduci negant. de reliquis quid est deterrimũ? concedere illi, quod, ut idem dicit, impudentissime postulat. nam quid impudentius? tenuisti prouinciam per decem annos, non tibi a senatu, sed a te ipso per uim, & per factionem datos. præteriijt tempus legitimum, non legis, sed libidinis tuæ: fac tamen, legis: ut succedatur, decernitur: impedis; & ais, habe mei rationem. habe tu nostrum. exercitum tu habeas diutius, quàm populus iussit, inuito senatu? Depugnes oportet, nisi concedis. Cum bona quidem spe, ut ait idem, uel uincendi, uel in libertate moriendi. Iam, si pugnandum est; quo tempore, in casu; quo consilio, in temporibus situm est. itaque te in ea quæstione non exerceo: ad

ea, quæ dixi, affer, si quid habes. equidem dies, noctesq. torqueor. *Vale.*

CICERO S. D. ATTICO.

10

SVBITO *consilium cepi, ut ante, quàm luceret, exirem; ne qui conspectus fieret, aut sermo, lictoribus præsertim laureatis. de reliquo, neque hercule, quid agam, nec, quid acturus sim, scio: ita sum perturbatus temeritate nostri amentissimi consilij. tibi uero quid suadeam, cuius ipse consilium expecto? Cnæus noster quid consilij ceperit, capiat ue, nescio, adhuc in oppidis coarctatus: & stupent omnes. si in Italia consistat, erimus una. sin cedet, consilij res est. adhuc certe, nisi ego insanio, stulte omnia, & incaute. Tu, quæso, crebro ad me scribe, uel quod in buccam uenerit. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO.

11

QVAESO, *quid hoc est? aut quid agitur? mihi enim tenebræ sunt. Cingulum, inquit, nos tenemus. Anconem amisimus. Labienus discessit ab Cæsare. utrum de imperatore populi R. an de Hannibale loquuntur? o hominem amentem, & miserum, qui ne umbram quidem unquam τοῦ καλοῦ uiderit. atque hæc ait omnia facere se dignitatis caussa. ubi est autem dignitas, nisi ubi honestas? num honestum igitur, habere exercitum nullo publico consilio? occupare urbes ciuium, quo facilior sit aditus ad patriam?* χρεῶν ἀποκοπὰς,

φυ-

φυγάδων καθόδους, sexcenta alia scelera moliri, τὴν θεῶν μεγίστην ὡς ἔχειν τυραννίδα? sibi habeat suam fortunam. unam mehercule tecum apricationem in illo Lucretino tuo sole malim, quàm omnia istiusmodi regna; uel potius mori millies, quàm semel istiusmodi quidquam cogitare. quid si tu uelis? inquis. age quis est, cui uelle non liceat? sed ego ipsum, uelle, miserius esse duco, quàm in crucem tolli. una res est ea miserior, adipisci, quod ita uolueris. Sed hæc hactenus: libenter enim in his molestijs ἐνσχολάζωσοι. redeamus ad nostrum. Per fortunas, quale tibi consilium Pompeij uidetur? hoc quæro, quòd urbem reliquerit. ego enim ἀπορῶ: tum nihil absurdius. Vrbem tu relinquas? ergo idem, si Galli uenirent. non est, inquit, in parietibus resp. at in aris, & focis. fecit idem Themistocles. fluctum enim totius barbariæ ferre urbs una non poterat. at idem Pericles non fecit, annum fere post quinquagesimum, cum præter mœnia nihil teneret. nostri olim, urbe reliqua capta, arcem tamen retinuerunt.

οὕτω που τῶν πρόσθεν ἐπευθόμεθα κλέα ἀνδρῶν.

rursus autem ex dolore municipali, sermonibusq. eorum, quos conuenio, uidetur hoc consilium exitum habiturum. mira hominum querela est, (nescio istic: sed facies, ut sciam) sine magistratibus urbem esse, sine senatu. fugiens denique Pompeius mirabiliter homines mouet. quid quæris? alia caussa facta: nihil iam concedendum putant Cæsari.

hæc,

hæc, tu mihi explica, qualia ſint. Ego negotio præ ſum non turbulento. uult enim me Pompeius eſſe, quem tota hæc Campana, & maritima ora habeat ἐπίσκοπον, *ad quem delectus, & ſumma negotij referatur. itaque uagus eſſe cogitabam. Te puto iam uidere, quæ ſit* ὁρμὴ *Cæſaris, qui populus, qui totius negotij ſtatus. ea uelim ſcribas ad me, et quidem, quoniam mutabilia ſunt, quamſæpiſſime. acquieſco enim & ſcribens ad te, & legens tua. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 12

VNAM *adhuc a te epiſtolam acceperam, datam* XII. K*al. Iun. in qua ſignificabatur, aliam te ante dediſſe, quam non acceperam. ſed quæſo, ut ſcribas quamſæpiſſime, non modo ſi quid ſcies, aut audieris, ſed etiam ſi quid ſuſpicabere; maximeq́. quid nobis faciundum, aut non faciundum putas. Nam quod rogas, curem, ut ſcias, quid Pompeius agat: ne ipſum quidem ſcire puto: noſtrum quidem nemo. uidi Lentulum cos. Formijs* X. K*al. uidi Libonem. plena timoris, & terroris omnia. ille iter Larinum. ibi enim cohortes, & Luceriæ, & Theani, reliquæ in Apulia. inde utrum conſiſtere uſpiam uelit, an mare tranſire, neſcitur. ſi manet; uereor, ne exercitum firmum habere non poſſit. ſin diſcedit; quò, aut quà, aut quid nobis agendum ſit, neſcio. nam iſtum quidem, cuius* φαλαρισμὸν *times, omnia teterrime facturum puto. nec*

Februarij

ag

nec enim rerum prolatio, nec ſenatus, magiſtratuumq́. diſceſſus, nec ærarium clauſum tardabit. Sed hæc, ut ſcribis, cito ſciemus. interim uelim mihi ignoſcas, quòd ad te ſcribo tam multa toties. acquieſco enim, & tuas uolo elicere litteras, maximeq́. conſilium, quid agam, aut quo me pacto gerã; dimittam ne me penitus in cauſſam, (non deterreor periculo, ſed diſrumpor dolore: tam ne nullo conſilio, aut tam contra meum conſilium geſta eſſe omnia?) an cuncter, & tergiuerſer, & ijs me dem, qui tenent, qui potiuntur. αἰδέομαι Τρῶας; *nec ſolum ciuis, ſed etiam amici officio reuocor. etſi frangor ſæpe miſericordia puerorum. ut igitur ita perturbato, etſi te eadem ſolicitant, ſcribe aliquid, et maxime, ſi Pompeius Italia cedit, quid nobis agendum putes. M'. quidem Lepidus (nam fuimus una) eum finem ſtatuit, L. Torquatus eundem. me cum multa, tum etiam lictores impediunt. nihil uidi unquam, quod minus explicari poſſet. itaque a te nihil dum certi exquiro, ſed quid uideatur. denique ipſam* ἀπορίαν *tuam cupio cognoſcere. Labienum ab illo diſceſſiſſe, propemodum conſtat. ſi ita factum eſſet, ut ille Romam ueniens magiſtratum, & ſenatum Romæ offenderet: magno uſui cauſſæ noſtræ fuiſſet. damnaſſe enim ſceleris hominem amicum, reip. cauſſa, uideretur. quod nunc quoque uidetur, ſed minus prodeſt. non enim habet, cui proſit: eumq́. arbitror pœnitere: niſi forte id ipſum eſt falſum, diſceſſiſſe illum: nos quidem*

pro

pro certo habebamus. et uelim, (quanquam, ut scribis, domesticis te finibus tenes) formam mihi urbis exponas, ecquod Pompeij desiderium, ecquæ Cæsaris inuidia appareat; etiam quid censeas de Terentia, & Tullia, Romæ eas esse, an mecũ, an aliquo tuto loco. et hæc, et si quid aliud, ad me scribas uelim, uel potius scriptites. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

13

DE *Vennonianis rebus tibi assentior. Labienum ἥρωα iudico. facinus iam diu nullum ciuile præclarius. qui ut aliud nihil, hoc tamen profecit; dedit illi dolorem. sed etiam ad summam profectum aliquid puto. amo etiam Pisonem: cuius iudicium de genero suspicor uisum iri graue. quanquam, genus belli quod sit, uides. ita ciuile est, ut non ex ciuium dissensione, sed ex unius perditi ciuis audacia natum sit. is autem ualet; exercitum tenet multa spe, & promissis; omnia omnium concupiuit. huic tradita urbs est, nuda præsidio, referta copijs. quid est, quod ab eo non metuas, qui illa templa, & tecta non patriam, sed prædam putet? quid autem sit acturus, aut quo modo, nescio, sine senatu, sine magistratu. ne simulare quidem poterit quidquam πολιτικῶς. nos autem ubi exurgere poterimus? aut quando? quorum dux quàm ἀστρατήγητος, tu quoque animaduertis; cui ne Picena quidem nota fuerint. quæ autem sine consilio res stet? ut enim alia omittam decem annorum peccata, quæ condi-*

condicio non huic fugæ præstitit? nec uero nunc quid cogitet, scio: ac non desino per litteras sciscitari. nihil esse timidius constat, nihil perturbatius. itaque nec præsidium, cuius parandi caussa ad urbem retentus est, nec locum, ac sedem præsidij ullam uideo. spes omnis in duabus, inuidiose retentis, pæne alienis legionibus. nam delectus adhuc quidem inuitorum est, & a pugnando abhorrentium. condicionum autem amissum tempus est. quid futurum sit, non uideo. commissum quidem a nobis certe est, siue a nostro duce, ut, e portu sine gubernaculis egressi, tempestati nos traderemus. itaque de Ciceronibus nostris dubito quid agam. nam mihi interdum amandandi uidentur in Græciam. de Tullia autem, & Terentia, cum mihi barbarorum aduentus ad urbem proponitur, omnia timeo: cum autem Dolabellæ uenit in mentem, paullum respiro. sed uelim consideres, quid faciendum putes: primum πρὸς τὸ ἀσφαλές: *(aliter enim mihi de illis, ac de me ipso, consulendum est) deinde* πρὸς τὰς δόξας; *ne reprehendamur, quòd eas Romæ uelimus esse in communi bonorum fuga. quin etiam tibi, & Peduceo, (scripsit enim ad me) quid faciatis, uidendum est. is enim splendor est uestrum, ut eadem postulentur a uobis, quæ ab amplissimis ciuibus. sed de hoc tu uidebis, quippe cum de ipso, ac de me ista considerare uelim. Reliquum est, ut, & quid agatur, quoad poteris, explores, scribasq. ad me, & quid ipse coniectura assequare. quod etiam a te ma*

gis

gis expecto. nam acta omnibus nuntiantibus, a te expecto futura. μάντις δ'ἄριστος. Loquacitati ignosces, quæ & me leuat ad te quidem scribentem, et elicit tuas litteras.

AENIGMA Oppiorum ex Velia plane non intellexi: est enim numero Platonis obscurius. iam intellexi tuum ænigma. Oppios enim de Velia Sac * cones dicis in eo æstu, aut diu. quo aperto, reliqua patebant, & cum Terentiæ summa congruebant. L. Cæsarem uidi Minturnis ad VIII. Kal. Febr. mane, cum absurdissimis mandatis, non hominem, sed scopas solutas: ut id ipsum mihi ille uideatur irridendi caussa fecisse, qui tantis de rebus huic mandata dederit: nisi forte non dedit, & hic sermone aliquo arrepto pro mandatis abusus est. Labienus, uir mea sententia magnus, Theanum uenit ad IX. Kal. Febr. ibi Pompeium, consulesq. conuenit. qui sermo fuerit, & quid actum sit, scribam ad te, cum certum sciam. Pompeius ab Theano Larinum uersus profectus est ad VIII. Kal. eo die mansit Venafri. aliquantum animi uidetur nobis attulisse Labienus. sed ego non dum habeo, quid ad te ex his locis scribam. ista magis expecto, quid illinc afferatur, quo pacto de Labieno ferat, quid agat Domitius in Marsis, Tignij Thermus, P. Atius Cinguli, quæ sit populi urbani uoluntas, quæ tua coniectura de rebus futuris. hæc uelim crebro, & quid tibi de mulieribus nostris placeat, & quid acturus ipse sis, scribas. Si scriberem ipse, lon-

gior epiſtola fuiſſet: ſed dictaui propter lippitudinem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 14

AD VI. kal. Febr. Capuam Calibus proficiſcens, cum leuiter lippirem, has litteras dedi. L. Cæſar mandata Cæſaris detulit ad Pompeiū VIII kal. cum is eſſet cum conſulibus Theani. probata condicio eſt, ſed ita, ut ille de iјs oppidis, quæ extra ſuam prouinciam occupauiſſet, præſidia deduceret. id ſi feciſſet, reſponſum eſt, ad urbem nos redituros eſſe, & rem per ſenatum confecturos. ſpero etiam in præſentia pacem nos habere. nam & illum furoris, & hunc noſtrum copiarum ſuppænitet. Me Pompeius Capuam uenire uoluit, & adiuuare delectum. in quo parum prolixe reſpondent Campani coloni. gladiatores Cæſaris, qui Capuæ ſunt, de quibus ante ad te falſum ex Torquati litteris ſcripſeram, ſane commode Pompeius diſtribuit, binos ſingulis patribus familiarum. ſecutorum in ludo IↃↃ fuerunt. eruptionem facturi fuiſſe dicebantur. ſane multum in eo reip. prouiſum eſt. De mulieribus noſtris, in quibus eſt tua ſoror, quæſo uideas, ut ſatis honeſtum nobis ſit, eas Romæ eſſe, cum ceteræ ulla dignitate diſceſſerint. hoc ſcripſi ad eas, & ad te ipſum antea. uelim, eas cohortere, ut exeant; præſertim cum ea præſidia in ora maritima habeamus, cui ego præſum, ut in his pro re nata non incommode poſſint eſſe. nam ſi quid offendi-

dimus in genero nostro, quod quidem ego præstare non debeo; id fit maius, quòd mulieres nostræ præter ceteras Romæ remanserunt. tu ipse cum Sexto, scire uelim, quid cogites de exeundo, de tota q. re quid existimes. equidem ad pacem hortari non desino: quæ uel iniusta utilior est, quàm iustissimum bellum. sed hæc, ut fors tulerit. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

15

VT AB urbe discessi, nullum adhuc intermisi diem, quin aliquid ad te litterarum darem; non quo haberem magnopere, quid scriberem; sed ut loquerer tecum absens: quo mihi, cum coram id non liceret, nihil est iucundius. Capuam cum uenissem ad VI. Kal. pridie, quàm has litteras dedi, consules conueni, multosq. nostri ordinis. omnes cupiebant, Cæsarem, abductis præsidijs, stare condicionibus ijs, quas tulisset. uni Fauonio leges ab illo nobis imponi non placebat: sed is auditus in consilio. Cato enim ipse iam seruire, quàm pugnare, mauult: sed tamen ait, in senatu se adesse uelle, cum de condicionibus agatur, si Cæsar adductus sit, ut præsidia deducat. ita, quod maxime opus est, in Siciliam ire non curat: quod metuo ne obsit, in senatu esse uult. Postumus autem, de quo nominatim senatus decreuit, ut statim in Siciliam iret, Furfanoq. succederet, negat se iturum sine Catone, & suam in senatu operam, auctoritatemq. magni æstimat. ita res ad Fannium peruenit. is cum im-

perio in Siciliam præmittitur. In disputationibus nostris summa uarietas est. plerique negant, Cæsarem in condicione mansurum; postulataq. hæc ab eo interposita esse, quo minus, quod opus esset ad bellum, a nobis pararetur. ego autem eum puto facturum, ut præsidia deducat. uicerit enim, si consul factus erit, & minori scelere uicerit, quàm quo est ingressus. sed accipienda plaga est. sumus enim flagitiose imparati cum a militibus, tum a pecunia: quam quidem omnem non modo priuatam, quæ in urbe est, sed etiam publicam, quæ in ærario, illi reliquimus. Pompeius ad legiones Atianas est profectus: Labienum secum habet. ego tuas opiniones de his rebus expecto. Formias me continuo recipere cogitabam. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 16

OMNES arbitror mihi tuas litteras redditas esse, sed primas præpostere, reliquas ordine, quo sunt omissæ, per Terentiam. De mandatis Cæsaris, aduentuq. Labieni, & responsis consulum ad Pompeium, scripsi ad te litteris ijs, quas ad V. Kal. Capua dedi: pluraq. præterea in eandem epistolam conieci. nunc has expectationes habemus duas; unam, quid Cæsar acturus sit, cum acceperit ea, quæ referenda ad illum data sunt L. Cæsari; alteram, quid Pompeius agat: qui quidem ad me scribit, paucis diebus se firmum exercitum habiturum; spemq. affert, si in Picenum agrum ipse uenerit,

rit,

rit, nos Romam redituros esse. Labienum secum habet, non dubitantem de imbecillitate Cæsaris copiarum: cuius aduentu Cnæus noster multo animi plus habet. nos a consulibus Capuam uenire iussi sumus ad non. Febr. Capua profectus sum Formias ad III. Kal. eo die cum Calibus tuas litteras hora fere nona accepissem, has statim dedi. De Terentia, & Tullia tibi assentior; ad quas scripseram, ad te ut referrent. si non dum profectæ sunt, nihil est, quòd se moueant, quoad perspiciamus, quo loco sit res. Tuæ litteræ mihi gratæ, iucundæq. sunt. De pueris in Græciam transportandis tum cogitabam, cum fuga ex Italia quæri uidebatur. nos enim Hispaniam peteremus: illis hoc æque commodum non erat. tu ipse cum Sexto etiam nunc mihi uideris Romæ recte esse posse. etenim minime amici Pompeio nostro esse debetis. nemo enim unquam tantum de urbanis præsidijs detraxit. Vides ne me etiam iocari? scire iam te oportet, L. Cæsar quæ responsa referat a Pompeio, quas ab eodem ad Cæsarem ferat litteras. scriptæ enim, & datæ ita sunt, ut proponerentur in publico. in quo accusaui mecũ ipse Pompeium, qui, cum scriptor luculentus esset, tantas res, atque eas, quæ in omnium manus uenturæ essent, Sextio nostro scribendas dederit. itaque nihil unquam legi scriptũ σησιωδέστερον. perspici tamen ex litteris Pompeij potest, nihil Cæsari negari, omniaque, & cumulate, quæ postulet, dari: quæ ille, amentissimus fuerit, nisi acceperit,

præsertim cum impudentissime postulauerit. quis enim tu es, qui dicas, si in Hispaniam profectus erit, si præsidia dimiserit? tamen conceditur, minus honeste nunc quidem, uiolata iam ab illo rep. illatoq́. bello, quàm si olim de ratione habenda impetrasset: tamen uereor, ut his ipsis contentus sit. nam cum ista mandata dedisset L. Cæsari, debuit esse paullo quietior, dum responsa referrentur: dicitur autem nunc esse acerrimus. Trebatius quidem scribit, se ab illo IX. Kal. Febr. rogatum esse, ut scriberet ad me, ut essem ad urbem: nihil ei me gratius facere posse. hæc uerbis plurimis. intellexi ex dierum ratione, ut primum de discessu nostro Cæsar audisset, laborare eum cœpisse, ne omnes abessemus: itaque non dubito, quin ad Pisonem, quin ad Seruium scripserit. illud admiror, non ipsum ad me scripsisse, non per Dolabellam, non per Cœlium egisse. quanquam non aspernor Trebatij litteras, a quo me unice diligi scio. rescripsi ad Trebatium, (nam ad ipsum Cæsarem, qui mihi nihil scripsisset, nolui) quàm illud hoc tempore esset difficile: me tamen in prædijs meis esse, neque delectum ullum, neque negotium suscepisse. in quo quidem manebo, dum spes pacis erit. sin bellum geretur; non deero officio, nec dignitati meæ, pueros ὑπεκθέμενος in Græciam. totam enim Italiam flagraturam bello intelligo: tantum mali excitatum partim ex improbis, partim ex inuidis ciuibus. sed hæc paucis diebus ex illius ad nostra responsa responsis intel

ligen-

ligentur, quorsum euasura sint. tum ad te scribam plura, si erit bellum: sin autem etiam indutiæ, te ipsum, ut spero, uidebo. Ego IV. non. Febr. quo die has litteras dedi, in Formiano, quò Capua redieram, mulieres expectabam: quibus quidem scripseram, tuis litteris admonitus, ut Romæ manerent: sed audio maiorem quendam in urbe timorem esse. Capuæ nonis Febr. esse uolebam, quia consules iusserant. quidquid huc erit a Pompeio allatum, statim ad te scribam: tuasq. de istis rebus litteras expectabo. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 17

IV. non. Febr. mulieres nostræ Formias uenerunt, tuaq. erga se officia, plena tui suauissimi studij, attulerunt. eas ego, quoad sciremus utrum turpe pace nobis, an misere bello esset utendum, in Formiano esse uolui, & una Cicerones. ipse cum fratre Capuam ad consules (nonis enim adesse iussi sumus) III. non. profectus sum, cum has litteras dedi. Responsa Pompeij grata populo, et probata concioni esse dicuntur. ita putaram. quæ quidem si ille repudiarit, iacebit: si acceperit. Vtrum igitur, inquies, mauis? responderem, si, quemadmodum parati essemus, scirem. Cassium, erat hic auditum, expulsum Ancone, eamq. urbem a nobis teneri. si bellum futurum est, negotium utile. Cæsarem quidem, L. Cæsare cum mandatis de pace misso, tamen aiunt acerrime delectum habere,

loca occupare, uincire præsidijs. o perditum latronem, uix ullo otio compensandam hanc reip. turpitudinem. sed stomachari desinamus, tempori pareamus, cum Pompeio in Hispaniam eamus. hæc opto in malis; quoniam illius alterum consulatum a rep. ne data quidem occasione repulimus. Sed hæc hactenus. De Dionysio, fugit me ad te antea scribere: sed ita constitui, expectare responsa Cæsaris: ut, si ad urbem rediremus, ibi nos expectaret; sin tardius id fieret, tum eum arcesseremus. omnino quid ille facere debuerit in nostra illa fuga, quid docto homine, & amico dignum fuerit, cum præsertim rogatus esset: sed hæc non nimis exquiro a Græcis. tu tamen uidebis, si erit, quod nolim, arcessendus, ne molesti simus inuito. Quinctus frater laborat, ut tibi, quod debet, ab Egnatio soluat. nec Egnatio uoluntas deest: nec parum locuples est: sed, cum tale tempus sit, ut Q. Titinius (multum enim est nobiscum) uiaticum se neget habere; idemq. debitoribus suis denuntiarit, ut eodem fenore uterentur; atque hoc idem etiam L. Ligus fecisse dicatur; nec hoc tempore aut domi nummos Quinctus habeat, aut exigere ab Egnatio, aut uersuram usquam facere possit; miratur, te non habuisse rationem huius publicæ difficultatis. ego autem, etsi illud τὸ ἡσιόδειον (ita enim putatur) obseruo; μηδὲ δίκην, præsertim in te, a quo nihil unquam uidi temere fieri; tamen illius querela mouebar. hoc, quidquid est, te scire uolui. Vale.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO.

18

NIHIL *habeo, quod ad te ſcribam. quin etiam eam epiſtolam, quam eram elucubratus, ad te non dedi. erat enim plena ſpei bonæ; quòd et concionis uoluntatem audieram, & illum condicionibus uſurum putabam, præſertim ſuis. ecce tibi* IV. *non. Febr. mane accepi litteras tuas, Philotimi, Furnij, Curionis ad Furnium, quibus irridet L. Cæſaris legationem. plane oppreſſi uidemur: nec, quid conſilij capiam, ſcio: nec mehercule de me laboro: de pueris quid agam, non habeo. Capuam tamen proficiſcebar hæc ſcribens, quo facilius de Pompeij rebus cognoſcerem. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO.

19

BREVILOQVENTEM *iam me tempus ipſum facit. pacem enim deſperaui: bellum noſtri nullum adminiſtrant. caue enim putes, quidquam eſſe minoris his conſulibus: quorum ego ſpe audiendi aliquid, & cognoſcendi noſtri apparatus, maximo imbri Capuam ueni prid. non. ut eram iuſſus. illi autem non dum uenerant, ſed erant uenturi, inanes, imparati. Cnæus autem Luceriæ dicebatur eſſe, et adire cohortes legionum Atianarum non firmiſſimarum. at illum ruere nuntiant, & iam iamq. adeſſe, non ut manum conſerat, (quicum enim?) ſed ut fugam intercludat. ego autem in Italia* καὶ συναποθανεῖν*: nec te id conſulo. ſin extra, quid ago? ad*

manendum

manendum hiems, lictores, improuidi, & negligentes duces, ad fugam hortatur amicitia Cnæi, caussa bonorum, turpitudo coniungendi cum tyranno: qui quidem, incertum est, Phalarim ne, an Pisistratum sit imitaturus. Hæc uelim explices, & me iuues consilio: etsi te ipsum istic iam calere puto: sed tamen quantum poteris. ego si quid hic hodie noui cognoro, scies. iam enim aderunt consules ad suas nonas. Tuas quotidie litteras expectabo. ad has autem, cum poteris, rescribes. Mulieres, & Cicerones in Formiano reliqui. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

20

D E *malis nostris tu prius audis, quàm nos: istinc enim emanant. boni autem hinc quod expectes, nihil est. Veni Capuam ad non. Febr. ita ut iusserant consules. eo die Lentulus uenit sero. alter consul omnino non uenerat* VII. *idus. eo enim die ego Capua discessi, & mansi Calibus. inde has litteras postridie ante lucem dedi. hæc, Capuæ dum fui, cognoui, nihil in consulibus, nullum usquam delectum. nec enim conquisitores* φαινοπροσωπεῖν *audent; cum ille adsit contra; cum noster dux nusquam sit, nihil agat: nec nomina dant: deficit enim non uoluntas, sed spes. Cnæus autem noster (o rem miseram, & incredibilem) ut totus iacet. non animus est, non consilium, non copiæ, non diligentia. mitto illam fugam ab urbe turpissimam, timidissimas in oppidis conciones, ignoratione non*

solum

ſolum aduerſarij, ſed etiam ſuarum copiarum. hoc cuiuſmodi eſt? VII. id. Febr. Capuam C. Caſſius trib. pl. uenit, attulit mandata ad conſules, ut Romam uenirent, pecuniam de ſanctiore ærario auferrent, ſtatim exirent urbe relicta. redeant, quo præſidio? deinde exeát, quis ſinat? conſul ei reſcripſit, ut prius ipſe in Picenũ. at illud totũ erat amiſſum: ſciebat nemo, præter me ex litteris Dolabellæ. mihi dubium non erat, quin ille iam iamq. foret in Apulia, Cnæus noſter in naui. ego quid agam? σκέμμα magnum, neque mehercule mihi quidem ullum, niſi omnia eſſent acta turpiſſime: neque ego ullius conſilij particeps. ſed tamen, quod me deceat. ipſe me Cæſar ad pacem hortatur: ſed antiquiores litteræ, quàm ruere cœpit. Dolabella, Cœlius, me illi ualde ſatisfacere. mira me ἀπορία torquet. iuua me conſilio, ſi potes: & tamen iſta, quantum potes, prouide. nihil habeo, tanta rerum perturbatione, quod ſcribam. tuas litteras expecto. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

21

PEDEM *in Italia uideo nullum eſſe, qui non in iſtius poteſtate ſit. De Põpeio ſcio nihil; eumq., niſi in nauim ſe contulerit, exceptum iri puto. o celeritatem incredibilem, huius autem noſtri: ſed non poſſum ſine dolore accuſare eum, de quo angor, & crucior. Tu cædem non ſine cauſſa times: non quo minus quidquam Cæſari expediat ad diuturnitatem uictoriæ, & dominationis: ſed ui-*

uideo, quorum arbitrio ſit acturus. recte ſit. cenſeo cedendum de oppidis his. egeo conſilij. quod optimum factu uidebitur, facies. cum Philotimo loquere: atque adeo Terentiam habebis idibus. Ego quid agam? quà aut terra, aut mari perſequar eum, qui ubi ſit, neſcio? etſi terra quidem qui poſſum? mari, quò? tradam igitur iſti me? fac poſſe tuto: multi enim hortantur: num etiam honeſte? nullo modo quidem. a te petam conſilium, ut ſoleo. explicari res non poteſt: ſed tamen, ſi quid in mentem uenit, uelim ſcribas, & ipſe quid ſis acturus. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 22

V. id. Febr. ueſperi e Philotimo litteras accepi; Domitium exercitum firmum habere; cohortes ex Piceno, Lentulo, & Thermo ducentibus, cum Domitij exercitu coniunctas eſſe; Cæſarem intercludi poſſe, eumq. id timere; bonorum animos recreatos Romæ, improbos quaſi perculſos. hæc, metuo equidem, ne ſint inſomnia: ſed tamen Mv. Lepidum, L. Torquatum, C. Caſſium trib. pl. (ij enim ſunt nobiſcum, id eſt, in Formiano) Philotimi litteræ ad uitam reuocarunt. ego autem illa metuo ne ueriora ſint, nos omnes pæne iam captos eſſe, Pompeium Italia cedere. quem quidem (o rem acerbam) perſequi Cæſar dicitur. perſequi Cæſar Pompeium? quid? ut interficiat? o me miſerum: et non omnes noſtra corpora opponimus? in quo tu quo-

que

que ingemiſcis. ſed quid faciamus? uicti, oppreſſi, capti plane ſumus. Ego tamen, Philotimi litteris lectis, mutaui conſilium de mulieribus: quas, ut ſcripſeram ad te, Romam remittebam: ſed mihi uenit in mentem, multum fore ſermonem, me iudicium iam de cauſſa publica feciſſe; qua deſperata, quaſi hunc gradum mei reditus eſſe, quòd mulieres reuertiſſent. De me autem ipſo tibi aſſentior, ne me dem incertæ, & periculoſæ fugæ; cum reip. nihil proſim, nihil Pompeio; pro quo emori cum pie poſſum, tum libenter. manebo igitur: etſi uiuere. Quod quæris, hic quid agatur: tota Capua, & omnis hic delectus iacet: deſperata res eſt; in fuga omnes ſunt; niſi quid eiuſmodi fuerit, ut Pompeius iſtas Domitij copias cum ſuis coniungat. ſed uidebamur omnia biduo, triduo ue ſcituri. Cæſaris litterarum exemplum tibi miſi: rogaras enim. cui nos ualde ſatisfacere, multi ad me ſcripſerunt. quod patior facile; dum, ut adhuc, nihil faciam turpiter. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

23

PHILOTIMI litteræ me quidem non nimis, ſed eos, qui in his locis erant, admodum delectarunt. ecce poſtridie Caſſij litteræ Capua a Lucretio, familiari eius, Nigidium a Domitio Capuam ueniſſe; eum dicere, Vibullium cum paucis militibus e Piceno currere ad Cnæum, confeſtim ſequi Cæſarem, Domitium non habere militum uim. idē

ſcripſit,

ſcripſit, conſules Capua diſceſſiſſe. non dubito, quin Cnæus in fuga ſit. modo effugiat. a conſilio fugiendi, ut tu cenſes, abſum. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 24

CVM *dediſſem ad te litteras triſtes, & metuo ne ueras, de Lucretij ad Caſſium litteris Capua miſſis; Cephalio uenit a uobis, attulit etiam a te litteras hilariores, nec tamen firmas, ut ſoles. omnia facilius credere poſſum, quàm quod ſcribitis, Pompeium exercitum habere. nemo huc ita affert; omniaque, quæ nolim. rem miſeram. malas cauſſas ſemper obtinuit, in optima concidit. quid dicam? niſi, illud eum ſciſſe; neque enim erat difficile; hoc neſciſſe; erat enim ars difficilis, recte remp. regere. Sed iam iamq. omnia ſciemus, & ſcribemus ad te ſtatim. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 25

NON *uenit idem uſu mihi, quod tu tibi ſcribis;* Quoties exorior. *ego enim nunc paullum exorior, et maxime quidem his litteris, quæ Roma afferuntur, de Domitio, de Picentium cohortibus. omnia erát facta hoc biduo lætiora: itaque fuga, quæ parabatur, repreſſa eſt. Cæſaris interdicta, Si te ſecundo lumine hic offendero, reſpuuntur. bona de Domitio, præclara de Afranio fama eſt. Quod me amiciſſime admones, ut me integrum, quoad poſſim, ſeruem; gratum eſt. Quod addis, ne propenſior*

pensior ad turpem caussam uidear: certe uideri pos sum. ego me ducem in ciuili bello, quoad de pace ageretur, negaui esse: non quin rectum esset: sed quia, quod multo rectius fuit, id mihi fraudem tulit. plane eum, cui Cnæus noster alterum consulatum deferret, et triumphum, at quibus uerbis? pro suis gestis amplissimis, inimicum habere nolueram. ego scio, & quem metuam, & quam ob rem. sin erit bellum, ut uideo fore: partes meæ non desiderabuntur. De HS x x Terentia tibi rescripsit. Dionysio, dum existimabam uagos nos fore, nolui molestus esse. tibi autem, crebro ad me scribenti de eius officio, nihil rescripsi; quòd diem ex die expectabam, ut statuerem, quid esset faciundum. nunc, ut uideo, pueri certe in Formiano uidentur hiematuri: num & ego, nescio. si enim erit bellum, cum Pompeio esse constitui. quod habebo certi, faciam, ut scias. ego bellum fœdissimum futurum puto; nisi qui, ut tu scis, Parthicus casus extiterit. Vale.

M. TVL-

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM

LIBER VIII.

CICERO S. D. ATTICO.

CVM ad te litteras dedissem, redditæ mihi litteræ sunt a Pompeio. cetera de rebus in Piceno gestis, quæ ad se Vibullius scripsisset, de delectu Domitij; quæ sunt nobis nota, nec tam læta erant in his litteris, quàm ad me Philotimus scripserat: (ipsam tibi epistolam misissem; sed subito fratris puer proficiscebatur: cras igitur mittam) sed in ea Pompeij epistola erat in extremo, ipsius manu: Tu, censeo, Luceriam uenias: nusquam eris tutius. Id ego in eam partem accepi, hæc oppida, atque oram maritimam illum pro derelicto habere: nec sum miratus, eum, qui caput ipsum reliquisset, reliquis membris non parcere. ei statim rescripsi, hominemq. certum misi de comitibus meis, non me quærere, ubi tutissimo essem: si me uellet sua, aut reip. caussa Luceriam uenire, statim esse uenturum: hortatusq. sum, ut oram maritimam retineret, si rem frumentariam sibi ex prouincijs suppeditari uellet. Hæc me frustra scribere uidebam: sed uti in urbe retinenda tunc, sic nunc in Italia non relinquenda testificabar sententiam meam. sic enim parari uideo, ut Luceriam

riam omnes copiæ contrahantur: & ne is quidem locus stabilis: sed ex eo ipso, si urgeamur, paretur fuga. quo minus mirere, si inuitus in eam caussam descendo, in qua neque pacis, neque uictoriæ ratio quæsita sit unquam, semper flagitiosæ, & calamitosæ fugæ. eundum; ut, quemcunque fors tulerit, casum subeam potius cum ijs, qui dicuntur esse boni, quàm uidear a bonis dissentire. etsi propediem uideo bonorum, id est lautorum, & locupletum, urbem refertam fore, municipijs uero his relictis, refertissimam. quo ego in numero essem, si hos lictores molestissimos non haberem: nec M'. Lepidi, L. Volcatij, Ser. Sulpicij comitum pœniteret: quorum nemo nec stultior est, quam L. Domitius; nec inconstantior, quàm Ap. Claudius. unus Pompeius me mouet, beneficio, non auctoritate. quam enim ille habeat auctoritatem in hac caussa, qui, cum omnes Cæsarem metuebamus, ipse eum diligebat? postquam uero ipse metuere cœpit, putat omnes hostes illi oportere esse. ibimus tamen Luceriam: nec eum fortasse delectabit noster aduentus. dissimulare enim non potero, mihi, quæ adhuc acta sunt, displicere. Ego, si somnum capere possem, tam longis te epistolis non obtunderem. tu, si tibi eadem caussa est, me remunerere sane uelim. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

2

MIHI uero omnia grata; & quòd scripsisti ad me, quæ audieras; & quòd non credidisti, quæ di-

gna diligentia mea non essent; & quòd monuisti, quod sentiebas. Ego ad Cæsarem unas Capua litteras dedi, quibus ad ea rescripsi, quæ mecum ille de gladiatoribus suis egerat, breues, sed beneuolentiam significantes, non modo sine contumelia, sed etiam cum maxima laude Pompeij. id enim illa sententia postulabat, qua illum ad concordiam hortabar. eas si quò ille misit, in publico proponat uelim. Alteras eodem die dedi, quo has ad te. non potui non dare, cum & ipse ad me scripsisset, & Balbus. earum exemplum ad te misi. nihil arbitror fore, quod reprehendas. si qua erunt, doce me. quo modo enim effugere possum? nihil, inquies, omnino scripseris. qui magis effugias eos, qui uolent fingere? ueruntamen ita faciam: quoad fieri poterit. Nam quòd me hortaris ad memoriam factorum, dictorum, scriptorum etiam meorum: facis amice tu quidem, mihiq. gratissimum: sed mihi uideris aliud tu honestum, meq. dignum in hac caussa iudicare, atque ego existimem. mihi enim nihil ulla in gente unquam ab ullo auctore reip. ac duce turpius factum esse uidetur, quàm a nostro amico factum est. cuius ego uicem doleo, qui urbem reliquit, id est patriam; pro qua, & in qua mori præclarum fuit. ignorare mihi uideris, hæc quanta sit clades. es enim etiam nunc domi tuæ: sed, inuitis perditissimis hominibus, esse diutius non potes. hoc miserius, hoc turpius quidquam? uagamur egentes, cum coniugibus, & liberis. in unius hominis,

quotannis

quotannis periculose ægrotantis, anima positas omnes nostras spes habemus, non expulsi, sed euocati è patria, quam non seruandam ad reditum nostrum, sed diripiendam, inflammandamq. reliquimus. ita multi nobiscum sunt, non in suburbanis, non in hortis, non in ipsa. & si non sunt, non erunt. * nos interea, ne Capuæ quidem, sed Luceriæ. & oram quidem maritimam iam relinquemus. Afranium expectabimus, & Petreium. nam in Labieno parum est dignitatis. hic tu in me * illud desideras. nihil de me dico: alij uiderint. hic quidem quæ est * domi ueſtræ estis, & eritis omnes boni. quis tum se mihi non ostendit? quis nunc adest hoc bello? sic enim iam appellandum est. Vibullij res gestæ sunt adhuc maximæ. id ex Pompeij litteris cognosces. in quibus animaduertito illum locum, ubi erit διπλῆ. uidebis, de Cnæo nostro ipse Vibullius quid existimet. Quò igitur hæc spectat oratio? ego pro Pompeio libenter emori possum. facio pluris omnium hominum neminem. sed non ita non meo * iudicio spem de salute reip. significas enim aliquanto secus, quàm solebas: ut etiam, Italia si ille cedat, putes cedendum: quod ego nec reip. puto esse utile, nec liberis meis: præterea neque rectum, neque honestum. sed cur? poteris ne uidere tyrannum? qua si intersit, audiam, an uideam; aut locupletior mihi sit quærendus auctor, quàm Socrates; qui, cum triginta tyranni essent, pedem porta non extulit. Est mihi præterea præcipua caussa manēdi: de qua

utinam aliquando tecum loquar. Ego XIII. K*al.* *cum eadem lucerna hanc epiſtolam ſcripſiſſem, qua inflammaram tuam, Formijs ad Pompeium, ſi de pace ageretur, profecturus eram; ſi de bello, uidero. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 3

MAXIMIS, *& miſerrimis rebus perturbatus, cum coram tecum mihi potectas deliberandi non eſſet, uti tamen tuo conſilio uolui. deliberatio autem omnis hæc eſt: ſi Pompeius Italia cedat, quod eum facturum eſſe ſuſpicor, quid mihi agendum putes. & quo facilius conſilium dare poſſis; quid in utranque partem mihi in mentem ueniat, explicabo breui. Cum merita Pompeij ſumma erga ſalutem meam, familiaritasq́ue, quæ mihi cum eo eſt, tum ipſa reip. cauſſa me adducit, ut mihi uel conſilium meum cum illius conſilio, uel fortuna con iungenda eſſe uideatur. Accedit illud: ſi maneo, et illum comitatum optimorum, & clariſſimorum ciuium deſero; cadendū eſt in unius poteſtatem. qui etſi multis rebus ſignificat ſe nobis eſſe amicum; et, ut eſſet, a me eſt (tute ſcis) propter ſuſpicionem huius impendentis tempeſtatis multo ante prouiſum: tamen utrunque conſiderandum eſt, & quan ta ei fides ſit habenda; &, ſi maxime exploratum ſit, eum nobis amicum fore, ſit ne uiri fortis, et bo ni ciuis, eſſe in ea urbe, in qua cum ſummis honoribus, imperijsq́. uſus ſit, res maximas geſſerit, ſacerdo-*

cerdotio sit amplissimo præditus, non futurus sit sui iuris, subeundumq. periculum sit cum aliquo forte dedecore, si quando Pompeius remp. recuperarit. In hac parte hæc sunt: uide nunc, quæ sint in altera. Nihil actum est a Pompeio nostro sapienter, nihil fortiter; adde etiam, nihil nisi contra consilium auctoritatemq. meam. Omitto illa uetera, quòd istum in remp. ille aluit, auxit, armauit; ille legibus per uim, et contra auspicia ferendis auctor; ille Galliæ ulterioris adiunctor; ille gener; ille in adoptando P. Clodio augur; ille restituendi mei, quàm retinendi, studiosior; ille prouinciæ propagator; ille absentis in omnibus adiutor: idem etiam tertio consulatu, postquam esse defensor reip. cœpit, contendit, ut decem tribuni pl. ferrent, ut absentis ratio haberetur: quod idem ipse sanxit lege quadam sua; Marcoq. Marcello consuli, finienti prouincias Gallias Kal. Mart. restitit: sed, ut hæc omittam, quid fœdius, quid perturbatius hoc ab urbe discessu, siue potius turpissima fuga? quæ condicio non accipienda fuit potius, quàm relinquenda patria? malæ condiciones erant, fateor: sed nunquid hoc peius? at recuperabit remp. quando? aut quid ad eam spem est parati? non ager Picenus amissus? non patefactum iter ad urbem? non pecunia omnis & publica, & priuata aduersario tradita? denique nulla caussa, nullæ uires, nulla sedes, quò concurrant, qui remp. defensam uelint. Apulia delecta est, inanissima pars Italiæ, & ab impetu hu-

ius belli remotissima. fuga, & maritima oportunitas uisa quæri desperatione. inuite cepi Capuam; non quo munus illud defugerem, sed sine caussa, in qua nullus esset ordinum, nullus apertus priuatorum dolor, bonorum autem esset aliquis, sed hebes, ut solet; &, ut ipse sensissem, multitudo, & infimus quisque propensus in alteram partem; multi mutationis rerum cupidi. dixi ipsi, me nihil suscepturum sine præsidio, & sine pecunia: itaque habui nihil omnino negotij: quòd ab initio uidi, nihil quæri præter fugam. Eum si nunc sequor, quonam? cum illo non. ad quem cum essem profectus, cognoui in ijs locis esse Cæsarem, ut tuto Luceriam uenire non possem. infero mari nobis, incerto cursu, hieme maxima nauigandum est. Age iam, cum fratre, an sine? cum filio, an quo modo? in utraque enim re summa difficultas erit, summus animi dolor. Qui autem impetus illius erit in nos absentes, fortunasq. nostras? acrior, quàm in ceterorum; quòd putabit fortasse in nobis uiolandis aliquid se habere populare. Age iam has compedes, fasces inquam hos laureatos efferre ex Italia, quàm molestum est? Qui autem locus erit nobis tutus, (ut iam placatis utamur fluctibus) ante quàm ad illum uenerimus? quà autem, aut quò, nihil scimus. At si restitero, & fuerit nobis in hac parte locus; idem fecero, quod in Cinnæ dominatione Philippus, quod L. Flaccus, quod Q. Mucius; quoquo modo ea res huic quidem cecidit: qui tamen ita dicere solebat,

lebat, se id fore uidere, quod factum est; sed hoc malle, quàm armatum ad patriæ mœnia accedere. aliter Thrasybulus, & fortasse melius. sed est certa quædam illa Mucij ratio, atque sententia; est illa etiam Philippi; &, cum sit necesse, seruire tempori; & non amittere tempus, cum sit datum. sed in hoc ipso habent tamen ijdem fasces molestiam. sit enim nobis amicus, quod incertum est; sed sit: deferet triumphum. non accipere ne periculosum sit, an accipere inuidiosum ad bonos? o rem, inquis, difficilem, & inexplicabilem. atqui explicanda est. qui enim fieri potest? ac ne me existimaris ad manendum esse propensiorem, quòd plura in ea parte uerba fecerim. potest fieri, quod fit in multis quæstionibus, ut res uerbosior hæc fuerit, illa uerior. quamobrem, ut maxima de re æquo animo deliberanti, ita mihi des consilium uelim. nauis & in Caieta est parata nobis, & Brundisij. sed ecce nuntij, scribente me hæc ipsa noctu in Caleno, ecce litteræ, Cæsarem ad Corfinium, Domitium Corfinij cum firmo exercitu, & pugnare cupiente. non puto etiam hoc Cnæum nostrum commissurum, ut Domitium relinquat. etsi Brundisium Scipionem cum cohortibus duabus præmiserat: legionem a Fausto conscriptam, in Siciliam sibi placere a consule duci, scripserat ad consules. sed turpe Domitium erit deserere, implorantem eius auxilium. est quædam spes mihi quidem non magna, sed in his locis firma, Afranium in Pyrenæo cum Tre-

bonio pugnasse, pulsum Trebonium, etiam Fabium tuum transisse cum cohortibus: summum autem, Afranium cum magnis copijs aduentare. id si est, in Italia fortasse manebitur. ego autem, cum esset incertum iter Cæsaris, quòd uel ad Capuam, uel ad Luceriam iturus putabatur, Leptam ad Pompeium misi, & litteras; ipse, ne quò inciderem, reuerti Formias. Hæc te scire uolui, scripsiq. sedatiore animo, quàm proxime scripseram, nullum meum iudicium interponens, sed exquirens tuum. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

4

DIONYSIVS quidem tuus potius, quàm noster, cuius ego cum satis cognossem mores, tuo tamen potius stabam iudicio, quàm meo, ne tuum quidem testimonium, quod ei sæpe apud me dederas, ueritus, superbum se præbuit in fortuna, quam putauit nostram fore: cuius fortunæ nos, quantum humano consilio effici poterit, motum ratione quadam gubernabimus. cui qui noster honos, quod obsequium, quæ etiam ad ceteros contempti cuiusdam hominis commendatio defuit? ut meum iudicium reprehendi a Quincto fratre, uulgoq. ab omnibus mallem, quàm illum non efferre laudibus; Ciceronesq. nostros meo potius labore subdoceri, quàm me alium ijs magistrum quærere. ad quem ego quas litteras, dij immortales, miseram, quantum honoris significantes, quantum amoris. Dicæarchum mehercule, aut Aristoxenum diceres arcessi, non

unum

unum omnium loquaciſſimum, & minime aptum ad docendum. ſed eſt memoria bona. me dicet eſſe meliore. Quibus litteris ita reſpondit, ut ego nemini, cuius cauſſam non reciperem. ſemper enim, ſi potero, ſi ante ſuſcepta cauſſa non impediar. nunquam reo cuiquam, tam humili, tam ſordido, tam nocenti, tam alieno, tam præciſe negaui, quàm hic mihi. plane ſine ulla exceptione præcidit. nihil cognoui ingratius: in quo uitio nihil mali non ineſt. Sed de hoc nimis multa. Ego nauem paraui: tuas litteras tamen expecto; ut ſciam, quid reſpondeant conſultationi meæ. Sulmone C. Atium Pelignum aperuiſſe Antonio portas, cum eſſent cohortes quinque, Q. Lucretium inde effugiſſe ſcis, Cnæum ire Brundiſium deſertum. confecta res eſt. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

5

CVM ante lucem VIII. Kal. ad te litteras dediſſem, ueſperi ad nos eodem die uenit ipſe Dionyſius, auctoritate tua permotus, ut ſuſpicor. quid enim putem aliud? etſi ſolet, cum aliquid furioſe fecit, pænitere. nunquam autem certior fuit, quàm in hoc negotio. nam quod ad te non ſcripſeram, poſtea audiui, a tertio milliario tum eum iſſe πολλὰ μάτην KAE PECCINE CHE ῥαθυμεῖν δῆτα. multa, inquam, mala cum dixiſſet, ſuo capiti, ut aiunt. ſed meam manſuetudinem. conieceram in faſciculum una cum tua uenientem ad illum epiſtolã: hanc ad me referri uolo; nec ullam ob aliam cauſ-

ſam

ſam Pollicem, ſeruum a pedibus meum Romam miſi. eo autem ad te ſcripſi, ut, ſi tibi forte reddita eſſet, mihi curares referendam; ne in illius manus perueniret. Noui ſi quid eſſet, ſcripſiſſem. pendeo animi expectatione Corfinienſi; in qua de ſalute reip. decernitur. Tu faſciculum, qui eſt M'. Curio inſcriptus, uelim cures ad eum perferendum; Tironemq́. Curio commendes; ut ei, ut petijt, ſi quid opus erit, in ſumptum eroget. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

6

OBSIGNATA iam epiſtola, quam de nocte daturus eram, ſicut dedi, (nam eam ueſperi ſcripſeram) C. Soſius prætor in Formianum uenit ad M'. Lepidum, uicinum noſtrum, cuius quæſtor fuit; Pompeij litterarum ad conſulem exemplum attulit. Litteræ mihi a L. Domitio ad VIII. Kal Mart. allatæ ſunt. earum exemplum infra ſcripſi. nunc, ut ego non ſcribam, tua ſponte te intelligere ſcio, quanti reip. interſit, omnes copias in unum locum primo quoque tempore conuenire. tu, ſi tibi uidebitur, dabis operam, quamprimum ad nos uenias. præſidij Capuæ, quantum conſtitueris eſſe ſatis, relinquas. Vale. Deinde ſuppoſuit exemplum epiſtolæ Domitij, quod ego ad te pridie miſeram. Dij immortales, qui me horror perfudit. quàm ſum ſolicitus, quidnam futurum ſit. hoc tamen ſpero, magnum nomen imperatoris fore, magnum in aduentu terrorem. ſpero etiam, quoniam adhuc nihil nobis

bis obfuit, nihil mutaſſe, nec tegentia hoc; quod *
cum fortiter, & diligenter, tum etiam mehercule: *
modo enim audiui, quartanam a te diſceſſiſſe. mo-
riar, ſi magis gauderem, ſi id mihi accidiſſet. Pi-
liæ dic, non eſſe æquum, eam diutius habere, nec
id eſſe ueſtræ concordiæ. Tironem noſtrum ab alte-
ra relictum audio. ſed eum uideo in ſumptum ab
alijs mutuatū. ego autem Curium noſtrum, ſi quid
opus eſſet, rogaram. malo Tironis uerecundiam in
culpa eſſe, quàm illiberalitatem Curij. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 7

VNVM etiam reſtat amico noſtro ad omne
dedecus, ut Domitio non ſubueniat. at nemo dubi
tat, quin ſubſidio uenturus ſit: ego non puto. de-
ſeret igitur talem ciuem, & eos, quos una ſcis eſ-
ſe? cum habeat præſertim & ipſe cohortes XXX?
niſi me omnia fallunt, deſeret. incredibiliter perti-
muit. nihil ſpectat, niſi fugam: cui tu (uideo enim,
quid ſentias) me comitem putas debere eſſe. ego ue
ro, quem fugiam, habeo; quem ſequar, non ha-
beo. quod enim tu meum laudas, & memorandum
dicis, malle quòd dixerim me cum Pompeio uinci,
quàm cum iſtis uincere: ego uero malo, ſed cum il
lo Pompeio, qui tum erat, aut qui mihi eſſe uide-
batur: cum hoc uero, qui ante fugit, quàm ſcit,
aut quem fugiat, aut quò, qui noſtra tradidit, qui
patriam reliquit, Italiam relinquit, ſi malui, con-
tigit; uictus ſum: quod ſupereſt, nec iſta uidere poſ-
ſum,

ſum, quæ, nunquam timui, ne uiderem; nec mehercule iſtum, propter quem mihi non modo meis, ſed memet ipſo carendum eſt. Ad Philotimum ſcripſi de uiatico, ſiue a Moneta, (nemo enim ſoluit) ſiue ab Oppijs, tuis contubernalibus. cetera appoſita tibi mandabo. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 8

O REM turpem, & ea re miſeram. ſic enim ſentio, id demum, aut potius id ſolum eſſe miſerum, quod turpe ſit. aluerat Cæſarem: eundem repente timere cœperat: condicionem pacis nullam probarat: nihil ad bellum pararat: urbem reliquerat: Picenum amiſerat culpa: in Apuliam ſe compegerat: ibat in Græciam: omnes nos ἀπροσφωνήτους, expertes ſui tanti, tam inuſitati conſilij, relinquebat. ecce ſubito litteræ Domitij ad illum, ipſius ad conſules. fulſiſſe mihi uidebatur τὸ καλὸν ad oculos eius, & exclamaſſe ille uir, qui eſſe debuit,

Πρὸς ταῦθ᾽ ὅ, τι χρὴ, καὶ παλαμάσθων,
Καὶ πάντ᾽ ἐπ᾽ ἐμοὶ τεκταινέσθων.
Τὸ γὰρ εὖ, μετ᾽ ἐμοῦ.

at ille tibi, πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ dicens, pergit Brundiſium. Domitium autem aiunt, re audita, & eos, qui una eſſent, ſe tradidiſſe. o rem lugubrem: itaque intercludor dolore, quo ad te plura ſcribam. tuas litteras expecto. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

9

EPISTOLAM *meam quòd peruulgatam scribis esse, non fero moleste: quin etiam ipse multis dedi describendam. ea enim & acciderunt iam, & impendent, ut testatum esse uelim, de pace quid censuerim. cum autem ad eam hortarer, eum præsertim hominem, non uidebar ullo modo facilius moturus, quàm si id, ad quod eum hortarer, conuenire eius sapientiæ dicerem. eam si admirabilem dixi, cum eum ad salutem patriæ hortabar; non sum ueritus, ne uiderer assentari; cui tali in re libenter me ad pedes abiecissem. Quà autem est,* Aliquid impertias temporis; *non est de pace, sed, de me ipso, & de meo officio ut aliquid cogitet. Nam quod testificor, me expertem belli fuisse; etsi id re perspectum est, tamen eo scripsi, quo in suadendo plus auctoritatis haberem. Eodemq. pertinet, quòd caussam eius probo. Sed quid hæc nunc? utinam aliquid profectum esset: næ ego istas litteras in concione recitari uelim. siquidem ille ipse ad eundem in publico proposuit epistolam illam, in qua est,* Pro tuis rebus gestis amplissimis. *amplioribus ne, quàm suis, quàm Africani? ita tempus ferebat. siquidē etiam uos duo tales ad quinctum milliarium. quid, nunc ipsum, unde se recipienti, quid agēti, quid acturo? quanto autem ferocius ille caussæ suæ confidet, cum uos, cum uestri similes non modo frequentes, sed læto uultu gratulantes uiderit? Num igitur*

pecca-

peccamus? minime uos quidem: ſed tamen ſigna conturbantur, quibus uoluntas a ſimulatione diſtinguí poſſet. Quæ uero S. C. uideo? ſed apertius, quàm propoſueram. Ego Arpini uolo eſſe prid. K*al. deinde circum uillulas noſtras errare, quas uiſurum me poſtea deſperaui.* Εὐγενῆ *tua conſilia, & tamen pro temporibus non incauta, mihi ualde probantur. Lepido quidem (nam fere* συνδιημερεύομεν*: quod gratiſſimum illi eſt) nunquam placuit ex Italia exire, Tullo multo minus. crebro enim illius litteræ ab alijs ad nos commeant. ſed me illorum ſententiæ minus mouebant. minus multa dederant illi reip. pignora. tua mehercule auctoritas uehementer mouet. affert enim & reliqui temporis recuperandi rationem, & præſentis tuendi. ſed, obſecro te, quid hoc miſerius, quàm alterum plauſus in fœdiſſima cauſſa quærere, alterum offenſiones in optima? alterum exiſtimari conſeruatorem inimicorum, alterum deſertorem amicorum? & mehercule quamuis amemus Cnæum noſtrum; ut & facimus, & debemus: tamen hoc, quòd talibus uiris non ſubuenit, laudare non poſſum. nam ſiue timuit; quid ignauius? ſiue, ut quidam putant, meliorem ſuam cauſſam illorum cæde fore putauit; quid iniuſtius? Sed hæc omittamus: augemus enim dolorem retractando.* VI. K*al. ueſperi Balbus minor ad me uenit, occulta uia currens ad Lentulum cos. miſſu Cæſaris, cum litteris, cum mandatis, cum promiſſione prouinciæ, Romam ut redeat. cui*

per-

persuaderi posse non arbitror, nisi erit conuentus. idem aiebat, nihil malle Cæsarem, quàm ut Pompeium assequeretur: id credo: ut rediret in gratiam, id non credo: & metuo, ne omnis hæc clementia ad unam illam crudelitatem colligatur. Balbus quidem maior ad me scribit, nihil malle Cæsarem, quàm principe Pompeio sine metu uiuere. tu puto hæc credis. sed, cum hæc scribebam V. K*al. Pompeius iam Brundisium poterat uenisse: expeditus enim antecesserat legiones Luceria. sed hoc* τέρας *horribili uigilantia, celeritate, diligentia est. plane, quid futurum sit, nescio. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 10

DIONYSIVS *cum ad me præter opinionem meam uenisset, locutus sum cum eo liberalissime: tempora exposui: rogaui, ut diceret, quid haberet in animo: me nihil ab ipso inuito contendere. respondit: se, quod in nummis haberet, nescire quo loci esset: alios non soluere, aliorum diem non dum esse. dixit etiam alia quædam de seruulis suis, quare nobiscum esse non posset. morem gessi: dimisi a me, ut magistrum Ciceronum, non libenter; ut hominem ingratum, non inuitus. Volui te scire, quid ego de eius facto iudicarem. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 11

QVÓD *me magno animi motu perturbatum putas; sum equidem, sed non tam magno, quàm tibi*

bi fortasse uideor. leuatur enim omnis cura, cùm aut consistit consilium, aut cogitando nihil explicatur. lamentari autem licet: illud tamen totos dies: sed uereor, ne, nihil cum proficiam, etiam dedecori sim studijs, ac litteris nostris. consumo igitur omne tempus, considerans, quanta uis sit illius uiri, quem nostris libris satis diligenter, ut tibi quidem uidetur, expressimus. tenes ne igitur, moderatorem illum reip. quò referre uelimus omnia? nam sic quincto, ut opinor, in libro loquitur Scipio. VT enim gubernatori cursus secundus, medico salus, imperatori uictoria, sic huic moderatori reip. beata ciuium uita proposita est, ut opibus firma, copijs locuples, gloria ampla, uirtute honesta sit. huius enim operis, maximi inter homines, atque optimi, illum esse effectorem uolo. Hoc Cnæus noster cum antea nunquam, tum in hac caussa minime cogitauit. dominatio quæsita ab utroque est, non id actũ, beata, & honesta ciuitas ut esset. Nec uero ille urbem reliquit, quòd eam tueri non posset; nec Italiam, quòd ea pelleretur: sed hoc a primo cogitauit, omnes terras, omnia maria mouere, reges barbaros incitare, gentes feras armatas in Italiam adducere, exercitus conficere maximos. genus illud Sullani regni iampridem appetitur, multis, qui una sunt, cupientibus. an censes, nihil inter eos conuenire? nullam pactionem fieri potuisse? hodie potest. sed neutri σκοπὸς est ille, ut nos beati simus. uterque regnare uult. Hæc, a te inuitatus, breui-

ter exposui. uoluisti enim me, quid de his malis sen
tirem, ostendere. προθεσπίζω igitur, noster Attice,
non ariolans, ut illa, cui nemo credidit, sed conie-
ctura prospiciens. Iamq. mari magno. non multo
inquam secus possum uaticinari: tanta malorum im
pendet ἰλιάς. atque hoc nostra grauior est caussa,
qui domi sumus, quàm illorum, qui una transie-
runt, quòd illi quidem alterum metuunt, nos utrun
que. cur igitur, inquis, remansimus? uel tibi pa-
ruimus; uel non occurrimus; uel hoc fuit rectius.
conculcari, inquam, miseram Italiam uidebis pro-
xima æstate ab utriusque mancipijs ex omni gene-
re collectis. nec tam proscriptio pertimescenda, quæ
Luceriæ multis sermonibus denuntiata est, quàm
uniuerse interitus: tantas in confligendo utriusque
uires uideo futuras. Habes coniecturam meam. tu
autem consolationis fortasse aliquid expectasti. ni-
hil inuenio. nihil fieri potest miserius, nihil perdi-
tius, nihil fœdius. Quod quæris, quid Cæsar ad
me scripserit: quod sæpe: gratissimum sibi esse,
quòd quierim: oratque, in eo ut perseuerem. Bal
bus minor hæc eadem mandata. iter autem eius e-
rat ad Lentulum cos. cum litteris Cæsaris, præmi-
orumq. promissis, si Romam reuertisset. uerum,
cum habeo rationem dierum, ante puto transmis-
surum, quàm potuerit conueniri. Epistolarum Pō
peij duarum, quas ad me misit, negligentiam, me-
amq. in rescribendo diligentiam uolui tibi notam es
se. earum exempla ad te misi. Cæsaris hic per

Apuliam ad Brundisium cursus quid efficiat, expe
cto. utinam aliquid simile Parthicis rebus. simul
aliquid audiero, scribam ad te. tu ad me uelim bo-
norum sermones. Romæ frequentes esse dicuntur.
scio equidem te in publicum non prodire: sed tamé,
audire te multa, necesse est. Memini tibi librum
afferri, a Demetrio Magnete ad te missum, περὶ
ὁμονοίας. eum mihi uelim mittas. uides, quam caus
sam mediter. Vale. Cn. Pompeius procos.
M. Ciceroni imp. S. Q. Fabius ad me uenit ad
IV. id. Febr. is nuntiat L. Domitium cum suis co-
hortibus XI. et cohortibus XIV. quas Vibullius
adduxit, ad me iter habere: habuisse in animo pro-
ficisci Corfinio: & ad V. id. Febr. C. Hirrum cum
V. cohortibus subsequi. censeo, ad nos Luceriam
uenias. nam te hic tutissime puto fore. Vale.
Cicero imp. Cn. Pompeio pro cos. S. Ad XV.
Kal. Mart. Formijs accepi tuas litteras: ex quibus
ea, quæ in agro Piceno gesta erant, cognoui com-
modiora esse multo, quàm ut erat nobis nuntiatú:
Vibullijq. uirtutem, industriamq. libenter agnoui.
Nos adhuc in ea ora, ubi præpositi sumus, ita fui-
mus, ut nauem paratam haberemus. ea enim audie
bamus, & ea uerebamur, ut, quodcunque tu con
silium præcepisses, id nobis persequendum putare-
mus. nunc, quoniam auctoritate, & consilio tuo
in spe firmiore sumus; si teneri posse putas Tarra-
cinam, & oram maritimam, in ea manebo. etsi
præsidia in oppidis nulla sunt. nemo enim nostri or
dinis

dinis in his locis eſt, præter M. Eppium, quem ego Minturnis eſſe uolui, uigilantem hominem, & induſtrium. L. Torquatum, uirum fortem, & cum auctoritate, Formijs non habemus: ad te profectum arbitramur. ego omnino, ut proxime tibi placuerat, Capuam ueni eo ipſo die, quo tu Theano Sidicino es profectus. uolueras enim me cum M. Conſidio proprǽt. illa negotia tueri. cum eò ueniſſem, uidi T. Ampium delectum habere diligentiſſime, ab eo accipere Libonem ſumma item diligentia, & in illa colonia auctoritate. fui Capuæ, quoad conſules. iterum, ut erat dictum ab conſulibus, ueni Capuam ad non. Febr. cum fuiſſem triduum, recepi me Formias. nunc quod tuum conſilium, aut quæ ratio belli ſit, ignoro. ſi tenendam hanc oram putas, quæ & oportunitatem, & dignitatem habet, & egregios ciues, &, ut arbitror, teneri poteſt: opus eſt eſſe, qui præſit. ſin omnia in unum locum contrahenda ſunt: non dubito, quin ad te ſtatim ueniam: quo mihi nihil optatius eſt: idq́. tecum, quo die ab urbe diſceſſimus, locutus ſum. ego, ſi cui adhuc uideor ſegnior fuiſſe, dum ne tibi uidear, non laboro. et tamen, ſi, ut uideo, bellum gerendum eſt, cõfido me omnibus facile ſatisfacturum. M. Tullium, meum neceſſarium, ad te miſi, cui tu, ſi tibi uideretur, ad me litteras dares. Vale.

Cn. Pompeius procos. M. Ciceroni imp. S.

Tuas litteras libenter legi. recognoui enim tuam priſtinam uirtutem etiam in ſalute communi. Con-

ſules ad eum exercitum, quem in Apulia habui, ue nerunt. Magnopere te hortor pro tuo ſingulari, per petuoq́. ſtudio in remp. ut te ad nos conferas; ut communi conſilio reip. afflictæ opem, atque auxilium feramus. cenſeo, uia Appia iter facias, & celeriter Brundiſium uenias. Cura ut ualeas.

M. Cicero imp. Cn. Pompeio procos. S. Cum ad te litteras miſiſſem, quæ tibi Canusij redditæ ſunt, ſuſpicionem nullam habebam, te reip. cauſſa mare tranſiturum; eramq́. in ſpe magna, fore, ut in Italia poſſemus aut concordiam conſtituere, qua mihi nihil utilius uidebatur, aut remp. ſumma cum dignitate defendere. interim, non dum meis litteris ad te perlatis, ex ijs mandatis, quæ D. Lælio ad conſules dederas, certior tui conſilij factus, non expectaui, dum mihi a te litteræ redderentur; confeſtimq́. cum Quincto fratre, & cum liberis noſtris iter ad te in Apuliam facere cœpi. cum Theanum Sidicinum ueniſſem, C. Meſſius, familiaris tuus, mihi dixit, alijq́ue complures, Cæſarem iter habere Capuam, & eo ipſo die manſurum eſſe Eſerniæ. ſane ſum commotus; quòd, ſi ita eſſet, non modo iter meum intercluſum, ſed me ipſum plane exceptum putabam. itaque tum Cales proceſſi, ut ibi potiſſimum conſiſterem, dum certum nobis ab Eſernia de eo, quod audieram, referretur. at mihi, cum Calibus eſſem, affertur litterarum tuarum exemplum, quas tu ad Lentulum cos. miſiſſes. hæ ſcriptæ ſic erãt: litteras tibi a L. Domitio ad XIII.

Kal. Mart. allatas esse: earumq. exemplum subscripseras: magniq. interesse reip. scripseras, omnes copias primo quoque tempore in unum locum conuenire; & ut, præsidij quod satis esset, Capuæ relinqueret. His ego litteris lectis, in eadem opinione fui, qua reliqui omnes, te cum omnibus copijs ad Corfinium esse uenturum: quò mihi, cum Cæsar ad oppidum castra haberet, tutum iter esse non arbitrabar. cum res in summa expectatione esset, utrunque simul audimus, & quæ Corfinij acta essent, & te iter Brundisium facere cœpisse. cumque nec mihi, nec fratri meo dubium esset, quin Brundisium contenderemus, a multis, qui e Samnio, Apuliaq. ueniebant, admoniti sumus, ut caueremus, ne exciperemur a Cæsare; quòd is in eadem loca, quæ nos petebamus, profectus, celerius etiam, quàm nos possemus, eò, quò intenderat, uenturus esset. quod cum ita esset; nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam amicorum placuit committere, ut temeritas nostra non solum nobis, sed etiam reip. noceret; cum præsertim non dubitaremus, quin, si etiam tutum nobis iter fuisset, te tamen iam consequi non possemus. interim accepimus tuas litteras, Canusio ad X. Kal. Mart. datas, quibus nos hortaris, ut celerius Brundisium ueniamus. quas cum accepissemus ad III. Kal. Mart. non dubitabamus, quin tu iam Brundisium peruenisses: nobisq. iter illud omnino interclusum uidebamus, neque minus nos esse captos, quàm qui Cor

finium uenissent. neque enim eos solos arbitrabamur capi, qui in armatorum manus incidissent, sed eos nihilo minus, qui regionibus exclusi, intra præsidia, atque intra arma aliena uenissent. quod cum ita sit; maxime uellem primum tecum semper fuisse; quod quidem tibi ostenderam, cum a me Capuam reijciebam: quod feci non uitandi oneris caussa, sed quòd uidebam, teneri illam urbem sine exercitu non posse: accidere autem mihi nolebam, quod doleo uiris fortissimis accidisse. quoniam autem, tecum ut essem, non contigit: utinam tui consilij certior factus essem. nam suspicione assequi non potui; quòd omnia prius arbitratus sum fore, quàm ut hæc reip. caussa in Italia non posset duce te consistere. neque uero nunc consilium tuum reprehendo, sed fortunam reip. lugeo: nec, si ego, quid tu sis secutus, non perspicio, iccirco minus existimo, te nihil, nisi summa ratione, fecisse. mea quæ semper fuerit sententia, primum de pace uel iniqua condicione retinenda, deinde de urbe, (nam de Italia quidem nihil mihi unquam ostenderas) meminisse te arbitror: sed mihi non sumo, ut meum consilium ualere debuerit: secutus sum tuum, neque id reip. caussa, de qua desperaui, quæ & nunc afflicta est, nec excitari sine ciuili perniciosissimo bello potest: sed te quærebam: tecum esse cupiebam: neque eius rei facultatem, si qua erit, prætermittam. Ego me in hac omni caussa facile intelligebam pugnandi cupidis hominibus non satisfacere. primũ enim præ-

me

metuli, me nihil malle, quàm pacem: non quin eadem timerem, quæ illi: ſed ea bello ciuili leuiora ducebam. inde, ſuſcepto bello, cum pacis condiciones ad te afferri, a teq. ad ea honorifice, & large reſponderi uiderem; duxi meam rationem; quam tibi facile me probaturum, pro tuo in me beneficio, arbitrabar. Memineram me eſſe unum, qui pro meis maximis in remp. meritis ſupplicia miſerrima, & crudeliſſima pertuliſſem: me eſſe unum, qui, ſi offendiſſem eius animum, cui tum, cum iam in armis eſſemus, conſulatus tamen alter, & triũphus ampliſſimus deferebatur, ſubijcerer eiſdem prœlijs: ut mea perſona ſemper ad improborum ciuium impetus aliquid uideretur habere populare. atque hæc non ego prius ſum ſuſpicatus, quàm mihi palam denuntiata ſunt: neque ea tam pertimui, ſi ſubeunda eſſent, quàm declinanda putaui, ſi honeſte uitare poſſem. Quoniam breuem illius temporis, dum in ſpe pax fuit, rationem noſtram uides; reliqui facultatem res ademit. Iis autem, quibus non ſatisfacio, facile reſpondeo. neque enim ego amicior C. Cæſari unquam fui, quàm illi: neque illi amiciores reip. quàm ego. hoc inter me, & illos intereſt; quòd, cum & illi ciues optimi ſint, & ego ab iſta laude non abſim, ego condicionibus, quod idem te intellexeram uelle, illi armis diſceptari maluerunt. quæ quoniam ratio uicit; perficiam profecto, ut neque reſp. ciuis a me animum, neque tu amici deſideres. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

MIHI *molestior lippitudo erat etiam, quàm ante fuerat: dictare tamen hanc epistolam malui, quàm Gallo Fabio, amantissimo utriusque nostrum, nihil ad te litterarum dare. nam pridie quidem, quoquo modo potueram, scripseram ipse eas litteras, quarum uaticinationem falsam esse cupio. huius autem epistolæ non solum ea caussa est, ut ne quis a me dies intermittatur, quin dem ad te litteras; sed etiam hæc iustior, ut a te impetrarem, ut sumeres aliquid temporis; quo quia tibi perexiguo opus est, explicari mihi tuum consilium plane uolo, ut penitus intelligam. Omnia sunt integra nobis. nihil prætermissum est, quod non habeat sapientem excusationem, non modo probabilem. nam certe neque tum peccaui, cum imparatam iam Capuam, non solum ignauiæ delectus, sed etiam perfidiæ suspicionem fugiens, accipere nolui: neque, cũ, post condiciones pacis per L. Cæsarem, & Fabium allatas, caui, ne animum eius offenderem, cui Pompeius iam armatus armato consulatũ triumphumq. deferret. Nec uero hæc extrema quisquam potest iure reprehendere, quòd mare non transierim. id enim, etsi erat deliberationis, tamen obire non potui: neque enim suspicari debui; præsertim cum ex ipsius Pompeij litteris, idem quod uideo te existimasse, non dubitarim, quin is Domitio subuenturus esset. et plane, quid rectum, & quid faciendum*

dum

dum mihi esset, diutius cogitare malui. Primum igitur, hæc qualia tibi esse uideantur, etsi sæpius significata sunt a te, tamen accuratius mihi perscribas, uelim: deinde aliquid etiam in posterum prospicias, fingasque, quem me esse deceat, & ubi me plurimum prodesse reip. sentias: ecquæ pacifica persona desideretur, an in bellatore sint omnia. Atque ego, qui omnia officio metior, recordor tamen tua consilia. quibus si paruissem, tristitiam illorum temporum non subijssem. memini, quid mihi tum suaseris per Theophanem, per Culeonem: idq. sæpe ingemiscens sum recordatus. quare nunc saltem ad illos calculos reuertamur, quos tum abiecimus, ut non solum gloriosis consilijs utamur, sed etiam paullo salubrioribus. sed nihil præscribo. accurate uelim perscribas tuam ad me sententiam. Volo etiam exquiras, quàm diligentissime poteris, (habebis autem, per quos possis) quid Lentulus noster, quid Domitius agat, quid acturus sit, quemadmodum nunc se gerant, num quem accusent, num cui succenseant: quid dico, num cui? num Pompeio. omnino culpam omnẽ Pompeius in Domitium confert: quod ipsius litteris cognosci potest: quarum exemplum ad te mitto. Hæc igitur uidebis: &, quod ad te ante scripsi, Demetrij Magnetis librum, quem ad te misit, de concordia, uelim mihi mittas. Vale.

Cn. Magnus procos. M. Marcello L. Lentulo cos. S.

Ego, quòd existimabam, dispersos nos, neque reip. utiles, neque nobis præsidio esse posse, iccirco

ad

ad L. Domitium litteras misi, primum uti ipse cum omni copia ad nos ueniret: si de se dubitaret, ut cohortes XIX. quæ ex Piceno ad me iter habebant, ad nos mitteret. quod ueritus sum, factum est, ut Domitius implicaretur, neque ipse satis firmus esset ad castra faciẽda: quòd meas XIX. et suas XII cohortes tribus in oppidis distributas haberet; (nã partim Albæ, partim Sulmone collocauit) neque, si uellet, expedire posset. nunc scitote, me esse in summa solicitudine. nam & tot, & tales uiros periculo obsidionis liberare cupio: neque subsidio ire possum; quòd his duabus legionibus non puto esse committendum, ut illuc ducantur. ex quibus tamen non amplius XIV. cohortes contrahere potui, quas Brundisium misi; neque Canusium sine præsidio, dum abessem, putaui esse dimittendum. D. Aelio mandaram, quòd maiores copias sperabam nos habituros, ut, si uobis uideretur, alteruter uestrum ad me ueniret, alter in Ciliciam cum ea copia, quam Capuæ, & circum Capuam comparastis, & cum ijs militibus, quos Faustus legit, proficisceretur; Domitius cum XII. suis cohortibus eodem adiungeretur; reliquæ copiæ omnes Brundisium cogerentur, & inde nauibus Dyrrhachium transportarentur. nunc, cum hoc tempore nihilo magis ego, quàm uos, subsidio Domitio ire possim, seu per montes explicare; non est nobis committendum, ut ad has XIV. cohortes, quas dubio animo habeo, hostis accedere, aut in itinere me consequi possit. Quam ob

obrem placitum est mihi, (etiam uideo C. Marcello, & ceteris nostri ordinis, qui hic sunt) ut Brundisium ducerem hanc copiam, quam mecum habeo. uos hortor, ut, quodcunque militum contrahere poteritis, contrahatis, & eodem ueniatis quamprimum. arma, quæ ad me missuri eratis, ijs, censeo, armetis milites, quos uobiscum habetis. quæ arma superabunt, ea si Brundisium iumentis deportaritis, uehementer reip. profueritis. de hac re uelim nostros certiores faciatis. ego ad P. Lupum, & C. Coponium prætores misi, ut se uobis coniungerent, &, militum quod haberent, ad uos deducerent. Vale. Cn. Pompeius procos. L. Domitio procos. S. Miror, te ad me nihil scribere, & potius ab alijs, quàm a te, de rep. certiorem me fieri. Nos, disiecta manu, pares aduersarijs esse non possumus. contractis nostris copijs, spero nos & reip. & communi saluti prodesse posse. quamobrem cum constituisses, ut Vibullius mihi scripserat, ad V. id. Febr. Corfinio proficisci cum exercitu, & ad me uenire: miror, quid caussæ fuerit, quare consilium mutaris. nam illa caussa, quam mihi Vibullius scribit, leuis est, te propterea moratum esse, quòd audieris, Cæsarem Firmo progressum in Castrum Truentinum uenisse. quanto enim magis appropinquare aduersarius cœpit, eo tibi celerius agendum erat, ut te mecum coniungeres, prius, quàm Cæsar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere posset. Quamobrem etiam te rogo, et hor

tor

tor, id quod non destiti superioribus litteris a te petere, ut primo quoque die Luceriam aduenias antequàm copiæ, quas instituit Cæsar contrahere, in unum locum coactæ nos a nobis distrahant. sed si erunt, qui te impediant, ut illas suas seruent: æquum est me a te impetrare, ut cohortes, quæ ex Piceno, & Camerino uenerunt, quæ fortunas suas reliquerunt, ad me missum facias. Vale.

Cn. Pompeius procos. L. Domitio procos. S.

Litteras abs te M. Calenius ad me attulit ad XIII. kal. Mart. in quibus litteris scribis, tibi in animo esse, obseruare Cæsarem, &, si secundum mare ad me ire cœpisset, confestim in Samnium ad me uenturum; sin autem ille circum istæc loca commoraretur, te ei, si propius accessisset, resistere uelle. te animo magno, & forti istam rem agere existimo: sed diligentius nobis est uidendum, ne distracti pares esse aduersario non possimus; cum ille magnas copias habeat, & maiores breui habiturus sit. non enim pro tua prudentia debes illud solum animaduertere, quot in præsentia cohortes contra te habeat Cæsar, sed quantas breui tempore equitum, & peditum copias contracturus sit. cui rei testimonio sunt litteræ, quas Bussenius ad me misit; in quibus scribit, id quod ab alijs quoque mihi scribitur, præsidia Curionem, quæ in Vmbria, & Tuscis erant, contrahere, & ad Cæsarem iter facere. quæ si copiæ in unum locum fuerint coactæ, ut pars exercitus ad Albam mittatur, pars ad te accedat,

cedat, ut non pugnet, sed locis suis repugnet: hærebis, neque solus cum ista copia tantam multitudinem sustinere poteris, ut frumentatum eas. Quamobrem te magnopere hortor, ut quamprimum cum omni copia huc uenias. consules constituerunt idem facere. ego Metuscilio ad te mandata dedi, prouidendum esse, ne duæ legiones sine Picentinis cohortibus in conspectum Cæsaris committerentur. Quamobrem nolito commoueri, si audieris me regredi, si forte Cæsar ad me ueniet. cauendum enim puto esse, ne implicatus hæream. nam neque castra, propter anni tempus, & militum animos, facere possum: neque ex omnibus oppidis contrahere copias expedit; ne receptum amittam. itaque non amplius XIV. cohortes Luceriam coegi. consules præsidia omnia deducturi sunt, aut in Siciliam ituri. nam aut exercitum firmum habere oportet, quo confidamus perrumpere nos posse; aut regiones eiusmodi obtinere, e quibus repugnemus. id quod neutrum nobis hoc tempore contingit: quòd et magnam partem Italiæ Cæsar occupauit; & nos non habemus exercitum tam amplum, neque tam magnum, quàm ille. itaque nobis prouidendum est, ut summam reip. rationem habeamus. Etiam atque etiam te hortor, ut cum omni copia quamprimum ad me uenias. possumus etiam nunc remp. erigere, si communi consilio negotium administrabimus: sin distrahemur, infirmi erimus. mihi hoc constitutum est. His litteris scriptis, Sica a te mihi litteras attulit,

lit, et mandata. Quod me hortare, ut istuc ueniam: id me facere non arbitror posse; quòd non magnopere his legionibus confido. Vale. Cn. Pompeius L. Domitio S. Litteræ mihi a te redditæ sunt ad XII. Kal. Mart. in quibus scribis, Cæsarem apud Corfinium castra posuisse. quod putaui, & præmonui, fit, ut nec in præsentia committere tecum prœlium uelit, &, omnibus copijs conductis, te implicet, ne ad me iter expeditum tibi sit, atque istas copias coniungere optimorum ciuium possis cum his legionibus, de quarum uoluntate dubitamus. quo etiam magis tuis litteris sum commotus. neque enim eorum militum, quos mecum habeo, uoluntati satis confido, ut de omnibus fortunis reip. dimicem: neque etiam, qui ex delectibus conscripti sunt a consulibus, conuenerunt. Quare da operam, si ulla ratione etiam nunc efficere potes, ut te explices, huc quamprimum uenias ante, quàm omnes copiæ aduersariorum conueniant. neque enim celeriter ex delectibus huc homines conuenire possunt: &, si conuenirent, quantum ijs committendum sit, quòd inter se ne noti sunt, contra ueteranas legiones, non te præterit. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 13

LIPPITVDINIS meæ signum tibi sit librarij manus, & eadem caussa breuitatis. etsi nunc quidem, quod scriberem nihil erat. omnis expectatio nostra erat in nuntijs Brundisinis. si nactus hic esset

Cnæum

Cnæum nostrum, spes dubia pacis: sin ille ante transmisisset, exitiosi belli metus. sed uides ne, in quem hominem inciderit resp.? quàm acutum, quàm uigilantem, quàm paratum? si mehercule neminem occiderit, nec cuiquam quidquam ademerit; ab ijs, qui eum maxime timuerant, maxime diligetur. multum mecum municipales homines loquuntur, multum rusticani. nihil prorsus aliud curant, nisi agros, nisi uillulas, nisi nummulos suos. & uide, quàm conuersa res est. illum, quo antea confidebant, metuunt; hunc amant, quem timebant. id quantis nostris peccatis, uitijsq. euenerit, non possum sine molestia cogitare. quæ autem impendere putarem, scripseram ad te; & iam tuas litteras expectabam. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 14

NON dubito, quin tibi odiosæ sint epistolæ quotidianæ, cum præsertim neque noua de re aliqua certiorem te faciam, neque nouam denique iam reperiam scribendi ullam sententiam. sed, si dedita opera, cum caussa nulla esset, tabellarios ad te cum inanibus epistolis mitterem; facerem inepte: euntibus uero, domesticis præsertim, ut nihil ad te dem litterarum, facere non possum. & simul (crede mihi) requiesco paullulum in his miserijs, cum quasi tecum loquor; cum uero tuas epistolas lego, multo etiam magis. omnino intelligo, nullum fuisse tempus post has fugas, & formidines, quod magis de-

buerit mutum esse a litteris: propterea quòd neque Romæ quidquam auditur noui, nec in his locis, quæ a Brundisio absunt propius quàm tu, biduum, aut triduum. Brundisij autem omne certamen uertitur huius primi temporis. qua quidem expectatione torqueor. sed omnia ante nos sciemus. eodem enim die uideo Cæsarem a Corfinio post meridiem profectum esse, quo Canusio mane Pompeium. eo modo autem ambulat Cæsar, & ijs diarijs militum celeritatem incitat, ut timeam, ne citius ad Brundisium, quàm opus sit, accesserit. Dices, Quid igitur proficis, qui anticipes eius rei molestiam, quam triduo sciturus sis? Nihil equidem: sed, ut supra dixi, tecum perlibenter loquor. & simul scito, labare meum consilium, illud, quod satis iam fixum uidebatur. non mihi satis idonei sunt auctores ij, qui a te probantur. quod enim unquam eorum in rep. forte factum extitit? aut quis ab ijs ullam rem laude dignam desiderat? nec mehercule laudandos existimo, qui trans mare belli parandi caussa profecti sunt. (quanquam hæc ferenda non erant) uideo enim, quantum id bellum, & quàm pestiferum futurum sit. sed me mouet unus uir; cuius fugientis comes, remp. recuperantis socius uideor esse debere. Toties ne igitur sententiam mutas? ego tecum, tanquam mecum, loquor. quis autem est, tanta quidem de re, quin uarie secum ipse disputet? simul et elicere cupio sententiam tuam; si manet, ut firmior sim; si mutata est, ut tibi assentiar. omnino ad id, de

id, de quo dubito, pertinet, me scire, quid Domitius acturus sit, quid noster Lentulus. de Domitio uaria audimus, modo esse in Tiburti, aut Lepidi: * quo cum Lepidus accessisset ad urbem. quod item falsum uideo esse. ait enim Lepidus, eum nescio quò penetrasse itineribus; occultandi sui caussa, an maris apiscendi, ne id quidem scit. ignorat enim de filio. addit illud, sane molestum: pecuniam Domitio satis grandem, quam is Coreni habuerit, non * esse redditam. de Lentulo autem nihil audimus. hæc uelim exquiras, ad meq́. perscribas. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

15

AD V. non. Mart. epistolas mihi tuas Aegypta reddidit, unam ueterem IV. Kal. quam te scribis dedisse Pinario, quem non uidimus; in qua expectas, quidnam præmissus agat Vibullius: qui omnino non est uisus a Cæsare. in altera epistola, uideo, te scire ita esse: & quemadmodum redeuntem excipiam Cæsarem, quem omnino uitare cogito: & aut Hemonis fugam tendis, commutationemq́. ui- * tæ tuæ: quod tibi puto esse faciendum. & ignoras, Domitius cum fascibus ne sit. quod cum scies, facies, ut sciamus. Habes ad primam epistolam. secutæ sunt duæ, pridie Kal. ambæ datæ, quæ me conuellerunt de pristino statu, iam tamen, ut ante ad te scripsi, labantem. Nec me mouet, quod scribis, Ioui ipsi iniquum. nam periculum in utriusque iracundia positum est: uictoria autem ita incerta, ut

 dete-

deterior caussa paratior mihi esse uideatur. nec me consules mouent, qui ipsi pluma, aut folio facilius mouentur: officij me deliberatio cruciat, cruciauitq. adhuc. cautior certe est mansio: honestior existimatur traiectio: malo interdum, multi me non caute, quàm pauci non honeste, fecisse existiment. De Lepido, & Tullo quod quæris: illi uero non dubitant, quin Cæsari præsto futuri, in senatumq. uenturi sint. Recentissima tua est epistola K al. data, in qua optas congressum, pacem non desperas: sed ego, cum hæc scribebam, nec illos congressuros, nec, si congressi essent, Pompeium ad ullam condicionem accessurum putabam. Quod uideris non dubitare, si consules transeant, quid nos facere oporteat: certe transeunt, uel, quo modo nunc est, transierunt. sed memento, præter Appium, neminem esse fere, qui non ius habeat transeundi. nam aut cum imperio sunt, ut Pompeius, ut Scipio, Setenas, Fannius, Voconius, Sextius, ipsi consules; quibus more maiorum concessum est uel omnes adire prouincias: aut legati sunt eorum. sed nihil desero. quid placeat tibi, & quid propemodum rectum sit, intelligo. Plura scriberem, si ipse possem: sed, ut mihi uideor, potero biduo. Balbi Cornelij litterarum exemplum, quas eodem die accepi, quo tuas, misi ad te, ut meam uicem doleres, cum me derideri uideres. Vale.

Balbus Ciceroni imp. S.

Obsecro te Cicero, suscipe curam, & cogitationem dignissimam tuæ uirtutis, ut Cæsarem, & Pompeium

peium, perfidia hominum distractos, rursus in pristinam concordiam reducas. crede mihi, Cæsarem non solum in tua fore potestate, sed etiam maximum beneficium te sibi dedisse iudicaturum, si huc te reijcis. uelim, idem Pompeius faciat: qui ut adduci tali tempore ad ullam condicionem possit, magis opto, quàm spero. sed, cum constiterit, & timere desierit; tum incipiam non desperare, tuam auctoritatem plurimum ualituram. Quòd Lentulum cos. meum uoluisti hic remanere; Cæsari gratum, mihi uero gratissimum mediusfidius fecisti. nam illum tanti facio, qui non Cæsarem magis diligam. qui si passus esset, nos secum, ut consueueramus, loqui; & non se totum etiam & etiam ab sermone nostro auertisset: minus miser, quàm sum, essem. nam caue putes, hoc tempore plus me quenquam cruciari; quòd eum, quem ante me diligo, uideo in consulatu quiduis potius esse, quàm consulem. quòd si uoluerit tibi obtemperare, & nobis de Cæsare credere, & consulatum reliquum Romæ peragere: incipiam sperare, etiam, consilio senatus, auctore te, illo relatore, Pompeium, & Cæsarem coniungi posse. quod si factum erit, me satis uixisse putabo. Factum Cæsaris de Corfinio totum me probaturum scito, & quo modo in huiusmodi re commodius cadere non potuit, quàm ut res sine sanguine confieret. Balbi mei, tuiq. aduentu delectatum te, ualde gaudeo. is quæcunque tibi de Cæsare dixit, quæq. Cæsar scripsit; scio re tibi pro-

babit, quæcunque fortuna eius fuerit, bellissime scripsisse. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

OMNIA mihi prouisa sunt, præter occultum, * & tum iter ad mare superum. hoc enim mari uti non possumus hoc tempore anni. illuc autem, quò spectat animus, et quò res uocat, quà ueniam? cedendum enim est celeriter; ne forte quà re impediar, atque alliger. nec uero ille me ducit, qui uidetur: quem ego hominem ἀπολιτικώταλον omnium iam ante cognoram, nunc uero etiam ἀςρατηγικώτατον. non me igitur is ducit, sed sermo hominum, qui ad me a Philotimo scribitur. is enim me ab optimatibus ait conscindi. quibus optimatibus, dij boni? qui nunc quo modo occurrunt, quo modo autem se uenditant Cæsari? municipia uero deum: nec simulant, ut cum de illo ægroto uota faciebant. sed plane, quidquid mali hic Pisistratus non fecerit, tam gratum est, quàm si alium facere prohibuerit. hunc propitium sperant: illum iratum putant. quas fieri censes ἀπαντήσεις ex oppidis? quos honores? metuunt, inquies. credo, sed hercule illum magis. huius insidiosa clementia delectantur: illius iracundiam formidant. iudices DCCCL, qui præcipue Cnæo nostro delectabantur, ex quibus quotidie aliquem uideo, nescio quas eius Lucerias horrent. itaque quæro, qui sint isti optimates, qui me exturbent, cum ipsi domi maneant. sed tamen, quicunque

sunt,

sunt, αἰδέομαι Τρῶας. etsi, qua spe proficiscar, uideo: coniungoq. me cum homine magis ad uastandam Italiam, quàm ad uincendum parato. domum quem expecto. & quidem, cum hæc scribebam IV. non. iam expectabam aliquid a Brundisio. quid autem aliquid? quàm inde turpiter fugisset, & uictor hic quà se referret, & quò. quod ubi audissem; si ille Appia ueniret, ego Arpinum cogitabam. Vale. *

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER IX.

CICERO S. D. ATTICO.

ETSI, cum tu has litteras legeres, putabam fore, ut scirem iam, quid Brundisij actum esset; nam Canusio VIII. Kal. profectus erat Cnæus; hæc autem scribebam prid. non. XIV. die postquam ille Canusio mouerat: tamen angebar singularum horarum expectatione; mirabarque, nihil allatum esse ne rumoris quidem: nam erat mirum silentium. sed hæc fortasse κενόσπουδα sunt: quæ tamen iam sciantur, necesse est. illud molestum, me adhuc inuestigare non posse, ubi Lentulus noster sit, ubi Domitius. quæro autem, quo facilius scire possim, quid acturi sint, ituri ne ad Pompeium, &, si sint, quà, quando ue ituri sint. urbem quidem iam refertam esse optimatium audio, Sosium, et Lupum, quos Cnæus noster ante putabat Brundisium uenturos esse, quàm se, ius dicere. hinc uero uulgo uadunt. etiam M'. Lepidus, quocum diem conterere solebam, cras cogitabat. nos autem in Formiano morabamur, quo citius audiremus. deinde Arpinum uolebamus. inde, iter quà maxime ἀναπάντητον esset, ad mare superum, remotis, siue omnino missis licto-

ribus

ribus. audio enim, bonis uiris, qui & nunc, & sæpe antea magno præsidio reip. fuerunt, hanc cunctationem nostram non probari, multaq. in me, & seuere in conuiuijs tempestiuis quidem disputari. cedamus igitur; &, ut boni ciues simus, bellum Italiæ terra, mariq. inferamus; & odia improborum rursus in nos, quæ iam extincta erant, incendamus; & Lucceij consilia, ac Theophanis persequamur. nam Scipio uel in Syriam proficiscitur, sorte; uel cum genero, honeste; uel Cæsarem fugit, iratum. Marcelli quidem, nisi gladium Cæsaris timuissent, manerent. Appius & eodem timore, & inimicitiarum recentium. & tamen, præter hunc, & C. Cassium, reliqui legati, Faustus pro quæs. ego unus, cui utrumuis liceret. frater accederet; quem socium huius fortunæ esse, non erat æquum: cui magis etiam Cæsar irasceretur: sed impetrare non possum, ut maneat. dabimus hoc Pompeio, quod debemus. nam me quidem alius nemo mouet; non sermo bonorum, qui nulli sunt; non caussa, quæ acta timide est, agetur improbe. uni uni hoc damus, nec id quidem roganti, nec suam caussam, ut ait, agenti, sed publicam. Tu quid cogites de transeundo in Epirum, scire sane uelim. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 2

ETSI *nonis Mart. die tuo, ut opinor, expectabam a te epistolam longiorem: tamen ad eam ipsam breuem, quam* III. *non.* ὑπὸ τὴν διάληψιν *de-*

disti, rescribendum putaui. Gaudere ais te, mansisse me; & scribis, in sententia te manere. mihi autem superioribus litteris uidebare non dubitare, quin cederem, ita, si & Cnæus bene comitatus conscendisset, et consules transissent. utrum, hoc tu parum commeministi, an ego non satis intellexi, an mutasti sententiam? sed aut ex epistola, quam expecto, perspiciam, quid sentias; aut alias abs te litteras eliciam. Brundisio nihil dum erat allatum. o rem difficilem, planeq. perditam. quàm nihil prætermittis in consilio dando: quàm nihil tamen, quod tibi ipsi placeat, explicas. non esse me una cum Pompeio, gaudes: ac proponis, quàm sit turpe me adesse, cum quid de illo detrahatur: nefas esse approbare. certe. contra igitur? dij, inquis, auerruncent. quid ergo fiet, si in altero scelus est, in altero supplicium? impetrabis, inquis, a Cæsare, ut tibi abesse liceat, et esse otioso. supplicandum igitur? miserum. quid, si non impetraro? et de triumpho erit, inquis, integrum. quid, si hoc ipso premar? accipiam? quid fœdius? negem? repudiari se totum, magis etiam, quàm olim in XX uiratu, putabit. ac solet, cum se purgat, in me conferre omnem illorum temporum culpam: ita me sibi fuisse inimicum, ut ne honorem quidem a se accipere uellem. quanto nunc hoc idem accipiet asperius? tanto scilicet, quanto et honor hic illo est amplior, & ipse robustior. Nam quòd negas te dubitare, quin magna in offensa sim apud Pompeium hoc tempore:

re: non uideo caussam, cur ita sit, hoc quidem tempo
re. qui enim, amisso Corfinio denique, certiorem me
sui consilij fecit, is queretur Brundisium me non ue
nisse, cum inter me, et Brundisium Cæsar esset?
deinde, etiam scit, ἀπαῤῥησίαστον esse in ea caussa que
relam suam. me putat de municipiorum imbecilli-
tate, de delectibus, de pace, de urbe, de pecunia,
de Piceno occupando plus uidisse, quàm se. sin, cum
potuero, non uenero: tum erit inimicus. quod ego
non eo uereor, ne mihi noceat: (quid enim faciet?
τὶς δ᾽ ἔστι δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν;)
sed quia ingrati animi crimen horreo. confido igi-
tur aduentum nostrum illi, quoquo tempore fue-
rit, ut scribis, ἀσμένιστον fore. Nam quod ais, si hic
temperantius egerit, consideratius consilium te da
turum: qui hic potest se gerere non perdite? uita,
mores, ante facta, ratio suscepti negotij, socij, ui-
res bonorum, aut etiam constantia. Vix dum epi-
stolam tuam legeram, cum ad me, currens ad il-
lum, Postumus Curtius uenit, nihil nisi classes lo-
quens, & exercitus. eripiebat Hispanias: tenebat
Asiam, Siciliam, Africam, Sardiniam: confe-
stim in Græciam persequebatur. eundum igitur
est, nec tam ut belli, quàm ut fugæ socij simus. nec
enim ferre potero sermones istorum, quicunque
sunt. non sunt enim certe, ut appellantur, boni.
sed tamen id ipsum scire cupio, quid loquantur: idq.
ut exquiras, meq. certiorem facias, te uehementer
rogo. Nos adhuc, quid Brundisii actum esset,

plane

plane nesciebamus. cum sciemus, tum ex re, & ex tempore consilium capiemus, sed utemur tuo. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

3

DOMITII *filius transiit Formias* VIII. *id. currens ad matrem Neapolim; mihiq. nuntiari iussit, patrem ad urbem esse; cum de eo curiose quæsisset seruus noster Dionysius. nos autem audieramus eum profectum siue ad Pompeium, siue in Hispaniam. id cuiusmodi sit, scire sane uelim. nam ad id, quod delibero, pertinet, si ille certe nusquam discessit, intelligere Cnæum, non esse faciles nobis ex Italia exitus, cum ea tota armis, præsidijsq. teneatur, hieme præsertim. nam, si commodius anni tempus esset; uel infero mari liceret uti. nunc nihil potest, nisi supero, transmitti, quò iter interclusum est. quæres igitur & de Domitio, & Lentulo. A Brundisio nulla adhuc fama uenerat: & erat hic dies* VII. *id. quo die, suspicabamur, aut pridie Brundisium uenisse Cæsarem. nam* K*alendis Arpis manserat. sed si Postumum audire uelles, persecuturus erat Cnæum: transiisse enim iam putabat, coniectura tempestatum, ac dierum. ego nautas eum non putabam habiturum: ille confidebat, & eo magis, quòd audita nauicularijs hominis liberalitas esset. sed, tota res Brundisina iam quo modo habeat se, diutius nescire non possum. Vale.*

CICERO

CICERO S. D. ATTICO.

4

EGO etsi tam diu requiesco, quàm diu aut ad te scribo, aut tuas litteras lego: tamen & ipse egeo argumento epistolarum, & tibi idem accidere certo scio. quæ enim soluto animo familiariter scribi solent, temporibus his excluduntur: quæ autem sunt horum temporum, ea iam contriuimus. sed tamen, ne me totum ægritudini dedam, sumpsi mihi quasdam tanquã θέσεις, quæ et politicæ sunt, et temporum horũ; ut et abducam animum ab querelis, et in eo ipso, de quo agitur, exercear. eæ sunt huiusmodi. Εἰ μενετέον ἐν τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ: τυραννουμένης δὲ αὐτῆς, εἰ παντὶ τρόπῳ τυραννίδος κατάλυσιν πειρατέον, κἂν μέλλῃ διὰ τοῦτο περὶ τῶν ὅλων ἡ πόλις κινδυνεύσειν. εἰ εὐλαβητέον τὸν καταλύοντα, μὴ αὐτὸς ἄρθηται. εἰ πειρατέον ἀρήγειν τῇ πατρίδι εἰρήνῃ μᾶλλον, ἢ πολέμῳ. εἰ πολιτικὸν τὸ ἡσυχάζειν ἀναχωρήσαντά ποι τῆς πατρίδος τυραννουμένης, ἢ διὰ παντὸς ἰτέον κινδύνου τῆς ἐλευθερίας πέρι. εἰ πόλεμον ἐπακτέον τῇ χώρᾳ, καὶ πολιορκητέον αὐτὴν τυραννουμένην. εἰ καὶ μὴ δοκιμάζοντα τὴν διὰ πολέμου κατάλυσιν τῆς τυραννίδος συναπογραπτέον ὅμως τοῖς ἀρίστοις. εἰ τοῖς εὐεργέταις, καὶ φίλοις συγκινδυνευτέον ἐν τοῖς πολιτικοῖς, κἂν μὴ δοκῶσιν εὖ βεβουλεῦσθαι περὶ τῶν ὅλων. εἰ ὁ μεγάλα τὴν πατρίδα εὐεργετήσας, δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο ἀνήκεστα παθὼν, καὶ φθονηθεὶς, κινδυνεύσειν ἂν ἐθελοντὴς ὑπὲρ τῆς πατρίδος: ἢ ἀφετέον αὐτῷ ἑαυτοῦ ποτε, καὶ τῶν οἰκειοτάτων ποιεῖσθαι πρό-

νοιαν ἀφεμένῳ τὰς πρὸς τοὺς ἰσχύοντας διαπολιτείας. in his ego me consultationibus exercens, & disserens in utranque partem tum græce, tum latine, & abduco parumper animum a molestijs, & τῶν προύργου τί delibero. Sed uereor, ne tibi ἄκαιρος sim. si enim recte ambulauit is, qui hanc epistolam tulit, in ipsum tuum diem incidit. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

5

NATALI die tuo scripsisti epistolam ad me plenam consilij, summæq. tum beneuolentiæ, tum etiam prudentiæ. eam mihi Philotimus postridie, quàm a te acceperat, reddidit. Sunt ista quidem, quæ disputas, difficillima, iter ad superum, nauigatio infero, discessus Arpinum, ne hunc fugisse; mansio Formijs, ne obtulisse nos gratulationi uideamur: sed miserius nihil, quàm ea uidere, quæ tamen iam, iam inquam uidenda erunt. Fuit apud me Postumus: scripsi ad te, quàm grauis. uenit ad me etiam Q. Fusius, quo uultu, quo spiritu? properans Brundisium, scelus accusans Pompeij, leuitatem, & stultitiam senatus. hæc qui in mea uilla non feram, cur tum in curia potero ferre? Age, finge me quamuis ἀστομάχως hæc ferentem: quid illa, dic M. Tulli, quem habebunt exitum? Et omitto caussam reip. quam ego amissam puto cum uulneribus suis, tum medicamentis his, quæ parantur. de Pompeio quid agam? cui plane (quid enim negem?) succensui. semper enim caus-

ſæ euentorum magis mouent, quàm ipſa euenta. hæc igitur mala, quibus maiora eſſe quæ poſſunt? conſiderans, uel potius iudicans eius opera accidiſſe, & culpa, inimicior eram huic, quàm ipſi Cæſari. ut maiores noſtri funeſtiorem diem eſſe uolue runt Allienſis pugnæ, quàm urbis captæ; quòd hoc malum ex illo; itaque alter religioſus etiã nunc dies, alter in uulgus ignotus: ſic ego, decem annorum peccata recordans, in quibus inerat ille etiam annus, qui nos, hoc defendente, ne dicam grauius, afflixerat; præſentisq́. temporis cognoſcens temeritatem, ignauiam, negligentiam, ſuccenſebam. ſed ea iam mihi exciderunt. beneficia eiuſdem cogito, cogito etiam dignitatem. intelligo ſerius equidem, quàm uellem, propter epiſtolas, ſermonesq́. Balbi; ſed uideo plane, nihil aliud agi, nihil actum ab initio, quàm ut hũc occideret. ego igitur. ſi quis apud Homerum, cum ei & mater, & dea dixiſſet,

Αὐτίκα γάρ τοι ἔπειτα μεθ' Ἕκτορα πότμος ἕτοιμος,

matri ipſe reſpondit,

Αὐτίκα τεθναίην, ἐπεὶ οὐκ ἄρ' ἔμελλον ἑταίρῳ
Κτεινομένῳ ἐπαμῦναι. *quid, ſi non* ἑταίρῳ *ſolum, ſed etiam* εὐεργέτῃ? *adde, tali uiro, talem cauſſam agenti. et ego uero hæc officia mercanda uita puto. optimatibus uero tuis nihil confido, nihil iam ne inſeruio quidem. uideo, ut ſe huic dent, ut daturi ſint. quidquam tu illa putas fuiſſe de ualetudine decreta municipiorum præ his de uictoria gratulationibus? timent, inquies. at ipſi tum ſe timuiſſe dicunt.*

cunt. ſed uideamus, quid actum ſit Brundiſii. ex eo fortaſſe mea conſilia naſcẽtur, aliæq. litteræ. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 6

NOS *adhuc Brundiſio nihil. Roma ſcripſit Balbus, putare iam Lentulum cos. tranſmiſiſſe, nec eum a minore Balbo conuentum; quòd is hoc iam Canusij audiſſet: inde ad ſe eum ſcripſiſſe: cohorteſq. ſex, quæ Albæ fuiſſent, ad Curtium Minucia tranſiiſſe: id Cæſarem ad ſe ſcripſiſſe, & breui tempore eum ad urbem futurum. ego utar tuo conſilio: neque me in Arpinum hoc tempore abdam. etſi, Ciceroni meo togam puram cum dare Arpini uellem, hanc eram ipſam excuſationem relicturus ad Cæſarem. ſed fortaſſe in eo ipſo offendetur, cur non Romæ potius. ſed tamen, ſi eſt conueniendus, hic potiſſimum. tum reliqua uidebimus, id eſt & quò, & quà, & quando. Domitius, ut audio, in Coſſano, & quidem, ut aiunt, paratus ad nauigandum: ſi in Hiſpaniam, non probo: ſi ad Cnæum, laudo: quouis potius certe, quàm ut Curtium uideat; quem ego patronus aſpicere non poſſum. quid alios? ſed, opinor, quieſcamus; ne noſtram culpam coarguamus; qui, dum urbem, id eſt patriam, amamus, dumq. rem conuenturam putamus, ita nos geſſimus, ut plane intercluſi, captiq. ſimus. Scripta iam epiſtola, Capua litteræ ſunt allatæ hoc exemplo. Pompeius mare tranſiit cum omnibus militibus, quos ſecum habuit. hic numerus eſt hominum*

minum millia XXX, & conſules duo, & tribuni pl. & ſenatores, qui fuerant cum eo, omnes cum uxoribus, & liberis. Conſcendiſſe dicitur ad IV. non. Mart. ex ea die fuere ſeptentriones uenti. naues, quibus uſus non eſt, omnes aut præcidiſſe, aut incendiſſe dicunt. de hac re litteræ L. Metello trib. pl. Capuam allatæ ſunt ab Clodia ſocru, quæ ipſa tranſiit. ante ſolicitus eram, & angebar, ſicut res ſcilicet ipſa cogebat, cum conſilio explicare nihil poſſem: nunc autem, poſtquam Pompeius, & conſules ex Italia exierunt, nõ angor, ſed ardeo dolore.

– οὐδέ μοι ἦτορ
ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκτημαι.

non ſum, inquam, mihi crede, mentis compos: tantum mihi dedecoris admiſiſſe uideor. me non primum cum Pompeio, qualicunque conſilio uſo, deinde cum bonis eſſe, quamuis cauſſa temere inſtituta? præſertim cum ij ipſi, quorum ego cauſſa timidius me fortunæ committebam, uxor, filia, Cicerones pueri, me illuc ſequi mallent, hoc turpe, & me indignum putarent. nam Quinctus quidem frater, quidquid mihi placeret, id rectum ſe putare aiebat, id animo æquiſſimo ſequebatur. tuas nunc epiſtolas a primo lego. hæ me paullum recreant. primæ monent, & rogant, ne me proijciam. proximæ gaudere te oſtendunt, me remanſiſſe. eas cum lego, minus mihi turpis uideor, ſed tam diu, dum lego: deinde emergit rurſum dolor, et αἰσχροῦ φαντασία. Quamobrem obſecro te, mi Tite, eripe

mihi

mihi hunc dolorem, aut minue saltem, aut consolatione, aut consilio, aut quacunque re potes. quid tu autem possis? aut quid homo quisquam? uix iam deus. equidem illud molior, quod tu mones, sperasq. fieri posse; ut mihi Cæsar concedat, ut absim, cum aliquid in senatu contra Cnæum agatur. sed timeo, ne non impetrem. uenit ab eo Furnius: (ut quidem scias, quos sequamur: Q. Titinij filium cũ Cæsare esse nuntiat) sed illum maiores mihi gratias agere, quàm uellem. quid autem me roget, (paucis ille quidem uerbis, sed ἐν δυνάμει) cognosce ex ipsius epistola. me miserum, quòd tu non ualuisti. una fuissemus: consilium certe non defuisset, σύν τε δύ' ἐρχομένω. sed acta ne agamus: reliqua paremus. me adhuc hæc duo fefellerunt, initio spes compositionis; qua facta uolebam, ut populari, ut ea * solicitudine senectutem nostrã liberari: deinde bellum crudele, & exitiosum suscipi a Pompeio intelligebam. melioris mediusfidius ciuis, & uiri putabam, quouis supplicio affici, quàm illi crudelitati non solum præesse, uerum etiam interesse. uidetur uel mori satius fuisse, quàm esse cum ijs. Ad hæc igitur cogita, mi Attice, uel potius excogita. quemuis euentum fortius feram, quàm hunc dolorem. Vale. Cæsar imp. S. D. Ciceroni imp. Cum Furnium nostrum tantum uidissem; neque loqui, neque audire me commodo potuisset; cum properarem, atque essem in itinere, præmissis iam legionibus: præterire tamen non potui, quin & scriberem

rem ad te, & illum mitterem, gratiasq́. agerem. etsi hoc officium & feci sæpe, & sæpius mihi facturus uideor: ita de me mereris. in primis a te peto, quoniam confido me celeriter ad urbem uenturum, ut te ibi uideam; ut tuo consilio, gratia, dignitate, ope omnium rerum uti possim. Ad propositum reuertar: festinationi meæ, breuitatiq́. litterarum ignosces. reliqua ex Furnio cognosces. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

7

SCRIPSERAM ad te epistolam, quam darem IV. id. sed eo die is, cui dare uolueram, non est profectus. uenit autem eo ipso die ille celeripes, quem Saluius dixerat: attulit uberrimas tuas litteras; quæ mihi quiddam, quo starem, instillarunt. recreatum enim me non queo dicere. sed plane τὸ συνέχον effecisti. ego enim non iam id ago, mihi crede, ut prosperos exitus consequar. sic enim uideo, nec, duobus his uiuis, nec, hoc uno, nos unquam remp. habituros. ita neque de otio nostro spero iam, nec ullam acerbitatem recuso. unum illud extimescebam, ne quid turpiter facerem, uel, dicam, iam effecissem. sic ergo habeto, salutares te mihi litteras misisse, neque solum has longiores, quibus nihil potest esse explicatius, nihil perfectius, sed etiã illas breuiores, in quibus hoc mihi iucundissimum fuit, consilium, factumq́. nostrum ab Sexto probari. pergratumq́. mihi tu fecisti; a quo diligi me, &, quid rectum sit, intelligi, scio. Longior uero

tua epiſtola non me ſolum, ſed meos omnes ægritu dine leuauit. itaque utar tuo conſilio, & ero in For miano: ne aut ad urbem ἀπάντησις mea animaduer tatur; aut, ſi nec hic, nec illic eum uidero, deuita- tum ſe a me putet. Quod autem ſuades, ut ab eo petam, ut mihi concedat, ut idem tribuam Pom peio, quod ipſi tribuerim: id me iam pridem agere intelliges ex litteris Balbi, & Oppij: quarum ex- empla tibi miſi: miſi etiam Cæſaris ad eos ſana men te ſcriptas: quo modo in tanta inſania? ſin mihi Cæ- ſar hoc non concedat; uideo tibi illud placere, me πολίτευμα de pace ſuſcipere: in quo non extimeſco periculum. cum enim tot impendeant, cur non ho- neſtiſſimo depaciſci uelim? ſed uereor, ne Pompe- io quid oneris imponam;

μή μοι γοργείην κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου

intorqueat. mirandum enim in modum Cnæus no- ſter Sullani regni ſimilitudinem concupiuit. εἰδώς σοι λέγω. nihil, inquam, ille minus obſcure tulit. Cum hoc ne igitur, inquies, eſſe uis? Beneficium ſequor, mihi crede, non cauſſam, ut in Milone, ut in. ſed hactenus. Cauſſa igitur non bona eſt? immo opti- ma: ſed agetur (memento) fœdiſſime. primum, conſilium eſt, ſuffocare urbem, & Italiam fame: deinde, agros uaſtare, urere, pecunijs locupletum non abſtinere. ſed, cum eadem metuam ab hac par te; ſi illinc beneficium non ſit, rectius putem quid- uis domi perpeti: ſed ita meruiſſe illum de me puto, ut ἀχαριστίας crimen ſubire non audeam. quanquã

a te eius quoque rei iuſta defenſio eſt explicita. De triumpho tibi aſſentior. quem quidem totum facile, & libenter abiecero. egregie probo fore, ut, dum agamus, ὁ πλοῦς ὡραῖος obrepat: ſi modo, inquis, ſatis ille erit firmus. eſt firmior etiam, quàm putabamus. de iſto licet bene ſperes. promitto tibi, ſi ualebit, tegulam illum in Italia nullam relicturum. te ne igitur ſocio? contra mehercule meum iudicium, & contra omnium antiquorum auctoritatem: nec tam ut illa adiuuem, quàm ut hæc ne uideam, cupio diſcedere. noli enim putare tolerabiles horum inſanias, nec uniuſmodi fore. etſi quid te horum fugit, legibus, iudicijs, ſenatu ſublato, libidines, audacias, ſumptus, egeſtates tot egentiſſimorum hominum nec priuatas poſſe res, nec remp. ſuſtinere? abeamus igitur qualibet nauigatione: etſi id quidem, ut tibi uidebitur: ſed certe abeamus. ſciemus enim, id quod expectas, quid Brundiſii actum ſit. Bonis uiris quòd ais probari, quæ adhuc fecerimus, ſciriq. ab ijs non profectis: ualde gaudeo; ſi eſt nunc ullus gaudendi locus. *

De Lentulo inueſtigabo diligentius: id mandaui Philotimo, homini forti, ac nimium optimati. Extremum eſt, ut tibi argumentum ad ſcribendum fortaſſe iam deſit. nec enim alia de re nunc ulla ſcribi poteſt: & de hac quid iam amplius inueniri poteſt? ſed quoniam & ingenium ſuppeditat, (dico mehercule, ut ſentio) & amor, quo & meum ingenium incitatur: perge, ut facis, & ſcri-

 be,

be, quantum potes. In Epirum quòd me non inuitas, comitem non molestum: subirascor: sed uale. nam, ut tibi ambulandum, ungendum, sic mihi dormiendum. etenim litteræ tuæ mihi somnum attulerunt. Cenantibus pridie idus nobis, ac noctu quidem, Statius a te epistolam breuem attulit. De L. Torquato quid modo quæris? non modo Lucius, sed etiam Aulus profectus est, alij multi. De Reatinorum corona, quod scribis; moleste fero, in agro Sabino sementem fieri proscriptionis. Senatores multos esse Romæ, nos quoque audieramus. ecquid potes dicere, cur exierint? In his locis opinio est, coniectura magis, quàm nuntio, aut litteris, Cæsarem Formijs ad XI. K*al. Apr. fore. hic ego uellem habere Homeri illam Mineruam simulatam Mentori, cui dicerem:*

Μέντορ πῶς τ' ἄρ ἴω, πῶς τ' ἄρ προσπτύσομαι αὐτόν?

nullam rem unquam difficiliorem cogitaui: sed cogito tamen; nec ero, ut in malis, imparatus. sed cura, ut ualeas. puto enim diem tuum heri fuisse.

Cæsar Oppio, Cornelio S. Gaudeo mehercule uos significare litteris, quàm ualde probetis ea, quæ apud Corsinium sunt gesta. consilio uestro utar libenter, & hoc libentius, quòd mea sponte facere constitueram, ut quamlenissimum me præberem; & Pompeium, darem operam, ut reconciliarem. tentemus, hoc modo si possumus omnium uoluntates recuperare, & diuturna uictoria uti: quoniam reliqui crudelitate odium effugere non potue-

tuerunt, neque uictoriam diutius tenere, præter unum L. Sullam, quem imitaturus non sum. hæc noua sit ratio uincendi; ut misericordia, & liberalitate nos muniamus. id quemadmodum fieri possit, non nulla mihi in mentem ueniunt, & multa reperiri possunt. De his rebus, rogo uos, ut cogitationem suscipiatis. Cn. Magium, Pompeij præfectum, deprehendi: scilicet meo instituto usus sum, & eum statim missum feci. iam duo præfecti fabrum Pompeij in meam potestatem uenerunt, & a me missi sunt. si uolent grati esse, debebunt Pompeium hortari, ut malit mihi esse amicus, quàm ijs, qui & illi, & mihi semper fuerunt inimicissimi: quorum artificijs effectum est, ut resp. in hunc statum perueniret. Vale. Balbus Ciceroni imp. S. Subito, postea quàm litteras communes cum Oppio ad te dedi, ab Cæsare epistolam accepi, cuius exemplum tibi misi; ex quibus perspicere poteris, quàm cupiat concordiam, & Pompeium reconciliare, & quàm remotus sit ab omni crudelitate: quod eum sentire, ut debeo, ualde gaudeo. De te, & tua fide, & pietate idem meherculc, mi Cicero, sentio, quod tu, non posse tuam famam & officium sustinere, ut contra eum arma feras, a quo tantum beneficium te accepisse prædices. Cæsarem hoc idem probaturum, exploratum, pro singulari eius humanitate, habeo: eiq. cumulatissime satisfacturum te certo scio, cum nullam partem belli contra eum suscipias, neque socius

eius aduersarijs fueris. atque hoc non solum in te, tali, & tanto uiro, satis habebit; sed etiam mihi ipse sua concessit bonitate, ne in ijs castris essem, quæ contra Lentulum, aut Pompeium futura essent; quorum beneficia maxima haberem: sibiq. satis esse dixit, si togatus urbana officia sibi præstitissem; quæ etiam illi, si uellem, præstare possem. itaque nunc Romæ omnia negotia Lentuli procuro, sustineo; meumq. officium, fidem, pietatem ijs præsto. sed mehercule rursus tam abiectam compositionis spem non desperatissimam esse puto: quoniam Cæsar est ea mente, qua optare debemus. hac re mihi placet, si tibi uidetur, te ad eum scribere, & ab eo præsidium petere, ut petisti a Pompeio, me quidem approbante, temporibus Milonianis. præstabo (si Cæsarem bene noui) eum prius tuæ dignitatis, quàm suæ utilitatis rationem habiturum. Hæc quàm prudenter tibi scribam, nescio: sed illud certe scio, me ab singulari amore, ac beneuolentia, quæcunque scribo, tibi scribere: quòd te (ita, incolumi Cæsare, moriar) tanti facio, ut paucos æque ac te caros habem. De hac re cum aliquid constitueris, uelim mihi scribas. nam non mediocriter laboro, ut utrique, ut uis, tuam beneuolentiam præstare possis: quam meher cule te præstaturum confido. Fac ualeas.

Balbus, & Oppius S. D. M. Ciceroni. Nedum hominum humilium, ut nos sumus, sed etiam amplissimorum uirorum consilia ex euentu, non ex uo-

uoluntate, a plerisque probari solent: tamen freti tua humanitate, quod uerissimum nobis uidebitur, de eo, quod ad nos scripsisti, tibi consilium dabimus: quod si non fuerit prudens, at certe ab optima fide, & optimo animo proficiscetur. Nos, nisi id, quod nostro iudicio Cæsarem facere oportere existimamus, ut, simul Romam uenerit, agat de reconciliatione gratiæ suæ, & Pompeij; id eum facturum, ex ipso cognouissemus: te hortari desineremus, ut uelles his rebus interesse, quo facilius, & maiore cum dignitate per te, qui utrique es coniunctus, res tota confieret: aut, si ex contrario putaremus, Cæsarem id non facturum; & eum uelle cum Pompeio bellum gerere, sciremus; nunquam tibi suaderemus, contra hominem optime de te meritum arma ferres; sicuti te semper orauimus, ne contra Cæsarem pugnares. sed cum etiamnum, quid facturus Cæsar sit, magis opinari, quàm scire, possimus; non possumus nisi hoc, non uideri eam tuam esse dignitatem, neque fidem omnibus cognitam, ut contra alterutrum, cum utrique sis maxime necessarius, arma feras: & hoc, non dubitamus, quin Cæsar pro sua humanitate maxime sit probaturus. nos tamen (si tibi uidebitur) ad Cæsarem scribemus, ut nos certiores faciat, quid in hac re acturus sit. a quo si erit nobis rescriptum, statim, quæ sentiemus, ad te scribemus, & tibi fidem faciemus, nos ea suadere, quæ nobis uidentur tuæ dignitati, non Cæsaris rationi, esse utilissi-

ma. & hoc Cæsarem, pro sua indulgentia in suos, probaturum putamus. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

TRES epistolas tuas accepi postridie iduum: erant autem IV. III. prid. id. datæ. igitur antiquissimæ cuique primum respondebo. Assentio tibi, ut in Formiano potissimum commorer. & iam de * supero mari plaboque, ut antea ad te scripsi, et quonam modo possem uoluntate eius nullam reip. partem attingere. Quod laudas, quia obliuisci me scripsi ante facta, & dicta nostri amici: ego uero ita facio: quin ea ipsa, quæ a te commemorantur, secus ab eo in me ipsum facta esse, non memini: tanto plus apud me ualere beneficij gratiam, quàm iniuriæ dolorem, uolo. faciamus igitur, ut censes, colligamusq. nos: festiuo enim simili urus decurro, at* que cursu. θέσεις meas commentari non desino: sed sunt quædam earum perdifficiles ad iudicandum. De optimatibus, sit sane ita, ut uis: sed nosti illud, Διόνυσος ἐν Κορίνθῳ. Titinij filius apud Cæsarem est. Quod autem quasi uereri uideris, ne mihi tua consilia displiceant: me uero nihil delectat aliud, nisi consilium, & litteræ tuæ. quare fac, ut ostendis, ne destiteris ad me, quidquid tibi in mentem uenerit, scribere. mihi nihil potest esse gratius. Venio ad alteram nunc epistolam. Recte non credis de numero militum. ipso dimidio plus scripsit Clodia. falsum etiam de corruptis na-

uibus.

uibus. Quod consules laudas; ego quoque animum laudo, consilium reprehendo. discessu enim illorum, actio de pace sublata est: quam quidem ego meditabar: itaque postea Demetrij librum de concordia tibi remisi, & Philotimo dedi. nec uero dubito, quin exitiosum bellum impendeat, cuius initium ducetur à fame. & me tamen doleo non interesse huic bello; in quo tanta uis sceleris futura est, ut, cum parentes non alere nefarium sit, nostri principes antiquissimam, & sanctissimam parentem patriam fame necandam putent. atque hoc non opinione timeo, sed interfui sermonibus. omnis hæc classis Alexandria, Colchis, Tyro, Sidone, Andro, Cypro, Pamphylia, Licia, Rhodo, Chio, Byzantio, Lesbo, Smyrna, Mileto, Co, ad intercludendos commeatus Italiæ, & ad occupandas frumentarias prouincias comparatur. at quàm uenit iratus, & ijs quidem maxime, qui eam maxime saluam uolebant, quasi relictus ab ijs, quos reliquit. itaque mihi dubitanti, quid me facere par sit, permagnum pondus affert beneuolentia erga illum; qua dempta, perire melius esset in patria, quàm patriam seruando euertere. De septentrione, plane ita est. metuo, ne uexetur Epirus. sed quem tu locum Græciæ non direptum iri putas? prædicat enim palam, & militibus ostendit, se largitione ipsa superiorem, quàm hunc, fore. Illud me præclare admones, cum illum uidero, ne nimis indulgenter, & ut cum grauitate potius loquar. plane sic faciendum. Arpinum,

cum

cum eum conuenero, cogito; ne forte aut absim, cum ueniet, aut cursem huc illuc uia deterrima. Bibulum, ut scribis, audio uenisse, & redisse prid. id. Philotimum, ut ais epistola tertia, expectabas: at ille idibus a me profectus est. eo serius ad tuam illam epistolam, cui ego statim rescripseram, redditæ sunt meæ litteræ. De Domitio, ut scribis, ita opinor esse, ut & in Cossano sit, et consilium eius ignoretur. Iste omnium turpissimus, et sordidissimus, qui consularia comitia a prætore ait haberi posse, est idem, qui semper in rep. fuit. itaque nimirum hoc illud est, quod Cæsar scribit in ea epistola, cuius exemplum ad te misi, se uelle uti consilio *meo: age, esto hoc commune:* gratia: *ineptum id quidem: sed, puto, hoc simulat ad quasdam senatorum sententias:* dignitate, *fortasse sententia consularis. illud extremum est,* ope omnium rerum. *id, ego suspicari cœpi tum ex tuis litteris, aut hoc ipsum esse, aut non multo secus. nam permagni eius interest, rem ad interregnum non uenire. id assequitur, si per prætorem consules creantur. nos autem in libris habemus, non modo consules a prætoribus, sed ne prætores quidem creari ius esse, idq. factum esse nunquam: consules, eo non esse ius, quòd maius imperium a minore rogari non sit ius: prætores autem, cum ita rogentur, ut collegæ consulum sint, quorum est maius imperium. aberit non longe, quin hoc a me decerni uelit, neque sit contentus Galba, Scæuola, Cassio, Antonio.*

- τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών.

ſed quanta tempeſtas impendeat, uides. Qui tranſierint ſenatores, ſcribam ad te, cum certum habebo. De re frumentaria recte intelligis; quæ nullo modo adminiſtrari ſine uectigalibus poteſt: nec ſine cauſſa et eos, qui circum illum ſunt, omnia poſtulantes, & bellum nefarium times. Trebatium noſtrum, etſi, ut ſcribis, nihil bene ſperat, tamen uidere ſane uelim. quem fac horteris, ut properet. oportune enim ad me ante aduentum Cæſaris uenerit. De Lanuino, ſtatim, ut audiui Phameam mortuum, optaui, ſi modo eſſet futura reſp. ut id aliquis emeret meorum: neque tamen ad te, qui maxime meus, cogitaui. ſciebam enim, de quoto anno, & quantum in ſolo, ſolere quærere: neque ſolum Romæ, ſed etiam Deli tuum digamma uideram. ueruntamen ego illud, quanquam eſt bellum, minoris æſtimo, quàm æſtimabatur Marcellino conſule; cum ego iſtos hortulos propter domum, Antij quam tum habebam, iucundiores mihi fore putabam, & minore impenſa, quàm ſi Tuſculanum refeciſſem. uolui HS Q. egi per prædem, illi daret, Antij cum haberet uenale: noluit. ſed nunc omnia iſta iacere puto propter nummorum caritatem. mihi quidem erit aptiſſimum, uel nobis potius, ſi tu emeris. ſed eius dementias caue contemnas. ualde eſt uenuſtum. quanquam mihi iſta omnia iam addicta uaſtitati uidentur. Reſpondi epiſtolis tribus: ſed

ſed expecto tuas. nam me adhuc tuæ litteræ ſuſtentarunt. Dat. Liberalibus.

CICERO S. D. ATTICO. 9

NIHIL *habebam, quod ſcriberem: neque enim noui quidquam audieram: et ad tuas omnes reſcripſeram pridie: ſed, cum me ægritudo non ſolum ſomno priuaret, uerum ne uigilare quidem ſine ſummo dolore pateretur; tecum ut quaſi loquerer, in quo uno acquieſco, hoc neſcio quid, nullo argumento propoſito, ſcribere inſtitui. Amens mihi fuiſſe uideor a principio, et me una hæc res torquet, quòd non omnibus in rebus labentem, uel potius ruentem Pompeium tãquam unus manipularis ſecutus ſim. uidi hominem* XIV. K*al Febr. plenum formidinis. illo ipſo die ſenſi, quid ageret. nunquam mihi poſtea placuit: nec unquam aliud in alio peccare deſtitit.* * *nihil interim ad me ſcire, nihil niſi fugam cogitare. quid quæris? ſicut* ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς *alienantur immundæ, inſulſæ, indecoræ: ſic me illius fugæ, negligentiæq. deformitas auertit ab amore. nihil enim dignum faciebat, quare eius fugæ comitem me adiungerem. nunc emergit amor: nunc deſiderium ferre non poſſum: nunc mihi nihil libri, nihil litteræ, nihil doctrina prodeſt. itaque dies & noctes, tanquam auis illa, mare proſpecto, euolare cupio. do, do pœnas temeritatis meæ. etſi quæ fuit illa temeritas? quid feci non conſideratiſſime? ſi enim nihil*

præter fugam quæreretur; fugiſſem libentiſſime: ſed genus belli crudeliſſimi, & maximi, quod, non dum uident homines, quale futurum ſit, perhorrui. quæ minæ municipijs? quæ nominatim uiris bonis? quæ denique omnibus, qui remanſiſſent? quàm crebro illud? Sulla potuit; ego non potero? mihi autem hæſerunt illa. Male Tarquinius, qui Porſenam, qui Octauium Mamilium contra patriam: impie Coriolanus, qui auxilium petijt a Volſcis: recte Themiſtocles, qui mori maluit: nefarius Hippias, Piſiſtrati filius, qui in Marathonia pugna cecidit, arma contra patriam ferens. At Sulla, at Marius, at Cinna recte. immo iure fortaſſe: ſed quid eorum uictoria crudelius? quid funeſtius? huius belli genus fugi, & eo magis, quòd crudeliora etiam cogitari, & parari uidebam. me, quem non nulli conſeruatorem iſtius urbis, quem parentem eſſe dixerunt, Getarum, & Armeniorum, & Colchorum copias ad eam adducere? me meis ciuibus famem, uaſtitatem inferre Italiæ? hunc primum mortalem eſſe, deinde etiam multis modis poſſe extingui cogitabam: urbem autem, & populum noſtrum ſeruandum ad immortalitatem, quantum in nobis eſſet, putabam. & tamen ſpes quædam me obtentabat, fore, ut aliquid conueniret potius, quàm aut hic tantum ſceleris, aut ille tantum flagitij admitteret. alia res nunc tota eſt, alia mea. Sol, ut eſt in tua quadam epiſtola, excidiſſe mihi e mundo uidetur. ut ægroto, dum anima

eſt,

est, spes esse dicitur; sic ego, quoad Pompeius in Italia fuit, sperare non destiti. hæc me fefellerunt; et, ut uerum loquar, ætas iam a diuturnis laboribus deuexa ad otium, domesticarum me rerum delectatione molliuit. nunc siue periculo experiundum erit, experiar certe, ut hinc auolem. ante oportuit fortasse: sed ea, quæ scripsisti, me tardarunt, & auctoritas maxime tua. nam cum ad hunc locum uenissem, euolui uolumen epistolarum tuarum, quod ego sub signo habeo, seruoq. diligentissime. erat igitur in ea, quam X. Kal. Febr. dederas, hoc modo. SED uideamus, & Cnæus quid agat, et illius rationes quorsum fluant. quòd si iste Italiam relinquet; faciet omnino male, &, ut ego existimo, ἀλογίστως; sed tum demum consilia nostra commutanda erunt. Hoc scribis post diem quartum, quàm ab urbe discessimus. deinde VIII. Kal. Febr. TANTVM MODO Cnæus noster ne, ut urbē ἀλογίστως reliquit, sic Italiam relinquat. Eodem die das alteras litteras, quibus mihi consulenti planissime respondes: est enim sic. SED uenio ad consultationem tuam. si Cnæus Italia cedit, in urbem redeundum puto. qui enim finis peregrinationis? hoc mihi plane hæsit: & nunc ita uideo, infinitum bellum iunctum miserrima fuga; quam tu peregrinationē ὑποκορίζῃ. Sequitur χρησμὸς VI. Kal. Febr. EGO, si Pompeius manet in Italia, nec res ad pactionem uenit, longius bellum puto fore: sin Italiam relinquit, ad posterum bellum ἄσπονδον strui existimo.

huius

Huius igitur belli ego particeps, & ſocius, et adiutor eſſe cogor; quod & ἄσπονδον, & cum ciuibus. Deinde VI. *id. Febr. cum iam plura audires de Pō-peij conſilio, concludis epiſtolam quandam hoc modo.* EGO *quidem tibi non ſim auctor, ſi Pompeius Italiam relinquit, te quoque profugere. ſummo enim periculo facies, nec reip. proderis; cui quidem poſterius poteris prodeſſe, ſi manſeris. Quem φιλόπατριν, ac πολιτικὸν hominis prudentis, et amici tali admonitu non moueret auctoritas? Deinceps* III. *id. Feb. iterum mihi reſpondes conſulenti, ſic.* QVOD *quæris a me, fugam ne fidam, an morā deferendam utiliorem putem: ego uero in præſentia* * *ſubitum diſceſſum, & præcipitem profectionem cum tibi, tum ipſi Cnæo inutilem, & periculoſam puto: & ſatius eſſe exiſtimo, uos diſpertitos, et in ſpeculis eſſe: ſed mediusfidius turpe nobis puto eſſe de fuga cogitare. Hoc turpe Cnæus noſter biennio ante cogitauit: ita Sullaturit animus eius, & proſcripturit diu. Inde, ut opinor, cum tu ad me quædam γενικώτερον ſcripſiſſes, & ego mihi a te quædam ſignificari putaſſem, ut Italia cederem; deteſtaris hoc diligenter* XI. *Kal. Mart.* EGO *uero nulla epiſtola ſignificaui, ſi Cnæus Italia cederet, ut tu una cederes: aut, ſi ſignificaui, non dico fui incōſtans, ſed demens. In eadem epiſtola alio loco.* NIHIL *relinquitur, niſi fuga: cui te ſocium neutiquam puto eſſe oportere, nec unquam putaui. Totam autem hanc deliberationem euoluis accuratius in litteris*

VII. Kal. Mart. datis. SI M'. Lepidus, et L. Volcatius remanent, manendum puto, ita, ut, si saluus sit Pompeius, & constiterit alicubi, hanc νεκύαν relinquas, & te in certamine uinci cum illo facilius patiaris, quàm cum hoc in ea, quæ perspicitur futura, colluuie regnare. Multa disputas huic sententiæ conuenientia. inde ad extremum. QVID SI, inquis, Lepidus, & Volcatius discedunt? plane ἀπορῶ. quod euenerit igitur, et quod egeris, id σερκτέον putabo. Si tum dubitares, nunc certe non dubitas, istis manentibus. Deinde in ipsa fuga V. Kal. Mart. INTEREA non dubito, quin in Formiano mansurus sis. commodissime enim τὸ μέλλον ibi καραδοκήσεις. Ad Kal. Mart. cum ille quinctum iam diem Brundisij esset. TVM poterimus deliberare, non scilicet integra re, sed certe minus infracta, quàm si una proieceris te. Deinde IV. non. Mart. ὑπὸ τὴν λῆψιν cum breuiter scriberes, tamen ponis hoc. CRAS scribam plura, & ad omnia: hoc tamen dicam, non pœnitere me consilij de tua mansione: &, quanquam magna solicitudine, tamen, quia minus mali puto esse, quàm in illa profectione, maneo in sententia, et gaudeo te mansisse. Cum uero iam angerer, & timerem, ne quid a me dedecoris esset admissum; III. non. Mart. TAMEN, te non esse una cum Pompeio, non fero moleste. postea, si opus fuerit, non erit difficile: & illi, quoquo tempore fiet, erit ἀσμένισον. sed hoc ita dico: si hic, qua ratione initium fecit, eadem

cetera

cętera aget, ſincere, temperate, prudenter; ual-
de uidero, & conſideratius utilitati noſtræ conſu-
luero. VII. id. Mart. ſcribis, Peduceo quoque no-
ſtro probari, quòd quierim: cuius auctoritas mul-
tum apud me ualet. His ego tuis ſcriptis me conſo-
lor, ut nihil a me adhuc delictum putem. tu modo
auctoritatem tuam defendito aduerſus me. nihil o-
pus eſſe, conſcius ego, alijs. ego, ſi nihil peccaui, re-
liqua tuebor. ad ea tute hortare, et me omnino tua
cogitatione adiuua. Hic nihil dum de reditu Cæſaris
audiebatur. Ego his litteris hoc tamen profeci: per-
legi omnes tuas, & in eo acquieui. Lentulum no-
ſtrum ſcis Puteolis eſſe: quod cum è uiatore quo-
dam eſſet auditum, qui ſe diceret, eum in Appia,
cum is paullum lecticam aperuiſſet, cognoſſe, etſi
uix ueri ſimile, miſi tamen Puteolos pueros, qui
perueſtigarent, & ad eum litteras. inuentus eſt
uix, in hortis ſuis ſe occultans: litterasq. mihi remi
ſit, mirifice gratias agens Cæſari: de ſuo autem con
ſilio C. Cæcio mandata ad me dediſſe. eum ego ho-
die expectabam, id eſt XIV. Kal. Apr. Venit e-
tiam ad me Matius Quinquatribus, homo meher-
cule, ut mihi uiſus eſt, temperatus, & prudens:
exiſtimatus quidem eſt ſemper auctor otij. quàm
ille hæc non probare mihi quidem uiſus eſt, quàm
illam νεκύαν, ut tu appellas, timere. huic ego in
multo ſermone epiſtolam ad me Cæſaris oſtendi,
eam, cuius exemplum ad te antea miſi: rogauiq́ue,
ut interpretaretur, quid eſſet, quod ille ſcriberet,

consilio meo se uti uelle, gratia, dignitate, ope rerum omnium. respondit, se non dubitare, quin & opem, et gratiam meam ille ad pacificationem quæreret. utinam aliquod in hac miseria reip. πολιτικὸν opus efficere, & nauare mihi liceat. Matius quidem & illum in ea sententia esse confidebat, & se auctorem fore pollicebatur. Pridie autem apud me Crassipes fuerat, qui se pridie non. Mart. Brundisio profectum, atque ibi Pompeium reliquisse dicebat: quod etiam, qui VIII. id. illinc profecti erant, nuntiabant: illa uero omnes, in quibus etiam Crassipes, qui prudentia potuit attendere, sermones minaces, inimicos optimatium, municipiorum hostes, meras proscriptiones, meros Sullas: quæ Lucceium loqui, quæ totam Græciam, quæ uero Theophanem. & tamen omnis spes salutis in illis est: et ego excubo animo, nec partem ullam capio quietis: &, ut has pestes effugiam, cum dissimillimis nostri esse cupio. quid enim tu illuc Scipionem, quid Faustum, quid Libonem prætermissurum sceleris putas? quorum creditores conuenire dicuntur. quid eos autem, cum uicerint, in ciues effecturos? quam uero putas μακροψυχίαν Cnæi nostri esse? nuntiant, Aegyptum, et Arabiam εὐδαίμονα cogitare, Hispaniam abiecisse. monstra narrant: quæ falsa esse possunt: sed certe et hæc perdita sunt, et illa non salutaria. Tuas litteras iam desidero. post fugam nostram nunquam tantum earum interuallum fuit. Misi ad te exemplum litterarum mearum ad Cæsarem;

ſarem; quibus me aliquid profecturum puto. Vale. Cicero imp. S. D. Cæſari imp. Vt legi tuas litteras, quas ab Furnio noſtro acceperam, quibus mecum agebas, ut ad urbem eſſem; te uelle uti conſilio, et dignitate mea: minus ſum admiratus: de gratia, et de ope quid ſignificares, mecum ipſe quærebam: ſpe tamen deducebar ad eam cogitationem, ut te pro tua admirabili, ac ſingulari ſapientia de otio, de pace, de concordia ciuium agi uelle arbitrarer: et ad eam rationem exiſtimabam ſatis aptam eſſe et naturam, et perſonam meam. quod ſi ita eſt; et ſi qua de Pompeio noſtro tuendo, et tibi, ac reip. reconciliando cura te attingit: magis idoneum, quàm ego ſum, ad eam cauſſam profecto reperies neminem: qui et illi ſemper, et ſenatui, cum primum potui, pacis auctor fui; nec, ſumptis armis, belli ullam partem attigi; iudicauiq. te eo bello uiolari, contra cuius honorem, populi R. beneficio conceſſum, inimici, atque inuidi niterentur. ſed ut eo tempore non modo ipſe auctor dignitatis tuæ fui, uerum etiam ceteris auctor ad te adiuuandum: ſic me nunc Pompeij dignitas uehementer mouet. aliquot enim ſunt anni, cum uos duos delegi, quos præcipue colerem, et quibus eſſem, ſicut ſum, amiciſſimus. Quamobrem a te peto, uel potius precibus omnibus oro, et obteſtor, ut in tuis maximis curis aliquid impertias temporis huic quoque cogitationi, ut tuo beneficio bonus uir, gratus, pius denique eſſe in maximi beneficij memoria

 moria

moria possim. quæ si tantum ad me ipsum pertine-
rent, sperarem me a te tamen impetraturum: sed,
ut arbitror, et ad tuam fidem, et ad remp. perti-
net, me et pacis, et utriusque uestrum, et ad ciuium
concordiam, per te, quamaccommodatissimum,
conseruari. Ego, cum antea tibi de Lentulo gratias
egissem, cum ei saluti, qui mihi fuerat, fuisses; ta-
men, eius litteris lectis, quas ad me gratissimo ani-
mo de tua liberalitate, beneficioq. misit, eandem
me salutem a te accepisse putaui, quam ille. in quem
si me intelligis esse gratum; cura, obsecro, ut etiam
in Pompeium esse possim. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 10

LEGEBAM tuas litteras XIII. Kal. cum mi-
hi epistola affertur a Lepta, circumuallatum esse
Pompeium, ratibus etiam exitus portus teneri.
non mediusfidius præ lacrymis possum reliqua nec
cogitare, nec scribere. misi ad te exemplum .. mi-
seros nos, cur non omnes fatum illius una executi
sumus? ecce eadem a Matio, et Trebatio: quibus
Minturnis obuij Cæsaris tabellarij. torqueor infe-
lix, ut iam illum Mucianum exitum exoptem. at
quàm honesta, at quàm expedita tua consilia, quàm
euigilata tuis cogitationibus quà itineris, quà naui-
gationis, quà congressus, sermonisq. cum Cæsare?
omnia tum honesta, tum cauta. in Epirum uero
inuitatio quàm suauis, quàm liberalis, quàm fra-
terna? De Dionysio, sum admiratus: qui apud me
honoratior

honoratior fuit, quàm apud Scipionem Panætius: a quo impurissime hæc, hæc nostra fortuna despecta est. odi hominem, & odero: utinam ulcisci possem: sed illum ulciscentur mores sui. Tu, quæso, nunc uel maxime, quid agendum nobis sit, cogita. Populi R. exercitus Cn. Pompeium circumsidet: fossa et uallo septum tenet: fuga prohibet: nos uiuimus, et stat urbs ista? prætores ius dicunt? ædiles ludos parant? uiri boni usuras perscribunt? ego ipse sedeo? coner illuc ire, ut insanus? implorare fidem municipiorum? boni non sequentur; leues irridebunt; rerum nouarum cupidi, uictores præsertim, & armati, uim, & manus afferent. Quid censes igitur? ecquidnam est tui consilij? adfinis huius miserrimæ *
uitæ? nunc doleo, nunc torqueor, cum quibusdam aut sapiens uideor, quòd una non ierim, aut felix fuisse. mihi contra: nunquam enim illius uictoriæ socius esse uolui; calamitatis mallem fuisse. quid ego nunc tuas litteras, quid tuam prudentiam, aut beneuolentiam implorem? actum est. nulla re iam possum iuuari, qui ne quid optem quidem iam habeo, nisi ut aliqua inimici misericordia liberetur. οὐκ ἔς' ἔτυμος λόγος, *ut opinor, ille de ratibus. quid enim est, quod Dolabella ij litteris, quas* III. *id. Mart. a Brundisio dedit, hanc* εὐημερίαν *quasi Cæsaris scriberet, Pompeium in fuga esse? eumq. primo uento nauigaturum? quod ualde discrepat ab ijs epistolis, quarum exempla antea ad te misi. hic quidem mera scelera loquuntur: sed non erat*

nec recentior auctor, nec huius rei quidem melior Dolabella. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. II

TVAS XI. Kal. accepi litteras, quibus omnia consilia differs in id tempus, cum scierimus, quid actum sit. & certe ita est: nec interim potest quidquam statui, ne cogitari quidem. quanquam hæ mihi litteræ Dolabellæ iubent ad pristinas cogitationes reuerti. fuit enim pridie Quinquatrus egregia tempestas, qua ego illum usum puto. συναγωγὴ consiliorum tuorum non est a me collecta ad querelam, sed magis ad consolationem meam. nec enim me tam hæc mala angebant, quàm suspicio culpæ, ac temeritatis meæ. eam nullam puto esse; quoniam cum consilijs tuis mea & facta, et consilia consentiunt. Quod mea prædicatione factum esse scribis magis, quàm illius merito, ut tantum ei debere uiderer: est ita. ego illa extuli semper, & eo quidem magis, ne quid illi superiorum meminisse me putaret. quæ si maxime meminissem, tamen illius temporis similitudinem iam sequi deberem. nihil me adiuuit, cum posset: et postea fuit amicus, & tam ualde: et quam ob caussam, plane scio. ergo ego quoque illi. quin etiam illud par in utroque nostrum, quòd ab eisdem illecti sumus. sed utinam tantum ego ei prodesse potuissem, quantum ille mihi potuit. mihi tamen, quod fecit, est gratissimum. nec ego, eum nunc iuuare qua re possim, scio: nec,

ſi poſſem, cum tam peſtiferum bellum pararet, adiuuandum putarem. tantum offendere animum eius hic manens nolo. nec mehercule iſta uidere, quæ tu potes iam animo prouidere, nec intereſſe iſtis malis poſſem: ſed eo tardior ad diſcedendum fui, quòd difficile eſt de diſceſſu uoluntario ſine ulla ſpe reditus cogitare. nam ego hunc ita paratum uideo peditatu, equitatu, claſſibus, auxilijs Gallorum, quos Matius ἐσάλπιζεν, ut puto, ſed certe dicebat, peditum, equitum ſe polliceri ſumptu ſuo annos decem. ſed ſit hoc λάπισμα. magnas habet certe copias, & habebit non ille uectigal, ſed ciuium bona. adde confidentiam hominis. adde imbecillitatem bonorum uirorum; qui quidem, quòd illum ſibi merito iratum putant, oderunt. ut tu ſcribis ludum. * ac uellem, ſcribis, quiſnam hic ſignificaſſet. ſed & * iſte, quia plus oſtenderat, quàm fecit, & uulgo il- * lum, qui amarunt, non amant. municipia uero, & ruſtici Romani illum metuunt, hunc adhuc diligunt. quare ita paratus eſt, ut, etiam ſi uincere non poſſit, quo modo tamen ipſe uinci poſſit, nõ uideam. ego autem non tam γοητείαν huius timeo, quàm πειτανάγκην. αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις, inquit Πλάτων, οἶδ᾽ ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις. Illa ἀλίμενα uideo tibi non probari: quæ ne mihi quidem placebant: ſed habebam in illis et occultationem, et ὑπηρεσίαν fidelem. quæ ſi mihi Brundiſij ſuppetant, mallem: ſed ibi occultatio nulla eſt. uerum, ut ſcribis, cum ſcimus. Viris bonis me non nimis excuſo.

quas enim eos cenas & facere, & obire ſcripſit ad me Sextus? quàm lautas, quàm tempeſtiuas? ſed ſint quamuis boni; non ſunt meliores, quàm nos: mouerent me, ſi eſſent fortiores. De Lanuino Phameæ erraui: Troianum ſomniaueram. id ego uolui Q. ſed pluris eſt. iſtuc tamen cuperem emeres, ſi ullam ſpem fruendi uiderem. Nos quæ monſtra quotidie intelligamus, ex illo libello, qui in epiſtolam coniectus eſt. Lentulus noſter Puteolis eſt, ἀδημονῶν, ut Cæcius narrat. quid agat? διαπορπὴν Corfinienſem reformidat: Pompeio nunc putat ſatisfactum: beneficio Cæſaris mouetur, ſed tamen mouetur magis proſpecta re.

Men' hæc poſſe ferre? omnia miſera: ſed hoc nihil miſerius. Pompeius Cn. Magium de pace miſit, et tamen oppugnatur: quod ego non credebam: ſed habeo a Balbo litteras, quarum ad te exemplum miſi. lege, quæſo, & illud infimum caput ipſius Balbi, optimi, cui Cnæus noſter locum, ubi hortos ædificaret, dedit: quem cui noſtrum non ſæpe prætulit? itaque miſer torquetur. ſed, ne bis eadem legas, ad ipſam te epiſtolam reijcio. ſpem autem pacis habeo nullam. Dolabella ſuis litteris, id. Mart. datis, merum bellum loquitur. maneamus ergo in illa eadem ſententia miſera, & deſperata: quando hoc miſerius eſſe nihil poteſt. Balbus Ciceroni imp. S. Cæſar nobis litteras perbreues miſit, quarum exemplum ſubſcripſi. breuitate epiſtolæ ſcire poteris eum ualde eſſe diſtentum, qui tanta de

re

re tam breuiter scripserit. si quid praeterea noui fuerit, statim tibi scribam. Caesar Oppio, Cornelio S. Ad VII. id. Mart. Brundisium ueni: ad murum castra posui. Pompeius est Brundisii: misit ad me Cn. Magium de pace. quae uisa sunt, respondi. hoc uos statim scire uolui. cum in spem uenero, de compositione aliquid me conficere; statim uos certiores faciam. Valete. Quo modo me nunc putas, mi Cicero, torqueri, postquam rursus in spem pacis ueni, ne qua res compositionem eorum impediat? nanque, quod absens facere possum, opto. quòd si una essem, aliquid fortasse proficere possem. nunc expectatione crucior. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 12

MISERAM ad te VIII. kal. exemplum epistolae Balbi ad me, & Caesaris ad eum. ecce tibi eodem die Capua litteras accepi ab Q. Pedio, Caesarem ad se prid. id. Mart. misisse litteras hoc exemplo. Pompeius se oppido tenet: nos ad portas castra habemus: conamur opus magnum, & multorum dierum, propter altitudinem maris: sed tamē nihil est, quod potius faciamus. ab utroque portus cornu moles iacimus, ut aut illum quamprimum traijcere quod habet Brundisii copiarum cogamus, aut exitu prohibeamus. Vbi illa pax, de qua Balbus scripserat torqueri se? ecquid acerbius? ecquid crudelius? atque eum loqui quidam αὐθεντικῶς narrant:

rant: Cn. Carbonis, M. Bruti se pœnas persequi, omniumq. eorum, in quos Sulla crudelis hoc socio fuisset: nihil Curionem se duce facere, quod non hic Sulla duce fecisset: ad ambitionem, quibus exilij pœ * *na superioribus legibus non fuisset, ab illo patriæ proditores de exilio reductos esse: queri de Milone per uim expulso: neminem tamen se uiolaturum, nisi qui arma hæc contra. Bæbius quidam a Curione* III. *id. profectus, homo non infans, sed quis, ulli non dicat. plane nescio, quid agam. illinc quidem Cnæum profectum puto. quidquid est, biduo sciemus.*

CICERO S. D. ATTICO. 13

A TE *nihil: ne ante prorsus quidem quid litterarum. nec mirum: quid enim est, quod scribamus? ego tamen nullum diem prætermitto. Scripta epistola, litteræ mihi ante lucem a Lepta Capua redditæ sunt, id. Mart. Pompeium a Brundisio conscendisse, at Cæsarem ad* VII. K*al. Apr. Capuæ fore. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 14

CVM *dedissem ad te litteras, ut scires Cæsarem Capuæ* VII. K*al. fore; allatæ mihi sunt litteræ, eum in Albano apud Curionem* V. K*al. fore. eum cum uidero, Arpinum pergam. si mihi ueniam, quam peto, dederit, utar condicione: sin minus, impetrabo aliquid a me ipso. ille, ut ad me scripsit,* legio-

legiones ſingulas poſuit Brundiſii, Tarenti, Siponti. claudere mihi uidetur maritimos exitus, & tamen ipſe Græciam ſpectare potius, quàm Hiſpanias. ſed hæc longius abſunt. Me nunc & congreſſus huius ſtimulat; (is uero adeſt) & primas eius actiones horreo. uolet enim, credo, ſenatuſconſultum facere: uolet augurum decretum: rapiemur, aut abſentes uexabimur. uel ut conſules roget prætor, uel dictatorem dicat: quorum neutrum ius eſt. at ſi Sulla potuit efficere, ab interrege ut dictator diceretur, & magiſter equitum: cur hic non poſſit? nihil expedio, niſi ut aut ab hoc, tanquam Q. Mucius, aut ab illo, tanquam L. Scipio. Cum tu hæc leges, ego illum fortaſſe conuenero. τέτλα: κυώτερον. ne illud quidem noſtrum proprium. erat enim ſpes propinqui reditus, erat hominum querela. nunc exire cupimus; qua ſpe reditus, mihi quidem nunquam in mentem uenit. nō modo autem nulla querela eſt municipalium hominum, ac ruſticorum, ſed contra metuunt ut crudelem, iratum: nec tamen mihi quidquam eſt miſerius, quàm remanſiſſe; nec optatius, quàm euolare, non tam ad belli, quàm ad fugæ ſocietatem. ſed tu omnia conſilia differebas in id tempus, cum ſciremus, quæ Brundiſii acta eſſent. ſcimus nempe, hæremus nihilo minus. uix enim ſpero mihi hunc ueniam daturum: etſi multa affero iuſta ad impetrandum. ſed tibi omnem illius, meumq́. ſermonem, omnibus uerbis expreſſum, ſtatim mittam. Tu nunc omni amore enitere

tere, ut nos cura tua, & prudentia iuues. ita ſubito accurrit, ut ne Trebatium quidem, ut conſtitueram, poſſim uidere. omnia nobis imparatis agenda: ſed tamen

- ἄλλα μὲν αὐτὸς, ut ait ille,

Αλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται.

quidquid egero, continuo ſcies. Mandata Cæſaris ad conſules, & ad Pompeium, quæ rogas, nulla habeo. quæ deſcripta attulit, illa e uia miſi ad te: e quibus mandata puto intelligi poſſe. Philippus Neapoli eſt, Lentulus Puteolis. de Domitio, ut facis, ſciſcitare, ubi ſit, quid cogitet. Quod ſcribis, aſperius me, quàm mei patiantur mores, de Dionyſio ſcripſiſſe: uide, quàm ſim antiquorum hominum: te mediusfidius hanc rem grauius putaui laturum eſſe, quàm me. nam, præterquam quòd te moueri arbitror oportere iniuria, quæ mihi a quoquam facta ſit; præterea te ipſum quonam modo hic uiolauit, cum in me tam improbus fuit? ſed tu id quanti æſtimes, tuum iudicium eſt: nec tamen in hoc tibi quidquam oneris impono: ego autem illum male ſanum ſemper putaui, nunc etiam impurum, & ſceleratum puto, nec tamen mihi inimiciorem, quàm ſibi. Philargyro bene: cauſſam certe habuiſti & ueram, & bonam: relictum eſſe me potius, quàm reliquiſſe. Cum dediſſem iam litteras ad VIII. Kal. quos cum Matio pueros, & Trebatio miſeram, epiſtolam mihi attulerunt hoc exemplo.

Matius, & Trebatius Ciceroni imp. S. Cum Capua

pua exiſſemus, in itinere audiuimus Pompeium Brundiſio ad XVI. Kal. Apr. cum omnibus copijs, quas habuerat, profectum eſſe: Cæſarem poſtero die in oppidum introiſſe, concionatum eſſe, inde Romam contendiſſe: uelle ante Kal. eſſe ad urbem, & paucos dies ibi commorari, deinde in Hiſpanias proficiſci. Nobis non alienum uiſum eſt, quoniam de aduentu Cæſaris pro certo habebamus, pueros tuos ad te remittere, ut id tu quamprimum ſcires. Mandata tua nobis curæ ſunt, eaque, ut tempus poſtularit, agemus. Trebatius Scæuola facit ut antecedat. Epiſtola conſcripta, nuntiatum eſt nobis, Cæſarem ad VIII. Kal. Capuæ, ad VII. Sinueſſæ. hoc pro certo putamus. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 15

CVM, quid ſcriberem ad te, nihil haberem, tamen, ne quem diem intermitterem, has dedi litteras. Ad VII. Kal. Cæſarem Sinueſſæ manſurum nuntiabant. ab eo mihi litteræ redditæ ſunt ad VII. Kal. quibus iam opes meas, non, ut in ſuperioribus litteris, opem, expectat. cum eius clementiam Corfinienſem illam per litteras collaudauiſſem, reſcripſit hoc exemplo. Cæſar imp. Ciceroni imp. S. Recte augurаris de me, (bene enim tibi cognitus ſum) nihil a me abeſſe longius crudelitate. atque ego cum ex ipſa re magnam capio uoluptatem: tum, meum factum probari abs te, triumpho, & gaudeo. neque illud me mouet, quòd ij,

qui a me dimissi sunt, discessisse dicuntur; ut mihi rursus bellum inferrent. nihil enim malo, quàm & me mei similem esse, & illos sui. Tu uelim mihi ad urbem præsto sis, ut tuis consilijs, atque opibus, ut consueui, in omnibus rebus utar. Dolabella tuo nihil scito mihi esse iucundius. hanc adeo habebo gratiam illi. neque enim aliter facere poterit: tanta eius humanitas, is sensus, ea in me est beneuolentia. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 16

TREBATIVM VI. Kal. quo die has litteras dedi, expectabam. ex eius nuntio, Matijq. litteris meditabor, quo modo cum illo loquar. o tempus miserum. nec dubito, quin a me contendat, ad urbem ueniam. senatum enim Kal. uelle se frequentem adesse, etiam Formijs proscribi iussit. ergo ei negandum est? sed quid præripi? statim ad te perscribam omnia. ex illius sermone statuam, Arpinum ne mihi eundum sit, an quò aliò. Volo Ciceroni meo togam puram dare, istic puto. tu quæso cogita, quid deinde: nam me hebetem molestiæ reddiderunt. A Curio, uelim scire, ecquid ad te scriptum sit de Tirone. ad me enim ipse Tiro ita scripsit, ut uerear, quid agat. qui autem ueniunt inde, id modo nuntiant. sane in magnis curis etiam hæc me solicitant. in hac enim fortuna perutilis eius & opera, & fidelitas esset.

CICERO S. D. ATTICO. 17

VTRVNQVE ex tuo consilio. nam & oratio fuit ea nostra, ut bene potius ille de nobis existimaret, quàm gratias ageret: & in eo mansimus, ne ad urbem. illa fefellerunt, facilem quòd putaramus. nihil uidi minus. damnari se nostro iudicio, tardiores fore reliquos, si in his non ueniremus, dicere. ego, dissimilem illorum esse caussam. cum multa: ueni igitur, & age de pace. meo ne, inquam, arbitratu? an tibi, inquit, ego præscribam? sic, inquam, agam; senatui non placere in Hispanias iri, nec exercitus in Græciam transportari: multaq. inquam de Cnæo deplorabo. tum ille, ego uero ista dici nolo. ita putabam, inquam: sed ego eo nolo adesse, quòd aut sic mihi dicendum est, multaque, quæ nullo modo possem silere, si adessem; aut non ueniendum. summa fuit, ut ille quasi exitum quærens, ut deliberarem. non fuit negandum. ita discessimus. credo igitur hunc me non amare. at ego me amaui; quod mihi iam pridem usu non uenit. reliqua, o dij, qui comitatus; quæ, ut tu soles dicere, νεκύα: in qua erat Eros Celeri. o rem perditam, o copias desperatas. quid? Seruij filius. quot in his castris fuerunt, quibus Pompeius circumsideretur? sex legiones. multum uigilat, audet. nullum uideo finem mali. nunc certe promenda tibi sunt consilia. Hoc fuerat extremum. illa tamen κατάκρισις illius est odiosa, quàm pæ-

ne

ne præterij: si sibi consilijs nostris uti non liceret, usurum, quorum posset, ad omniaq. esse descensurum. uidisti igitur uirum, ut scripseras? ingemuisti? certe. cedo reliqua. quid? continuo ipse in Puteolanum, ego Arpinum. inde expecto quidem ΛΑΛΤΕCΑΝ illam tuam. tu (malum) inquies, actum ne agas. etiam illum ipsum, quem sequimur, multa fefellerunt. sed ego tuas litteras expecto. nihil est enim iam, ut antea, Videamus hoc quorsum euadat. Extremum fuit de congressu nostro. quo quidem non dubito quin istum offenderim. eo maturius agendum est. amabo te epistolam, & πολιτικὴν. ualde tuas litteras nunc expecto. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 19

Ego meo Ciceroni, quoniam Roma caremus, Arpini potissimum togam puram dedi: idq. municipibus nostris fuit gratum. etsi omnes, & illos, et quà iter feci, mæstos, afflictosq. uidi: tam tristis, & tam atrox est ἀναθεώρησις huius ingentis mali. delectus habetur. in hiberna deducuntur. ea, quæ, etiam cum a bonis uiris, cum iusto in bello, cum modeste fiunt, tamen ipsa per se molesta sunt, quàm censes acerba nunc esse, cum a perditis, in ciuili nefario bello, petulantissime fiant? caue autem putes, quenquam hominem in Italia turpem esse, qui hinc absit. uidi ipse Formijs uniuersos. neque mehercule unquam homines putaui; & noram omnes, sed

nunquam

nunquam uno loco uideram. Pergamus igitur; quò placet; & nostra omnia relinquamus. proficiscamur ad eum, cui gratior noster aduentus erit, quàm si una fuissemus. tum enim eramus in maxima spe; nunc, ego quidem, in nulla. nec, præter me, quisquam Italia cessit, nisi qui hunc inimicum sibi putaret. nec mehercule hoc facio reip. caussa, quam funditus deletam puto, sed ne quis me putet ingratum in eum, qui me leuauit ijs incommodis, quibus idem affecerat: & simul, quòd ea, quæ fiunt, aut quæ certe futura sunt, uidere non potero. etiam equidem S. C. facta quædam iam puto, utinam in Volcatij sententiam. sed quid refert? est enim una sententia omnium. sed erit iniustissimus Seruius, qui filium misit ad affligendum Cn. Pompeium, aut certe capiendum, cum Pontio Titiniano. etsi hic quidem timoris caussa, ille uero? sed stomachari desinamus, & aliquando sententiam, ut nihil noui, nisi id; quòd minimum uellem spiritum reliquum esse. Nos, quoniam superum mare obsidetur, infero nauigabimus: &, si Puteolis erit difficile, Crotonem petemus, aut Thurios; & boni ciues, amantes patriæ, mare infestum habebimus. aliam rationem huius belli gerendi nullam uideo. in Aegyptum nos abdimus. exercitu pares esse non possumus. pacis fides nulla est. sed hæc satis deplorata sunt. Tu uelim litteras Cephalioni des de omnibus rebus

 actis,

actis, denique etiam sermonibus hominum; nisi plane obmutuerunt. Ego tuis consilijs usus sum, maxime quòd & grauitatem in congressu nostro tenui, quam debui; &, ad urbem ut non accederem, perseueraui. Quod superest, scribe, quæso, quamaccuratissime, (iam enim extrema sunt) quid placeat, quid censeas. etsi iam nulla dubitatio est. tamen, si quid, uel potius quidquid ueniet in mentem, scribas uelim. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER X.

CICERO S. D. ATTICO.

TERTIO *non. cum in Laterium fratris uenissem, accepi litteras, & paullum respiraui: quod post has ruinas mihi non acciderat. per enim magni æstimo, tibi firmitudinem animi nostri, & factum nostrum probari. Sexto enim nostro quod scribis probari, ita lætor, ut me quasi patris eius, cui semper uni tribui plurimum, iudicio comprobari putem: qui mihi, quod sæpe soleo recordari, dixit olim, nonis illis Decembribus, cum ego, Sexte, quidnam ergo?*

Μὴ μὰν, *inquit ille*, ἀσπουδεῖ γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην,
Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.

eius igitur mihi uiuit auctoritas; et simillimus eius filius eodem est apud me pondere, quo fuit ille: quem saluere uelim iubeas plurimum. Tu tuum consilium etsi non in longum tempus differs, (iam enim illum emptum pacificatorem perorasse puto, iam actum aliquid esse in consessu senatorum) tamen suspensum me detines, sed eo minus, quòd non dubito, quid nobis agendum putes. quid enim Flauio legionem, & Siciliam dari scribis, & id iam

 fieri?

fieri? quæ tu scelera partim parari, et iam cogitari, partim ex tempore futura censes? ego uero Solonis, popularis tui, &, ut puto, etiam mei, legem negligam, qui capite sanxit, si qui in seditione non alterutrius partis fuisset. nisi tu aliter censes. & hinc abero, & filij. sed alterum mihi est certius: nec præripiam tamen; expectabo tuum consilium, & eas litteras, nisi alias iam dedisti, quas, scripsi, ut Cephalioni dares. Quod scribis, non quo alicunde audieris, sed te ipsum putare, me attractum iri, si de pace agatur: mihi omnino non uenit in mentem, quæ possit actio esse de pace, cum illi certissimum sit, si possit, exspoliare exercitu, & prouincia Pompeium. nisi forte iste summarius ei potest persuadere, ut, dum oratores eant, & redeant, quiescat. nihil uideo, quod sperem, aut quod iam putem fieri posse. sed tamen hominis hoc ipsum probi est, & magnum τῶν πολιτικωτάτων σκεμμάτων, ueniendum ne sit in consilium tyranni, si is aliqua de re bona deliberaturus sit. quare, si quid eiusmodi euenerit, ut accersamur: (quod equidem non curo: quid enim essem de pace dicturus, dixi; ipse ualde repudiauit) sed tamen, si quid acciderit, quid censeas mihi faciendum, utique scribito. nihil enim mihi adhuc accidit, quod maioris consilij esset. Trebatij, boni uiri, & ciuis, uerbis te gaudeo delectatum: tuaq. ista crebra ἐκφώνησις, ΙΠΕΡΕΙ me sola, adhuc delectauit. Litteras tuas uehementer expecto, quas quidem credo iam datas esse. Tu cum

Sexto

Sexto seruasti grauitatem eandem, quam mihi præcipis. Celer tuus disertus magis est, quàm sapiens. De iuuenibus, quæ ex Tullia audisti, uera sunt. M. Antonij istud, quod scribis, non mihi uidetur tam re esse triste, quàm uerbo. hæc est ἄλη, in qua nunc sumus, mortis instar. aut enim mihi libere inter malos πολιτευτέον fuit, aut uel periculose cum bonis: aut nos temeritatem bonorum sequamur: aut audaciam improborũ insectemur. utrunque periculosum est. at hoc, quod agimus, & turpe, nec tamen tutum. Istum, qui filium Brundisium de pace misit, (de pace idem sentio, quod tu; simulationem esse apertam, parari autem bellum acerrime) legatum iri non arbitror; cuius adhuc, ut optaui, mentio facta nulla sit. eo minus habeo necesse scribere, aut etiam cogitare, quid sim facturus, si acciderit, ut legarer. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

Ego cum accepissem tuas litteras nonis Apr. quas Cephalio attulerat, essemq. Minturnis postri die mansurus, & inde protinus; sustinui me in Arcano fratris, ut, dum aliquid certius afferretur, occultiore in loco essemus, agerenturq. nihilo minus, quæ sine nobis agi possunt. M M T E Y C A iam adest, * & animus ardet: nec est quidquam, quò, & quà. sed hæc nostra erit cura, & peritorum. tu tamen, quod poteris, ut adhuc fecisti, nos consilijs iuuabis. res sunt inexplicabiles. fortunæ sunt committenda

omnia. sine spe conamur ulla. melius si quid acciderit, mirabimur. Dionysium nolim ad me profectum: de quo ad me Tullia mea scripsit: sed & tempus alienum est; & homini non amico nostra incommoda, tanta præsertim, spectaculo esse nollem: cui te meo nomine inimicum esse nolo. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

3

CVM, quid scriberem, plane nihil haberem; hæc autem reliqua essent, quæ scire cuperem, profectus ne esset, quo in statu urbem reliquisset, in ipsa Italia quem cuique regioni, aut negotio præfecisset, et qui essent ad Pompeium, et ad consules ex S. C. de pace legati: ut igitur hæc scirem, dedita opera has ad te litteras misi. feceris igitur commode, mihiq. gratum, si me de his rebus, & si quid erit aliud, quod scire opus sit, feceris certiorem. ego in Arcano opperior, dum ista cognosco. Ad VII. id. alteram tibi eodem die hanc epistolam dictaui; & pridie dederam mea manu longiorem. Visum te aiunt in Regia: nec reprehendo: quippe cum ipse istam reprehensionem non fugerim. sed expecto tuas litteras. neque iam sane uideo, quid expectem: sed tamen, etiam si nihil erit, id ipsum ad me uelim scribas. Cæsar mihi ignoscit per litteras, quòd non uenerim; seseq. in optimam partem id accipere dicit. facile patior, quod scribit, secum Tullum, & Seruium questos esse, quia non idem sibi, quod mihi, remisisset. homines ridiculos, qui

cum

cum filios misissent ad Cn. Pompeium circumsiden dum, ipsi in senatum uenire dubitarent. sed tamen exemplum misi ad te Cæsaris litterarum. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

4

MVLTAS *a te accepi epistolas eodem die, omnes diligenter scriptas, eam uero, quæ uoluminis instar erat, sæpe legendam, sicuti facio: in qua non frustra laborem suscepisti: mihi quidem pergratum fecisti. quare, ut id, quoad licebit, id est, quoad scies ubi sumus, quamsæpissime facias, te uehementer rogo. at deplorandi quidem, quod quotidie facimus, sit iam nobis aut finis omnino, si potest, aut moderatio quædam, quod profecto potest. non enim, quam dignitatem, quos honores, quem uitæ statum amiserim, cogito, sed quid consecutus sim, quid præstiterim, qua in laude uixerim, his denique in malis quid intersit inter me, & istos, quos propter omnia amisimus. hi sunt, qui, nisi me ciuitate expulissent, obtinere se non posse putarunt licentiam cupiditatum suarum: quorum societas, et sceleratæ consensionis fides quò eruperit, uides. alter ardet furore, & scelere, nec remittit aliquid, sed in dies ingrauescit: modo Italia expulit: nunc alia ex parte persequi, ex alia prouincia spoliare conatur: nec iam recusat, sed quodam modo postulat, ut, quemadmodum est, sic etiam appelletur tyrannus. alter, is, qui nos sibi quondam ad pedes stratos ne subleuabat quidem, qui se nihil contra hu*

ius uoluntatem aiebat facere posse, elapsus e soceri manibus, ac ferro, bellum terra, & mari comparat, non iniustum ille quidem, sed tum pium, tum etiam necessarium, suis tamen ciuibus exitiabile, nisi uicerit; calamitosum etiam, si uicerit. horum ego summorum imperatorum non modo res gestas non antepono meis, sed ne fortunam quidem ipsam, qua illi florentissima, nos duriore conflictati uidemur. quis enim potest, aut deserta per se patria, aut oppressa, beatus esse? et, si, ut nos a te admonemur, recte in illis libris diximus, nihil esse bonum, nisi quod honestum; nihil malum, nisi quod turpe sit: certe uterque istorum est miserrimus; quorum utrique semper patriæ salus, & dignitas posterior sua dominatione, & domesticis commodis fuit. Præclara igitur conscientia sustentor, cum cogito me de rep. aut meruisse optime, cum potuerim, aut certe nunquam, nisi diuine, cogitasse, eaq. ipsa tempestate euersam esse remp. quam ego XIV. annis ante prospexerim. hac igitur conscientia comite proficiscar, magno equidem cum dolore, nec tam id propter me, aut propter fratrem meum, quorum iam acta ætas, quàm propter pueros, quibus interdum uidemur præstare etiam remp. debuisse: quorum quidem alter, non tam, quia maiore pietate est, me mirabiliter excruciat; alter, (o rem miseram; nihil enim mihi accidit in omni uita acerbius) indulgentia uidelicet nostra deprauatus, eò progressus est, quò non audeo dicere:

cere: & expecto tuas litteras. scripsisti enim, te scripturum esse plurima, cum ipsum uidisses. omne meum obsequium in illum fuit cum multa seueritate: neque unum eius, nec paruum, sed multa magna delicta compressi. patris autem lenitas amanda potius ab illo, quàm tam crudeliter negligenda. nam litteras eius ad Cæsarem missas ita grauiter tulimus, ut te quidem cælaremus; sed ipsius uidemus uitam insuauem reddidisse. hoc uero eius iter, simulatioq́. pietatis qualis fuerit, non audeo dicere. tantum scio, post Hirtium conuentum, accersitum ab Cæsare: cum eo de meo animo a suis rationibus alienissimo, & consilio relinquendi Italiam. et hæc ipsa timide. sed nulla nostra culpa est: natura metuenda est. hæc Curionem, hæc Hortensii filium, non patrum culpa, corrupit. iacet in mærore meus frater, neque tam de sua uita, quàm de mea metuit. huic tu, huic tu malo affer consolationes, si ullas potes: maxime quidem illam uelim, ea, quæ ad nos delata sint, aut falsa esse, aut minora. quæ si uera sint; quid futurum sit in hac fuga, nescio. nam si haberemus remp. consilium mihi non deesset nec ad seueritatem, nec ad indulgẽtiam. Hæc, siue iracundia, siue dolore, siue metu permotus, grauius scripsi, quàm aut tuus in illum amor, aut meus postulabat. si uera sunt, ignosces: si falsa, me libente eripies mihi hunc errorem. quoquo modo uero se res habeat, nihil assignabis nec patruo, nec patri. Cum hæc scripsissem, a Curione mibi

hi nuntiatũm est, eum ad me uenire. uenerat enim is in Cumanum uesperi pridie, id est idibus. si quid eius igitur sermo eiusmodi attulerit, quod ad te scribendum sit; id in litteris adiungam. Praeterijt uillam meam Curio, iussitq. mihi nuntiari, mox se uenturum: curritq. Puteolos, ut ibi concionaretur. concionatus est: redijt: fuit ad me sane diu. o rem foedam. nosti hominem: nihil occultauit, in primis nihil esse certius, quàm ut omnes, qui lege Pompeia condemnati essent, restituerentur; itaque se in Sicilia eorum opera usurum. de Hispanijs, non dubitabat, quin Caesaris essent: inde ipsum cum exercitu, ubicunque Pompeius esset: eius interitu finem belli fore: propius factum esse nihil; eum plane, iracundia elatum, uoluisse occidi Metellum tribunum pl. quod si esset factum, caedem magnam futuram esse: permultos hortatores esse caedis; ipsum autem non uoluntate, aut natura non esse crudelem, sed quòd putaret, popularem esse clemẽtiam: quòd si populi studium amisisset, crudelem fore: eumq. perturbatum, quòd intelligeret, se apud ipsam plebem offendisse de aerario: itaque ei cum certissimum fuisset, ante, quàm proficisceretur, concionem habere ausum non esse, uehementerq. animo perturbato profectum. Cum autem ex eo quaererem, quid uideret, quod exemplum, quam remp. plane fatebatur nullam spem reliquam: Pompeij classem timebat: quae si esset, se de Sicilia abiturum. Quid isti, inquam, sex tui fasces? si ab senatu, cur laureati?

reati? si ab ipso, cur sex? Cupiui, inquit, ex S.C. surrepto: nam aliter non poterat. at ille impendio nunc magis odit senatum: a me, inquit, omnia pro ficiscentur. sex autem, quia duodecim nolui: nam licebat. Tum ego, quàm uellem, inquam, petijsse ab eo, quod audio Philippum impetrasse: sed ueritus sum, quia ille a me nihil impetrabat. Libenter, inquit, tibi concessisset. uerum puta te impetrasse. ego enim ad eum scribam, ut tu ipse uoles, de ea re nos inter nos locutos. quid autem illius interest, quoniam in senatum non uenis, ubi sis? quin nunc ipsum minime offendisses, eius caussa si in Italia non fuisses. Atque ego, me recessum, & solitudinem quærere, maxime quòd lictores haberem. laudabat consilium. Quid ergo, inquam? nam mihi cursus in Græciam per tuam prouinciam est; quoniam ad mare superum milites sunt. Quid mihi, inquit, optatius? hoc loco multa perliberaliter. ergo hoc quidem est uerum profecto, ut non modo tuto, uerum etiam palam nauigaremus. Reliqua in posterum diem distulit: ex quibus scribam ad te, si quid erit epistola dignum. Sunt autem, quæ præterij, interregnum ne esset expectaturus, an, quo modo dixerim? Ad se ille quidem deferri consulatum, sed se nolle, in proximum annum. Et alia sunt, quæ exquiram. Iurabat ad summam, quod nullo negotio faceret, amicissimum mihi Cæsarem. esse debet. quid enim, inquam, scripsit ad me Dolabel la? dico, quid? affirmabat, cum scripsisset, quòd me

me cuperet ad urbem uenire, illum quidem gratias agere maximas, & non modo probare, sed etiam gaudere. quid quæris? atque iubebat. est enim suspicio illa domestici mali, & sermonis Hirtiani. quàm cupio illum dignum esse nobis, & quàm ipse * me inuito, quæ pro illo sit suspicandum. sed opus fuit Hirtio conuento. est profecto nescio quid. sed uelim quamminimo. et tamen eum non dum redisse miramur. sed hæc uidebimus. Tu Oppios Terentiæ dabis. iam enim urbis unum periculum est. Me tamen consilio iuua, pedibus ne Rhegium, an hinc statim in nauem. ceterum, quoniam commoror, ego ad te statim habebo, quod scribam, simul ut uidero Curionem. De Tirone cura, quæso, quod facis, ut sciam, quid is agat.

CICERO S. D. ATTICO.

5

De tota mea cogitatione scripsi ad te antea satis, ut mihi uisus sum, diligenter: de die nihil sane potest scribi certi, præter hoc, non ante Lunam nouam. Curionis sermo postridie eandem habuit fere summam, nisi quòd apertius significauit, se harum rerum exitum non uidere. Quod mihi mandas de quodam regendo, ἀρκαδίαν. tamen nihil prætermittam. atque utinam tu. sed modestior non ero. Epistolam ad Vestorium statim de Tullia. ac ualde requirere solebat. Commodius tecum Vectenus est locutus, quàm ad me scripserat: sed mirari satis hominis negligentiam non queo. cum enim mi

bi

hi Philotimus dixisset, HS L emere de Canuleio diuersorium illud posse, minoris etiam empturum, si Vectenum rogassem; rogaui, ut, si quid posset, ex ea summa detraheret: promisit: ad me nuper, HS XXX emisse: ut scriberem, cui uellem addici: diem pecuniæ id. Nou. esse. rescripsi ei stomachosius, cum ioco tamen familiari. nunc, quoniam agit liberaliter, nihil accuso hominem, scripsiq́. ad eum, me a te certiorem esse factum. Tu, de tuo itinere quid, & quando cogites, uelim me certiorem facias. ad XV. Kal. Mai. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 6

ME *adhuc nihil, præter tempestatem, moratur. astute nihil sum acturus. fiat in Hispania quidlibet: et tamen retice. meas cogitationes omnes explicaui tibi superioribus litteris. quocirca hæ sunt breues: & tamen, quia festinabam, eramq́. occupatior de Quincto fratre: ita me quidem sedulo; sed nosti reliqua. Quod deinde mones, & amice, & prudenter mones: sed erunt omnia facilia, si ab uno illo cauero. magnum opus est. mirabilia multa. nihil simplex, nihil sincerum. uellem, suscepisses iuuenem regendum. pater enim nimis indulgens, quidquid ego astrinxi, relaxat. si sine illo possem, regerem; quod tu potes: sed ignosco. magnum, inquam, opus est. Pompeium pro certo habemus per Illyricum proficisci in Galliam. ego nunc, quà, & quò, uidebo. Ego uero Apuliam,*

liam, & Sipontum, et tergiuersationem istam probo: nec tuam rationem eandem esse duco, quam meam: non quin in rep. rectum idem sit utrique nostrum: sed ea non agitur: regnandi contentio est; in qua pulsus est modestior rex, & probior, & integrior, & is, qui nisi uincit, nomen populi R. deleatur necesse est: sin autem uincit, Sullano more, exemploq. uincet. ergo hac in contentione neutrum tibi palam sentiendum, & tempori seruiendum est. Mea caussa autem alia est, quòd beneficio uinctus, ingratus esse non possum: nec tamen in acie, sed Melitæ, aut alio in loco, siue in oppidulo futurum puto. Nihil, inquies, iuuas eum, in quem ingratus esse non uis? Immo minus fortasse uoluisset. sed de hoc uidebimus. exeamus modo: quod ut meliore tempore possimus, facit Adriatico mari Dolabella, freto Siciliensi Curio. Iniecta autem mihi spes quædam est, uelle mecum Ser. Sulpicium colloqui. ad eum misi Philotimum cum litteris. si uir esse uolet; præclara συνόδια. sin autem; erimus nos, qui solemus. Curio mecum uixit, iacere Cæsarem putans offensione populari, Siciliæq. diffidens, si Pompeius nauigare cœpisset. Quinctum puerum accepi uehementer. auaritiam uideo fuisse, & spem magni congiarij. magnum hoc malum est: sed scelus illud, quod timueramus, spero nullum fuisse. hoc autem uitium, puto te existimare non nostra indulgentia: sed a natura profectum. quem tamen nos disciplina regimus. De Oppijs Veliensibus quid placeat, cum

Philo-

Philotimo uidebis. Epirum nostram putabimus: sed alios cursus uidebamur habituri. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 7

ET res ipsa monebat, & tu ostenderas, et ego uidebam, de ijs rebus, quas intercipi periculosum esset, finem inter nos scribendi fieri tempus esse: sed, cum ad me sæpe mea Tullia scribat, orans, ut, quid in Hispania geratur, expectem, & semper adscribat idem uideri tibi, idq́. ipse etiam ex tuis literis intellexerim; non puto esse alienum, me ad te, quid de ea re sentiam, scribere. Consilium istud tunc esset prudens, ut mihi uidetur, si nostras rationes ad Hispaniensem casum accommodaturi essemus: quod fieri dicitis oportere. necesse est enim, aut, id quod maxime uelim, pelli istum ab Hispania; aut trahi id bellum; aut istum, ut confidere uidetur, apprehendere Hispanias. si pelletur: quàm gratus, aut quàm honestus tum erit ad Pompeium noster aduentus; cum ipsum Curionem ad eum transiturum putem? si trahitur bellum: quid expectem, aut quàm diu? relinquitur, ut, si uincimur in Hispania, quiescamus. id ego contra puto. istum enim uictorem magis relinquendum puto, quàm uictum, & dubitantem magis, quàm fidentem suis rebus. nam cædem uideo, si uicerit, & impetum in priuatorum pecunias, & exulum reditum, & tabulas nouas, & turpissimorum honores, & regnum non modo Romano homini, sed ne Persæ quidem

dem cuiquam tolerabile. tacita esse poterit in id dignitas nostra? pati poterunt oculi, me cum Gabinio sententiam dicere? & quidem illum rogari prius? præsto esse clientem tuum Clœlium, Catuli Plaguleium, ceteros? sed cur inimicos colligo? qui meos necessarios, a me defensos, nec uidere in curia sine dolore, nec uersari inter eos sine dedecore potero. quòd si ne id quidem est exploratum, fore, ut mihi liceat; (scribunt enim ad me amici eius, me illi nullo modo satisfecisse, quòd in senatum non uenerim) tamen ne dubitemus, an ei nos etiam cum periculo uenditemus, qui eum coniuncti ne cum præmio quidem uoluimus esse? deinde hoc uide, non esse iudicium de tota contentione in Hispanijs: nisi forte, his amissis, arma Pompeium abiecturum putas: cuius omne consilium Themistocleum est. existimat enim, qui mare teneat, eum necesse rerum potiri. itaque, qui nunquam egit, ut Hispaniæ per se tenerentur, naualis apparatus ei semper antiquissima cura fuit. nauigabit igitur, cum erit tempus, maximis classibus, et ad Italiam accedet: in qua nos sedentes quid erimus? nam medios esse iam non licebit. classi-
* bus aduersabimur igitur? quod malum maius scili-
* cet tantum? denique quid turpius? Hannibal hic in absentis solus tuli scelus: eiusdem cum Pompeio, et cum reliquis principibus non feram? quòd si iam, misso officio, periculi ratio habenda est: ab illis est periculum, si peccaro, ab hoc, si recte fecero: nec ullum in his malis consilium periculo uacuum inueniri

niri potest: ut non sit dubium, quin cum periculo fugiamus, quod fugeremus etiam cum salute. Non simul cum Pompeio mare transierimus. Omnino nõ potuimus: extat ratio dierum: sed tamen (fateamur enim, quod est: ne condamus quidem, ut possimus) fefellit ea res, quæ fortasse non debuit, sed fefellit: pacem putaui fore: quæ si esset, iratum mihi Cæsarem esse, cum idem amicus esset Pompeio, nolui. senseram enim, quàm ijdem essent. hoc ueritus in hanc tarditatem incidi. sed assequar omnia, si propero; si cunctor, amitto. & tamen, mi Attice, auguria quoque me incitant quadam spe non dubia, non hæc collegij nostri ab Appio, sed illa Platonis de tyrannis. nullo enim modo posse uideo stare istum diutius, quin ipse per se, etiam languentibus nobis, concidat, quippe qui florentis, ac nouos, ut * uti diebus ipsi illi egenti, ac perditæ multitudini in odium acerbissimum uenerit, qui duarum rerum simulationem tam cito amiserit, mansuetudinis in Metello, diuitiarum in ærario. Iam, quibus utatur uel socijs, uel ministris, si ij prouincias, si remp. regent, quorum nemo duo menses potuit patrimonium suum gubernare? Non sunt omnia colligenda: quæ tu acutissime perspicis. sed tamen ea pone ante oculos: iam intelliges id regnum uix semestre esse posse. quod si me fefellerit, feram, sicut multi præclarissimi homines in rep. excellentes, tulerunt. nisi forte me Sardanapali uice in suo lectulo mori mal * le censueris, quàm exilio Themistocleo: qui cum

fuiſſet, ut ait Thucidides, τῶν τε παραχρῆμα δι᾽ ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστὴς, tamen incidit in eos caſus, quos uitaſſet, ſi eum nihil fefelliſſet. etſi is erat (ut ait idem) qui τό, τε ἄμεινον, ἢ χεῖρον ἐν τῷ ἀφανεῖ ἔτι προεώρα μάλιστα: tamen non uidit, nec quo modo Lacedæmoniorum, nec quo modo ſuorum ciuium inuidiam effugeret, nec quid Artaxerxi polliceretur. non fuiſſet & illa nox tam acerba Africano, ſapientiſſimo uiro, non tam dirus ille dies Sullanus callidiſſimo uiro C. Mario, ſi nihil utrunque eorum fefelliſſet. nos tamen hoc confirmamus illo augurio, quo diximus: nec nos fallit, nec aliter accidet. corruat iſte, neceſſe eſt, aut per aduerſarios, aut ipſe per ſe, qui quidem ſibi eſt aduerſarius unus acerrimus. id ſpero uiuis nobis fore. quanquam tempus eſt nos de illa perpetua iam, non de hac exigua uita cogitare. ſin quid acciderit maturius; haud ſane mea multum interfuerit, utrum factum uideam, an futurum eſſe multo ante uiderim. quæ cum ita ſint, non eſt committendum, ut ijs paream, quos contra, me ſenatus, ne quid reſp. detrimenti acciperet, armauit. Tibi ſunt omnia commendata: quæ commendationis meæ pro tuo in nos amore non indigent. ne hercule quidem reperio, quid ſcribam: ſedeo enim πλουδοκῶν: etſi nihil unquam tam fuit ſcribendum, quàm nihil mihi unquam ex plurimis tuis iucunditatibus gratius accidiſſe, quàm quòd meam Tulliam ſuauiſſime, dili-

gentissimeq. coluisti. ualde eo ipsa delectata est, ego autem non minus. cuius quidem uirtus mirifica. quo modo illa fert publicam cladem? quo modo domesticas tricas? quantus autem animus in discessu nostro? στοργῆς sit summa σύντηξις: tamen nos recte facere, & bene audire uult. Sed hac super re nimis; ne meam ipse συμπάθειαν euocem. Tu, si quid de Hispanijs certius, & si quid aliud, dum adsumus, scribes: & ego fortasse discedens dabo ad te aliquid, eo etiam magis, quòd Tullia te non putabat ex Italia hoc tempore. Cum Antonio item est agendum, ut cum Curione, Melitæ me uelit esse: huic bello nolle interesse. eo uelim tam facili uti possem, & tam bono in me, quàm Curio. is ad Missenum VI. non. uenturus dicebatur, id est hodie: sed præmisit mihi odiosas litteras, hoc exemplo.

Antonius trib. pl. proprat. Ciceroni imp. S.

Nisi te ualde amarem, & multo quidem plus, quàm putas, non extimuissem rumorem, qui de te prolatus est, cum præsertim falsum esse existimarem: sed quia te nimio plus diligo, non possum dissimulare, mihi famam quoque, quamuis sit falsa, magni esse. Te iturum trans mare, credere non possum, cum tanti facias Dolabellam, et Tulliam tuá, feminam lectissimam, tantiq. ab omnibus nobis fias; quibus mehercule dignitas, amplitudoq. tua pæne carior est, quàm tibi ipsi. sed tamen non sum arbitratus esse amici, non commoueri etiam improborum sermone. eo feci studiosius, quòd iudicabam

duriores partes mihi impositas esse ab offensione nostra, quæ magis a ζηλολυπίᾳ mea, quàm ab iniuria tua nata est. sic enim uolo te tibi persuadere, mihi neminem esse cariorem te, excepto Cæsare; meq. illud una iudicare, Cæsarem maxime in suis M. Ciceronem reponere. Quare, mi Cicero, te rogo, ut tibi omnia integra serues, eius fidem improbes, qui tibi, ut beneficium daret, prius iniuriam fecit: contra, eum ne profugias, qui te, etsi non amabit, (quod accidere non potest) tamen saluum, amplissimumq. esse cupiet. Dedita opera ad te Calpurnium, familiarissimum meum, misi; ut mihi magnæ curæ tuam uitam, ac dignitatem esse scires.

Eodem die a Cæsare Philotimus litteras attulit, hoc exemplo. Cæsar imp. M. Ciceroni imp. S.

Etsi te nihil temere, nihil imprudenter facturum iudicaram: tamen permotus hominum fama, scribendum ad te existimaui, & pro nostra beneuolentia petendum, ne quò progredereris inclinata iam re, qua integra etiam progrediendum tibi non existimasses. nanque & amicitiæ grauiorem iniuriam feceris; & tibi minus commode consulueris, si non fortunæ obsecutus uidebere; omnia enim secundissima nobis, aduersissima illis accidisse uidentur; nec caussam secutus; eadem enim tum fuit, cum ab eorum consilijs abesse iudicasti; sed meum aliquod factum condemnauisse: quo mihi grauius abs te nil accidere potest. quod ne facias, pro iure nostræ amicitiæ a te peto. Postremo, quid uiro bono, & quieto,

to, & bono ciui magis conuenit, quàm abesse a ciuilibus controuersijs? quod non nulli cum probarét, periculi caussa sequi non potuerunt. tu, explorato & uitæ meæ testimonio, & amicitiæ iudicio, neque tutius, neque honestius reperies quidquam, quàm ab omni contentione abesse. XV. Kal. *Mai. ex itinere. Vale. Aduentus Philotimi (at cuius hominis, quàm insulsi, & quàm sæpe pro Pompeio mentientis) exanimauit omnes, qui mecum erant: nam ipse obdurui. Dubitauit nostrum nemo, quin Cæsar itinera repressisset: uolare dicitur. Petreius cum Afranio se coniunxisset: nihil affert eiusmodi. Quid quæris? etiam illud erat persuasum, Põpeium cum magnis copijs iter in Germaniam per Illyricum fecisse. id enim* αὐθεντικῶς *nuntiabatur. Melitam igitur, opinor, capessemus, dum, quod in Hispania: quod quidem propemodum uideor ex Cæsaris litteris ipsius uoluntate facere posse; qui negat neque honestius, neque tutius mihi quidquam esse, quàm ab omni contentione abesse. dices, ubi ille, ergo tuus animus, quem proximis litteris? adest, & idem est: sed utinam meo solum capite decernerem: lacrymæ meorum me interdũ molliunt, precantium, ut de Hispanijs expectemus. M. Cœlij quidem epistolam, scriptam miserabiliter, quæ hoc idem obsecraret, ut expectarem, ne fortunas meas, ne unicam filiam, ne meos omnes tam temere proderem, non sine magno fletu legerunt pueri nostri. etsi meus quidem est fortior, eoq. ipso uehementius*

 com-

commouet, nec quidquam, nisi de dignatione, laborat. Melitam igitur; deinde, quod uidebitur. tu tamen etiam nunc mihi aliquid litterarum, & maxime si quid ab Afranio. Ego, si cum Antonio locutus ero, scribam ad te, quid actum sit: ero tamen in credendo, ut mones, cautus. nam occultandi ratio tum difficilis, tum etiam periculosa est. Seruium expecto ad nonas, & adijcit a Postumia, & Seruij filij. Quartanam leuiorem esse gaudeo. Misi ad te Cœlij etiam litterarum exemplum.

Cœlius M. Ciceroni imp. S. Exanimatus tuis litteris, quibus te nihil, nisi triste, cogitare ostendisti; neque, id quod esset, perscripsisti; neque non tamen, quale esset, quid cogitares, aperuisti; has ad te illico litteras scripsi. Per fortunas tuas Cicero, per liberos te oro, & obsecro, ne quid grauius de salute, & incolumitate tua consulas. nam deos, hominesque, amicitiamq. nostram testificor, me tibi prædixisse, neque temere monuisse, sed, postquam Cæsarem conuenerim, sententiamq. eius, qualis futura esset parta uictoria, cognorim, te certiorem fecisse. Si existimas eandem rationem fore Cæsaris in dimittendis aduersarijs, & condicionibus ferendis, erras. nihil, nisi atrox, & sæuum, cogitat, atque etiam loquitur: iratus senatui exijt: his intercessionibus plane incitatus est. non mehercule erit deprecationi locus. Quare, si tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tuæ reliquæ tibi caræ sunt; si aliquid apud te nos, si, uir optimus, gener tuus ua let;

let: eorum fortunam non debes uelle conturbare; ut eam caussam, in cuius uictoria salus nostra est, odisse, aut relinquere cogamur, aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus. Denique illud cogita, quod offensæ fuerit, in ista cunctatione te subijsse. nunc te contra uictorem facere, quem dubijs rebus lædere noluisti, & ad eos fugatos accedere, quos resistentes sequi nolueris, summæ stultitiæ est. uide, ne, dum pudet te parum optimatem esse, parum diligenter, quod optimum sit, eligas. quòd si totum tibi persuadere non possum; saltem, dum, quid de Hispanijs agamus, scitur, expecta; quas tibi nuntio aduentu Cæsaris fore nostras. quam isti spem habeant amissis Hispanijs, nescio. quod porro tuum consilium sit ad desperatos accedere, non mediusfidius reperio. Hoc, quod tu non dicendo mihi significasti, Cæsar audierat: ac simul atque, aue, mihi dixit, statim, quid de te audisset, exposuit. negaui me scire: tamen ab eo petiui, ut ad te litteras mitteret, quibus maxime ad remanendum commoueri posses. me secum in Hispaniam ducit. nam, nisi ita faceret, ego prius, quàm ad urbem accederem, ubicunque esses, ad te percurrissem, et hoc a te præsens contendissem, atque omni ui te retinuissem. Etiam atque etiam, Cicero, cogita, ne te, tuosq. omnes funditus euertas, nec te sciens, prudensq. eò demittas, unde exitum uides nullum esse. quòd si te aut uoces optimatium commouent; aut non nullorum hominum insolentiam, & iactatio-

nem ferre non potes: eligas, censeo, aliquod oppidum uacuum a bello; dum hæc decernuntur, quæ iam erunt confecta. id si feceris, et ego te sapienter fecisse iudicabo, et Cæsarem non offendes. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 8

ME CAECVM qui hæc ante non uiderim. misi ad te epistolam Antonij. & cum ego sæpissime scripsissem, nihil me contra Cæsaris rationes cogitare; meminisse me generi mei, meminisse amicitiæ; potuisse, si aliter sentirem, esse cum Pompeio; me autem, quia cum lictoribus inuitus cursarem, abesse uelle, nec id ipsum certum etiam nunc habere: uide, quàm ad hæc τυραννικῶς.

Tuum consilium quàm uerum est. nam qui se medium esse uult, in patria manet: qui proficiscitur, aliquid de alterutra parte iudicare uidetur. sed ego is non sum, qui statuere debeam, iure quis proficiscatur, nec ne. partes mihi Cæsar has imposuit, ne quem omnino discedere ex Italia paterer. quare parui refert me probare cogitationem tuam, si nihil tamen tibi remittere possum. ad Cæsarem mittas, censeo, & ab eo hoc petas. non dubito, quin impetraturus sis, cum præsertim te amicitiæ nostræ rationem habiturum esse pollicearis.

Habes σκυτάλην λακωνικήν. omnino excipiam hominem. erat autem V. non. uenturus uesperi, id est hodie. cras igitur ad me fortasse ueniet. tenta-
* bo audeam, nihil properare. missurum ad Cæsarem clama-

clamabam. cum paucissimis alcubi occultabor. certe hinc istis inuitissimis euolabo, atque utinam ad Curionem. σὺν θεῷ τοι λέγω. *magnus dolor accessit. efficietur aliquid dignum nobis.* δυσουρία *tua mihi ualde molesta. medere amabo, dum est* ἀρχῇ. *De Massiliensibus gratæ tuæ mihi litteræ. quæso, ut sciam, quidquid audieris. Siciliam cuperem, si possem palam: quod a Curione effeceram. Hic ego Seruium expecto: rogor enim ab eius uxore, & filio: & puto opus esse. Hic tamen Cyteridem secum lectica aperta portat, altera uxorem. septem præterea coniunctæ lecticæ amicarum. hæ sunt amicorum. uide, quàm turpi leto pereamus. et dubita, si potes, quin ille, seu uictus, seu uictor redierit, cædem facturus sit. ego uero uel lintriculo, si nauis non erit, eripiam me ex istorum paricidio. Sed plura scribam, cum illum conuenero. Iuuenem nostrum non possum non amare: sed ab eo nos non amari, plane intelligo. nihil ego uidi tam* ἀνηθοποίητον, *tam auersum a suis, tam nescio quid cogitans. uim incredibilem molestiarum. sed erit curæ, & est, ut regatur. mirum est enim ingenium:* ἦθος ἐπιμελητέον.

CICERO S. D. ATTICO. 9

OBSIGNATA *iam epistola superiore, non placuit ei dare, cui constitueram, quòd erat alienus: itaque eo die data non est. interim uenit Philotimus, & mihi a te litteras reddidit: quibus quæ de*

de fratre meo ſcribis, ſunt ea quidem parum firma, ſed habent nihil ὕπουλον, nihil fallax, nihil non flexibile ad bonitatem, nihil, quod non, quò uelis, uno ſermone poſſis perducere. ne multa, omnes ſuos, etiam quibus iraſcitur crebrius, tamen caros habet, me quidem ſe ipſo cariorem. Quod de puero aliter ad te ſcripſit, & ad matrem de filio, non reprehendo. De itinere, & de ſorore, quæ ſcribis, moleſta ſunt, eoq́. magis, quòd ea tempora noſtra ſunt, ut ego his mederi non poſſim: nam certe mederer. ſed quibus in malis, & qua in deſperatione rerum ſimus, uides. Illa de ratione nummaria non ſunt eiuſmodi, (ſæpe enim audio ex ipſo) ut non cupiat tibi præſtare, & in eo laboret. ſed ſi mihi Q. Axius in hac mea fuga HS XIII. non reddit, quæ dedi eius filio mutua, & utitur excuſatione temporis; ſi Lepta, ſi ceteri: ſoleo mirari, de neſcio queis HS XX cum audio ex illo ſe urgeri. uides enim profecto anguſtias. curari tamen ea tibi utique iubet. an exiſtimas illum in iſto genere lentulum, aut reſtrictum? nemo eſt minus. De fratre ſatis. de eius filio, indulſit illi quidem ſuus pater ſemper; ſed non facit indulgentia mendacem, aut auarum, aut non amantem ſuorum; ferocem fortaſſe, & arrogantem, et infeſtum facit. itaque habet hæc quoque, quæ naſcuntur ex indulgentia: ſed ea ſunt tolerabilia: (quid enim dicam, hac iuuentute?) ea uero, quæ mihi quidem, qui illum amo, ſunt his ipſis malis, in queis ſumus, miſeriora, non

ſunt

ſunt ab obſequio noſtro, non; ſuas radices habent: quas tamen euellerem profecto, ſi liceret. ſed ea omnia mihi ſunt patienda. ego meum facile teneo. nihil eſt enim eo tractabilius. cuius quidem miſericordia languidiora adhuc conſilia cepi: & quo ille me fortiorem uult eſſe, eo magis timeo, ne in eum exiſtam crudelior. Sed Antonius uenit heri ueſperi. iam fortaſſe ad me ueniet, aut ne id quidem, quoniam ſcripſit, quid fieri uellet. ſed ſcies continuo, quid actum ſit. Nos iam nihil, niſi occulte. De pueris quid agam? paruo ne nauigio committam? quid mihi animi in nauigando cenſes fore? recordor enim, æſtate cum illo Rhodiorũ ἀφράκτῳ nauigans, quàm fuerim ſolicitus. quid, duro tempore anni, actuariolo fore cenſes? o rem undique miſeram. Trebatius erat mecum, uir plane, & ciuis bonus. quæ ille monſtra, dij immortales. etiam ne Balbus in ſenatum uenire cogitet? ſed ei ipſi cras ad te litteras dabo. Vectenum mihi amicum, ut ſcribis, ita puto eſſe. cum eo, quod ἀποτόμως ad me ſcripſerat de nummis curandis, θυμικώτερον erat. id tu, ſi ille aliter acceperit, ac debuit, lenies. Monetali autem adſcripſi, quòd ille ad me, Proconſuli: ſed quoniam eſt homo, & nos diligit, ipſe quoque a nobis diligatur. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 10

QVIDNAM *mihi futurum eſt? aut quis me non ſolum infelicior, ſed iam etiam turpior? no*

minatim

minatim de me sibi imperatum dicit Antonius: nec me tamen ipse adhuc uiderat, sed hoc Trebatio narrauit. Quid agam nunc, cui nihil procedit, caduntq. ea, quæ diligentissime sunt cogitata, teterrime? ego enim Curionem nactus, omnia me consecutum putaui. is de me ad Hortensium scripserat. Reginus erat totus noster. huic nihil suspicabamur cum hoc mare negotij fore. quò me nunc uertam? undique custodior. sed satis lacrymis. παραπλουτέον igitur, & occulte in aliquam onerariam corrependũ: non committendum, ut etiam compacto prohibiti uideamur. Sicilia petenda: quam si erimus nacti, maiora quædam consequemur. sit modo recte in Hispanijs. quanquam de ipsa Sicilia utinam sit uerum: sed adhuc nihil secundi. concursus Siculorum ad Catonem dicitur factus; orasse, ut resisteret; omnia pollicitos: commotum illum, delectum habere cœpisse. non credo, ut est luculentus auctor. potuisse certe tenere illam prouinciam scio. ab Hispanijs autem iam audietur. Hic nos C. Marcellum habemus, eadem de re cogitantem, aut bene simulantem. quanquam ipsum non uideram, sed ex familiarissimo eius audiebam. tu, quæso, si quid habebis noui. ego, si quid moliti erimus, ad te statim scribam. Quinctum filium seuerius adhibebo. utinam proficere possem. tu tamen eas epistolas, quibus asperius de eo scripsi, aliquando concerpito, ne quando quid emanet: ego item tuas. Seruium expecto, nec ab eo quidquam ὑγιές. scies, quid erit.

sine dubio errasse nos, confitendum est. at semel? at una in re? immo omnia, quo diligentius cogitata, eo facta sunt imprudentius. ἀλλὰ τὰ μὲν προτέτυχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ: *in reliquis modo ne ruamus. iubes enim profectionem meam prouidere. quid prouideam? ita patent omnia, quæ accidere possunt, ut, ea si uitem, sedendum sit cum dedecore, & dolore; si negligam, periculum est, ne in manus incidam perditorum. sed uide, quantis in miserijs simus. optandum interdum uidetur, ut aliquam accipiamus ab istis quamuis acerbam iniuriam, ut tyranno in odio fuisse uideamur. quòd si nobis is cursus, quem speraram, pateret; effecissem aliquid profecto, ut tu optas, & hortaris, dignum nostra mora: sed mirificæ sunt custodiæ: & quidem ille ipse Curio suspectus. ui, aut clam agendum est: &, si ui, forte ne cum tempestate: clam autem, istis. in quo si quod* σφάλμα, *uides quàm turpe est. trahimur: nec fugiendum, si quid uiolentius. De Cœlio, sæpe mecũ agito; nec, siquid habuero tale, dimittam. Hispanias spero firmas esse. Massiliensiũ factum cum ipsum per se luculentum est, tum mihi argumẽto est, recte esse in Hispanijs. minus enim auderent, si aliter esset. et scirent. nam & iuncti, & diligẽtes sunt. Odium autem recte animaduertis significatum theatro. Legiones autẽ has, quas in Italia assumpsit, alienissimas esse uideo: sed tamen nihil inimicius, quã sibi ipse. illud recte times, ne ruat. si desperarit, certe ruet. quo magis efficiendum ali-*

quid

quid eſt, fortuna uelim meliore, animo Cæliano. ſed primum quidque: quod, qualecunque erit, con tinuo ſcies. Nos iuueni, ut rogas, ſuppeditabimus, & Peloponneſum ipſam ſuſtinebimus. eſt enim indoles: modo aliquid hoc ſit. ἦδος AKIMO
* ΔON: quod ſi adhuc nullum eſt, eſſe tamen poteſt: aut ἀρετὴ non eſt διδακτὸν: quod mihi perſuaderi non poteſt. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. II

EPISTOLA tua gratiſſima fuit meæ Tulliæ, et mehercule mihi. ſemper ſecum aliquid afferunt tuæ litteræ. ſcribes igitur: ac, ſi quid ad ſpem poteris, ne dimiſeris. Tu Antonij leones pertimeſcas caue. nihil eſt illo homine iucundius. attende πράξιν πολιτικȣ̃. Euocauit litteris e municipijs denos: & IV uiri uenerunt ad uillam eius mane. primum dormijt ad horam tertiam: deinde, cum eſſet nuntiatum, ueniſſe Neapolitanos, & Cumanos, (his enim eſt Cæſar iratus) poſtridie redire iuſſit: lauari ſe uelle, & περὶ κοιλιολυσίαν γίνεσθαι. hoc heri effecit. hodie autem in Aenariam tranſire conſtituit. exulibus reditum pollicetur. Sed hæc omittamus, de nobis aliquid agamus. Ab Axio accepi litteras. De Tirone gratum. Vectenum diligo. Veſtio reddidi. Seruius prid. non. Mai. Minturnis man ſiſſe dicitur, hodie in Liternino manſurus apud C. Marcellum. cras igitur nos mature uidebit, mihiq. dabit argumentum ad te epiſtolæ. iam enim non reperio,

perio, quid tibi ſcribam. Illud admiror, quòd Antonius ad me ne nuntium quidem, cum præſertim me ualde obſeruarit. uidelicet (aut aliquid atrocius de me imperatum eſt) coram negare mihi non uult. quod ego nec rogaturus eram, nec, ſi impetraſſem, crediturus. nos tamen aliquid excogitabimus. Tu, quæſo, ſi quid in Hiſpaniȷs. iam enim poterit audiri: et omnes ita expectant, ut, ſi recte fuerit, nihil negotiȷ futurum putent. ego autem nec, retentis his, confectam rem puto; neque, amiſſis, deſperatam. Silium, & Ocellam, & ceteros credo retardatos. te quoque a Curtio impediri uideo. etſi, ut opinor, habes Scytha ὄνον. uitam * miſeram, maiusq́. malum, tam diu timere, quàm eſt illud ipſum, quod timetur.

CICERO S. D. ATTICO. 12

SERVIVS, ut antea ſcripſi, cum ueniſſet nonis Mai. poſtridie ad me uenit. ne diutius te teneam, nullius conſiliȷ exitum inuenimus. nunquam uidi hominem perturbatiorem metu. neque hercule quidquam timebat, quod non eſſet timendum: illum ſibi iratum, hunc non amicum: horribilem utriuſque uictoriam, cum propter alterius crudelitatem, alterius audaciam, tum propter utriuſque difficultatem pecuniariam, qua frui nuſquam, niſi ex priuatorum bonis, poſſet. atque hæc ita multis cum lacrymis loquebatur, ut ego mirarer eas tam diuturna miſeria non exaruiſſe. mihi quidem etiam lippitu-

do

do hæc, propter quam non ipse ad te scribo, sine ulla lacryma est, sed sæpius odiosa est propter uigilias. quamobrem quidquid habes ad consolandum, collige, & illa scribe, non ex doctrina, neque ex libris: nam id quidem domi est; sed nescio quo modo imbecillior est medicina, quàm morbus: hæc potius conquire, de Hispanijs, de Massilia: quæ quidem satis bella Seruius affert: qui etiam de duabus legionibus luculentos auctores esse dicebat. hæc igitur si habebis, & talia. & quidem paucis diebus aliquid audiri necesse est. sed redeo ad Seruium. Distulimus omnino sermonem in posterum, sed tardus ad exeundum: multo se in suo lectulo malle, quidquid foret. odiosus scrupulus de filij militia Brundisina. unum illud fortissime asseuerabat, si damnati restituerentur, in exilium se iturum. nos autem ad hæc, & ipsum certo fore, &, quæ iam fiebant, non esse leuiora: multaq. colligebamus. uerum ea non animum eius augebant, sed timorem; ut iam cælandus magis de nostro cósilio, quàm ad idem uideretur. quare in hoc non multum est. Nos a te admoniti de Cœlio cogitabimus. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 13

SERVIVS cum esset apud me, Cephalio cum tuis litteris VI. id. uenit, quæ nobis magnam spem attulerunt meliorum rerum de octo cohortibus. etenim hæ quoque, quæ in his locis sunt, labare dicuntur. Eodem die Funisulanus a te attulit litteras,

teras, in quibus erat confirmatius idem illud. ei de ſuo negotio reſpondi cumulate, cum omni tua gratia. adhuc non ſatisfaciebat: debet autem mihi multos nummos, nec habetur locuples. nunc ait ſe daturum: cui expenſum tulerit, morari. tabellarijs, ſi apud te eſſet, qua ſatisfeciſſes, dares. quantum ſit, Eros Philotimi tibi dicet. ſed ad maiora redeamus. Quod optas, Cœlianum illud matureſcit. itaque torqueor, utrum uentum expectem. uexillo opus eſt: conuolabunt. Quod ſuades, ut palam: prorſus aſſentior. itaque me profecturum puto. tuas tamen interim litteras expecto. Seruij conſilio nihil expeditur. omnes captiones in omni ſententia occurrunt. unum C. Marcello cognoui timidiorem; quem conſulem fuiſſe pœnitet. ὢ πολλῆς ἀγεννείας: qui etiam Antonium confirmaſſe dicitur, ut me impediret; quo ipſe, credo, honeſtius. Antonius autem VI. *id. Capuam profectus eſt. ad me miſit, ſe, pudore deterritum, ad me non ueniſſe, quòd me ſibi ſuccenſere putaret. ibitur igitur, & ita quidem, ut cenſes; niſi cuius grauioris perſonæ ſuſcipiendæ ſpes erit ante oblata. ſed uix erit tam cito. Allienus autem prætor putabat aliquem, ſi ego non, ex collegis ſuis. quiuis licet, dummodo aliquis. De ſorore, laudo. De Quincto puero, datur opera. ſpero eſſe meliora. De Quincto fratre, ſcito eum non mediocriter laborare de uſura: ſed adhuc nihil a L. Egnatio expreſſit. Axius de* XII. *millibus pudés: ſæpe enim adſcripſit, ut Gallio, quan*

*

tum is uellet, darem. quod si non scripsisset, possem ne aliter? & quidem sæpe sum pollicitus. sed tantum uoluit cito. me uero adiuuarent his in angustijs. sed tu istos. uerum alias. Te a quartana liberatum gaudeo, itemque Piliam. Ego, dum panes, & cetera in nauem parantur, excurro in Pompeianum. Vecteno uelim gratias, qnòd studiosus. si quenquam nactus fueris, qui perferat; litteras des ante, quàm discedimus. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 14

COMMODVM ad te dederam litteras de pluribus rebus, cum ad me bene mane Dionysius fuit. cui quidem ego non modo placabilem me præbuissem, sed totum remisissem, si uenisset qua mente tu ad me scripseras. erat enim sic in tuis litteris, quas Arpini acceperam, eum uenturum, facturumque, quod ego uellem. ego uolebam autem, uel cupiebam potius, esse eum nobiscum. quod quia plane, cum in Formianum uenisset, præciderat, asperius ad te de eo scribere solebam. at ille perpauca locutus, hanc summam habuit orationis; ut sibi ignoscerem; se rebus suis impeditum nobiscum ire non posse. pauca respondi. magnum accepi dolorem: intellexi fortunam ab eo nostram despectam esse. quid quæris? fortasse miraberis: in maximis horum temporum doloribus hunc mihi scito esse. uelim, ut tibi amicus sit. hoc cum tibi opto, opto ut beatus sis. erit enim tam diu. Consilium nostrum spero uacuũ periculo

periculo fore. nam & dissimulabimus, &, ut opinor, acerrime obseruabimus. nauigatio modo sit, qualem opto. cetera, quæ quidem consilio prouideri poterunt, cauebuntur. tu, dum adsumus, non modo quæ scieris, audieris ue, sed etiam quæ futura prouidebis, scribas uelim. Cato, qui Siciliam tenere nullo negotio potuit, &, si tenuisset, omnes boni ad eum se contulissent, Syracusis profectus est ante diem VIII. K*al. Mai. ut ad me Curio scripsit. utinam, quod aiunt, Cotta Sardiniam teneat. est enim rumor. o, si id fuerit, turpem Catonem. Ego, ut minuerem suspicioné profectionis, aut cogitationis meæ, profectus sum in Pompeianum ad* IV. *id. ut ibi essem, dum, quæ ad nauigandum opus essent, pararentur. cum ad uillam uenissem, uentum est ad me: centuriones trium cohortium, quæ Pompeijs sunt, me uelle postridie, (hæc mecum Ninnius noster) uelle eos mihi se, & oppidum tradere. at ego tibi postridie a uilla ante lucem, ut me omnino illi ne uiderent. quid enim erat in tribus cohortibus? quid si plures, quo apparatu? cogitaui eadem illa Cœliana, quæ legi in epistola tua; quam accepi, simul in Cumanum ueni, eodem die. et simul fieri poterat, ut tentaremur. omnem igitur suspicionem sustuli. sed cum redeo, Hortensius uenerat, ad Terentiam salutatum diuerterat, sermone erat usus honorifico erga me. tamen eum, ut puto, uidebo: misit enim puerum, se ad me uenire. hoc quidem melius, quàm collega noster Antonius: cuius inter lictores*

lectica mima portatur. Tu, quoniam quartana cares, et non modo morbum remouisti, sed etiam grauedinem, te uegetum nobis in Græcia siste; & litterarum aliquid interea.

CICERO S. D. ATTICO. 14

PRID. id. Hortensius ad me uenit scripta epistola. uellem cetera eius. quàm in me incredibilem ἐκτένειαν, qua quidem cogito uti. deinde Serapion cum epistola tua. quam prius quàm aperuissem, dixi ei, te ad me de eo scripsisse antea, ut feceras. deinde, epistola lecta, cumulatissime cetera. et hercule hominem probo. nam & doctum, & probum existimo. quin etiam naui eius me, & ipso conuectore usurum puto. Crebro refricat lippitudo, non illa quidem perodiosa, sed tamen quæ impediat scriptionem meam. Valetudinem tuam iam confirmatam esse et a uetere morbo, et a nouis tentationibus, gaudeo. Ocellam uellem haberemus. uidentur enim esse hæc paullo faciliora. nunc quidem æquinoctium nos moratur, quod ualde perturbatum erat. id s. cras erit. utinam idem maneat Hortensius: siquidē adhuc erat. liberalius esse nihil potest. De diplomate admiraris, quasi nescio cuius te flagitij insimularem. negas enim te reperire, qui mihi id in mentem uenerit. ego autem, quia scripseras te proficisci cogitare, (etenim audieram, nemini aliter licere) eo te habere censebam, & quia pueris diplomasumpseras. habes caussam opinionis meæ. et tamen

men uelim ſcire, quid cogites, in primisq́. ſi quid etiam nunc noui eſt. XVII. Kal. Iun.

CICERO S. D. ATTICO. 16

TVLLIA mea peperit XIV. Kal. Iun. puerũ ἑπταμηνιαῖον. quòd ηὐτόκησεν, gaudebam. quod quidem eſt natum, perimbecillũ eſt. Me mirificæ tranquillitates adhuc tenuerunt, atque maiore impedimento fuerunt, quàm cuſtodiæ, quibus aſſeruor. nam illa Hortenſiana omnia fuere infantia. ita fiet homo nequiſſimus. a Saluio liberto deprauatus eſt. itaque poſthac non ſcribam ad te, quid facturus ſim, ſed quid fecerim. omnes enim Κωρυκαῖοι uidentur ſubauſcultare, quæ loquor. Tu tamen, ſi quid de Hiſpanijs, ſiue quid aliud, perge quæſo ſcribere: nec meas litteras expectaris, niſi cum, quò opto, peruenerimus, aut ſi quis ex curſu. Sed hoc quoque timide ſcribo. ita omnia adhuc tarda, & ſpiſſa. ut male poſuimus initia, ſic cetera ſequuntur. furias nunc ſequimur: eædem nos fortaſſe furiæ perſequentur. ex Balbi autem ſermone, quem tecum habuit, non probamus de Melita. dubitas igitur, quin nos in hoſtium numero habeat? ſcripſi equidem Balbo, te ad me de beneuolentia ſcripſiſſe, & de ſuſpicione. de altero egi gratias: de altero ei me purgaui. ecquem tu hominem infeliciorem? non loquor plura, ne te quoque excruciem. ipſe conficior, ueniſſe tempus, cum iam nec fortiter, nec prudenter quidquam facere poſſim. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XI.

CICERO S. D. ATTICO.

ACCEPI *a te signatum libellum, quem Anteros attulerat; ex quo scire nihil potui de nostris domesticis rebus: de quibus acerbissime afflictor, quòd, qui eas dispensauit, neque adest istic, neque, ubi terrarum sit, scio. omnem autem spem habeo existimationis, priuatarumq. rerum in tua erga me mihi perspectissima beneuolentia: quam si his temporibus miseris, & extremis præstiteris; hæc pericula, quæ mihi communia sunt cum ceteris, fortius feram. idq. ut facias, te obtestor, atque obsecro. ego in cistophoro in Asia habeo ad HS bis & uicies. huius pecuniæ permutatione fidem nostram facile tuebere. quam quidem ego nisi expeditam relinquere putassem, credens ei, cui tu scis iam pridem minime credere; commoratus essem paullisper, nec domesticas res impeditas reliquissem. ob eamq. caussam serius ad te scribo, quòd sero intellexi, quid timendũ esset. Te etiam atque etiam oro, ut me totum tuendum suscipias; ut, si ij salui erunt, quibuscum sum, una cum ijs possim incolumis esse, salutemq. meam beneuolentiæ tuæ acceptam referre. Vale.*

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 2

LITTERAS *tuas accepi prid. non. Febr. eoq. ipso die ex testamento creui hereditatem. ex multis meis, et miserrimis curis est una enata, si, ut scribis, ista hereditas fidem, & famam meam tueri potest: quam quidem te intelligo, etiam sine hereditate, tuis opibus defensurum fuisse. De dote quod scribis, per omnes deos te obtestor, ut totam rem suscipias, & illam miseram mea culpa, & negligentia, tueare meis opibus, si quæ sunt, tuis, quibus tibi molestum non erit, facultatibus. cui quidem deesse omnia, quod scribis, obsecro te noli pati. in quos enim sumptus abeunt fructus prædiorum? Iam illa* HS LX, *quæ scribis, nemo mihi unquam dixit ex dote esse detracta: nunquam enim essem passus. sed hæc minima est ex ijs iniurijs, quas accepi; de quibus ad te dolore, & lacrymis scribere prohibeor. Ex ea pecunia, quæ fuit in Asia, partem dimidiam fere exegi. tutius uidebatur fore ibi, ubi est, quàm apud publicanos. Quod me hortaris, ut firmo sim animo: uellem posses aliquid afferre, quamobrem id facere possem. sed si ad ceteras miserias accessit etiam id, quod mihi Chrysippus dixit parari, (tu nihil significasti) de domo; quis me miserior uno iam fuit? oro, obsecro, ignosce: non possum plura scribere. quanto mærore urgear, profecto uides. quod si mihi commune cum ceteris esset, qui uidentur in eadem caussa esse; mi-*

nor mea culpa uideretur, & eo tolerabilior esset: nunc nihil est, quod consoletur; nisi quid tu efficis, si modo etiam nunc effici potest, ut ne qua singulari afficiar calamitate, & iniuria. Tardius ad te remisi tabellarium, quòd potestas mittendi non fuit. A tuis & nummorum accepi HS LXX, & uestimentorum quod opus fuit. Quibus tibi uidebitur, uelim des litteras nomine meo. nosti meos familiares. signum requirent, aut manum: dices ijs, me propter custodias ea uitasse. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

3

QVID hic agatur, scire poteris ex eo, qui litteras attulit: quem diutius tenui, quia quotidie aliquid noui expectabamus. neque nunc mittendi tamen ulla caussa fuit, præter eam, de qua tibi rescribi uoluisti. Quod ad Kal. Quinct. pertinet, quid uellem: utrunque graue est, &, tam graui tempore, periculum tantæ pecuniæ, &, dubio rerum exitu, ista, quam scribis, abruptio. quare, ut alia, sic hoc uel maxime tuæ fidei, beneuolentiæq. permitto, & illius consilio, & uoluntati: cui miseræ consuluissem melius, si tecum olim coram potius, quàm per litteras, de salute nostra, fortunisq. deliberauissem. Quod negas præcipuum mihi ullum incommodum impendere: etsi ista res nihil habet consolationis, tamen etiam præcipua multa sunt, quæ tu profecto uides grauissima esse, & me facillime uitare potuisse. ea tamen erunt minora, si, ut adhuc factum est, admi-

administratione, diligentiaq. tua leuabuntur. Pecunia apud Egnatium est. sit a me, ut est. neque enim hoc, quod agitur, uidetur diuturnum esse posse; ut scire iam possim, quid maxime opus sit. etsi egeo rebus omnibus; quòd is quoque in angustijs est, qui cum sumus; cui magnam dedimus pecuniam mutuam, opinantes, nobis, constitutis rebus, eam rem etiam honori fore. Tu, ut antea fecisti, uelim, si qui erunt, ad quos aliquid scribendum a me existimes, ipse conficias. Tuis salutem dic. Cura, ut ualeas. in primis id, quod scribis, omnibus rebus cura, & prouide, ne quid ei desit, de qua scis me miserrimum esse. Idibus Iun. ex castris.

CICERO S. D. ATTICO. 4

ACCEPI ab Isidoro litteras, & postea datas binas. ex proximis cognoui prædia non uenisse. uidebis ergo, ut sustentetur per te. de Frusinati, si modo futuri sumus, erit mihi res oportuna. Meas litteras quod requiris, impedior inopia rerum, quas nullas habeo litteris dignas, quippe cui nec, quæ accidunt, nec, quæ aguntur, ullo modo probentur. utinam coram tecum olim potius, quàm per epistolas. Hic tua, ut possum, tueor apud hos. cetera Celer. ipse fugi adhuc omne munus, eo magis, quòd ita nihil poterat agi, ut mihi, & meis rebus aptum esset. Quid sit gestum noui, quæris: ex Isidoro scire poteris: reliqua non uidentur esse difficiliora. Tu id uelim, quod scis me maxime uelle, cures, ut scribis,

ſcribis, ut facis. Me conficit ſolicitudo, ex qua etiam ſumma infirmitas corporis: qua leuata, ero una cum eo, qui negotium gerit, eſtq́. in ſpe magna. Brutus amicus in cauſſa uerſatur acriter. Hactenus fuit, quod caute a me ſcribi poſſet. De penſione altera, oro te, omni cura conſidera, quid ſit faciendum, ut ſcripſi ijs litteris, quas Pollex tulit. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

5

QVAE me cauſſæ mouerint, quàm acerbæ, quàm graues, quàm nouæ, coegerintq́. impetu magis quodam animi uti, quàm cogitatione, non poſſum ad te ſine maximo dolore ſcribere: fuerunt quidem tantæ, ut id, quod uides, effecerint. itaque nec quid ad te ſcribam de meis rebus, nec quid a te petam, reperio. rem, & ſummam negotij uides. equidem ex tuis litteris intellexi, & ijs, quas communiter cum alijs ſcripſiſti, & ijs, quas tuo nomine, quod etiam mea ſponte uidebam, te ſubdebilitatum nouas rationes tuendi mei quærere. Quod ſcribis placere, ut propius accedam, iterq́. per oppida noctu faciam: non ſane uideo, quemadmodum id fieri poſſit. neque enim ita apta habeo diuerſoria, ut tota tempora diurna in his poſſim conſumere: neque ad id, quod quæris, multum intereſt, utrum me homines in oppido uideant, an in uia. ſed tamen hoc ipſum, ſicut alia, conſiderabo quemadmodum commodiſſime fieri poſſe uideatur. ego propter incredibilem & animi, & corporis mole-

ſtiam

stiam conficere plures litteras non potui: ijs tantum rescripsi, a quibus acceperam. tu uelim et Basilio, & quibus præterea uidebitur, etiam Seruilio conscribas, ut tibi uidebitur, meo nomine. Quòd tanto interuallo nihil omnino ad uos: profecto intelligis, rem mihi deesse, de qua scribam, non uoluntatem. Quod de Vatinio quæris: neque illius, neque cuiusquam mihi præterea officium deest, si reperire possent, qua in re me iuuarent. Quinctus auersissimo a me animo Patris fuit. eodem Corcyra filius uenit: inde profectos eos una cum ceteris arbitror. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 6

SOLICITVM *esse te cum de tuis, communibusq. fortunis, tum maxime de me, ac de dolore meo, sentio. qui quidem dolor meus non modo non minuitur, cum socium sibi adiungit dolorem tuum, sed etiam augetur. omnino pro tua prudentia sentis, qua consolatione leuari maxime possim. probas enim meum consilium, negasq. mihi quidquam tali tempore potius faciendũ fuisse. addis etiam, (quod etsi mihi leuius est, quàm tuum iudicium, tamen non est leue) ceteris quoque, id est qui pondus habeant, factum nostrum probari. id si ita putarem, leuius dolerem. crede, inquis, mihi. credo equidem: sed scio, quàm cupias minui dolorem meum. Me discessisse ab armis, nunquam pænituit. tanta erat in illis crudelitas, tanta cum barbaris gentibus*

con-

coniunctio, ut non nominatim, sed generatim proscriptio esset informata; ut iam omnium iudicio constitutum esset, omnium uestrum bona prædam esse illius uictoriæ: uestrum, plane dico. nunquam enim de te ipso, nisi crudelissime, cogitatum est. quare uoluntatis me meæ nunquam pænitebit: consilij pænitet. in oppido mallem resedisse, quoad accerserer: minus sermonis subijssem: minus accepissem doloris: ipsum hoc me non angeret. Brundisij iacere, in omnes partes est molestum. propius accedere, ut suades, quo modo sine lictoribus, quos populus dedit, possum? qui mihi incolumi adimi non possunt: quos ego modo paullisper cum bacillis in turbã conieci ad oppidum accedens, ne quis impetus militum fieret. recipio tempore me domo. te nunc ad Op- * pium, quoniam ijs placeret modo propius accedere, ut hac de re considerarent. credo fore auctores. sic enim recipiunt, Cæsari non modo de conseruanda, sed etiam de augẽda mea dignitate curæ fore: meq. hortantur, ut magno animo sim, ut omnia summa sperem: ea spondent, confirmant. quæ quidem mihi exploratiora essent, si remansissem. sed ingero præterita. uide, quæso, igitur ea, quæ restant: & explora cum istis: & si putabis opus esse, et si istis placebit, quo magis factum nostrum Cæsar probet, quasi de suorum sententia factum; adhibeantur Trebonius, Pansa, si qui alij, scribantq. ad Cæsarem, me, quidquid fecerim, de sua sententia fecisse. Tulliæ meæ morbus, & imbecillitas corporis me exani-

exanimat: quam tibi intelligo magnæ curæ esse; quod est mihi gratissimum. De Pompeij exitu mihi dubium nunquam fuit. tanta enim desperatio rerum eius, omnium regum, & populorum animos occuparat, ut, quocunque uenisset, hoc putarem futurum. non possum eius casum non dolere. hominem enim integrum, & castum, & grauem cognoui. De Fannio consoler te? perniciosa loquebatur de mansione tua. Lucius uero Lentulus Hortensij domum sibi, & Cæsaris hortos, et Baias desponderat. omnino hæc eodem modo ex hac parte fiunt. nisi illud erat infinitum. omnes enim, qui in Italia remanserant, hostium numero habebantur. sed uelim hæc aliquando solutiore animo. Quinctum fratrem audio profectum in Asiam, ut deprecaretur. de filio nihil audiui. sed quære ex Diochare, Cæsaris liberto, quem ego non uidi, qui istas Alexandrinas litteras attulit. is dicitur uidisse an euntem, an iam in Asia? Tuas litteras, prout res postulat, expecto: quas uelim cures quamprimum ad me perferendas. Vale. IV. Kal. Dec.

CICERO S. D. ATTICO.

7

GRATAE mihi tuæ litteræ sunt, quibus accurate perscripsisti omnia, quæ ad me pertinere arbitratus es. Factum igitur, ut scribis, istis placere, ijsdem istis lictoribus me uti, quod concessum Sextio sit. cui non puto suos esse concessos, sed ab ipso datos. audio enim eum ea S. C. improbare, quæ

post

post discessum tribunorum facta sunt. quare poterit, si uolet sibi constare, nostros lictores comprobare. quanquam quid ego de lictoribus, qui pæne ex Italia decedere sim iussus? nam ad me misit Antonius exemplum Cæsaris ad se litterarum, in quibus erat: se audiuisse, Catonem, & L. Metellum in Italiam uenisse, Romæ ut essent palam: id sibi non placere; ne qui motus ex eo fierent: prohiberiq. omnes Italia, nisi quorum ipse caussam cognouisset. deq. eo uehementius erat scriptum. itaque Antonius petebat a me per litteras, ut sibi ignoscerem: facere se non posse, quin ijs litteris pareret. tum ad eum misi L. Lamiam, qui demonstraret, illum Dolabellæ dixisse, ut ad me scriberet, ut in Italiam quamprimum uenirem: eius me litteris uenisse. tum ille edixit ita, ut me exciperet, & Lælium nominatim. quod sane nollem. poterat enim, sine nomine, re ipsa excipi. o multas, & graues offensiones: quas quidem, tu das operam, ut lenias; nec tamen nihil proficis: quin hoc ipso minuis dolorem meum, quòd, ut minuas, tam ualde laboras: idq; uelim ne grauere quamsæpissime facere. maxime autem assequere quod uis, si me adduxeris, ut existimem, me bonorum iudicium non funditus perdidisse. quanquam quid tu in eo potes? nihil scilicet: sed, si quid res dabit tibi facultatis, id me maxime consolari poterit: quod nunc quidem uideo non esse. sed si quid ex euentis: ut hoc nunc accidit. dicebar debuisse cum Pompeio proficisci. exitus illius minuit

nuit eius officij prætermissi reprehensionem. sed ex omnibus nihil magis tamen desideratur, quàm quòd in Africam non ierim. iudicio hoc sum usus, non esse barbaris auxilijs fallacissimæ gentis remp. defendendam, præsertim contra exercitum sæpe uictorem. non probant fortasse. multos enim uiros bonos in Africam uenisse audio, & scio fuisse antea. ualde hoc loco urgeor. hic quoque opus est casu aliqui sint ex eis, aut, si potest, omnes, qui salutem anteponant. nam si perseuerant, & obtinent; quid nobis futurum sit, uides. dices, quid illis, si uicti erunt? honestior est plaga. Hæc me excruciant. Sulpicij autem consilium, non scripsisti, cur meo non anteponeres: quod etsi nō tam gloriosum est, quàm Catonis, tamen & periculo uacuum est, & dolore. Extremum est eorum, qui in Achaia sunt. ij tamen ipsi se hoc melius habent, quàm nos; quòd & multi sunt uno in loco, &, cum in Italiam uenerint, domum statim uenerint. Hæc tu perge, ut facis, mitigare, & probare quamplurimis. Quod te excusas: ego uero & tuas caussas nosco; et mea interesse puto, te istic esse, uel ut cum ijs, quibus oportebit, agas, quæ erunt agenda de nobis, ut ea quæ egisti. in primisq. hoc uelim animaduertas. multos esse arbitror, qui ad Cæsarem detulerint, delaturi ue sint, me aut pænitere consilij mei, aut non probare, quæ fiant. quorum etsi utrunque uerum est; tamen ab illis dicitur animo a me alienato, non quo ita perspexerint. sed totum ut hoc Balbus

sustineat,

ſuſtineat, & Oppius, & eorum crebris litteris illius uoluntas erga me confirmetur, & hoc plane ut fiat, diligentiam adhibebis. Alterum eſt, cur te nolim diſcedere, quòd ſcribis Terentiam flagitare. o rem miſeram. quid ſcribam? aut quid uelim? breue faciam: lacrymæ enim ſe ſubito profuderunt: tibi permitto: tu conſule. tantum uide, ne hoc temporis Terentiæ obeſſe aliquid poſſit. ignoſce, obſecro te: nòn poſſum præ fletu, & dolore diutius in hoc loco commorari. tantum dicam, nihil mihi gratius eſſe, quàm quòd eam diligis. Quod litteras, quibus putas opus eſſe, curas dandas, facis commode. Quinctum filium, uidi, qui Sami uidiſſet, patrem Sicyone: quorum deprecatio eſt facilis. utinam illi, qui prius illum uiderunt, me apud eum uelint adiutum tantum, quantum ego illos uellem, ſi quid poſſem. Quod rogas, ut in bonam partem accipiam, ſi qua ſint in tuis litteris, quæ me mordeant: ego uero in optimam; teq. rogo, ut aperte, quemadmodum facis, ſcribas ad me omnia, idq. facias quamſæpiſſime. Vale. XIV. Kal. Ian.

CICERO S. D. ATTICO. 8

QVANTIS curis afficiar, etſi profecto uides, tamen cognoſces ex Lepta, & Trebatio. maximas pœnas pendo temeritatis meæ; quam tu prudentiam mihi uideri uis; neque te deterreo, quo minus id diſputes, ſcribasq. ad me quamſæpiſſime. non nihil enim me leuant tuæ litteræ hoc tempore. Per

eos,

eos, qui nostra caussa uolunt, ualentq. apud illum, diligentissime contendas opus est, per Balbum, & Oppium maxime, ut de me scribant quamdiligentissime. oppugnamur enim, ut audio, & a præsentibus quibusdam, & per litteras. ijs ita occurrendum, ut rei magnitudo postulat. Furnius est illic, mihi inimicissimus. Quinctus misit filium non solum sui deprecatorem, sed etiam accusatorem mei. dictitat, se a me apud Cæsarem oppugnari. quod refellit Cæsar ipse, omnesq. eius amici. neque uero desistit, ubicunque est, omnia in me maledicta conferre. nihil mihi unquam tam incredibile accidit, nihil in his malis tam acerbum. qui ex ipso audissent, cum Sicyone palam multis audientibus loqueretur, nefaria quædam ad me pertulerunt. nosti genus, etiam expertus es fortasse: in me id est omne conuersum. sed augeo commemorando dolorem, & facio etiam tibi. quare ad illud redeo. cura, ut huius rei caussa, dedita opera, mittat aliquem Balbus. ad quos uidebitur, uelim cures litteras meo nomine. Vale. XV. Kal. Ian.

CICERO S. D. ATTICO. 9

EGO uero & incaute, ut scribis, & celerius, quàm oportuit, feci: nec in ulla sum spe, quippe qui exceptionibus edictorum retinear. quæ si non essent sedulitate effectæ, beneuolentia tua, liceret mihi abire in solitudines aliquas. nunc ne id quidem licet. quid autem me iuuat, quòd ante initum tribuna-

tum ueni, si ipsum, quòd ueni, nihil iuuat? iam, quid sperem ab eo, qui mihi amicus nunquam fuit; cum iam lege etiam sim confectus, & oppressus? quotidie Balbi ad me litteræ languidiores; multæq. multorum ad illum, fortasse contra me. meo uitio pereo. nihil mihi mali caussa attulit: omnia culpa contracta sunt. ego enim, cum genus belli uiderem, imparata, & infirma omnia contra paratissimos, inieram, (quid facerem?) ceperamq. consilium non tam forte, quàm mihi præter ceteros concedendum. cessimus, uel potius parui. ex quibus unus qua mente fuerit, is, quem tu mihi commendas, cognosces ex ipsius litteris, quas ad te, & ad alios misit. quas ego nunquam aperuissem, nisi res acta sic esset. delatus est ad me fasciculus: solui, si quid esset ad me litterarum: nihil erat. epistola Vatinio, & Ligurio altera. iussi ad eos deferri. illi ad me statim ardentes dolore uenerunt, scelus hominis clamantes. epistolas mihi legerunt plenas omnium in me probrorum. hic Ligurius furere: se enim scire, summo illum in odio fuisse Cæsari: illum tamen non modo fouisse, sed & tantam pecuniam illi dedisse honoris mei caussa. hoc ego dolore accepto, uolui scire, quid scripsisset ad ceteros. ipsi enim illi putaui perniciosum fore, si eius hoc tantum scelus percrebuisset. cognoui. eiusdem generis litteras ad te misi. quas si putabis illi ipsi utile esse reddi, reddes: nil me lædet. nam quòd resignatæ sunt; habet, opinor, eius signum Pomponia. hac ille acerbitate initio nauiga-

tionis

tionis cum usus esset, tanto me dolore affecit, ut po stea iacuerim. neque nunc tam pro se, quàm contra me, laborare dicitur. ita omnibus rebus urgeor; quas sustinere uix possum, uel plane nullo modo pos sum. quibus in miserijs una est pro omnibus, quòd istam miseram, patrimonio, fortuna omni spoliatam, relinquam. quare te, ut polliceris, uidere plà ne uelim. alium enim, cui illam commendem, habeo neminem: quoniam matri quoque eadem intellexi esse parata, quæ mihi. sed, si me non offendes, satis tamen habeto commendatam, patruumq. in ea, quantum poteris, mitigato. Hæc ad te die natali meo scripsi: quo utinam susceptus non essem, aut ne quid ex eadem matre postea natum esset. plura scribere fletu prohibeor.

CICERO S. D. ATTICO.

IO

AD meas incredibiles ægritudines aliquid noui accedit ex ijs, quæ de Q. fratre ad me afferuntur. P. Terentius, meus necessarius; operas in portu, & scriptura Asiæ pro magistro dedit. is Quinctum filium Ephesi uidit VI. id. Dec. eumq. studiose propter amicitiam nostram inuitauit. cumq. ex eo de me cunctaretur, eum sibi ita dixisse narrabat, se mihi esse inimicissimum; uolumenq. sibi ostendisse orationis, quam apud Cæsarem contra me esset habiturus: multaq. a se dicta contra eius amentiam: multa postea Patris consimili scelere secum Quinctum patrem locutum: cuius furorem ex ijs episto-

lis, quas ad te misi, perspicere potuisti. hæc tibi dolori esse certo scio: me quidem excruciant, & eo magis, quòd mihi cum illis ne querendi quidem locum futurum puto. De Africanis rebus longe alia nobis, ac tu scripseras, nuntiátur. nihil enim firmius esse dicunt, nihil paratius. accedit Hispania, et alienata Gallia, legionum nec uis eadem, nec uoluntas, urbanæ res perditæ. quid est, ubi acquiescam? nisi quàm diu tuas litteras lego. quæ essent profecto crebriores, si quid haberes, quo putares meam molestiam minui posse. sed tamen te rogo, ne intermittas scribere ad me, quidquid erit; eosque, qui mihi tam crudeliter inimici sunt, si odisse non potes, accuses tamen; non ut aliquid proficias, sed ut tibi me carum esse sentiant. Plura ad te scribam, si mihi ad eas litteras, quas proxime ad te dedi, rescripseris. Vale. XII. Kal. Febr.

CICERO S. D. ATTICO. II

CONFECTVS iam cruciatu maximorum dolorum, ne si sit quidem, quod ad te debeam scribetur, facile id exequi possem, hoc minus, quòd res nulla est, quæ scribenda sit; cum præsertim ne spes quidem ulla ostendatur, fore melius. ita iam ne tuas quidem litteras expecto. quanquam semper aliquid afferunt, quod uelim. quare tu quidem scribito, cum erit, cui des. ego tuis proximis, quas tamen iam pridem accepi, nihil habeo, quod rescribam. longo enim interuallo uideo immutata esse omnia,

illa esse firma, quæ debeant, nos stultitiæ nostræ grauissimas pœnas pendere. T. Sallustio curanda sunt HS XXX, quæ accepi a Cn. Sallustio. uelim uideas, ut sine mora curentur. de ea re scripsi ad Terentiam. atque hoc ipsum iam prope consumptum est. quare id quoque uelim, cum illa uideas, ut sit, qui utamur. hic fortasse potero sumere, si sciam istic paratum fore: sed prius, quàm id scirem, nihil sum ausus sumere. Qui sit omnium rerum status noster, uides. nihil est mali, quod non & sustineam, & expectem. quarum rerum eo grauior est dolor, quo culpa maior. Ille in Achaia non cessat de nobis detrahere. nihil uidelicet tuæ litteræ profecerunt. Vale. VIII. id. Martij.

CICERO S. D. ATTICO. 12

CEPHALIO mihi a te litteras reddidit ad VIII. id. Mart. uespere. eo autem die mane tabellarios miseram, quibus ad te dederam litteras. tuis tamen lectis litteris, putaui aliquid rescribendum esse, maxime, quòd ostendis te pendere animi, quamnam rationem sim Cæsari allaturus profectionis meæ tum, cum ex Italia discesserim. nihil opus est mihi noua ratione. sæpe enim ad eum scripsi, multisq. mandaui, non potuisse, cum cupijssem, sermones hominum sustinere. multaq. in eam sententiam. nihil enim erat, quod minus eum uellem existimare, quàm me tanta de re non meo consilio usum esse. postea, cum mihi litteræ a Balbo Cor-

nelio minore missæ essent, illum existimare, Quinctum fratrem lituum meæ profectionis fuisse, (ita enim scripsit) qui nondum cognosset quæ de me Quinctus scripsisset ad multos: etsi multa præsens in præsentem acerbe dixerat, & fecerat, tamen * L. in eo his uerbis ad Cæsarem scripsi. De Quincto fratre meo non minus laboro, quàm de me ipso: sed eum tibi commendare hoc meo tempore non audeo. illud duntaxat tamen audebo petere abs te, quod te oro, ne quid existimes ab illo factum esse, quo minus mea in te officia constarent, minus ue te diligerem, potiusq. illum semper auctorem nostræ coniunctionis fuisse, meiq. itineris comitem, non ducem. quare ceteris in rebus tantum ei tribues, quantum humanitas tua, amicitiaq. uestra postulat: ego ei ne quid apud te obsim, id te uehementer etiam atque etiam rogo.

Quare, si quis congressus fuerit mihi cum Cæsare, (etsi non dubito, quin is lenis in illum futurus sit, idq. iam declarauerit) ego tamen is ero, qui semper fui. sed, ut uideo, multo magis est nobis laborandum de Africa. quam quidem tu scribis confirmari quotidie magis ad condicionis spem, quàm uictoriæ. quod utinam ita esset: sed longe aliter esse intelligo; teq. ipsum ita existimare arbitror, aliter autem scribere non fallendi: sed confirmandi mei caussa, præsertim cum adiungatur ad Africam etiã Hispania. Quod me admones, ut scribam ad Antonium, & ad ceteros: si quid uidebitur tibi opus

esse,

esse, uelim facias id, quod sæpe fecisti. nihil enim uenit mihi in mentem, quod scribendum putem. Quod me audis fractiorem esse animo: quid putas, cum uideas accessisse ad superiores ægritudines præclaras generi actiones? Tu tamen uelim ne intermittas, quoad eius facere poteris, scribere ad me, etiam si rem, de qua scribas, non habebis. semper enim afferunt aliquid mihi litteræ tuæ. Galeonis hereditatem creui. puto enim cretionem simplicem fuisse, quoniam ad me nulla missa est. Vale. VIII. id. Mart.

CICERO S. D. ATTICO. 13

A MVRENAE liberto nihil adhuc acceperam litterarum. P. Siser reddiderat eas, quibus rescribo. De Seruij patris litteris quod scribis, item, Quinctum in Syriam uenisse, quod ais esse qui nuntient: ne id quidem uerum est. Quod certiorem te uis fieri, quo quisque in me animo sit, aut fuerit eorum, qui huc uenerunt: neminem alieno intellexi: sed, quantum id mea intersit, existimare te posse certo scio. mihi cum omnia sunt intolerabilia ad dolorem, tum maxime, quòd in eam caussam uenisse me uideo, ut sola utilia mihi esse uideantur, quæ semper nolui. P. Lentulum patrem Rhodi esse aiunt, Alexandriæ filium: Rhodoq. Alexandriam C. Cassium profectum esse constat. Quinctus mihi per litteras satisfacit, multo asperioribus uerbis, quàm cum grauissime accusabat. ait enim se ex lit-

teris tuis intelligere, tibi non placere, quòd ad multos de me aſperius ſcripſit: itaque ſe pænitere, quòd animum tuum offenderit: ſed ſe iure feciſſe. deinde perſcribit ſpurciſſime, quas ob cauſſas fecerit. ſed neque hoc tempore, nec antea pateféciſſet odium ſuum in me, niſi omnibus rebus me eſſe oppreſſum uideret. atque utinam uel nocturnis, quemadmodum tu ſcripſeras, itineribus propius te acceſſiſſem. nunc nec ubi, nec quando te ſim uiſurus, poſſum ſuſpicari. De coheredibus Fuſidianis nihil fuit, quod ad me ſcriberes. nam et æquum poſtulant: &, quidquid egiſſes, recte eſſe actum putarem. De fundo Fruſinati redimẽdo iam pridem intellexiſti uoluntatem meã. etſi tum meliore loco res erant noſtræ, neque tam mihi deſperaturi uidebamur. tamen in eadem ſum uoluntate. id quemadmodum fiat, tu uidebis. Et uelim, quoad poteris, conſideres, ut ſit, unde nobis ſuppeditentur ſumptus neceſſarij. ſi quas habuimus facultates, eas Pompeio tum, cum id uidebamur ſapienter facere, detulimus. itaque tum et a tuo uillico ſumpſimus, et aliunde mutuati ſumus, cum Quinctus quereretur per litteras, ſibi nos nihil dediſſe; qui neque ab illo rogati ſumus, neque ipſi eam pecuniam aſpeximus. ſed uelim uideas, quid ſit, quod confici poſſit, quidq. mihi de omnibus des conſilij: & cauſſam noſti. Plura ne ſcribam, dolore impedior. ſi quid erit, quod ad quos ſcribendum meo nomine putes, uelim, ut ſoles, facias: quotiesq. habebis, cui des ad me litteras, nolim prætermittas. Vale.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 14

NON *me offendit ueritas litterarum tuarum, quòd me, tum communibus, tum præcipuis malis oppreſſum, ne incipis quidem, ut ſolebas, conſolari, faterisq́. id fieri iam non poſſe. nec enim ea ſunt, quæ erant antea, cum, ut nihil aliud, comites me, & ſocios habere putabam. omnes enim Achaici deprecatores, item qui in Aſia quibus non erat ignotum, etiam quibus erat, in Africam dicuntur nauigaturi. ita, præter Lælium, neminem habeo culpæ ſocium: qui tamen hoc meliore in cauſſa eſt, quòd iam eſt receptus. de me autem, non dubito, quin ad Balbum, & ad Oppium ſcripſerit: a quibus, ſi quid eſſet lætius, certior factus eſſem, tecum etiam eſſent locuti: quibuſcum tu de hoc ipſo colloquare uelim, & ad me, quid tibi reſponderint, ſcribas: non quòd ab iſto ſalus data quidquam habitura ſit firmitudinis: ſed tamen aliquid conſuli, & proſpici poterit. etſi omnium conſpectum horreo, præſertim hoc genero: tamen, in tantis malis quid aliud uelim, non reperio. Quinctus pergit, ut ad me et Panſa ſcripſit, et Hirtius: isq́. item Africam petere cum ceteris dicitur. Ad Minucium parentem ſcribam, & tuas litteras mittam. ad te ſcribam, num quid egerit. HS XXX potuiſſe mirarer, niſi multa de Fuſidianis prædijs. & id uideo tamen. Te expecto: quem uidere, ſi ullo modo potes uenire, peruellem. iam extremum concluditur.*

tur. ibi facile est, quod quale sit, grauius existimare. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

15

QVONIAM iustas caussas affers, quòd te hoc tempore uidere non possim: quæso, quid sit mihi faciendum. ille enim ita uidetur Alexandriam tenere, ut eum scribere etiam pudeat de illis rebus. ij autem ex Africa iam affuturi uidentur. Achæi item ex Asia redituri ad eos, aut libero aliquo loco commoraturi. quid mihi igitur putas agendum? uideo difficile esse consilium. sum enim solus, aut cum altero, cui neque ad illos reditus sit, neque ab his ipsis quidquam ad spem ostendatur. sed tamen scire uelim, quid censeas: idq. erat cum alijs, cur te, si fieri posset, cuperem uidere. Minucium XII. sola curasse, scripsi ad te antea. quod superest, uelim uideas, ut curetur. Quinctus non modo non cum magna prece ad me, sed acerbissime scripsit. filius uero mirifico odio. nihil fingi potest mali, quo nō urgear. omnia tamen sunt faciliora, quàm peccati dolor, qui & maximus est, & æternus. cuius peccati si socios essem habiturus ego, quos putaui, tamen esset ea consolatio tenuis: sed habet aliorum omnium ratio exitum, mea nullum. alij capti, alij interclusi non ueniunt in dubium de uoluntate, eo minus scilicet, cum se expedierint, & una esse cœperint. ij autem ipsi, qui sua uoluntate ad Fusium uenerunt, nihil possunt, nisi timidi, existimari. multi autem sunt, qui,

qui, quicunque sunt, modo ad illos se recipere uolent, recipientur. quo minus debes mirari, non posse me tanto dolori resistere. solius enim meum peccatum corrigi non potest, & fortasse Lælij: sed quid me id leuat? Caium quidem Cassium aiunt consiliũ Alexandriam eundi mutauisse. Hæc ad te scribo, nõ ut queas tu demere solicitudinem, sed ut cognoscam, ecquid tu ad ea afferas, quæ me conficiunt: ad quæ gener accedit, & cetera, quæ, fletu reprimor, ne scribam. quin etiam Aesopi filius me excruciat. prorsus nihil abest, quin sim miserrimus. Sed ad primum reuertor: quid putes faciendum, occulte ne aliquò propius ueniendum, an mare transeundum. nã hic maneri diutius non potest. De Fusidianis quare nihil potuit confici? genus enim condicionis eiusmodi fuit, in quo non solet esse controuersia; cum ea pars, quæ uidetur esse minor, licitatione expleri posset. hæc ego non sine caussa quæro: suspicor enim, coheredes dubiam nostram caussam putare, & eo rem in integro esse. Vale. Pridie id. Mai.

CICERO S. D. ATTICO. 16

NON meo uitio fit, hoc quidem tempore, (ante enim est peccatum) ut me ista epistola nihil consoletur. nam & exigue scripta est, et suspiciones magnas habet, non esse ab illo; quas animaduertisse te existimo. De obuiam itione ita faciam, ut suades. neque enim ualde aduentus eius opinio est: neque, si qui ex Asia ueniunt, quidquam auditum esse dicunt

cunt de pace: cuius ego ſpe in hanc fraudem incidi. nihil uideo, quod ſperandum putem, nunc præſertim, cum ea plaga in Aſia ſit accepta, in Illyrico, in Caſſiano negotio, in ipſa Alexandria, in urbe, in Italia. ego uero, etiam ſi rediturus ille eſt, qui adhuc bellum gerere dicitur, tamen ante reditum eius negotium confectum iri puto. Quod autem ſcribis, quandam lætitiam bonorum eſſe commotam, ut ſit auditum de litteris: tu quidem nihil prætermittis, in quo putes aliquid ſolatij eſſe: ſed ego nõ adducor, quenquam bonum ullam ſalutem putare mihi tanti fuiſſe, ut eam peterem ab illo, & eo minus, quòd huius conſilij iam ne ſocium quidem habeo quenquam. qui in Aſia ſunt, rerum exitum expectant. Achaici etiam Fuſio ſpem deprecationis afferunt. horum & timor idem fuit primo, qui meus, & conſtitutum: mora Alexandrina cauſſam illorum correxit, meam euertit. quamobrem idem a te nunc peto, quod ſuperioribus litteris, ut, ſi quid in perditis rebus diſpiceres, quod mihi putares faciendum, me moneres. ſi recipior ab his, quod uides non fieri; tamen, quoad bellum erit, quid agam, aut ubi ſim, non reperio. ſin iactor, eo minus. itaque tuas litteras expecto; easq. ut ad me ſine dubitatione ſcribas, rogo. Quod ſuades, ut ad Quinctum ſcribam de his litteris: facerem, ſi me quidquam iſtæ litteræ delectarent. etſi quidam ſcripſit ad me his uerbis: Ego, ut in his malis, Patris ſum non inuitus: eſſem libentius, ſi frater tuus ea de te loqueretur,

tur, quæ ego audire uellem. Quod ais illum ad te ſcribere, me ſibi nullas litteras remittere: ſemel ab ipſo accepi: ad eas Cephalioni dedi, qui multos men ſes tempeſtatibus retentus eſt. Quinctum filium ad me acerbiſſime ſcripſiſſe, iam ante ad te ſcripſi. Extremum eſt, quod te orem, ſi putas rectum eſſe, et a te ſuſcipi poſſe, cum Camillo communices, ut Terentiam moneatis de teſtamento. tempora monent, ut uideat, ut ſatisfaciat, quibus debeat. auditum ex Philotimo eſt, eam ſcelerate quædam facere. credibile uix eſt. ſed certe, ſi quid eſt, quod fieri poſſit, prouidendum eſt. de omnibus rebus uelim ad me ſcribas, et maxime quid ſcribas de ea: in quo * *tuo conſilio egeo, etiam ſi nihil excogitas: id enim mihi erit pro deſperato. Vale.* III. *non. Iun.*

CICERO S. D. ATTICO. 17

PROPERANTIBVS *tabellarijs alienis hanc epiſtolam dedi, eo breuiorem, quòd eram miſſurus meos. Tullia mea uenit ad me prid. id. Iun. deq. tua erga ſe obſeruantia, beneuolentiaq. mihi plurima expoſuit, litterasq. reddidit trinas. ego autem ex ipſius uirtute, humanitate, pietate nõ modo eam uoluptatem non cepi, quam capere ex ſingulari filia debui; ſed etiam incredibili ſum dolore affectus, tale ingenium in tam miſera fortuna uerſari, idq. accidere nullo ipſius delicto, ſumma culpa mea. itaque a te neque conſolationem iam, qua cupere te uti uideo, neque conſilium, quod capi nullum poteſt, expe*

cto, teq. omnia cum superioribus sæpe litteris, tum proximis tentasse intelligo. Ego cum Sallustio Ciceronem ad Cæsarem mittere cogitabam. Tulliam autem, non uidebam esse caussam, cur diutius mecum tanto in communi mærore retinerem. itaque eram tibi eam, cum primum per ipsam liceret, remissurus. pro ea, quemadmodum consolandis scripsisti, * P. tanta eo me scripsisse, quæ tu ipse intelligis respon deri potuisse. Quod Oppium tecum scribis locutum, non abhorret a mea suspicione eius oratio: sed non dubito quin istis persuaderi nullo modo possit, ea, quæ faciant, mihi probari posse; quoquo modo loquar. ego tamen utar moderatione, qua potero. quanquam, quid mea intersit, ut eorum odium subeam, non intelligo. Te iusta caussa impediri, quo minus ad nos uenias, uideo; idq. mihi ualde molestum est. Illum ab Alexandria discessisse, nemo nuntiat; constatque, ne profectum quidem illò quenquam post id. Mart. nec post id. Dec. ab illo datas ullas litteras. ex quo illud intelligis, illud, de litteris ad V. id. Febr. datis, quod inane esset, etiam si uerum esset, non uerum esse. L. Terentium discessisse ex Africa scimus, Pæstumq. uenisse. quid is afferat, aut quo modo exierit, aut quid in Africa fiat, scire uelim. dicitur enim per Nasidium emissus esse. id quale sit, uelim, si inueneris, ad me scribas. De HS X, ut scribis, faciam. Vale. XVIII. Kal. Quinct.

CICERO S. D. ATTICO. 18

De illius ab Alexandria diſceſſu, nihil adhuc rumoris, contraq. opinio, ualde eſſe impeditum: itaque nec mitto, ut conſtitueram, Ciceronem; & te rogo, ut me hinc expedias. quoduis enim ſupplicium leuius eſt hac permãſione. hac de re et ad Antonium ſcripſi, & ad Balbum, & ad Oppium. ſiue enim bellum in Italia futurum eſt, ſiue claſſibus utetur; hic eſſe me, minime conuenit: quorum fortaſſe utrunque erit: alterum certe intellexi omnino ex Oppij ſermone, quem tu mihi ſcripſiſti, quæ iſtorum uia eſſet: ſed, ut eam flectas, te rogo. nihil omnino iam expecto, niſi miſerũ. ſed hoc perditius, in quo nunc ſum, fieri nihil poteſt. quare, cum Antonio loquare, uelim, & cum iſtis; & rem, ut poteris, expedias; & mihi quamprimum de omnibus rebus reſcribas. Vale. XII. Kal. Quinct.

CICERO S. D. ATTICO. 19

Cvm tuis dare poſſem litteras, non prætermiſi: etſi, quid ſcriberem, non habebam. tu ad nos & rarius ſcribis, quàm ſolebas, & breuius: credo, quia nihil habes, quod me putes libenter legere, aut audire poſſe. ueruntamen uelim, quid erit, qualecunque erit, ſcribas. eſt autem unum, quod mihi ſit optandum, ſi quid agi de pace poſſit: quod nulla equidem habeo in ſpe: ſed, quia, ut leuiter interdum ſignificas, cogis me ſperare, quod optan-

optandum uix est. Philotimus dicitur idibus Sext. nihil habeo de illo amplius. tu, uelim, ad ea mihi rescribas, quæ ad te antea scripsi. mihi tantum temporis satis est, dum, ut in pessimis rebus, aliquid caueam, qui nihil unquam caui. Vale. XI. K*al. Sext.*

CICERO S. D. ATTICO. 20

XVII. K*al. Sept. uenerat die* XXVIII. *Seleucea Peria C. Trebonij, is, qui se Antiochiæ diceret apud Cæsarem uidisse Quinctum filium cũ Hirtio. eos de Quincto, quæ uoluissent, impetrasse nullo quidem negotio. quod ego magis gauderem, si ista nobis impetrata quidquam ad spem explorati haberent. sed & alia timenda sunt, ab alijsque; et ab hoc ipso quæ dantur, ut a domino, rursus in eiusdem sunt potestate. etiam Sallustio ignouit. omnino dicitur nemini negare. quod ipsum est suspectũ, notionem eius differri. M. Gallius Q. F. mancipia Sallustio reddidit. is uenit, ut legiones in Siciliam traduceret: & protinus iturum Cæsarem Patris. quod si faciet; ego, quod ante mallem, aliquò propius accedam. tuas litteras ad eas, quibus a te proxime consilium petiui, uehementer expecto. Vale.* XVI. K*al. Sept.*

CICERO S. D. ATTICO. 21

ACCEPI VI. K*al. Sept. litteras a te, datas* XII. K*al. doloremque, quem ex Quincti scelere*

iampridem

iam pridem acceptum iam abiecerá, lecta eius epistola grauissimum cepi. tu etsi non potuisti ullo modo facere, ut mihi illam epistolam non mitteres: tamen mallem non esse missam. Ad ea autem, quæ scribis de testamento, uidebis, quid, & quo modo. De nummis, & illa sic scripsit, ut ego ad te antea; & nos, si quid opus erit, utemur ex eo, de quo scribis. Ille ad Kal. Sept. Athenis non uidetur fore. multa eum in Asia dicuntur morari, maxime Pharnaces. legio XII, ad quam primum Sulla uenit, lapidibus egisse hominem dicitur. nullam putant se commoturam. illum arbitrantur protinus Patris in Siciliam. sed, si hoc ita est, huc ueniat necesse est. ac mallem illum. aliquo enim modo hinc euasissem. nunc metuo, ne sit expectandum: & cum reliquis etiam loci grauitas hic miserrime perferenda. Quod me mones ut ea uideam, quæ ad tempus accommodem: facerem, si res pateretur, & si ullo modo fieri posset: sed in tantis nostris peccatis, tantisq. nostrorum iniurijs, nihil est, quod aut facere dignum nobis, aut simulare possim. Sullana confers: in quibus omnia genere ipso præclarissima fuerunt, moderatione paullo minus temperata: hæc autem eiusmodi sunt, ut obliuiscar; multoq. malim quod omnibus sit melius, quorum utilitati meá iunxi. Tu ad me tamen uelim quamsæpissime scribas, eoq. magis, quòd præterea nemo scribit: ac si omnes, tuas tamen maxime expectarem. Quod scribis, illum per me Quincto fore placatiorem:

ſcripſi ad te antea, eum ſtatim Quincto filio omnia tribuiſſe, noſtri nullam mentionem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 22

DILIGENTER *mihi faſciculum reddidit Balbi tabellarius. accepi enim a te litteras, quibus uideris uereri, ut epiſtolas illas acceperim: quas quidem uellem mihi nunquam redditas. auxerunt enim mihi dolorem: nec, ſi in aliquem incidiſſent, quidquam noui attuliſſent. quid enim tam peruulgatum, quàm illius in me odium, et genus hoc litterarum? quod ne Cæſar quidem ad iſtos uidetur miſiſſe, quaſi quo illius improbitate offenderetur, ſed, credo, uti notiora noſtra mala eſſent. Nam quod te uereri ſcribis, ne illi obſint, eiq. rei mederi: ne rogari quidem ſe paſſus eſt de illo. quod quidem mihi moleſtum non eſt: illud moleſtius, iſtas impetrationes noſtras nihil ualere. Sulla, ut opinor, cras erit hic cum Meſſalla. currunt ad illum pulſi a militibus; qui ſe negant uſquam, niſi acceperint. ergo ille huc ueniet: quod non putabant: tarde quidem: itinera enim ita facit, ut multos dies in oppidum ponat. Pharnaces autem, quo modo agit, afferet moram. quid mihi igitur cenſes? iam enim corpore uix ſuſtineo grauitatem huius cæli, qui mihi laborem affert in dolore. An his illuc euntibus mandé, ut me excuſent, ipſe accedam propius? quæſo, attende; et me, quod adhuc ſæpe rogatus non feciſti, conſilio iuua. ſcio rem difficilem eſſe: ſed, ut in malis.*

lis. Etiam illud mea magni intereſt, te ut uideam. profecto aliquid profecero, ſi id acciderit. De teſtamento, ut ſcribis, animaduertes. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

23

QVOD ad te ſcripſeram, ut cum Camillo communicares, de eo Camillus mihi ſcripſit, te cum eo locutum. tuas litteras expectabam: niſi illud quidem mutari, ſi aliter eſt ut oportet, non uideo poſſe: ſed cum a nullo accepiſſem litteras, deſideraui tuas, (etſi putabam te fortiorem factum non eſſe) modo ualeres. ſcripſeras enim te quodam ualetudinis genere tentari. Auguſius quidam Rhodo uenerat VIII. id. Quinct. is nuntiabat, Quinctum F. ad Cæſarem profectum IIII. Kal. Iun. Philotimum Rhodum pridie eius diei ueniſſe, habere ad me litteras. ipſum Auguſium audies. ſed tardius iter faciebat. eo feci, ut celeriter eunti darem. quid ſit in ijs litteris, neſcio: ſed mihi ualde Quinctus frater gratulatur. equidem in meo tanto peccato nihil ne cogitatione quidem aſſequi poſſum, quod mihi tolerabile poſſit eſſe. Te oro, ut de hac miſera cogites, & illud, de quo ad te proxime ſcripſi, ut aliquid conficiatur ad inopiam propulſandam, & etiam de ipſo teſtamento. illud quoque uellem antea: ſed omnia timuimus. melius quidem in peſſimis nihil fuit diſſidio. aliquid feciſſemus, ut uiri uel tabularum nouarum nomine, uel nocturnarum expugnationum, uel Metellæ, uel omnium maiorum. *

nec res perijsset, & uideremur aliquid doloris uirilis habuisse. memini omnino tuas litteras; sed & tempus illud: etsi quiduis præstitit. nunc quidem ipsa uidetur denuntiare. audimus enim de statu reip. o dij, generum ne nostrum potissimum, ut hoc uel tabulas nouas? placet mihi igitur, & idem tibi, nuntium remitti. petet fortasse tertiam pensionem.
* considera igitur tum, ne uim abuso nascetur, an prius. ego, si ullo modo potuero, uel nocturnis itineribus experiar, ut te uideam. tu & hæc, & si quid erit, quod intersit me scire, scribas uelim. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 24

QVAE dudum ad me, & quæ etiam ad meam Tulliam de me scripsisti, ea sentio esse uera. eo sum miserior, (etsi nihil uidebatur addi posse) quòd mihi non modo irasci grauissima iniuria accepta, sed ne dolere quidem impune liceat. quare istud feramus: quod cum tulerimus, tamẽ eadem erunt perpetienda, quæ tu, ne accidant, ut caueamus, mones. ea enim est a nobis contracta culpa, ut omni statu, omniq. populo eundem exitum habitura uideatur. sed ad meam manum rediero. etenim hæc occultius agenda. uide quæso etiam nunc de testamento, quod tum factum, cum illa quærere cœperat.
* non credo, & commoti neque eum rogari, ne me quidem. sed quasi ita sit: quoniam in sermonem iá uenisti, poteris eam monere, ut alicui committat, cuius

cuius extra periculum huius belli fortuna ſit. equidẽ tibi potiſſimum uelim, ſi idem illa uellet: quam quidẽ cælo miſeram, me hoc timere. De illo altero, ſcio equidem uenire nunc nil poſſe: ſed ſeponi, & occultari poſſunt, ut extra ruinam ſint eam, quæ impendet. Nam quod ſcribis, nobis noſtra, & tua Terentiæ fore parata: tua credo: noſtra quæ poterunt eſſe? de Terentia autem (mitto cetera, quæ ſunt innumerabilia) quid ad hoc addi poteſt? ſcripſeras, ut HS XII. *permutaret, tantum eſſe reliquum de argento. miſit illa* CCLↃↃ *mihi, & adſcripſit, tantum eſſe reliquum. cum hoc tam paruum de paruo detraxerit, perſpicis quid in maxima re fecerit? Philotimus non modo nullus uenit, ſed ne per litteras quidem, aut per nuntium certiorem facit me, quid egerit. Epheſo qui ueniunt, ibi ſe eum de ſuis controuerſiis in ius adeuntem uidiſſe nuntiant: quæ quidem (ita enim ueriſimile eſt) in aduentum Cæſaris fortaſſe reijciuntur. ita aut nihil puto eum habere, quod putet ad me celerius perferendum, & eo me magis eſſe deſpectum: aut, etiam ſi quid habet, id, niſi omnibus ſuis negotijs confectis, ad me referre non curet. ex quo magnum equidem capio dolorem, ſed non tantum, quantum uideor debere. nihil enim mea minus intereſſe puto, quàm quid illinc afferatur. id quamobrem, te intelligere certo ſcio. Quod me mones de uultu, & oratione ad tempus accommodanda; etſi difficile eſt, tamen imperarem mihi, ſi mea quidquam intereſſe putarem.*

Quod ſcribis, litteris, putare, Africanum negotium confici poſſe: uelim ſcriberes, cur ita putares. mihi quidem nihil in mentem uenit, quare id putem fieri poſſe. tu tamen, uelim, ſi quid erit, quod conſolationis aliquid habeat, ſcribas ad me. ſin, ut perſpicio, nihil erit, ſcribas id ipſum. ego ad te, ſi quid audiero citius, ſcribam. Vale. VIII. *id. Sext.*

CICERO S. D. ATTICO.

25

FACILE *aſſentior tuis litteris; quibus exponis pluribus uerbis, nullum te habere conſilium, quo a te poſſim iuuari. conſolatio certe nulla eſt, quæ leuare poſſit dolorem meum. nihil eſt enim con tractum caſu: nam id eſſet ferendum: ſed omnia fecimus ijs erroribus, et miſerijs & animi, & corporis, quibus proximi utinam mederi maluiſſent, quàm obeſſe. quoniam neque conſilij tui, neque con ſolationis cuiuſquam ſpes ulla mihi oſtenditur; non quæram hæc a te poſthac. tantum uelim, ne priſtinum hoc officium intermittas: ſcribas ad me, quidquid ueniet tibi in mentem, cum habebis, cui des, & dum erit, ad quem des: quod longum non erit. Illum diſceſſiſſe Alexandria, rumor eſt non firmus, ortus ex Sulpicij litteris: quas cuncti poſtea nuntij confirmarunt. quod uerum, an falſum ſit, quoniam mea nihil intereſt, utrum malim, neſcio. Quod ad* * *te iampridem de teſtamento ſcripſit apud epiſtolas uelim ut poſſim aduerſas ego huius miſerrima facul tate confectus conflictor. nihil unquam ſimile na-*

tum

tum puto. cui si qua re consulere aliquid possum, cupio a te admoneri. uideo eandem esse difficultatem, quam in consilio dato: attamen hoc me magis solicitat, quàm omnia. In pensione secunda cæci fuimus. alium mallem. sed præterijt. te oro, ut in perditis rebus, si quid cogi, conficiq. potest, quod sit in tuto, ex argento, neque satis multa ex supellectile, des operam. iam enim mihi uidetur adesse extremum, nec ulla fore condicio pacis, eaque, quæ sunt, etiam sine aduersario peritura. hæc etiam, si uidebitur, cum Terentia loquare oportune. non queo omnia scribere. Vale. III. *non. Quinct.*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XII.

CICERO S. D. ATTICO.

VNDECIMO *die postquam a te discesſeram, hoc litterularum exaraui, egrediens e uilla ante lucem: atque eo die cogitabam in Anagnino, poſtero auté in Tuſculano, ibi unum diem.* V. K*al. igitur ad conſtitutum: atque utinam continuo ad complexum meæ Tulliæ, ad oſculum Atticæ poſſim currere. quod quidem ipſum ſcribe quæſo ad me; ut, dum cóſiſto in Tuſculano, ſciam, quid garriat: ſin ruſticatur, quid ſcribat. eiq. interea aut ſcribes ſalutem, aut nuntiabis, itemq. Piliæ: & tamen, etſi continuo congreſſuri ſumus, ſcribes ad me, ſi quid habebis. Cum complicarem hanc epiſtolam, noctuabundus ad me uenit cum epiſtola tua tabellarius. qua lecta, de Atticæ febricula ſcilicet ualde dolui. reliqua, quæ expectabam, ex tuis litteris cognoui omnia. ſed quod ſcribis, igniculum matutinum* γεροντικώτερον *eſt memoriola uacillare. ego enim* IV. K*al. Axio dederam, tibi* III. *Quincto quo die ueniſſem, id eſt* V. K*al. hoc igitur habebis, noui nihil. quid ergo opus erat epiſtola? quid, cum coram ſumus, & garrimus quidquid in buccam? eſt*

profecto

profecto quædam λέσχη, quæ habet, etiam si nihil subest, collocutione ipsa suauitatem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 2

HIC rumor est, T. Murcum periisse naufragio, Asinium delatum uiuum in manus militum, L naues delatas Vticam reflatu hoc, Pompeium non comparere, nec in Balearibus omnino fuisse, ut Patietus affirmat. sed auctor nullius rei quisquam. Habes, quæ, dum tu abes, locuti sunt. Ludi interea Præneste. ibi Hirtius, & isti omnes. et quidem ludi dies octo. quæ cenæ? quæ deliciæ? res interea fortasse transacta est. o miros homines. at Balbus ædificat: τί γὰρ αὐτῷ μέλει? uerum, si quæris, homini non recta, sed uoluptaria quærenti non ne βεβίωται? Tu interea dormis. iam explicandum est πρόβλημα, si quid acturus es. si quæris quid putem, ego fructum puto. sed quid multa? iam te uidebo. et quidem, ut spero, de uia recta ad me. simul enim & diem Tyrannioni constituemus, & si quid aliud. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 3

VNVM te puto minus blandum esse, quàm me: aut, si uterque nostrum est aliquando aduersus aliquem, inter nos certe nunquam sumus. audi igitur me hoc ἀγοητεύτως dicentem. ne uiuam mi Attice, si mihi non modo Tusculanum, ubi ceteroqui sum libenter, sed μακάρων νῆσοι tanti sunt, ut sine te

sim

ſim totos dies. quare obduretur hoc triduum: ut te quoque ponam in eodem πάθει: quod ita eſt profecto: ſed uelim ſcire, hodie ne ſtatim de auctione, aut quo die uenias. ego me interea cum libellis. ac moleſte fero Vennonij hiſtoriam non habere. ſed tamen, ne nihil de re, nomen illud, quod a Cæſare, tres habet condiciones, aut emptionem ab haſta, (perdere malo: etſi, præter ipſam turpitudinem, hoc ipſum puto eſſe perdere) aut delegationem a mancipe, annua die; (quis erit, cui credam? aut quando iſte Metonis annus ueniet?) aut Vecteni condicione, ſemiſſe. σκέψαι igitur. ac uereor, ne iſte * iam auctionem nullam faciat, ſed, ludis factis, clypo ſubſidio currat, ne talis uir ἀλογηθῇ. ſed μελήσει.

CICERO S. D. ATTICO.

4

O GRATAS tuas mihi, iucundasq. litteras. quid quæris? reſtitutus eſt mihi dies feſtus. angebar enim, quòd Tiro ἐνερδιθέστερον te ſibi eſſe uiſum dixerat. addam igitur, ut cenſes, unum diem. Sed de Catone πρόβλημα ἀρχιμήδειον eſt. non aſſequor, ut ſcribam, quod tui conuiuæ non modo libenter, ſed etiam æquo animo legere poſſint. quin etiã, ſi a ſententijs eius dictis, ſi ab omni uoluntate, conſilijsque, quæ de rep. habuit, recedam, ψιλῶςq. uelim grauitatem, conſtantiamq. eius laudare; hoc ipſum tamen ijs odioſum ἄκουσμα ſit. ſed uere laudari ille uir non poteſt, niſi hæc ornata ſint; quòd ille ea, quæ nunc ſunt, & futura uiderit, &, ne fierent, conten-

tenderit, et, facta ne uideret, uitam reliquerit. horum quid est, quod Atedio probare possimus? sed cura obsecro, ut ualeas; eamque, quam ad omnes res adhibes, in primis ad conualescendum adhibe prudentiam.

CICERO S. D. ATTICO. 5

QVINCTVS pater quartum, uel potius millesimum nihil sapit, qui lætetur Luperco filio, & Statio, ut cernat duplici dedecore cumulatam domum. addo etiam Philotimum tertium. o stultitiam, nisi mea maior esset, singularem: (quòd autem osim hanc rem, ἔρανον a te) fac, non ad διψῶσαν κρήνην, sed ad πειρήνην eum uenisse: ἄμπνευμα σεμνὸν ἀλφειοῦ πειρήνην, ut scribis, haurire, in tantis suis præsertim angustijs? ποῖ ταῦτ᾽ ἄρ᾽ ἀποσκήψῃ? sed ipse uiderit. Cato me quidem delectat, sed etiã Bassum Lucilium sua. De Cœlio, tu quæres, ut scribis. ego nihil noui. noscenda est natura, non facultas modo. De Hortensio, & Virginio tu, si quid dubitabis. etsi, quod magis placeat, ego quantum aspicio, non facile inueneris. Cum Mustela, quemadmodum scribis, cum uenerit Crispus. Ad Aulum scripsi, ut ea, quæ bene nossem de auro, Pisoni demonstrarem. tibi enim sane assentior, & istud nimium duci, & omnia nunc undique contrahenda. Te quidẽ nihil agere, nihil cogitare aliud, nisi quod ad me pertineat, facile perspicio, meisq. negotijs impediri cupiditatem tuam ad me ueniendi. sed mecum

cum esse te puto; non solum quòd meam rem agis, uerum etiam quòd uidere uideor, quo modo agas. neque enim ulla hora tui mihi est operis ignota. Tubulum prætorem uideo L. Metello, Q. Maximo consulibus. nunc uelim, P. Scæuola pontifex maximus, quibus consulibus tribunus pl. equidem puto Cæpione, et Pompeio: prætor enim P. Furio, Sex. Atilio. dabis igitur tribunatum, et, si poteris, Tubulus quo crimine. & uide quæso, L. Libo, ille, qui de Ser. Galba, Censorino, & Manilio, an Quinctio, Manio consulibus tribunus pl. fuerit: conturbor enim. in Bruti epitoma Fannianorum, scripsi, quod erat in extremo: idq́. ego secutus, hunc Fannium, qui scripsit historiam, generum esse scripseram Lælij. sed tu me γεωμετρικῶς refelleras: te autem nunc Brutus, et Fannius. ego tamen de bono auctore Hortensio sic acceperam, ut apud Brutum est. hunc igitur locum expedies. Ego misi Tironem Dolabellæ obuiam. is ad me idibus reuertetur. te expectabo postridie. de Tullia mea tibi antiquissimum esse uideo: idq́. ita ut sit, te uehementer rogo. Ergo et in integro omnia: sic enim scribis. mihi etsi Kalendæ uitandæ fuerunt, incessionumq́. ἀρχέτυπα fugienda, conficiendæq́. tabulæ: nihil tamen tanti, ut a te abessem, fuit. cum Romæ essem, & te iam iamq́. uisurum me putarem quotidie; tamen horæ, quibus expectabam, longæ uidebantur. scis me minime esse blandum: itaque minus aliquanto dico, quàm sentio.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 6

De coelio, *uide, quæso, ne quæ lacuna sit in auro. ego ista non noui. sed certe in collybo est detrimenti satis. huc aurum si accedit: sed quid loquor? tu uidebis. Habes Hegesiæ genus, quod Varro laudat. uenio ad Tyrannionem. Ain tu? uerum hoc fuit, sine me? at ego quoties, cum essem otiosus, sine te tamen nolui? quo modo hoc ergo lues? uno scilicet, si mihi librum miseris: quod ut facias, etiam atque etiam rogo. Etsi me non magis liber ipse delectabit, quàm tua admiratio delectauit. amo enim* πάντα φιλόδημον: *teq. istam tam tenuem* θεωρίαν *tá ualde admiratum esse gaudeo. etsi tua quidem sunt eiusmodi omnia. scire enim uis, quo uno animus alitur. sed, quæso, quid ex ista acuta, et graui refertur ad* τέλος? *sed longa oratio est, & tu occupatus in meo fortasse aliquo negotio: et pro isto asso sole, quo tu abusus es in nostro pratulo, a te nitidum solem, unctumq. repetemus. sed ad prima redeo. librum, si me amas, mitte. tuus est enim profecto, quoniam quidem est missus ad te. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 7

Tantvm *ne ab re tua est otij tibi, ut etiam Oratorem legas? macte uirtute. mihi quidem gratū: et erit gratius, si nō modo in libris tuis, sed etiá in aliorū per librarios tuos Aristophanē reposueris pro Eupoli. Cæsar autē mihi irridere uisus est* QVAE-

so illud tuum, quod erat ἀστεῖον, & urbanum: ita porro te sine cura esse iussit, ut mihi quidem dubitationem omnem tolleret. Atticam doleo tam diu: sed quoniam iam sine horrore est, spero esse, ut uolumus. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 8

QVAE desideras, omnia scripsi in codicillis, eosq́. Eroti dedi, breuiter, sed etiam plura quàm quæris; in ijs de Cicerone: cuius quidem cogitationis initium tu mihi attulisti. locutus sum cum eo liberalissime: quod ex ipso, uelim, si modo tibi erit commodum, sciscitere. sed quid differo? exposui, te ex me detulisse, ecquid uellet, ecquid requireret. uelle Hispaniam, requirere liberalitem. de liberalitate, dixi, quantum Publius, quantum flamen Lentulus filio. de Hispania, duo attuli, primum idem, quod tibi, me uereri uituperationem. non satis esse, si hæc arma reliquissemus? etiam contraria? deinde fore, ut angeretur, cum a fratre familiaritate, et omni gratia uinceretur. uelim magis liberalitate uti mea, quàm sua libertate: sed tamen permisi. tibi enim intellexeram non nimis displicere. ego etiam atque etiam cogitabo: teq́ue, ut idem facias, rogo. magna res: simplex est manere: illud anceps. uerum uidebimus. De Balbo, & in codicillis scripseram, & ita cogito, simul ac redierit. sin ille tardius, ego tamen triduum. Et, quod præterij, Dolabella etiam mecum. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

9

De Cicerone, multis res placet. comes est idoneus sed de prima pensione ante uideamus. adest enim dies, & ille currit. Scribe, quæso, quid referat Celer egisse Cæsarem cum candidatis, utrum ipse in fœniculariuum, an in campum Martium cogitet. et sane scire uelim, nunquid necesse sit comitijs esse Romæ. nam & Piliæ satisfaciendum est & utique Atticæ. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

10

Nae ego essem hic libenter, atque id quotidie magis, ni esset ea caussa, quam tibi superioribus litteris scripsi. nihil hac solitudine iucundius, nisi paullum interpellasset Amyntæ filius, ὁ ἀπεραντολογίαν δέε. cetera noli putare amabiliora fieri posse ulla littore, prospectu maris, tum his rebus omnibus. sed neque hæc digna longioribus litteris; nec erat, quod scriberem; & somnus urgebat. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

11

Male mehercule de Athamante. tuus autem dolor humanus is quidem, sed magnopere moderandus. consolationum autem multæ uiæ, sed illa rectissima. impetret ratio, quod dies impetratura est. Alexim uero curemus, imaginem Tironis; quem ægrum Romam remisi: &, si quid habet collis ἐπιδήμιον, ad me cum testamento transferamus.

tota

tota domus superior uacat, ut scis. hoc puto ualde ad rem pertinere. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 12

MALE de Seio. sed omnia humana tolerabilia ducenda. ipsi enim quid sumus? aut quàm diu hæc curaturi sumus? ea uideamus, quæ ad nos magis pertinent, nec tamen multo, quid agamus de senatu. Et, ut ne quid prætermittam, Cæsonius ad me litteras misit, Postumiam Sulpicij domum ad se uenisse. De Pompeij Magni filia, tibi rescripsi, nihil me hoc tempore cogitare. alteram uero illam, quam tu scribis, puto nosti. nihil enim uidi fœdius. sed adsum: coram igitur. Obsignata epistola, accepi tuas. Atticæ hilaritatem libenter audio: commotiunculis συμπάσχω. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 13

DE dote, tanto magis perpurga. Balbi regia condicio est delegandi. quoquo modo confice. turpe est rem impeditam iacere. Insula Arpinas habere potest germanam ἀποθέωσιν. habere uideatur: ἐκγόνιμος est: igitur animus in hortis: quod tamen inspiciam, cum uenero. De Epicuro, ut uoles; etsi μεθαρμόζομαι in posterum genus hoc personarum. incredibile est, quàm ea quidam requirant. ad antiquos igitur: ἀνεμέσητον γάρ. nihil habeo, ad te quod perscribam: sed tamen institui quotidie mittere, ut eliciam tuas litteras; non quo aliquid ex his expectem;

ctem; sed nescio quo modo tamen expecto. quare siue habes quid, siue nihil habes, scribe tamen aliquid, teq. cura. Commouet me Attica. etsi assentior Cratero. Bruti litteræ, scriptæ & prudenter, & amice, multas mihi tamen lacrymas attulerunt. Me hæc solitudo minus stimulat, quàm ista celebritas. te unum desidero; sed litteris non difficilius utor, quàm si domi essem. ardor tamen ille urget, et manet, non mehercule indulgente me, sed tamen nó repugnante. Quod scribis de Appuleio, nihil puto opus esse tua contentione, nec Balbo, & Oppio; quibus quidem ille receperat, mihiq. etiam iusserat nuntiari, se molestum omnino non futurum. sed cura, ut excuser morbi caussa in dies singulos. Lænas hoc receperat. prende C. Septimium, L. Statilium. denique nemo negabit se iuraturum, quem rogaris. quod si erit durius, ueniam, & ipse perpetuum morbum iurabo. cum enim mihi carendum sit conuiuijs, malo id lege uideri facere, quàm dolore. Cocceium uelim appelles: quod enim dixerat, non facit. ego autem uolo aliquod emere latibulum, perfugium doloris mei. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

14

De me excusando apud Appuleium dederam ad te pridie litteras. nihil esse negotij arbitror. quemcunque appellaris, nemo negabit. sed Septimium uide, & Lænatem, & Statilium. tribus enim opus est. sed mihi Lænas totum receperat.

Quod ſcribis, a Iunio te appellatum: omnino Cornificius locuples eſt: ſed tamen ſcire uelim, quando dicar ſpopondiſſe; & pro patre, an ne pro filio: neque eo minus, ut ſcribis, procuratores Cornificij, et Appuleium prædiatorem uidebis. Quod me ab hoc mærore recreari uis; facis, ut omnia: ſed, me mihi non defuiſſe, tu teſtis es. nihil enim de mærore minuendo ſcriptum ab ullo eſt, quod ego non domi tuæ legerim. ſed omnem conſolationem uincit dolor. quin etiam feci, quod profecto ante me nemo, ut ipſe me per litteras conſolarer. quem librũ ad te mittam, ſi deſcripſerint librarij. affirmo tibi nullam conſolationem eſſe talem. totos dies ſcribo; non quo proficiam quid; ſed tantiſper impedior, non equidem ſatis, (uis enim urget) ſed relaxor tamen, ad omniaq́. nitor, non ad animũ, ſed ad uultum ipſum, ſi queam, reficiendum: idq́. faciens, interdum mihi peccare uideor, interdum peccaturus eſſe, niſi faciam. ſolitudo aliquid adiuuat; ſed multo plus proficeret, ſi tu tamen intereſſes. quæ mihi una cauſſa eſt hinc diſcedendi. nam, pro malis, recte habebat. quanquam ipſum doleo. non enim iam in me idem eſſe poteris: perierunt illa, quæ amabas. De Bruti ad me litteris ſcripſi ad te antea. prudenter ſcriptæ: ſed nihil, quod me adiuuarent. quod ad te ſcripſit, id uellem, ut ipſe adeſſet: certe aliquid, quoniam me tam ualde amat, adiuuaret. quòd ſi quid ſcies, ſcribas ad me uelim, maxime autẽ, Panſa quãdo. De Attica, doleo. credo tamen Cratero. Piliam angi uetabat. Vale.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 15

PRO *omnibus, apud Appuleium, quoniam in perpetuum non placet, in dies ut excuſer, uidebis. in hac ſolitudine careo omnium colloquio: cumq́. mane me in ſiluam abſtruſi denſam, & aſperam, non exeo inde ante ueſperum. ſecundum te, nihil eſt mihi amicius ſolitudine. in hac mihi omnis ſermo eſt cum litteris. eum tamen interpellat fletus: cui repugno, quoad poſſum: ſed adhuc pares non ſumus. Bruto, ut ſuades, reſcribam. eas litteras cras habebis. cum erit cui des, dabis. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 16

TE, TVIS *negotijs relictis, nolo ad me uenire. ego enim potius accedam, ſi diutius impediere: etſi ne deceſſiſſem quidem e conſpectu tuo, niſi me plane nihil ulla res adiuuaret. quòd ſi eſſet aliquod leuamen, id eſſet in te uno: &, cum primum ab aliquo poterit eſſe, a te erit. nunc tamen ipſum ſine te eſſe non poſſum: ſed nec tuæ domi probatur, nec meæ poteram: nec, ſi propius eſſem uſpiam, tecum tamen eſſem. idem enim te impediret, quo minus mecum eſſes; quod nunc etiam impedit. mihi adhuc nihil aptius fuit hac ſolitudine: quam uereor ne Philippus tollat. heri enim ueſperi uenerat. Me ſcriptio, & litteræ non leniunt, ſed obturbant. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 17

MARCIANVS *ad me scripsit, me excusatum esse apud Appuleium a Laterensi, Nasone, Lænate, Torquato, Strabone. his uelim meo nomine red dendas litteras cures, gratum mihi eos fecisse. Quod pro Cornificio me abhinc amplius annis* XXV. *spopondisse dicit Flauius: etsi reus locuples est, & Appuleius prædiator liberalis, tamen uelim des operam, ut inuestiges ex consponsorum tabulis, sit ne ita. mihi enim ante ædilitatem meam nihil erat cum Cornificio. potest tamen uideri. sed scire certum uelim: et appelles procuratores, si tibi uidetur: quanquam quid ad me? ueruntamen. Pansæ profectionem scribes, cum scies. Atticam saluere iube, & eam cura obsecro diligenter. Piliæ salutem. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 18

DVM *recordationes fugio, quæ quasi morsu quodam dolorem efficiunt, refugio a te admonendo. quod uelim mihi ignoscas, eiusmodi est. etenim habeo non nullos ex ijs, quos nunc lectito, auctores, qui dicant, fieri id oportere, quod sæpe tecum egi, et quod a te approbari uolo. de fano illo dico; de quo tantum, quantum me amas, uelim cogites. equidem neque de genere dubito; placet enim mihi Cluatij: neque de re; statutum est enim: de loco non nunquam. uelim igitur cogites. ego, quantum his temporibus tam eruditis fieri poterit, profecto illam*

lam consecrabo omni genere monumentorum, ab omnium ingenijs scriptorum et Græcorum, & Latinorum: quæ res forsitan sit refricatura uulnus meum. sed iam quasi uoto quodam, et promisso me teneri puto: longumq. illud tempus, cum non ero, magis me mouet, quàm hoc exiguum, quod mihi tamen nimium longum uidetur. habeo enim nihil, tentatis rebus omnibus, in quo acquiescam. nam, dum illud tractabam, de quo antea scripsi ad te, quasi fouebam dolores meos: nunc omnia respuo; nec quidquam habeo tolerabilius, quàm solitudinem: quam, quod eram ueritus, non obturbauit Philippus. nam, ut heri me salutauit, statim Romam profectus est. Epistolam, quam ad Brutum, ut tibi placuerat, scripsi, misi ad te. curabis cum tua perferendam. eius tamen misi ad te exemplum, ut, si minus placeret, ne mitteres. Domestica quod ais ordine administrari, scribes, quæ sunt ea: quædam enim expecto. Cocceius uide ne frustretur. nam Libo quod pollicetur, ut Eros scribit, non incertum puto. de sorte mea Sulpicio confido, & Egnatio scilicet. de Appuleio, quid est, quod labores? cum sit excusatio facilis. Tibi ad me uenire, ut ostendis, uide, ne non sit facile. est enim longum iter, discedentemq. te, quod celeriter tibi erit fortasse faciundum, non sine magno dolore dimittam. sed omnia, ut uoles. ego enim, quidquid feceris, id cum recte tum etiam mea caussa factum putabo. Heri, cum ex aliorum litteris cognouissem de Antonij aduen-

tu, admiratus sum, nihil esse in tuis: sed erant pridie fortasse scriptæ, quàm datæ. neque ista quidem curo. sed tamen opinor propter prædes suos accurrisse. Quod scribis, Terentiam de obsignatoribus mei testamenti loqui: primum tibi persuade, me istæc non curare, neque esse quidquam aut paruæ curæ, aut nouæ loci: sed tamen quid simile? illa eos non adhibuit, quos existimauit quæsituros, nisi scissent, quid esset: num id etiam mihi periculi fuit? sed tamen faciat illa, quod ego. dabo meum testamentum legendum cui uoluerit: intelliget, non potuisse honorificentius a me fieri de Nepote, quàm fecerim. nam quod non aduocaui ad obsignandum: primum mihi non uenit in mentem: deinde ea re non uenit, quia nihil attinuit. tute scis, (si modo meministi) me tibi tum dixisse, ut de tuis aliquos adduceres: quid enim opus erat multis? equidem domesticos iusseram: tum tibi placuit, ut mitterem ad Silium. inde est natum, ut ad Publium. sed necesse neutrum fuit. hoc tu tractabis, ut tibi uidetur. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 19

Est hic quidem locus amœnus, & in mari ipso, qui & Antio, & Circæis aspici possit: sed ineunda nobis ratio est, quemadmodum in omni mutatione dominorum, qui innumerabiles fieri possunt in infinita posteritate, (si modo hæc stabunt) illud, quasi consecratum, remanere possit. equidem iam nihil egeo uectigalibus, et paruo contentus esse pos-

sum.

ſum. cogito interdum trans Tiberim hortos aliquos parare, & quidem ob hanc cauſſam maxime: nihil enim uideo, quod tam celebre eſſe poſſit: ſed quos, coram uidebimus; ita tamen, ut hac æſtate fanum abſolutum ſit. tu tamen cum Appella Chio confice de columnis. De Cocceio, & Libone quæ ſcribis, approbo, maxime, quòd de iudicatu meo reſponſum ſit. ſi quid perſpexeris, & tamen quid procuratores Cornificij dicant, uelim ſcire, ita ut in ea re te, cum tam occupatus ſis, non multum operæ uelim ponere. De Antonio quoque Balbus ad me cum Oppio conſcripſit, idq́. tibi placuiſſe, ne perturbarer. illis egi gratias. te tamen, ut iam ante ad te ſcripſi, ſcire uolo, me neque iſto nuntio eſſe perturbatum, nec iam ullo perturbatum iri. Panſa ſi hodie, ut putabas, profectus eſt, poſthac iam incipito ſcribere ad me, de Bruti aduentu quid expectes, id eſt, quos ad dies. id, ſi ſcies ubi iam ſit, facile coniectura aſſequere. Quod ad Tironem de Terentia ſcribis, obſecro te, mi Attice, ſuſcipe totum negotium. uides & officium agi meum quoddam, cui tu es conſcius, &, ut non nulli putant, Ciceronis rem. me quidem id multo magis mouet, quod mihi eſt & ſanctius, & antiquius; præſertim cum hoc alterum neque ſincerum, neque firmum putem fore. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 20

NON DVM uideris perſpicere, quàm me nec Antonius commouerit, nec quidquam iam eiuſmo-

di poſſit commouere. De Terentia autem ſcripſi ad te iȷs litteris, quas dederam pridie. Quod me hortaris, idq́. a ceteris deſiderari ſcribis, ut diſſimulem me tam grauiter dolere: poſſum ne magis, quòd totos dies conſumo in litteris? quod etſi non diſſimulationis, ſed potius leniendi, & ſanandi animi cauſſa facio: tamen, ſi mihi minus proficio, ſimulationi certe facio ſatis. Minus multa ad te ſcripſi, quòd expectabam tuas litteras ad eas, quas ad te pridie dederam. expectabam autem maxime de fano, non nihil etiam de Terentia. Velim me facias certiorem proximis litteris, Cn. Cæpio, Seruiliæ Claudiȷ pater, uiuo ne patre ſuo naufragio perierit, an mortuo; item Rutilia uiuo ne C. Cotta, filio ſuo, mortua ſit, an mortuo. pertinet ad eum librum, quem de luctu minuendo ſcripſimus. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

21

LEGI Bruti epiſtolam, eamq́. tibi remiſi, ſane non prudenter reſcriptam ad ea, quæ requiſieras. ſed ipſe uiderit. quanquam illud turpiter ignorat. Catonem primum ſententiam putat de animaduerſione dixiſſe; quam omnes ante dixerant, præter Cæſarem. & cum ipſius Cæſaris tam ſeuera fuerit, qui tum prætorio loco dixerit; conſularium putat leniores fuiſſe, Catuli, Seruiliȷ, Lucullorum, Curionis, Torquati, Lepidi, Gelliȷ, Volcatiȷ, Figuli, Cottæ, L. Cæſaris, C. Piſonis, etiam M'. Aciliȷ Glabrionis, Silani, Murenæ, deſignatorum conſulum.

lum. cur ergo in ſententiam Catonis? quia uerbis luculentioribus, & pluribus rem eandem comprehenderat. Me autem hic laudat, quòd retulerim, non quod patefecerim, quòd cohortatus ſim, quòd denique ante, quàm conſulerem, ipſe iudicauerim. quæ omnia quia Cato laudibus extulerat in cælum, perſcribendaq. cenſuerat; iccirco in eius ſententiam eſt facta diſceſſio. hic autem ſe etiam tribuere multum mihi putat, quòd ſcripſerit, Optimum conſulem. quis enim ieiunius dixit inimicus? Ad cetera uero tibi quemadmodum reſcripſit? tantum rogat de S. C. ut corrigas. hoc quidem feciſſet, etiam ſi Ranio admonitus eſſet. Sed hæc iterum ipſe uiderit. De hortis, quoniam probas, effice aliquid. rationes meas noſti. ſi uero etiam a Faberio recedit; nihil negotij eſt. ſed etiam ſine eo poſſe uideor contendere. uenales certe ſunt Druſi, fortaſſe et Lamiani, & Caſſiani. ſed coram. De Terentia non poſſum commodius ſcribere, quàm tu ſcribis. officium ſit nobis antiquiſſimum. ſi quid nos fefellerit, illius malo me, quàm mei pænitere. Ouiæ C. Lollij curanda ſunt HS c. negat Eros poſſe ſine me; credo, quòd accipienda aliqua ſit, & danda æſtimatio. uellem tibi dixiſſet. ſi enim res eſt, ut mihi ſcribit, parata; nec in eo ipſo mentitur: per te confici potuit. cognoſcas, & conficias, uelim. Quod me in forum uocas; eò uocas, unde, etiam bonis meis rebus, fugiebam. quid enim mihi cum foro ſine curia? in oculos incurrentibus ijs, quos æquo animo uide-

uidere non poſſum. Quod autem homines a me poſtulare ſcribis, ut Romæ ſim, neque mihi, ut abſim, concedere, aut quatenus eos mihi concedere: iam pridem ſcito eſſe, cum unũ te pluris, quàm omnes illos, putem. ne me quidẽ contemno; meoq́. iudicio multo ſtare malo, quàm omnium reliquorum. neque tamen progredior longius, quàm mihi doctiſſimi homines concedunt: quorum ſcripta omnia, quæcunque ſunt in eam ſententiam, non legi ſolum, quod ipſum erat fortis ægroti, accipere medicinam, ſed in mea etiam ſcripta transtuli, quod certe afflicti, & fracti animi non fuit. ab his me remedijs noli in iſtam turbam uocare, ne recidam. De Terentia, quòd mihi omne onus imponis; non cognoſco tuam in me indulgentiam. iſta enim ſunt ipſa uulnera, quæ non poſſum tractare ſine maximo gemitu. moderare igitur, quæſo, ut potes. neque enim a te plus, quàm potes, poſtulo. potes autem, quid ueri ſit, perſpicere tu unus. De Rutilia, quoniam uideris dubitare, ſcribes ad me, cum ſcies, ſed quamprimum, num Clodia, D. Bruto conſulari, filio ſuo, mortuo, uixerit. id de Marcello, aut certe de Poſtumia ſciri poteſt, illud autem de M. Cotta, aut de Syro, aut de Satyro. De hortis, etiam atque etiam rogo. omnibus meis, eorumq́ue, quos ſcio mihi non defuturos, facultatibus, ſed potero meis, enitendum mihi eſt. ſunt etiam, quæ uendere facile poſſim: ſed, ut non uendam, eiq́. uſuram pendam, a quo emero, non plus annum, poſſum

aſſe-

aſſequi, quod uolo, ſi tu me adiuuas. paratiſſimi ſunt Druſi. cupit enim uendere. proximos puto Lamiæ: ſed abeſt. tu tamen, ſi quid potes, odorare. ne Silius quidem quidquam utitur, & ijs uſuris facillime ſuſtentabitur. habe tuum negotium; nec, quid res mea familiaris poſtulet, quam ego non curo, ſed quid uelim, exiſtima. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 22

PVTARAM te aliquid noui; quòd eiuſmodi fuerat initium litterarum; quamuis nō curarem, quid in Hiſpania fieret, tamen te ſcripturum: ſed uidelicet meis litteris reſpondiſti, ut de foro, & de curia. ſed domus eſt, ut ais, forum. quid ipſa domo mihi opus eſt, carenti foro? occidimus, occidimus, Attice, iam pridem nos quidem, ſed nunc fatemur, poſtea quàm unum, quo tenebamur, amiſimus. itaque ſolitudinem ſequor. et tamen, ſi qua me res iſtò abduxerit, enitar, ſi quo modo potero, (potero autem) ut præter me nemo dolorē meum ſentiat; ſi ullo modo poterit, ne tu quidem. Atque etiam illa cauſſa eſt non ueniendi. meminiſti, quid ex te Atedius quæſierit. quin etiam nunc moleſti ſunt: quid exiſtimas, ſi uenero? De Terentia ita cura, ut ſcribis; meq. hac ad maximas ægritudines acceſſione non maxima libera. Et, ut ſcias me ita dolere, ut non iaceam; quibus conſulibus Carneades, & ea legatio Romam uenerit, ſcriptum eſt in tuo annali. hæc nunc quæro, quæ cauſſa fuerit. de

de Oropo, opinor, ſed certum neſcio: & , ſi ita eſt, quæ controuerſiæ: præterea, qui eo tempore nobilis Epicureus fuerit Athenis, qui præfuerit hortis: qui etiam Athenis πολιτικοὶ fuerint illuſtres. quæ etiam ex Apollodori puto poſſe inueniri. De Attica, moleſtum: ſed quoniam leuiter, recte eſſe confido. De Magala dubium mihi non erat. unde enim tam felix Ligus pater? nam quid de me dicam? cui ut omnia contingant, quæ uolo; leuari non poſſum. De Druſi hortis, quanti licuiſſe tu ſcribis, id ego quoque audieram, & , ut opinor, heri ad te ſcripſeram: ſed quanti quanti, bene emitur, quod neceſſe eſt. mihi, quoquo modo tu exiſtimas, (ſcio enim, ego ipſe quid de me exiſtimem) leuatio quædam eſt, ſi minus doloris, at officij debiti. Ad Sicam ſcripſi, quòd utitur L. Cotta. ſi nihil conficeretur de tranſtiberinis, habet in Oſtienſi Cotta celeberrimo loco, ſed puſillum loci, ad hanc rem tamen plus etiam ſatis. id uelim cogites. nec tamen iſta pretia hortorum pertimueris. nec mihi argento iam, nec ueſte opus eſt, nec quibuſdam amœnis locis: hoc opus eſt. uideo etiam, a quibus adiuuari poſſim. ſed loquere cum Silio: nihil enim eſt melius. mandaui etiam Sicæ. reſcripſit, conſtitutum ſe cum eo habere. ſcribat igitur ad me, quid egerit, & tu uidebis.

CICERO S. D. ATTICO. 23

BENE fecit A. Silius, qui tranſegerit. neque enim ei deeſſe uolebam, & , quid poſſem, timebã.

De

De Ouia, confice, ut scribis. De Cicerone, tempus esse iam uidetur: sed quæro, quod illi opus erit Athenis, permutari ne possit, an ipsi ferendum sit: de totaq. re, quemadmodum, & quando placeat, uelim consideres. Publius iturus ne sit in Africam, & quando, ex Atedio scire poteris. quæras, & ad me scribas, uelim. Et, ut ad meas ineptias redeam, uelim me certiorem facias, P. Crassus, Vinuliæ filius, uiuo ne P. Crasso, consulari, patre suo, mortuus sit, ut ego meminisse uideor, an post. item quæro de Regillo, Lepidi filio, recte ne meminerim, patre uiuo mortuum. Cispiana explicabis, itemq. Prætiana. De Attica, optime: & ei salutem dices, & Piliæ.

CICERO S. D. ATTICO. 24

SCRIPSIT *ad me diligenter Sica de Silio, seq. ad te rem detulisse: quod tu idem scribis. mihi & res, & condicio placet, sed ita, ut numerato malim, quàm æstimatione. uoluptarias enim possessiones nolet Silius: uectigalibus autem ut his possum esse contentus, quæ habeo, sic uix minoribus. unde ergo numerato?* HS DC *exprimes ab Hermogene, cum præsertim necesse erit. et domi uideo esse* HS DC. *reliquæ pecuniæ uel usuram Silio pendemus, dum a Faberio, uel ab aliquo, qui Faberio debet, repræsentabimus. erit etiam aliquid alicunde. sed totam rem tu gubernabis. Drusianis uero hortis multo antepono: neque sunt unquam comparati,*

mi-

mihi crede. una me caussa mouet, in qua scio me τε τυφῶσθαι: sed, ut facis, obsequere huic errori meo. Nam quod scribis ἐγγήραμα: actum iam de isto est; alia magis quæro. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 25

SICA, ut scribit, etiam si nihil confecerit cum A. Silio, tamen se scribit X. Kal. esse uenturum. cuius occupationibus ignosco: eæq. mihi sunt notæ. De uoluntate tua, ut simul simus, uel studio potius, & cupiditate, non dubito. De Nicia quod scribis: si ita me haberem, ut eius humanitate frui possem, in primis uellem illum mecum habere: sed mihi solitudo & recessus prouincia est. quod quia facile ferebat Sica, eo magis illum desidero. præterea nosti Niciæ nostri imbecillitatem, mollitiem, consuetudinem uictus. cur ego illi molestus uelim, cum mihi ille iucundus esse non possit? uoluntas tamen eius mihi grata est. Vnam rem ad me scripsisti, de qua decreui nihil tibi rescribere. spero enim me a te impetrasse, ut priuares me ista molestia. Piliæ, et Atticæ salutem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 26

DE SILIANO negotio, etsi mihi non est ignota condicio, tamen hodie me ex Sica arbitror omnia cogniturum. Cottæ quidem negas te nosse. sed ultra Silianam uillam est, quam puto tibi notam esse, uillula sordida, & ualde pusilla: nihil agri: ad

aliam

aliam rem loci satis, nihil ad eam, quam quæro. sequor celebritatem. sed, si perficitur de hortis Silij, hoc est, si perficis; (est enim totum positum in te) nihil est scilicet, quod de Cotta cogitemus. De Cicerone, ut scribis, ita faciam: ipsi permittam de tempore: nummorum quantum opus erit, ut permutetur, tu uidebis. Ex Atedio, quod scribis, si quid inueneris, scribes. Et ego ex tuis animaduerto litteris, & profecto tu ex meis, nihil habere nos, quod scribamus. eadem quotidie: quæ iam, iamq. ipsa contrita sunt: tamen facere non possum, quin quotidie ad te mittam, ut tuas accipiam. De Bruto tamen, si quid habebis. scire enim iam puto, ubi Pansam expectet. si, ut consuetudo est, in prima prouincia; circiter K alendas affuturus uidetur. uellem, tardius. ualde enim urbem fugio multas ob caussas. itaque id ipsum dubito, an excusationem aliquam ad illum parem: quod quidem uideo facile esse. sed habemus satis temporis ad cogitandum. Piliæ, Atticæ salutem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 27

DE SILIO *nihilo plura cognoui ex præsente Sica, quàm ex litteris tuis. scripseras enim diligenter. si igitur tu illum conueneris, scribes ad me, si quid uidebitur. De quo putas ad me missum esse; sit missum, nec ne, nescio; dictum quidem mihi certe nihil est. tu igitur, ut cœpisti: &, si quid ita conficies, (quod equidem non arbitror fieri posse) ut il-*

li probetur; Ciceronem, ſi tibi placebit, adhibebis. eius aliquid intereſt, uideri illius cauſſa uoluiſſe: mea quidem nihil, niſi id quod tu ſcis, quod ego æſtimo. Quod me ad conſuetudinem reuocas, fuit meum quidem iam pridem remp. regere, quod faciebam: ſed interea erat, ubi acquieſcerem. nunc plane nec ego uictum, nec uitam illam colere poſſum: nec in ea re, quid alijs uideatur, mihi puto curandum. mea mihi conſcientia pluris eſt, quàm omnium ſermo. Quod me ipſe per litteras conſolatus ſum; non pænitet me, quantum profecerim. mærorem minui: dolorem nec potui, nec, ſi poſſem, uellem. De Triario, bene interpretaris uoluntatem meam. tu uero nihil, niſi ut illi uolent. amo illum mortuum: tutor ſum liberis: totam domum diligo. De Caſtriciano negotio, ſi Caſtricius pro mancipijs pecuniam accipere uolet, eamq. ei ſolui, ut nunc ſoluitur; certe nihil eſt commodius. ſin autem ita actum eſt, ut ipſa mancipia abduceret; non mihi uidetur eſſe æquum. rogas enim me, ut tibi ſcribam, quid mihi uideatur. nolo enim negotij Quinctum fratrem quidquam habere: quod, uideor mihi intellexiſſe, tibi uideri idem. Publius, ſi æquinoctium expectat, ut ſcribis Atedium dicere, nauigaturus uidetur. mihi autem dixerat, per Siciliam. utrum, & quando, uelim ſcire. Et uelim aliquando, cum erit tuum commodum, Lentulum puerum uiſas, eiq. de mancipijs, quæ tibi uidebitur, attribuas. Piliæ, Atticæ ſalutem. Vale.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO.

28

SILIVS, *ut ſcribis, hodie. cras igitur, uel potius cum poteris, ſcribes, ſi quid erit, cum uideris. Nec ego Brutum uito, nec tamen ab eo leuationem ullam expecto: ſed erant cauſſæ, cur hoc tempore iſtic eſſe nollem: quæ ſi manebunt, quærenda erit excuſatio ad Brutum: & , ut nunc eſt, manſuræ uidentur. De hortis, quæſo explica. caput illud eſt, quod ſcis. ſequitur, ut etiam mihi ipſi quiddam opus ſit. nec enim eſſe in turba poſſum, nec a uobis abeſſe. huic meo conſilio nihil reperio iſto loco aptius. et de hac re quid tui conſilij ſit, mihi perſuaſum eſt, & eo magis, quòd idem intellexi tibi uideri, me ab Oppio, & Balbo ualde diligi. cum ijs communices, quantopere, & quare uelim hortos; ſed ita poſſe, ſi expediatur illud Faberianum. ſin igitur auctor es futuri, ſi qua etiam iactura facienda ſit in repræſentãdo, (quod poſſum) adducito. tum enim illud deſperatum denique intelliges, & quid inclinent ad hoc meum conſilium adiuuandum. ſi quid erit, magnum eſt adiumentum: ſin minus, quacunque ratione contendamus. uetus illud* ἐγγήραμα, *quemadmodum ſcripſiſti, uel* ἐντάφιον *putato. De illo Oſtienſi nihil eſt cogitandũ, ſi hoc non aſſequimur. a Lamia non puto poſſe. Damaſippi experiendum eſt. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 29

QVAERO, quid ad te ſcribam: ſed nihil eſt: eadem quotidie. Quòd Lentulum inuiſis, ualde gratum. pueros attribue ei, quot, & quos uidebitur. De Silij uoluntate uendendi, & de eo, quanti; tu uereri uideris, primum ne nolit, deinde ne tanti. Sica aliter: ſed tibi aſſentior. quare, ut ei placuit, ſcripſi ad Egnatium. Quod Silius te cum Clodio loqui uult; potes id mea uoluntate facere; commodiusq́. id eſt, quàm, quod ille a me petit, me ipſum ſcribere ad Clodium. De mancipijs Caſtricianis, commodiſſimum eſſe credo, tranſigere Egnatiū: quod ſcribis te ita futurum putare. Cum Ouia, quæſo, quidem ut conficiatur. Quoniam, ut ſcribis, nox erat, in hodierna epiſtola plura expecto. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 30

SILIVM mutaſſe ſententiam, Sica mirabatur. equidem magis miror, quòd, cum in filium cauſſam conferret, quæ mihi non iniuſta uidetur; (habet enim qualem uult) ais te putare, ſi addiderimus aliud, a quo refugiat, cum ab ipſo id fuerit, deſtinatum uenditurum. Quæris a me, quod ſummum pretium conſtituam; et quantum anteire iſtos hortos, Druſi: acceſſi nunquam: Coponianam uillam, & ueterem, & non magnam, noui; ſiluam nobilem, fructum autem neutrius: quod tamen puto nos ſcire oportere. ſed mihi, utrius iſtorum, tem

pore

pore magis meo, quàm ratione, æstimandi sunt. possim autem assequi, nec ne, tu uelim cogites. si enim Faberianum uenderem, explicare uel repræsentatione non dubitarem, de Silianis, si modo adduceretur, ut uenderet: si uenales non haberet, transirem ad Drusum, uel tanti, quanti Egnatius illum uelle tibi dixit. magno etiam adiumento nobis Hermogenes potest esse in repræsentando. at concede mihi, quæso, ut eo animo sim, quo is debeat esse, qui emere cupiat. et tamen seruio ita cupiditati, & dolori meo, ut a te regi uelim. Egnatius mihi scripsit. is si quid tecum locutus erit, (commodissime enim per eum agi potest) ad me scribes: & id agendum puto. nam cum Silio non uideo confici posse. Piliæ, & Atticæ salutem. Hæc ad te mea manu. uide, quæso, quid agendum sit. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

31

PVBLILIA ad me scripsit, matrem suam cum Publilio loqui, eam ad me cum illo uenturam, & se una, si ego paterer. orat multis, & supplicibus uerbis, ut liceat, et ut sibi rescribam. res quàm molesta sit, uides. rescripsi, me etiam grauius esse affectum, quàm tum, cum illi dixissem, me solum esse uelle; quare nolle me hoc tempore eam ad me uenire. putabam, si nihil rescripsissem, illam cum matre uenturam: nunc non puto. apparebat enim illas litteras non illius esse. illud autem, quod fore uideo, ipsum uolo uitare, ne illæ ad me ueniant. et

una est uitatio: et ego nollem: sed necesse est. te hoc nunc rogo, ut explores, ad quam diem hic ita possim esse, ut ne opprimar. ages, ut scribis, temperate. Ciceroni uelim hoc proponas, (ita tamen, si tibi non iniquum uidebitur) ut sumptus huius peregrinationis (quibus, si Romæ esset, domumq. conduceret, quod facere cogitabat, facile contentus futurus erat) accommodet ad mercedes Argileti, et Auentini. & cum ei proposueris, ipse uelim reliqua moderere, quemadmodum ex his mercedibus suppeditemus ei quod opus sit. præstabo, nec Bibulum, nec Acidinum, nec Messallam, quos Athenis futuros audio, maiores sumptus facturos, quàm quod ex eis mercedibus recipietur. itaque uelim uideas, primum, conductores qui sint, et quanti; deinde, ut sit, qui ad diem soluat; & quid uiatici, quid instrumenti satis sit. iumento certe Athenis nihil opus sit. quibus autem in uia utatur, domi sunt plura, quàm opus erat: quod etiam tu animaduertis. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 32

Ego, ut heri ad te scripsi, si & Silius is fuerit, quem tu putas, nec Drusus facilem se præbuerit, Damasippum uelim aggrediare. is, opinor, ita partes fecit in ripa nescio quotenorum iugerum, ut certa pretia constitueret; quæ mihi nota non sunt. scribes ad me igitur, quidquid egeris. Vehementer me solicitat Atticæ nostræ ualetudo; ut uerear

etiam,

etiam, ne qua culpa sit. sed & pædagogi probitas, & medici assiduitas, et tota domus in omni genere diligens me rursus id suspicari uetat. cura igitur. plura enim non possum. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

33

EGO *hic uel sine Sica (Tironi enim melius est) facillime possem esse, ut in malis: sed, cum scribas uidendum mihi esse, ne opprimar; ex quo intelligam, te certum illius profectionis diem non habere; putaui esse commodius, me istuc uenire; quod idem uideo tibi placere. cras igitur in Sicæ suburbano: inde, quemadmodum suades, puto me in Ficulensi fore. quibus de rebus ad me scripsisti, quoniam ipse uenio, coram uidebimus. tuam quidem & in agendis nostris rebus, et in consilijs incundis, mihiq. dandis, in ipsis litteris, quas mittis, beneuolentiam, diligentiam, prudentiam mirifice diligo.*

CICERO S. D. ATTICO.

34

TV *tamen, si quid cum Silio, uel illo ipso die, quo ad Sicam uenturus ero, certiorem me uelim facias, & maxime cuius loci detractionem fieri uelit. quod enim scribis, extremi; uide, ne is ipse locus sit, cuius caussa de tota re, ut scis, est a nobis cogitatum. Hirtij epistolam tibi misi, & recentem, et beneuole scriptam. Ante, quàm proxime discessi, nunquam mihi uenit in mentem, quo plus insumptum in monumentum esset, quàm nescio quid,*

quod lege conceditur, tantundem populo dandum esse: quod non magnopere moueret, nisi nescio quo modo, ἀλόγως fortasse, nollem illud ullo nomine, nisi fani, appellari. quod si uolumus; uereor, ne assequi non possimus, nisi mutato loco. hoc quale sit, quæso considera. nam etsi minus urgeor, meq́. ipse propemodum collegi: tamen indigeo tui consilij. itaque te uehementer etiam atque etiam rogo, magis quàm a me uis, aut pateris te rogari, ut hanc cogitationem toto pectore amplectare. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

35

FANVM fieri uolo; neque hoc mihi erui potest: sepulcri similitudinem effugere, non tam propter pœnam legis studeo, quàm ut maxime assequar ἀποθέωσιν: quod poteram, si in ipsa uilla facerem: sed, ut sæpe locuti sumus, commutationes dominorum reformido. in agro ubicunque fecero, mihi uideor assequi posse, ut posteritas habeat religionem. hæ meæ tibi ineptiæ (fatebor enim) ferendæ sunt. non habeo, ne me quidem ipsum, quicum tam audacter communicem, quàm te. si tibi res, si locus, si institutum placet, lege, quæso, legem, mihiq́. eam mitte. si quid in mentem ueniet, quo modo eam effugere possimus; utemur. Ad Brutum si quid scribes, nisi alienum putabis, obiurgato eum, quòd in Cumano esse noluerit propter eam caussam, quam tibi dixi. cogitanti enim mihi, nihil tam uidetur potuisse facere rustice. Et, si tibi placebit sic agere de

fano,

fano, ut cœpimus; uelim cohortere, & exacuas Cluatium. nam etiam si alio loco placebit; illius no bis opera, consilioq. utendum puto. Tu ad uillam fortasse cras. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 36

A TE heri duas epistolas accepi, alteram pridie datam Hilaro, alteram eodem die tabellario: accepiq. ab Aegypta litteras eodem die, Piliam, & Atticam plane belle se habere. tuæ litteræ mihi redditæ sunt tertiodecimo die. Quòd mihi Bruti litteras, gratum. ad me quoque misit. eam ipsam ad te epistolam misi, & ad eam exemplum mearum litterarum. De fano, si nihil mihi hortorum inuenis; qui quidem tibi inueniendi sunt, si me tanti facis, quanti certe facis; ualde probo rationem tuam de Tusculano. quamuis prudens ad cogitandum sis, sicut es: tamen, nisi magnæ curæ tibi esset, ut ego consequerer id, quod magnopere uellem, nunquam ea res tibi tam belle in mentem uenire po tuisset. sed nescio quo pacto celebritatem requiro: itaque hortos mihi conficias, necesse est. maxima est in Scapulæ celebritas, propinquitas præterea ubi sis, ne totum diem in uillam. quare, antequam discedit, Othonem, si Romæ est, conuenias peruelim. si nihil erit, etsi tu meam stultitiam consuesti ferre, eò tamen progrediar, ut mihi stomachere. Drusus enim certe uendere uult. si ergo aliud erit, non mea erit culpa, nisi emero? qua in re ne labar,

quæso prouide. prouidendi autem una ratio eſt, ſi quid de Scapulanis poſſumus. Et uelim me certiorem facias, quàm diu in ſuburbano ſis futurus. Apud Terentiam gratia opus eſt nobis, tuaq́. auctoritate. ſed facies, ut uidebitur. ſcio enim, ſi quid mea interſit, tibi maiori curæ ſolere eſſe, quàm mihi. Hirtius ad me ſcripſit, Sex. Pompeium Corduba exiſſe, & fugiſſe in Hiſpaniam citeriorem, Cnæum fugiſſe neſcio quò: neque enim curo: nihil præterea noui. litteras Narbone dedit XIV. K*al. Mai. Tu mihi de Caninij naufragio, quaſi dubia re, miſiſti. ſcribas igitur, ſi quid erit certius. Quod me a mæſtitia auocas, multum proficies, ſi locum fano dederis. multa mihi* εἰς ἀποθέωσιν *in mentem ueniunt: ſed loco ualde opus eſt. quare etiam Othonem uide. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO.

37

NON *dubito, quin occupatiſſimus fueris, qui ad me nihil litterarum. ſed homo nequam, qui tuum commodum non expectarit, cum ob eam unam cauſſam miſſus eſſet. nunc quidem, niſi quid te tenuit, ſuſpicor eſſe in ſuburbano. at ego hic, ſcribendo dies totos, nihil equidem leuor, ſed tamen aberro. Aſinius Polio ad me ſcripſit de impuro noſtro cognato. quod Balbus minor nuper ſatis plane, Dolabella obſcure, hic apertiſſime. ferrem grauiter, ſi nouæ ægrimoniæ locus eſſet. ſed tamen quid impurius? o hominem cauendum: quanquam mihi quidem.*

dem. sed tenendus dolor est. Tu, quoniam necesse nihil est, sic scribes aliquid, si uacabis. Quod putas oportere prouideri iam animi mei firmitatem, grauiusq. quosdã scribis de me loqui, quàm aut te scribere, aut Brutum: si, qui me fractum animo, & debilitatum putant, sciant, quid litterarum, & cuius generis conficiam; credo, si modo homines sint, existiment me, siue ita leuatus sim, ut animum uacuum ad res difficiles scribendas afferam, reprehendendum non esse; siue hanc aberrationem a dolore delegerim, quæ maxime liberalissimã, doctoq. homine dignissima, laudari etiam oportere. sed, cum ego faciam omnia, quæ facere possim ad me adiuuandum; tu effice id, quod uideo te non minus, quàm me, laborare. hoc mihi debere uideor, neque leuari posse, nisi soluero, aut uidero me posse soluere, id est locum, qualem uolo, inuenero. Heredes Scapulæ si istos hortos, ut scribis tibi Othonem dixisse, partibus quattuor factis, liceri cogitant: nihil est scilicet emptori loci. sin uenibunt: quid fieri possit, uidebimus. nam ille locus publicatus, qui est Trebonij, et Cusinij, erat ad me allatus. sed scis aream esse. nullo pacto probo. Clodiæ sane placent; sed non puto esse uenales. De Drusi hortis, quamuis ab ijs abhorreas, ut scribis; tamen eò confugiam, nisi quid inueneris. ædificatio me non mouet. nihil enim aliud ædificabo, nisi id, quod etiam si illos non habuero. Κύριος mihi sic placuit, ut cetera Antisthenis, hominis acuti magis, quàm eruditi. Vale.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 38

TABELLARIVS *cum ad me ſine litteris tuis ueniſſet, exiſtimaui, tibi eam cauſſam non ſcribendi fuiſſe, quòd pridie ſcripſiſſes ea ipſa, ad quæ reſcripſi hac epiſtola. expectaram tamen aliquid de litteris Aſinij Polionis. ſed nimium ex meo otio tuum ſpecto. quanquam tibi remitto, niſi quid neceſſe erit, neceſſe ne habeas ſcribere, niſi eris ualde otioſus. De tabellarijs facerem, quod ſuades, ſi eſſent ullæ neceſſariæ litteræ, ut erant olim, cum, breuioribus diebus, tamen quotidie reſpondebant tempori tabellarij. et erat aliquid, Silius, Druſus, alia quædam. nunc, niſi Otho extitiſſet, quid ſcriberemus, non erat. id ipſum dilatum eſt: tamen alleuor, cum loquor tecum abſens, multo etiam magis, cum tuas litteras lego. ſed quoniã & abes; (ſic enim arbitror) & ſcribendi neceſſitas nulla eſt, conquieſcent litteræ, niſi quid noui extiterit. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 39

QVALIS *futura ſit Cæſaris uituperatio contra laudationem meam, perſpexi ex eo libro, quem Hirtius ad me miſit, in quo colligit uitia Catonis, ſed cum maximis laudibus meis. itaque miſi librum ad Muſcam, ut tuis librarijs daret. uolo enim eum diuulgari: quod quo facilius fiat, imperabis tuis.* συμβουλευτικὸν *ſæpe conor: nihil reperio: & quidem mecum habeo &* Ἀριστοτέλους *&* Θεοπόμπου

πρὸς

πρὸς Ἀλέξανδρον: ſed quid ſimile? illi, quæ & ipſis honeſta eſſent, ſcribebant, & grata Alexandro. ecquid tu eiuſmodi reperis? mihi quidem nihil in mentem uenit. Quod ſcribis te uereri, ne & gratia, & auctoritas noſtra hoc meo mœrore minuatur: ego, quid homines aut reprehendant, aut poſtulent, neſcio; ne doleam? qui poteſt? ne iaceam? quis unquam minus? dum tua me domus leuabat, quis a me excluſus? quis uenit, qui offenderetur? Aſturam ſum a te profectus. legere iſti læti, qui me reprehendunt, tam multa non poſſunt, quàm ego ſcripſi. quàm bene, nihil ad rem. ſed genus ſcribendi id fuit, quod nemo abiecto animo facere poſſet. triginta dies in hortis fui. quis aut congreſſum meum, aut facilitatem ſermonis deſiderauit? nunc ipſum, ea lego, ea ſcribo, ut ij, qui mecum ſunt, difficilius otium ferant, quàm ego laborem. ſi quis requirit, cur Romæ non ſim: quia diſceſſus eſt: cur non ſim in his meis prædolis, quæ ſunt huius tempo ris: quia frequentiam illam non fecile ferrem. ibi ſum igitur, ubi is, qui optimas Baias habebat, quotannis hoc tempus conſumere ſolebat. cum Romam uenero, nec uultu, nec oratione reprehendar. hilaritatem illam, qua hanc triſtitiam temporum condiebamus, in perpetuum amiſi. conſtantia, & firmitas nec animi, nec orationis requiretur. De hortis Scapulanis hoc uidetur effici poſſe, aliud tua gratia, aliud noſtra, ut præconi ſubijciantur. id niſi fit, excludemur. ſin ad tabulam uenimus, uincemus

facul-

facultates Othonis nostra cupiditate. Nam quod ad me de Lentulo scribis, non est in eo. Faberiana modo res certa sit; tuq. enitare, quod facis: quod uolumus, consequemur. Quod quæris, quàm diu hic: paucos dies: sed certum non habeo: simul ac constituero, ad te scribam: et tu ad me, quàm diu in suburbano sis futurus. quo die ego ad te hæc misi, de Pilia, & Attica mihi quoque eadem, quæ scribis, & scribuntur, & nuntiantur. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

40

NIHIL erat, quod scriberem: scire tamen uolebam, ubi esses; si abes, aut absuturus es, quando rediturus esses. facias igitur me certiorem. Et quod tu scire uolebas, ego quando ex hoc loco: postridie iduum Lanuuij constitui manere, inde postridie in Tusculano, aut Romæ. utrum sim facturus, eo ipso die scies. Scis, quàm sit φιλαίτιον συμφορὰ, minime in te quidem: sed tamen auide sum affectus de fano: quod nisi, non dico, effectum erit, sed fieri uidero; audebo hoc dicere, & tu, ut soles, accipies; incursabit in te dolor meus, non iure ille quidem, sed tamen feres hoc ipsum, quod scribo, ut omnia mea fers, ac tulisti. omnes tuas consolationes unam hanc in rem uelim conferas. si quæris, quid optem: primum Scapulæ, deinde Clodiæ, postea, si Silius nolet, Drusus aget iniuste, Cusinij, & Trebonij. puto Terentium esse dominum, Rebilum fuisse certo scio. sin autem tibi Tusculanum placet, ut significasti

casti

caſti quibuſdam litteris: tibi aſſentiar. hoc quidem utique perficies, ſi me leuari uis; quem iam etiam grauius accuſas, quàm patitur tua conſuetudo: ſed facis ſummo amore, & uictus fortaſſe uitio meo: ſed tamen, ſi me leuari uis, hæc ſumma leuatio, uel, ſi uerum ſcire uis, una. Hirtij epiſtolam ſi legeris, quæ mihi quaſi πρόπλασμα *uidetur eius uituperationis, quam Cæſar ſcripſit de Catone; facias me, quid tibi uiſum ſit, ſi tibi erit commodum, certiorem. Redeo ad fanum. niſi hac æſtate abſolutum erit, quam uides integram reſtare; ſcelere me liberatum non putabo. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 41

NVLLVM *a te deſideraui diem litterarum. uidebam enim quæ ſcribis: & tamen ſuſpicabar, uel potius intelligebam, nihil fuiſſe, quod ſcriberes. ad* VI. *id. uero & abeſſe te putabam, & plane uidebam, nihil te habere. ego tamen ad te fere quotidie mittam. malo enim fruſtra, quàm te non habere, cui des; ſi quid forte ſit, quod putes me ſcire oportere. itaque accepi* VI. *id. litteras tuas inanes. quid enim habebas, quod ſcriberes? mihi tamen illud, quidquid erat, non moleſtum fuit, nihil aliud ſcire me, noui te nihil habere. ſcripſiſti tamen neſcio quid de Clodia. ubi ergo ea eſt, aut quando uentura? placet mihi res ſic, ut ſecundum Othonem nihil magis. ſed neque hanc uendituram puto: delectatur enim, & copioſa eſt: & illud alterum quàm*

ſit

ſit difficile, te non fugit. ſed obſecro enitamur, ut aliquid ad id, quod cupio, excogitemus. Ego me hinc poſtridie exiturum puto, ſed aut in Tuſculanum, aut domum, inde fortaſſe Arpinum. cum certum ſciero, ſcribam ad te. Venerat mihi in mentem monere te, ut id ipſum, quod facis, faceres. putabam enim commodius te idem iſtud domi agere poſſe, interpellatione ſublata. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

42

EGO poſtridie iduum, ut ſcripſi ad te ante, Lanuuij manere conſtitui, inde aut Romæ, aut in Tu*ſculano. ſcies ante utrunque. Quod ſcies recte illam rem fore leuamento; bene facis; cum id eſſet, mihi crede, perinde, ut exiſtimare tu non poſſes. res indicat, quantopere id cupiam, cum tibi audeam confiteri, quem id non ita ualde probare arbitrer. ſed ferendus tibi in hoc meus error: ferendus? immo uero etiam adiuuandus. De Othone, diffido, fortaſſe quia cupio: ſed tamen maior etiam res eſt, quàm facultates noſtræ, præſertim aduerſario & cupido, & locuplete, & herede. Proximum eſt, ut uelim Clodiæ. ſi iſta minus confici poſſunt, effice quiduis. ego me maiore religione, quàm quiſquam fuit ullius uoti, obſtrictum puto. uidebis etiam Trebonianos: etſi abſunt domini. ſed, ut ad te heri ſcripſi, conſiderabis etiam de Tuſculano; ne æſtas effluat: quod certe non eſt committendum. Vale.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO.

43

ET *Hirtium aliquid ad te* συμπαθῶς *de me scripsisse, facile patior; (fecit enim humane) et te eius epistolam ad me non misisse, multo facilius: tu enim etiam humanius. Illius librum, quem ad me misit de Catone, propterea uolo diuulgari ab tuis, ut ex istorum uituperatione sit illius maior laudatio. Quod per Mustelam agis; habes hominem ualde idoneum, meiq. sane studiosum iam inde a Pontiano. perfice igitur aliquid: quid autem aliud, nisi ut aditus sit emptori? quod per quemuis heredem potest effici. sed Mustelam id perfecturum, si rogaris, puto. Mihi uero & locum, quem opto, ad id, quod uolumus, dederis, & præterea* ἐγγήραμα. *Nam illa Silij, & Drusi non satis* οἰκοδεσποτικὰ *mihi uidentur. quid enim sedere totos dies in uilla ista? igitur malim primum Othonis, deinde Clodiæ. si nihil fiet; aut Druso ludus est suggerendus, aut utendum Tusculano. Quòd domi te inclusisti, ratione fecisti: sed quæso confice, et te uacuum redde nobis. Ego hinc, ut scripsi antea, postridie idus Lanuuium, deinde postridie in Tusculano. contudi enim animum, & fortasse uici, si modo permansero. scies igitur fortasse cras, summum perendie. Sed quid est quæso? Philotimus nec Cartini Pompeium teneri; (qua de re litterarum ad Clodium Patauinum missarum exemplum mihi Oppius, & Balbus miserant, se id factum arbitrari) bellumq. narrat reliquum* *

quum

quum ſatis magnum. ſolet omnino eſſe Fuluiaſter: ſed tamen, ſi quid habes. uolo etiam ſcire de naufragio Caniniano, quid ſit. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

44

Ego hic duo magna συντάγματα abſolui. nullo enim alio modo a miſeria quaſi aberrare poſſum. tu mihi, etiam ſi nihil erit, quod ſcribas, quod fore ita uideo; tamen id ipſum ſcribas uelim, te nihil habuiſſe, quod ſcriberes, dum modo ne his uerbis. De Attica, optime. Ἀκηδία tua me mouet: etſi ſcribis nihil eſſe. In Tuſculano eo commodius ero, quòd & crebrius tuas litteras accipiam, & te ipſum non nunquam uidebo. nam ceteroqui ἀνεκτότερα erant Asturæ: nec hæc, quæ refricant, hic me magis angunt. etſi tamen, ubicunque ſum, illa ſunt mecum. De Cæſare uicino ſcripſeram ad te, quia cognoram ex tuis litteris. eum σύνναον Quirini malo, quàm Salutis. Tu uero peruulga Hirtium. id enim ipſum putaram, quod ſcribis; ut, cum ingenium amici noſtri probaretur, ὑπόθεσις uituperandi Catonis irrideretur. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

45

Vincam, opinor, animum, et Lanuuio pergam in Tuſculanum. aut enim mihi in perpetuum fundo illo carendum eſt: (nam dolor idem manebit, tantum mediocrius) aut neſcio quid interſit, utrum illuc nunc ueniam, an ad decem annos. neque

enim

enim ista maior admonitio, quàm quibus assiduè conficior & dies, & noctes. quid ergo, inquies, nihil litteræ? in hac quidem re, uereor, ne etiam contra. nam essem fortasse durior. exculto enim animo nihil agreste, nihil inhumanum est. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

46

T V *igitur, ut scripsisti, nec id incommodo tuo. uel binæ enim poterunt litteræ. occurram etiam, si necesse erit. ergo id quidem, ut poteris. De Mustela, ut scribis. etsi magnum opus est. eo magis delabor ad Clodiam. quanquam in utroque Faberianum nomen explorandum est. de quo, nihil nocuerit, si aliquid cum Balbo eris locutus, & quidem, ut res est, emere nos uelle, nec posse sine isto nomine, nec audere incerto. sed quando Clodia Romæ futura est, et quia tanti rem æstimas; eò prorsus specto; non quin illud malim; sed & magna res est, & difficile certamen cum cupido, cum locuplete, cum herede. etsi de cupiditate nemini concedam: ceteris rebus infirmiores sumus. sed hæc coram. Hirtij librum, ut facis, diuulga. De Philotimo, idem & ego arbitrabar. Domum tuam pluris uideo futuram uicino Cæsare. Tabellarium meum hodie expectamus. nos de Pilia, et Attica certiores faciet. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO.

47

D O M I *te libenter esse, facile credo: sed uelim scire, quid tibi restet, aut iam ne confeceris. ego te*

in Tusculano expecto, eoq. magis, quòd Tironi statim te uenturum scripsicti, & addidisti, te putare opus esse. sentiebam omnino, quantum mihi præsens prodesses; sed multo magis post discessum tuum sentio. quamobrem, ut ante ad te scripsi, aut ego ad te totus, aut tu ad me, quot licebit. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 48

HERI non multo post, quàm tu a me discessisti, puto, quidam urbani, ut uidebantur, ad me mandata, & litteras attulerunt a C. Mario C. F. eum multis uerbis agere mecum per cognationem, quæ mihi secum esset, per eum Marium, quem scripsissem, per eloquentiam L. Crassi, aui sui, ut se defenderem: caussamq. suam mihi perscripsit. rescripsi, patrono illi nihil opus esse, quoniam Cæsaris, propinqui eius, omnis potestas esset, uiri optimi, & hominis liberalissimi: me tamen ei fauturum. O tempora: fore, cum dubitet Curtius consulatum petere? Sed hæc hactenus. De Tirone mihi curæ est: sed iam sciam, quid agat. heri enim misi, qui uideret: cui etiam ad te litteras dedi. Epistolam ad Cæsarem tibi misi. Horti quam in diem proscripti sint, uelim ad me scribas. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 49

VT me leuarat tuus aduentus, sic discessus afflixit. quare, cum poteris, id est cum Sexti auctioni operam dederis, reuises nos. uel unus dies mihi erit utilis; quid dicam, gratus? ipse Romam uenirem

rem, ut una essemus, si satis consilium quadam de re haberem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

50

TIRONEM *habeo citius, quàm uerebar. uenit etiam Nicias: & Valerium hodie audiebam esse uenturum. quamuis multi sint, magis tamen ero solus, quàm si unus esses. sed expecto te a Peduceo utique. tu autem significas aliquid, etiam ante. uerum id quidem, ut poteris. De Virgilio, ut scribis. hoc tamen uelim scire, quando auctio. Epistolam ad Cæsarem mitti, uideo tibi placere. quid quæris? mihi quoque idem maxime placuit, & eo magis, quòd nihil est in ea, nisi optimi ciuis, sed ita optimi, ut tempora, quibus parere omnes* πολιτικοὶ *præcipiunt. sed scis nobis esse uisum, ut isti ante legerent. tu igitur id curabis. sed, nisi plane ijs intelliges placere, mittenda non est. id autem utrum illi sentiant, an uero simulent, tu intelliges. sed mihi simulatio pro repudiatione fuerit.* τοῦτο δὲ μυλώσῃ. *De Cærellia quid tibi placeret, Tiro mihi narrauit: debere, non esse dignitatis meæ: perscriptionem tibi placere: hoc metuere, alterum in metu non ponere. sed & hæc, & multa alia coram. sustinenda tamen, si tibi uidebitur, solutio est nominis Cærelliani, dum et de Metone, & de Faberio sciam. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO.

51

L. TVLLIVM *Montanum nosti, qui cum Ci-*

cerone profectus est. ab eius sororis uiro litteras accepi, Montanum Planco debere, quòd præs pro Flaminio sit, HS xx; de ea re nescio quid te a Montano rogatum. sane uelim, siue Plancus est rogandus, siue qua re potes illum iuuare, iuues. pertinet ad nostrum officium. si res tibi forte notior est, quàm mihi; aut si Plancum rogandum putas; scribas ad me uelim; ut, quid rei sit, et quid rogandum, sciam. De epistola ad Cæsarem quid egeris, expecto. De Silio, non ita sane laboro. tu mihi aut Scapulanos, aut Clodianos efficias, necesse est. sed nescio quid uideris dubitare de Clodia; utrum, quando ueniat, an, sint ne uenales? Sed quid est, quod audio, Spintherem fecisse diuortium? De lingua latina securi es animi, dices, qui talia conscribis. ἀπόγραφα sunt: minore labore fiunt: uerba tantum affero, quibus abundo. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

52

EGO, etsi nihil habeo, quod ad te scribam, scribo tamen, quia tecum loqui uideor. Hic nobiscum sunt Nicias, & Valerius. hodie tuas litteras expectabamus matutinas. erunt fortasse alteræ pomeridianæ, nisi te Epiroticæ litteræ impedient: quas ego nō interpello. Misi ad te epistolas ad Martianum, & ad Montanum. eas in eundem fasciculum uelim addas, nisi forte iam dedisti. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XIII.

CICERO S. D. ATTICO.

A D CICERONEM *ita scripsisti, ut neque seuerius, neque temperatius scribi potuerit, nec magis, quàm quemadmodum ego maxime uellem. prudentissime etiam ad Tullios. quare aut ista proficient, aut aliud agamus. De pecunia uero, uideo a te omnem diligentiam adhiberi, uel potius iam adhibitam: et, si efficis, a te hortos habebo. nec uero ullum genus possessionis est, quod malim, maxime scilicet ob eam caussam, quæ suscepta est; cuius festinationem mihi tollis, quoniam de æstate polliceris, uel potius recipis: deinde etiam ad* καλαβίωσιν, *mæstitiamq. minuendam nihil mihi reperiri potest aptius. cuius rei cupiditas impellit me interdum, ut te hortari uelim. sed me ipse reuoco. non enim dubito, quin, quod me ualde uelle putes, in eo tu me ipsum cupiditate uincas. itaque istuc iam profecto habeo. Expecto, quid istis placeat de epistola ad Cæsarem. Nicias te, ut debet, amat, uehementerq. tua sui memoria delectatur. Ego uero Peduceum nostrũ uehementer diligo. nam et quãti patrem feci, totum in hunc: ipsum per se æque amo, atque illum amaui; te uero plurimũ,*

qui hoc ab utroque nostrum fieri uelis. Si hortos inspexeris, et si de epistola certiorem me feceris, dederis mihi quod ad te scribam: sin minus, scribam tamen aliquid: nunquam enim deerit. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

2

GRATIOR mihi celeritas tua, quàm ipsa res. quid enim indignius? sed iam ad ista obduruimus, et humanitatem omnem exuimus. Tuas litteras hodie expectabam, nihil equidem ut ex ijs noui: quid enim? ueruntamen. Oppio, et Balbo epistolas deferri iubebis: et tamen Pisonem sicubi de auro. Faberius si uenerit, uidebis, ut tantum attribuatur, si modo attribuetur, quantum debetur. accipies ab Erote. Ariarathes Ariobarzanis filius Romam uenit. uult, opinor, regnũ aliquod emere a Cæsare. nam, quo modo nunc est, pedem ubi ponat in suo, non habet. omnino eum Sextius noster parochijs publicis occupauit: quod quidem facile patior. ueruntamen, quòd mihi, summo beneficio meo, magna cum fratribus illius necessitudo est, inuito eum per litteras, ut apud me diuersetur. ad eam rem cum mitterem Alexandrum, has ei dedi litteras. Cras igitur auctio Peducei: cum poteris ergo: etsi impediet fortasse Faberius: sed tamen, cum licebit. Dionysius noster grauiter queritur, et tamen iure, a discipulis abesse tam diu. multis uerbis scripsit ad me, credo item ad te. mihi quidem uidetur etiam diutius absuturus. ac nollem: ualde enim hominem desidero. Vale.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 3

A TE litteras expectabam, non dum ſcilicet: nam has mane reſcribebam. Ego uero iſta omnia ſic probo, ut nihil aliud me moueat, niſi quod tu uideris dubitare. illud enim non accipio in bonam partem, quod ad me refers. quid? ipſe negotium meum gererem, niſi conſilio tuo? ſed tamen intelligo, magis te id facere diligentia, qua ſemper uteris, quàm quòd dubites de nominibus iſtis. etenim Cœlium non probas: plura non uis. utrunque laudo: his igitur utendum eſt. præs aliquando factus eſſet, in his quidem tabulis. a me igitur omnia, quòd dies longiores: teneamus modo, quod uolumus. puto fore iſtam etiam a præcone diem, certe ab heredibus. De Criſpo, et Muſtela uidebis: et uelim ſcire, quæ ſit pars duorum. De Bruti aduentu erã factus certior. attulerat enim ab eo Aegypta libertus litteras. miſi ad te epiſtolam, quia commode ſcripta erat. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 4

HABEO munus a te elaboratum decem legatorum. & quidem puto. nam filius anno poſt quæſtor fuit, quàm conſul Mummius. ſed quoniam ſæpius de nominibus quæris quid placeat: ego quoque tibi ſæpius reſpondeo, placere. Si quid poteris cum Piſone, conficies: Aulus enim uidetur in officio futurus. Velim ante poſſis: ſi minus, utique ſimul, cum Brutus ueniet in Tuſculanum. magni intereſt

mea, una nos esse. scies autem, qui dies is futurus sit, si puero negotium dederis, ut quærat. Spurium Mummium putaram in decem legatis fuisse: & uidelicet: etenim ἄλογον, fratri fuisse. fuit enim ad Corinthum.

CICERO S. D. ATTICO.

5

MISI tibi Torquatum. colloquere tu quidem cum Silio. ut scribis, & urge. illam diem negabat esse mense Maio, istá non negabat. sed tu, ut omnia, istuc quoque ages diligenter. De Crispo, et Mustela scilicet, cum quid egeris. Quoniam ad Bruti aduentum fore te nobiscum polliceris, satis est, præsertim cú hi tibi dies in magno nostro negotio consumátur.

CICERO S. D. ATTICO.

6

DE aquæductu probe fecisti. columnarium, uide, ne nullum debeamus. quanquam mihi uideor audisse a Camillo, commutatam esse legem. Pisoni, quid est, quod honestius respondere possimus, quàm solitudinem Catonis? nec coheredibus solum Herennianis, sed etiam, ut scis, (tu enim mecum egisti) de puero Lucullo: quam pecuniam tutor (nam hoc quoque ad rem pertinet) in Achaia sumpserat. sed agit liberaliter, quoniam negat se quidquam facturum contra nostram uoluntatem. coram igitur, ut scribis, constituemus, quemadmodum rem explicemus. Quod reliquos coheredes conuenisti, plane bene. Quod epistolam meam ad Brutum poscis, non

habeo

habeo eius exemplum, ſed tamen ſaluum eſt, & ait Tiro te habere oportere, &, ut recordor, una cum illius obiurgatoria tibi meam quoque, quam ad eum reſcripſeram, miſi. Iudiciali moleſtia ut caream, ui debis. Tuditanum iſtum, proauum Hortenſij, plane non noram; & filium, qui tum non potuerat eſſe legatus, fuiſſe putaram. Mummium fuiſſe ad Corinthum, pro certo habeo. ſæpe enim hic Spurius, qui nuper eſt * epiſtolas mihi pronuntiabat uerſiculis facetis ad familiares miſſas a Corintho. ſed non dubito, quin fratri fuerit legatus, non in decem. atque hoc etiam accepi, non ſolitos maiores noſtros legare in decem, qui eſſent imperatorum neceſſarij, ut nos, ignari pulcherrimorum inſtitutorum, aut negligentes potius, M. Lucullum, & L. Murenam, & ceteros ad L. Lucullum miſimus. illudq́. ἀλογώτατον, illum fratri in primis eius legatis fuiſſe. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 7

OPERAM tuam multam, qui & hæc cures, & mea expedias, & ſis in tuis multo minus diligens, quàm in meis. Sextius apud me fuit, et Theopompus pridie: ueniſſe a Cæſare narrabat litteras: hoc ſcribere, ſibi certum eſſe Romæ manere; cauſſamq́. eã adſcribere, quæ erat in epiſtola noſtra, ne ſe abſente leges ſuæ negligerentur, ſicut eſſet neglecta ſumptuaria. eſt ἄλογον: iaq́. eram ſuſpicatus. ſed iſtis mos gerendus eſt; niſi placet hanc ipſam

ſam ſententiam nos perſequi. et Lentulum cum Metella feciſſe diuortium. hæc omnia tu melius. reſcribes igitur quidquid uoles, dum modo quid. iam enim non reperio, quid te reſcripturum putem, niſi forte de Muſtela, aut ſi Silium uideris. Brutus heri uenit in Tuſculanum poſt horam decimam. hodie igitur me uidebit: ac uellem, cum tu adeſſes. miſi equidem ei nuntiari, te, quoad potuiſſes, expectaſſe eius aduentum, uenturumq́ue, ſi audiſſes, meq́ue, ut facio, continuo te certiorem eſſe facturum. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 8

PLANE *nihil erat, quod ad te ſcriberem. modo enim diſceſſeras, et paullo poſt triplices remiſeras. uelim cures faſciculum ad Veſtorium deferendum: & alicubi des negotium, qui quærat, Q. Faberij fundus num quis in Pompeiano, Nolano uenalis ſit. Epitomen Bruti Cœlianorum uelim mihi mittas, & a Philoxeno* Παναιτίου περὶ προνοίας. *Te idibus uidebo cum tuis. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 9

COMMODVM *diſceſſeras heri, cum Trebatius uenit, paullo poſt Curtius, hic ſalutandi cauſſa, ſed manſit inuitatus. Trebatium nobiſcum habemus. hodie mane Dolabella. multus ſermo ad multum diem. nihil poſſum dicere* ἐκτενέστερον, *nihil* φιλοστοργότερον. *uentum eſt tamen ad Quinctum. multa* ἄφατα, ἀδιήγητα, *ſed unum eiuſmodi, quod,*

niſi

nisi exercitus sciret, non modo Tironi dictare, sed ne ipse quidem auderem scribere. sed hactenus. ἀ-καίρως ad me uenit, cum haberem Dolabellam, Torquatus; humanissimeque Dolabella, quibus uerbis secum egissem, exposuit. commodum enim egeram diligentissime. quæ diligentia grata est uisa Torquato. A te expecto, si quid de Bruto. quanquam Nicias confectum putabat, sed diuortium non probari. quo etiam magis laboro idem, quod tu. si quid est enim offensionis, hæc res mederi potest. mihi Arpinum eundum est. nam & opus est constitui a nobis illa prædiola: & uereor, ne exeundi potestas non sit, cum Cæsar uenerit: de cuius aduentu eam opinionem Dolabella habet, quam tu coniecturam faciebas ex litteris Messallæ. cum illuc uenero, intellexeroq. quid negotij sit; tum, ad quos dies rediturus sim, scribam ad te. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 10

MINIME *miror, te & grauiter ferre de Marcello, & plura uereri periculi genera. quis enim hoc timeret, quod neque acciderat antea, nec uidebatur natura ferre, ut accidere posset? omnia igitur metuenda. sed illud* παρὰ τὴν ἱστορίαν *tu, præsertim me reliquum consularem. quid tibi Seruius, quid uidetur? quanquam hoc nullam ad partem ualet scilicet, mihi præsertim, qui non minus bene actum cum illis putem. quid enim sumus? aut quid esse possumus? domi ne, an foris? quòd nisi hoc mi-*

hi

bi uenisset in mentem, scribere ista nescio quæ; quò uerterem me, non haberem. ad Dolabellam, ut scribis, ita puto faciendum, κοινότερα quædam, & πολιτικώτερα. faciendum certe aliquid est. ualde enim desiderat. Brutus si quid, curabis ut sciam. cui quidem quamprimum agendum puto, præsertim si statuit. sermunculum enim omnem aut restinxerit, aut sedarit. sunt enim, qui loquantur etiam mecum. Sed hæc ipse optime, præsertim si etiam tecum loquetur. Mihi est in animo proficisci XI. Kal. hic enim nihil habeo quod agam, ne hercule illic quidem, nec usquam, sed tamen illic. Hodie Spintherem expecto. misit enim Brutus ad me: per litteras purgat Cæsarem de interitu Marcelli: in quem, ne si insidijs quidem ille interfectus esset, caderet ulla suspicio. nunc uero, cum de Magio constet, non ne furor eius omnem caussam sustinet? plane, quid sit, non intelligo. explanabis igitur. quanquam nihil habeo, quod dubitem, nisi, ipso Magio quæ fuerit caussa amentiæ: pro quo quidem etiam sponsor factus est. nimirum id fuit. soluendo enim non erat. credo enim petijsse a Marcello aliquid, & illum, ut erat, constantius respondisse. οὐ γὰρ ὄνειδος. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

42

CREDEBAM esse facile: totum est aliud, postea quàm sum a te dijunctior. sed fuit faciendũ, ut & constituerem mercedulas prædiorum, & ne magnum onus obseruantiæ Bruto nostro imponerem.

post-

poſthac enim poterimus commodius colere inter nos in Tuſculano: hoc autem tempore, cum ille me quotidie uidere uellet, ego ad illum ire non poſſem, priuabatur omni delectatione Tuſculani. tu igitur, ſi Seruilia uenerit, ſi Brutus quid egerit, etiam, ſi conſtituerit quando obuiam, quidquid denique erit, quod ſcire me oporteat, ſcribes. Piſonem, ſi poteris, conuenias. uides, quàm maturum ſit. ſed tamen, quod commodo tuo fiat. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 12.

VALDE *me momorderunt epiſtolæ tuæ de Attica noſtra: eædem tamen ſanauerunt. quòd enim te ipſe conſolabare eiſdem litteris, id mihi erat ſatis firmum ad leniendam ægritudinem. Ligarianam præclare uendidiſti. poſthac quidquid ſcripſero, tibi præconium deferam. Quod ad me de Varrone ſcribis; ſcis, me antea orationes, aut aliquid id genus ſolitum ſcribere, ut Varronem nuſquam poſſem intexere. poſtea autem quàm hæc cœpi* φιλολογώτερα, *iam Varro mihi denuntiauerat magnam ſane, & grauem* προσφώνησιν. *biennium præterijt, cum ille* Καλλιππίδης *aſſiduo curſu cubitum nullum proceſſerit. ego autem me parabam ad id, quod ille mihi miſiſſet, ut* αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώιον, *ſi modo potuiſſem. nam hoc etiam Heſiodus adſcribit,* αἴκε δύναι. *nunc illam* περὶ τελῶν σύνταξιν, *ſane mihi probatam, Bruto, ut tibi placuit, deſpondimus. idq́. eum non nolle mihi ſcripſiſti. ergo illam* ἀκαδημικὴν,

μικὴν, in qua homines, nobiles illi quidem, sed nullo modo philologi, nimis acute loquuntur, ad Varronem transferamus. etenim sunt Αντιόχεια, quæ iste ualde probat. Catulo, & Lucullo alibi reponemus, ita tamen, si tu hoc probas: deq. eo mihi rescribas, uelim. De Brinniana auctione accepi a Vestorio litteras. ait, sine ulla controuersia rem ad me esse collatam (Romæ uidelicet, aut in Tusculano me fore putauerunt) ad VIII. Kal. Quinct. dices igitur uel amico tuo, uel Othoni coheredi meo, uel Labeoni nostro, paullum proferant auctionem; me circiter nonas in Tusculano fore. cum Pisone Erotem habes. De Scapulanis hortis toto pectore cogitemus. dies adest.

CICERO S. D. ATTICO. 13

COMMOTVS tuis litteris, quòd ad me de Varrone scripseras, totam Academiam ab hominibus nobilissimis abstuli, transtuliq. ad nostrum sodalem, & ex duobus libris contuli in quattuor. grandiores sunt omnino, quàm erant illi; sed tamen multa detracta. tu autem mihi peruelim scribas, qui intellexeris illum uelle. illud utique scire cupio, quem intellexeris ab eo ζηλοτυπεῖσθαι, nisi forte Brutum. id hercle restabat. sed tamen scire peruelim. libri quidem ita exierunt, (nisi forte me communis φιλαυτία decipit) ut in tali genere ne apud Græcos quidem simile quidquam. tu illam iacturam feres æquo animo, quòd illa, quæ habes de Academicis, fru-

frustra descripta sunt. multo tamen hæc erunt splendidiora, breuiora, meliora. nunc autem ἀπορῶ, quò me uertam. uolo Dolabellæ ualde desideranti. non reperio, quid: & simul αἰδέομαι Τρῶας: neque, si aliquid, potero μέμψιν effugere. aut cessandũ igitur, aut aliquid excogitandum. sed quid hæc leuia curamus? Attica mea, obsecro te, quid agit? quæ me ualde angit. sed crebro regusto tuas litteras: in his acquiesco: tamen expecto nouas. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 14

BRINNII libertus, coheres noster, scripsit ad me, uelle, si mihi placet, coheredes, & Sabinum Albium ad me uenire. id ego plane nolo. hereditas tanti non est. et tamen obire auctionis diem facile poterunt, (est enim III. idus) si me in Tusculano postridie nonas mane conuenerint. quòd si laxius uolent proferre diem, poterunt uel biduum, uel triduum, uel ut uidebitur. nihil enim interest. quare, nisi iam profecti sunt, retinebis homines. De Bruto, si quid erit, de Cæsare, si quid scies præterea, scribes. Illud etiam atque etiam consideres uelim, placeat ne tibi mitti ad Varronem, quod scripsimus: etsi etiam ad te aliquid pertinet. nam scito, te ei dialogo adiunctum esse tertium. opinor igitur consideremus. etsi nomina iam facta sunt: sed uel induci, uel mutari possunt. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 15

Qvid agit, obsecro te, Attica nostra? nam triduo abs te nullas acceperam: nec mirum: nemo enim uenerat: nec fortasse caussa fuerat. itaque, ipse quid scriberem, non habebam. quo autem die has Valerio dabam, expectabam aliquem meorum: qui si uenisset, & a te quid attulisset, uidebam non defuturum, quid scriberem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 16

Nos, cum flumina, & solitudinem sequeremur, quo facilius sustentare nos possemus, pedem e uilla adhuc egressi non sumus: ita magnos, & assiduos imbres habebamus. Illam Academicen σύνταξιν totam ad Varronem traduximus: modo fuit Catuli, Luculli, Hortensii: deinde, quia παρὰ τὸ πρέπον uidebatur, quòd erat hominibus non ignota, non illa quidem ἀπαιδευσία, sed in ijs rebus ἀτριψία; simul ac ueni ad uillam, eosdem illos sermones ad Catonem, Brutumq. transtuli. ecce tuæ litteræ de Varrone. nemini uisa est aptior Αντιόχεια ratio. sed tamen uelim scribas ad me, primum placeat ne tibi aliquid ad illum; deinde, si placebit, hoc ne potissimum. Quid Seruilia, iam ne uenit? Brutus ecquid agit, ecquando? De Cæsare quid auditur? Ego ad nonas, quemadmodum dixi. Tu cum Pisone, si quid poteris. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 17

De vi. expectabam Roma aliquid. non imperassem igitur aliquid tuis. nunc eadem illa, quid Brutus cogitet, aut si aliquid egit, & quid a Cæsare. sed quid ista, quæ minus curo? Attica nostra quid agat, scire cupio. etsi tuæ litteræ (sed iam nimis ueteres sunt) recte sperare iubent. tamen expecto recens aliquid. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 18

Vides, propinquitas quid habet. nos uero conficiamus hortos. colloqui uidebamur, in Tusculano cum essem: tanta erat crebritas litterarum. sed id quidem iam erit. ego interea admonitu tuo perfeci sane argutulos libros ad Varronem: sed tamen expecto, quid ad ea, quæ scripsi ad te: primũ, qui intellexeris eum desiderare a me, cum ipse homo πολυγραφώτατος nunquam me lacessisset: deinde, quem ζηλοτυπεῖν: multo Hortensium minus, aut eos, qui de rep. loquuntur. plane hoc mihi explices uelim: in primis, maneas ne in sententia, ut mittam ad eum, quæ scripsi; an nihil necesse putes. sed hæc coram. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 19

Commodvm discesserat Hilarus librarius IV. kal. cui dederam litteras ad te, cum uenit tabellarius cum tuis litteris pridie datis: in quibus

 illud

illud mihi gratissimum fuit, quòd Attica nostra rogat te, ne tristis sis, quodq́. tu ἀκίνδυνα esse scribis. Ligarianam, ut uideo, præclare auctoritas tua commendauit. scripsit enim ad me Balbus, ac Oppius, mirifice se probare, ob eamq́. caussam ad Cæsarem meam se oratiunculam misisse. hoc igitur idem tu mihi antea scripseras. In Varrone ista caussa me non moueret, ne uiderer φιλένδοξος. sic enim constituebam, neminem includere in dialogos eorum, qui uiuerent: sed, quia scribis et desiderari a Varrone, & magni illum æstimare; eos confeci, & absolui, nescio quàm bene, sed ita accurate, ut nihil posset supra: Academicam omnem quæstionem libris quattuor. in eis, quæ erant contra ἀκαταληψίαν, præclare collecta ab Antiocho, Varroni dedi: ad ea ipse respondeo: tu es tertius in sermone nostro. si Cottam, & Varronem fecissem inter se disputantes, ut a te proximis litteris admoneor; meum κωφὸν πρόσωπον esset. hoc in antiquis personis suauiter fit, ut & Heraclides in multis, & nos sex de rep. libris fecimus. sunt etiam de oratore nostri tres, mihi uehementer probati. in eis quoque eæ personæ sunt, ut mihi tacendum fuerit. Crassus enim loquitur, Antonius, Catulus senex, C. Iulius, frater Catuli, Cotta, Sulpicius. puero me hic sermo me inducitur, ut nullæ esse possent partes meæ. quæ autem his temporibus scripsi, Αριστοτέλειον morem habent; in quo sermo ita inducitur ceterorum, ut penes ipsum sit principatus. ita confeci quin-

quinque libros περὶ τελῶν, *ut Epicurea L. Torquato, Stoica M. Catoni,* περιπατητικὰ *M. Pisoni daremus.* ἀζηλότυπον *id fore putaram, quòd omnes illi decesserant. hæc Academica, ut scis, cum Catulo, Lucullo, Hortensio contuleram. sane in personas non cadebant. erant enim* λογικώτερα, *quàm ut illi de ijs somniasse unquam uiderentur. itaque, ut legi tuas de Varrone, tanquam* ἕρμαιον *arripui. aptius esse nihil potuit ad id philosophiæ genus, quo ille maxime mihi delectari uidetur, easq. partes, ut non sim consecutus, ut superior mea caussa uideatur. sunt enim uehementer* πιθανὰ *Antiochia: quæ diligenter a me expressa, acumen habent Antiochi, nitorem orationis nostrum: si modo is est aliquis in nobis. sed tu, dandos ne putes hos libros Varroni, etiam atque etiam uidebis. mihi quædam occurrunt: sed ea coram. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 20

A CAESARE *litteras accepi consolatorias, datas prid.* Kal. *Mai. Hispali. De urbe augenda quid sit promulgatum, non intellexi. id sane scire uelim. Torquato nostra officia grata esse, facile patior: eaq. augere non desinam. De uxore Tuberonis, et priuigna, neque possum iam abdere, (est enim res peruulgata) neque Tuberonem uolo defendere: mirifice est enim* φιλαίτιος. *theatrum quidem sane bellum habuisti. ego, etsi hoc loco facillime sustentor, tamen te uidere cupio: itaque, ut con*

ſtitui, adero. Fratrem credo a te eſſe conuentum. ſcire igitur ſtudeo, quid egeris. De fama nihil ſane laboro. etſi ſcripſeram ad te tunc ſtulte. nihil melius. curandum enim non eſt: atque hoc: in omni uita ſua quenque a recta conſcientia tranſuerſum unguem non oportet diſcedere. uiden', quàm φιλοσόφως? an tu nos fruſtra exiſtimas hæc in manibus habere? δεδῆχθαι te nollem, quod nihil erat. redeo enim rurſus eodem. quidquam ne me putas curare in toto, niſi ut ei ne deſim? id ago ſcilicet, ut iudicia uidear tenere. μὴ γὰρ αὐτοῖς. uellem tam domeſtica ferre poſſem, quàm iſta contemnere. putas autem me uoluiſſe aliquid, quod perfectum non ſit? non licet ſcilicet ſententiam ſuam: ſed tamen, quæ tum acta ſunt, non poſſum non probare: et tamen non curare pulchre poſſum, ſicuti facio. ſed nimium multa de nugis.

CICERO S. D. ATTICO. 21

AD Hirtium dederam epiſtolam ſane grandem, quam ſcripſeram proxime in Tuſculano huic, quam tu mihi miſiſti, reſcribam alias: nunc aliјs malo. Quid poſſum de Torquato, niſi aliquid a Dolabella? quod ſimul ac, continuo ſcietis. expectabam hodie, aut ſummum cras ab eo tabellarios: qui ſimul ac uenerint, mittentur ad te. A Quincto expecto. proficiſceus enim e Tuſculano VIII. Kal. ut ſcis, miſi ad eum tabellarios. Nunc, ad rem ut redeam, inbibere illud tuum, quod ualde mihi arriſerat,

rat, uehementer displicet. est enim uerbum totum nauticum. quanquam id quidem sciebam: sed arbitrabar sustineri remos, cum inhiberi essent remiges iussi. id non esse eiusmodi didici heri, cum ad uillam nostram nauis appelleretur. non enim sustinent, sed alio modo remigant. id ab ἐποχῆς *remotissimum est. quare facies, ut ita sit in libro, quemadmodum fuit. dices hoc idem Varroni, si forte mutauit. nec est melius quidquam, quàm ut Lucullus*

Sustineat currũ, ut bonu' sæpe agitator, equosque.

semperq. Carneades προβολὴν *pugilis, & retentionem aurigæ similem facit* ἐποχῇ. *inhibitio autem remigum motum habet, & uehementiorem quidem, remigationis nauem conuertentis ad puppim. uides, quanto hoc diligentius curem, quàm aut de rumore, aut de Pollione. De Pansa etiam, si quid certius. credo enim palam factum esse. De Critonio, si quid esset. Certe ne de Metello, & Balbino? dic mihi, placet ne tibi primum edere iniussu meo? hoc ne Hermodorus quidem faciebat, is, qui Platonis libros solitus est diuulgare; ex quo,* λόγοισιν Ἑρμόδωρος. *quid illud? rectum ne existimas cuiquam quidquam ante, quàm Bruto? cui te auctore* προσφωνῶ. *scripsit enim Balbus ad me, se a te quinctum de finibus librum descripsisse: in quo non sane multa mutaui, sed tamen quædam. tu autem commode feceris, si reliquos continueris; ne &* ἀδιόρθωτα *habeat Balbus, &* ἕωλα *Brutus. sed hæc hactenus; ne uidear* περὶ μικρὰ σπουδάζειν. *etsi nunc*

quidem maxima mihi sunt hæc: quid est enim aliud? Varroni quidem quæ scripsit te auctore, ita propero mittere, ut iam Romam miserim describenda. ea si uoles, statim habebis: scripsi enim ad librarios, ut fieret tuis, si uelles, describendi potestas. ea uero continebis, quoad ipse te uideam, quod diligentissime facere soles, cum a me tibi dictũ sit. Quo modo autem fugit me, tibi dicere? mirifice Cærellia, studio uidelicet philosophiæ flagrans, describit a tuis. istos ipsos de finibus habet. ego autem tibi con firmo, (possum falli, ut humanus) a me non habere. nunquam enim ab oculis meis abfuerunt. tantum porro aberat, ut binos scriberent: uix singulos confecerunt. tuorum tamen eo nullum delictum ar bitror: idemq. te uolo existimare. a me enim prætermissum est, ut dicerem eos exire non dum uelle. Hui quàm diu de nugis. de re enim nihil habeo, quod loquar. De Dolabella tibi assentior. coheredes, ut scribis, in Tusculano. De Cæsaris aduentu, scripsit ad me Balbus, non ante Kal. Sext. De Attica optime, quòd leuius, ac lenius, & quòd fert ἀκόλως. Quod autem de illa nostra cogitatione scribis, in qua nihil tibi credo ea, quæ noui: ualde probo hominem, domum, facultates: quod caput est, ipsum non noui: sed audio laudabilia de Scrofa. etiam proxime accedit, si quid hoc ad rem. ἀγενέστερος est etiam, quàm pater. coram igitur, & quidem propenso animo ad probandum. accedit enim, quod patrem, ut scire te puto, plus etiam, quàm non mo-

do tu, sed quàm ipse scit, amo, idq. & merito, & iam diu. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 22

De Varrone, non sine caussa, quid tibi placeat, tam diligenter exquiro. occurrunt mihi quædam: sed ea coram. te autem ἀσμενέστατα intexui, faciamq. id crebrius. proximis enim tuis litteris primum, te id non nolle, cognoui. De Marcello, scripserat ad me Cassius antea, τὰ κατὰ μέρος Seruius. rem acerbam. ad prima redeo. Scripta nostra nusquam malo esse, quàm apud te, sed ea tum feràs dari, cum utrique nostrum uidebitur. ego & librarios tuos culpa libero, neque te accuso, & tamen aliud quiddam ad te scripseram, Cæelliam quædam habere, quæ nisi a te non potuerit. Balbo quidem intelligebam satisfaciendum fuisse: tantum nolebam, aut obsoletum Bruto, aut Balbo inchoatum dari. Varroni, simul ac te uidero, si tibi uidebitur, mittam. quid autem dubitarim, cum uidero te, scies. Attributos quòd appellas, ualde probe. Te de prædio auiæ exerceri, moleste fero. De Bruto nostro, perodiosum: sed uita fert. mulieres autem uix satis humane, quæ inimico animo ferant, cum utraque officio pareat. Tullium scribam, nihil fuit, quòd appellares. nam tibi mandassem, si fuisset. nihil enim est apud eum positum nomine uoti. sed est quiddam apud illum meum. id ego in hàc rem statui conferre. itaque & ego recte tibi dixi,

 ubi

ubi esset: & tibi ille recte negauit. hoc quoque ipsum continuo adoriamur. locum hominibus non sane probo, quòd est desertior: sed habet εὐλογίαν. uerum hoc quoque, ut censueris; quippe qui omnia. Ego, ut constitui, adero: atque utinam tu quoque eodem die. sin quid; multa enim; utique postridie. etenim coheredes: a queis sine te opprimi, malitia est. Alteris iam litteris nihil ad me de Attica. sed id quidem mihi in optima spe pono. illud accuso, non te, sed illam, ne salutem quidem. at tu & illi, & Piliæ plurimam: nec me tamen irasci indicaris. Epistolam Cæsaris misi, si minus legisses. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 23

ANTEMERIDIANIS tuis litteris heri statim rescripsi: nunc respondebo uespertinis. Brutus, mallem, me arcesseret. nam & æquius erat, cum illi iter instaret & subitum, & longum: & mehercule nunc, cum ita simus affecti, ut non possimus plane simul uiuere, (intelligis enim profecto, quo maxime posita sit συμβίωσις) facile patiebar, nos potius Romæ una esse, quàm in Tusculano. libri ad Varronem non morabantur. sunt enim defecti, ut uidisti: tantum librariorum menda tolluntur. de quibus libris scis me dubitasse: sed tu uideris. item, quos Bruto mittimus, in manibus habent librarij. Mea mandata, ut scribis, explica. quanquam ista retentione omnes ait uti Trebatius: quid tu istos putas? nosti domum, quam confice εὐλόγως. incredibile

*bile eſt, quàm ego iſta non curem. omni tibi aſſe-
ueratione affirmo, quod mihi credas uelim, mihi
maiori offenſioni eſſe, quàm delectationi, poſſeſſiun
culas meas. magis enim doleo, me non habere, cui
tradam, quàm habere, qui utar. atque illud Tre-
batius ſe tibi dixiſſe narrabat. tu autem ueritus es
fortaſſe, ne ego inuitus audirem. fuit id quidem hu
manitatis: ſed, mihi crede, iam iſta non curo. qua-
re da te in ſermonem, & perſeca, & confice, exci-
ta, compella, loquere, ut te cum illo Scæua loqui
putes. ne exiſtimes eos, qui non debita conſectari
ſoleant, quod debeatur, remiſſuros. de die tantum
uideto, & id ipſum bono modo. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 24

QVID *eſt, quod Hermogenes mihi Clodius,
Andromenem ſibi dixiſſe, ſe Curionem uidiſſe Cor
cyræ? ego enim audita tibi putaram. nil igitur ne
ei quidem litterarum? an non uidit? facies ergo ut
ſciam. Quid tibi ego de Varrone reſcribam? quat-
tuor* διφθέραι *ſunt in tua poteſtate. quod egeris, id
probabo. nec tamen* αἰδέομαι Τρῶας: *quid enim?
ſed, ipſi quàm res illa probaretur, magis uerebar.
ſed quoniam tu ſuſcipis, in alteram aurem. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 25

DE RETENTIONE, *reſcripſi ad tuas accu-
rate litteras ſcriptas. conficies igitur, & quidem
ſine ulla dubitatione, aut retractatione. hoc fieri*

&

& oportet, & opus est. De Andromene, ut scribis, ita putaram: scisses enim, mihiq. dixisses. Tu tamen ita mihi de Bruto scribis, ut de te nihil. quando auté illum putas? nam ego Romam pridie idus. ita uolui Bruto scribere: sed quoniam tu te legisse scribis, fui fortasse ἀσαφέστερος, me ex tuis litteris intellexisse, nolle eum me quasi prosequendi sui caussa Romam nunc uenire. sed quoniá iam adest meus aduentus; fac quæso, ne quid eum idus impediant, quo minus suo commodo in Tusculano sit. nec enim ad tabulam eum desideraturus erá. in tali enim negotio cur tu unus non satis es? sed ad testamentú uolebam: quod iam malo alio die; ne ob eam caussam Romam uenisse uidear. scripsi igitur ad Brutum, iam illud, quod putassem, idibus, nihil opus esse. uelim ergo totum hoc ita gubernes, ut ne minima quidem re ulla Bruti commodum impediamus. Sed quid est tandem, quod perhorrescas, quia tuo periculo iubeam libros dare Varroni? etiam nunc, si dubitas, fac, ut sciamus. nihil est enim illis elegantius. uolo Varronem, præsertim cum ille desideret: sed est, ut scis,

δεινὸς ἀνὴρ: τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόωτο.

ita mihi sæpe occurrit uultus eius, querentis fortasse uel hoc, meas partes in ijs libris copiosius defensas esse, quàm suas: quod mehercule intelliges non esse. si quando in Epirum ueneris. nam nunc Alexionis epistolis cedimus: sed tamen ego non despero probatum iri Varroni: & id, quoniam impensam

feci-

fecimus in macrocola, facile patior teneri. sed etiã atque etiam dico, tuo periculo fiet. quare, si addubitas, ad Brutum transeamus: est enim is quoque Antiochius. o Academiam uolaticam, & sui similem, modo huc, modo illuc. sed, quæso, epistola mea ad Varronem ualde ne tibi placuit? male mihi sit, si unquam quidquam tam enitar. at ego nẽ Tironi quidem dictaui, qui totas περιοχὰς persequi solet, sed Spintheri syllabatim. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 26

De VIRGILII parte ualde probo. sic ages igitur. & quidem id erit primum, proximum Clodiæ. quòd si neutrum; metuo, ne turbem, & irruam in Drusum. intemperans sum in eius rei cupiditate, quam nosti. itaque reuoluor identidem in Tusculanum. quiduis enim potius, quàm ut non hac æstate absoluatur. Ego, ut tempus est nostrum, locum habeo nullum, ubi facilius esse possim, quàm Asturæ. sed quia qui mecum sunt, credo, quòd mæstitiam meam non ferunt, domum properant: etsi poteram remanere, tamen, ut scripsi tibi, proficiscar hinc, ne relictus uidear. quò autem Lanuuio? conor equidem in Tusculanum: sed faciam te statim certiorem. tu litteras conficies. equidem, credibile non est, quantum scribam die: quin etiam noctibus: nihil est enim somni. heri etiam effeci epistolam ad Cæsarem: tibi enim placebat. quam non fuit malum scribi, si forte opus esse putares. ut quidem

dem nunc eſt, nihil ſane eſt neceſſe mittere. ſed id quidem, ut tibi uidebitur. mittam tamen ad te exemplum fortaſſe Lanuuio, niſi forte Romam: ſed cras ſcies.

CICERO S. D. ATTICO.

27

EPISTOLAM ad Cæſarem, nobis uero ſemper rectiſſime placuit, ut iſti ante legerent. aliter enim fuiſſemus & in hos inofficioſi, & in noſmet ipſos, ſi illum offenſuri fuimus, pæne periculoſi. iſti autem ingenue. mihiq. gratum, quòd, quid ſentirent, non reticuerunt: illud uero uel optime, quòd ita multa mutari uolunt, ut mihi de integro ſcribendi cauſſa non ſit. quanquam de Parthico bello quid ſpectare debui, niſi quod illum uelle arbitrabar? quod enim aliud argumentum epiſtolæ noſtræ, niſi κολακία, fuit? an, ſi ea, quæ optima putaram, ſuadere uoluiſſem, oratio mihi defuiſſet? tot is igitur litteris nihil opus eſt. ubi enim ἐπίτευγμα magnum nullum fieri poſſit, ἀπότευγμα uel non magnum moleſtum futurum ſit; quid opus eſt παρακινδυνεύειν? præſertim cum illud occurrat, illum, cum antea nihil ſcripſerim, exſtimaturum, me, niſi toto bello confecto, nihil ſcripturum fuiſſe. atque etiam uereor, ne putet, me hoc quaſi Catonis μείλιγμα eſſe uoluiſſe. quid quæris? ualde me pænitebat: nec in hac quidem re quidquam magis ut uellem accidere potuit, quàm quòd σπουδὴ noſtra non eſt probata. incidiſſemus etiam in illos, in eis in cognatum tuum.

ſed

ſed redeo ad hortos. Plane illuc te ire, niſi tuo magno commodo, nolo: nihil enim urget. quidquid erit, operam Faberio ponamus. de die tamen auctionis, ſi quid ſcies. Eum, qui e Cumano uenerat, quòd et plane ualere Atticam nuntiabat, & litteras ſe habere aiebat, ſtatim ad te miſi. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 28

HORTOS *quoniam hodie eras inſpecturus, quid uiſum tibi ſit, cras ſcilicet. De Faberio autem, cum uenerit. De epiſtola ad Cæſarem: iurato mihi crede, non poſſum: nec me turpitudo deterret, etſi maxime debeat. quàm enim turpis eſt aſſentatio, cum uiuere ipſum turpe ſit nobis? ſed ut cœpi, non me hoc turpe deterret: (ac uellem quidem: eſſem enim, qui eſſe debebam) ſed in mentem nihil uenit. nam, quæ ſunt ad Alexandrum hominum eloquentium, et doctorum ſuaſiones, uides quibus in rebus uerſentur. adoleſcentem incenſum cupiditate uerisſimæ gloriæ, cupientem ſibi aliquid conſilij dari, quod ad laudem ſempiternam ualeret, cohortantur ad decus. non deeſt oratio. ego quid poſſum? tamen neſcio quid e quercu exculpſeram, quod uideretur ſimile ſimulacri. in eo quòd non nulla erant paullo meliora, quàm ea, quæ fiunt, & facta ſunt, reprehenduntur. quod me minime pænitet. ſi enim perueniſſent iſtæ litteræ; mihi crede, nos pæniteret. quid? tu non uides, ipſum illum, Ariſtotelis diſcipulum, ſummo ingenio, ſumma modeſtia, poſtea*

quàm

quàm rex appellatus sit, superbum, crudelem, immoderatum fuisse? quid, tu hunc de pompa, Quirini contubernalem, his nostris moderatis epistolis lætaturum putas? ille uero potius non scripta desiderat, quàm scripta non probet. postremo, ut uolet. abijt illud, quod tum me stimulabat, quod tibi dabam πρόβλημα ἀρχιμήδειον. multo mehercule magis nunc opto casum illum, quàm tum timebam, uel quemlibet. Nisi quid te aliud impediet, mihi optato ueneris. Nicias a Dolabella magno opere arcessitus, (legi enim litteras) etsi inuito me, tamen eodem me auctore profectus est. Hoc manu mea. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 29

CVM quasi alias res quærerem de philologis e Nicia, incidimus in Talnam. ille de ingenio nihil nimis: modestum, & frugi. sed hoc mihi non placuit. se scire aiebat ab eo nuper petitam Cornificiam, Quincti filiam, uetulam sane, et multarum nuptiarum: non esse probatam mulieribus, quòd ita reperirent, rē non maiorem DCCC. hoc putaui te scire oportere. De hortis ex tuis litteris cognoui, et Chrysippo. in uilla, cuius insulsitatem bene noram, uideo nihil, aut pauca mutata. balnearia tamen laudat maiora. de minoribus ait hiberna effici posse. tecta igitur ambulatiuncula addenda est: quam ut tantam faciamus, quantam in Tusculano fecimus, prope dimidio minoris constabit isto loco. ad id autem, quod uolu-

uolumus, ἀφίδρυμα, nihil aptius uidetur, quàm lucus. quem ego noram: ſed celebritatem nullam tum habebat: nunc audio maximam. nihil eſt, quod ego malim. in hoc τὸν τύφον μου πρὸς θεῶν τροποφόρησον. Reliquum eſt. ſi Faberius nobis nomen illud explicat; noli quærere, quanti: Othonem uincas uolo. nec tamen inſaniturum illum puto: noſſe enim mihi hominem uideor. ita male autem audio ipſum eſſe tractatum, ut mihi ille emptor non eſſe uideatur: quid enim pateretur? ſed quid argumentor? ſi Faberianum explicas, emamus uel magno: ſin minus, ne paruo quidem poſſumus. Clodiam igitur: a qua ipſa ob eam cauſſam ſperare uideor, quòd & multo minoris ſunt, & Dolabellæ nomen iam expeditum uidetur, ut etiam repræſentatione concludam De hortis ſatis. Cras aut te, aut cauſſam: quam quidem futuram Faberianam: ſed, ſi poteris. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 30

CICERONIS *epiſtolam tibi remiſi. o te ferreum, qui illius periculis non moueris. me quoque accuſat. eam epiſtolam tibi miſiſſem. nam illam alteram de rebus geſtis eodem exemplo puto. In Cumanum hodie miſi tabellarium. ei dedi tuas ad Veſtorium, quas Pharnaci dederas. Commodum ad te miſeram Demeam, cum Eros ad me uenit. ſed in eius epiſtola nihil erat noui, niſi, auctionē biduū. ab ea igitur, ut ſcribis: et uelim, confecto negotio Faberiano: quem quidem negat Eros hodie. cras mane*

ne putat, a te colendus eſt. iſtæ autem κολακίαι non longe abſunt a ſcelere. te, ut ſpero, perendie. Si cunde potes, erues, qui decem legati Mummio fuerunt. Polybius non nominat. ego memini, Albinum conſularem, & Sp. Mummium: uideor audiſſe ex Hortenſio, Tuditanum: ſed in Libonis annali, XIV. annis poſt prætor eſt factus Tuditanus, quàm conſul Mummius. non ſane quadrat. uolo aquem Olympiæ, aut ubi uiſum πολιτικὸν σύλλογον, more Dicæarchi, familiaris tui. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 31

V. KAL. *mane accepi a Demea litteras pridie datas, ex quibus aut hodie, aut cras te expectare deberem. ſed, ut opinor, idem ego, qui expecto tuum aduentum, morabor te. non enim puto tam expeditum Faberianum negotium futurum, etiam ſi eſt futurum, ut non habeat aliquid moræ. cum po teris igitur: quoniam etiandum abes. Dicæarchi, quos ſcribis, libros ſane uelim mihi mittas: addas etiam καταβάσεως. De epiſtola ad Cæſarẽ, κέκριται. atque id ipſum, quod iſti aiunt illum ſcribere, ſe, niſi conſtitutis rebus, non iturum in Parthos; idem ego ſuadebam in illa epiſtola; utrum liberet, facere poſſe, auctore me. hoc enim ille expectat uidelicet, neque eſt facturus quidquam, niſi de meo con ſilio. obſecro, abijciamus iſta, & ſemiliberi ſaltem ſimus: quod aſſequemur & tacendo, & latendo. Sed aggredere Othonem, ut ſcribis. confice, mi Attice,*

tice,

tice, iſtam rem. nihil enim aliud reperio, ubi & in foro non ſim, & tecum eſſe poſſim. quanti autem, hoc mihi uenit in mentem. C. Albanius proximus eſt uicinus. is ∞ iugerum de M. Pilio emit, ut mea memoria eſt, HS CXV. omnia ſcilicet nunc minoris: ſed accedit cupiditas: in qua, præter Othonem, non puto nos ullum aduerſarium habituros. ſed eum ipſum tu poteris mouere, facilius etiam, ſi Canium haberes. o gulam inſulſam. pudet me patris. reſcribes, ſi quid uoles.

CICERO S. D. ATTICO. 32

ALTERAM a te epiſtolam cum hodie accepiſſem, nolui te una mea contentum. Tu uero age, quod ſcribis, de Faberio. in eo enim totum eſt poſitum id, quod cogitamus. quæ cogitatio ſi non incidiſſet, (mihi crede iſtuc, ut cetera) non laborarem. quamobrem, ut facis, (iſtuc enim addi nihil poteſt) urge, inſta, perfice. Dicæarchi περὶ ψυχῆς utroſque uelim mittas, & καταβάσεως. τριπολιτικὸν non inuenio, & epiſtolam eius, quam ad Ariſtoxenum miſit. tres eos libros maxime nunc uellem: apti eſſent ad id, quod cogito. Torquatus Romæ eſt. iuſſi, ut tibi daretur. Catulum, & Lucullum, ut opinor, antea. his libris noua proœmia ſunt addita, quibus eorum uterque laudatur. eas litteras uolo habeas. & ſunt quædam alia. Et quod ad te de decem legatis ſcripſi, parum intellexti, credo, quia διὰ σημείων ſcripſeram. de C. Tuditano enim quæ-

rebam, quem ex Hortensio audieram fuisse in decem, eum uideo in Libonis prætorem L. Popillio P. Rupilio cos. annis XIV ante, quàm prætor factus est, legatus esse potuisset: nisi admodum sero quæstor est factus: quod non arbitror. uideo enim curules magistratus eum legitimis annis perfacile cepisse. Postumium autem, cuius statuam in Isthmo meminisse te dicis, sciebam fuisse. is autem est, qui cum Lucullo fuit; quem tu mihi addidisti, sane ad illum σύλλογον personam idoneam. uidebis igitur, si poteris, ceteros; ut possimus πομπεῦσαι καὶ τοῖς προσώποις. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 33

NEGLIGENTIAM miram. semel ne putas mihi dixisse Balbum, & Faberium, professionem relatam? quin etiam eorum iussu miseram, qui profiteretur: ita enim oportere dicebant. professus est Philotimus libertus. nosti credo librarium: sed scribis, & quidem confectum. Ad Faberium, ut tibi placet, litteras misi. cum Balbo autem puto te aliquid fecisse H. in Capitolio. In Virgilio mihi nulla est δυσωπία. nec enim eius caussa sane debeo: &, si emero, quid erit, quod postulet? sed uidebis, ne is cum sit in Africa, ut Cœlius. De nomine tu uidebis, cum Cispio: sed, si Plancus destinat, tum haberes difficultatem. Te ad me uenire uterque nostrum cupit: sed ista res nullo modo relinquenda est. Othonem quòd speras posse uinci, sane bene narras.

de

de æstimatione, ut scribis, cũ agere cœperimus: etsi nihil scripsit nisi de modo agri. Cum Pisone, si quid poteris. Dicæarchi librum accepi: καταβάσεως expecto. negotium dederis. reperies ex eo libro, in quo sunt S. C. Cn. Cornelio, & L. cos. De Tuditano autem, quod putas, ἄλογον est, tum illum; quoniam fuit ad Corinthum. non enim temere dixit Hortensius, aut quæstorem, aut tribunum mil. idq́. potius fuisse credo. sed tu de Antiocho scire poteris. uide etiam, quo anno quæstor, aut tribunus mil. fuerit: si neutrum, eodem in præfectis, aut con tubernalibus fuerit, modo fuerit in eo bello. De Varrone loquebamur: lupus in fabula. uenit enim ad me, & quidem id temporis, ut retinendus esset: sed ego ita egi, ut non scinderem penulam. memini enim tui: & multi erant, nosq́. imparati. quid refert? paullo post C. Capito cum C. Carrinate. horum ego uix attigi penulam: tamen remanserunt. cecidit belle. sed casu sermo a Capitone de urbe augenda, a ponte Miluio Tiberim duci secundum mon tes Vaticanos, campum Martium tum ædificari, illum autem campum Vaticanum fieri, quasi Martium campum. quid ais? inquam. at ego ad tabulam, ut, si recte possem, Scapulanos hortos. caue facias, inquit: nam ista lex perferetur: uult enim Cæsar. audire me, facile passus sum: fieri autem, moleste fero. sed tu quid ais? quanquam quid quæro? nosti diligentiam Capitonis in rebus nouis perquirendis. non concedit Camillo. facies igitur me

certiorem de idibus. iſta enim me res adducebat: eò adiunxeram ceteras: quas conſequi tamen biduo, aut triduo poſt facile potero. te tamen in uia confici minime uolo. quin etiam Dionyſio ignoſco. De Bruto quod ſcribis, feci ut ei liberum eſſet, quod ad me attineret. ſcripſi enim ad eum heri, idibus Mai. eius opera mihi nihil opus eſſe. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 34

ASTVRAM *ueni* VIII. K*al. Iul. uitandi enim caloris cauſſa, Lanuuij tres horas acquieueram. tu uelim, ſi graue non erit, efficias, ne ante nonas mihi illuc ueniendum ſit. id potes per Egnatium Maximum. Illud in primis cum Publilio me pæne abſente conficies: de quo quæ fama ſit, ſcribes. id populus curat ſcilicet. non mehercule arbitror: etenim hæc decantata erat fabula: ſed complere paginam uolui. quid plura? ipſe enim adſum, niſi quid tu prorogas: ſcripſi enim ad te de hortis. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 35

O REM *indignam: gentilis tuus urbem auget; quam hoc biennio primum uidit: & ei parum magna uiſa eſt, quæ etiam ipſum capere potuerit. hac de re igitur expecto litteras tuas. Varroni, ſcribis, te, ſimul ac uenerit. dati igitur iam ſunt; nec tibi integrum eſt: (hui, ſi ſcias quanto periculo tuo) aut fortaſſe litteræ meæ te retardarunt: ſed eas non dum legeras, cum has proximas ſcripſiſti. ſcire igitur aueo, quo modo res ſe habeat. Vale.*

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 36

De *Bruti amore, uestraq. ambulatione; etsi mihi nihil noui affers, sed idem, quod sæpe; tamen hoc audio libentius, quo sæpius: eoq. mihi iucundius est, quòd tu eo lætaris; certiusq. eo est, quòd a te dicitur. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 37

Has *alteras hodie litteras. De Xenonis nomine, & de Epiroticis* XL, *nihil potest fieri nec commodius, nec aptius, quàm ut scribis. id erat locutus mecum eodem modo Balbus minor. Noui nihil sane, nisi Hirtium cum Quincto acerrime pro me litigasse: omnibus eum locis facere, maximeq. in conuiuijs: cum multa de me, tum redire ad patrem: nihil autem ab eo tam* ἀξιοπίστως *dici, quàm alienissimos nos esse a Cæsare: fidem nobis habendam non esse, me uero etiam cauendum.* φοβερὸν ἦν, *nisi uiderem scire regem, me animi nihil habere. Ciceronem uero meum uexari, sed id quidem arbitratu suo. Laudationem Porciæ gaudeo me ante dedisse Leptæ tabellario, quàm tuas acceperim litteras. eam tu igitur, si me amas, curabis, si modo mittetur, isto modo mittendam Domitio, & Bruto. De gladiatoribus, de ceteris, quæ scribis* ἀνεμοφόρητα, *facies me quotidie certiorem. Velim, si tibi uidetur, appelles Balbum, et Offilium de auctione proscribenda. equidem locutus sum cum Balbo. placebat.*

bat. puto conscripta habere Offilium omnia. habet & Balbus: sed Balbo placebat, propinquum diem, & Romæ: si Cæsar moraretur, posse in diem differri. sed is quidem adesse uidetur. totum igitur considera. placet enim Vestorio. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

38

ANTE *lucem cum scriberem contra Epicureos, de eodem oleo, & opera exaraui nescio quid ad te, et ante lucem dedi. deinde cum, somno repetito, simul cum Sole experrectus essem, datur mihi epistola a sororis tuæ filio, quam ipsam tibi misi, cuius est principium non sine maxima contumelia: sed fortasse* οὐκ ἐπέσησεν. *est autem sic.* EGO *enim non probo, quidquid non belle in te dici potest. posse uult in me multa dici non belle, sed ea se negat approbare. hoc quidquam potest esse impurius? iam cetera leges, (misi enim ad te) iudicabisque. Bruti nostri quotidianis, assiduisq. laudibus, quas ab eo de nobis haberi, permulti mihi renuntiauerunt, commotum istum, aliquando scripsisti aliquid ad me; credo, & ad te; idq. ut sciam, facies. nam, ad patrem de me quid scripserit, nescio: de matre quàm pie?* VOLVERAM, *inquit, ut quamplurimum tecum essem, conduci mihi domum; & id ad te scripseram: neglexisti. ita minus multum una erimus. nam ego istam domum uidere non possum: qua de caussa, scis. Hanc autem caussam pater odium matris esse dicebat. nunc me iuua, mi Attice, consilio,*

lio, πότερον δίχας τεῖχος ὕψιον, id eſt utrum aperte hominem aſperner, ac reſpuam, ἢ σκολιᾶς ἀπάτας: ut enim Pindaro, ſic δίχα μοι νόος, ἀτρέκειαν εἰπεῖν. omnino moribus meis illud aptius, ſed hoc fortaſſe temporibus. tu autem, quod ipſe tibi ſuaſeris, idem mihi perſuaſum putato. equidem uereor maxime, ne in Tuſculano opprimar. in turba hæc eſſent faciliora. utrum igitur Aſturæ? quid? Cæſar ſubito. iuua me, quæſo, conſilio: utar eo, quod tu decreueris. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 39

O INCREDIBILEM uanitatem: ad patrem, domo ſibi carendum propter matrem, plenam pietatis. hic autem iam langueſcit, & ait tibi illum iure iratum: ſed utar tuo conſilio. σκολιὰ enim tibi uideo placere. Romam, ut cenſes, ueniam, ſed inuitus. ualde enim in ſcribendo hæreo. Brutum, inquis, eadem. ſcilicet: ſed niſi hoc eſſet, res me iſta non cogeret. nec enim inde uenit, unde mallem: neque diu abfuit: neque ullam litteram ad me. ſed tamē ſcire aueo, qualis ei totius itineris ſumma fuerit. Libros mihi, de quibus ad te antea ſcripſi, uelim mittas, & maxime φαίδρυ περὶ θεῶν & ΠΠΔΔΔΟC. * Ita ne nuntiat Brutus, illum ad bonos uiros εὐαγγέλια? ſed ubi eos? niſi forte ſe ſuſpendit. hic autem, ut fultum eſt? ubi igitur φιλοτέχνημα illud tuum, quod uidi in Parthenone? Abalam, & Brutum. ſed quid faciam? illud optime, quòd ne is quidem,

qui omnium flagitiorum auctor, bene de nostro. at ego uerebar, ne etiam Brutus eum diligeret. ita enim significarat ijs litteris, quas ad meas. at uellem aliquid degustasse de fabulis. sed coram, ut scribis. etsi quid mihi auctor es, aduolo ne, an maneo? equidem & in libris hæreo, & illum hic excipere nolo. ad quem, ut audio, pater hodie ad Saxa Acrimonia. mirum, quàm inimicus ibat, ut ego obiurgarem. sed ego ipse κέπφωμα. itaque posthac. tu tamen uide, quid de aduentu meo censeas; & τὰ ὅλα. cras si perspici potuerint, mane statim ut sciam. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

40

Ego uero Quincto epistolam ad sororem misi. cum ille quereretur filio cum matre bellum, & se ob eam caussam domo cessurum filio diceret; dixi, illum commodas ad matrem litteras, ad te nullas. ille alterum mirabatur: de te autem suam culpam, quòd sæpe grauiter ad filium scripsisset de tua in illum iniuria. quod autem relanguisse se dicit; ego ei, tuis litteris lectis, σκολιαῖς ἀπάταις significaui me non fore. tum enim mentio Canai. omnino, si id consilium placeret, esset necesse. sed, ut scribis, ratio est habenda grauitatis, & utriusque nostrum idem consilium esse debet: etsi in me grauiores iniuriæ, & certe notiores. si uero etiam Brutus aliquid afferet, nulla dubitatio est. sed coram. magna enim res, & multæ cautionis. cras igitur, nisi quid a te commotus. Vale.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 41

VENIT ille ad me, *καὶ μάλα κατηφής*. & ego, *σὺ δέ τι συώνους*? rogas? inquit. quòd iter instet, et iter ad bellum, idq́. tum periculosum, tum etiam turpe. quæ uis igitur? inquam. æs, inquit, alienum, & tamen ne uiaticum quidem. hoc loco ego sumpsi quiddam de tua eloquentia: nam tacui. at ille: sed me maxime angit auunculus. quidnam? inquam. quòd mihi, inquit, iratus est. cur pateris? inquam. malo enim ita dicere, quàm, cur committis? non patiar, inquit: caussam enim tollam. & ego, rectissime quidem: sed, si graue non est, uelim scire, quid sit caussæ. quia dum dubitabam, quam ducerem, non satisfaciebam matri, ita ne illi quidem. nunc nihil mi tanti est: faciam, quod uolunt. feliciter uelim, inquam; teq́. laudo. sed quando? nihil ad me, inquit, de tempore, quoniam rem probo. at ego, inquam, censeo, prius, quàm proficiscaris. ita patri quoque morem gesseris. faciam, inquit, ut censes. Hic dialogus sic conclusus est. Sed heus tu, diem meum scis esse III. non. Ian.? aderis igitur. scripseram iam: ecce tibi, orat Lepidus, ut ueniam (opinor augures nihil habere) ad templum essandum Saturni *ἀπὸ σπόνδου*. uidebimus te igitur. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 42

EGO uero utar prorogatione diei: tuq́. humanissime

nissime fecisti, qui me certiorem feceris, atque ita, ut eo tempore acciperem litteras, quo non expectarem, tuq. ut ab ludis scriberes. sunt omnino mihi quædam agenda Romæ: sed consequemur biduo post. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

43

SVAVES tuas litteras: etsi acerba pompa: ueruntamen scire omnia non acerbum est, uel de Cotta. populum uero præclarum, quòd propter malum uicinum ne Victoriæ quidem plauditur. Brutus apud me fuit: cui quidem ualde placebat, me aliquid ad Cæsarem. annueram: sed pompam uideret. Tu autem ausus es Varroni dare. expecto, quid iudicet. quando autem perleget? De Attica probo. est quiddam, etiam animum leuari tum spectatione, tum etiam religionis opinione, & fama. Cottam mihi uelim mittas. Libonem mecum habeo, & habueram ante Cascam. Brutus mihi T. Ligarij uerbis nuntiauit, quòd appelletur L. Cursidius in oratione Ligariana, erratum esse meum, sed, ut aiunt, μνημονικὸν ἁμάρτημα. sciebam, Cursidium pernecessarium Ligariorum: sed eũ uideo ante esse mortuum. da igitur, quæso, negotium Pharnaci, Antæo, Saluio, ut id nomen ex omnibus libris tollatur. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

44

FVIT apud me Lamia post discessum tuum, episto-

epistolamq. ad me attulit missam sibi a Cæsare: quæ quanquam ante data erat, quàm ille Diochari- næ, tamen plane declarabat, illum ante ludos Ro- manos esse uenturum. in qua extrema scriptum e- rat, ut ad ludos omnia pararet, ne ue committeret, ut frustra ipse properasset. prorsus ex his litteris non uidebatur esse dubium, quin ante eam diem uen turus esset. idemq. Balbo, cum eam epistolam le- gisset, uideri Lamia dicebat. Dies feriarum mihi additos uideo; sed quàm multos, fac, si me amas, sciam. de Babio poteris, & de altero uicino Egna- tio. Quod me hortaris, ut eos dies consumam in philosophia explicanda: currentem tu quidem: sed cum Dolabella uiuendum esse istis diebus uides. quòd nisi me Torquati caussa teneret; satis erat dierum, ut Puteolos excurrere possem, & ad tem pus redire. Lamia quidem a Balbo, ut uidebatur, audiuerat, multos nummos domi esse numeratos, quos oporteret quamprimum diuidi: magnum pon- dus argenti: auctionem, præter prædia, primo quo que tempore fieri oportere. scribas ad me uelim, quid tibi placeat. equidem, si ex omnibus esset eli- gendum, nec diligentiorem, nec officiosiorem facile delegissem Vestorio: ad quem accuratissimas litte- ras dedi: quod idem te fecisse arbitror. mihi qui- dem hoc satis uidetur. tu quid dicis? unum enim pungit, ne negligentiores esse uideamur. expecta bo igitur tuas litteras. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

POLLEX quidem, ut dixerat, ad idus Sext. ita mihi Lanuuij pridie iduum præsto fuit, sed plane pollex, non index. cognosces igitur ex ipso. Balbum conueni: (Lepta enim de sua ui in curatione laborans, me ad eum perduxerat) in eo autem Lanuuino, quod Lepido tradidit. ex eo hoc primum. Paullo ante acceperā eas litteras, in quibus magnopere confirmat, ante ludos Romanos. legi epistolam. multa de meo Catone: quem sæpissime legendo, se dicit copiosiorem factum; Bruti Catone lecto, se sibi uisum disertū. Ex eo cognoui cretionem Cluuij, (o Vestorium negligentem) liberam, testibus præsentibus sexaginta duobus. metuebam, ne ille arcessendus esset: nunc mittendum est, ut meo iussu cernat. idem igitur Pollex. Etiam de hortis Cluuianis egi cum Balbo. liberalius: se enim statim ad Cæsarem scripturum. Cluuium autem a T. Hordeonio legare & Terentiæ HS ↃↃↃ, & sepulcro, multisq. rebus, nihil a nobis. subaccusa quæso Vestorium. quid minus probandum, quàm Plotium unguentarium per suos pueros omnia tanto ante Balbo, illum mihi ne per meos quidem? De Cosinio doleo. dilexi hominem. Quincto delegabo, si quid æri meo alieno superabit, & emptionibus; ex quibus mihi etiam æs alienum faciendum puto. De domo Arpini nihil scio. Vestorium, nil est, quod accuses. iam enim obsignata hac epistola, noctu tabellarius

bellarius noster uenit, & ab eo litteras diligenter scriptas attulit, & exemplum testamenti. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

46

POSTEA QVÀM abs te Agamemno, non ut uenirem, (nam id quoque fecissem, nisi Torquatus esset) sed ut scriberem, tetigit; omisi ea, quæ in manibus habebam, abieci; quod iusseras, edolaui. Tu uelim è Pollice cognoscas rationes nostras sumptuarias. turpe est enim nobis, illum, qualiscunque est, hoc primo anno egere: post moderabimur diligentius. Idem Pollex remittendus est, ut ille cernat. Plane Puteolos non fuit eundum, cum ob ea, quæ ad te scripsi, tum quòd Cæsar adest. Dolabella scribit, se ad me postridie iduum. o magistrum molestum. Lepidus ad me heri uesperi litteras misit Antio. nam ibi erat. habet enim domum, quam nos uendidimus. rogat magnopere, ut sim kalendis in senatu: me & sibi, & Cæsari uehementer gratum esse facturum. puto equidē nihil esse. dixisset enim tibi fortasse aliquid Oppius: quoniam Balbus est æger. sed tamen malim uenire frustra, quàm desiderari, si opus esset: moleste ferrem postea: itaque hodie Antij, cras ante meridiem domi. tu uelim, nisi te impediuisti, apud nos pridie Kal. cum Pilia. Te spero cum Publilio confecisse. equidem Kalendis in Tusculanum recurram. me enim absente omnia cum illis transigi malo. Quincti fratris epistolam ad te misi, non

non satis humane illam quidem respondentem meis litteris, sed tamen quod tibi satis sit, ut equidem existimo. tu uidebis. Heri nescio quid in strepitu uideor exaudisse, cum diceres te in Tusculanum uenturum: quod utinam, iterum utinam, tuo tamen commodo. Lepta me rogat, ut, si quid sibi opus sit, accurram. mortuus enim Babulius. Cæsar opinor ex uncia: etsi nihil adhuc: sed Lepta ex triente. ueretur autem, ne non liceat tenere hereditatem, ἀλόγως, omnino, sed ueretur tamen. is igitur si accierit, accurram: sin minus, haud ante, quàm necesse erit. Tu Pollicem, cum poteris.

CICERO S. D. ATTICO.

LAVDATIONEM Porciæ tibi misi correctã: ac eo properaui, ut, si forte aut Domitio filio, aut Bruto mitteretur, hæc mitteretur. id, si tibi erit commodum, magnopere cures uelim. & uelim M. Varronis, & Lollij mittas laudationem, Lollij utique. nam illam legi: uolo tamen regustare. quædam enim uix mihi credo legisse. Atticæ primum salutem, quam quidem ruri esse arbitror. multam igitur salutem & Piliæ. De Tigellio, si quid noui: qui quidem, ut mihi Gallus Fabius scripsit, μέμψιν ἀναφέρει mihi quandam iniquissimam, me Phameæ defuisse, cum eius caussam recepissem: quam quidem receperam contra pueros Octauios Cn. F. non libenter: sed Phameæ caussa uolebam. erat enim, si meministi, in consulatus petitione per te mihi pollicitus.

tus, ſi quid opus eſſet: quod ego perinde tuebar, ac ſi uſus eſſem. is ad me uenit, dixitq́. iudicem operam dare ſibi conſtituiſſe eo die ipſo, quo de Sextio noſtro lege Pompeia in conſilium iri neceſſe erat. ſcis enim dies illorum iudiciorum præſtitutos fuiſſe. reſpondi, non ignorare eum, quid ego deberem Sextio: quem uellet alium diem ſi ſumpſiſſet, me ei non defuturum. ita tum ille diſceſſit iratus. puto me tibi narraſſe. non laboraui ſcilicet, nec hominis alieni iniuſtiſſimam iracundiam mihi curandam putaui. Gallo autem narraui, cum proxime Romæ fui, quid audiſſem, neque nominaui Balbum minorem. habuit ſuum negotium Gallus, ut ſcribit. ait illum, me animi conſcientia, quòd Phameam deſtituiſſem, de ſe ſuſpicari. quare tibi hactenus mando, de illo noſtro, ſi quid poteris, exquiras: de me ne quid labores. eſt bellum, aliquem libenter odiſſe, & quemadmodum non omnibus ſeruire. etſi mehercule, ut tu intelligis, magis mihi iſti ſeruiunt: ſi obſeruare ſeruire eſt.

CICERO S. D. ATTICO. 48

ADMONITVS *quibuſdam tuis litteris, ut ad Cæſarem uberiores litteras mitterem, inſtitueram, cum mihi Balbus nuper in Lanuino dixiſſet ſe, & Oppium ſcripſiſſe ad Cæſarem, me legiſſe libros contra Catonem, & uehementer probaſſe: conſcripſi de his ipſis libris epiſtolam Cæſari, quæ deferretur ad Dolabellam: ſed eius exemplum miſi ad Oppium,*

pium, & Balbum; scripsiq. ad eos, ut tum deferri ad Dolabellam iuberent meas litteras, si ipsi exemplum probassent. ita mihi rescripserunt, nihil unquam se legisse melius: epistolamq. meam iusserunt dari Dolabellæ. Vestorius ad me scripsit, ut iuberem mãcipio dari seruo suo pro mea parte Hetereio cuidam fundum Brinnianum, ut ipse ei Puteolis recte mancipio dare posset. eum seruum, si tibi uidebitur, ad me mittes. opinor enim ad te etiam scripsisse Vestorium. De aduentu Cæsaris idem, quod a te, mihi scriptum est ab Oppio, & Balbo. Miror te nihil dum cum Tigellio, uel ut hoc ipsum, quantum acceperit. prorsus aueo scire, nec tamen floccifacio. Quæris, quid cogitem de obuiam itione: quid censes, nisi Alsium? & quidem ad Murenam de hospitio scripseram: sed opinor cum Matio profectum. Sallustius igitur urgebitur. Scripto iam superiore uersiculo, Eros mihi dixit, sibi Murenam liberalissime respondisse. eo igitur utamur. nam Silius culcitras non habet. Dida autem, opinor, hospitibus totam uillam concessit.

CICERO S. D. ATTICO. 49

AD *Cæsarem quam misi epistolam, eius exemplum fugit me tum tibi mittere. nec id fuit, quod suspicaris, ut me puderet tui; ne ridicule Micillus. nec mehercule scripsi aliter, ac si* πρὸς ἴσον ὁμοιονq. *scriberem. bene enim existimo de illis libris, ut tibi corã. itaque scripsi et* ἀκολακεύτως, *& tamen sic, ut nihil*

hil eum existimem lecturum libentius. De Attica, nunc demum mihi est exploratum. itaque ei deintegro gratulare. Tigellium totum mihi, & quidem quamprimum: nam pendeo animi. Narrabo tibi. Quinctus cras; sed ad me, an ad te, nescio. mihi scripsit, Romam VIII. Kal. sed misi, qui inuitaret. etsi hercle iam Romam ueniendum est; ne ille ante aduolet. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

50

HOSPITEM mihi tam grauem ἀμεταμέλητον. fuit enim periucunde. sed cum secundis Saturnalibus ad Philippum uesperi uenisset, uilla ita completa militibus est, ut uix triclinium, ubi cenaturus ipse Cæsar esset, uacaret: quippe hominum ∞ ∞. sane sum commotus, quid futurum esset postridie. ac mihi Barba Cassius subuenit: custodes dedit: castra in agro: uilla defensa est. ille tertijs Saturnalibus apud Philippum ad horam VII. nec quenquam admisit. rationes opinor cum Balbo. inde ambulauit in litore. post horam VIII. in balneum. tũ audiuit: de Mamurra non mutauit. unctus est, accubuit, ἐμετικὴν agebat: itaque et edit, & bibit ἀδεῶς, & iucunde: opipare sane, & apparate: nec id solum, sed bene, cocto, condito, sermone bono, si quæris, libenter. præterea tribus triclinijs accepti περὶ αὐτὸν ualde copiose. libertis minus lautis, seruisq. nihil defuit: nam lautiores eleganter accepti. quid multa? homines uisi sumus: hospes tamen non is, cui

diceres: amabo te, eodem ad me cum reuertere. semel satis est. σπουδαῖον οὐδὲν *in sermone,* φιλόλογα *multa. quid quæris? delectatus est, et libenter fuit. Puteolis se aiebat unum diem fore, alterum ad Baias. Habes hospitium, siue* ἐπισταθμείαν. *odiosam mihi duxi, non molestam. Ego paullisper hic, deinde in Tusculanum. Dolabellæ uillam cum præteriret, omnis armatorum copia dextra sinistra ad equum, nec usquam alibi. hoc ex Nicia. Vale.*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XIV.

CICERO S. D. ATTICO.

DIVERTI *ad illum, de quo tecum mane. nihil perditius: explicari rem non posse. etenim, si ille tali ingenio exitum non reperiebat, quis nunc reperiet? quid quæris? perijsse omnia aiebat. quod haud scio an ita sit. uerum ille gaudens; affirmatq. minus diebus* XX *tumultum Gallicum: in sermonem se post idus Mart. præterquam Lepidi, uenisse nemini: ad summam, non posse istæc sic abire. o prudentem Oppium, qui nihilo minus illum desiderat, sed loquitur nihil, quod quenquam bonum offendat. Sed hæc hactenus. Tu, quæso, quidquid noui, (multa autem expecto) scribere ne pigrere; in his, de Sexto, satis ne certum, maxime autem de Bruto nostro: de quo quidem ille, ad quem diuerti, Cæsarem solitum dicere: Magni refert, hic quid uelit; sed quidquid uult, ualde uult: idq. eum animaduertisse, cum pro Deiotaro Niceæ dixerit: ualde uehementer eum uisum, & libere dicere. atque etiam (ut enim quidque succurrit, libet scribere) proxime, cum Sextij rogatu apud eum fuissem, expectaremq. sedens, quoad uocarer, dixisse eum: Ego du*

bitem, quin summo in odio sim, cum M. Cicero sedeat, nec suo commodo me conuenire possit? atqui, si quisquam est facilis, hic est: tamen non dubito, quin me male oderit. Hæc, & eiusmodi multa. sed ad propositum. Quidquid erit, non modo magnum, sed etiam paruum, scribes. equidem nihil intermittam. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 2

DVAS a te accepi epistolas heri. ex priore theatrum, Publiumq. cognoui, bona signa consentientis multitudinis. plausus uero L. Cassio datus etiam facetus mihi quidem uisus est. Altera epistola de Madaro scripta. apud quem nullum σαλάκωμα, ut putas. processi enim, sed minus diu: eius sermone enim sum retentus. Quod autem ad te scripseram, obscure fortasse, id eiusmodi est. aiebat, Cæsarem secum, quo tempore, Sextij rogatu, ueni ad eum, cum expectarem sedens, dixisse: Ego nunc tam sim stultus, ut hunc ipsum, facilem hominem, putem mihi esse amicum, cum tam diu sedens meum commodum expectet? Habes igitur φαλάκρωμα, inimicissimum otij, id est Bruti. In Tusculanum hodie, Lanuuij cras, inde Asturæ cogitabam. Piliæ paratum est hospitium: sed uellem Atticam. uerum tibi ignosco. quarum utrique salutem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 3

TRANQVILLAE quidem tuæ litteræ: quod uti-

utinam diutius: nam Matius posse negabat. Ecce autem structores nostri ad frumentum profecti, cũ inanes rediissent, rumorem afferunt magnum, Romæ domum ad Antonium frumentum omne portari: πανικὸν certe: scripsisses enim. Corumbus Balbi nullus adhuc: & mihi notum nomen. bellus enim esse dicitur architectus. Ad obsignandum tu adhibitus non sine caussa uideris. uolunt enim nos ita putare: nescio, cur non animo quoque sentiant. sed quid hæc ad nos? odorare tamen Antonij διάθεσιν: quem quidem ego epularum magis arbitror rationem habere, quàm quidquam mali cogitare. tu, si quid πραγματικὸν habes, scribe: sin minus, populi ἐπισημασίαν, & mimorum dicta perscribito. Piliæ, & Atticæ salutem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 4

NVNC quid putas me Lanuuij? at ego te istic quotidie aliquid noui suspicor. tument negotia. nam cum Matius, quid censes ceteros? equidem doleo, quod nunquam in ulla ciuitate accidit, non una cum libertate remp. recuperatam. horribile est, quæ loquantur, quæ minitentur. ac uereor Gallica etiam bella, ipse Sextus quò euadat. sed omnia licet concurrant, idus Martiæ consolantur. nostri autem ἥρωες, quod per se ipsos confici potuit, gloriosissime, & magnificentissime confecerunt. reliquæ res opes, & copias desiderant; quas nullas habemus. Hæc ego ad te, ut, si quid noui, (nam quotidie aliquid expecto) con-

confestim ad me: &, si noui nihil, nostro more tamen ne patiamur intermitti litterulas. equidem non committam. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 5

SPERO tibi iam esse, ut uolumus; quoniam quidem ἐσίγησας, quàm leuiter commotus esses: sed tamen uelim scire, quid agas. Signa bella, quòd Caluena moleste fert, se suspectum esse Bruto. illa signa non bona, si cum signis legiones ueniunt e Gallia. quid tu illas putas, quæ fuerunt in Hispania? non ne idem postulaturas? quid eas, quas Annius transportauit? Caninium uolui, sed μνημονικὸν ἁμάρτημα, ab aleatore φυρμὸς πολύς. nam ista quidem Cæsaris libertorum coniuratio facile opprimeretur, si recta saperet Antonius. Meam stultam uerecundiam, qui legari noluerim ante res prolatas, ne deserere uiderer hunc rerum tumorem: cui certe si possem mederi, deesse non deberem: sed uides magistratus: siquidem illi magistratus: uides tamen tyranni satellites in imperijs: uides eiusdem exercitus: uides in latere ueteranos: quæ sunt εὐρίπιστα omnia: eos autem, qui orbis terræ custodijs non modo septi, uerum etiam magni esse debebant, tantummodo laudari, atque amari, sed parietibus contineri. atque illi quoquo modo beati, ciuitas misera. Sed uelim scire, quid aduentus Octauij, num qui concursus ad eum, num quæ νεωτερισμοῦ suspicio. non puto equidem: sed tamen, quidquid est, scire cupio. Hæc scripsi ad te proficiscens Astura, III. id. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 6

PRID. *id. Fundis accepi tuas litteras cenans. primum igitur, melius esse: deinde, meliora te nuntiare. Odiosa illa enim fuerant, legiones uenire. Nam de Octauio susq. deq.. Expecto, quid de Mario: quem quidem ego sublatum rebar a Cæsare. Antonij colloquium cum heroibus nostris pro re nata non incommodum: sed tamen adhuc me nihil delectat præter idus Mart. nam quoniam Fundis sum cum Ligure nostro, discrucior, Sextilij fundum a Verberone Curtilio possideri. quod cum dico, de toto genere dico. quid enim miserius, quàm ea nos tueri, propter quæ illum oderamus? etiam ne consules, & tribunos pl. in biennium, quos ille uoluit? nullo modo reperio, quéadmodum possim* πολιτεύεσθαι. *nihil enim tam* σόλοικον, *quàm* τυραννοκτόνους *in cælo esse, tyranni facta defendi. sed uides consules: uides reliquos magistratus; si isti magistratus: uides languorem bonorum. exultant lætitia in municipijs. dici enim non potest, quantopere gaudeant, ut ad me concurrant, ut audire cupiant uerba mea de re: nec ulla interea decreta. sic enim* πεπολιτεύμεθα, *ut uictos metueremus. Hæc ad te scripsi apposita secunda mensa. plura, &* πολιτικώτερα *postea: & tu, quid agas, quidq. agatur.*

CICERO S. D. ATTICO. 7

POSTRIDIE *id. Paullum Caietæ uidi. is mi-*

hi de Mario, & de rep. alia quædam ſane peſſima. a te ſcilicet nihil: nemo enim meorum. ſed Brutum noſtrum audio uiſum ſub Lanuuio. ubi tandem eſt futurus? nam cum reliqua, tum de hoc ſcire aueo omnia. Ego e Formiano exiens XVII. Kal. ut inde altero die in Puteolanum, ſcripſi hæc. A Cicerone mihi litteræ ſane πεπινωμέναι, & bene longæ. cetera autem uel fingi poſſunt: πῖνος litterarum ſignificat doctiorem. nunc magnopere a te peto, de quo ſum nuper tecum locutus, ut uideas, ne quid ei deſit. id cum ad officium noſtrum pertinet, tum ad exiſtimationem, & dignitatem: quod idem intellexi tibi uideri omnino. ſi ergo eſt, uolo menſe Quinctili in Græciam. ſunt omnia faciliora. ſed cum ſint ea tempora, ut certi nihil eſſe poſſit, quid honeſtum mihi ſit, quid liceat, quid expediat: quæſo, da operam, ut illum quam honeſtiſſime, copioſiſſimeq. tueamur. hæc, & cetera, quæ ad nos pertinebunt, ut ſoles, cogitabis, ad meque, aut quod ad rem pertineat, aut, ſi nihil erit, quod in buccam uenerit, ſcribes. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 8

TV ME iam rebare, cum ſcribebas, in agris eſſe noſtris: at ego accepi XVII. Kal. in diuerſoriolo Sinueſſano tuas litteras. De Mario probe. etſi doleo L. Craſſi nepotem. Optime, tam etiam Bruto noſtro probari Antonium. nam quod Iuniam ſcribis moderate, & amice ſcriptas litteras attuliſ-

ſe: mihi Paullus dedit ad ſe a fratre miſſas, quibus in extremis erat, ſibi inſidias fieri, ſe id certis aucto ribus comperiſſe. hoc nec mihi placebat, & multo illi minus. Reginæ fuga mihi non moleſta: ſed, Clodia quid egerit, ſcribas ad me uelim. De Byzantijs curabis, ut cetera: & Pelopem ad te arceſſe. Ego, ut poſtulas, Baiana negotia, chorumq. illum, de quo ſcire uis, cum perſpexero, tum ſcribam, ne quid ignores. Quid Galli, quid Hiſpani, quid Sextus agat, uehementer expecto. ea ſcilicet tu declarabis, qui cetera. Nauſeolam tibi tum cauſſam otij dediſſe, facile patiebar. uidebar enim mihi, legenti tuas, requieſſe paulliſper. De Bruto ſemper ad me omnia perſcribito, ubi ſit, quid cogitet: quem quidem ego ſpero iam tuto uel ſolum tota urbe uagari poſſe. ueruntamen. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

9

DE *rep. multa cognoui ex tuis litteris: quas quidem multiiuges accepi uno tempore a Veſtorij liberto. ad ea autem, quæ requiris, breui reſpondebo. Primum, uehementer me Cluuiana delectant. Sed, quod quæris, quid arceſſerim Chryſippum: tabernæ mihi duæ corruerunt, reliquæ rimas agunt: itaque non ſolum inquilini, ſed mures etiam migrauerunt. hanc ceteri calamitatem uocant, ego ne incommodum quidem. o Socrates, o Socratici uiri, nunquam uobis gratiam referam. dij immortales, quàm mihi iſta pro nihilo. ſed tamen ea ratio ædificandi*

candi initur, consiliario quidem, & auctore Vestorio, ut hoc damnum quæstuosum sit. Hic turba magna est, eritque, ut audio, maior: duo quidem quasi designati consules. o dij boni, uiuit tyrannis, tyrannus occidit? eius interfecti morte lætamur, cuius facta defendimus? itaque quàm seuere nos M. Curtius accusat: ut pudeat uiuere: neque iniuria. nam mori millies præstitit, quàm hæc pati, quæ mihi uidentur habitura etiam uetustatem. et Balbus hic est, multumq. mecum: ad quem a Vetere litteræ, datæ pridie Kal. Ian. cum a se Cæcilius circumsideretur, & iam teneretur, uenisse cum maximis copijs Pacorum Parthum: ita sibi esse eum ereptum, multis suis amissis: in qua re accusat Volcatium. ita mihi uidetur bellum illud instare. sed Dolabella, & Nicias uiderint. idem Balbus meliora de Gallia: XXI. die litteras habebat: Germanos, illasq. nationes, re audita de Cæsare, legatos misisse ad Aurelium, qui est præpositus ab Hirtio, se, quod imperatum esset, esse facturos. quid quæris? omnia plena pacis, aliter ac mihi Caluena dixerat.

CICERO S. D. ATTICO. 10

ITA ne uero? hoc meus, et tuus Brutus egit, ut Lanuuij esset? ut Trebonius itineribus deuijs proficisceretur in prouinciã? ut omnia facta, scripta, dicta, promissa, cogitata Cæsaris plus ualerent, quàm si ipse uiueret? meministi ne clamare, illo ipso primo Capitolino die senatum in Capitolium a prætoribus uocari?

cari? dij immortales, quæ tú opera effici potuerunt, lætantibus omnibus bonis, etiam sat bonis, fractis latronibus. Liberalia tu accusas. quid fieri tum potuit? iam pridem perieramus. meministi ne te clamare, caussam perisse, si funere elatus esset? at ille etiam in foro combustus, laudatusq. miserabiliter: seruique, & egentes in tecta nostra cum facibus immissi. quæ deinde? ut audeant dicere, tu ne contra Cæsaris nutum? hæc, & alia ferre non possum. itaque γῆν πρὸ γῆς cogito. Tua tamen ὑπηνέμιος nausea iam ne plane abijt? mihi quidem ex tuis litteris coniectanti ita uidebatur. redeo ad Thebassos, Sceuas, Frangones. hos tu existimas confidere, se illa habituros, stantibus nobis? in quibus plus uirtutis putarunt, quàm experti sunt. pacis isti scilicet amatores, & non latrocinij auctores. at ego cum tibi de Curtilio scripsi, Sextilianoq. fundo, scripsi de Censorino, de Messalla, de Planco, de Postumio, de genere toto. melius fuit perisse illo interfecto, quod nunquam accidisset, quàm hæc uidere. Octauius Neapolim uenit XIV. Kal. ibi eum Balbus mane postridie: eodemq. die mecum in Cumano: illum hereditatem aditurum. sed, ut scribis, ῥιξόθεμιν magnam cum Antonio. Buthrotia mihi tua res est, ut debet, eritq. curæ. Quod quæris, iam ne ad centena Cluuianum: aduentare uidetur: sed primo anno LXXX. detersimus. Quinctus pater ad me grauia de filio, maxime quòd matri nunc indulgeat, cui antea bene merenti fuerit inimicus. ar-

dentes

dentes in eum litteras ad me misit. ille autem quid agat, si scis, neque dum Roma es profectus, scribas ad me uelim, & hercule si quid aliud. uehementer delector tuis litteris. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. II

NVDIVS tertius dedi ad te epistolam longiorem: nunc ad ea, quæ proxime. Velim mehercule, Asturæ Brutus. Ἀκολασίαν istorum scribis. an censebas aliter? equidem etiam maiora expecto. cum equidem concionem lego, De tanto uiro, de clarissimo ciue, ferre non queo. etsi ista iam ad risum. sed memento: sic alitur consuetudo perditarum concionum: ut nostri illi, non heroes, sed dij, futuri quidem in gloria sempiterna sint, sed non sine periculo quidem. uerum illis magna consolatio, conscientia maximi, & clarissimi facti: nobis quæ? qui, interfecto rege, liberi non sumus. sed hæc fortuna uiderit, quoniam ratio non gubernat. De Cicerone, quæ scribis, iucunda mihi sunt: uelim, sint prospera. quod uero curæ tibi est, ut ei suppeditetur ad usum, & cultum copiose; per mihi gratum est; idq. ut facias, te etiam rogo. De Buthrotijs, & tu recte cogitas, & ego non dimitto istam curam: suscipiam omnem etiam actionem; quam uideo quotidie faciliorem. De Cluuiano, quoniam in re mea me ipsum diligentia uincis, res ad centena perducitur. ruina rem non fecit deteriorem, haud scio an iam fructuosiorem. Hic mecum Balbus.

bus, Hirtius, Pansa. modo uenit Octauius, et quidem in proximam uillam Philippi, mihi totus deditus. Lentulus Spinther hodie apud me: cras mane uadit. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 12

O MI *Attice, uereor, ne nobis idus Martiæ nihil dederint præter lætitiam, & odij pœnam, ac doloris. quæ mihi istinc afferuntur? quæ hic uideo?* ὢ πράξεως καλῆς μὲν, ἀτελοῦς δέ. *Scis, quàm diligam Siculos, & quàm illam clientelam honestam iudicem. multa illis Cæsar, neque me inuito. etsi Latinitas erat non ferenda: ueruntamen. ecce autem Antonius, accepta grandi pecunia, fixit legem, a dictatore comitijs latam, qua Siculi ciues Romani: cuius rei, uiuo illo, mentio nulla. Quid? Deiotari nostri caussa non similis? dignus ille quidem omni regno, sed non per Fuluiam. sexcenta similia. uerum illuc refero. tam claram, tamq. testatam rem, tamq. iustam Buthrotiam non tenebimus aliqua ex parte? & eo quidem magis, quo ista plura. Nobiscum hic perhonorifice, & amice Octauius: quem quidem sui Cæsarem salutabant, Philippus non: itaque ne nos quidem: quem nego posse bonum ciuem: ita multi circumstant, qui quidem nostris mortem minitantur. negat hæc ferri posse. quid censes, cum Romam puer uenerit, ubi nostri liberatores tuto esse non possunt? qui quidem semper erunt clari, conscientia uero facti sui etiam beati: sed nos, ni-*

si

ſi me fallit, iacebimus. itaque exire aueo, ubi nec Pelopidarum, inquit. haud amo uel hos deſignatos; qui etiam declamare me coegerunt; ut ne apud aquas quidem acquieſcere liceret. ſed hoc meæ nimiæ facilitatis. nam id erat quondam quaſi neceſſe: nunc, quoquo modo ſe res habet, non eſt item, quàm dudum. Nihil habeo, quod ad te ſcribam: ſcribo tamen, non ut delecter meis litteris, ſed ut eliciam tuas. tu, ſi quid erit de ceteris, de Bruto utique quidquid. Hæc conſcripſi X. KAL. *accubans apud Veſtorium, hominem remotum a dialecticis, in arithmeticis ſatis exercitatum.*

CICERO S. D. ATTICO.

13

SEPTIMO *denique die litteræ mihi redditæ ſunt, quæ erant a te* XIII. K*al. datæ: quibus quæris, atque etiam me ipſum neſcire arbitraris, utrum magis tumulis, proſpectuque, an ambulatione ἁλιτενεῖ delecter. eſt mehercule, ut dicis, utriuſque loci tanta amœnitas, ut dubitem, utra anteponenda ſit.*

-ἀλλ᾽ οὐ δαιτὸς ἐπηράτου ἔργα μέμηλεν,
Αλλὰ λίην μέγα πῆμα διοτρεφὲς εἰσοροῶντες
Δείδιμεν. ἐνδοίῃ δὲ σαώσεμεν, ἢ ἀπολέσθαι.

quamuis enim tu magna, et mihi iucunda ſcripſeris de D. Bruti aduentu ad ſuas legiones; in quo ſpem maximam uideo: tamen, ſi eſt bellum ciuile futurum, quod certe erit, ſi Sextus in armis permanebit, quem permanſurum eſſe certo ſcio; quid nobis faciendum eſt, ignoro. neque enim iam licebit, quod

Cæſaris

Cæsaris bello licuit, neque huc, neque illuc. quemcunque enim hæc pars perditorum lætatum morte Cæsaris putabit, (lætitiam autem apertissime tulimus omnes) hunc in hostium numero habebit. quæ res ad cædem maximam spectat. restat, ut in castra Sexti, aut, si forte, Bruti nos conferamus. res odiosa, & aliena nostris ætatibus, & incerto exitu belli: & nescio quo pacto tibi ego possim, mihi tu dicere:

Τέκνον ἐμὸν οὔτοι δέδοται πολεμήια ἔργα,
Ἀλλὰ σύ γ᾽ ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα λόγοιο.

sed hæc fors uiderit, ea, quæ talibus in rebus plus, quàm ratio, potest. nos autem id uideamus, quod in nobis ipsis esse debet, ut, quidquid acciderit, fortiter, & sapienter feramus, & accidisse hominibus meminerimus; nosq. cum multum litteræ, tum non minimum idus quoque Martiæ consolentur. Suscipe nunc meam deliberationem, qua solicitor. ita multa ueniunt in mentem in utranque partem. Proficiscor, ut constitueram, legatus in Græciam: cædis impendentis periculum non nihil uitare uideor, sed casurus in aliquam uituperationem, quòd reip. defuerim tam graui tempore. sin autem mansero; equidem uideo in discrimine; sed accidere posse suspicor, ut prodesse possim reip. Iam illa consilia priuata sunt, quòd sentio ualde esse utile ad confirmationem Ciceronis, me illuc uenire. nec alia caussa profectionis mihi ulla fuit, cum consilium cepi legari ab Cæsare. tota igitur hac de re, ut soles, si

quid

quid ad me pertinere putas, cogitabis. Redeo nunc ad epiſtolam tuam. ſcribis enim eſſe rumores, me, ad lacum quod habeo, uenditurum, minuſculam uero uillam utique Quincto traditurum, uel impenſo pretio, quò introducatur, ut tibi Quinctus F. dixerit, dotata Aquillia. ego uero de uenditione nihil cogito, niſi quid, quod magis me delectet, inuenero. Quinctus autem de emendo nihil curat hoc tempore: ſatis enim torquetur debitione dotis: in qua mirificas Q. Egnatio gratias agit: a ducenda autem uxore ſic abhorret, ut quidquam libero lectulo neget eſſe iucundius. Sed hæc quoque hactenus. redeo enim ad miſeram, ſeu nullam potius remp. M. Antonius ad me ſcripſit de reſtitutione Sex. Clodij: quàm honorifice, quod ad me attinet, ex ipſius litteris cognoſces: miſi enim tibi exemplum: quàm diſſolute, quàm turpiter, quamq. perniciose, ut non nunquam Cæſar deſiderandus eſſe uideatur, facile exiſtimabis. quæ enim Cæſar nunquam neque feciſſet, neque paſſus eſſet, ea nunc ex falſis eius commentarijs proferuntur. ego autem Antonio facillimum me præbui. etenim ille, quoniam ſemel induxit animum, ſibi licere quod uellet, feciſſet nihilo minus me inuito. itaque mearum quoque litterarum miſi tibi exemplum. Antonius conſul S. D. Ciceroni. Occupationibus eſt factum meis, & ſubita tua profectione, ne tecum coram de hac re agerem. quam ob cauſſam uereor, ne abſentia mea leuior ſit apud te. quòd ſi bo

nitas

nitas tua reſponderit iudicio meo, quod ſemper habui de te; gaudebo. A Cæſare petij, ut Sex. Clodium reſtitueret: impetraui. erat mihi in animo etiam tum ſic uti beneficio eius, ſi tu conceſſiſſes. quo magis laboro, ut tua uoluntate id per me facere nunc liceat. quòd ſi duriorem te eius miſeræ, & afflictæ fortunæ præbes; non contendam ego aduerſus te. quanquam uideor debere tueri commentarium Cæſaris. ſed mehercule, ſi humaniter, & ſapienter, & amabiliter in me cogitare uis, facilem te profecto præbebis, & uoles P. Clodium, in optima ſpe puerum repoſitum, exiſtimare, non te inſectatum eſſe, cum potueris, amicos paternos. patere, obſecro te, pro rep. uideri geſſiſſe ſimultatem cum patre eius: non contempſeris hanc familiam. honeſtius enim, & libentius deponimus inimicitias reip. nomine ſuſceptas, quàm contumaciæ. Me deinde ſine ad hanc opinionem iam nunc dirigere puerum, & tenero animo eius perſuadere, non eſſe tradendas poſteris inimicitias. quanquam, tuam fortunam, Cicero, ab omni periculo abeſſe, certum habeo: tamen arbitror malle te quietam ſenectutem, & honorificam potius agere, quàm ſolicitam. Poſtremo, meo iure te hoc beneficium rogo. nihil enim non tua cauſſa feci. Quòd ſi non impetro, per me Clodio daturus non ſum: ut intelligas, quanti apud me auctoritas tua ſit, atque eo te placabiliorem præbeas. Vale. Cicero Antonio cos. S.

Quod mecum per litteras agis, unam ob cauſ-

ſam mallem coram egiſſes. non enim ſolum ex oratione, ſed etiam ex uultu, & oculis, & fronte, ut aiunt, meum erga te amorem perſpicere potuiſſes. nam cum te ſemper amaui, primum tuo ſtudio, poſt etiam beneficio prouocatus: tum his temporibus reſp. te mihi ita commendauit, ut cariorem habeam neminem. litteræ uero tuæ, tum amantiſſime, tum honorificentiſſime ſcriptæ, ſic me affecerunt, ut non dare tibi beneficium uiderer, ſed accipere a te ita petente, ut inimicum meum, neceſſarium tuum, me inuito ſeruare nolles, cum id nullo negotio facere poſſes. Ego uero tibi iſtuc, mi Antoni, remitto, atque ita, ut me a te, cum his uerbis ſcripſeris, liberaliſſime, atque honorificentiſſime tractatum exiſtimem. idq́. cum totum, quoquo modo ſe res haberet, tibi dandum putarem, tum do etiam humanitati, èt naturæ meæ. nihil enim unquam non modo acerbum in me fuit, ſed ne paullo quidem triſtius, aut ſeuerius, quàm neceſſitas reip. poſtulauit. Accedit, ut ne in ipſum quidem Clodium meum inſigne odium fuerit unquam: ſemperq́. ita ſtatui, non eſſe inſectandos inimicorum amicos, præſertim humiliores, nec his præſidijs noſmet ipſos eſſe ſpoliandos. Nam de puero Clodio tuas partes eſſe arbitror, ut eius animum tenerum, quemadmodum ſcribis, his opinionibus imbuas, ut ne quas inimicitias reſidere in familijs noſtris arbitretur. contendi cum P. Clodio, cum ego publicam cauſſam, ille ſuam defenderet. noſtras contentiones reſp. dijudicauit. ſi uiueret,

ret, mihi cum illo nulla contentio iã maneret. Quare, quoniam hoc a me ſic petis, ut, quæ tua poteſtas eſt, ea neges te me inuito uſurum; puero quoque hoc a me dabis, ſi tibi uidebitur: non quo aut ætas noſtra ab illius ætate quidquam debeat periculi ſuſpicari, aut dignitas mea ullam contentionem extimeſcat: ſed ut noſmet ipſi inter nos coniunctiores ſimus, quàm adhuc fuimus. interpellantibus enim his inimicitijs, animus tuus mihi magis patuit, quàm domus. Sed hæc hactenus: illud extremum. ego, quæ te uelle, quæq. ad te pertinere arbitrabor, ſemper ſine ulla dubitatione ſummo ſtudio faciam. hoc uelim tibi penitus perſuadeas.

CICERO S. D. ATTICO. 14

ITERA dum eadem iſta mihi. coronatus Quinctus noſter Parilibus? Parilibus ſolus ne? etſi addis Lamiam: quod demiror equidem: ſed ſcire cupio, qui fuerint alij: quanquam ſatis ſcio, niſi improbum neminem. explanabis igitur hoc diligentius. ego autem caſu cum dediſſem ad te litteras VI. K al. ſatis multis uerbis, tribus fere horis poſt accepi tuas, & magni quidem ponderis. itaque ioca tua plena facetiarum, de hæreſi Veſtoriana, & de Pherionum more Puteolano, riſiſſe me ſatis, nihil eſt neceſſe reſcribere. πολιτικώτερα illa uideamus. Ita Brutos, Caſſiumq. defendis, quaſi eos ego reprehendam: quos ſatis laudare non poſſum. rerum ego uitia collegi, non hominum. ſublato enim tyranno,

tyrannida manere uideo. nam quæ ille facturus non fuit, ea fiunt, ut de Clodio: de quo mihi exploratum est, illum non modo non facturum, sed etiam ne passurum quidem fuisse. sequetur Rufio Vestorianus, Victor nunquam scriptus, ceteri, quis non? cui seruire ipsi non potuimus, eius libellis paremus. Nam Liberalibus quis potuit in senatum non uenire? fac id potuisse aliquo modo: num, etiam cum uenissemus, libere potuimus sententiam dicere? non ne omni ratione ueterani, qui armati aderant, cum præsidij nos nihil haberemus, defendendi fuerunt? illam sessionem Capitolinam mihi non placuisse, tu testis es. quid ergo? culpa ista Brutorum? minime illorum quidem, sed aliorum Brutorum, qui se cautos, ac sapientes putant: quibus satis fuit, lætari; non nullis, etiam gratulari; nullis, permanere. sed præterita omittamus: istos omni cura, præsidioq. tueamur; &, quemadmodum tu præcipis, contenti idibus Mart. simus: quæ quidem nostris amicis, diuinis uiris, aditum ad cælum dederunt, libertatem populo R. non dederunt. Recordare tua. non ne meministi clamare te, omnia perijsse, si ille funere elatus esset? sapienter id quidem: itaque ex eo quæ manarint, uides. Quæ scribis Kalendis Iunij Antonium de prouincijs relaturum, ut & ipse Gallias habeat, & utrisque dies prorogetur: licebit ne decerni libere? si licuerit; libertatem esse recuperatam lætabor. si non licuerit; quid mihi attulerit ista domini mutatio præter lætitiam, quam oculis cepi

iusto

iusto interitu tyranni? Rapinas scribis ad Opis fieri: quas nos quoque tum uidebamus. næ nos & liberati ab egregijs uiris, nec liberi sumus. ita laus illorum est, culpa nostra. & hortaris me, ut historias scribam: ut colligam tanta eorum scelera, a quibus etiam nunc obsidemur? potero ne eos ipsos non laudare, qui te obsignatorem adhibuerunt? nec mehercule me raudusculum mouet: sed homines beneuolos, qualescunque sunt, graue est insequi contumelia. sed de omnibus meis consilijs, ut scribis, existimo exploratius nos ad Kal. Iun. statuere posse: ad quas adero; & omni ope, atque opera enitar, adiuuante me scilicet auctoritate tua, & gratia, et summa æquitate caussæ, ut de Buthrotijs S. C. quale scribis, fiat. Quod me cogitare iubes, cogitabo equidem. etsi tibi dederam superiore epistola cogitandum. tu autem, quasi iam recuperata rep. uicinis tuis Massiliensibus sua reddis. hæc armis, quæ quàm firma habeamus, ignoro, restitui fortasse possunt, auctoritate non possunt. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 15

Epistola breuis, quæ postea a te scripta est, sane mihi fuit iucunda, de Bruti ad Antonium, & de eiusdem ad te litteris. posse uidentur esse meliora, quàm adhuc fuerint: sed nobis, ubi simus, & quò iam nos conferamus, prouidendum est. o mirificum Dolabellam meum. iam enim dico meum, antea, crede mihi, subdubitabam. magnam ara-

θεώρησιν res habet: de saxo, in crucem, columnã tollere, locum illum sternendum locare. quid quæris? heroica. sustulisse mihi uidetur simulationem desiderij, adhuc quæ serpebat in dies, & inueterata, uerebar, ne periculosa nostris tyrannoctonis esset. nunc prorsus assentior tuis litteris, speroq. meliora. quanquam istos ferre non possum: qui, dum se pacem uelle simulant, acta nefaria defendunt. sed non possunt omnia. incipit res melius ire, quàm putaram. nec uero discedam, nisi cum tu id me honeste putabis facere posse. Bruto certe meo nullo loco deero: idque, etiam si mihi cum illo nihil fuisset, facerem propter eius singularem, incredibilemque uirtutem. Piliæ nostræ uillam totã, quæq. in uilla sunt, trado, in Pompeianum ipse proficiscens Kal. Mai. quàm uelim Bruto persuadeas, ut Asturæ sit. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 16

V. NON. conscendens ab hortis Cluuianis in phaselum epicopum has dedi litteras, cum Piliæ nostræ uillam ad Lucrinum, uillicosq. procuratores tradidissem. ipse autem eo die in Pæti nostri tyrotarichum imminebam, perpaucis diebus in Pompeianum, post in hæc Puteolana, & Cumana regna renauigare. o loca ceteroqui ualde expetenda, interpellantium autem multitudine pæne fugienda. Sed ad rem ut ueniam, o Dolabellæ nostri magnam ἀριστείαν. quanta est ἀναθεώρησις. equidem laudare eum, & hortari non desisto. recte tu omnibus epi-

stolis

stolis significas, quid de re, quid de uiro sentias. mihi quidem uidetur Brutus noster iam uel coronam auream per forum ferre posse. quis enim audeat uiolare, proposita cruce, uel saxo? præsertim tantis plausibus, tanta approbatione infimorum? Nunc, mi Attice, me fac ut expedias. cupio, cum Bruto nostro affatim satisfecerim, excurrere in Græciam. magni interest Ciceronis, uel mea potius, uel mehercule utriusque, me interuenire discenti. nam epistola Leonidæ, quam ad me misisti, quid habet, quæso, in quo magnopere lætemur? nunquam ille mihi satis laudari uidebitur, cum ita laudabitur; QVOMODO NVNC EST. non est fidentis hoc testimonium, sed potius timentis. Herodi autem mandaram, ut mihi κατὰ μίτον scriberet: a quo adhuc nulla littera est. uereor, ne nihil habuerit, quod mihi, cum cognossem, iucundum putaret fore.

Quòd ad Xenonem scripsisti, ualde mihi gratum est. nihil enim deesse Ciceroni, tum ad officium, tum ad existimationem meam pertinet.

Flammam Flaminium audio Romæ esse. ad eum scripsi, me tibi mandasse per litteras, ut de Montani negotio cum eo loquerere. & uelim cures epistolam, quam ad eum misi, reddendam, & ipse, quod commodo tuo fiat, cum eo colloquare. puto, si quid in homine pudoris est, præstaturum eum, ne pro se quodam modo dependatur. De Attica pergratum mihi fecisti, quòd curasti, ante scirem recte esse, quàm non belle fuisse. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

In Pompeianum ueni V. Kal. Mai. cum pridie, ut antea ad te scripsi, Piliam in Cumano collocauissem. ibi mihi cenanti litteræ tuæ sunt redditæ, quas dederas Demetrio liberto prid. Kal. in quibus multa sapienter, sed tamen talia, quemadmodum tute scribebas, ut omne consilium in fortuna positum uideretur. itaque his de rebus ex tempore, & coram. De Buthrotio negotio, utinam quidem Antonium conueniam: multum profecto proficiam. sed non arbitrantur eum a Capua declinaturum. quò quidem, metuo, ne magno reip. malo uenerit. quod idem L. Cæsari uidebatur; quem pridie Neapoli affectum grauiter uideram. quamobrem ista nobis ad Kal. Iun. tractanda, & perficienda sunt. Sed hactenus. Quinctus filius ad patrem acerbissimas litteras misit: quæ sunt ei redditæ, cum uenissemus in Pompeianum: quarum tamen erat caput, Aquilliam nouercam non esse laturum. sed hoc tolerabile fortasse, illud uero? se ab Cæsare habuisse omnia, nihil a patre, reliqua sperare ab Antonio. o perditum hominem. sed μελήσει. Ab Brutum nostrum, & Cassium, & ad Dolabellam epistolas scripsi. earum exempla tibi misi, non ut deliberarem reddendæ ne essent, (plane enim iudico esse reddendas) sed quòd non dubito, quin tu idem existimaturus sis. Ciceroni meo, mi Attice, suppeditabis quantum uidebitur; meq́. tibi hoc onus imponere patiere.

re. quæ adhuc fecisti, mihi sunt gratissima. Librum meum illum ἀνέκδοτον non dum, ut uolui, perpoliui. ista uero, quæ tu contexi uis, aliud quiddam separatum uolumen expectant. ego autem (credas mihi uelim) minore periculo existimo contra illas nefarias partes, uiuo tyranno, dici potuisse, quàm mortuo. ille enim nescio quo pacto ferebat me quidem mirabiliter: nunc, quacunque nos commouimus, ad Cæsaris non modo acta, uerum etiam cogitata reuocamur. De Montano, quoniam Flamma uenit, uidebis. puto rem meliore loco esse debere. Vale. Cicero S. D. Dolabellæ cos. suo.

Etsi contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, satisq. ex ea magnam lætitiam, uoluptatemq. capiebam: tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quòd uulgo hominum opinio socium me adscribat tuis laudibus. neminem conueni, (conuenio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi uiri, qui, ualetudinis caussa, in hæc loca conueniant, præterea ex municipijs frequentes necessarij mei) quin omnes, cum te summis laudibus ad cælum extulerunt, mihi continuo maximas gratias agant. negant enim se dubitare, quin tu, meis præceptis, & consilijs obtemperans, præstantissimum te ciuem, & singularem consulem præbeas. quibus ego quanquam uerissime possim respondere, te, quæ facias, tuo iudicio, & tua sponte facere, nec cuiusquam egere consilio: tamen neque plane assentior, ne imminuam tuam laudem, si omnis a meis

consilijs profecta uideatur; neque ualde nego: sum enim auidior etiam, quàm satis est, gloriæ. & tamen non alienum est dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni, regi regum, fuit honestum, habere aliquem in consilijs capiundis Nestorem. mihi uero gloriosum, te iuuenem consulem florere laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ. Lucius quidem Cæsar, cũ ad eum ægrotum Neapolim uenissem, quanquã erat oppressus totius corporis doloribus, tamen ante, quàm me plane salutauit, o mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantum uales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium ualerem, iã salui esse possemus. Dolabellæ uero tuo et gratulor, et gratias ago: quem quidem, post te consulem, solũ possumus uere consulẽ dicere. deinde multa de facto, ac de re gesta: tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum unquã, nihil reip. salutarius. atque hæc una uox omnium est. A te autem peto, ut me hanc quasi falsam hereditatẽ alienæ gloriæ sinas cernere, meq́. aliqua ex parte in societatem tuarum laudum uenire patiare. quanquam, mi Dolabella, (hæc enim iocatus sum) libentius omnes meas, si modo sunt aliquæ meæ laudes, ad te transfuderim, quàm aliquam partem exhauserim ex tuis. nam cum te semper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuisti; tum his tuis factis sic incensus sum, ut nihil unquam in amore fuerit ardentius. NIHIL est enim, mihi crede, uirtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. semper amaui, ut scis, M.

Brutum,

Brutum, propter eius summum ingenium, suauissimos mores, singularem probitatem, atque constantiam: tamen idibus Mart. tantum accessit ad amorem, ut mirarer locum fuisse augendi in eo, quod mihi iam pridem cumulatum etiam uidebatur. quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? tantum accessit, ut mihi nunc denique amare uidear, antea dilexisse. Quare quid est, quod ego te horter, ut dignitati & gloriæ seruias? proponam tibi claros uiros, quod facere solent, qui hortantur? neminem habeo clariorem, quàm te ipsum. te imitere oportet, tecum ipse certes. nec licet quidem tibi iam, tantis rebus gestis, non tui similem esse. quod cum ita sit; hortatio non est necessaria, gratulatione magis utendum est. contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut summa seueritas animaduersionis non modo non inuidiosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. Hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer felicitati tuæ: sed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenij, atque consilij. legi enim concionem tuam: nihil illa sapientius. ita pedetentim, & gradatim tum accessus a te ad caussam facti, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animaduertendi omnium concessu daret. Liberasti igitur et urbem periculo, & ciuitatem metu: neque solum ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum. quo facto, intelligere debes, in te positam

tam

tam esse remp. tibiq. non modo tuendos, sed etiam ornandos illos uiros, a quibus initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coram plura propediem, ut spero. Tu, quoniam remp. nosq. conseruas, fac, ut diligentissime te ipsum, mi Dolabella, custodias. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 18

SAEPIVS *me iam agitas, quòd rem gestam Dolabellæ nimis in cælum uidear efferre. ego autem, quanquam sane probo factum, tamen, ut tantopere laudarem, adductus sum tuis & unis, & alteris litteris. sed totum se a te abalienauit Dolabella, ea de caussa, qua me quoque sibi inimicissimum reddidit. o hominem pudentem. K al. Ian. debuit: adhuc non soluit, præsertim cum se maximo ære alieno Faberij manu liberarit, & Opem ab eo petierit. licet enim iocari; ne me ualde conturbatum putes. atque ego ad eum* VIII. *id. litteras dederam bene mane. eodem autem die tuas litteras uesperi acceperam in Pompeiano, sane celeriter, tertio abs te die. sed, ut ad te eo ipso die scripseram, satis aculeatas ad Dolabellam litteras dedi: quæ si nihil profecerint, puto fore, ut me præsentem non sustineat. Albiànum te confecisse arbitror. De Petulciano nomine, quòd mihi suppeditatus es, gratissimum est, & simile tuorum omnium. sed ego Erotem ad ista expedienda factum mihi uidebar reliquisse: cuius non sine magna culpa uacillarunt. sed cum ipso*

uidero.

uidero. De Montano, ut sæpe ad te scripsi, erit tibi tota res curæ. Seruius proficiscens quòd desperanter tecum locutus est, minime miror, neque ei quidquam in desperatione concedo. Brutus noster, singularis uir, si in senatum non est K*al. Iun. uenturus; quid facturus sit in foro, nescio. sed hoc ipse melius. Ego ex his, quæ parari uideo, non multum idibus Martijs profectum iudico: itaque de Græcia quotidie magis & magis cogito. nec enim Bruto meo, exilium, ut scribis ipse, meditanti, uideo quid prodesse possim. Leonidæ me litteræ satis delectarunt. De Herode tibi assentior. Saufeium legisse uellem. Ego ex Pompeiano* VI. *idus Mai. cogitabam. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 19

NONIS *Mai. cum essem in Pompeiano, accepi binas a te litteras, alteras sexto die, alteras quarto. ad superiores igitur prius. Quàm mihi iucundum, oportune tibi Barnachum litteras reddidisse. Tu uero cum Cassio, ut cetera. quàm commode autem, quòd id ipsum, quod me mones, quatriduo ante ad eum scripseram, exemplumq. mearum litterarum ad te miseram. sed cum Dolabellæ auaritia (sic enim tu ad me scripseras) magna desperatione affectus essem; ecce tibi & Bruti, & tuæ litteræ. ille exilium meditari. nos autem alium portum propiorem huic ætati uidebamus: in quem mallem equidem peruehi florente Bruto nostro, constitutaq. rep.*

rep. ſed nunc quidem, ut ſcribis, non utrum uis: aſſentiris enim mihi, noſtram ætatem præſertim a caſtris ciuilibus abhorrere. M. Antonius ad me tantum de Clodio reſcripſit, meam lenitatem, & clementiam & ſibi eſſe gratam, & mihi uoluptati magnæ fore. ſed Panſa furere uidetur de Clodio, itemq. de Deiotaro; & loquitur ſeuere, ſi uelis credere. illud tamen non belle, ut mihi quidem uidetur, quòd factum Dolabellæ uehementer improbat. De coronatis, cum ſororis tuæ filius a patre accuſatus eſſet, reſcripſit, ſe coronam habuiſſe honoris Cæſaris cauſſa, poſuiſſe luctus gratia: poſtremo, ſe libenter uituperationem ſubire, quòd amaret etiam mortuum Cæſarem. Ad Dolabellam, quemadmodum tibi dicis placere, ſcripſi diligenter: ego etiam ad Sicam. tibi hoc oneris non impono. nolo te illum iratum habere. Seruij orationem cognoſco: in qua plus timoris uideo, quàm conſilij: ſed quoniam perterriti omnes ſumus, aſſentior Seruio. Publilius tecum tricatus eſt. huc enim Cærellia miſſa ab iſtis eſt legata ad me: cui facile perſuaſi, mihi id, quod rogaret, ne licere quidem, non modo non libere. Antonium ſi uidero, accurate agam de Buthroto. Venio ad recentiores litteras. quanquam de Seruio iam reſcripſi, me facere magnam πρᾶξιν Dolabellæ. mihi mehercule ita uidetur, non potuiſſe maior tali re, taliq. tempore. ſed tamen, quidquid ei tribuo, tribuo ex tuis litteris. tibi uero aſſentior, maiorem πρᾶξιν eius fore, ſi mihi, quod debuit, diſſoluerit.

uerit. Brutus, uelim, sit Asturæ. Quod autem laudas me, quòd nihil ante de profectione constituam, quàm, ista quò euasura sint, uidero: muto sententiam, neque quidquam tamen ante, quàm te uidero. Atticam meam gratias mihi agere de matre gaudeo: cui quidem ego totam uillam, cellamq. tradidi; eamq. cogitabam v. id. uidere. tu Atticæ salutẽ dices: nos Piliam diligenter tuebimur. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 20

E POMPEIANO naui aduectus sum in Luculli nostri hospitium vi. id. hora fere tertia. egressus autem e naui, accepi tuas litteras, quas tuus tabellarius in Cumanum attulisse dicebatur, nonis Mai. datas, a Lucullo postridie eadem fere hora, qua ueni, vii. id. Lanuuio datas. audi igitur ad omnes. Primum, quæ de re mea gesta et in solutione, & in Albiano negotio, grata. de tuo autem, cum in Pompeiano essem, Misenum uenit Antonius: inde ante discessit, quàm illum uenisse audissem: a quo in Samnium. uide, quid speres. Romæ igitur de Buthroto. L. Antonij horribilis concio, Dolabellæ præclara. iam uel sibi habeat nummos, modo numeret idibus. Tertullæ nollem abortum. tam enim Cassii sunt iam, quàm Bruti serendi. De regina uelim, atque etiam de Cæsare illo. Persolui primæ epistolæ: uenio ad secundam. De Quinctis, Buthroto, cum uenero, ut scribis. Quòd Ciceroni suppeditas, gratum. Quòd errare me putas, qui remp.

remp. putem pendere a Bruto: sic se res habet: aut nulla erit, aut ab isto, istis ue seruabitur. Quod me hortaris, ut scriptam concionem mittam: accipe a me, mi Attice, καθολικὸν θεώρημα earum rerum, in quibus satis exercitati sumus. nemo unquam neque poeta, neque orator fuit, qui quenquam meliorem, quàm se, arbitraretur. hoc etiam malis contigit: quid tu Bruto putas, et ingenioso, et erudito? de quo etiam experti sumus nuper in edicto. scripseram rogatu tuo. meum mihi placebat, illi suum. quin etiam, cum, ipsius precibus pæne adductus, scripsissem ad eum de optimo genere dicendi, non modo mihi, sed etiam tibi scripsit, sibi illud, quod mihi placeret, non probari. quare sine quæso sibi quenque scribere: suam cuique sponsam, mihi meá; suum cuique amorem, mihi meum. non scite: hoc enim Atilius, poeta durissimus. atque utinam liceat isti concionari. cui si esse in urbe tuto licebit, uicimus. ducem enim noui belli ciuilis aut nemo sequetur, aut ij sequentur, qui facile uincantur. Venio ad tertiam. Gratas fuisse meas litteras Bruto, & Cassio, gaudeo: itaque ijs rescripsi. Quod Hirtius per me meliorem fieri uolunt: do equidem operam; & ille optime loquitur; sed uiuit, habitatq. cum Balbo; qui item bene loquitur. quid credas, uideris. Dolabellam ualde placere tibi uideo. mihi quidem egregie. Cum Pansa uixi in Pompeiano. is plane mihi probabat se bene sentire, & cupere pacem. Caussam armorum quæri plane uideo.

Edictum

Edictum Bruti, & Cassii probo. Quæris, ut suscipiam cogitationem, quidnam istis agendum putem. consilia temporum sunt; quæ in horas commutari uides. Dolabellæ & prima illa actio, et hæc contra Antonium concio mihi profecisse permultum uidetur. prorsus ibat res. nunc autem uidemur habituri ducem: quod unum municipia, boniq. desiderant. Epicuri mentionem facis, & audes dicere, μὴ πολιτεύεσθαι. nō te Bruti nostri uulticulus ab ista oratione deterret? Quinctus filius, ut scribis, est dextella. per eum igitur, quod uolemus, facile auferemus. expecto, si, ut putas, L. Antonius produxit Octauium, qualis concio fuerit. Hæc scripsi. statim enim Cassii tabellarius. eram continuo Piliam salutaturus: deinde ad epulas Vestorij, nauicula. Atticæ plurimam salutem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

21

CVM *paullo ante dedissem ad te Cassii tabellario litteras, v. id. uenit noster tabellarius, & quidem portenti simile, sine tuis litteris. sed cito conieci, Lanuuij te fuisse. Eros autem festinauit, ut ad me litteræ Dolabellæ perferrentur, non de re mea, (non dum enim meas acceperat) sed rescripsit ad eas, quarum exemplum tibi miseram, sane luculente. Ad me autem, cum Cassii tabellarium dimisissem, statim Balbus. o dij boni, quàm facile perspiceres timere otium. & nosti uirum, quàm*

tectus: ſed tamen Antonij conſilia narrabat; illum ciruire ueteranos, ut acta Cæſaris ſancirent, idq́. ſe facturos eſſe iurarent: ut rata omnes haberent, eaq́. duumuiri omnibus menſibus inſpicerent. queſtus eſt etiam de ſua inuidia, eaq́. omnis eius oratio fuit, ut amare uideretur Antonium. quid quæris? nihil ſinceri. mihi autem non eſt dubium, quin res ſpectet ad caſtra. acta enim illa res eſt animo uirili, conſilio puerili. quis enim hoc non uidit, regni heredem relictum? quid autem abſurdius, hoc metuere, alterum in metu non ponere? quin etiam hoc ipſo tempore multa ὑποσόλοικα, Pontij Neapolitanum a matre tyrannoctoni poſſideri. legendus mihi ſæpius eſt Cato maior, ad te miſſus. amariorem enim me ſenectus facit: ſtomachor omnia. ſed mihi quidem βεβίωται: uiderint iuuenes. tu mea curabis, ut curas. Hæc ſcripſi, ſeu dictaui, appoſita ſecunda menſa, apud Veſtoriū. poſtridie apud Hirtium cogitabam, & quidem πεντέλοιπον. ſic hominem traducere ad optimates paro. λῆρος πολύς. nemo eſt iſtorum, qui otium non timeat. quare talaria uideamus. quiduis enim potius, quàm caſtra. Atticæ ſalutem plurimam uelim dicas. Expecto Octauij concionem, & ſi quid aliud, maxime autem ecquid Dolabella tinniat, an in meo nomine tabulas nouas fecerit. Vale.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO.

22

CERTIOR *a Pilia factus, mitti ad te idibus tabellarios, statim hoc nescio quid exaraui. Primum igitur scire te uolui, me hinc Arpinum* XVI. *Kal. Iun. eò igitur mittes, si quid erit posthac. (quanquam ipse iam iamq. adero) cupio enim ante, quàm Romam uenio, odorari diligentius, quid futurum sit. quanquam uereor, ne nihil coniectura aberrem. minime enim obscurum est, quid isti moliantur. meus uero discipulus, qui hodie apud me cenat, ualde amat illum, quem Brutus noster sauciauit. & , si quæris, (perspexi enim plane) timẽt otium.* ὑπόθεσιν *autem hanc habent, eamq. præseferunt, uirum clarissimum interfectum, totam remp. illius interitu perturbatam: irrita fore, quæ ille egisset, simul ac desistemus timere: clementiam illi malo fuisse: qua si usus non fuisset, nihil ei tale accidere potuisse. Mihi autem uenit in mentem, si Pompeius cum exercitu firmo ueniat, quod est* εὔλογον, *certe fore bellum. hæc me species, cogitatioq. perturbat. neque enim iam, quod tibi tum licuit, nobis nunc licebit. nam aperte lætati sumus. deinde habent in ore, nos ingratos. nullo modo licebit, quod tum & tibi licuit, & multis.* φαινοπροσωπιτέον *ergo, et* ἰτέον *in castra? millies mori melius, huic præsertim ætati. itaque me idus Martiæ non tam consolantur, quàm antea. magnum enim men*

dum continent. etſi illi iuuenes

ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τόν δ' ἀπωθοῦνται ψόγον.

Sed, ſi tu melius quippiam ſperas; quòd & plura audis, & interes conſilijs; ſcribas ad me uelim; ſimulq́. cogites, quid agendum nobis ſit ſuper legatione uotiua. equidem in his locis moneor a multis, ne in ſenatu K*alendis. dicuntur enim occulte milites ad eam diem comparati, et quidem in iſtos; qui mihi uidentur ubiuis tutius, quàm in ſenatu, fore. Vale.*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XV.

CICERO S. D. ATTICO.

O FACTVM *male de Alexione. incredibile eſt, quanta me moleſtia affecerit; nec mehercule ex ea parte maxime, quòd plerique mecum; ad quem igitur medicum te conferes? quid mihi iam medico? aut, ſi opus eſt, tanta inopia eſt? amorem erga me, humanitatem, ſuauitatemq. deſidero. etiam illud: quid eſt, quod non pertimeſcendum ſit; cum hominem temperantem, ſummum medicum, tantus improuiſo morbus oppreſſerit? ſed ad hæc omnia una conſolatio eſt, quòd ea condicione nati ſumus, ut nihil, quod homini accidere poſſit, recuſare debeamus. De Antonio, iam antea tibi ſcripſi, non eſſe eum a me conuentum. uenit enim Miſſenum, cũ ego eſſem in Pompeiano. indeante profectus eſt, quàm ego eum ueniſſe cognoui. ſed caſu, cum legerem tuas litteras, Hirtius erat apud me in Puteolano; ei legi, & egi primum, quod attinet. nihil mihi concedebat. deinde ad ſummum, arbitrum me ſtatuebat non modo huius rei, ſed totius conſulatus ſui. Cum Antonio autem ſic agemus, ut perſpiciat, ſi in eo negotio nobis ſatisfecerit, totum me futu-*

rum suum. Dolabellam spero domi esse. Redeamus ad nostros: de quibus tu bonam spem te significas habere propter edictorum humanitatem. ego autem perspexi, cum a me XVII. Kal. de Puteolano Neapolim Pansæ conueniēdi caussa proficisceretur Hirtius, omnem eius sensum: seduxi enim, & ad pacem sum cohortatus. non poterat scilicet negare, se uelle pacem, sed non minus se nostrorum arma timere, quàm Antonij, & tamen utrosque non sine caussa præsidium habere, se autem utraque arma metuere. quid quæris? οὐδὲν ὑγιές. De Quincto F. tibi assentior: patri quidem gratissimæ, & bellæ tuæ litteræ fuerunt. Cærelliæ uero facile satisfeci. nec ualde laborare mihi uisa est: & si illa, ego certe non laborarem. istam uero, quam tibi molestam scribis esse, auditam a te esse omnino demiror. nam quòd eam collaudaui apud amicos, audientibus tribus filijs eius, & filia: τοῦτο εὔλογον. quid est hoc? quid est autem, cur ego personatus ambulem? parum ne fœda persona est ipsius senectutis? Quod Brutus rogat, ut ante Kalendas: ad me quoque scripsit: & fortasse faciam: sed plane, quid uelit, nescio. quid enim illi afferre consilij possum, cum ipse egeam consilio? & cum ille suæ immortalitati melius, quàm nostro otio, consuluerit? De Regina, rumor extinguetur. De Flamma, obsecro te, si quid potes. Heri dederam ad te litteras exiens e Puteolano, diuerteramq. in Cumanum. ibi pæne ualentem uideram Piliam. quin etiam paullo clam ijs

eam

eam uidi: uenerat enim in funus: cui funeri ego quoque operam dedi. Cn. Lucullus, familiaris noster, matrem efferebat. mansi igitur eo die in Sinuessano: atque inde mane postridie Arpinum proficiscẽs, hanc epistolam exaraui. erat autem nihil noui, quod aut scriberem, aut ex te quærerem: nisi forte hoc ad te putas pertinere. Brutus misit ad me orationẽ suam, habitam in concione Capitolina; petiuitq. a me, ut eam ne ambitiose corrigerem ante, quàm ederet. est autem oratio scripta elegantissime sententijs, uerbis, ut nihil possit ultra. ego tamen, si illá caussam habuissem, scripsissem ardentius. ὑπόθεσις, uides, quæ sit, persona dicentis. itaque eam corrigere non potui. quo enim in genere Brutus noster esse uult, & quod iudicium habet de optimo genere dicendi, ita consecutus est ea oratione, ut elegantius nihil esse possit. sed ego solus alius sum, siue hoc recte, siue non recte. tu tamen uelim orationẽ legas, nisi forte iam legisti, certioremq. me facias, quid iudices ipse. quanquam uereor, ne cognomine tuo lapsus ὑπεραττικὸς sis in iudicando. sed si recordabere Δημοσθένους flumina, tum intelliges posse & ἀττικώτατα, & grauissime dici. sed hæc coram. nunc nec sine epistola, nec cum inani epistola uolui ad te Metrodorum uenire. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 2

XV. Kal. e Sinuessano proficiscens, cum dedissem ad te litteras, diuertissemq. a Cumis in Vestiano,

ſtiano, accepi a tabellario tuas litteras: in quibus nimis multa de Buthroto. non enim tibi ea res maiori curæ aut eſt, aut erit, quàm mihi. ſic enim decet, te mea curare, tua me. quamobrem id quidem ſic ſuſceptum eſt mihi, ut nihil ſim habiturus antiquius. L. Antonium concionatum eſſe, cognoui tuis litteris, & alijs, ſordide: ſed, id quale fuerit, neſcio: nihil enim ſcripſiſti. De Menedemo, probe. Quinctus certe ea dictitat, quæ ſcribis. Conſilium meum a te probari, quòd ea non ſcribam, quæ tu a me poſtularis, facile patior: multoq. magis id probabis, ſi orationem eam, de qua hodie ad te ſcripſi, legeris. Quæ de legionibus ſcribis, ea uera ſunt. ſed non ſatis hoc mihi uideris tibi perſuaſiſſe, quid de Buthrotijs noſtris per ſenatum ſperes confici poſſe. quod puto, (tãtum enim uideo) non uidemur eſſe uicturi. ſed, ſi etiam nos hoc fallat, de Buthroto te non fallet. De Octauij concione idem ſentio, quod tu: ludorumq. eius apparatus, & Matius, ac Poſtumus mihi procuratores non placent. Saſerna collega dignus. ſed iſti omnes, quemadmodum ſentis, non minus otium timent, quàm nos arma. Balbum leuari inuidia per nos uelim: ſed ne ipſe quidem id fieri poſſe confidit: itaque alia cogitat. Quòd prima diſputatio Tuſculana te confirmat, ſane gaudeo. neque enim ullum eſt perfugium aut melius, aut paratius. Flamma quòd bene loquitur, non moleſte fero. Tyndaritanorum cauſſa, de qua laboras, quæ ſit, ignoro. hos tamen πεντέλοιπον mouere iſta uidentur,

tur, in primis erogatio pecuniæ. De Alexione doleo; sed, quoniam inciderat in tam grauem morbum, bene actum cum illo arbitror. quos tamen secundos heredes, scire uellem, & diem testamenti. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

3

XI. Kal. accepi duas epistolas tuas; quibus duabus meis respondisti. una erat XV. Kal. altera XII data. ad superiorem igitur. Prius accurres in Tusculanum, ut scribis: quò me VI. Kal. uenturum arbitrabar. Quod scribis parendum uictoribus: non mihi quidem, cui sunt multa potiora. nam illa, quæ recordaris Lentulo, & Marcello cos. acta in æde Apollinis; nec caussa eadem est, nec simile tempus; præsertim cum Marcellum scribas, aliosq. discedere. erit igitur nobis coram odorandum, & constituendum, tuto ne Romæ esse possimus. noui conuentus habitatores sane mouent. in magnis enim uersamur angustijs. sed sint ista parui: quin & maiora contemnimus. Caluæ testamentum cognoui, hominis turpis, ac sordidi. Tabula Demonici quòd tibi curæ est, gratum. De Mario scripsi iampridē ad Dolabellam accuratissime; modo litteræ redditæ sint. eius caussa & cupio, & debeo. Venio ad propiorem. Cognoui de Alexione, quæ desiderabam. Hirtius est tuus. Antonio, quàm est, uolo peius esse. De Quincto filio, ut scribis, A. M. cato de patre coram agemus. Brutum omni re, qua possum, cupio iuuare. cuius de oratiuncula idem te, quod

me,

me, sentire uideo: sed parum intelligo, quid me ue lis scribere, quasi a Bruto habita oratione, cum ille ediderit. qui tandem conuenit? an, sicut in tyrannũ iure optimo cæsum multa dicentur, multa scribentur a nobis? sed alio modo, & tempore. De sella Cæsaris, bene tribuni. præclaros etiam XIV. ordines. Brutum apud me fuisse gaudeo, modo & libenter fuerit, & sat diu.

CICERO S. D. ATTICO.

4

X. KAL. VIII. fere a Q. Fusio uenit tabellarius, nescio quid ab eo litterularum, ut me sibi restituerem, sane insulse, ut solet: nisi forte, quem non ames, omnia uidentur insulse fieri. scripsi ita, ut te probaturum existimem. mihi duas a te epistolas reddidit, unam XI. alteram X. Kal. ad recentiorem prius. et leuiorem laudo: si uero etiam Calfulenus, ἄνω ποταμῶν. Antonij consilia narras turbulenta: atque utinam potius per populum agat, quàm per senatum: quod quidem ita credo. sed mihi totum eius consilium ad bellum spectare uidetur, siquidem D. Bruto prouincia eripitur. quo modo ego de illius neruis existimo, non uidetur fieri posse sine bello. sed non cupio; quoniam cauetur Buthrotijs. rides? ast condoleo, non mea potius assiduitate, diligentia, gratia perfici. Quod scribis te nescire, quid nostris faciundum sit: iam pridem me illa ἀπορία solicitat: itaque stulta iam iduum Martiarum est consolatio. animis enim usi sumus uirilibus, con

filijs

ſilijs, mihi crede, puerilibus. exciſa enim eſt arbor, non euulſa: itaque, quàm fruticetur, uides. redeamus igitur, quoniam ſæpe uſurpas, ad Tuſculanas diſputationes. Saufeium pete. cælemus: ego nunquam indicabo. Quod te a Bruto ſcribis, ut certior fieret, quo die in Tuſculanum eſſem futurus: ut ad te ante ſcripſi, VI. K al. et quidem ibi te quamprimum peruidere uelim. puto enim nobis Lanuuium eundum, et quidem non ſine multo ſermone. ſed μελήσει. Redeo ad ſuperiorem: ex qua prætereo illa prima de Buthrotijs: quæ mihi ſunt incluſa medullis: ſit modo, ut ſcribis, locus agendi. De oratione Bruti, prorſus contendis committere: tam multis uerbis agis. ego ne ut eam cauſſam, quàm is ſcripſit? ego ſcribam non rogatus ab eo? nulla παρεγχείρησις fieri poteſt contumelioſior. at, inquis, ἡρακλείδιον aliquod. non recuſo id quidem; ſed & componendum argumentum eſt, & ſcribendi expectandum tempus maturius. licet enim de me, ut libet, exiſtimes: uelim quidem quamoptime. ſi hæc ita manant, ut uidentur, (feres, quod dicam) me idus Martiæ non delectant. ille enim nunquam reuertiſſet: nos timor confirmare eius acta non coegiſſet: aut (ut in Saufeianam, reliquasq́. Tuſculanas diſputationes, ad quas tu etiam Veſtorium hortaris) ita gratioſi eramus apud illum, quem dij mortuum perdant, ut noſtræ ætati, quoniam interfecto domino liberi non ſumus, non fuerit dominus ille fugiendus. rubeo, mihi crede: ſed iam ſcripſeram; dele-

delere nolui. De Menedemo, uellem uerum fuisset. De Regina, uelim uerum sit. Cetera coram, et maxime, quid nostris faciendum sit, quid etiam nobis, si Antonius militibus obsessurus est senatum. Hanc epistolam si illius tabellario dedissem, ueritus sum, ne solueret: itaque misi dedita opera: erat enim rescribendum tuis. Quàm uellem, Bruto studium tuum nauare potuisses. ego igitur ad eum litteras. Ad Dolabellam Tironem misi cum mandatis, & litteris. eum ad te uocabis; &, si quid habebis, quod placeat, scribes. Ecce autem de transuerso L. Cæsar, ut ueniam ad se, rogat, in nemus; aut scribam, quò se uenire uelim: Bruto enim placere, se a me conueniri. o rem odiosam, & inexplicabilem. puto me ergo iturum, & inde Romam, nisi quid mutaro. Summatim adhuc ad te: nihil dum enim a Balbo. tuas igitur expecto, nec actorum solum, sed etiam futurorum. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

5

A BRVTO tabellarius rediit: attulit & ab eo, & Cassio. consilium meum magnopere exquirunt, Brutus quidem, utrum de duobus. o rem miseram. plane non habeo, quid scribam: itaque silentio puto me usurum: nisi quid aliud tibi uidetur. sin tibi quid uenit in mentem, scribe quæso. Cassius uero uehementer orat, ac petit, ut Hirtium quamoptimum faciam. sanum putas? ὁ θησαυρὸς ἄνθρακες. epistolam tibi misi. Vt tu de prouincia Bruti, et Cassii per

S. C.

S. C. ita ſcribit & Balbus; & Hirtius quidem, ſe acturum. etenim iam in Tuſculano eſt: mihique, ut abſim, uehementer auctor eſt: ille quidem, periculi cauſſa; quod ſibi etiam fuiſſe dicit: ego autem, etiam ut nullum periculum ſit, tantum abeſt, ut Antonij ſuſpicionem fugere non curem, ne uidear eius ſecundis rebus non delectari, ut mihi cauſſa ſit, cur Romam uenire nolim, ne illum uideam. Varro autem noſter ad me epiſtolam miſit, ſibi a neſcio quo miſſam, (nomen enim delerat) in qua ſcriptum erat, ueteranos eos, qui reijciantur, (nam partem eſſe dimiſſam) improbiſſime loqui; ut magno periculo Romæ ſint futuri, qui ab eorum partibus diſſentire uideantur. Quis porro noſter itus, reditus, uultus, inceſſus inter iſtos? quòd ſi, ut ſcribis, L. Antonius in Decimum, reliqui in noſtros; ego quid faciam? aut quo me pacto geram? mihi uero deliberatum eſt, ut nunc quidem eſt, abeſſe ex ea urbe, in qua non modo florui cum ſumma, uerum etiam ſeruiui cum aliqua dignitate: nec tam ſtatui ex Italia exire, de quo tecum deliberabo, quàm iſtuc non uenire.

CICERO S. D. ATTICO. 6

Cvm ad me Brutus noſter ſcripſiſſet, & Caſſius, ut Hirtium, quem adhuc bonum fuiſſe ſciebant, neque confidebant fore, mea auctoritate meliorem facerem, (Antonio eſt enim fortaſſe iratior, cauſſæ uero amiciſſimus) tamen ad eum ſcripſi, eiq. dignitatem Bruti, & Caßij commendaui.

ille quid mihi rescripsisset, scire te uolui, si forte idem tu, quod ego, existimares, istos etiam nunc uereri, ne forte ipsi nostri plus animi habeant, quàm habent.

Hirtius Ciceroni suo. S.

Rure an redierim, quæris. an ego, cum omnes caleant, ignauiter aliquid faciam? etiam ex urbe sum profectus: utilius enim statui abesse. has tibi litteras exiens in Tusculanum scripsi. noli autem me tam strenuum putare, ut ad nonas recurram. nihil enim iam uideo opus esse nostra cura: quoniam præsidia sunt in tot annos prouisa. Brutus, et Cassius utinam, quàm facile a te de me impetrare possunt, ita per te exorentur, ne quod callidius ineant consilium. cedentes enim hæc ais scripsisse: quò? aut quare? retine, obsecro te, Cicero illos: noli sinere hæc omnia perire, quæ funditus medius fidius rapinis, incendijs, cædibus peruertuntur. tantum, si quid timent, caueant, nihil præterea moliantur. non mediusfidius acerrimis consilijs plus, quàm etiam inertissimis, dum modo diligentibus, consequentur. hæc enim, quæ fluunt, per se diuturna non sunt, in contentione præsentes ad nocendum habent uires. quid speres de illis, ad me scribe. Habes Hirtij epistolam: cui rescripsi, nil illos callidius cogitare; idq́. confirmaui. hoc qualecunque esset, te scire uolui. Vale.

OBSIGNATA *iam epistola, Balbus ad me, Seruiliam redijsse, confirmare non discessuros. nunc expecto a te litteras.*

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 7

GRATVM, quòd mihi epiſtolas: quæ quidem me delectarunt, in primis Sexti noſtri. dices, quia te laudat. puto mehercule id quoque eſſe cauſſæ: ſed tamen etiam ante, quàm ad eum locum ueni, ualde mihi placebat cum ſenſus eius de rep. tum ſcribendi cura, Seruius uero pacificator cum librariolo ſuo uidetur obiiſſe legationem, & omnes captiunculas pertimeſcere. debuerat autem, Non ex iure manu conſertum, ſed quæ ſequuntur. Tu quoque ſcribes.

CICERO S. D. ATTICO. 8

POST tuum diſceſſum binas a Balbo; nihil noui: itemq. ab Hirtio, qui ſe ſcribit uehementer offenſum eſſe ueteranis. expectat animus, quidnam agant de Kal. Martiis. miſi igitur Tironem, et cum Tirone plures, quibus ſingulis, ut quid accidiſſet, dares litteras. atque etiam ſcripſi ad Antonium de legatione: ne, ſi ad Dolabellam ſolum ſcripſiſſem, iracundus homo commoueretur. quòd autem aditus ad eum difficilior eſſe dicitur, ſcripſi ad Eutrapelum, ut is ei meas litteras redderet, legatione mihi opus eſſe. honeſtior eſt uotiua: ſed licet uti utraque. De te quæſo etiam atque etiam uide. uelim poſſis coram: ſi minus, litteris idem conſequemur. Græceius ad me ſcripſit, C. Caſſium ſibi ſcripſiſſe, homines comparari, qui armati in Tuſculanum mit-

teren-

terentur. id quidem mihi non uidebatur: sed cauendum tamen, ut ille, quæ plures uident. debet aliquid crastinus dies ad cogitandum nobis dare. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

9

III. non. uesperi a Balbo redditæ mihi litteræ, fore nonis senatum, ut Brutus in Asia, Cassius in Sicilia frumentum emendum, & ad urbem mittendum curarent. o rem miseram: primum ullam ab istis, dein, si aliquam, hanc legatariam prouinciam: atque haud scio, an melius sit, quàm ad Eurotam sedere. sed hæc casus gubernabit. ait autem, eodem tempore decretum iri, ut & ijs, & reliquis prætorijs prouinciæ decernantur. hoc certe melius, quàm illa Persice porticus. nolo enim Lacedæmonem longinquam Lanuuium existimari. rides, inquies, in talibus rebus? quid faciam? plorando fessus sum. Dij immortales, quàm me conturbatum tenuit epistolæ tuæ prior pagina. quid autem iste in domo tua casus armorum? sed hunc quidem nimbum cito transiisse lætor. tu quid egeris tua cum tristi, tum etiam difficili ad consiliandum legatione, uehementer expecto. est enim inexplicabilis: ita circumsidemur copijs omnibus. me quidem Bruti litteræ, quas ostendis a te lectas, ita perturbarunt, ut, quanquam ante egebam consilio, tamen animi dolore sim tardior. sed plura, cum ista cognoro. hoc autem tempore, quod scriberem, nihil erat, eoq. minus, quòd dubitabam, tu has ipsas litteras esses ne acceptu-

rus.

rus. erat enim incertum, uisurus ne te esset tabellarius. ego tuas litteras uehementer expecto.

CICERO S. D. ATTICO.

10

O BRVTI *amanter scriptas: o iniquum tuum tempus, qui ad eum ire non possis. ego autem quid scribam? ut beneficio istorum utantur? quid turpius? ut moliantur aliquid? nec audent, nec iam possunt. age, quiescant auctoribus nobis? quis incolumitatem præstat? si uero aliquid de Decimo gratius; quæ nostris uita, etiam si nemo molestus sit? ludos uero non facere, quid fœdius? frumentum imponere, quæ est alia Dionis legatio? aut quod munus in rep. sordidius? prorsus quidem consilia tali in re ne ijs quidem tuta sunt, qui dant: sed possim id negligere proficiens: frustra uero quid ingrediar? matris consilio cum utatur, uel etiam precibus, quid me interponam? sed tamen cogitabo, quo genere utar litterarum: nam silere non possum. statim igitur mittam uel Antium, uel Circæos. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO.

11

ANTIVM *ueni ante* VI. KAL. *Bruto iucundus noster aduentus. deinde, multis audientibus, Seruilia, Tertulla, Porcia, quærere, quid placeret. aderat etiam Fauonius. ego, quod eram meditatus in uia, suadere, ut uteretur Asiatica curatione frumenti; nihil esse iam reliqui, quod agere-*

mus, nisi ut saluos esse; in eo etiam ipsi reip. esse præsidium. quam orationem cum ingressus essem, Cassius interuenit. ego eadem illa repetiui. hoc loco, fortibus sane oculis, Cassius, (Martem spirare diceres) se in Siciliam non iturum. ego ne ut beneficium accepisse in contumelia? quid ergo agis? inquam. at ille, in Achaiam se iturum. quid tu, inquam, Brute? Romam, inquit, si tibi uidetur. mihi uero minime: tuto enim non eris. quid, si possem esse? placeret ne? atque ut omnino neque nunc, neque ex prætura in prouinciam ires: sed auctor non sum, ut te urbi committas. dicebam ea, quæ tibi profecto in mentem ueniunt, cur non esset tuto futurus. multo inde sermone querebantur, atque id quidem Cassius maxime, amissas occasiones; Decimumq. grauiter accusabat. ea negabam oportere præterita: assentiebar tamen. cumq. ingressus essem dicere, quid oportuisset, nec uero quidquam noui, sed ea, quæ quotidie omnes; nec tamen illum locum attingere, quenquam præterea oportuisse tangi, sed senatum uocari, populum ardentem studio uehementius incitari, totam suscipere remp. exclamat tua familiaris: Hoc uero neminem unquá audiui. ego repressi. sed & Cassius mihi uidebatur iturus; (etenim Seruilia pollicebatur se curaturam, ut illa frumenti curatio de S. C. tolleretur) et noster cito deiectus est de illo inani sermone. uelle enim se dixerat. constituit igitur, ut ludi, absente, se fierent suo nomine. proficisci autem mihi

hi in Asiam uidebatur ab Antio uelle. ne multa, nihil me in illo itinere, præter conscientiam, delectauit. non enim fuit committendum, ut ille ex Italia prius, quàm a me conuentus esset, discederet. hoc dempto munere amoris, atque officij, sequebatur, ut mecum ipse:

Ἡ δ᾽ ἄρ ὁδός σοι τὶ δυνάται νῦν θεοπρόπε?

prorsus dissolutum offendi nauigium, uel potius dissipatum. nihil consilio, nihil ratione, nihil ordine. itaque etsi ne antea quidẽ dubitaui, tamẽ nunc eo minus, euolare hinc, idq. quamprimum, ubi

» *Nec Pelopidarum facta, neque famam audiam.*

Sed heus tu, ne forte sis nescius, Dolabella me sibi legauit ad IV. *non. Apr. id mihi heri uesperi nuntiatum est. uotiua ne tibi quidem placebat. etenim erat absurdum, quæ, si stetisset resp. uouissem, ea me, euersa illa, uota dissoluere. & habent, opinor, liberæ legationes definitum tempus lege Iulia, nec facile addi potest: idq. adeo genus legationis, ut, cum uelis, introire, exire liceat. quod nunc mihi additum est. bella est autem huius iuris quinquennij licentia. quanquam quid de quinquennio cogitem? contrahi mihi negotium uidetur. sed* βλάσφημα *mittamus. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 12

BENE *mehercule de Buthroto. at ego Tironem ad Dolabellam cum litteris, quia iusseras, miseram. quid nocet? De nostris autem Antiatibus*

ſatis uidebar plane ſcripſiſſe, ut non dubitares, eſſent quin otioſi futuri, uſuriq. beneficio Antonij contumelioſo. Caſſius frumentariam rem aſpernabatur. eam Seruilia ſublaturam ex S. C. ſe eſſe dicebat. noſter uero, καὶ μάλα σεμνῶς, in Aſiam; poſtea quàm mihi eſt aſſenſus, tuto ſe Romæ eſſe non poſſe. ludos enim abſens facere malebat. ſtatim autem ſe iturum, ſimul ac ludorum apparatum ijs, qui curaturi eſſent, tradidiſſet. nauigia colligebat: erat animus in curſu. interea in eiſdem locis erant futuri. Brutus quidem ſe aiebat Aſturæ. L. quidem Antonius liberaliter litteris ſine cura me eſſe iubet. habeo unum beneficium: alterum forte, ſi in Tuſculanum uenerit. o negotia non ferenda, quæ feruntur tamen. τὰν δ᾽ αἰτίαν τῶν βρούτων τίς εἶχεν? Octauiano, ut perſpexi, ſatis ingenij, ſatis animi: uidebaturq. erga noſtros ἥρωας ita fore, ut nos uellemus, animatus. ſed quid ætati credendum ſit, quid nomini, quid hereditati, quid κατηχήσει, magni conſilij eſt: uitricus quidem nihil cenſebat; quem Aſturæ uidimus. ſed tamen alendus eſt, &, ut nihil aliud, ab Antonio ſeiungendus. Marcellus præclare, ſi præcipit noſtro noſtri: cui quidem ille deditus mihi uidebatur: Panſæ autem, & Hirtio non nimis credebat. bona indoles, ἐὰν διαμένῃ.

CICERO S. D. ATTICO. 13

VIII. Kal. duas a te accepi epiſtolas: reſpondebo igitur priori prius. Aſſentior tibi, ut nec duces

ces simus, nec agmen cogamus, faueamus tamen. Orationem tibi misi. eius custodiendæ, & proferendæ arbitrium tuum. sed quando illum diem, cum tu edendam putes? Inducias, quas scribis, non intelligo fieri posse. melior est ἀναντιφωνησία: qua me usurum arbitror. Quod scribis, legiones duas Brundisium uenisse: uos omnia prius: scribes igitur, quidquid audieris. Varronis διάλογον expecto. Iam probo ἡρακλείδιον, præsertim cum tu tantopere delectere. sed, quale uis, uelim scire. Quod ad te antea, atque adeo prius scripsi, (sic enim mauis ad scribendum tibi uere dicere) fecisti me acriorem. ad tuum iudicium, quod mihi erat notum, addidisti Peducei auctoritatem, magnam quidem apud me, & in primis grauem. enitar igitur, ne desideres aut industriam meam, aut diligentiam. Vectenum, ut scribis, & Faberium foueo. Clodium nihil arbitror malitiose. quanquam, si quid egerit de libertate retinenda, qua certe nihil est dulcius, tibi assentior. Ita ne Gallo? o hominem nequam. quid enim dicam aliud? cautum Marcellum, me sic, sed non tamen cautissimum. Longiori epistolæ, superioriq. respondi. nunc breuiori, propioriq. quid respondeam, nisi eam fuisse dulcissimam? Res Hispanienses ualde bonæ. modo Balbilium incolumem uideam, subsidium nostræ senectutis. De Anniano item, quòd me ualde obseruat Visellia. sed hæc quidem humana. De Bruto te nihil scire dicis: sed Selicia,

uenisse M. Scaptium, eumq. non qua pompa, ad se tamen clam uenturum, sciturumq. me omnia. quæ ego statim. interea narrat eadem, Bassi seruum uenisse, qui nuntiaret, legiones Alexandrinas in armis esse, Bassum arcessi, Cassium expectari. quid quæris? uidetur resp. ius suum recuperatura. sed ne quid ante. nosti horum exercitationem in latrocinio, & amentiam. Dolabella, uir optimus, etsi cum scribebam, secunda mensa apposita, uenisse eum ad Baias audiebam, tamen ad me ex Formiano scripsit, quas litteras, cum e balneo exijssem, accepi, sese de attributione omnia summa fecisse. Vectenum accusat. tricatur scilicet, ut homo talis. sed ait totum negotium Sextium nostrum suscepisse, optimum quidem illum uirum, nostriq. amantissimum: quæro autem, quid tandem Sextius in hac re facere possit, quod non quiuis nostrum? sed, si quid præter spem erit, facies ut sciam. sin est, ut arbitror, negotium perditum; scribes tamen, neque ista res commouebit. Nos hic φιλοσοφούμεθα, (quid enim aliud?) & τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος magnifice explicamus, προσφωνοῦμενά. Ciceroni. qua de re enim potius pater filio? deinde alia. quid quæris? extabit opera peregrinationis huius. Varronem hodie, aut cras uenturum putabant. ego autem in Pompeianum properabam; non quo hoc loco quidquam pulchrius; sed interpellatores illic minus molesti. sed perscribe quæso, quæ caussa sit Myrtillo: (pœnas quidem illum pependisse audiui) & satis ne

pa-

patet, unde corruptus. Hæc cum ſcriberem, tantum quod exiſtimabam ad te orationem eſſe perlatam. hui, quàm timeo, quid exiſtimes. etſi quid ad me? quæ non ſit foras proditura, niſi rep. recuperata: de quo quid ſperem, non audeo ſcribere. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 14

VI. KAL. *accepi a Dolabella litteras, quarum exemplum tibi miſi: in quibus erat, omnia ſe feciſſe, quæ tu uelles. ſtatim ei reſcripſi, & multis uerbis gratias egi: ſed tamen, ne miraretur, cur idem iterum facerem, hoc cauſſæ ſumpſi, quòd ex te ipſo coram antea nihil potuiſſem cognoſcere. ſed quid multa? litteras hoc exemplo dedi. Cicero S. D. Dolabellæ cos. ſuo. Antea cum per litteras Attici noſtri de tua ſumma liberalitate, ſummoq. erga ſe beneficio certior factus eſſem; cumq́. tu ipſe etiam ad me ſcripſiſſes, te feciſſe ea, quæ nos uoluiſſemus: egi tibi gratias per litteras ijs uerbis, ut intelligeres, nihil te mihi gratius facere potuiſſe. poſtea uero quàm ipſe Atticus ad me uenit in Tuſculanum huius unius rei cauſſa, tibi ut apud me gratias ageret, cuius eximiam quandam, & admirabilem in cauſſa Buthrotia uoluntatem, & ſingularem erga ſe amorem perſpexiſset: teneri non potui, quin tibi apertius illud idem his litteris declararem. ex omnibus, enim mi Dolabella, ſtudijs in me, & officijs, quæ ſumma ſunt, hoc ſcito mihi & ampliſſimum uideri, & gratiſſimum eſse, quòd perfeceris,*

ut Atticus intelligeret, quantum ego tè, quàm tu me amares. quod reliquum est, Buthrotiam & caussam, & ciuitatem, quanquam a te constituta est, (beneficia autem nostra tueri solemus) tamē uelim, receptam in fidem tuam, a meq. etiam tibi commendatam, auctoritate, & auxilio tuo tectam uelis esse. satis erit in perpetuum Buthrotijs præsidij; magnaq. cura, & solicitudine Atticum, & me liberaris; si hoc honoris mei caussa susceperis, ut eos semper a te defensos uelis. quod ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. His litteris scriptis, me ad συντάξεις dedi: quæ quidem, uereor, ne miniata cærula tua pluribus locis notandæ sint: ita sum μετέωρος, & magnis cogitationibus impeditus.

CICERO S. D. ATTICO. 15

L. ANTONIO male sit, siquidem Buthrotijs molestus est. Ego testimonium composui: quod, cum uoles, obsignabo. Tu nummos Arpinatum, si L. Fadius ædilis petet, uel omnes reddito. ego ad te alia epistola scripsi de HS C X, quæ Statio curarentur. si ergo petet Fadius, ei uolo reddi; præter Fadium, nemini. apud me item puto depositum. id scripsi ad Erotem, ut redderet. Reginam odi. me iure facere scit. sponsor promissorum eius Ammonius: quæ quidem erant φιλόλογα, et dignitatis meæ, ut uel in concione dicere auderem. Saram autem præterquam quòd nefarium hominem cognoui, præ terea

terea in me contumacem. ſemel eum omnino domi meæ uidi. cum φιλοφρόνως ex eo quærerem, quid opus eſſet; Atticum ſe dixit quærere. ſuperbiam autem ipſius reginæ, cum eſſet trans Tiberim in hortis, commemorare ſine magno dolore non poſſum. nihil igitur cum iſtis: nec tam animum me, quàm ſtomachum, non habere arbitrantur. Profectionem meam, ut uideo, Erotis diſpenſatio impedit. nam cum ex reliquis, quæ nonis Apr. fecit, abundare debeã; cogor mutuari; quodq́. ex iſtis fructuoſis rebus receptum eſt, id ego ad illud fanum ſepoſitum putabam. ſed hæc Tironi mandaui, quem ob eam cauſſam Romam miſi. te nolui impeditum impedire. Cicero noſter quo modeſtior eſt, eo me magis commouet. ad me enim de hac re nihil ſcripſit, ad quem nimirum potiſſimum debuit. ſcripſit hoc autem ad Tironem, ſibi poſt Kal. Apr. (ſic enim annuum tempus confici) nihil datum eſſe; tibi pro tua natura ſemper placuiſſe, teq́. exiſtimaſſe id etiam ad dignitatem meam pertinere, eum non modo liberaliter a nobis, ſed etiam ornate, cumulateq́. tractari. quare uelim cures, (nec tibi eſſem moleſtus, ſi per alium hoc agere poſſem) ut permutetur Athenas, quod ſit in annuum ſumptum. & ſcilicet Eros numerabit. eius rei cauſſa Tironem miſi. curabis igitur, & ad me, ſi quid tibi de eo uidebitur, ſcribes.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 16

TANDEM *a Cicerone tabellarius: et mehercu le litteræ* πεπινωμένως *scriptæ : quod ipsum* προκοπὴν *aliquam significaret. itemq. ceteri præclara scribunt. Leonidas tamen retinet suum illud* adhuc. *summis uero laudibus Herodes. quid quæris? uel uerba mihi dari facile patior in hoc, meq. libenter præbeo credulum. Tu uelim, si quid tibi est a tuis scriptum, quod pertineat ad me, certiorem me facias. Narro tibi: hæc loca uenusta sunt, abdita certe, &, si quid scribere uelis, ab arbitris libera: sed nescio quo modo* οἶκος φίλος*: itaque me referunt pedes in Tusculanum: et tamen hæc* ῥωπογραφία *ripulæ uidetur habitura celerem satietatem. equidem etiam pluuias metuo, si prognostica nostra uera sunt: ranæ enim* ῥητορεύουσιν*. Tu, quæso, fac sciam, ubi Brutum nostrum, & quo die uidere possim. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 17

DVAS *accepi postridie idus, alteram eo die datam, alteram idibus. prius igitur superiori. De Bruto, cum scies. De consulum ficto timore cognoueram. Sica enim* φιλοστόργως *ille quidem, sed tumultuosius ad me etiam illam suspicioné pertulit. Quid tu autem,* τὰ μὲν διδόμενα*? nullum enim uerbum a, Siregio. non placet. De Pletorio uicino tuo, permoleste tuli, quenquam prius audisse, quàm me.*

De Syro prudenter. L. Antonium per Marcum fra trem, ut arbitror, facillime deterrebis auctoritate, uel ui. sed nó dum acceperas litteras. nec cuiquam, nisi L. Fadio ædili. aliter enim nec ante, nec iure fieri potest. Quòd scribis tibi deesse HS C, quæ Ciceroni curata sint: uelim ab Erote quæras, ubi merces insularum. Arabioni de Sitio nihil irascor. ego de itinere, nisi explicato Λ, nihil cogito. quod idem tibi uideri puto. Habes ad superiorem: nunc audi ad alteram. Tu uero facis, ut omnia, quòd Seruiliæ non dees, id est Bruto. De regina gaudeo te nó laborare, certe etiam tibi probari. Erotis rationes & ex Tirone cognoui, & uocaui ipsum. Gratissimum, quod polliceris, Ciceroni nihil defuturum: de quo mirabilia Messalla; qui, Lanuuio rediens ab illis, uenit ad me. & mehercule ipsius litteræ sic et φιλοςόργως, et πινῶς scriptæ, ut eas uel in acroasi audeam legere. quo magis illi indulgendum puto. De Buciliano Sextium puto non moleste ferre. Ego, si Tiro ad me, cogito in Tusculanum. Tu uero, quidquid erit, quod me scire par sit, statim. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 18

XVII Kal. etsi satis uidebar scripsisse ad te, quid mihi opus sit, & quid te facere uellem, si tibi commodum esset: tamen, cum profectus essem, & in lacu nauigarem, Tironem statui ad te esse mittendum, ut ijs negotijs, quæ agerentur, interesset. atque etiam scripsi ad Dolabellam, me, si ei uide-

retur, uelle proficisci: petijq. ab eo de mulis uectu ræ itineris. ut in eis, cum intelligo te distentissimú esse quà de Buthrotijs, quà de Bruto, cuius etiam ludorum suorum curam, etiam administrationem suspicor ex magna parte ad te pertinere: ut ergo in eiusmodi re, tribues nobis paullum operæ: nec enim multum opus est. mihi res ad cædem, & eam quidem propinquam, spectare uidetur. uides homines: uides arma. prorsus non mihi uideor esse tutus. sin tu aliter sentis, uelim ad me scribas. domi enim manere si recte possum, multo malo. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 19

QVIDNAM est, quod audendum amplius de Buthrotijs? stetisse enim te frustra scribis. quid autem se refert Brutus? doleo mehercule te tam esse detentum. Quod decem hominibus referendum est acceptum, est illud quidem ἐργῶδες, sed ἀνεκτὸν, mihiq. gratissimum. De armis, nihil uidi apertius. fugiamus igitur, &, ut ais, coram. Theophanes quid uelit, nescio. scripserat enim ad me. cui rescripsi, ut potui. mihi autem scripsit, uenire ad me se uelle, ut & de suis rebus, & quædam, quæ ad me pertinerent. tuas litteras expecto. uide quæso, ne quid temere fiat. Statius scripsit ad me, locutum secum esse Q. Ciceronem ualde asseueranter, se hæc ferre non posse, certum sibi esse ad Brutum, & Cassium transire. hoc enimuero nunc discere aueo. hoc ego, quid sit, interpretari non possum.

ſum . poteſt aliquid iratus Antonio : poteſt gloriam nouam quærere : poteſt totum eſſe χεδίασμα : & nimirum ita eſt . ſed tamen & ego uereor , & pater conturbatus eſt : ſcit enim , quæ ille de hoc . mecum quidem ἄφατα . nolim . plane , quid uelit , neſcio . A Dolabella mandata habebo , quæ mihi uidebuntur , id eſt nihil . Dic mihi , C . Antonius uoluit ne fieri ſeptemuir ? fuit certe dignus . De Menedemo eſt, ut ſcribis . facies omnia mihi nota. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 20

EGI *gratias Vecteno . nihil enim potuit humanius . Dolabellæ mandata ſint quælibet , modo aliquid , uel quod Niciæ nuntiem . quis enim hæc, ut ſcribis anteno ? nunc dubitare quenquam pru- * denter , quin meus diſceſſus deſperationis ſit , non legationis ? Quod ais , extrema quædam iam homines de rep . loqui , & eos quidem uiros bonos : ego , quo die audiui illum tyrannum in concione clariſſimum uirum appellari , ſubdiffidere cœpi : poſtea uero quàm tecum Lanuuij uidi noſtros tantum ſpei habere ad uiuendum , quantum accepiſſent ab Antonio , deſperaui . itaque , mi Attice , fortiter hoc uelim accipias , ut ego ſcribo . genus illud interitus , quo caſurus eſt , fœdum duces , & quaſi denuntia- * tum nobis ab Antonio. ex hac naſſa exire conſtitui, non ad fugam , ſed ad ſpem mortis melioris . hæc omnis culpa Bruti . Pompeium Cartheiæ receptum ſcribis. iam igitur contra hunc exercitum. utra ergo*

ca-

castra? media enim tollit Antonius. illa infirma, hæc nefaria. properemus igitur. sed iuua me consilio, Brundisio ne, an Puteolis. Brutus quidem subito: sed sapienter. πάχωτι: *quando enim illum? sed humana ferenda. tu ipse eum uidere non potes. dij illi mortuo, qui unquam Buthrotum. sed acta missa. uideamus, quæ agenda sint. Rationes Erotis, etsi ipsum non dum uidi, tamen & ex litteris eius, & ex eo, quod Tiro cognouit, propemodum cognitas habeo. uersuram scribis esse faciendam mensium quinque, id est ad* KAL. *Nou.* HS CC: *in eam diem cadere nummos, qui a Quincto debentur. uelim igitur, quoniam Tiro negat tibi placere, me eius rei caussa Romam uenire; si te ea res nihil offendet, uideas, unde nummi sint, mihi feras expensum. hoc uideo in præsentia opus esse. reliqua diligentius ex hoc ipso exquiram, in his, de mercedibus dotalium prædiorum: quæ si fideliter Ciceroni curabuntur, quanquam uolo laxius, tamen ei propemodum nihil deerit. equidem uideo mihi quoque opus esse uiaticum: sed id ex prædijs, ut cadet, ita soluetur. mihi autem opus est uniuerso quidem: etsi mihi uidetur iste, qui umbras timet, ad cædem spectare: tamen, nisi expicata solutione, non sum discessurus. sit ne autem excitata, nec ne, tecum cognoscam. Hanc putaui mea manu scribendam: itaque feci. De Fadio, ut scribis: utique alij nemini. rescribas uelim hodie. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 21

NARRO *tibi: Quinctus pater exultat lætitia: scripsit enim filius, se iccirco profugere ad Brutum uoluisse, quòd, cum sibi negotium daret Antonius, ut eum dictatorem efficeret, præsidium occuparet, id recusasset: recusasse autem se, ne patris animum offenderet: ex eo sibi illum hostem. tum me, inquit, collegi, uerens, ne quid mihi ille iratus tibi noceret: itaque eum placaui. & quidé* CCCC *certa, reliqua in spe. scribit autem Statius, illum cum patre habitare uelle. hoc uero mirum: & id gaudet. quem tu illo certiorem nebulonem?* Ἐποχὴν *uestram de re Canij deliberationis probo. nihil erá suspicatus de tabulis:* ἀκεραίως *restitutam arbitrabar. Quæ differs, ut mecum coram: expectabo. Tabellarios, quoad uoles, tenebis: es enim occupatus. Quòd Xenonem, probe. Quod scribo, cum absoluero. Quincto scripsisti, te ad eum litteras. nemo attulerat. Tiro negat iam tibi placere Brundisium, & quidem dicere aliquid de militibus. at ego iam destinaram, Hydruntem quidem. mouebant me tuæ quinque horæ. hic autem quantus* πλοῦς? *sed uidebimus. Nullas a te* XI. Kal. *quippe: quid enim iam noui? cum primum igitur poteris, uenies. ego propero, ne ante Sextus; quem aduentare aiunt. Vale.*

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 22

GRATVLOR nobis Quinctum filium exiisse: molestus non erit. Pansam bene loqui credo: semper enim coniunctum esse cum Hirtio scio: amicissimum Bruto, & Cassio puto, si expediet: sed quando illos uidebit? inimicum Antonio: quando, aut cur? quousque ludemur? Ego autem scripsi Sextũ aduentare, non quo iam adesset, sed quia certe id ageret, ab armisq. nullus discederet. certe, si pergit, bellum paratum est. hic autem noster Cytherius, nisi uictorem, neminem uicturum. quid ad hæc Pansa? utro erit, si bellum erit; quod uidetur fore? sed & hæc, & alia coram, hodie quidem, ut scribis, aut cras. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 23

MIRIFICE torqueor, sine dolore tamen: sed permulta mihi de nostro itinere in utranque partem occurrunt. quousque? inquies. quoad erit integrũ: erit autem usque dum ad nauem. Pansa si rescripserit, & meam tibi, & illius epistolam mittam. Silium expectabam: cui ὑπόμνημα compositum, si quid noui. Ego litteras misi ad Brutum: cuius de itinere etiam ex te uelim, si quid scies, cognoscere.

CICERO S. D. ATTICO. 24

TABELLARIVS, quem ad Brutum miseram, ex itinere rediit VII. Kal. ei Seruilia dixit, eo

eo die Brutum Puteolis profectum. ſane dolui meas redditas non eſſe. Silius ad me non uenerat. cauſſam compoſui. eum libellum tibi miſi. te quo die expectem, uelim ſcire.

CICERO S. D. ATTICO. 25

De meo itinere uariæ ſententiæ: multi enim ad me. ſed tu incumbe quæſo in eam curam. magna res eſt. an probas, ſi ad Kal. Ian. cogitamus? meus animus eſt æquus, ſic tamen, ut ſi nihil offenſionis ſit. & tu etiam ſcribe, quo die Olympia cum myſteria ſcilicet, ut tu ſcires. caſus conſilium noſtri itineris iudicabit. dubitemus igitur. hiberna enim nauigatio odioſa; eoq́. ex te quæſieram myſteriorum diem. Brutum, ut ſcribis, uiſum iri a me puto. ego hinc uolo prid. Kal. Vale. *

CICERO S. D. ATTICO. 26

De Quincti negotio uideo a te omnia facta. ille tamen dolet, dubitans, utrum morem gerat Leptæ, an idem infirmet Silio Mandibili. L. Piſonem uellem exire legatum. τῷ δὲ δογράφῳ S.C. uelim ſcire, quid ſit. Tabellarius ille, quem tibi dixeram a me ad Brutum eſſe miſſum in Anagninum, ad me uenit ea nocte, quæ proxima ante Kal. fuit, litteraſq́. ad me attulit: in quibus unum alienum ſumma ſua prudentia, ut ſpectem ludos ſuos. reſcripſi ſcilicet, primum me iam profectum, ut non integrum ſit: dein, ἀτοπότατον eſſe, me, qui Romam omnino poſt

OO hæc

hæc arma non accesserim, neque id tam periculi mei caussa fecerim, quàm dignitatis, subito ad ludos uenire. tali enim tempore ludos facere illi honestum est, cui non necesse est spectare: mihi ut non est necesse, sic nec honestum est. equidem illos celebrari, & esse quamgratissimos mirabiliter cupio: idq. ita futurum esse confido: & tecum ago, ut iam ab ipsa commissione ad me, quemadmodum accipiantur; deinde omnino reliquorum dies singulos persequare. sed de ludis hactenus. Reliqua pars epistolæ: illa nanque in utranque. sed tamen non nullos interdum iacit igniculos uiriles. quod quale uideretur, ut posses interpretari, misi ad te exemplum epistolæ. quanquam mihi tabellarius noster dixerat, tibi quoque se attulisse litteras a Bruto, easq. a Tusculano esse delatas. Ego itinera sic composueram, ut nonis Quinct. Puteolis essem. ualde enim festino, ita tamen, ut, quantum homo possit, quamcautissime nauigem. M. Aelium cura libera. ei sine paucos specus in extremo fundo, et eos quidem subterraneos, seruitutis apud Thalnæ quid habituros: id me iam iam nolle, neque mihi quidquam esse tanti, sed, ut mihi dicebas, quamlenissime, potius ut cura liberetur, quàm ut me succensere aliquid suspicetur. Item de illo Tulliano, cupide libero. cum Caselio loquare. parua res est: sed tu bene attendisti. nimis callide agebatur. ego autem, si mihi imposuisset aliquid, quod pæne fecit, nisi tua malitia affuisset; animo iniquo tulissem. itaque, ut erit, rem impe-

impediri malo. Octauam partem Tullij luminarium * in ædium ad strane memineris. cui Cærellia uideris mancipio dare ad eam summam, quæ sub præcone fuit maxima. id opinor esse CCCLXXX. Noui si quid erit, atque etiam si quid prospicies, quod futurum putes, scribas ad me quamsæpissime uelim. Varroni, quemadmodum tibi mandaui, memineris excusare tarditatem litterarum mearum. Mundus istum. M. Ennius quid egerit de testamento, (curiosus enim) facias me uelim certiorem. Ex Arpinati, VI. non. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 27

GAVDEO id te mihi suadere, quod ego mea sponte pridie feceram. nam cum ad te VI. non. darem, eidem tabellario dedi etiam ad Sextium, scriptas πάνυ φιλοστόργως. Ille autem, quòd Puteolos prosequitur, humane: quòd queritur, iniuste. non enim ego tam illum expectare, cum de Cossano rediret, debui, quàm ille aut non ire ante, quàm me uidisset, aut citius reuerti. sciebat etiam me celeriter uelle proficisci, seseq. ad me in Tusculanum scripserat esse uenturum. Te, ut a me discesseris, lacrymasse, moleste ferebam. quod si me præsente fecisses, consilium totius itineris fortasse mutassem. sed illud præclare, quòd te consolata est spes breui temporе congrediendi: quæ quidem expectatio me maxime sustentat. meæ tibi litteræ non deerunt. De Bruto, scribam ad te omnia. Librum tibi celeri-

ter mittam de gloria. excudam aliquid ἡρακλείδιον, quod lateat in thesauris tuis. De Planco, memini. Attica iure queritur. Quòd me de Bacchi, de statuarum coronis certiorem fecisti, ualde gratum: nec quidquam posthac non modo tantum, sed ne tantulum quidem præterieris. Et de Herode, & Metio meminero, & de omnibus, quæ te uelle suspicor. Modo turpem sororis tuæ filium, cum hæc scriberem. aduentabat autem βουλύσει cenantibus nobis. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 28

EGO, ut ad te pridie scripseram, nonis constitueram uenire in Tusculanum. ibi igitur quotidie tuas litteras expectabo, & maxime de ludis; de quibus etiam ad Brutum tibi scribendum est. cuius epistolæ, quam interpretari ipse uix poteram, exemplum pridie tibi miseram. Atticæ meæ uelim me ita excuses, ut omnem culpam in te transferas, & ei tamen confirmes, me minime totum amorem eo mecum abstulisse.

CICERO S. D. ATTICO. 29

BRVTI ad te epistolam misi. dij boni, quanta ἀμηχανία. cognosces, cum legeris. De celebratione ludorum, tibi assentior. Ad M. Aelium nullus tu quidem domum, sed sicubi inciderit. De Tulliano semisse, M. Axianum adhibebis, ut scribis. Quod cum Cosiano egisti, optime. Quod non solum mea,

uerum etiam tua expedis, gratum. Legationem probari meam, gaudeo. Quod promittis, dij faxint: quid enim mihi, meis, iucundius? ſed iſtam, quam tu excipis, metuo: Brutum cum conuenero, perſcribam omnia. De Planco, & Decimo, ſane uelim Sextum ſcutum abijcere. De Mundo, ſi quid ſcies. Reſcripſi ad omnia. nunc noſtra accipe. Quinctus filius uſque Puteolos: mirus ciuis, ut tu Fauonium, Aſinium dicas: & quidem duas ob cauſſas, & ut mecum, & ϖείσασθαι uult cum Bruto, & Caſſio. Sed tu quid ais? ſcio enim te familiarem eſſe Othonum. ait hic ſibi Iuliam ferre: conſtitutum enim eſſe diſſidium. quæſiuit ex me pater, qualis eſſet fama. dixi, nihil ſane me audiſſe, (neſciebam enim cur quæreret) niſi de ore, & patre. ſed cur tu, inquam? at ille, filium uelle. tum ego, etſi ἐβδελυττόμην, tamen negaui. putaui illa eſſe uera. σκοπὸς hoc eſt enim huic noſtro, nihil præbere. illa autem οὐ παρὰ τούτῳ. ego tamen ſuſpicor hunc, ut ſolet, alucinari. ſed uelim quæras, (facile autem potes) & me certiorem. Obſecro te, quid eſt hoc? ſignata iam epiſtola, Formiani, qui apud me cenabant, Plancum ſe aiebant, hunc Buthrotium, pridie, quàm hoc ſcribebam, id eſt III. nonarum, uidiſſe demiſſum, ſine phaleris; ſeruulos autem dicere, eum, & agripetas eiectos a Buthrotijs. macte. ſed amabo te, perſcribe mihi totum negotium. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XVI.

CICERO S. D. ATTICO.

NONIS Quinct. ueni in Puteolanum, iens ad Brutum. in Neside hæc scripsi. sed eo die, quo ueneram, cenanti Eros tuas litteras. Ita ne? nonis Iulijs? mehercule istis. sed stomachari totum diem licet. quidquam ne turpius, quàm Bruto, Iulijs? redeo ad meum, igitur ἔλθωμεν. nihil uidi. Sed quid est quæso, quod agripetas Buthroti concisos audio? quid autem Plancus tam cursim (ita enim audiebam) diem, & noctem? sane cupio scire, quid sit. Meam profectionem laudari gaudeo. Dymæos agro pulsos, mare infestum habere, nil mirum. uidendum est, ut mansio laudetur. ἐν ὁμοπλοίᾳ Bruti uidetur aliquid præsidij esse: sed, opinor, minuta nauigia. sed iam sciam, & ad te cras. De Ventidio, πανικὸν puto. De Sexto, pro certo habebatur, ad arma. quod si uerum est; sine bello ciuili uideo seruiendum. quid ergo? Kal. Ian. in Pansa spes. λῆρος πολύς, in uino & in somno istorum. DE CCX, optime. Ciceronis rationes explicentur. Obius enim re- * cessis multa, quæ uellem: in his ne hoc quidem malum, in mandatis sat abunde: HS LXXII satis esse,

se, affatim prorsus, sed Xenonem perexigue, & γλίσχρως præbere, id est minutatim. quo plus permutasti, quàm ad fructum insularum, id ille annus habeat, in quem itineris sumptus accessit. hinc ex Kal. Apr. ad HS LXXX accommodetur. nunc enim insulæ tantum. uidendum enim est, quid, cum Romæ erit. non enim puto socrum illam ferendam. Pindaro decumano negaram. Nunc, cuius rei caussa tabellarium miserim, accipe. Quinctus filius mihi pollicetur se Catonem. egit autem & pater, & filius, ut tibi sponderem, sed ita, ut tum crederes, cum ipse cognosses. huic ego litteras ipsius arbitratu dabo: eæ te ne mouerint. has scripsi in eam partem, ne me motum putares. dij faxint, ut faciat ea, quæ promittit. commune enim gaudium: sed ego: nihil dico amplius. is hinc VII. idus. ait enim attributionem in idus, se autem urgeri acriter. tu ex meis litteris, quo modo respondeas, meditabere. Plura, cum & Brutum uidero, & Erotem remittam. Atticæ meæ excusationem accipio, eamq. amo plurimum: cui, & Piliæ salutem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 2

VI. idus duas epistolas accepi, unam a meo tabellario, alteram Bruti. De Buthrotijs longe alia fama in his locis fuerat: sed cum alijs multis hoc ferendum. Erotem remisi citius, quàm constitueram, ut esset cum Hortensio, & quia equitibus quidem ait se idibus constituisse. Hortensius uero impuden-

 ter.

ter. nihil enim debetur ei, nisi ex tertia pensione, quæ est Kal. Sex. ex qua pensione ipsa maior pars est ei soluta aliquanto ante diem. sed hæc Eros uidebit idibus. De Publilio autem, quòd perscribi oportet, moram non puto esse faciendam. sed cum uideas, quantum de iure nostro decesserimus, qui de residuis CCCC HS, CC præsentia soluerimus, reliqua perscribamus; loqui cum eo, si tibi uidebitur, poteris, eum commodum nostrum expectare debere, cum tanta sit a nobis iactura facta iuris. Sed amabo te, mi Attice, (uides ne quàm blande?) omnia nostra, quoad eris Romæ, ita gerito, regito, gubernato, ut nihil a me expectes. quanquam enim reliqua satis apta sint ad soluendum; tamen fit sæpe, ut ij, qui debent, non respondeant ad tempus. si quid eiusmodi acciderit, ne quid tibi sit fama mea potius. non modo uersura, uerum etiam uenditione, si ita res coget, nos uindicabis. Bruto tuæ litteræ gratæ erant. fui enim apud illum multas horas in Neside, cum paullo ante tuas litteras accepissem. delectari mihi Tereo uidebatur, & habere maiorem Attio, quàm Antonio, gratiam. mihi autem quo lætiora sunt, eo plus stomachi, & molestiæ est, populum R. manus suas non in defendenda rep. sed in plaudendo consumere. mihi quidem uidentur istorum animi incendi etiam ad repræsentandam improbitatem suam. sed tamen, dum modo doleant aliquid, doleant quidlibet. Consilium meum quòd ais quotidie magis laudari;

non moleſte fero; expectabamque, ſi quid de eo ad me ſcriberes. ego enim in uarios ſermones incidebam: quin etiam iccirco trahebam, ut quamdiutiſſime integrum eſſet. ſed quoniam Euro uilla extrudimur, Brundiſium cogito. facilior enim, & explo ratior deuitatio legionum fore uidetur, quàm piratarum, qui apparere dicuntur. Sextius VI. id. expectabatur, ſed non uenerat, quod ſciam. Caſſius cum claſſicula ſua uenerat. ego, cum eum uidiſſem V. Kalendas, in Pompeianum cogitabam, inde Aculanum. noſti reliqua. De Tutia ita putaram. De C. Metio non credo, nec tamen curo plus, quàm tu. Planco, & Oppio ſcripſi equidem, quoniam rogaras: ſed, ſi tibi uidebitur, ne neceſſe habueris reddere. cum enim tua cauſſa fecerint omnia; uereor, ne meas litteras ſuperuacaneas arbitrentur. Oppio quidem utique: quem tibi amiciſſimum cognoui. uerum, ut uoles tu. Quoniam ſcribis hiematurum te in Epiro, feceris mihi gratum, ſi ante eò ueneris, quàm mihi in Italiam te auctore ueniendum eſt. litteras ad me quamſæpiſſime, ſed de rebus minus neceſſarijs aliquem nactus: ſin autem erit quid maius, domo mittito. Ηρακλείδιον, ſi Brundiſium ſalui, adoriemur. de gloria miſi tibi. cuſtodes igitur, ut ſoles: ſed notentur eclogarij. quos Saluius, bonos auditores nactus, in conuiuio duntaxat legat. mihi ualde placent: mallem tibi. Etiam atque etiam uale.

CICERO S. D. ATTICO.

Tv vero ſapienter. nunc demum enim reſcribo iÿs litteris, quas mihi miſiſti, conuento Antonio Tiburi. ſapienter igitur, quòd manus dediſti, quodq́. etiam ultro gratias egiſti. certe enim, ut ſcribis, deſeremur ocyus a rep. quàm a re familiari. quod uero ſcribis te magis delectari, O TITE, SI QVID EGO: addis mihi ſcribendi alacritatem. Quod Erotem non ſine munuſculo expectare dicis; gaudeo non feſelliſſe eam rem opinionem tuam. ſed tamen idem σούνταγμα miſi ad te retractatius, & quidem ἀρχέτυπον ipſum, crebris locis inculcatum, & refectum. hunc tu translatum in macrocolum lege arcano conuiuis tuis, ſed, ſi me amas, hilaris, et bene acceptis; ne in me ſtomachum erumpant, cum ſint tibi irati. De Cicerone, uelim ita ſit, ut audiuimus. De Xenone, coram cognoſcam: quanquam nihil ab eo arbitror neque indiligenter, neque illiberaliter. De Herode, faciam, ut mandas, & ea, quæ ſcribis, ex Saufeio, & e Xenone cognoſcam. De Quincto filio, gaudeo tibi meas litteras prius a tabellario meo, quàm ab ipſo, redditas. quanquam te nihil feſelliſſet. ueruntamen. ſed expecto, quid ille tecum, quid tu uiciſſim: nec dubito, quin ſuo more uterque. ſed eas litteras Curium mihi ſpero redditurum: qui quidem etſi per ſe eſt amabilis, a meq́. diligitur; tamen accedet magnus cumulus commendationis tuæ. Litteris tuis

ſatis

ſatis reſponſum eſt. nunc audi, quod, etſi intelligo ſcribi neceſſe non eſſe, ſcribo tamen. Multa me mouent in diſceſſu, in primis mehercule, quòd diſiungor a te. mouet etiam nauigationis labor, alienus non ab ætate ſolum noſtra, uerum etiam a dignitate; tempusq́. diſceſſus ſubabſurdum. relinquimus enim pacem, ut ad bellum reuertamur; quodq́. temporis in prædiolis noſtris, & belle ædificatis, & ſatis amœnis, conſumi potuit, in peregrinatione conſumimus. Conſolantur hæc. aut proderimus aliquid Ciceroni: aut, quantum profici poſſit, iudicabimus. deinde tu iam, ut ſpero, & ut promittis, aderis. quod quidem ſi acciderit, omnia nobis erunt meliora. Maxime autem me angit ratio reliquorum meorum. quæ quanquam explicata ſunt; tamen, quòd & Dolabellæ nomen in ijs eſt, et attributio eſt mihi nominum ignota, conturbor, nec ulla res magis angit ex omnibus. itaque non mihi uideor erraſſe, quòd ad Balbum ſcripſi apertius, ut, ſi quid tale accidiſſet, ut non concurrerent nomina, ſubueniret; meq́. tibi etiam mandaſſe, ut, ſi quid eiuſmodi accidiſſet, cum eo communicares. quod facies, ſi tibi uidebitur, eoq́. magis, ſi proficiſceris in Epirum. Hæc ego conſcendens e Pompeiano tribus actuariolis decemſcalmis. Brutus erat in Neſide etiam nunc, Neapoli Caſſius. Ecquid amas Deiotarum, et non amas Eram? qui, ut Bleſamius uenit ad me, cum ei præſcriptum eſſet, ne quid ſine Sextij noſtri ſententia ageret, ne-

que

que ad illum, neque ad quenquam nostrum retulit. Atticam nostram cupio suauiari: ita mihi dulcis salus uisa est, per te missa ab illa. referes igitur ei plurimam, itemq. Piliæ dicas uelim.. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 4

ITA ut heri tibi narraui, uel fortasse hodie, (Quinctus enim altero die se aiebat) in Nesida VIII. idus. ibi Brutus. quàm ille doluit de nonis Iulijs. mirifice est conturbatus. itaque sese scripturum aiebat, ut uenationem etiam, quæ postridie ludos Apollinares futura est, proscriberent, III. idus Quinct. Libo interuenit. is Philonem, Pompeij libertum, & Hilarum suum uenisse a Sexto cum litteris ad consules, siue quo alio nomine sunt. earum exemplum nobis legit, si quid uideretur. pauca παρὰ λέξιν: ceteroqui & satis grauiter, & non contumaciter. tantum addi placuit, quod erat, COS. solum, ut esset, PRAET. TRIB. PL. SENATVI; ne illi non proferrent eas, quæ ad ipsos missæ essent. Sextum autem nuntiauit cum una solum legione fuisse Carthagine, eiq. eo ipso die, quo oppidum Boream cepisset, nuntiatum esse de Cæsare: capto oppido, miram lætitiam, commutationemq. animorum, concursumq. undique; sed illum ad sex legiones, quas in ulteriore reliquisset, reuertisse. ad ipsum autem Libonem scripsit, nihil esse, nisi ad larem suum liceret. summa postulatorum, ut omnes exercitus dimittantur, qui ubique sint. Hæc fere de Sexto. De Butrotijs undique quæ-

rens

rens nihil reperiebam. alij, concisos agripetas: alij, Plancum, acceptis nummis, relictis illis, aufugisse. itaque non uideo sciturum me, quid eius sit, ni statim aliquid litterarum. Iter illud Brundisium, de quo dubitabam, sublatum uidetur. legiones enim aduentare dicuntur: hæc autem nauigatio habet quasdam suspiciones periculi: itaque constituebam uti ὁμοπλοΐᾳ. paratiorem offendi Brutum, quàm audiebam. nam & ipse Domitius bona plane habet dicrota, suntq. nauigia præterea luculenta Sextij, Buciliani, ceterorum. nam Cassij classem, quæ plane bella est, non numero, ultra Fretum. illud est mihi submolestum, quòd parum Brutus properare uidetur. primum confectorum ludorum nuntios expectat: deinde, quantum intelligo, tarde est nauigaturus, consistens in locis pluribus. tamen arbitror esse commodius tarde nauigare, quàm omnino non nauigare. etsi, cum processerimus, exploratiora uidebuntur, et tectis utemur. Tuas iam litteras Brutus expectabat: cui quidem ego non nouum attuleram de Tereo Attij. ille Brutum putabat. sed tamen rumoris nescio quid afflauerat, commissione Græcorum, frequentiam non fuisse: quæ quidem me minime fefellit: scis enim, quid ego de Græcis ludis existimem. nunc audi quod pluris est, quàm omnia. Quinctus fuit mecum dies complures, &, si ego cuperem, ille uel plures fuisset: sed, quantum fuit, incredibile est, quàm me in omni genere delectarit, in eoq. maxime, in quo mi

nime

nime satisfaciebat. sic enim commutatus est totus et scriptis meis quibusdam, quæ in manibus habebam, et assiduitate orationis, et præceptis, ut tali animo in remp. quali nos uolumus, futurus sit. hoc cum mihi non modo confirmasset, sed etiam persuasisset; egit mecum accurate multis uerbis, tibi ut sponderem, se dignum & te, & nobis futurum; neque se postulare, ut statim crederes, sed, cum ipse perspexisset, tum ut se amares. quòd nisi fidem mihi fecisset, iudicassemq. hoc, quod dico, firmum fore; non fecissem id, quod dicturus sum. duxi enim mecum adolescentem ad Brutum. sic ei probatum est, quod ad te scribo, ut ipse crediderit, me sponsorem accipere noluerit, eumq. laudans amicissime mentionem tui fecerit, complexus, osculatusq. dimiserit. quamobrem etsi magis est, quod gratuler tibi, quàm quod te rogem; tamen etiam rogo, ut, si quæ minus antea propter infirmitatem ætatis constanter ab eo fieri uidebantur, ea indices illum abiecisse; mihiq. credas, multum allaturam, uel plurimum potius, ad illius iudicium confirmandum, auctoritatem tuam. Bruto cum sæpe iniecissem de ὁμοπλοΐᾳ*, non perinde, atque ego putaram, arripere uisus est. existimabam* μετεωρότερον *esse: & hercule erat, & maxime de ludis. at mihi, cum ad uillam redissem, Cn. Lucceius, qui multum utitur Bruto, narrauit, illum ualde morari, non tergiuersantem, sed expectantem, si qui forte casus. itaque dubito, an Venusiam*

siam

ſiam tendam, & ibi expectem de legionibus: ſi aberunt, ut quidam arbitrantur, Hydruntem: ſi neutrum erit ἀσφαλὲς, *eodem reuertar. iocari me putas? moriar, ſi quiſquam me tenet præter te: etenim circunſpice: ſed ante erubeſco. O dies in auſpicijs Lepidi deſcriptos, & aptos ad conſilium reditus noſtri. magna* ῥοπὴ *ad proficiſcendum tuis litteris. atque utinam te illic. ſed ut conducere putabis. Nepotis epiſtolam expecto. cupidus ille meorum? qui ea, quibus maxime* γαυριῶ, *legenda non putet. & ais* μετ' ἀμύμονα. *tu uero* ἀμύμων: *ille quidem* ἄμβροτος. *Mearum epiſtolarum nulla eſt* συναγωγὴ. *ſed habet Tiro inſtar ſeptuaginta. & quidem ſunt a te quædam ſumendæ. eas ego, oportet, perſpiciam, corrigam. tum denique edentur.*

CICERO S. D. ATTICO.

5

EGO *adhuc (perueni enim Vibonem ad Sicã) magis commode, quàm ſtrenue nauigaui: remis enim magnam partem: prodromi nulli. illud ſatis oportune. duo ſinus fuerunt, quos tranſmitti oportet, Pæſtanus, & Vibonenſis: utrunque pedibus equis tranſmiſimus. ueni igitur ad Sicam, octauo die e Pompeiano; cum unum diem Veliæ conſtitiſſem: ubi quidem fui ſane libenter apud Thalnam noſtrum: nec potui accipi, illo abſente præſertim, liberalius.* IX. K*al. igitur ad Sicam. ibi tanquam domi meæ ſcilicet: itaque obduxi poſterum diem. ſed putabam, cum Rhegium ueniſſem, fore, ut illic,*

lic, δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντες, cogitaremus, corbitane Patras, an actuariolis ad Leucopetram Tarentinorum, ast inde Corcyram: &, si oneraria, statim ne Freto, an Syracusis. hac super re scribam ad te Rhegio. Mehercule, mi Attice, sæpe mecum, ἦ δεῦρ᾽ ὁδὸς σοι τὶ δυνάται; cur ego tecum non sum? cur, ocellos Italiæ, uillulas meas non uideo? sed id satis, superque, tecum me non esse, fugientem periculum. nec id nunc quidem, nisi fallor, ullum est. ad ipsum enim reuocat me auctoritas tua. scribis enim, in cælum ferri profectionem meam, sed ita, si ante Kal. Ian. redeam: quod quidem certe enitar: malo enim uel cum timore domi esse, quàm sine timore Athenis tuis. sed tamen prospice, quò ista uergant, mihiq. aut scribe, aut, quod multo malim, affer ipse. hæc hactenus. Illud uelim in bonam partem accipias, me agere tecum, quod tibi maiori curæ sciam esse, quàm ipsi mihi. nomina mea, per deos, expedi, exsolue: bella reliqui. sed opus est diligentia, coheredibus pro Cluuiano Kal. Sext. persolutum ut sit. cum Publilio quo modo agendum sit, uidebis. non debet urgere, quoniam iure non utimur: sed tamen ei quoque satisfieri plane uolo. Terentiæ uero quid ego dicam? etiam ante diem, si potes. quin, si, ut spero, celeriter in Epirum; hoc, quod satisdato debeo, peto a te, ut ante prouideas, planeq. expedias, et solutum relinquas. sed de his satis; metuoq́ue, ne tu nimium putes. nunc negligentiam meam cognosce. De gloria librum

brum ad te misi: & in eo procemium id est, quod in Academico tertio. id euenit ob eam rem, quòd habeo uolumen procemiorum. ex eo eligere soleo, cum aliquid σύγγραμμα institui. itaque iam in Tusculano, qui non meminissem me abusum isto procemio, conieci id in eum librum, quem tibi misi. cum autem in naui legerem Academicos, agnoui erratum meum: itaque statim nouum procemium exaraui, & tibi misi. tu illud desecabis, & hoc agglutinabis. Piliæ salutem dices, & Atticæ, delicijs, atque amoribus meis. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 6

VIII. id. Sext. cum a Leucopetra profectus, (inde enim transmittebã) stadia circiter CCC processissem, reiectus sum Austro uehementi ad eandem Leucopetram. ibi cum uentum expectarem, (erat enim uilla Valerij nostri, ut familiariter essem, & libenter) Rhegini quidam, illustres homines, eò uenerunt, Roma sane recentes, in ijs Bruti nostri hospes, qui Brutum Neapoli reliquisset. hæc afferebant, edictum Bruti, & Caßij, & fore frequentem senatum Kalendis: a Bruto, & Cassio litteras missas ad consulares, & prætorios; ut adessent, rogare. summam spem nuntiabant, fore, ut Antonius cederet, res conueniret, nostri Romam redirent. Addebant etiam, me desiderari, subaccusari. quæ cum audissem, sine ulla dubitatione abieci consilium profectionis; quo mehercule ne an-

tea quidem delectabar. lectis uero tuis litteris, admiratus equidem ſum, te tam uehementer ſententiam commutaſſe; ſed, non ſine cauſſa, arbitrabar. etſi, quamuis non fueris ſuaſor, & impulſor profectionis meæ, approbator certe fuiſti, dummodo Kal. *Ian. Romæ eſſem. ita fiebat, ut, dum minus periculi uideretur, abeſſem, in flammam ipſam uenirem. ſed hæc, etiam ſi non prudenter, tamen* ἀνεμέσητα *ſunt; primum, quòd de mea ſententia acta ſunt; deinde, etiam ſi te auctore, quid debet, qui conſilium dat, præſtare præter fidem? Illud admirari ſatis non potui, quod ſcripſiſti his uerbis:* Bene igitur tu, qui ἀθανασίαν, bene relinquis patriam? *An ego relinquebam? aut tibi tú relinquere uidebar, tu id non modo non prohibebas, uerum etiam approbabas? grauiora, quæ reſtant.* Velim χόλιον aliquod elimes ad me, oportuiſſe te iſtuc facere. *Ita ne, mi Attice, defenſione eget meum factum, præſertim apud te, qui id mirabiliter approbaſti? ego uero iſtum* ἀπολογισμὸν συντάξομαι, *ſed ad eorum aliquem, quibus inuitis, et diſſuadentibus profectus ſum. etſi quid iam opus eſt* χολίῳ? *ſi perſeueraſſem, opus fuiſſet. at hoc ipſum non conſtanter. nemo doctus unquam (multa autem de hoc genere ſcripta ſunt) mutationem conſilij, inconſtantiam dixit eſſe. deinceps igitur hæc.* NAM *ſi a Phædro noſtro, expedita excuſatio eſſet. nunc quid reſpondemus? Ergo id erat meum factú, quod Catoni probare non poſſim, flagitij ſcilicet*

plenum,

plenum, & dedecoris. utinam a primo ita tibi eſ-
ſet uiſum. tu mihi, ſicut eſſe ſoles, fuiſſes Cato. Ex-
tremum illud uel moleſtiſſimũ. Nam Brutus no
ſter ſilet: hoc eſt, non audet hominem id ætatis
monere. aliud nihil habeo, quod ex ijs a te uerbis
ſignificari putem. & hercule ita eſt. Nam XVI.
Kal. Sept. cum ueniſſem Veliam, Brutus audiuit.
erat enim cum ſuis nauibus apud Heletem fluuium
citra Veliam millia paſſuum III. pedibus ad me
ſtatim. dij immortales, quàm ualde ille reditu, uel
potius reuerſione mea lætatus? effudit illa omnia,
quæ tacuerat: ut recordarer illud tuum, Nam Bru
tus noſter ſilet. maxime autem dolebat, me Kal.
Sext. in ſenatu non fuiſſe. Piſonem ferebat in cæ-
lum: ſe autem lætari, quòd effugiſſem duas maxi-
mas uituperationes, unam, quam itinere faciendo
me intelligebam ſuſcipere, deſperationis, ac reli-
ctionis reip. (flentes mecum uulgo querebantur,
quibus de meo celeri reditu non probabam) alte-
ram, de qua Brutus, & qui una erant, (multi au-
tem erant) lætabantur, quòd eam uituperationem
effugiſſem, me exiſtimari ad Olympia. hoc uero
nihil turpius quouis reip. tempore: ſed hoc ἀναπο-
λόγητον. ego uero Auſtro gratias miras, qui me a
tanta infamia auerterit. Reuerſionis has ſpecioſas
cauſſas habes, iuſtas illas quidem, & magnas, ſed
nulla iuſtior, quàm quod tu idem alijs litteris:
Prouide, ſi cui quod debetur, ut ſit un-
de par pari reſpondeatur. mirifica enim

δυσχρηστία est propter metum armorum. *in Freto medio hanc epistolã legi, ut, quid possem prouidere, in mentem non ueniret mihi, nisi quòd præsens me ipse defenderem. Sed hæc hactenus. reliqua coram. Antonij edictum legi a Bruto, & horum contra, scriptum præclare. sed quid ista edicta ualeant, aut quò spectent, plane non uideo. nec ego nunc, ut Brutus censebat, istuc ad remp. capessendam uenio. quid enim fieri potest? num quis Pisoni est assensus? num redijt ipse postridie? sed abesse hanc ætatem longe a sepulcro negant oportere. Sed obsecro te, quid est quod audiui de Bruto? Piliam πειράζεσθαι παραλύσει, te scripsisse aiebat. ualde sum commotus. etsi idem, te scribere, sperare melius. ita plane uelim. ei dicas plurimam salutem, & suauissimæ Atticæ. Hæc scripsi nauigans, cum Pompeianum accederem, XIV. Kal.*

CICERO S. D. ATTICO. 7

Cum *sciam, quo die uenturus sim, faciam, ut scias. impedimenta expectanda sunt, quæ Anagnia ueniunt: & familia ægra est. Kal. uesperi litteræ mihi ab Octauiano redditæ sunt. magna molitur. ueteranos, quiqui Casilini, & Calatiæ sunt, perduxit ad suam sententiam: nec mirum: quingenos denarios dat: cogitat reliquas colonias obire. plane hoc spectat, ut se duce bellum geratur cum Antonio. itaque uideo paucis diebus nos in armis fore. quem autem sequamur? uide nomen: uide ætatem.*

ætatem. atque a me postulat, primum ut clam colloquatur, uel Capuæ. puerile hoc quidem, si id putat clam fieri posse. docui litteris, id nec opus esse, nec fieri posse. misit ad me Cæcinam quendam Volaterranum, familiarem suum, qui hoc pertulit, Antonium cum legione Alaudarum ad urbẽ pergere, pecunias municipijs imperare, legionem sub signis ducere. consultabat, utrum Romam cum ∞ ∞ ∞ ueteranorum proficisceretur, an Capuam teneret, & Antonium uenientem excluderet, an iret ad tres legiones Macedonicas, quæ iter secundum mare superum faciunt, quas sperat suas esse. hæ congiarium ab Antonio accipere noluerũt, ut hic quidem narrat, & ei conuicium grande fecerunt, concionantemq. reliquerunt. quid quæris? ducem se profitetur, nec nos sibi putat deesse oportere. equidem suasi, ut Romam pergeret. uidetur enim mihi & plebeculam urbanam, &, si fidem fecerit, etiam bonos secum habiturus. o Brute ubi es? quantam εὐκαιρίαν amittis. non equidem hoc diuinaui, sed aliquid tale putaui fore. Nunc tuum consilium exquiro. Romam ne uenio, an hic maneo, an Arpinum? ἀσφαλείαν habet is locus. fugiam Romam, ne desideremur, si quid actum uidebitur. hoc igitur explica. nunquam in maiore ἀπορίᾳ fui. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 8

Binae mihi uno die litteræ ab Octauio. nunc quidem, ut Romam statim ueniam: uelle se

rem agere per senatum. cui ego, non posse senatum ante KAL. *Ian. quod quidem ita credo. ille autem addit, consilio tuo. quid multa? ille urget: ego autem* σκέπτομαι. *non confido ætati: ignoro, quo animo: nil sine Pansa tuo uolo: uereor, ne ualeat Antonius: nec a mari discedere libet: & metuo, ne quæ* ἀριστεία *me absente. Varroni quidem displicet consilium pueri, mihi non. firmas copias habet: Brutum habere potest: & rem gerit palam: centuriat Capuæ, dinumerat. iam, iamq. uideo bellum. ad hæc rescribe. Tabellarium meum* KALENDIS *Romæ profectum sine tuis litteris, miror. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 9

VI. *ueni, ad me, in Sinuessanum. eodem die, uulgo loquebantur, Antonium mansurum esse Casilini. itaque mutaui consilium. statueram enim recta Appia Romam. facile me ille esset assecutus. aiunt enim eum Cæsariana uti celeritate. uerti igitur me a Minturnis Arpinum uersus. constitueram, ut pridie idus aut Aquini manerem, aut in Arcano. nunc, mi Attice, tota mente incumbe in hanc curam. magna enim res est. tria sunt autem, maneam ne Arpini, an propius accedam, an ueniam Romam. quod censueris, faciam: sed quamprimum. auide expecto tuas litteras.* VI. *idus mane, in Sinuessano. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 10

NONIS accepi a te duas epiſtolas: quarum alteram KAL. dederas, alteram pridie. igitur prius ad ſuperiorem. Noſtrum opus tibi probari lætor. ex quo ante ipſe poſuiſti, quæ mihi florentiora ſunt uiſa tuo iudicio. cærulas enim tuas miniatulas illas extimeſcebam. De Sica ita eſt, ut ſcribis. aſt ægre me tenui. itaque perſtringam ſine ulla contumelia Sicæ, & Septimiæ: tantum, ut ſciant παῖδες παίδων ſine uallo Luciliano, eum ex C. Fadij filia liberos habuiſſe. atque utinam eum diem uideam, cum iſta oratio ita libere uagetur, ut etiam in Sicæ domum introeat. ſed illo tempore opus eſt, quod fuit illis triumuiris. moriar, niſi facete. tu uero leges Sexto, eiusq́. iudicium mihi perſcribes. εἷς ἐμοὶ μύριοι. Caleni interuentum, & Caluenæ cauebis. Quod uereris, ne ἀδόλεσχος: mihi tu? quis minus? cui, ut Ariſtophani Archilochi iambus, ſic epiſtola longiſſima quæque optima uidetur. Quod me admones, tu uero etiam ſi reprehenderes, non modo facile paterer, ſed etiam lætarer, quippe cum in reprehenſione eſt prudentia cum εὐμενείᾳ. ita libenter ea corrigam, quæ a te animaduerſa ſunt, eodem iure, quo Rubriana potius, quàm quo Scipionis: & de laudibus Dolabellæ deruam cumulum. attamen eſt iſto loco bella, ut mihi uidetur, εἰρωνεία, quòd eum contra ciues in acie. illud etiam malo, indignius eſſe hunc uiuere, quàm, quid in-

dignus. Πεπλογραφίαν Varronis tibi probari non moleste fero: quo adhuc ἡρακλείδιον illud non abstuli. Quod me hortaris ad scribendum; amice tu quidem, sed me scito agere nihil aliud. Grauedo tua mihi molesta est. quæso adhibe, quam soles, diligentiam. O T I T E, tibi prodesse lætor. Anagnini sunt, Mustela ταξιάρχης, & Laco, qui plurimum bibit. Librum, quem rogas, perpoliam, & mittam. Hæc ad posteriorem. Τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος, quatenus Panætius, absolui duobus: illius tres sunt. sed cum initio diuisisset ita, tria genera exquirend i officij esse; unum, cum deliberamus, honestum, an turpe sit; alterum, utile, an inutile; tertium, cum hæc inter se pugnare uideantur, quo modo iudicandum sit: qualis caussa Reguli; redire honestum, manere utile: de duobus primis præclare disseruit; de tertio pollicetur se deinceps scripturum, sed nihil scripsit. eum locum Posidonius persecutus. ego autem & eius librum accersiui, & ad Athenodorum Caluum scripsi, ut ad me τὰ κεφάλαια mitteret: quem expecto: quem uelim cohortere, & roges, ut quamprimum: in eo est περὶ τοῦ κατὰ περίστασιν καθήκοντος. Quod de inscriptione quæris; non dubito, quin τὸ καθῆκον officium sit, nisi quid tu aliud: sed inscriptio plenior, de officijs. προσφωνῶ autem Ciceroni filio. uisum est non ἀνοικεῖον. De Myrtilo, dilucide. o qualis tu semper istos. ita ne in D. Brutum? de istis. Ego me, ut scripseram, in Pompeianum non abdidi,

abdidi, primo tempestatibus, quibus nihil tetrius: deinde ab Octauio quotidie litteræ, ut negotium susciperem, Capuam uenirem, iterum remp. seruarem, Romam utique statim. αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. is tamen egit sane strenue, et agit. Romam ueniet cum manu magna. sed est plane puer. putat senatum statim. quis ueniet? si uenerit, quis, incertis rebus, offendet Antonium? Kal. Ian. erit fortasse præsidio: aut quidem ante depugnabitur. puero municipia mire fauent. iter enim faciens in Samnium uenit Cales, mansit Theani. mirifica ἀπάντησις, & cohortatio. hoc tu putares? ob hoc ego citius Romam, quàm constitueram. simul ac constituero, scribam. etsi nondum stipulationes legeram: nec enim Eros uenerat. tamen rem pridie idus uelim conficias. Epistolas Catinam, Tauromenium, Syracusas commodius mittere potero, si Valerius interpres ad me nomina gratiosorum scripserit. alij enim sunt alias, nostriq. familiares fere demortui. publice tamen scripsi, si uti uellet eis Valerius, aut mihi nomina mitteret. De Lepidianis feris Balbus ad me. Vsque ad III. Kal. expectabo tuas litteras: deq. Torquati negotiolo sciturum puto. Quincti litteras ad te misi, ut scires, quàm ualde eum amaret, quem dolet a te minus amari. Atticæ, quoniam, quod optimum in pueris est, hilarula est, meis uerbis suauium dices. Vale.

CICE-

CICERO S. D. ATTICO. 11

OPPII *epiſtolæ, quia perhumana erat, tibi miſi exemplum. De Ocella, dum tu muginaris, nec mihi quidquam reſcribis, cepi conſilium domeſticum: itaque me pridie idus arbitror Romæ futurum. commodius eſt uiſum, fruſtra me iſtic eſſe, cum id non neceſſe eſſet, quàm, ſi opus eſſet, non adeſſe. & ſimul, ne intercluderer, metuebam. ille enim iam aduentare poteſt: etſi uarij rumores, multiq́ue, quos cuperem ueros: nihil tamen certi. ego uero, quidquid eſt, tecum potius, quàm animi pendeam, cum a te abſim, & de te, & de me. ſed quid dicam? bonum animum. De* ἡρακλειδίῳ *Varronis, negotia ſalſa. me quidem nihil unquam ſic delectauit. ſed hæc, & alia maiora coram. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 12

O CASVM *mirificum.* V. *idus cum ante lucem de Sinueſſano ſurrexiſſem, ueniſſemq́. diluculo ad Pontem Tiretium, qui eſt Minturnis, in quo flexus eſt ad iter Arpinas, obuiam mihi fit tabellarius, qui me offendit* δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντα. *ego ſtatim, cedo, inquam, ſi quid ab Attico. non dum legere poteramus. nam & lumina dimiſeramus; nec ſatis lucebat. cum autem luceret, ante ſcripta epiſtola ex duabus tuis prior mihi legi cœpta eſt. illa omnium quidem elegantiſſima. ne ſim ſaluus, ſi aliter ſcribo, ac ſentio. nihil legi humanius.*

nius. itaque ueniam, quò uocas, modo adiutore te. ſed nihil tam ἀπροσδιόνυσον mihi primo uidebatur, quàm ad eas litteras, quibus ego a te conſilium petieram, te mihi iſta reſcribere. ecce tibi altera, qua hortaris παρ' ἠνεμόεντα μίμαντα, Νήσον ἐπὶ ψυρίης, Appiam ἐν ἀριστερ' ἔχοντα. itaque eo die máſi Aquini. longulum ſane iter, & uia inepta. inde poſtridie mane proficiſcens, has litteras dedi. et quidem, ut a me dimitterem inuitiſſimus, fecerunt Erotis litteræ. rem tibi Tiro narrabit. tu, quid faciendum ſit, uidebis: præterea, poſſim ne propius accedere, (malo enim eſſe in Tuſculano, aut uſpiam in ſuburbano) an etiam longius diſcedendum putas. crebro ad me uelim ſcribas. erit autem quotidie, cui des. Quod præterea conſulis, quid tibi cenſeam faciundum: difficile eſt, cum abſim: ueruntamen, ſi pares æque inter ſe, quieſcendum: ſin, latius manabit, & quidem ad nos, deinde communiter. auide tuum conſilium expecto. timeo, ne abſim, cum adeſſe me ſit honeſtius: uenire non audeo. De Antonij itineribus neſcio quid aliter audio, atque ut ad te ſcribebam. omnia igitur uelim explices, & ad me certa mittas. De reliquo quid ego tibi dicam? ardeo ſtudio hiſtoriæ. incredibiliter enim me commouet tua cohortatio. quæ quidem nec inſtitui, nec effici poteſt ſine tua ope. coram igitur hoc quidem conferemus. In præſentia mihi uelim ſcribas, quibus cos. C. Fannius M. F. tribunus pl. fuerit. uideor mihi audiſſe, P. Africano, L. Mummio. id

igi-

igitur quæro. tu mihi de ijs rebus, quæ nouantur, omnia certa, clara. III. id. ex Arpinati. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

13

NIHIL *erat plane, quod ſcriberem. nam, cum Puteolis eſſem, quotidie aliquid noui de Octa uiano, multa etiam falſa de Antonio. ad ea autem, quæ ſcripſiſti, (tres enim acceperam* III. *id. a te epiſtolas) ualde tibi aſſentior, ſi multum poſſit Octauianus, multo firmius acta tyranni comprobatum iri, quàm in Telluris, atque id contra Brutum fore. ſin autem uincitur, uides intolerabilem Antonium: ut, quem uelis, neſcias. O Sextij tabellarium hominem nequam. poſtridie Puteolis Romæ ſe dixit fore. Quod me mones, ut pedetentim: aſſentior, etſi aliter cogitabam. nec me Philippus, aut Marcellus mouet. alia enim eorum ratio: & ſi non eſt, tamen uidetur. ſed in iſto iuuene, quanquam animi ſatis, auctoritatis parum eſt. tamen uide, ſi forte in Tuſculano recte poſſim, ne id melius ſit: (ero libentius: nihil enim ignorabo) an hoc, cum Antonius uenerit. Sed, ut aliud ex alio, mihi non eſt dubium, quin, quod Græci* καθῆκον, *nos officium. id autem, quid dubitas, quin etiam in remp. præclare caderet? non ne dicimus, conſulum officium, ſenatus officium? præclare conuenit; aut da melius. Male narras de Nepotis filio. ualde mehercule moueor, & moleſte fero. neſcieram omnino eſſe iſtum puerum. Caninium perdidi, hominem,*

minem, quod ad me attinet, non ingratum. Athe nodorum, nihil est, quod hortere. misit enim satis bellum ὑπόμνημα. Grauedini, quæso, omni ratione subueni. Quinctus, tui patris nepos, scribit ad patris mei nepotem, se ex nonis ijs, quibus nos magna gessimus, ædem Opis explicaturum, idq. ad populum. uidebis igitur, & scribes. Sexti iudicium expecto. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 14

NOLI putare, pigritia facere me, quòd non mea manu scribam: sed mehercule pigritia: nihil enim habeo aliud, quod dicam. & tamen in tuis quoque epistolis Alexim uideor agnoscere. sed ad rem uenio. Ego, si me non improbissime Dolabella tractasset, dubitassem fortasse, utrum remissior essem, an summo iure contenderem: nunc uero etiam gaudeo mihi caussam oblatam, in qua & ipse sentiat, & reliqui omnes me ab illo alienatum: idq. præmeferam, & quidem me mea facere, & reip. caussa, cur illum oderim, quòd, cum eam me auctore defendere cœpisset, nó modo deseruit emptus pecunia, sed etiam, quantum in ipso fuerit, euerterit. Quod autem quæris, quo modo agi placeat, cum dies uenerit: primum uelim eiusmodi sit, ut nó alienum sit, me Romæ esse; de quo ut de ceteris faciam, ut tu censueris: de summa autem agi prorsus uehementer, & seuere uolo. etsi, sponsores appellare, uidetur habere quandam δυσωπίαν. tamen,

men, hoc quale ſit, conſideres uelim. poſſumus enim, ut ſponſores appellentur, procuratorem introducere. neque enim illi litem conteſtabuntur. quo facto, non ſum neſcius ſponſores liberari. ſed & illi turpe arbitror, eo nomine, quod ſatiſdato debeat, procuratores eius non diſſoluere: & noſtræ grauitatis, ius noſtrum ſine ſumma illius ignominia perſequi. de hoc quid placeat, reſcribas uelim. non dubito, quin hoc totum lenius adminiſtraturus ſis. Redeo ad remp. Multa mehercule a te ſæpe ἐν πολιτικῷ *genere prudenter: ſed his litteris nihil prudentius:* Quanquam enim poſſet in præſentia belle iſte puer retundere Antonium, tamen exitum expectare debemus. *at, quæ concio? nam eſt miſſa mihi. iurat, ita ſibi parentis honores conſequi liceat: & ſimul dextram intendit ad ſtatuam.* μὴ δὲ σωθείην, εἴποτε τοιοῦτο. *ſed, ut ſcribis, certiſſimum eſſe uideo diſcrimen Caſcæ noſtri tribunatum: de quo quidem ipſo dixi Oppio, cum me hortaretur, ut adoleſcentem, totamq. cauſſam, manumq. ueteranorum cōplecterer, me nullo modo facere poſſe, ni mihi exploratum eſſet, eum non modo non inimicum tyrannoctonis, uerum etiam amicum fore. cum ille diceret, ita futurum: quid igitur feſtinamus? inquam. illi enim mea opera ante Kal. Ian. nihil opus eſt: nos autẽ eius uoluntatem ante idus Dec. perſpiciemus in Caſca. mihi ualde aſſenſus eſt. Quamobrem hæc quidem hactenus. Quod reliquum eſt, quotidie tabellarios habebis,*

bebis,

bebis, &, ut ego arbitror, etiam, quid ſcribas, quotidie. Leptæ litterarum exemplum tibi miſi: ex quo mihi uidetur στρατηλάξ *ille deiectus de gradu. ſed tu, cum legeris, exiſtimabis.*

OBSIGNATA *iam epiſtola, litteras a te, et a Sexto accepi. nihil iucundius litteris Sexti, nihil amabilius. nam tuæ breues: priores erant uberrimæ. Tu quidem & prudenter, & amice ſuades, ut in his locis potiſſimum ſim; quoad audiamus, hæc, quæ commota ſunt, quorſum euadant. ſed me, mi Attice, non ſane hoc quidem tempore mouet reſp. non quo ea ſit mihi quidquã carius, aut eſſe debeat: ſed deſperatis etiã Hippocrates uetat adhibere medicinam. quare iſta ualeant. Me res familiaris mo uet: rem dico? immo uero exiſtimatio. cum enim tanta reliqua ſint; ne Terentiæ quidem adhuc quod ſoluam expeditum eſt. Terẽtiam dico? ſcis nos pridem iam conſtituiſſe Montani nomine* HS XXII. *diſſoluere. pudentiſſime hoc Cicero petierat, uti de ſuo. liberaliſſime, ut tibi quoque placuerat, promiſeram; Erotiq. dixeram, ut ſepoſitum haberet. nõ modo, ſed iniquiſſimo fœnore uerſuram facere Aurelius coactus eſt. nam de Terentiæ nomine Tiro ad me ſcripſit, te dicere, nummos a Dolabella fore. male eum credo intellexiſſe, ſi quiſquam male intelligit; potius, nihil intellexiſſe. tu enim ad me ſcripſiſti Cocceij reſponſum, & ijsdem pæne uerbis Eros. ueniẽdum eſt igitur uel in ipſam flammam. turpius eſt enim priuatim cadere, quàm publice. itaque ceteris*

teris

teris de rebus, quas ad me ſuauiſſime ſcripſiſti, perturbato animo, non potui, ut conſueueram, reſcribere. conſenti in hac cura, ubi ſum, ut me expediã: quibus autem rebus, uenit quidem mihi in mentem; ſed certo conſtituere nihil poſſum, prius quàm te uidero. qui minus autem ego iſtic recte eſſe poſſim, quàm eſt Marcellus? ſed non id agitur: neque id maxime curo: quid curem, uides. adſum igitur. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

15

IVCVNDISSIMAS tuas legi litteras. ad Plãcum ſcripſi. habes exemplum. cum Tirone quid ſit locutus, cognoſcam ex ipſo. Cum ſorore ages attentius, ſi te occupatione iſta relaxaris. Vale.

M. Cicero L. Planco præt. des. S. Attici noſtri te ualde ſtudioſum eſſe cognoui, mei uero ita cupidum, ut mehercule paucos æque obſeruantes, atque amantes me habere exiſtimem. ad paternas enim magnas, & ueteres, & iuſtas neceſſitudines magnam attulit acceſſionem tua uoluntas erga me, meaq́. erga te par, atque mutua. Buthrotia tibi cauſſa ignota non eſt: egi enim ſæpe, tibiq́. totam rem demonſtraui: quæ eſt acta hoc modo. Vt primum Buthrotium agrum proſcriptũ uidimus; commotus Atticus libellum compoſuit. eum mihi dedit, ut darem Cæſari; eram enim cenaturus apud eum illo die. cum libellũ Cæſari dedi, probauit cauſſam, reſcripſit Attico, æqua eum poſtulare: admonuit tamen, ut pecuniam rèliquam Buthrotij ad diem

ſoluerent.

soluerent. Atticus, qui ciuitatem conseruatam cuperet, pecuniam numerauit de suo. quod cum esset factum, adiuimus ad Cæsarem, uerba fecimus pro Buthrotijs, liberalissimum decretum abstulimus; quod est obsignatum ab amplissimis uiris. quæ cum essent acta; mirari quidem solebam, pati Cæsarem conuenire, eos, qui agrum Buthrotiũ concupissent, neque solum pati, sed etiam ei negotio te præficere. itaque & ego cum illo locutus sum, & sæpius quidem; ut etiam accusarer ab eo, quòd parum constantiæ suæ confiderem: & M. Messallæ, & ipsi Attico dixit, ut sine cura essent: aperteque ostendebat, se præsentium animos (erat enim popularis, ut noras) offendere nolle: cum mare transissent, curaturum se, ut in alium agrum deducerentur. hæc illo uiuo. post interitum uero Cæsaris, ut primum ex S. C. caussas consules cognoscere instituerunt, hæc, quæ scripsi, ad eos delata sunt. probauerunt caussas sine ulla dubitatione, seq. ad te litteras daturos esse dixerunt. Ego autem, mi Plance, etsi non dubitabam, quin & S. C. & lex, & consulum decretum, ac litteræ apud te plurimum auctoritatis haberent, teq. ipsius Attici caussa uelle intellexeram: tamen hoc pro coniunctione, & beneuolentia nostra mihi sumpsi, ut id a te peteré, quod tua singularis humanitas, suauissimiq. mores a te essent impetraturi. id autem est, ut hoc, quod te tua sponte facturum esse certo scio, honoris nostri caussa libenter, prolixe, celeriter facias. mi-

bi nemo est amicior, nec iucundior, nec carior Attico: cuius antea res solum familiaris agebatur, eaq. magna; nunc accessit etiam existimatio, ut, quod consecutus est magna & industria, & gratia, & uiuo Cæsare, & mortuo, id te adiuuante obtineat. quod si a te erit impetratum, sic uelim existimes, me de tua liberalitate ita interpretaturum, ut tuo summo beneficio me affectum iudicem. ego, quæ te uelle, quæq. ad te pertinere arbitrabor, studiose, diligenterq. curabo. da operam, ut ualeas. Vale.

Cicero Planco præt. des. S. Iam antea petiui abs te per litteras, ut, cum caussa Buthrotiorum probata a consulibus esset, quibus & lege, & S. C. permissum erat, ut de Cæsaris actis cognoscerent, statuerent, iudicarent, eam rem tu adiuuares, Atticumq. nostrum, cuius te studiosum cognoui, & me, qui non minus laboro, molestia liberares. omnibus enim rebus magna cura, multa opera, & labore confectis, in te positum est, ut nostræ solicitudinis finem quamprimum facere possimus. quanquam intelligimus, ea te esse prudentia, ut uideas, si ea decreta consulum, quæ de Cæsaris actis interposita sunt, non seruentur, magnam perturbationem rerum fore. equidem, cum multa, quod necesse erat in tanta occupatione, non probentur, quæ Cæsar statuerit; tamen otij, pacisq. caussa acerrime illa soleo defendere: quod tibi idem magnopere faciendum censeo. quanquam hæc epistola non suasoris est, sed rogatoris. Igitur mi Plance rogo te, et etiam

etiam oro, sic mediusfidius, ut maiore studio, magisq́. ex animo agere non possim, ut totum hoc negotium ita agas, ita tractes, ita conficias, ut, quod sine ulla dubitatione apud consules obtinuimus propter summam bonitatem, & æquitatem caussæ, id tu nos obtinuisse non modo facile patiare, sed etiam gaudeas. qua quidem uoluntate esse erga Atticum, sæpe præsens & illi ostendisti, & uero etiam mihi. quod si feceris, me, quem uoluntate, & paterna necessitudine coniunctum semper habuisti, maximo beneficio deuinctum habebis. idq́. ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale. Cicero Capitoni suo S. Nunquam putaui fore, ut supplex ad te uenirem: sed hercule facile patior datum tempus, in quo amorem experirer tuum. Atticum quanti faciam, scis. amabo te, da mihi & hoc: obliuiscere mea caussa, illum aliquando suo familiari, aduersario tuo, uoluisse consultum, cum illius existimatio ageretur. hoc primum ignoscere, est humanitatis tuæ: suos enim quisque debet tueri: deinde, si me amas, omitte Atticum Ciceroni tuo: quē quanti facias, præ te soles ferre. totum hoc, ut, quod semper existimaui, nunc plane intelligam, me a te multum amari. Buthrotios cum Cæsar decreto suo, quod ego obsignaui cum multis amplissimis uiris, liberauisset, ostendißetq́. nobis, se, cum agrarij mare transißent, litteras mißurum, quem in agrum deducerentur: accidit, ut subito ille interiret. deinde, quemadmodum tu scis, (interfuisti

enim, cum consules oporteret ex S. C. de actis Caesaris cognoscere) res ab ijs in Kal. Iun. dilata. accessit ad S. C. lex, quae lata est ad VI. non. Iun. quae lex earum rerum, quas Caesar statuisset, decreuisset, egisset, consulibus cognitionem dedit. caussa Buthrotiorum delata est ad consules. decretum Caesaris recitatum est, & multi praeterea libelli Caesaris prolati. consules de consilij sententia decreuerunt secundum Buthrotios; Plancum dederunt. Nunc mi Capito (scio enim quantum semper apud eos, quibuscum sis, posse soleas, eo plus apud hominem facillimum, atque humanissimum Plácum) enitere, elabora, uel potius eblandire, effice, ut Plancus, quem spero optimum esse, sit etiam melior opera tua. omnino res huiusmodi uidetur esse, ut sine cuiusquam gratia Plancus ipse pro ingenio, & prudentia sua non sit dubitaturus, quin decretú consulum, quorum & lege, & S. C. cognitio, & iudicium fuit, conseruet, praesertim cum, hoc genere cognitionum labefactato, acta Caesaris in dubium uentura uideantur: quae non modo ij, quorú interest, sed etiam ij, qui illa non probant, otij caussa confirmare uelint. quod cum ita sit; tamen interest nostra, Plancum hoc animo libenti prolixoq́. facere. quod certe faciet, si tu neruulos tuos, mihi saepe cognitos, suauitatemq́ue, qua nemo tibi par est, adhibueris. quod ut facias, te uehementer rogo. Vale.

Cicero Cupiennio S.

Patrem tuum plurimi feci; meq́. ille mirifice & coluit, & amauit.

uit. nec mehercule unquam mihi dubium fuit, quin a te diligerer. ego quidem id facere non destiti. quàobrem peto a te in maiorem modum, ut ciuitatem Buthrotiam subleues, decretumq. consulum, quod ij secundum Buthrotios fecerunt, cum & lege, & S. C. statuendi potestatem haberent, des operam, ut Plancus noster quamprimum confirmet, & probet. hoc te uehementer, mi Cupienni, etiam atque etiam rogo. *Vale.* Cicero Planco præt. des. S.

Ignosce mihi, quòd, cum antea accuratissime de Buthrotijs ad te scripserim, eadem de re sæpius scribam. non mehercule mi Plance facio, quòd parum confidam aut liberalitati tuæ, aut nostræ amicitiæ; sed cum tanta res agatur Attici nostri, nunc uero etiam existimatio, ut id, quod probauit Cæsar, nobis testibus, & obsignatoribus, qui & decretis, & responsis Cæsaris interfueramus, uideatur obtinere potuisse, præsertim cum tota potestas eius rei tua sit, ut ea, quæ consules decreuerunt secundum Cæsaris decreta, & responsa, non dicam comprobes, sed studiose, libenterq. comprobes. id mihi sic erit gratum, ut nulla res gratior esse possit. etsi iam sperabam, cum has litteras accepisses, fore, ut ea, quæ superioribus litteris a te petijssemus, impetrata essent: tamen non faciam finem rogandi, quoad nobis nuntiatũ erit, te id fecisse, quod magna cum spe expectamus. deinde enim, confido fore, ut alio genere litterarum utamur, tibiq. pro tuo summo beneficio gratias agamus. quod si acciderit, uelim

ſic exiſtimes, non tibi tam Atticum, cuius perma gna res agitur, quàm me, qui non minus laboro, quàm ille, obligatum fore. Vale. Cicero Capitoni S. Non dubito, quin mirere, atque etiam ſtomachere, quòd tecum de eadem re agam ſæpius: Hominis familiariſſimi, et mihi omnibus rebus con iunctiſſimi, permagna res agitur Attici. cognoui ego tua ſtudia in amicos, etiam in te amicorum. mul tum potes nos apud Plancum iuuare. noui humani tatem tuam: ſcio, quàm ſis amicis iucundus. nemo nos in hac cauſſa plus iuuare poteſt, quàm tu. & res iſta eſt firma, ut debet eſſe, quam conſules de conſilij ſententia decreuerunt, cum & lege, & S. C. cognoſcerent. tamen omnia poſita putamus in Planci tui liberalitate: quem quidem arbitramur cum officij tui, & reip. cauſſa decretum conſulum comprobaturum, tum libenter noſtra cauſſa eſſe facturum. adiuuabis igitur, mi Capito: quod ut facias, uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

T. POMPONII ATTICI VITA PER CORNELIVM NEPOTEM.

POMPONIVS Atticus, ab origine ultima stirpis Romanæ generatus, perpetuo a maioribus acceptam equestrem obtinuit dignitatem. patre usus est diligente, indulgente, et, ut tum erant tempora, diti, in primisq. studioso litterarum. hic, prout ipse amabat litteras, omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas impertiri debet, filium erudiuit. erat autem in puero, præter docilitatem ingenij, summa suauitas oris, & uocis, ut non solum celeriter acciperet, quæ tradebantur, sed etiam excellenter pronuntiaret. qua ex re a pueritia nobilis inter æquales ferebatur, clariusq. exsplendescebat, quàm generosi condiscipuli animo æquo ferre possent. itaque incitabat omnes studio suo. quo in numero fuerunt L. Torquatus, C. Marij filius, M. Cicero: quos consuetudine sua sic sibi deuinxit, ut nemo ijs perpetuo fuerit carior. pater mature decessit. ipse adolescentulus propter affinitatem P. Sulpicij, qui tribunus pl. interfectus est, non expers fuit illius periculi. nanque Anicia, Pomponij consobrina, nupserat Seruio fratri Sulpicij. itaque, interfecto Sulpicio, postea quàm uidit Cinnano tumultu ciuitatem esse perturbatam, neque sibi dari facultatem

pro dignitate uiuendi, quin alterutram partem offenderet, dissociatis animis ciuium, cum alij Sullanis, alij Cinnanis fauerent partibus, idoneum tempus ratus studijs obsequendi suis, Athenas se contulit: neque eo secius adolescentem Marium, hostem iudicatum, iuuit opibus suis: cuius fugam pecunia subleuauit. ac, ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eodem magnam partem fortunarum traiecit suarum. hic ita uixit, ut uniuersis Atheniensibus merito esset carissimus. nam præter gratiam, quæ iam in adolescentulo magna erat, sæpe suis opibus inopiam publicam leuauit. cum enim uersuram facere publice necesse esset; neque eius condicionem æquam haberent; semper se interposuit, atque ita, ut neque usuram unquam ab ijs acceperit, neque longius, quàm dictum esset, debere passus sit. quod utrunque erat ijs salutare. nam neque indulgendo inueterascere eorum æs alienum patiebatur, neque multiplicandis usuris crescere. auxit hoc officium alia quoque liberalitate: nam uniuersos frumento donauit, ita ut singulis VI. modij tritici darentur, qui modus mẽsuræ medimnus Athenis appellatur. hic autem sic se gerebat, ut communis infimis, par principibus uideretur. quo factum est, ut huic omnes honores, quos possent, publice haberent, ciuemq. facere studerent. quo beneficio ille uti noluit. quod non nulli ita interpretantur, amitti ciuitatem Romanã alia adscita. Quàm diu affuit, ne qua sibi

statua

statua poneretur, restitit; absens prohibere non potuit. itaque aliquot ipsi, & Phidiæ locis sanctissimis posuerunt. hunc enim in omni procuratione reip. actorem, auctoremq. habebant. Igitur primum illud munus fortunæ, quòd in ea potissimum urbe natus est, in qua domicilium orbis terrarum esset imperij, ut eandem & patriam haberet, & domum: hoc specimen prudentiæ, quòd, cum in eam se ciuitatem contulisset, quæ antiquitate, humanitate, doctrinaq. præstaret omnes, ei unus ante alios fuerit carissimus. Huc ex Asia Sulla decedens cum uenisset; quàm diu ibi fuit, secum habuit Pomponium, captus adolescentis et humanitate, et doctrina. [illegible] enim Græce loquebatur, ut Athenis natus uideretur. tanta autem erat suauitas sermonis Latini, ut appareret in eo natiuum quendam leporem esse, non adscitum. idem poemata pronuntiabat & Græce, et Latine sic, ut supra nihil posset. quibus rebus factum est, ut Sulla nunquam a se dimitteret, cuperetq. secum deducere. qui cum persuadere tentaret, Noli, oro te, inquit Pomponius, aduersum eos me uelle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiã reliqui. at Sulla, adolescentis officio collaudato, omnia munera ei, quæ Athenis acceperat, proficiscens iussit deferri. Hic complures annos moratus, cum et rei familiari tantum operæ daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias; & omnia reliqua tempora aut litteris, aut Atheniensium reip. tribueret; nihilo minus amicis urbana officia

ficia præstitit. nam & ad comitia eorum uentitauit: &, si qua res maior acta est, non defuit: sicut Ciceroni omnibus eius periculis singularem fidem præbuit: cui ex patria fugienti HS CC et quinquaginta millia donauit. Tranquillatis autem rebus Romanis, remigrauit Romam, ut opinor, L. Cotta, & L. Torquato cos. quem diem sic uniuersa ciuitas Atheniensium prosecuta est, ut lacrymis desiderij futuri dolorem indicaret. Habebat auunculum Q. Cæcilium, equitem Romanum, familiarem L. Luculli, diuitem, difficillima natura: cuius sic asperitatem ueritus est, ut, quem nemo ferre posset, huius sine offensione ad summam senectutem retinuerit beneuolentiam. quo facto, tulit pietatis fructum: Cæcilius enim moriens testamento adoptauit eum, heredemq. fecit ex dodrante. ex qua hereditate accepit circiter centies HS. Erat nupta soror Attici Q. Tullio Ciceroni: easq. nuptias M. Cicero conciliarat, cum quo a condiscipulatu uiuebat coniunctissime, multo etiam familiarius, quàm cum Quincto: ut iudicari possit, plus in amicitia ualere similitudinem morum, quàm affinitatem. utebatur autem intime Q. Hortensio, qui ijs temporibus principatum eloquentiæ tenebat, ut intelligi non posset, uter eum plus diligeret, Cicero, an Hortensius: & id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut, inter quos tantæ laudis esset æmulatio, nulla intercederet obtrectatio, essetq. talium uirorum copula. In rep. ita est uersatus, ut semper optimarum

rum

rum partium & eſſet, & exiſtimaretur, neque ta men ſe ciuilibus fluctibus committeret; quòd non magis eos in ſua poteſtate exiſtimabat eſſe, qui ſe ijs dediſſent, quàm qui maritimis iactarentur. honores non petijt, cum ei paterent propter uel gra tiam, uel dignitatem; quòd neque peti more maio rum, neque capi poſſent conſeruatis legibus, in tam effuſis ambitus largitionibus, neque geri ſine pericu lo, corruptis ciuitatis moribus. ad haſtam publi- cam nunquam acceſſit. nullius rei neque præs, ne- que manceps factus eſt. neminem ſuo nomine, ne- que ſubſcribens accuſauit. in ius de ſua re nunquam ijt. iudicium nullum habuit. multorum conſulum, prætorumq́. præfecturas delatas ſic accepit, ut neminem in prouinciam ſit ſecutus, honore fuerit contentus, rei familiaris deſpexerit fructum, qui ne cum Q. quidem Cicerone uoluerit ire in Aſiam, cum apud eum legati locum obtinere poſſet. non e- nim decere ſe arbitrabatur, cum præturam gerere noluiſſet, aſſeclam eſſe prætoris. qua in re non ſo- lum dignitati ſeruiebat, ſed etiam tranquillitati, cum ſuſpiciones quoque uitaret criminum. quo fie- bat, ut eius obſeruantia omnibus eſſet carior, cum eam officio, non timori, neque ſpei tribui uiderent. Incidit Cæſarianum ciuile bellum, cum haberet an- nos circiter ſexaginta. uſus eſt ætatis uacatione, neque quoquam ſe mouit ex urbe. quæ amicis ſuis opus fuerant ad Pompeium proficiſcentibus, omnia ex ſua re familiari dedit. ipſum Pompeium con-

iun-

iunctum non offendit. nullum ab eo habebat ornamentum, ut ceteri, qui per eum aut honores, aut diuitias ceperant: quorum partim inuitissimi castra sunt secuti, partim summa cum eius offensione domi remanserunt. Attici autem quies tantopere Cæsari fuit grata, ut uictor cum priuatis pecunias per epistolas imperaret, huic non solum molestus non fuerit, sed etiam sororis filium Q. Ciceronem ex Pompeij castris concesserit. sic uetere instituto uitæ effugit noua pericula. Secutum est illud occiso Cæsare, cum respub. penes Brutos uideretur esse, & Cassium, ac tota ciuitas se ad eum conuertisse uideretur. sic M. Bruto usus est, ut nullo ille adolescens æquali familiarius, quàm hoc sene, neque solum eum principem consilij haberet, sed etiam in conuictu. Excogitatum est a quibusdam, ut priuatum ærarium Cæsaris interfectoribus ab equitibus Romanis constitueretur. id facile effici posse arbitrati sunt, si & principes illius ordinis pecunias contulissent. itaque appellatus est a C. Flauio, Bruti familiari, Atticus, ut eius rei princeps esse uellet. at ille, qui officia amicis præstanda sine factione existimaret, semperq. a talibus se consilijs remouisset; respondit, si quid Brutus de suis facultatibus uti uoluisset, usurum, quantum eæ paterentur; sed neque cum quoquam de ea re collocuturum, neque coiturum. sic ille consensionis globus huius unius dissensione disiectus est. Neque multo post superior esse cœpit Antonius, ita, ut Brutus & Cassius prouin-

uinciarum, quæ ijs dicis caussa datæ erant a consulibus, desperatis rebus, in exilium proficiscerentur. Atticus, qui pecuniam simul cum ceteris conferre noluerat florenti illi parti, abiecto Bruto, Italiaq. cedenti HS C M muneri misit: eidem in Epiro absens C C C iussit dari: neque eo magis potenti adulatus est Antonio, neque desperatos reliquit. Secutum est bellum gestum apud Mutinam. in quo si tantum eum prudentem dicam; minus, quàm debeam, prædicem; cum ille potius diuinus fuerit; si diuinatio appellanda est perpetua naturalis bonitas, quæ nullis casibus augetur, neque minuitur. Hostis Antonius iudicatus, Italia cesserat. spes restituendi nulla erat. non solum inimici, qui tamen erant potentissimi, & plurimi, sed etiam qui aduersarijs eius se dabant, & in eo lædendo aliquam consecuturos sperabant commoditatem, Antonij familiares sequebantur, uxorem Fuluiam omnibus rebus spoliare cupiebant, liberos etiam extinguere parabant. Atticus, cum Ciceronis intima familiaritate uteretur, amicissimus esset Bruto, non modo nihil ijs indulsit ad Antonium uiolandum, sed e contrario familiares eius, ex urbe profugientes, quantum potuit, texit; quibus rebus indiguerunt, adiuuit: P. uero Volumnio ea tribuit, ut plura a parente proficisci non potuerint. ipsi autem Fuluiæ, cum litibus distineretur, magnisq́. terroribus uexaretur, tanta diligentia officium suum præstitit, ut nullum illa præstiterit uadimonium sine

Atti-

Attico, ſponſor omnium rerum fuerit. quin etiam, cum illa fundum ſecunda fortuna emiſſet in diem, neque poſt calamitatem uerſuram facere potuiſſet, ille ſe interpoſuit, pecuniamq. ſine fenore, ſineq. ulla ſtipulatione credidit, maximum exiſtimans quæſtum, memorem, gratumq. cognoſci, ſimulq. aperire, ſe non fortunæ, ſed hominibus ſolere eſſe amicum. quæ cum faciebat, nemo eum temporis cauſſa facere poterat exiſtimare. nemini enim in opinionem ueniebat, Antonium rerum potiturum. ſed ſenſus eius a non nullis optimatibus reprehendebatur, quòd parum odiſſe malos ciues uideretur. ille autem ſui iudicij, potius, quid ſe facere par eſſet, intuebatur, quàm quid alij laudaturi forent. conuerſa fortuna eſt. ut Antonius redijt in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum putarat, propter intimam familiaritatem Ciceronis, & Bruti. itaque ad aduentum imperatorum de foro deceſſerat, timens proſcriptionem: latebatq. apud P. Volumnium, cui, ut oſtendimus paullo ante, opem tulerat. tanta uarietas his temporibus fuit fortunæ, ut modo hi, modo illi in ſummo eſſent aut faſtigio, aut periculo. habebat ſecum Gellium Canium, æqualem, ſimillimumq. ſui. hoc quoque ſit Attici bonitatis exemplum, quòd cum eo, quem puerum in ludo cognorat, adeo coniunctè uixit, ut ad extremam ætatem amicitia eorum creuerit. Antonius autem, etſi tanto odio ferebatur in Ciceronem, ut non ſolum ei, ſed etiam omnibus ſuis ami-

amicis esset inimicus, eosq. uellet proscribere, mul tis hortantibus: tamen Attici memor fuit officij, & ei, cum requisisset, ubinam esset, sua manu scri psit, ne timeret, statimq. ad se ueniret: se eum, et Gellium Canium de proscriptorũ numero exemisse. ac, ne quod periculum incideret, quod noctu fiebat, præsidium ei misit. sic Atticus in summo timore non solum sibi, sed etiam ei, quem carissimum habe bat, præsidio fuit. neque enim suæ solum a quoquam auxilium petijt salutis, sed coniunctim, ut appareret nullam seiunctam sibi ab eo uelle fortunam. quòd si gubernator præcipua laude fertur, qui nauem ex hieme, mariq. scopuloso seruat: cur non singularis eius existimetur prudentia, qui ex tot, tamq. grauibus procellis ciuilibus ad incolumitatẽ peruenit? quibus ex malis ut se emerserat, nihil aliud egit, quàm ut plurimis, quibus rebus posset, esset auxilio. cum proscriptos præmijs imperatorum uulgus conquireret, nemo in Epirum uenit, cui res ulla defuerit: nemini non ibi perpetuo manendi potestas facta est: qui etiam, post prœlium Philippense, interitumq. C. Caßij, & M. Bruti, L. Iulium Mocillam prætorium, & filium eius, Aulumq. Torquatum, ceterosq. pari fortuna perculsos instituerit tueri, atque ex Epiro ijs omnia Samothraciam supportari iusserit. difficile enim est omnia persequi, & non necessaria. illud unum intelligi uolumus, illius liberalitatem neque temporariam, neque callidam fuisse. id ex ipsis rebus, ac temporibus

ribus iudicari potest, quòd non florentibus se uenditauit, sed afflictis semper succurrit, qui quidem Seruiliam Bruti matrem non minus post mortem eius, quàm florentem, coluerit. sic liberalitate utens, nullas inimicitias gessit, quòd neque lædebat quenquam, neque, si quam iniuriam acceperat, non malebat obliuisci, quàm ulcisci. Idem immortali memoria percepta retinebat beneficia: quæ autem ipse tribuerat, tam diu meminerat, quoad ille gratus erat, qui acceperat. itaque hic fecit, ut uere dictum uideatur: sui cuique mores fingunt fortunam. neque tamen prius ille fortunam, quàm se ipse, finxit, qui cauit, ne qua in re plecteretur. His igitur rebus effecit, ut M. Vipsanius Agrippa, intima familiaritate coniunctus adolescenti Cæsari, cum propter suam gratiam, & Cæsaris potentiam nullius condicionis non haberet potestatem, potissimũ eius deligeret affinitatem, præoptaretq. equitis Romani filiam generosarum nuptijs. atque harum nuptiarum conciliator fuit (non enim est cælandum) M. Antonius, triumuir reip. cuius gratia cum augere possessiones posset suas, tantum abfuit a cupiditate pecuniæ, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis. quod quidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit. nam cum L. Saufeij, equitis Romani, æqualis sui, qui cum eo complures annos, studio ductus philosophiæ, habitabat, habebatq. in Italia pretiosas possessiones, triumuiri bona uendidissent, consuetudine

dine ea, qua tum res gerebantur; Attici labore, atque industria factum est, ut eodem nuntio Saufeius fieret certior, se patrimonium amisisse, & recuperasse. idem L. Iulium Calidum, quem post Lucretij, Catulliq. mortem multo elegantissimum poetam nostram tulisse ætatem, uere uideor posse contendere, neque minus uirum bonum, optimisq. artibus eruditum, post proscriptionem equitum, propter magnas eius Africanas possessiones, in proscriptorum numerum a P. Volumnio, præfecto fabrũ Antonij, absentem relatum, expediuit. quod in præsenti utrum ei laboriosius, an gloriosius fuerit, difficile fuit iudicare; quòd in eorum periculis non secus absentes, quàm præsentes amicos Attico esse curæ, cognitum est. Neque uero minus ille uir, bonus paterfamilias habitus est, quàm ciuis. nam cum esset pecuniosus, nemo illo minus fuit emax, minus ædificator: neque tamen non in primis bene habitauit, omnibusq. optimis rebus usus est. nam domum habuit in colle Quirinali Cæcilianam, ab auunculo hereditate relictam, cuius amœnitas non ædificio, sed silua constabat. ipsum enim tectum, antiquitus constitutum, plus salis, quàm sumptus, habebat: in quo nihil commutauit, nisi si quid uetustate coactus est. Vsus est familia, si utilitate iudicandum est, optima; si forma, uix mediocri. nanque in ea erant pueri litteratissimi, anagnostæ optimi, & plurimi librarij; ut ne pedisequus quidem quisquam esset, qui non utrunque horum pulchre

facere posset. pari modo artifices ceteri, quos cultus domesticus desiderat, apprime boni: neque tamen horum quenquam, nisi domi natum, domiq. factum, habuit: quod est signum non solum continentiæ, sed etiam diligentiæ. nam & non intemperanter concupiscere, quod a pluribus uideas, continentis debet duci; & potius diligentia, quàm pretio, parare, non mediocris est industriæ. Elegans, non magnificus; splendidus, non sumptuosus, omni diligentia munditiam non affluentem affectabat. supellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici posset. Nec præteribo, quanquam non nullis leue uisum iri putē. Cum in primis lautus esset eques Romanus, & non parū liberaliter in domum suam omniū ordinum homines inuitaret; scimus, nō amplius, quàm terna millia æris peræ, que in singulos menses ex ephemeride eum expensum sumptui ferre solitum. atque hoc non auditum, sed cognitum prædicamus. sæpe enim, propter familiaritatem, domesticis rebus interfuimus. nemo in conuiuio eius aliud ἀκρόαμα audiuit, quàm anagnosten: quod nos quidem iucundissimum arbitramur. neque unquam sine aliqua lectione apud eum cenatum est; ut non minus animo, quàm uentre, conuiuæ delectarentur. nanque eos uocabat, quorum mores à suis non abhorrerent. Cum tanta pecuniæ facta esset accessio, nihil de quotidiano cultu mutauit, nihil de uitæ consuetudine; tantaq. usus est moderatione, ut neque in HS uicies, quod a

patre

patre acceperat, parum se splendide gesserit, neque in HS centies affluentius uixerit, quàm instituerat, pariq. fastigio steterit in utraque fortuna, nullos habuerit hortos, nullam suburbanam, aut maritimam sumptuosam uillam, neque in Italia, præter Ardeatinum, & Nomentanum, rusticum prædium. omnisq. eius pecuniæ reditus constabat in Epiroticis, & urbanis possessionibus. ex quo cognosci potest, eum usum pecuniæ non magnitudine, sed ratione metiri solitum. Mendacium neque dicebat, neque pati poterat. itaque eius comitas non sine seueritate erat, neque grauitas sine facilitate: ut difficile esset intellectu, utrum eum amici magis uererentur, an amarent. Quidquid rogabatur, religiose promittebat; quòd non liberalis, sed leuis arbitrabatur, polliceri quod præstare non posset. Idem in nitendo quod semel admisisset, tanta erat cura, ut non mandatam, sed suam rem uideretur agere. nusquam suscepti negotij eum pertæsum est: suam enim existimationem in ea re agi putabat: qua nihil habebat carius. quo fiebat, ut omnia Ciceronum, Catonis, Marij, Q. Hortensij, A. Torquati, multorum præterea equitum Romanorum negotia procuraret. ex quo iudicari poterat, non inertia, sed iudicio fugisse reip. procurationem. Humanitatis uero nullũ afferre maius testimoniũ possum, quàm quòd adolescens idem seni Sullæ fuerit iucundissimus, senex adolescenti M. Bruto; cum æqualibus autem suis Q. Hortensio, & M. Cicerone sic uixe-

rit, ut iudicare difficile ſit, cui ætati fuerit aptiſſimus. quanquam eum præcipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quinctus carior fuerit, aut familiarior. ei rei ſunt indicio, præter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in uulgus ſunt editi, ſexdecim uolumina epiſtolarum ab conſulatu eius uſque ad extremum tempus ad Atticum miſſarum: quæ qui legat, non multum deſideret hiſtoriam contextam eorum temporum. ſic enim omnia de ſtudijs principum, uitijs ducum, æmulationibus reip. perſcripta ſunt, ut nihil in his non appareat; & facile exiſtimari poſſit, prudentiam quodam modo eſſe diuinationem. non enim Cicero ea ſolum, quæ uiuo ſe acciderunt, futura prædixit, ſed etiam, quæ nunc uſu ueniunt, cecinit, ut uates. De pietate autem Attici quid plura commemorem? cum hoc ipſum uere gloriantem audierim in funere matris ſuæ, quam extulit annorum nonaginta, cum eſſet ſeptem, & ſexaginta, ſe nunquam cum matre in gratiam rediſſe, nunquam cum ſorore fuiſſe in ſimultate, quam prope ætate æqualem habebat. quod eſt ſignum, aut nullam unquam inter eos querimoniam interceſſiſſe, aut hunc ea fuiſſe in ſuos indulgentia, ut, quos amare deberet, iraſci eis, nefas duceret. neque id fecit natura ſolum, (quanquam omnes ei paremus) ſed etiam doctrina. nam et principum philoſophorum ita percepta habuerat præcepta, ut his ad uitam agendam, non ad oſtentationem, uteretur. moris etiam maiorum ſummus

mus imitator fuit, antiquitatisq. amator: quam adeo diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo uolumine exposuerit, quo magistratus ornauit. nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res illustris est populo R. quæ non in eo suo tempore sit notata. &, quod difficillimum fuit, sic familiarum originem subtexuit, ut ex eo clarorum uirorum propagines possimus cognoscere. fecit hoc idem separatim in alijs libris, ut, M. Bruti rogatu, Iuniam familiam a stirpe ad hanc ætatem ordine enumerauerit, notans, qui a quoque ortus, quos honores, quibusq. temporibus cepisset. pari modo, Marcelli Claudij, de Marcellorum; Scipionis Cornelij, & Fabij Maximi, de Fabiorum, & Aemiliorum: quibus libris nihil potest esse dulcius ijs, qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorũ uirorum. Attigit quoque poeticen; credimus, ne eius expers esset suauitatis. nanque uersibus, qui honore, rerum gestarum amplitudine ceteros Romani populi præstiterunt, exposuit, ita, ut sub singulorum imaginibus facta, magistratusq. eorum non amplius quaternis, quinisq. uersibus descripserit: quod uix credendum sit, tantas res tam breuiter potuisse declarari. Est etiam unus liber græce confectus de consulatu Ciceronis. Hactenus, Attico uiuo, edita a nobis sunt. nunc, quoniam fortuna nos superstites ei esse uoluit, reliqua persequemur, &, quantum potuerimus, rerum exemplis lectores docebimus, sicut supra significauimus, suos cuique mores plerunque

runque conciliare fortunam. nanque hic contentus ordine equestri, quo erat ortus, in affinitatem peruenit imperatoris, diui Iulij filij, cum iam ante familiaritatem eius esset consecutus nulla alia re, quàm elegantia uitæ, qua ceteros ceperat principes ciuitatis, dignitate pari, fortuna humiliores. tanta enim prosperitas Cæsarem est consecuta, ut nihil ei non tribueret fortuna, quod cuiquam ante detulerit, & conciliarit, quod ciuis Romanus quiuit consequi. Nata autem est Attico neptis ex Agrippa, cui uirginem filiam collocauit. hanc Cæsar uix anniculam Ti. Claudio Neroni, Drusilla nato, priuigno suo, despondit. quæ coniunctio necessitudinem eorum sanxit, familiaritatem reddidit frequentiorem. quamuis ante hæc sponsalia, non solum cum ab urbe abesset, nunquam ad suorum quenquam litteras misit, quin Attico mitteret, quid ageret in primis, quid legeret, quibusq. in locis, & quàm diu esset moraturus: sed &, cum esset in urbe, & propter suas infinitas occupationes minus sæpe, quàm uellet, Attico frueretur, nullus dies temere intercessit, quo non ad eum scriberet, quo aliquid de antiquitate ab eo requireret; modo aliquam quæstionem poeticam ei proponeret; interdum iocans eius uerbosiores eliceret epistolas. ex quo accidit, cum ædes Iouis Feretrij in Capitolio, ab Romulo constituta, uetustate, atque incuria detecta prolaberetur, ut Attici admonitu Cæsar eam reficiendam curaret. Neque uero a M. Antonio minus ab-

sens

ſens litteris colebatur, adeo ut accurate ille ex ultimis terris, quid ageret, quid curæ ſibi haberet, certiorem faceret Atticum. hoc quale ſit, facilius existimabit is, qui iudicare poterit, quantæ ſit ſapientiæ, eorum retinere uſum, beneuolentiamque, inter quos maximarum rerum non ſolum æmulatio, ſed obtrectatio tanta intercedebat, quantam fuit intercedere neceſſe inter Cæſarem, atque Antonium; cum ſe uterque principem non ſolum urbis Romæ, ſed orbis terrarum eſſe cuperet. Tali modo cum ſeptem, & ſeptuaginta annos compleſſet, atque ad extremam ſenectutem non minus dignitate, quàm gratia, fortunaque, creuiſſet; (multas enim hereditates nulla alia re, quàm bonitate, cõſecutus) tantaq. proſperitate uſus eſſet ualetudinis, ut annis XXX medicina non indiguiſſet: nactus eſt morbum, quem initio et ipſe, & medici contempſerunt: nam putarunt eſſe τενασμὸν: cui remedia celeria, faciliaq. proponebantur. in hoc cum tres menſes ſine ullis doloribus, præterquam quos ex curatione capiebat, conſumpſiſſet, ſubito tanta uis morbi in unum inteſtinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fiſtula putris eruperit. atque antea quidem morbi diuturnitatem moleſte ferebat, prius quàm hoc ei accideret: poſtquam uero in dies dolores accreſcere, febresq. acceſſiſſe ſenſit; Agrippam generum ad ſe accerſiri iuſſit, & cum eo L. Cornelium Balbum, Sextumq. Pæduceum. hos ut ueniſſe uidit, in cubitum nixus, Quantam, inquit, curam

diligentiamq. in ualetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, cum uos testes habeam, nihil opus est pluribus uerbis commemorare. quibus quoniam, ut spero, satisfeci, me nihil reliqui fecisse, quod ad sanandum me pertineret: reliquum est, ut egomet mihi consulam. id uos ignorare nolui. nam mihi stat, alere morbum desinere. nanque his diebus quidquid cibi sumpsi, ita produxi uitam, ut auxerim dolores sine spe salutis. quare a uobis peto, primum ut consilium probetis meum, deinde ne frustra dehortando conemini. Hac oratione habita, tanta constantia uocis, atque uultus, ut non ex uita, sed ex domo in domum uideretur migrare; cum quidem Agrippa eum flens, atque osculans oraret, atque obsecraret, ne ad id, quod natura cogeret, ipse quoque sibi acceleraret, & , quoniam tum quoque posset temporibus superesse, se sibi, suisq. reseruaret; preces eius taciturna sua obstinatione depressit. sic cum biduum cibo se abstinuisset, subito febris decessit, leuiorq. morbus esse cœpit: tamen propositum nihilo secius peregit. itaque die quincto postquam id consilium inierat, prid. Kal. Apr. Cn. Domitio, C. Sosio cos. decessit. elatus est in lecticula, ut ipse præscripserat, sine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima uulgi frequentia. sepultus est iuxta uiam Appiam, ad quinctum lapidem, in monumento Q. Cæcilij, auunculi sui.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD M. IVNIVM BRVTVM

LIBER I.

CICERO S. D. BRVTO.

CLODIVS, tribunus pl. designatus, ualde me diligit, uel, ut ἐμφατικώτερον dicam, ualde me amat. quod cum mihi ita persuasum sit; non dubito, (bene enim me nosti) quin illum quoque iudices a me amari. nihil enim mihi minus hominis uidetur, quàm non respondere in amore ijs, a quibus prouocere. is mihi uisus est suspicari, nec sine magno quidem dolore, aliquid a suis, uel per suos potius inimicos ad te esse delatum, quo tuus animus a se esset alienior. non soleo, mi Brute, quod tibi notum esse arbitror, temere affirmare de altero. est enim periculosum, propter occultas hominum uoluntates, multiplicesq. naturas. Clodij animum perspectum habeo, cognitum, iudicatum. multa eius indicia, sed ad scribendum non necessaria. uolo enim hoc testimonium tibi uideri potius, quàm epistolam. auctus Antonij beneficio est: eius ipsius beneficij magna pars a te est. itaque eum, saluis nobis, uellet saluum. in eum autem locum rem adductam intelligit, (est enim, ut scis, minime stultus) ut utrique salui esse non possint: itaque nos mauult. de te uero

amicissime & loquitur, & sentit. quare, si quis secus ad te de eo scripsit, aut si coram locutus est; peto a te etiam atque etiam, mihi ut potius credas, qui & facilius iudicare possum, quàm iste nescio quis, & te plus diligo. Clodium tibi amicissimum existima, ciuemq. talem, qualis et prudentissimus, & fortuna optima esse debet. Vale.

CICERO S. D. BRVTO.

2

Cvm hæc scribebam, res existimabatur in extremum adducta discrimen: tristes enim de Bruto nostro litteræ, nuntijq. afferebantur. me quidem non maxime conturbabant. his enim exercitibus ducibusque, quos habemus, nullo modo poterá diffidere. Neque assentiebar maiori parti hominum. fidem enim consulum non condemnabam, quæ suspecta uehementer erat: desiderabam non nullis in rebus prudentiam, et celeritatem: qua si essent usi, iam pridem remp. recuperassemus. non enim ignoras, quanta momenta sint in rep. temporum; & quid intersit, idem illud utrum ante, an post decernatur, suscipiatur, agatur. Omnia, quæ seuere decreta sunt hoc tumultu, si, aut quo die dixi sententiam, perfecta essent, & non in diem ex die dilata, aut quo ex tempore suscepta sunt ut agerentur, non tardata, et procrastinata, bellum iam nullum haberemus. Omnia, Brute, præstiti reip. quæ præstare debuit is, qui esset eo, quo ego sum, gradu senatus populiq. iudicio collocatus: nec illa mo-

do, quæ nimirum sola ab homine sunt postulanda, fidem, uigilantiam, patriæ caritatem. ea sunt enim, quæ, nemo est, qui non præstare debeat. ego autem ei, qui sententiam dicat in principibus de rep. puto etiam prudentiam esse præstandam. Nec me, cum mihi tantum sumpserim, ut gubernacula reip. prenderem, minus putarim reprehendendum, si inutiliter aliquid senatui suaserim, quàm si infideliter. Acta quæ sint, quæq. agantur, scio perscribi ad te diligenter. Ex me autem illud est quod te uelim habere cognitum, meum quidem animum in aciem esse, neque respectum ullum quærere, nisi me utilitas ciuitatis forte conuerterit: maiores autem partes animi te, Cassiumq. respiciunt. Quamobrem ita te para, Brute, ut intelligas, aut, si hoc tempore bene res gesta sit, tibi meliorem remp. esse faciendam, aut, si quid offensum sit, per te esse eandem recuperandam.

CICERO S. D. BRVTO.

3

PLANCI animum in remp. egregium, legiones, auxilia, copias ex litteris eius. quarum exemplum tibi missum arbitror, perspicere potuisti. Lepidi, tui necessarij, (qui, secundum fratrem, affines habet, quos oderit, proximos) leuitatem, & inconstantiam, animumq. semper inimicum reip. iam credo tibi ex tuorum litteris esse perspectum. Nos expectatio solicitat, quæ est omnis iam in extremum adducta discrimen. est enim spes omnis in Bru

to

to expediendo, de quo uehementer timebamus. Ego hic cum homine furioso satis habeo negotij Seruilio: quem tuli diutius, quàm dignitas mea patiebatur; sed tuli reip. caussa, ne darem perditis ciuibus hominem parum sanum illum quidem, sed tamen nobilem, quò concurrerent: quod faciunt nihilo minus: sed eum alienandum a rep. non putabam. finem feci eius ferendi. cœperat enim esse tanta insolentia, ut neminem liberum duceret. In Planci uero caussa exarsit incredibili dolore, mecumq́. per biduum ita contendit, & a me ita fractus est, ut eum in perpetuum modestiorem sperem fore. Atque in hac contentione ipsa, cum maxime res ageretur ad V. id. April. litteræ mihi in senatu redditæ sunt a Lentulo nostro, de Cassio, de legionibus, de Syria: quas statim cum recitauissem, cecidit Seruilius, complures præterea. sunt enim insignes aliquot, qui improbissime sentiunt. sed acerbissime tulit Seruilius, assensum esse mihi de Planco. Magnum illud monstrum in rep. est, sed quo *

BRVTVS S. D. CICERONI.

4

LITTERAS tuas ualde expecto, quas scripsisti post nuntios nostrarum rerum, & de morte Trebonij. non enim dubito, quin mihi consilium tuum explices. Indigno scelere & ciuem optimum amisimus, & prouinciæ possessione pulsi sumus: quam recuperari facile est; neque minus turpe, aut flagitiosum erit, post recuperari. Antonius adhuc est

no-

nobiſcum: ſed mediusfidius & moueor hominis pre cibus, et timeo, ne illum aliquorum furor excipiat. plane æſtuo. quòd ſi ſcirem, quid tibi placeret; ſine ſolicitudine eſſem. id enim optimum eſſe, perſuaſum eſſet mihi. quare quamprimum fac me certiorem, quid tibi placeat. Caſſius noſter Syriam, legiones Syriacas habet, ultro quidem a Murco, et a Marcio, & ab exercitu ipſo accerſitus. Ego ſcripſi ad Tertiam ſororem, & ad matrem, ne prius ederent hoc, quod optime ac feliciſſime geſſit Caſſius, quàm tuum conſilium cognouiſſent, tibiq. uiſum eſſet. Legi orationes duas tuas, quarum altera Kalendis Ian. uſus es, altera de litteris meis, quæ habita eſt abs te contra Calenum. Nunc ſcilicet hoc expectas, dum eas laudem. Neſcio, animi, an ingenij tui maior in his libellis laus contineatur. Iam concedo, ut uel Philippici uocentur, quod tu quadam epiſtola iocans ſcripſiſti. Duabus rebus egemus Cicero, pecunia, & ſupplemento: quarum altera poteſt abs te expediri, ut aliqua pars militum iſtinc mitttatur nobis, uel ſecreto conſilio aduerſus Panſam, uel actione in ſenatu; altera, quæ magis eſt neceſſaria, neque meo exercitui magis, quàm reliquorum. Hoc magis doleo, Aſiam nos amiſiſſe: quam ſic uexari a Dolabella audio, ut iam non uideatur crudeliſſimum eius facinus interfectio Trebonij. Vetus Antiſtius me tamen pecunia ſubleuauit. Cicero filius tuus ſic mihi ſe probat induſtria, patientia, labore, animi magnitudine, omni

denique

denique officio, ut prorsus nunquam dimittere uideatur cogitationem, cuius sit filius. Quare, quoniam efficere non possum, ut pluris facias eum, qui tibi est carissimus; illud tribue iudicio meo, ut tibi persuadeas non fore illi abutendum gloria tua, ut adipiscatur honores paternos. Kalendis Apr. Dyrrachio.

CICERO S. D. BRVTO.

5

DATIS *mane ad III. id. Apr. Scaptio litteris, eodem die tuas accepi Kalendis Apr. Dyrrhachio datas, uesperi. itaque mane prid. id. Apr. cum a Scaptio certior factus essem, non esse eos profectos, quibus pridie dederam, & statim ire, hoc paullulum exaraui ipsa in turba matutinæ salutationis. De Cassio lætor, et reip. gratulor; mihi etiam, qui, repugnante, & irascente Pansa, sententiam dixerim, ut Dolabellam bello Cassius persequeretur. & quidem audacter dicebam, sine nostro S. C. iam illud eum bellum gerere. De te etiam dixi tum, quæ dicenda putaui. Hæc ad te oratio perferetur: quoniam te uideo delectari Philippicis nostris. Quòd me de Antonio consulis: quoad Bruti exitum cognorimus, custodiendum puto. Ex his litteris, quas mihi misisti, Dolabella Asiam uexare uidetur, & in ea se gerere teterrime. Compluribus autem scripsisti, Dolabellam a Rhodijs esse exclusum: qui si ad Rhodum accessit, uidetur mihi Asiam reliquisse. id si ita est, istic tibi censeo commorandum:*

randum: ſin eam ſemel cepit; mihi crede, non erit, at in Aſiam cenſeo perſequendum. nihil mihi uideris hoc tempore melius acturus. Quòd egere te duabus neceſſarijs rebus ſcribis, ſupplemento, & pecunia: difficile conſilium eſt. non enim mihi occurrunt facultates, quibus uti te poſſe uideam, præter illas, quas ſenatus decreuit, ut pecunias a ciuitatibus mutuas ſumeres. De ſupplemento autem non uideo quid fieri poſſit. tantum enim abeſt, ut Panſa de exercitu ſuo, aut delectu tibi aliquid tribuat, ut etiam moleſte ferat, tam multos ad te ire uoluntarios: quo modo equidem credo, quòd his rebus, quæ in Italia decernuntur, nullas copias nimis magnas eſſe arbitretur: quo modo autem multi ſuſpicantur, ne te quidem nimis firmum eſſe uelit: quod ego non ſuſpicor. Quòd ſcribis te ad Tertiam ſororem ſcripſiſſe, ut ne prius ederent ea, quæ geſta a Caſſio eſſent, quàm mihi uiſum eſſet: uideo te ueritum eſſe id, quod uerendum fuit, ne animi partium Cæſaris, quo modo etiam nunc partes appellantur, uehementer cõmouerentur. ſed ante quàm tuas litteras accepimus, audita res erat, & peruulgata. tui etiam tabellarij ad multos familiares tuos litteras attulerant. Quare neque ſupprimenda res erat, præſertim cum id fieri non poſſet: neque, ſi poſſet, non diuulgandum potius, quàm occultandum, putaremus. De Cicerone meo, &, ſi tantum eſt in eo quantum, ſcribis, tantum ſcilicet, quantum debeo, gaudeo: &, ſi, quòd amas eum, eo

ma-

maiora facis; id ipsum incredibiliter gaudeo, a te eum diligi.

CICERO S. D. BRVTO. 6

QVAE litteræ tuo nomine recitatæ sunt idibus Apr. in senatu, eodemq. tempore Antonij, credo ad te scripsisse tuos: quorum ego nemini concedo: sed nihil necesse erat eadem omnes. illud necesse, me ad te scribere, quid sentirem de tota constitutione huius belli, & quo iudicio essem, quaq. sententia. Voluntas mea, Brute, de summa rep. semper eadem fuit, quæ tua; ratio quibusdam in rebus, non omnibus, paullo fortasse uehementior. Scis mihi semper placuisse, non rege solum, sed regno liberari remp. tu lenius, immortali omnino cum tua laude: sed, quid melius fuerit, magno dolore sensimus, magno periculo sentimus. Recenti illo tempore, tu omnia ad pacem, quæ oratione confici non poterant: ego omnia ad libertatem, quæ sine pace nulla est: pacem ipsam bello, atque armis effici posse arbitrabar. Studia non deerant arma poscentium, quorum repressimus impetum, ardoremq. restinximus. itaque res in eum locum uenerat, ut, nisi Cæsari Octauiano deus quidam illam mentem dedisset, in potestatem perditissimi hominis, & turpissimi M. Antonij ueniendum fuerit; quo cum, uides, hoc tempore ipso quod sit, quantumq. certamen. id profecto nullum esset, nisi tum conseruatus esset Antonius. Sed hæc omitto. res enim a te gesta

sta memorabilis, & pæne cælestis repellit omnes reprehensiones; quippe, quæ ne laudem quidem satis idonea affici possit. Extitisti nuper uultu seuero; exercitum, copias, legiones idoneas per te breui tempore comparasti. Dij immortales, qui ille nuntius, quæ illæ litteræ, quæ lætitia senatus, quæ alacritas ciuitatis erat? nihil unquam uidi tam omnium consensione laudatum. Erat exspectatio reliquiarum Antonij, quem equitatu, legionibusq. magna ex parte spoliaras. ea quoque habuit exitũ optabilem. nam tuæ litteræ, quæ recitatæ in senatu sunt, & imperatoris, & militum uirtutem, & industriam tuorum, in quibus Ciceronis mei, declarant. Quòd si tuis placuisset de his litteris referri; & nisi in tempus turbulentissimum post discessum Pansæ consulis incidissent: honos quoque iustus, & debitus dijs immortalibus, decretus esset. Ecce tibi idibus Apr. aduolat mane celer Pilus, qui uir, dij boni, quàm grauis, quàm constans, quàm bonarũ in rep. partium? Hic epistolas affert duas, unam tuo nomine, alterá Antonij. dat Seruilio tribuno pl. ille Cornuto: recitantur in senatu. ANTONIVS PRO COS. magna admiratio, ut si esset recitatum, Dolabella Imperator, a quo quidem uenerát tabellarij; sed nemo Pili similis, qui proferre litteras auderet, aut magistratibus reddere. Tuæ recitantur, breues illæ quidem, sed in Antonium admodum lenes. uehementer admiratus senatus. mihi autem non erat explicatum, quid agerem. falsas

SS dicerem?

dicerem? quid, si tu eas approbasses? confirmaré? non erat dignitatis tuæ. itaque ille dies silentio. Postridie autem, cum sermo increbuisset, Pilusq. oculos uehementius hominum offendisset, natum omnino est principium a me. de procos. Antonio multa. Sextius caussæ non defuit post me, cum, quanto suum filium, quanto meum in periculo futurum, diceret, si contra procos. arma tulissent. nosti hominem: caussæ non defuit. dixerunt etiam alij. Labeo uero noster, nec signum tuum in epistola, nec diem appositum, nec te scripsisse ad tuos, ut soleres. hoc cogere uolebat, falsas litteras esse, &, si quæris, probabat. Nunc tuum est consilium, Brute, de toto genere belli. uideo te lenitate delectari, et eum putare fructum esse maximum. præclare quidem, sed alijs rebus, alijs temporibus locus esse solet, debetq. clementiæ. nunc quid agitur Brute? templis deorum immortalium imminet hominum egentium & perditorum spes, nec quidquã aliud decernitur hoc bello, nisi utrum simus, necne. cui parcimus? aut quid agimus? his ergo consulimus, quibus uictoribus uestigium nostrum nullum relinquetur? Nam quid interest inter Dolabellam, & quemuis Antoniorum trium? quorum si cui parcimus, duri fuimus in Dolabella. Hæc ut ita sentiret senatus, populusq. R. & si res ipsa cogebat, tamen maxima ex parte nostro consilio, atque auctoritate perfectum est. Tu si hanc rationem non probas, tuam sententiam defendam, non relinquã

meam.

meam. neque dißolutum a te quidquam homines expectant, nec crudele. huius rei moderatio facilis est, ut in duces uehemens sis, in milites liberalis. Ciceronem meum, mi Brute, uelim quamplurimum tecum habeas. uirtutis disciplinam meliorem reperiet nullam, quàm contemplationem, atque imitationem tui. XVI. K*al. Mai.*

SCRIPTA, *& obsignata iam epistola, litteræ mihi redditæ sunt a te, plenæ rerum nouarum, maximeq. mirabiles: Dolabellam quinque cohortes misisse in Cherrhonesum. adeo ne copijs abundat, ut is, qui ex Asia fugere dicebatur, Europam appetere conetur? quinque autem cohortibus quidnam se facturum arbitratus est, cum tu eò quinque legiones, optimum equitatum, maxima auxilia haberes? quas quidem cohortes spero iam tuas esse; quoniam latro ille tam fuit demens. & tuum consilium uehementer laudo, quòd non prius exercitũ Apollonia, Dyrrhachioq. mouisti, quàm de Antonij fuga audisti, Bruti eruptione, populi R. uictoria. itaque quod scribis, postea statuisse te, ducere exercitum in Cherrhonesum, nec pati sceleratißimo hosti ludibrio esse imperium populi R. facis ex tua dignitate, & e rep. Quod scribis de seditione, quæ facta est in legione quarta de Antonijs: quod dicam, in bonam partem accipias: magis mihi probatur militum seueritas, quàm tua. Te beneuolentiam exercitus, equitumq. expertum esse, uehementer gaudeo. De Dolabella, ut scribis, si quid habes*

 noui,

noui, facies me certiorem. in quo ualde delector, me ante prouidisse, ut tuum iudicium liberum esset cum Dolabella belli gerendi: & id ualde pertinuit, ut ego tum intelligebam, ad remp. ut nunc iudico, ad dignitatem tuam. Quod scribis, me maximo otio egisse, ut insectarer Antonios; idq́. laudas: credo ita uiderit tibi: sed illam distinctionem tuam nullo pacto probo. scribis enim, acrius prohibenda bella ciuilia esse, quàm in superatos iracundiam exercendam. uehementer a te Brute dissentio: neque clementiæ tuæ concedo: sed salutaris seueritas uincit inanem speciem clementiæ. quòd si clementes esse uoluerimus, nunquam deerunt bella ciuilia. sed de hoc tu uideris. de me possum idem, quod Plautinus pater in Trinummo: Mihi quidem ætas acta ferme est; tua istuc refert maxime. opprimemini, mihi crede, Brute, nisi prouideritis. neque enim populum semper eundem habebitis, neque senatū, neque senatus ducem. hæc ex oraculo Apollinis Pythij edita tibi puta. nihil potest esse uerius. XIV. Kal. Mai.

CICERO S. D. BRVTO. 7

NOSTRAE res meliori loco uidebantur. scripta enim ad te certo scio, quæ gesta sunt. Quales tibi sæpe scripsi, consules tales extiterunt. Cæsaris uero pueri mirifica indoles uirtutis. utinam tam facile eum florentem & honoribus, et gratia regere, ac tenere possimus, quàm facile adhuc tenuimus.

mus. est omnino illud difficilius: sed tamen non diffidimus. persuasum est enim adolescenti, & maxime per me, eius opera nos esse saluos. et certe, nisi is Antonium ab urbe auertisset, perijssent omnia. triduo uero, aut quatriduo ante hanc rem pulcherrimam, timore quodam perculsa ciuitas tota ad te se cum coniugibus, & liberis effundebat: eadem recreata ad VII. Kal. Mai. te huc uenire, quàm se ad te ire, malebat. quo quidem die magnorum meorum laborum, multarumq. uigiliarum fructum cepi maximum; si modo est aliquis fructus ex solida, ueraq. gloria. nam tantæ multitudinis, quantam capit urbs nostra, concursus est ad me factus. ea cum usque in Capitolium deductus, maximo clamore, atque plausu in Rostris collocatus sum. nihil est in me inane; neque enim debet: sed tamen omniũ ordinum consensus, gratiarum actio, gratulatioq. me commouet: propterea quòd, popularem me esse in populi salute, præclarum est. Sed hæc te malo ab alijs audire. Me uelim de tuis rebus, consilijsq. facias diligentissime certiorem: illudq. consideres, ne tua liberalitas dissolutior uideatur. sic sentit senatus, sic populus R. nullos unquam hostes digniores omni supplicio fuisse, quàm ciues, qui hoc bello contra patriam arma ceperunt. quos quidem ego omnibus sententijs ulciscor, & persequor, omnibus bonis approbantibus. tu quid de hac re sentias, tui iudicij est. ego sic sentio, trium fratrum unam, & eandem esse caussam. Consules duos, bo-

nos quidem, sed duntaxat bonos, amisimus. Hirtius quidem in ipsa uictoria occidit, cum paucis diebus magno prœlio ante uicisset. nam Pansa fugerat, uulneribus acceptis, quæ ferre non potuit. reliquias hostium Brutus persequitur, & Cæsar. hostes autem omnes iudicati, qui M. Antonij sectam secuti sunt. itaque id S. C. plerique interpretantur etiam ad tuos siue captiuos, siue deditícios pertinere. equidem nihil disserui durius, cum nominatim de C. Antonio decernerem; quòd ita statueram, a te cognoscere caussam eius senatum oportere. X. Kal. Mai.

BRVTVS S. D. CICERONI. 8

QVANTA sim lætitia affectus, cognitis rebus Bruti nostri, & consulum, facilius est tibi existimare, quàm mihi scribere. cum alia laudo, & gaudeo accidisse, tum quòd Bruti eruptio non solũ ipsi salutaris fuit, sed etiam maximo ad uictoriam adiumento. Quod scribis, trium Antoniorum unam atque eandem caussam esse; quid ego sentiam, mei iudicij esse: statuo nihil, nisi hoc; senatus aut populi R. iudicium esse de ijs ciuibus, qui pugnantes non interierunt. At hoc ipsum, inquies, inique facis, qui hostilis animi in remp. homines ciues appelles. Immo iustissime. quod enim non dum senatus censuit, nec populus R. iussit, id arroganter nõ præiudico, neque reuoco ad arbitrium meum. illud quidem non muto, quòd ei, quem me occidere

res

res non coegit, neque crudeliter quidquam eripui, neque dissolute quidquam remisi; habuiq. in mea potestate, quoad bellum fuit. multo quidem honestius iudico, magisq. quod concedere possit resp. miserorum fortunam non insectari, quàm infinita tribuere potentibus, quæ cupiditatem, & arrogantiam incendere possint. qua in re, Cicero, uir optime, ac fortissime, mihiq. merito & meo nomine, & reip. carissime, nimis credere uideris spei tuæ, statimque, ut quisque aliquid recte fecerit, omnia dare, ac permittere: quasi non liceat traduci ad mala consilia corruptum largitionibus animũ. quæ tua est humanitas, æquo animo te moneri patieris, præsertim de cõmuni salute: facies tamen, quod tibi uisum fuerit: etiam ego, cum me docueris. nũc Cicero, nunc agendũ est, ne frustra oppressum esse Antoniũ gauisi simus; neu semper primi cuiusque mali excidendi caussa sit, ut aliud renascatur illo peius. nihil iam neque opinantibus, aut patientibus nobis aduersi euenire potest, in quo non cum omnium culpa, tum præcipue tua futura sit, cuius tantã auctoritatem senatus ac populus R. non solum esse patitur, sed etiam cupit, quanta maxima in libera ciuitate unius esse potest: quam tu non solum bene sentiendo, sed etiam prudenter tueri debes. prudentia porro, quæ tibi superest, nulla abs te desideratur, nisi modus in tribuendis honoribus. alia omnia sic adsunt, ut cum quolibet antiquorum comparari possint tuæ uirtutes. unum hoc, grato animo, libe-

raliq. profectum, cautiorem, ac moderatiorem liberalitatem desiderat. nihil enim senatus cuiquã dare debet, quod male cogitantibus exemplo, aut præsidio sit. itaque timeo, de consulatu, ne Cæsar tuus altius se ascendisse putet decretis tuis, quàm inde, si consul factus sit, descensurum. quòd si Antonius ab alio relictum regni instrumentum occasionem regnandi habuit: quonam animo fore putas, si quis, auctore non tyranno interfecto, sed ipso senatu, putat se imperia quælibet concupiscere posse? quare tum & facilitatem, & prouidentiam laudabo tuam, cum exploratum habere cœpero, Cæsarem honoribus, quos acceperit, extraordinarijs fore contentum. alienæ igitur, inquies, culpæ me reum facies? prorsus alienæ; si prouideri potuit, ne existeret. quòd utinam inspectare possis timorem de illo meum. His litteris scriptis, te consulem factum audiuimus. tum uero incipiam proponere mihi remp. iustam, & iam suis nitentem uiribus, si istuc uidero. Filius ualet, & in Macedoniá cum equitatu præmissus est. Idibus Mai. ex castris.

CICERO S. D. BRVTO. 9

AD V. KAL. *Mai. cum de ijs, qui hostes iudicati sunt, bello persequendis sententiæ dicerentur, dixit Seruilius etiam de Ventidio, et ut Cassius persequeretur Dolabellam. cui cum essem assensus, decreui hoc amplius, ut tu, si arbitrarere utile, exq. rep. esse, persequerere Dolabellam bello: si minus*

minus id commodo reip. facere posses, siue non exi stimares e rep. esse, ut in iisdem locis exercitum contineres. nihil honorificentius potuit facere senatus, quàm ut tuum esset iudicium, quid tibi maxime conducere reip. uideretur. equidem sic sentio: si manum habet, si castra, si ubi consistat uspiá Dolabella; ad fidem, & ad dignitatem tuam pertinere, eum persequi. De Cassii nostri copiis nihil sciebamus. neque enim ab ipso ullæ litteræ: neque nuntiabatur quidquam, quod pro certo haberemus. quantopere autem intersit, opprimi Dolabellam, profecto intelligis; tum ut sceleris pœnas persoluat; tum ne sit, quò se latronum duces ex Mutinēsi fuga conferant. atque hoc mihi iam ante placuisse, potes ex superioribus meis litteris recordari. quanquam tum et fugæ portus erat in tuis castris, et subsidium salutis in tuo exercitu. quo magis nunc liberati, ut spero, periculis, in Dolabella opprimendo occupati esse debemus. sed hæc cogitabis diligentius, statues sapienter: facies nos, quid constitueris, & quid agas, si tibi uidebitur, certiores. Ciceronem nostrum in uestrum collegium cooptari uolo. existimo omnino absentium rationem sacerdotum comitiis posse haberi. nam etiam factum est antea. Caius enim Marius, cum in Cappadocia esset, lege Domitia factus est augur: nec, quo minus id postea liceret, ulla lex sanxit. est etiam in lege Iulia, quæ lex est de sacerdotiis proxima, his uerbis: Qui petit, cuius ue ratio habebitur. aperte indicat,

cat, posse rationem haberi etiam non præsentis. hac de re scripsi ad eum, ut tuo iudicio uteretur, sicut in rebus omnibus. tibi autem statuendum est de Domitio, & de Catone nostro. sed quamuis liceat absentis rationem haberi, tamen omnia sunt præsentibus faciliora. quòd si statueris in Asiam tibi eundũ, nulla erit ad comitia nostros accersendi facultas. omnino, Pansa uiuo, celeriora omnia putabamus. statim enim collegam sibi surrogasset: deinde ante prætoria, sacerdotum comitia fuissent. nunc per auspicia longam moram uideo. dum enim unus erit patricius magistratus, auspicia ad patres redire nõ possunt. magna sane perturbatio. tu tota de re quid sentias, uelim me facias certiorem. III. non Mai.

BRVTVS S. D. CICERONI. 10

NOLI *expectare, dum tibi gratias agam. iam pridẽ hoc ex nostra necessitudine, quæ ad summam beneuolentiam peruenit, sublatum esse debet. Filius tuus a me abest. in Macedonia congrediemur. iussus est enim Ambraciam ducere equites per Thessaliam: & scripsi ad eum, ut mihi Heracleam occurreret. cum eum uidero, (quoniam nobis permittis) communiter constituemus de reditu eius ad petitionem, aut ad commendationem honoris. Tibi Glycona, medicum Pansæ, qui sororem Achilleos nostri in matrimonio habet, diligentissime commendo. audimus, eum uenisse in suspicionem Torquato de morte Pansæ, custodiriq. ut paricidam.*

ricidam. nihil minus credendum est. quis enim maiorem calamitatem morte Pansæ accepit? præterea est modestus homo, & frugi, quem ne utilitas quidem uideatur impulsura fuisse ad facinus. rogo te, & quidem ualde rogo, (nam Achilleus noster non minus, quàm æquũ est, laborat) eripias eum ex custodia, conserues{que}. hoc ego ad meum officium priuatarum rerum æque, atque ullam aliam rem, pertinere arbitror. Cum has ad te scriberem litteras, ab Satrio, legato C. Trebonij, reddita est mihi epistola, a Tullio, & Deiotaro Dolabellam cæsum, fugatumq́. esse. græcam epistolam tibi misi Cycherei cuiusdam ad Satrium missam. Flauius noster de controuersia, quam habet cum Dyrrhachinis hereditariam, sumpsit te iudicem. rogo te, Cicero, & Flauius rogat, rem conficias. quin ei, qui Flauium fecit heredem, pecuniam debuerit ciuitas, non est dubium: neque Dyrrhachini inficiantur: sed sibi donatum æs alienum a Cæsare dicunt. noli pati, a necessarijs tuis necessario meo iniuriam fieri. XVII. Kal. Iun. ex castris, ad imã Candauiã.

BRVTVS S. D. CICERONI. II

L. BIBVLVS quàm carus mihi esse debeat, nemo melius iudicare potest, quàm tu, cuius tantæ pro rep. contentiones, solicitudinesq́. sunt, fuerunt. itaque uel ipsius uirtus, uel nostra necessitudo debet conciliare te illi. quo minus multa mihi scribenda esse arbitror. uoluntas enim te mouere debet

debet nostra; si modo iusta est, aut pro officio necessario suscipitur. in Pansæ locum petere constituit. eam nominationem a te petimus. neque coniunctiori dare beneficium, quàm nos tibi sumus, neque digniorem nominare potes, quàm Bibulum. De Domitio, & Appuleio quid attinet me scribere, cum ipsi per se tibi commendatissimi sint? Appuleium uero tu tua auctoritate sustinere debes. sed Appuleius in sua epistola celebrabitur. Bibulum noli dimittere ex sinu, tantum iam uirum, ex quanto, crede mihi, potest euadere, qui uestris paucorum respondeat laudibus.

CICERO S. D. BRVTO. 12

MVLTOS tibi commendo, et commendem necesse est. optimus enim quisque uir, & ciuis sequitur iudicium tuum: tibiq. omnes fortes uiri nauare operam, & studium uolunt: nec quisquam est, quin ita existimet, meam apud te & gratiam, & auctoritatem ualere plurimum: sed C. Nasennium, municipem Suessanum, tibi ita cõmendo, ut neminem diligentius. Cretensi bello, Metello imperatore, octauum principem duxit: postea in re familiari occupatus fuit. hoc tempore, cum reip. partibus, tum tua excellenti dignitate cõmotus, uellet per te aliquid auctoritatis assumere. fortẽ uirum, Brute, tibi cõmendo, frugi hominẽ, &, si quid ad rem pertinet, etiã locupletem. pergratũ mihi erit, si eum ita tractaris, ut merito tuo mihi gratias agere possit.

CICERO

CICERO S. D. BRVTO. 13

FVNGERER officio, quo tu functus es in meo luctu, teq. per litteras consolarer, nisi scirem, ijs remedijs, quibus meum dolorem tu leuasses, te in tuo egere. ac uelim, facilius, quàm tunc mihi, nunc tibi tute medeare. est enim alienum tanto uiro, ut es tu, quod alteri præceperit, id ipsum facere non posse. me quidem cum rationes, quas collegeras, tum auctoritas tua a nimio mærore deterruit. cum enim mollius tibi ferre uiderer, quàm deceret uirum, præsertim eum, qui alios consolari soleret, accusasti me per litteras grauioribus uerbis, quàm tua consuetudo ferebat. itaque iudicium tuũ magni æstimans, idq. ueritus, me ipse collegi, & ea, quæ didiceram, legeram, acceperam, grauiora duxi tua auctoritate addita. Ac mihi tum Brute officio solum erat, & naturæ, tibi nunc populo, & scenæ, ut dicitur, seruiendum est. nam cum in te non solum exercitus tui, sed omnium ciuium, ac pæne gentium coniecti oculi sint; minime decet, propter quem fortiores ceteri sumus, eum ipsum animo debilitatum uideri. quamobrẽ accepisti tu quidem dolorem, (id enim amisisti, cui simile in terris nihil fuit) & est dolendum in tam graui uulnere: ne id ipsum, carere omni sensu doloris, sit miserius, quàm dolere: sed, ut modice, ceteris utile est, tibi necesse est. Scriberem plura, nisi ad te hæc ipsa nimis multa essent. Nos te, tuumq. exercitum exspectamus:

expectamus: sine quo, ut reliqua ex sententia succedant, uix satis liberi uidemur fore. De tota rep. plura scribam, & fortasse iam certiora ijs litteris, quas Veteri nostro cogitabam dare.

CICERO S. D. BRVTO. 14

NVLLAS adhuc a te litteras habebamus, ne famam quidem, quæ declararet, te, cognita senatus auctoritate, in Italiam adducere exercitum: quod ut faceres, idq. maturares, magnopere desiderabat resp. ingrauescit enim in dies intestinũ malum, nec externis hostibus magis, quàm domesticis, laboramus: qui erant omnino ab initio belli, sed facilius frangebantur. erectior senatus erat, non sententijs solum nostris, sed etiam cohortationibus excitatus. erat in senatu satis uehemens, & acer Pansa, cum in ceteros huius generis, tum maxime in socerum. cui consuli non animus ab initio, nõ fides ad extremum defuit. bellum ad Mutinam gerebatur, nihil ut in Cæsare reprehenderes, non nulla in Hirtio. huius belli fortuna, ut in secundis, fluxa; ut in aduersis, bona. erat uictrix resp. cæsis Antonij copijs, ipso expulso. Bruti deinde ita multa peccata, ut quodã modo uictoria excideret e manibus. perterritos, inermos, saucios non sunt nostri duces persecuti: datumq. Lepido tempus est, in quo leuitatem eius, sæpe perspectam, maioribus in malis experiremur. sunt exercitus boni, sed rudes, Bruti, & Planci. sunt fidelissima, & maxima

ma auxilia Gallorum. ſed Cæſarem, meis conſilijs adhuc gubernatum, præclara ipſum indole, admirabiliq. conſtantia, improbiſſimis litteris quidam, fallacibus interpretibus, ac nuntijs impulerunt in ſpem certiſſimam conſulatus. quod ſimul atque ſenſi; neque ego illum abſentem litteris monere deſtiti, nec accuſare præſentes eius neceſſarios, qui eius cupiditati ſuffragari uidebantur; nec in ſenatu ſceleratiſſimorum conſiliorum fontes aperire dubitaui. nec uero ulla in re memini aut ſenatum meliorem, aut magiſtratus: nunquam enim in honore extraordinario potentis hominis, uel potentiſſimi potius (quando quidem potentia iam in ui poſita eſt, & armis) accidit ut nemo tribunus pl. nemo alio magiſtratu, nemo priuatus auctor exiſteret. ſed in hac conſtantia, atque uirtute, erat tamen ſolicita ciuitas. illudimur enim, Brute cum militum delicijs, tum imperatoris inſolentia. tantum quiſque in rep. poſſe poſtulat, quantum habet uirium. non ratio, non modus, non lex, non mos, non officium ualet, non iudicium, non exiſtimatio ciuium, non poſteritatis uerecundia. Hæc ego multo ante proſpiciens, fugiebam ex Italia, tum, cum me ueſtrorum edictorum fama reuocauit. incitaſti uero tu me, Brute, Veliæ. quanquam enim dolebam in eam me urbem ire, quam tu fugeres, qui eam liberauiſſes, quod mihi quoque quondam acciderat, periculo ſimili, caſu triſtiore: perrexi tamen, Romamq. perueni; nulloq. præſidio quateſeci Antonium; contraq.

eius arma nefanda. præsidia, quæ oblata sunt, Cæsaris consilio, & auctoritate firmaui. qui si steterit idem, mihiq. paruerit, satis uidemur habituri præsidij. sin autem impiorum consilia plus ualuerint, quàm nostra; aut imbecillitas ætatis non potuerit grauitatem rerum sustinere: spes omnis in te. quamobrem aduola obsecro, atque eam remp. Quam uirtute, atque animi magnitudine magis, quàm euentis rerum, liberasti, exitu libera. omnis omnium concursus ad te futurus est. hortare idem per litteras Cassium. spes libertatis nusquam, nisi in uestrorum castrorum præsidijs, est. firmos omnino et duces habemus ab occidente, & exercitus. hoc adolescentis præsidium equidem adhuc firmum esse confido; sed ita multi labefactant, ut, ne moueatur, interdum extimescam. Habes totum reip. statum, qui quidem tum erat, cum has litteras dabam. uelim deinceps meliora: sin aliter fuerit, quod dij omen auertant, reip. uicem dolebo, quæ immortalis esse debeat. mihi quidem quantulum reliqui est?

BRVTVS S. D. CICERONI. 15

VETERIS Antistij talis animus est in remp. ut non dubitem, quin et in Cæsare, & Antonio se præstiturus fuerit acerrimum propugnatorem communis libertatis, si occasioni potuisset occurrere. nam qui in Achaia congressus, P. Dolabella milites, atque equites habente, quoduis adire periculum ex insidijs paratissimi ad omnia latronis

maluerit, quàm uideri aut coactus esse pecuniam dare, aut libenter dedisse homini nequissimo, atque improbissimo, is nobis ultro et pollicitus est, et dedit XX HS *ex sua pecunia, & , quod multo carius est, se ipsum obtulit, et coniunxit. huic persuadere cœpimus, ut imperator in castris remaneret, remq. publicam defenderet. statuit eundum sibi, quoniam exercitum dimisisset: statim uero rediturum ad nos confirmauit, legatione suscepta, nisi prætorum comitia habituri essent consules. nam illi ita sentienti de rep. magnopere auctor fui, ne differret tempus petitionis suæ. cuius factum omnibus gratum esse debet, qui modo iudicarint hunc exercitum esse reip. tibi tanto gratius, quanto maiore animo, gloriaq. libertatem nostram defendis, & dignitatem, si contigerit nostris consilijs exitus, quem optamus, perfuncturus es. ego etiam, mi Cicero, proprie, familiariterq. te rogo, ut Veterem ames, uelisq. esse quamamplissimum. qui, & si nulla re deterreri a proposito potest, tamen excitari tuis laudibus, indulgentiaq. poterit, quo magis amplexetur, ac tueatur iudicium suum: & mihi gratissimum erit.*

CICERO S. D. BRVTO. 16

ETSI *daturus eram Messallæ Coruino continuo litteras, tamen Veterem nostrum ad te sine litteris meis uenire nolui. Maximo in discrimine resp. Brute, uersatur; uictoresq. rursus decertare cogimur. id accidit M. Lepidi scelere, et amentia. quo tẽpore*

cum multa propter eam curam, quam pro rep. suscepi, grauiter ferrem, tum nihil tuli grauius, quàm me non posse matris tuæ precibus cedere, non sororis. nam tibi, quod mihi plurimi est, facile me satisfacturum arbitrabar. nullo enim modo poterat caussa Lepidi distingui ab Antonio, omniumq. iudicio etiam durior erat, quòd, cum honoribus amplissimis a senatu esset Lepidus ornatus, tum etiam paucis ante diebus præclaras litteras ad senatum misisset, repente non solum recepit reliquias hostiú, sed bellum acerrimum terra, mariq. gerit: cuius exitus qui futurus sit, incertum est. ita, cum rogamur, ut misericordiam liberis eius impertiamus, nihil affertur, quo minus summa supplicia, si, quod Iupiter omen auertat, pater puerorum uicerit, subeunda nobis sint. Nec uero me fugit, quàm sit acerbum, parentum scelera filiorum pœnis lui: sed hoc præclare legibus comparatum est, ut caritas liberorum amiciores parentes reip. redderet. itaque Lepidus crudelis in liberos, non is, qui Lepidum hostem iudicat. atque ille, si, armis positis, de ui damnatus esset; quo in iudicio certe defensionem non haberet: eandem calamitatem subirent liberi, bonis publicatis. quanquam, quod tua mater, & soror deprecatur pro pueris, id ipsum, & multa alia crudeliora nobis omnibus Lepidus, Antonius, & reliqui hostes denuntiant. itaque maximã spem hoc tempore habemus in te, atque exercitu tuo. cum ad reip. summam, tum ad gloriam, & dignitatem

tatem tuam uehementer pertinet, te in Italiam, ut ante scripsi, uenire quamprimum: eget enim uehementer tum uiribus tuis, tum etiam consilio resp. Veterem pro eius erga te beneuolentia, singulariq. officio libenter ex tuis litteris cōplexus sum; eumq. cum tui, tum reip. studiosissimum, amantissimumq. cognoui. Ciceronem meum propediem, ut spero, uidebo. tecum enim illum, & te in Italiam celeriter esse uenturum confido.

BRVTVS S. D. CICERONI. 17

De M. Lepido uereri me cogit reliquorum timor. qui si eripuerit se nobis; quod, uelim, temere, atque iniuriose de illo suspicati sint homines: oro, atque obsecro te Cicero, necessitudinem nostram, tuamq. in me beneuolentiam obtestans, sororis meæ liberos obliuiscaris esse Lepidi filios, meq. his in patris locum successisse existimes. hoc si a te impetro, nihil profecto dubitabis pro his suscipere. aliter alij cum suis uiuunt: nihil ego possum in sororis meæ liberis facere, quo possit expleri uoluntas mea, aut officium. quid uero aut mihi tribuere boni possunt; si modo digni sumus, quibus aliquid tribuatur; aut ego matri, ac sorori, puerisq. illis præstaturus sum, si nihil ualuerit apud te, reliquumq. senatum contra patrem Lepidum Brutus auunculus? scribere multa ad te neque possum præ solicitudine, ac stomacho, neque debeo. nam si in tanta re, tamq. necessaria uerbis mihi opus est ad

te excitandum, & confirmandum; nulla ſpes eſt, facturum te, quod uolo, & quod oportet. quare noli expectare longas preces: intuere me ipſum, qui hoc a te uel a Cicerone, coniunctiſſimo homine, priuatim, uel a conſulari, tali uiro, remota neceſſitudine priuata, debeo impetrare. quid ſis facturus, uelim mihi quamprimum reſcribas. Kal. Quinct. ex caſtris.

CICERO S. D. BRVTO. 18

BREVES tuæ litteræ: breues, dico? immo nullæ. tribus ne uerſiculis his temporibus Brutus ad me? nihil ſcripſiſſem potius. & requiris meas. quis unquam ad te tuorum ſine meis uenit? quæ autem epiſtola non pondus habuit? quæ ſi ad te perlatæ non ſunt, ne domeſticas quidem tuas perlatas arbitror. Ciceroni ſcribis te longiorem daturum epiſtolam. recte id quidem: ſed hæc quoque debuit eſſe plenior. ego autem, cum ad me de Ciceronis abs te diſceſſu ſcripſiſſes, ſtatim extruſi tabellarios, litterasq́. ad Ciceronem, ut, etiam ſi in Italiam ueniſſet, ad te rediret. nihil enim mihi iucundius, nihil illi honeſtius. quanquam aliquoties ei ſcripſerá, ſacerdotum comitia mea ſumma contentione in alterum annum eſſe reiecta; quod ego cum Ciceronis cauſſa elaboraui, tum Domitij, Catonis, Lentuli, Bibulorum: quod ad te etiam ſcripſeram. ſed uidelicet, cum illam puſillam epiſtolam tuam ad me dabas, non dum erat tibi id notum. quare omni ſtudio

a te,

a te, mi Brute, contendo, ut Ciceronem meum ne dimittas, tecumq. adducas. quod ipsum, si remp. cui susceptus es, respicis, tibi iam iamq. faciendum est. renatum enim bellum est, idq. non paruo scelere Lepidi. exercitus autem Cæsaris, qui erat optimus, non modo nihil prodest, sed etiam cogit exercitum tuum flagitari: qui si Italiam attigerit; erit ciuis nemo, quem quidem ciuem appellari fas sit, qui se non in tua castra conferat. etsi Brutum præclare cum Planco coniunctum habemus. sed non ignoras, quàm sint incerti animi hominum, & infecti partibus, & exitus prœliorum. quin etiam, si, ut spero, uicerimus, tamen magnam gubernationem tui consilij, tuæq. auctoritatis res desiderabit. subueni igitur per deos, idq. quamprimum: tibiq. persuade, non te idibus Martijs, quibus seruitutem a tuis ciuibus repulisti, plus profuisse patriæ, quàm, si mature ueneris, profuturum. II. id. Quinct.

CICERO S. D. BRVTO. 19

MESSALLAM habes: quibus igitur litteris tam accurate scriptis assequi possum, subtilius ut explicem, quæ gerantur, quæq. sint in rep. quàm tibi is exponet, qui & optime omnia nouit, & elegantissime expedire, & deferre ad te potest? caue enim existimes, Brute, (quanquam non necesse est ea me ad te, quæ tibi nota sunt scribere: sed tamen tantam omnium laudum excellentiam non queo si-

lentio præterire) caue putes, probitate, constantia, cura, studio reip. quidquam illi esse simile: ut eloquentia, qua mirabiliter excellit, uix in eo locum ad laudandum habere uideatur: quanquam in hac ipsa sapientia plus apparet: ita graui iudicio, multaq. arte se exercuit in uerissimo genere dicendi. tanta autem industria est, tantumq. euigilat in studio, ut non maxima ingenio, quod in eo summum est, gratia habenda uideatur. Sed prouehor amore. non enim id propositum est huic epistolæ, Messallam ut laudem, præsertim ad Brutum; cui & uirtus illius non minus, quàm mihi, nota est, & hæc ipsa studia, quæ laudo, notiora. quem cum a me dimittens grauiter ferrem, hoc leuabar uno, quòd ad te, tanquam ad alterum me, proficiscens, & officio fungebatur, et laudem maximam sequebatur. Sed hæc hactenus. Venio nunc, longo sane interuallo, ad quandam epistolam, qua, mihi multa tribuens, unum reprehendebas, quòd in honoribus decernendis essem nimius, & tanquam prodigus. tu hoc: alius fortasse, quòd in animaduersione, pœnaq. durior: nisi fortasse utrunque tu. quod si ita est, utriusque rei meum iudicium tibi cupio esse notissimum: neque solum ut Solonis dictum usurpem, qui & sapientissimus fuit ex septem, & legum scriptor solus ex septem. is remp. contineri duabus rebus dixit, præmio, & pœna. est scilicet utriusque rei modus, sicut reliquarum, & quædam in utroque genere mediocritas. sed non tanta de re propositum

eſt hoc loco diſputare. quid ego auté ſecutus in bello ſim in ſententijs dicendis, aperire non alienum puto. Poſt interitum Cæſaris, & ueſtras memorabiles idus Martias, Brute, quid ego prætermiſſum a uobis, quantamq́. impendere reip. tempeſtatem dixerim, non es oblitus. magna peſtis erat depulſa per uos, magna populi R. macula deleta, uobis uero parta diuina gloria: ſed inſtrumentum regni delatum ad Lepidum, & Antonium: quorum alter inconſtantior, alter impurior, uterque pacem metuens, inimicus otio. his ardentibus perturbandæ reip. cupiditate quod opponi poſſet præſidium, non habebamus. erexerat enim ſe ciuitas in retinenda libertate conſentiens. nos tum nimis acres. uos, fortaſſe ſapientius, exceſſiſtis urbe ea, quam liberaratis: Italiæ, ſua uobis ſtudia profitenti, remiſiſtis. itaque cum teneri urbem a paricidis uiderem, nec te in ea, nec Caſſium tuto eſſe poſſe, eamq́. armis oppreſſam ab Antonio: mihi quoque ipſi eſſe excedendum putaui. tetrum enim ſpectaculum, oppreſſa ab impijs ciuitas, opitulandi poteſtate præciſa. ſed animus idem, qui ſemper, infixus in patriæ caritate, diſceſſum ab eius periculis ferre non potuit. itaque in medio Achaico curſu, cum Eteſiarum diebus Auſter me in Italiam, quaſi diſſuaſor mei conſilij, retuliſſet, te uidi Veliæ, doluiq́. uehementer. cedebas enim Brute, cedebas: quoniam Stoici ueſtri negant fugere ſapientis. Romam ut ueni, ſtatim me obtuli Antonij ſceleri, atque dementiæ.

quem cum in me incitauissem, consilia inire cœpi, Brutina plane, (uestri enim hæc sunt propria sanguinis) reip. liberandæ. longa sunt, quæ restant, prætereunda: sunt enim de me. tantum dico, Cæsarem hunc adolescentem, per quem adhuc sumus, si uerum fateri uolumus, fluxisse ex fonte consiliorum meorum. huic habiti a me honores, nulli quidem Brute, nisi debiti, nulli, nisi necessarij. ut enim primum libertatem reuocare cœpimus, cum se non dum ne Decimi quidem Bruti diuina uirtus ita commouisset, ut iam id scire possemus; atque omne præsidium esset in puero, qui a ceruicibus nostris auertisset Antonium; quis honos ei nō fuit decernendus? quanquam ego illi tum uerborum laudem tribui, eamq. modicam: decreui etiam imperium: quod quanquam uidebatur illi ætati honorificum, tamen erat exercitum habenti necessarium. quid enim est sine imperio exercitus? statuam Philippus decreuit; celeritatem petitionis primo Seruius, post maiorem etiam Seruilius. nihil tum nimium uidebatur. sed nescio quo modo facilius in timore benigni, quàm in uictoria grati reperimur. ego enim, D. Bruto liberato, cum lætissimus ille ciuitati dies illuxisset, idemq. casu Bruti natalis esset, decreui, ut in fastis ad eum diem Bruti nomen adscriberetur. in eoq. sum maiorum exemplum secutus, qui hunc honorem mulieri Larentiæ tribuerunt, cui uos pontifices ad aram in Velabro facere soletis. quod ego cum dabam Bruto, notam esse in

fastis

fastis gratissimæ uictoriæ sempiternam uolebam. atque illo die cognoui, haud paullo plures in senatu maleuolos esse, quàm gratos. Eos per ipsos dies effudi, si ita uis, honores in mortuos Hirtium, & Pansam, Aquilam etiam: quod quis reprehendit, nisi qui, deposito metu, præteriti periculi fuerit oblitus? accedebat ad beneficij memoriam gratam ratio illa, quæ etiam posteris posset esse salutaris. extare enim uolebam in crudelissimos hostes monumenta odij publici sempiterna. Suspicor illud minus tibi probari, quod a tuis familiaribus, optimis illis quidem uiris, sed in rep. rudibus, non probabatur, quòd, ut ouanti introire Cæsari liceret, decreuerim. ego autem (sed erro fortasse: nec tamen is sum, ut mea me maxime delectent) nihil mihi uideor hoc bello sensisse prudentius. cur autem ita sit, aperiendum non est; ne magis uidear prouidus fuisse, quàm gratus. hoc ipsum nimium: quare alia uideamus. D. Bruto decreui honores, decreui L. Planco. præclara illa quidem ingenia, quæ gloria inuitantur: sed senatus etiam sapiens, qui, qua quenque re putat, modo honesta, ad remp. iuuandum posse adduci, hac utitur. At in Lepido reprehẽditur: cui cum statuam in Rostris statuissemus, ijdem illam euertimus. Nos illum honore studuimus a furore reuocare: uicit amentia leuissimi hominis nostram prudentiam. nec tamen tantum in statuenda Lepidi statua factum est mali, quantum in euertenda boni. Satis multa de honoribus. nunc de pœna pauca sunt dicenda.

dicenda. Intellexi enim ex tuis sæpe litteris, te in ijs, quos bello deuicisti, clementiam tuam uelle laudari. existimo equidem, nil a te nisi sapienter: sed, sceleris pœnam prætermittere, (id enim est, quod uocatur ignoscere) etiam si in ceteris rebus tolerabile est, in hoc bello perniciosum puto. nullum enim bellum ciuile fuit in nostra rep. omnium, quæ memoria mea fuerunt, in quo bello non, utracunque pars uicisset, tamen aliqua forma esset futura reip. hoc bello uictores quam remp. simus habituri, non facile affirmarim: uictis certe nulla unquam erit. Dixi igitur sententias in Antonium, dixi in Lepidum seueras, neque tam ulciscendi caussa, quàm ut & in præsens sceleratos ciues timore ab impugnanda patria deterrerem; & in posterum documentum statuerem, ne quis talem amentiam uellet imitari. quanquam hæc quidem sententia non magis mea fuit, quàm omnium. in qua uidetur esse illud crudele, quòd ad liberos, qui nihil meruerunt, pœna peruenit. sed id & antiquum est, & omnium ciuitatum: siquidem etiam Themistoclis liberi eguerunt. &, si iudicio damnatos eadem pœna sequitur ciues; qui potuimus leniores esse in hostes? Quid autē queri quisquam potest de me; qui, si uicisset, acerbiorem se in me futurum fuisse confiteatur, necesse est? Habes rationem mearum sententiarum, de hoc genere duntaxat honoris, & pœnæ. nam de ceteris rebus quid senserim, quidq. censuerim, audisse te arbitror. Sed hæc quidem non

ita

ita necessaria: illud ualde necessariũ Brute, te in Italiam cum exercitu uenire quamprimum. summa est expectatio tui: qui si Italiam attigeris, ad te concursus fiet omnium. siue enim uicerimus; qui quidem pulcherrime uiceramus, nisi Lepidus perdere omnia, & perire ipse cum suis concupiuisset: tua nobis auctoritate opus est ad collocandum aliquem ciuitatis statum. siue etiam nunc certamen reliquum est: maxima spes est cum in auctoritate tua, tum in exercitus tui uiribus. Sed propera per deos. scis, quantum sit in temporibus, quantum in celeritate. Sororis tuæ filijs quàm diligenter consulam, spero te ex matris, et sororis litteris cogniturum. qua in caussa maiorem habeo rationem tuæ uoluntatis, quæ mihi carissima est, quàm, ut quibusdam uideor, constantiæ meæ. sed ego nulla in re malo, quàm te amando, constans & esse, & uideri. Vale.

BRVTVS S. D. CICERONI. 20

PARTICVLAM litterarum tuarum, quas misisti Octauio, legi, missam ab Attico mihi. Studium tuum, curaq. de salute mea nulla me noua uoluptate affecit. non solum enim usitatum, sed etiam quotidianum est, aliquid audire de te, quod pro uostra dignitate fideliter, atque honorifice dixeris, aut feceris. at dolore, quantũ maximum capere animo possum, eadem illa pars epistolæ scriptæ ad Octauium de nobis afficit. sic enim illi gratias agis de rep. tam

suppliciter, ac demisse. quid scribam? pudet condicionis, ac fortunæ: sed tamen scribendum est. commendas nostram salutem illi; quæ morte qua non perniciosior? ut prorsus præteferas, non sublatam dominationem, sed dominum commutatum esse. uerba tua recognosce; & aude negare, seruientis aduersus regem istas esse preces. unum ais esse, quod ab eo postuletur, & expectetur, ut eos ciues, de quibus uiri boni, populusq́. R. bene existimet, saluos uelit. quid, si nolit? non erimus? atqui non esse, quàm esse per illum, præstat. ego mediusfidius non existimo, tam omnes deos auersos esse a salute populi R. ut Octauius orandus sit pro salute cuiusquam ciuis, non dicam pro liberatoribus orbis terrarum. iuuat enim magnifice loqui, et certe decet aduersus ignorantes, quid pro quoque timendum, aut a quoque petendum sit. hoc tu Cicero posse fateris Octauium, & illi amicus es; aut, si me carum habes, uis Romæ uideri; cum, ut ibi esse possem, commendandus puero illi fuerim? cui quid agis gratias, si, ut nos saluos esse uelit, & patiatur, rogandum putas? an hoc pro beneficio est habendum, quòd se, quàm Antonium, esse maluerit, a quo ista petenda essent? uindici quidem alienæ dominationis, non uicario, ecquis supplicat, ut optime meritis de rep. liceat esse saluis? ista uero imbecillitas, & desperatio, cuius culpa non magis in te residet, quàm in omnibus alijs, et Cæsarem in cupiditatem regni impulit; et Antonio post interi-

tum illius persuasit, ut interfecti locum occupare conaretur; & nunc puerum istum extulit, ut tu iudicares, precibus esse impetrandam salutem talibus uiris, misericordiaq. unius uix etiam nunc uiri tutos fore nos, haud ulla alia re. quòd si Romanos nos esse meminissemus; non audacius dominari cuperent postremi homines, quàm id nos prohiberemus; neque magis irritatus esset Antonius regno Cæsaris, quàm ob eiusdem mortem deterritus. Tu quidem consularis, et tantorum scelerum uindex, quibus oppressis, uereor, ne in breue tempus dilata sit abs te pernicies, qui potes intueri, quæ gesseris, simul et ista uel probare, uel ita demisse, ac facile pati, ut probantis speciem habeas? quod autem tibi cum Antonio priuatum odium? nempe, quia postulabat hæc; salutem ab se peti; precariam nos incolumitatem habere, a quibus ipse libertatem accepisset; esse arbitrium suum de rep. quærenda esse arma putasti, quibus dominari prohiberetur; scilicet, ut, illo prohibito, rogaremus alterum, qui se in eius locum reponi pateretur, an ut esset sui iuris, ac mancipij resp.? nisi forte non de seruitute, sed de condicione seruiendi recusatum est a nobis. atqui non solum bono domino potuimus Antonio tolerare nostram fortunam, sed etiam beneficijs, atque honoribus, ut participes, frui, quantis uellemus. quid enim neget ijs, quorum patientiam uideret maximum suæ dominationis præsidium esse? sed nihil tanti fuit, quo uenderemus fidem nostram, et liber-

libertatem. hic ipse puer, quem Cæsaris nomen incitare uidetur in Cæsaris interfectores, quanti æstimet, si sit commercio locus, posse nobis auctoribus tantum, quantum profecto poterit; quoniam uiuere, & pecunias habere, & dici consulares uolumus? ceterum nequidquam perierit ille: cuius interitu quid gauisi sumus, si, mortuo, nihilo minus seruituri eramus? nulla cura adhibetur. sed mihi prius omnia dij, deæq. eripuerint, quàm illud iudicium, quo non modo heredi eius, quem occidi, non concesserim, quod in illo non tuli, sed ne patri quidem meo, si reuiuiscat, ut, patiente me, plus legibus, ac senatu possit. An hoc tibi persuasum est, fore ceteros ab eo liberos, quo inuito nobis in ista ciuitate locus non sit? qui porro id, quod petis, fieri potest, ut impetres? rogas enim, uelit nos saluos esse. uidemur ergo tibi salutem accepturi, cum uitam acceperimus? quam, si prius dimittimus dignitatem, & libertatem, qui possumus accipere? An tu, Romæ habitare, id putas incolumem esse? res, non locus, oportet, præstet istuc mihi. neque incolumis Cæsare uiuo fui, nisi postquam illud consciui facinus: neque usquam exul esse possum, dum, seruire, & pati contumelias, peius odero malis omnibus alijs. non ne hoc est in easdem tenebras recidisse? ab eo, qui tyranni nomẽ adsciuit sibi, (cum in Græcis ciuitatibus liberi tyrannorum, oppressis, illis, eodem supplicio afficiantur) petitur, ut uindices, atque oppressores dominationis salui sint?
hanc

hanc ego ciuitatem uidere uelim, aut putem ullam, quæ ne traditam quidem, atque inculcatam libertatem recipere possit, plusq. timeat in puero nomen sublati regis, quàm confidat sibi; cum illum ipsum, qui maximas opes habuerit, paucorum uirtute sublatum uideat? Me uero posthac ne cõmendaueris Cæsari tuo, ne te quidem ipsum, si me audies. ualde care æstimas tot annos, quot ista ætas recipit, si propter eam caussam puero isti supplicaturus es. Deinde, quod pulcherrime fecisti, ac facis in Antonio, uide, ne conuertatur a laude maximi animi ad opinionem formidinis. nam si Octauius tibi placet, a quo de nostra salute petendum sit; non dominum fugisse, sed amiciorem dominum quæsisse uideberis. quem quòd laudas ob ea, quæ adhuc fecit; plane probo: sunt enim laudanda; si modo contra alienam potentiam, non pro sua suscepit eas actiones. cum uero iudicas tantum illi non modo licere, sed etiam a te ipso tribuendum esse, ut rogandus sit, ne nolit esse nos saluos: nimium magnam mercedem statuis. id enim ipsum illi largiris, quod per illum habere uidebatur resp. neque hoc tibi in mentem uenit, si Octauius ullis dignus sit honoribus, quia cum Antonio bellum gerat; ijs, qui illud malum exciderint, cuius istæ reliquiæ sunt, nihil, quo expleri possit eorum meritum, tributurum unquam populum R. si omnia simul congesserit. Ac uide, quanto diligentius homines metuant, quàm meminerint, quia Antonius uiuat,

atque

atque in armis ſit. de Cæſare uero quod fieri potuit, ac debuit, tranſactum eſt, neque iam reuocari in integrum poteſt. Octauius is eſt, qui quid de nobis iudicaturus ſit, expectet populus R.? nos ij ſumus, de quorum ſalute unus homo rogandus uideatur? ego (ut iſtuc reuertar) is ſum, qui non modo non ſupplicem, ſed etiam coerceam poſtulantes, ut ſibi ſupplicetur. aut longe a ſeruientibus abero; mihiq. eſſe iudicabo Romam, ubicunque liberum eſſe licebit; ac ueſtri miſerebor, quibus nec ætas, neque honores, neque uirtus aliena dulcedinem uiuendi minuere potuerit. mihi quidem ita beatus eſſe uidebor, ſi modo conſtanter, ac perpetuo placebit hoc conſilium, ut relatam putem gratiam pietati meæ. quid enim eſt melius, quàm, memoria recte factorum, & libertate contentum, negligere humana? ſed certe non ſuccumbam ſuccumbentibus; nec uincar ab ijs, qui ſe uinci uolunt; experiarque, & tentabo omnia, neque deſiſtam abſtrahere a ſeruitio ciuitatem noſtram. ſi ſecuta fuerit, quæ debet, fortuna; gaudebimus omnes: ſin minus; ego tamen gaudebo. quibus enim prius hæc uita factis, aut cogitationibus traducatur, quàm ijs, quæ pertinuerint ad liberandos ciues meos? te, Cicero, rogo, atque hortor, ne defatigere, neu diffidas; ſemper in præſentibus malis prohibendis, futura quoque, niſi ante ſit occurſum, explores, ne ſe inſinuent. fortem, & liberum animum, quo & conſul, & nunc conſularis remp. uindicaſti, ſine conſtantia, & æquabilitate

bilitate nullum esse putaris. fateor enim, duriorem esse condicionem spectatæ uirtutis, quàm incognitæ. benefacta pro debitis exigimus: quæ si aliter eueniunt; ut decepti ab his, infesto animo reprehendimus. itaque, resistere Antonio Ciceronem, & si magna laude dignum est; tamen, quia ille consul hunc consularem merito præstare uidetur, nemo admiratur. idem Cicero, si flexerit aduersus alios iudicium suum, quod tanta firmitate, ac magnitudine animi direxit in exturbando Antonio, non modo reliqui temporis gloriam eripuerit sibi, sed etiam præterita euanescere coget: (nihil enim per se amplum est, nisi in quo iudicij ratio extat) quia nemi nem magis decet, remp. amare, libertatisq́. defensorem esse, uel ingenio, uel rebus gestis, uel studio, atque efflagitatione omnium. quare non Octauius est rogandus, ut uelit nos saluos esse: magis tu te ex suscita, ut eam ciuitatem, in qua maxima gessisti, liberam, atque honestam fore putes, si modo sint populo duces ad resistendum improborum consilijs.

BRVTVS S. D. ATTICO. 25

SCRIBIS mihi, mirari Ciceronem, quòd nihil significem unquam de suis actis. quoniam efflagitas, coactu tuo scribam, quæ sentio. Omnia fecisse Ciceronem optimo animo, scio. quid enim mihi exploratius esse potest, quàm illius animus in remp.? sed quædam mihi uidetur, quid dicam, imperite uir omnium prudentissimus, an ambitiose fecis

se, qui ualentissimum Antonium suscipere pro rep. non dubitauit inimicum? nescio quid scribam tibi, nisi unum, pueri & cupiditatem, & licentiam potius esse irritatam, quàm repressam a Cicerone; tantumq. eum tribuere huic indulgentiæ, ut se maledictis non abstineat, ijs quidem, quæ in ipsum dupliciter recidunt: quòd et plures occidit uno, seq. prius oportet fateatur sicarium, quàm obijciat Cascæ, quod obijcit; & imitatur in Casca Bestiam. an, quia non omnibus horis iactamus idus Martias, similiter atque ille nonas Decembres suas in ore habet, eo meliore condicione Cicero pulcherrimum factum uituperabit, quàm Bestia, & Clodius reprehendere illius consulatum soliti sunt? Sustinuisse mihi gloriatur bellum Antonij togatus Cicero noster. quid hoc mihi prodest, si merces Antonij oppressi poscitur in Antonij locum successio? & si uindex illius mali auctor extitit alterius, fundamentum, & radices habituri altiores, si patiamur? ut iam ista, quæ facit, non dominationem, non, sed dominum Antonium timentis sint. ego autem gratiam non habeo, si quis, dum ne irato seruiat, rem ipsam non deprecatur. Immo triumphus, & stipendium decernitur, et omnibus decretis ornatur. pudeat conspicere fortunam, cuius nomen susceperit. consularis hoc, an Ciceronis est? quoniam tacere non licuit, leges, quæ tibi necesse est molesta esse. etenim ipse sentio, quanto cum dolore hæc ad te scripserim. nec ignoro, quid sentias in rep. & quàm desperatam quoque sanari

pu-

putes posse. nec mehercle te Attice reprehendo. ætas enim, mores, liberi segnem efficiunt: quod quidem etiam ex Flauio nostro perspexi. sed redeo ad Ciceronem. Quid inter Saluidenum, et eum interest? quid autem amplius ille decerneret? Timet, inquies, etiam nunc reliquias belli ciuilis. quisquam ergo ita timet profligatum, ut neque potentiam eius, qui exercitum uictorem habeat, neque temeritatem pueri putet extimescendam esse? an hoc ipsum ea re facit, quòd illi propter amplitudinem omnia iam, ultroq. deferenda putat? o magnam stultitiam timoris, id ipsum, quod verearis, ita cauere, ut, cum uitare fortasse potueris, ultro accersas, et attrahas. nimium timemus mortem, et exilium, et paupertatem. hæc mihi uidentur Ciceroni ultima esse in malis: &, dum habeat, a quibus impetret, quæ uelit, et a quibus colatur, ac laudetur, seruitutem, honorificam modo, non aspernatur; si quidquam in extrema, ac miserrima contumelia potest honorificum esse. Licet ergo patrem appellet Octauius Ciceronem, referat omnia, laudet, gratias agat: tamen illud apparebit, uerba rebus esse contraria. quid enim tam alienum ab humanis sensibus est, quàm eum patris habere loco, qui ne liberi quidem hominis numero sit? atqui eò tendit, id agit, ad eum exitum properat uir optimus, ut sit illi Octauius propitius. Ego uero iam ijs artibus nihil tribuo, quibus scio Ciceronem instructissimum esse. quid enim illi prosunt, quæ

pro libertate patriæ de dignitate, quæ de morte, exi lio, paupertate ſcripſit copioſiſſime? quanto autem magis illa callere uidetur Philippus, qui priuigno minus tribuerit, quàm Cicero, qui alieno tribuat? Deſinat igitur gloriando etiam inſectari dolores no ſtros. quid enim noſtra, uictum eſſe Antonium, ſi uictus eſt, ut alij uacaret, quod ille obtinuit? tametſi tuæ litteræ dubia etiam nunc ſignificant. Viuat hercule Cicero, qui poteſt, ſupplex, & obnoxius; ſi neque ætatis, neque honorum, neque rerũ geſtarum pudet. ego certe, qui cum ipſa re bellum geram, hoc eſt cum regno, & imperijs extraordinarijs, & dominatione, & potentia, quæ ſupra leges ſe eſſe uelit, nulla erit tam bona conditio ſeruiendi, qua non deterrear; quamuis ſit uir bonus, ut ſcribis, Antonius: quod ego nunquam exiſtimaui. ſed dominum ne parentem quidem maiores noſtri uoluerunt eſſe. Te niſi tantum amarem, quantum Ciceroni perſuaſum eſt diligi ab Octauio, hæc ad te non ſcripſiſſem. dolet mihi, quòd tu non ſtomacharis, amantiſſimus tum tuorum omnium, tum etiã Ciceronis. ſed perſuade tibi, de uoluntate propria mea nihil eſſe remiſſum, de iudicio largiter. ne que enim impetrari poteſt, quin, quale quidque uideatur ei, talem quiſque de illo opinionem habeat. Vellem mihi ſcripſiſſes, quæ conditiones eſſent Atticæ noſtræ. potuiſſem tibi aliquid de meo ſenſu perſcribere. Valetudinem Porciæ meæ tibi curæ eſſe non miror.

ror. Denique, quod petis, faciam libenter: nam etiam ſorores me rogant: & hominem noro, & quid ſibi uoluerit.

M. CICERO S. D. M. BRVTO. 22

CVM *ſæpe te litteris hortatus eſſem, ut quamprimum reip. ſubuenires, in Italiamq́. exercitum adduceres; neque id arbitrarer dubitare tuos neceſſarios; rogatus ſum a prudentiſſima, & diligentiſſima femina, matre tua, cuius ounes curæ ad te referuntur, & in te conſumuntur, ut uenirem ad ſe ad* VIII. K*al. Sext. quod ego, ut debui, ſine mora feci. cum autem ueniſſem, Caſca aderat, & Labeo, & Scaptius. at illa retulit, quæſiuitque, quidnam mihi uideretur, arceſſeremus ne te, atque tibi id conducere putaremus; an, tardare, & commorari te, melius eſſet. Reſpondi id, quod ſentiebam, & dignitati, & exiſtimationi tuæ maxime conducere, te primo quoque tempore ferre præſidium labenti, & inclinatæ reip. quid enim abeſſe cenſes mali in eo bello, in quo uictores exercitus fugientem hoſtem perſequi noluerunt? & in quo incolumis imperator, honoribus ampliſſimis, fortunisq́. maximis, coniuge, liberis, uobis affinibus ornatus, bellum reip. indixerit? quid dicam, in tanto ſenatus populiq́. conſenſu; cum tantum reſideat intra muros mali? Maximo autem, cum hæc ſcribebam, afficiebar dolore, quòd, cum me pro adoleſcentulo, ac pæne puero reſp. accepiſſet uadem,*

uidebar, quod promiſeram, præſtare poſſe. eſt autem grauior, & difficilior animi, & ſententiæ, maximis præſertim in rebus, pro altero, quàm pecuniæ, obligatio. hæc enim ſolui poteſt; et eſt rei familiaris iactura tolerabilis: reip. quod ſpoponderis, quemadmodum ſoluas, niſi is dependi facile patitur, pro quo ſponponderis? quanquam & hunc, ut ſpero, tenebo, multis repugnantibus. uidetur enim eſſe indoles, ſed flexibilis ætas, multiq. ad deprauandum parati; qui, ſplendore falſi honoris obiecto, aciem boni ingenij perſtringi poſſe confidunt. itaque ad reliquos hic quoque labor mihi acceſſit, ut omnes adhibeam machinas ad tenendum adoleſcentem, ne famam ſubeam temeritatis. quáquam quæ temeritas eſt? magis enim illum, pro quo ſpopondi, quàm me, obligaui. nec uero pœnitere poteſt remp. me pro eo ſpopondiſſe, qui fuit in rebus gerendis tum ſuo ingenio, tum mea promiſſione conſtantior. Maximus autem, niſi me forte fallit, in rep. nodus eſt inopia rei pecuniariæ. obdureſcunt enim magis quotidie boni uiri ad uocem tributi; quod ex centeſima collatum, impudenti cenſu locupletum, in duarum legionum præmijs omne conſumitur. impendent autem infiniti ſumptus tum in hos exercitus, quibus nunc defendimur, tum uero in tuum. nam Caſſius noſter uidetur poſſe ſatis ornatus uenire. Sed & hæc, & multa alia coram cupio, idq́. quamprimum. De ſororis tuæ filijs, non expectaui, Brute, dum ſcriberes. omnino ipſa tempora (bellum enim ducetur)

ducetur) integram tibi caussam reseruant : sed ego a principio, cum diuinare de belli diuturnitate non possem, ita caussam egi puerorum in senatu, ut te arbitror e matris litteris potuisse cognoscere. nec uero ulla res erit unquam, in qua ego non, uel uitæ periculo, ea dicam, eaq́. faciam, quæ te uelle, quæq́. ad te pertinere arbitrabor. Vale. VI. K*al. Sext.*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD Q. FRATREM

LIBER I.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI.

E TSI *non dubitabam, quin hanc episto lam multi nuntij, fama denique esset ipsa sua celeritate superatura; tuq. ante ab alijs auditurus eßes, annum tertium accessisse desiderio nostro, & labori tuo: tamen existimaui a me quoque tibi huius molestiæ nuntium perferri oportere. nam superioribus litteris, non unis, sed pluribus, cum iam ab alijs desperata res esset, tamen tibi ego spem maturæ decessionis afferebam; non solum, ut quamdiutissime te iucunda opinione oblectarem; sed etiam, quia tanta adhibebatur & a nobis, & a prætoribus contentio, ut rem posse confici non diffiderem. nunc, quoniam ita accidit, ut neque prætores suis opibus, neque nos nostro studio quidquam proficere possemus: est omnino difficile non grauiter id ferre; sed tamen nostros animos, maximis in rebus & gerendis, & sustinendis exercitatos, frangi, & debilitari molestia non oportet. Et quoniam ea molestissime ferre homines debent, quæ ipsorum culpa contracta sunt: est quiddá in hac re mihi molestius ferendum, quàm tibi. factum est enim mea culpa, contra quàm tu*

mecum

mecum & proficiſcens, & per litteras egeras, ut priore anno non ſuccederetur. quod ego, dum ſaluti ſociorum conſulo, dum impudentiæ non nullorum negotiatorum reſiſto, dum noſtram gloriam tua uirtute augeri expeto, feci non ſapienter, præſertim cum id commiſerim, ut ille alter annus etiam tertium poſſet adducere. quod quoniam peccatum meum eſſe confiteor; eſt ſapientiæ, atque humanitatis tuæ, curare, & perficere, ut hoc, minus ſapienter a me prouiſum, diligentia tua corrigatur. Ac ſi te ipſe uehementius ad omnes partes bene audiendi excitaris, non ut cum alijs, ſed ut tecum iam ipſe certes; ſi omnem tuam mentem, curam, cogitationem, ad excellentem in omnibus rebus laudis cupiditatem incitaris: mihi crede, unus annus additus labori tuo, multorum annorum lætitiam nobis, gloriam uero etiam poſteris noſtris afferet. Quapropter hoc te primum rogo, ne contrahas, aut demittas animum, ne ue te obrui, tanquam fluctu, ſic magnitudine negotij ſinas, contraq. erigas, ac reſiſtas, ſiue etiam ultro occurras negotijs. neque enim eiuſmodi partem reip. geris, in qua fortuna dominetur, ſed in qua plurimum ratio poſſit, & diligentia. quòd ſi tibi, bellum aliquod magnum, & periculoſum adminiſtranti, prorogatum imperium uiderem; tremerem animo; quòd eodem tempore eſſe intelligerẽ etiam fortunæ poteſtatem in nos prorogatam. nunc uero ea pars tibi reip. commiſſa eſt, in qua aut nullam, aut perexiguam partem fortu-

na tenet, & quæ mihi tota in tua uirtute, ac moderatione animi posita esse uideatur. nullas, ut opinor, insidias hostium, nullam prœlij dimicationem, nullam defectionem sociorum, nullam inopiam stipendij, aut rei frumentariæ, nullam seditionem exercitus pertimescimus: quæ persæpe sapientissimis uiris acciderunt; ut, quemadmodum gubernatores optimi uim tempestatis, sic illi fortunæ impetum superare non possent. tibi data est summa pax, summa tranquillitas, ita tamen, ut ea dormientem gubernatorem uel obruere, uigilantem etiam delectare possit. Constat enim ea prouincia primum ex eo genere sociorum, quod est ex hominum omni genere humanissimum; deinde ex eo genere ciuium, qui aut, quòd publicani sunt, nos summa necessitudine attingunt; aut, quòd ita negotiantur, ut locupletes sint, nostri consulatus beneficio incolumes se fortunas habere arbitrantur. At enim inter hos ipsos existunt graues controuersiæ, multæ nascuntur iniuriæ, magnæ contentiones consequuntur. Quasi uero ego id putem, non te aliquantum negotij sustinere. intelligo permagnum esse negotium, & maximi consilij: sed memento, consilij me hoc esse negotium magis aliquanto, quàm fortunæ, putare. quid est enim negotij, continere eos, quibus præsis, si te ipse contineas? id autem sit magnum, & difficile ceteris, sicut est difficillimum: tibi & fuit hoc semper facillimum, & uero esse debuit; cuius natura talis est, ut etiam sine doctrina uideatur mode-

rata

rata esse potuisse; ea autem adhibita doctrina est, quæ uel uitiosissimam naturam excolere possit. tu cum pecuniæ, cum uoluptati, cum omnium rerum cupiditati resistes, ut facis; erit, credo, periculum, ne improbum negotiatorem, paullo cupidiorem publicanum comprimere non possis. nam Græci quidē sic te, ita uiuentem, intuebuntur, ut quendam ex annalium memoria, aut etiam e cælo diuinum hominem esse in prouinciam delapsum putent. Atque hæc nunc, non ut facias, sed ut te facere, & fecisse gaudeas, scribo. præclarum est enim, summo cum imperio fuisse in Asia triennium, sic, ut nullum te signum, nulla pictura, nullum uas, nulla uestis, nullum mancipium, nulla forma cuiusquam, nulla condicio pecuniæ, quibus rebus abundat ista prouincia, ab summa integritate, continentiaq. deduxerit. quid autem reperiri tam eximium, aut tam expetendum potest, quàm istam uirtutem, moderationem animi, temperantiam non latere in tenebris, neque esse abditam, sed in luce Asiæ, in oculis clarissimæ prouinciæ, atque in auribus omnium gentium, ac nationum esse positam? non itineribus tuis perterreri homines, non sumptu exhauriri, non aduentu commoueri; esse, quocunque ueneris, & publice, et priuatim maximam lætitiam; cum urbs custodem, non tyrannum, domus hospitem, non expilatorem recepisse uideatur. His autem in rebus iam te usus ipse profecto erudiuit, nequaquam satis esse, ipsum hasce habere uirtutes, sed esse circum-

spiciendum

ſpiciendum diligenter, ut in hac cuſtodia prouinciæ non te unum, ſed omnes miniſtros imperij tui ſocijs, ciuibus, & reip. præſtare uideare. quanquam legatos habes eos, qui ipſi per ſe habituri ſint rationem dignitatis ſuæ: de quibus honore, & dignitate, & ætate præſtat Tubero: quem ego arbitror, præſertim cum ſcribat hiſtoriam, multos ex ſuis annalibus poſſe deligere, quos uelit, & poſſit imitari. Alienus autem, noſter cum animo, & beneuolentia, tum uero etiam imitatione uiuendi. Nam quid ego de Gratidio dicam? quem certo ſcio ita laborare de exiſtimatione ſua, ut, propter amorem in nos fraternum, etiam de noſtra laboret. Quæſtorem habes non tuo iudicio delectum, ſed eum, quem ſors dedit. hunc oportet et ſua ſponte eſſe moderatum, & tuis inſtitutis, ac præceptis obtemperare. Quorum ſi quis forte eſſet ſordidior, ferres eatenus, quoad per ſe negligeret eas leges, quibus eſt adſtrictus; non ut ea poteſtate, quam tu ad dignitatem permiſiſſes; ad quæſtum uteretur. neque enim mihi ſane placet, præſertim cum hi mores tantum iam ad nimiam leuitatem, & ambitionem incubuerint, ſcrutari te omnes ſordes, excutere unumquenque eorum, ſed, quanta ſit in quoque fides, tantum cuique committere. Atque inter hos, eos, quos tibi comites, & adiutores negotiorum publicorum dedit ipſa reſp. duntaxat finibus ijs præſtabis, quos ante præſcripſi. quos uero aut ex domeſticis conuictionibus, aut ex neceſſarijs apparitionibus tecum eſſe

uoluisti, qui quasi ex cohorte prætoris appellari solent, horum non modo facta, sed etiam dicta omnia præstanda nobis sunt. sed habes eos tecum, quos possis recte facientes facile diligere, minus consulentes existimationi tuæ facillime coercere. a quibus, rudis cum esses, uidetur potuisse tua liberalitas decipi. nam ut quisque est uir optimus, ita difficillime esse alios improbos suspicatur. nunc uero tertius hic annus habeat integritatem eandem, quam superiores, cautiorem etiam, ac diligentiorem. Sint aures tuæ, quæ id, quod audiunt, existimentur audire, non in quas ficte, & simulate quæstus caussa insusurretur. Sit annulus tuus, non ut uas aliquod, sed tanquam ipse tu; non minister alienæ uoluntatis, sed testis tuæ. Accensus sit eo etiam numero, quo eum maiores nostri esse uoluerunt, qui hoc non in beneficij loco, sed in laboris, ac muneris non temere, nisi libertis suis, deferebant; quibus illi quidem non multo secus, ac seruis, imperabant. Sit lictor non suæ, sed tuæ lenitatis apparitor; maioraq. præferant fasces illi, ac secures dignitatis insignia, quàm potestatis. Toti denique sit prouinciæ cognitum, tibi omnium, quibus præsis, salutem, liberos, famam, fortunas esse carissimas. Denique hæc opinio sit, non modo ijs, qui aliquid acceperint, sed ijs etiam, qui dederint, te inimicum, si id cognoueris, futurum. neque uero quisquam dabit, cum erit hoc perspectum, nihil per eos, qui simulant se apud te multum posse, abs te solere impetrari.

petrari. nec tamen hæc oratio mea eſt eiuſmodi, ut te in tuos aut durum eſſe nimium, aut ſuſpicioſum uelim. nam ſi quis eſt eorum, qui tibi biennij ſpatio nunquam in ſuſpicionem auaritiæ uenerit, ut ego Cæſium, & Chærippum, & Labeonem & audio, &, quia cognoui, exiſtimo: nihil eſt, quod non & ijs, & ſi quis eſt alius eiuſmodi, & committi, & credi rectiſſime putem. ſed ſi quis eſt, in quo iam offenderis, de quo aliquid ſenſeris: huic nihil credideris, nullam partem exiſtimationis tuæ commiſeris. In prouincia uero ipſa ſi quem es nactus, qui in tuam familiaritatem penitus intrarit, qui nobis ante fuerit ignotus: huic quantum credendum ſit, uide: non quin poſſint multi eſſe prouinciales uiri boni: ſed hoc ſperare licet, iudicare periculoſum eſt. multis enim ſimulationum inuolucris tegitur, & quaſi uelis quibuſdam obtenditur uniuſcuiuſque natura: frons, oculi, uultus perſæpe mentiuntur, oratio uero ſæpiſſime. quamobrem qui potes reperire ex eo genere hominum, qui pecuniæ cupiditate adducti careant ijs rebus omnibus, a quibus nos diuulſi eſſe non poſſumus; te autem, alienum hominem, ament ex animo, ac non ſui commodi cauſſa ſimulent? mihi quidem permagnum uidetur, præſertim ſi ijdem homines priuatum non fere quenquam, prætores ſemper omnes amant. Quo ex genere ſi quem forte tui cognoſti amantiorem, (fieri enim potuit) quàm temporis: hunc uero ad tuum numerum libenter adſcribito. ſin autem id non perſpicies:

ſpicies: nullum erit genus in familiaritate cauendum magis: propterea quòd & omnes uias pecuniæ norunt; & omnia pecuniæ cauſſa faciunt; &, quicum uicturi non ſunt, eius exiſtimationi conſulere non curant. Atque etiam e Græcis ipſis diligenter cauendæ ſunt quædam familiaritates, præter hominum perpaucorum, ſi qui ſunt uetere Græcia digni. ſic uero fallaces ſunt permulti, et leues, & diuturna ſeruitute ad nimiam aſſentationem eruditi. quos ego uniuerſos adhiberi liberaliter, optimum quenque hoſpitio, amicitiaq́. coniungi dico oportere. nimiæ familiaritates eorum neque tam fideles ſunt; (non enim audent aduerſari noſtris uoluntatibus) et uero inuident non noſtris ſolum, uerum etiam ſuis. Iam qui in eiuſmodi rebus, in quibus uereor etiam ne durior ſim, cautus eſſe uelim, ac diligens; quo me animo in ſeruis eſſe cenſes? quos quidem cum omnibus in locis, tum præcipue in prouincijs regere debemus. quo de genere multa præcipi poſſunt: ſed hoc et breuiſſimum eſt, et facillime teneri poteſt: ut ita ſe gerant in iſtis Aſiaticis itineribus, ut ſi iter Appia uia faceres; ne ue intereſſe quidquam putent, utrum Tralles, an Formias uenerint. At, ſi quis eſt ex ſeruis egregie fidelis, ſit in domeſticis rebus, et priuatis: quæ res ad officium imperij tui, atque ad aliquam partem reip. pertinebunt, de ijs rebus ne quid attingat. multa enim, quæ recte committi ſeruis fidelibus poſſunt, tamen, ſermonis, et uituperationis uitan-

dæ

dæ caussa, committenda non sunt. Sed nescio quo pacto ad præcipiendi rationem delapsa est oratio mea, cum id mihi propositum initio non fuisset. quid enim ei præcipiam, quem ego, in hoc præsertim genere, intelligam prudentia non esse inferiorem, quàm me, usu uero etiam superiorem? sed tamen, si ad ea, quæ faceres, auctoritas accederet mea, tibi ipsi illa putaui fore iucundiora. Quare sint hæc fundamenta dignitatis tuæ, tua primum integritas, et continentia; deinde omnium, qui tecum sunt, pudor; delectus in familiaritatibus & prouincialium hominum, et Græcorum percautus, et diligens; familiæ grauis, et constans disciplina. quæ cum honesta sint in his priuatis nostris, quotidianisq. rationibus; in tanto imperio, tam deprauatis moribus, tam corruptrice prouincia, diuina uideantur, necesse est. Hæc institutio, atque hæc disciplina potest sustinere in rebus statuendis, et decernendis eam seueritatem, qua tu in ijs rebus usus es, ex quibus non nullas simultates cum magna mea lætitia susceptas habemus. nisi forte me Paconij nescio cuius, hominis ne Græci quidem, ac Mysi, aut Phrygis potius, querelis moueri putas, aut Tuscenij, hominis furiosi, ac sordidi uocibus; cuius tu ex impurissimis faucibus inhonestissimam cupiditatem eripuisti summa cum æquitate. Hæc, et cetera plena seueritatis, quæ statuisti in ista prouincia, non facile sine summa integritate sustineremus: quare sit summa in iure dicendo seueritas, dum modo ea

do ea ne uarietur gratia, ſed conſeruetur æquabilis. ſed tamen parui refert, abs te ipſo ius dici æqualiter, et diligenter, niſi idem ab ijs fiet, quibus tu eius muneris aliquam partem conceſſeris. Ac mihi quidem uidetur non ſane magna uarietas eſſe negotiorum in adminiſtranda Aſia, ſed ea tota iuris dictione maxime ſuſtineri. in qua ſcientiæ, præſertim prouincialis, ratio ipſa expedita eſt: conſtantia eſt adhibenda, et grauitas, quæ reſiſtat non ſolum gratiæ, uerum etiam ſuſpicioni. Adiungenda etiam eſt facilitas in audiendo, lenitas in diſcernendo, in ſatisfaciendo, ac diſputando diligentia. his rebus nuper Cn. Octauius iucundiſſimus fuit: apud quem primus lictor quieuit, tacuit accenſus; quoties quiſque uoluit, dixit, & quàm uoluit diu. quibus ille rebus fortaſſe nimis lenis uideretur, niſi hæc lenitas illam ſeueritatem tueretur. cogebantur Syllani homines, quæ per uim, et metum abſtulerant, reddere. qui in magiſtratibus iniurioſe decreuerāt, eodem ipſis priuatis erat iure parendum. hæc illius ſeueritas acerba uideretur, niſi multis condimentis humanitatis mitigaretur. quòd ſi hæc lenitas grata Romæ eſt, ubi tanta arrogantia eſt, tam immoderata libertas, tam infinita hominum licentia, denique tot magiſtratus, tot auxilia, tanta uis, tanta ſenatus auctoritas: quàm iucunda tandem prætoris comitas in Aſia poteſt eſſe? in qua tanta multitudo ciuium, tanta ſociorum, tot urbes, tot ciuitates unius hominis nutum intuentur: ubi nullum

auxilium eſt, nulla conqueſtio, nullus ſenatus, nulla concio. quare permagni hominis eſt, & cum ipſa natura moderati, tum uero etiam doctrina, atque optimarum artium ſtudijs eruditi, ſic ſe adhibere in tanta poteſtate, ut nulla alia poteſtas ab ijs, quibus is præſit, deſideretur. Cyrus ille a Xenophonte non ad hiſtoriæ fidem ſcriptus, ſed ad effigiem iuſti imperij: cuius ſumma grauitas ab illo philoſopho cum ſingulari comitate coniungitur: quos quidem libros non ſine cauſſa noſter ille Africanus de manibus ponere non ſolebat. nullum eſt enim prætermiſſum in ijs officium diligentis, & moderati imperij. eaq́. ſi ſic coluit ille, qui priuatus futurus nunquam fuit: quonam modo retinenda ſunt ijs, quibus imperium ita datum eſt, ut redderent, & ab ijs legibus datum eſt, ad quas reuertendum eſt? Ac mihi quidem uidentur huc omnia eſſe referenda ijs, qui præſunt alijs, ut ij, qui eorum in imperio erunt, ſint quambeatiſſimi: quod tibi & eſſe antiquiſſimum, & ab initio fuiſſe, ut primum Aſiam attigiſti, conſtante fama, atque omnium ſermone celebratum eſt. Eſt autem non modo eius, qui ſocijs, & ciuibus, ſed etiam eius, qui ſeruis, qui mutis pecudibus præſit, eorum, quibus præſit, commodis, utilitatiq́. ſeruire. cuius quidem generis, conſtare inter omnes uideo, abs te ſummam adhiberi diligentiam, nullum æs alienum nouum contrahi ciuitatibus, uetere autem magno, & graui multas abs te eſſe liberatas: urbes complures dirutas, ac

pæne

pæne desertas, in quibus unam Ioniæ nobilissimam, alteram Cariæ, Samum, & Halycarnassum, per te esse recreatas: nullas esse in oppidis seditiones, nullas discordias: prouideri abs te, ut ciuitates optimatum consilijs administrentur: sublata Mysiæ latrocinia, cædes multis locis repressas, pacem tota prouincia constitutam, neque solum illa itinerum, atque agrorum, sed multo etiam plura, & maiora oppidorum & furta, & latrocinia esse depulsa: remotam a fama, & a fortunis, & ab otio locupletum illam acerbissimam, ministram prætorum auaritiæ, calumniam: sumptus, & tributa ciuitatum ab omnibus, qui earum ciuitatum fines incolant, tolerari æquabiliter: facillimos esse aditus ad te: patere aures tuas querelis omnium: nullius inopiam, ac solitudinem non modo illo populari accessu, ac tribunali, sed ne domo quidem, & cubiculo esse exclusam tuo: toto denique imperio nihil acerbum esse, nihil crudele, atque omnia plena clementiæ, mansuetudinis, humanitatis. quantum uero illud est beneficium tuum, quòd iniquo, & graui uectigali ædiliciorum, magnis nostris simultatibus, Asiam liberasti? Enimuero, si unus homo nobilis queritur palam, te, quòd edixeris, ne ad ludos pecuniæ decernerentur, HS CC sibi eripuisse: quanta tandem pecunia penderetur, si omnium nomine, quicunque Romæ ludos facerent, quod erat iam institutum, erogaretur? Quanquam has querelas hominum nostrorum illo consilio oppressimus, quòd in

Asia nescio quonam modo, Romæ quidem non mediocri cum admiratione laudatur; quòd, cum ad templum, monumentumq. nostrum ciuitates pecunias decreuissent; cumq. id et pro magnis meis meritis, et pro tuis maximis beneficijs summa sua uoluntate fecissent; nominatimq. lex exciperet, ut ad templum, monumentumq. capere liceret; cumq. id, quod dabatur, non esset interiturum, sed in ornamentis templi futurum; ut non mihi potius, quàm populo R. ac dijs immortalibus datum uideretur; tamen id, in quo erat dignitas, erat lex, erat eorum, qui faciebant, uoluntas, accipiendum non putaui, cum alijs de caussis, tum etiam ut animo æquiore ferrent ij, quibus nec deberetur, nec liceret. Quapropter incumbe toto animo, et studio omni in eam rationem, qua adhuc usus es, ut eos, quos tuæ fidei, potestatiq. senatus, populusq. R. commisit, & credidit, diligas, & omni ratione tueare, ut esse quambeatissimos uelis. quòd si te sors Afris, aut Hispanis, aut Gallis præfecisset, immanibus, ac barbaris nationibus: tamen esset humanitatis tuæ, consulere eorum commodis, & utilitati, salutiq. seruire. cum uero ei generi hominum præsimus, non modo in quo ipsa sit, sed etiam a quo ad alios peruenisse putetur humanitas: certe ijs eá potissimum tribuere debemus, a quibus accepimus. non enim me hoc iam dicere pudebit, præsertim in ea uita, atque in ijs rebus gestis, in quibus non potest residere inertiæ, aut leuitatis ulla suspicio, nos ea,

ea, quæ consecuti sumus, ijs studijs, & artibus esse adeptos, quæ sint nobis Græciæ monumentis disciplinisq́. traditæ. Quare, præter communem fidem, quæ omnibus debetur, præterea nos isti hominum generi præcipue debere uidemur; ut, quorum præceptis simus eruditi, apud eos ipsos, quod ab ijs didicerimus, uelimus expromere. Atque ille quidem princeps ingenij, & doctrinæ Plato tum denique fore beatas resp. putauit, si aut docti, & sapientes homines eas regere cœpissent, aut, qui regerent, omne suum studium in doctrina, ac sapientia collocassent. hanc coniunctionem uidelicet potestatis, & sapientiæ, saluti censuit ciuitatibus esse posse. quod fortasse aliquando uniuersæ reip. nostræ, nunc quidem profecto isti prouinciæ contigit, ut is in ea summam potestatem haberet, cui in doctrina, cui in uirtute, atque humanitate percipienda plurimum a pueritia studij fuisset, & temporis. Quare cura, ut hic annus, qui ad laborem tuum accessit, idem ad salutem Asiæ prorogatus esse uideatur. quoniam in te retinendo fuit Asia felicior, quàm nos in deducendo; perfice, ut lætitia prouinciæ desiderium nostrum leniatur. etenim, si in promerendo ut tibi tanti honores haberentur, quanti haud scio an nemini, fuisti omnium diligentissimus; multo maiorem in his honoribus tuendis adhibere diligentiam debes. Equidem, de isto genere honorum quid sentirem, scripsi ad te ante. semper eos putaui, si uulgares essent, uiles; si temporis caussa

constituerentur, leues: si uero, id quod ita factum est, meritis tuis tribuerentur, existimabam multam tibi in ijs tuendis operam esse ponendam. Quare, quoniam in istis urbibus cum summo imperio, & potestate uersaris, in quibus tuas uirtutes consecratas, & in deorum numero collocatas uides; in omnibus rebus, quas statues, quas decernes, quas ages, quid tantis hominum opinionibus, tantis de te iudicijs, tantis honoribus debeas, cogitabis. id autem erit eiusmodi, ut consulas omnibus, ut medeare incommodis hominum, prouideas saluti, ut te parentem Asiæ & dici, & haberi uelis. Atque huic tuæ uoluntati, ac diligentiæ difficultatem magnam afferunt publicani: quibus si aduersamur, ordinem de nobis optime meritum, & per nos cum rep. coniunctum, & a nobis, et a rep. disiungemus. sin autem omnibus in rebus obsequimur; funditus eos perire patiemur, quorum non modo saluti, sed etiam commodis consulere debemus. Hæc est una, si uere cogitare uolumus, in toto imperio tuo difficultas. nam, esse abstinentem, continere omnes cupiditates, suos coercere, & iuris æquabilem tenere rationem, facilem te in rebus cognoscendis, in hominibus audiendis, admittendisq. præbere, præclarum magis est, quàm difficile. non est enim positum in labore aliquo, sed in quadam inductione animi, atque uoluntate. Illa caussa publicanorum quantam acerbitatem afferat socijs, intelleximus ex ciuibus, qui nuper in portorijs Italiæ tollendis

non

non tam de portorio, quàm de non nullis iniurijs portitorum querebantur. quare non ignoro, quid socijs accidat in ultimis terris, cum audiuerim in Italia querelas ciuium. Hic te ita uersari, ut & publicanis satisfacias, præsertim publicis male redemptis, et socios perire non sinas, diuinæ cuiusdam uirtutis esse uidetur, id est tuæ. Ac primum Græcis id, quod acerbissimum est, quòd sunt uectigales, non ita acerbum uideri debet: propterea quòd sine imperio populi R. suis institutis per se ipsi ita fuerunt: nomen autem publicani aspernari non possunt, qui pendere ipsi uectigal sine publicano non potuerunt, quod ijs æqualiter Sylla descripserat. non esse autem leniores in exigendis uectigalibus Græcos, quàm nostros publicanos, hinc intelligi potest, quòd Caunij nuper omnes ex insulis, quæ erant ab Sylla Rhodijs attributæ, confugerunt ad senatum, nobis ut potius uectigal, quàm Rhodijs, penderent. quare nomen publicani neque ij debent horrere, qui semper uectigales fuerunt; neque ij aspernari, qui per se pendere uectigal non potuerunt; neque ij recusare, qui postulauerunt. simul & illud Asia cogitet, nullam a se neque belli externi, neque discordiarum domesticarum calamitatē abfuturam fuisse, si hoc imperio non teneretur. id autem imperium cum retineri sine uectigalibus nullo modo possit, æquo animo parte aliqua suorum fructuum pacem sibi sempiternam redimat, atque otium. Quòd si genus ipsum, et nomen publicani non

iniquo animo sustinebunt; poterunt ijs consilio, & prudentia tua reliqua uideri mitiora. possunt in pactionibus faciendis non legem spectare censoriam, sed potius commoditatem conficiendi negotij, & liberationem molestiæ. potes etiam tu id facere, quod & fecisti egregie, & facis, ut commemores quanta sit in publicanis dignitas, quantum nos illi ordini debeamus; ut, remoto imperio, ac ui potestatis, & fascium, publicanos cum Græcis gratia, atque auctoritatę coniungas. sed & ab ijs, de quibus optime tu meritus es, & qui tibi omnia debent, hoc petas, ut facilitate sua nos eam necessitudinem, quæ est nobis cum publicanis, obtinere, & conseruare patiantur. Sed quid ego te hæc hortor, quæ tu non modo facere potes tua sponte sine cuiusquam præceptis, sed etiam magna iam ex parte perfecisti? non enim desistunt nobis agere quotidie gratias honestissimæ, & maximæ societates. quod quidem mihi iccirco iucundius est, quòd idem faciunt Græci. dfficile est autem, ea, quæ commodis, utilitate, & prope natura diuersa sunt, uoluntate coniungere. At ea quidem, quæ supra scripta sunt, non, ut te instituerem, scripsi: (neque enim prudentia tua cuiusquam præcepta desiderat) sed me in scribendo commemoratio tuæ uirtutis delectauit. quanquam in his litteris longior fui, quàm aut uellem, aut quàm me putaui fore. Vnum est, quod tibi ego præcipere non desinam; neque te patiar, quantum in me erit, cum exceptione laudari. omnes enim,

enim, qui iſtinc ueniunt, ita de tua uirtute, integritate, humanitate commemorant, ut in tuis ſummis laudibus excipiant unam iracundiam. quod uitium cum in hac priuata, quotidianaq́. uita leuis eſſe animi, atque infirmi uidetur: tum uero nihil eſt tam deforme, quàm ad ſummum imperium etiam acerbitatem naturæ adiungere. quare illud non ſuſcipiam, ut, quæ de iracundia dici ſolent a doctiſſimis hominibus, ea tibi nunc exponam; cum & nimis longus eſſe nolim, & ex multorum ſcriptis ea facile poſſis cognoſcere. illud, quod eſt epiſtolæ proprium, ut is, ad quem ſcribitur, de ijs rebus, quas ignorat, certior fiat, prætermittendum eſſe non puto. Sic ad nos omnes fere deferunt, nihil, cum abſit iracundia, te fieri poſſe iucundius; ſed, cum te alicuius improbitas, peruerſitasq́. commouerit, ſic te animo incitari, ut ab omnibus tua deſideretur humanitas. quare, quoniam in eam rationem uitæ nos non tam cupiditas quædam gloriæ, quàm res ipſa, ac fortuna deduxit, ut ſempiternus ſermo hominum de nobis futurus ſit: caueamus, quantum efficere, et conſequi poſſumus, ut ne quod in nobis inſigne uitiũ fuiſſe dicatur. Neque ego hoc nunc contendo, quod fortaſſe cum in omni natura, tum iam in noſtra ætate difficile eſt, mutare animũ, &, ſi quid eſt penitus inſitum moribus, id ſubito euellere: ſed te illud admoneo, ut, ſi hoc plene uitare non potes, quòd ante occupatur animus ab iracundia, quàm prouidere ratio potuit, ne

occuparetur; ut te ante compares, quotidieq. meditere, resistendum esse iracundiæ; cumq. ea maxime animum moueat, tum tibi esse diligentissime linguam continendam; quæ quidem mihi uirtus non interdum minor uidetur, quàm omnino non irasci. nam illud est non solum grauitatis, sed non nunquã etiam lentitudinis. moderari uero & animo, et orationi, cum sis iratus, aut etiam tacere, et tenere in sua potestate motum animi, & dolorem, etsi non est perfectæ sapientiæ, tamen est non mediocris ingenij. atque in hoc genere multo te esse iam commodiorem, mitioremq. nuntiant. nullæ tuæ uehementiores animi concitationes, nulla maledicta ad nos, nullæ contumeliæ perferuntur: quæ cum abhorrent a litteris, ab humanitate, tum uero contraria sunt imperio, ac dignitati. nam si implacabiles sunt iracundiæ, summa est acerbitas: sin autem exorabiles, summa leuitas: quæ tamen, ut in malis, acerbitati anteponenda est. Sed quoniam primus annus habuit de hac reprehensione plurimum sermonis; credo propterea, quòd tibi hominum iniuriæ, quòd auaritia, quòd insolentia præter opinionem accidebat, et intolerabilis uidebatur; secundus autem multo lenior; quòd et consuetudo, et ratio, et, ut ego arbitror, meæ quoque litteræ te patientiorem, lenioremq. fecerunt: tertius annus ita esse debet emendatus, ut ne minimam quidem rem quisquam possit ullam reprehendere. Ac iam hoc loco non hortatione, neque præceptis, sed precibus tecum

fraternis

fraternis ago, totum ut animum, curam, cogitationemq. tuam ponas in omnium laude undique colligenda. quòd ſi in mediocri ſtatu ſermonis, ac prædicationis noſtræ res eſſent; nihil abs te eximium, nihil præter aliorum conſuetudinem poſtularetur. nunc uero, propter earum rerum, in quibus uerſati ſumus, ſplendorem, & magnitudinem, niſi ſummam laudem ex iſta prouincia aſſequimur; uix uidemur ſummam uituperationem poſſe uitare. ea noſtra ratio eſt, ut omnes boni cum faueant, tum etiam a nobis omnem diligentiam, uirtutemq. & poſtulent, & exſpectent; omnes autem improbi, quòd cum ijs bellum ſuſcepimus ſempiternum, uel minima re ad reprehendendum contenti eſſe uideantur. Quare, quoniam eiuſmodi theatrum eſt totius Aſiæ, celebritate refertiſſimum, magnitudine ampliſſimum, iudicio eruditiſſimum, natura autem ita reſonans, ut uſque Romam ſignificationes, uoceſq. referantur: contende, quæſo, atque elabora, non modo ut his rebus dignus fuiſſe, ſed etiam ut illa omnia tuis artibus ſuperaſſe uideare. Et quoniam mihi caſus urbanam in magiſtratibus adminiſtrationem reip. tibi prouincialem dedit; & ſi mea pars nemini cedit; fac, ut tua ceteros uincat. Simul et illud cogita, nos non de reliqua, & ſperata gloria iam laborare, ſed de parta dimicare: quæ quidem non tam expetenda fuit, quàm tuenda nobis eſt. Ac ſi mihi quidquam eſſet abs te ſeparatum, nihil amplius deſiderarem

rarem hoc ſtatu, qui mihi iam partus eſt: nunc uero res ſic ſeſe habet, ut, niſi omnia tua facta, atque dicta noſtris rebus iſtinc reſpondeant, ego me tantis meis laboribus, tantisq. periculis, quorum tu omnium particeps fuiſti, nihil conſecutum puté. quòd ſi, ut ampliſſimum nomen conſequeremur, unus præter ceteros adiuuiſti: certe idem, ut id retineamus, præter ceteros elaborabis. non eſt tibi his ſolis utendum exiſtimationibus, ac iudicijs, qui nunc ſunt, hominum, ſed ijs etiam, qui futuri ſunt. quanquam illorum erit uerius iudicium, obtrectatione, & maleuolentia liberatum. Denique illud etiam debes cogitare, non te tibi ſoli gloriam quærere: quod ſi eſſet, tamen non negligeres, præſertim cum ampliſſimis monumentis conſecrare uoluiſſes memoriam nominis tui: ſed ea tibi eſt communicanda mecum, prodenda liberis noſtris: in qua cauendum eſt, ne, ſi negligentior fueris, non ſolum tibi parum conſuluiſſe, ſed tuis etiam inuidiſſe uidearis. Atque hæc non eo dicuntur, ut te oratio mea dormientem excitaſſe, ſed potius ut currentem incitaſſe uideatur. facies enim perpetuo, quæ feciſti, ut omnes æquitatem tuam, temperantiam, ſeueritatem, integritatemq. laudent. ſed me quædam tenet, propter ſingularem amorem, infinita in te auiditas gloriæ. quanquam illud exiſtimo, cum iam tibi Aſia, ſicut unicuique ſua domus, nota eſſet debeat; cum ad tuam ſummam prudentiam tantus uſus acceſſerit; nihil eſſe, quod ad laudem attineat,

quod

quod non tu optime perspicias, & tibi non, sine cuiusquam hortatione, in mentem ueniat quotidie. Sed ego, qui, cum tua lego, te audire, & qui, cum ad te scribo, tecum loqui uideor, iccirco & tua longissima quaque epistola maxime delector, & ipse in scribendo sæpe sum longior. Illud te ad extremũ & oro, & hortor, ut, tanquam poetæ boni, & actores industrij solent, sic tu in extrema parte, & conclusione muneris, ac negotij tui, diligentissimus sis; ut hic tertius annus imperij tui, tanquam tertius actus, perfectissimus, atque ornatissimus fuisse uideatur. id facillime facies, si me, cui semper uni magis, quàm uniuersis, placere uoluisti, tecum semper esse putabis, & omnibus ijs rebus, quas dices, ac facies, interesse. Reliquum est, ut te orem, ut ualetudini tuæ, si me, & omnes tuos ualere uis, diligentissime seruias.

MARCVS S. D. Q. VINCTO FRATRI. 2

STATIVS ad me uenit ad VIII. Kal. Nou. eius aduentus, quòd ita scripsisti, direptum iri te a tuis, dum is abesset, molestus mihi fuit. Quòd autem expectationem tui, concursumq. eum, qui erat futurus, si una tecum decederet, neque antea uisus esset, sustulit, id mihi non incommode uisum est accidisse. exhaustus est enim sermo hominum: & multæ emissæ iam eiusmodi uoces, ἀλλ᾽ αἰεί τινα φῶτα μέγαν. quæ te absente cõfecta esse lætor. Quod autem iccirco a te missus est, mihi ut se purgaret; id

necesse minime fuit. primum enim nunquam ille mihi fuit suspectus: neque ego, quæ ad te de illo scripsi, scripsi meo iudicio: sed cum ratio, salusq. omnium nostrum, qui ad remp. accedimus, non ueritate solum, sed etiam fama niteretur; sermones ad te aliorum semper, non mea iudicia, perscripsi. qui quidem quàm frequentes essent, et quàm graues, aduentu suo Statius ipse cognouit. etenim interuenit non nullorum querelis, quæ apud me de illo ipso habebantur; et sentire potuit, sermones iniquorum in suum potissimum nomen erumpere. Quod autem me maxime mouere solebat, cum audiebam illum plus apud te posse, quàm grauitas illius ætatis, et imperij prudentia postularet: quàm multos enim mecum egisse putas, ut se Statio commendarem? quàm multa autem ipsum ἀφελῶς mecum in sermone ita protulisse? id mihi non placuit; monui, suasi, deterrui. quibus in rebus etiam si fidelitas summa est; quod prorsus credo, quoniam tu ita iudicas: tamen species ipsa tam gratiosi liberti, aut serui dignitatem habere nullam potest. Atque hoc sic habeto, (nihil enim nec temere dicere, nec astute reticere debeo) materiã omnem sermonum eorum, qui de te detrahere uelint, Statium dedisse: et antea tantum intelligi potuisse, iratos tuæ seueritati esse non nullos; hoc manumißo, iratis, quod loquerentur, non defuiße. Nunc respondebo ad eas epistolas, quas mihi reddidit L. Cæsius: cui, quoniam ita te uelle intelligo, nullo loco deero. quarum

rum altera eſt de Blaudenio Zeuxide: quem ſcribis certiſſimum matricidam tibi a me intime commendari. qua de re, & de hoc genere toto, ne forte me in Græcos tam ambitioſum factum eſſe mirere, pauca cognoſce. Ego, cum Græcorum querelas nimiũ ualere ſentirem, propter ominum ingenia ad fallendum parata; quoſcunque de te queri audiui, quacunque potui ratione placaui. primum Dionyſipolitas, qui erant inimiciſſimi mei, leniui; quorum principem Hermippum non ſolum ſermone meo, ſed etiam familiaritate deuinxi. Ego Apamenſem Hephæſtum, ego leuiſſimum hominem Megariſtũ Antandrium, ego Niciam Smyrnæum, ego nugas maximas omni mea comitate cõplexus ſum, Nymphontem etiam Colophonium. quæ feci omnia, non quo me aut ij homines, aut tota natio delectaret. pertæſum eſt enim leuitatis, aſſentationis, animorum non officijs, ſed temporibus ſeruientium. ſed, ut ad Zeuxim reuertar, cum is de M. Caſellij ſermone ſecum habito, quæ tu ſcribis, ea ipſa loqueretur, obſtiti eius ſermoni, & hominem in familiaritatem recepi. Tua autem quæ fuerit cupiditas tanta, neſcio, quod ſcribis, cupijſſe te, quoniam Smyrnæ duo Myſos inſuiſſes in culcum, ſimile in ſuperiore parte prouinciæ edere exẽplum ſeueritatis tuæ, & iccirco Zeuxim elicere omni ratione uoluiſſe: quem, adductum in iudicium, fortaſſe dimitti non oportuerit; conquiri uero, et elici blandicijs, ut tu ſcribis, ad iudicium neceſſe non fuit, eum præſertim

hominem,

hominem, quem ego et ex ſuis ciuibus, et ex multis aliјs quotidie magis cognoſco nobiliorem prope eſſe, quàm ciuitatem ſuam. At enim Græcis ſolis indulgeo. quid L. Cæcilium? non ne omni ratione placaui? quem hominem? qua ira? quo ſpiritu? quem denique, præter Tuſcenium, cuius cauſſa ſanari non poteſt, non mitigaui? ecce ſupra caput homo leuis, ac ſordidus, ſed tamen equeſtri cenſu, Catienus. etiam is lenietur. cuius tu in patrem quòd fuiſti aſperior, non reprehendo. certo enim ſcio, te feciſſe cum cauſſa. ſed quid opus fuit eiuſmodi litteris, quas ad ipſum miſiſti? illum crucem ſibi ipſi conſtituere, ex qua tu eum ante detraxiſſes: te curaturum, fumo ut combureretur, tota plaudente prouincia. Quid uero ad C. Fabium neſcio quem? (nam eam quoque epiſtolam T. Catienus circumgeſtat) renuntiari tibi, Licinium plagiarium cum ſuo pullo Miluino tributa exigere. deinde rogas Fabium, ut & patrem, & filium uiuos comburat, ſi poſſit: ſin minus, ad te mittat, uti iudicio comburantur. hæ litteræ abs te per iocum miſſæ ad C. Fabium, ſi modo ſunt tuæ, cum leguntur, inuidioſam atrocitatem uerborum habent. ac ſi omnium mearum litterarum præcepta repetes; intelliges eſſe nihil a me, niſi orationis acerbitatem, & iracundiam, & , ſi forte, raro litterarum miſſarum indiligentiam reprehenſam. quibus quidem in rebus ſi apud te plus auctoritas mea, quàm tua ſiue natura paullo acrior, ſiue quædam dulcedo iracundiæ, ſiue dicendi ſal, facetiæq.

cetiæq.

cetiæq. ualuissent: nihil sane esset, quod nos pœnite ret. & mediocri me dolore putas affici, cum audiá, qua sit existimatione Virgilius, qua tuus uicinus C. Octauius? nam si te interioribus uicinis tuis, Cilicensi, & Syriaco anteponis; ualde magnum facis. atque is dolor est, quòd, cum ij, quos nominaui, te innocentia non uincant, uincunt tamen artificio beneuolentiæ colligendæ; qui neque Cyrum Xenophontis, neque Agesilaum nouerint; quorum regum summo in imperio nemo unquam uerbum ullum asperius audiuit. sed hæc a principio tibi præcipiens, quantum profecerim, non ignoro. nunc tamen decedens, id quod mihi iam facere uideris, relinque, quæso, quamiucundissimam memoriam tui. successorem habes perblandum. cetera ualde illius aduentu tua requirentur. In litteris mittendis, ut sæpe ad te scripsi, nimium te inexorabilem præbuisti. tolle omnes, si potes, iniquas, tolle inusitatas, tolle contrarias. Statius mihi narrauit, scriptas ad te solere afferri, ab se legi, &, si iniquæ sint, fieri te certiorem: ante quàm uero ipse ad te uenisset, nullum delectum litterarum fuisse; ex eo esse uolumina selectarum epistolarum, quæ reprehendi solerent. hoc de genere nihil te nunc quidem moneo: sero est enim: ac scire potes, multa me uarie, diligenterq. monuisse: illud tamen, quod Theopompo mandaui, cum essem admonitus ab ipso, uide per homines amantes tui, quod est facile, ut hæc genera tollantur epistolarum, primum iniquarum, deinde con-

trariarum, tum absurde, & inusitate scriptarum, postremo in aliquem contumeliosarum. Atque hæc tam esse, quàm audio, non puto: &, si sunt, occupationibus tuis minus animaduersa; nunc perspice, & purga. Legi epistolam, quam ipse scripsisse Sylla nomenclator dictus est, non probandam. legi nonnullas iracundas. Sed tempore ipso de epistolis: ná, cum hanc paginam tenerem, L. Flauius, prætor designatus, ad me uenit, homo mihi ualde familiaris: is, mihi te ad procuratores suos litteras misisse, quæ mihi uisæ sunt iniquissimæ, ne quid de bonis, quæ L. Octauij Nasonis fuissent, cui L. Flauius heres est, deminuerent ante, quàm C. Fundanio pecuniam soluissent; itemq. misisse ad Apollonienses, ne de bonis, quæ Octauij fuissent, deminui paterentur prius, quàm Fundanio debitum solutum esset. hæc mihi uerisimilia non uidentur: sunt enim a prudentia tua remotissima. ne deminuat heres? quid, si inficiatur? quid, si omnino non debet? quid? prætor solet iudicare, deberi? quid? ego Fundanio non cupio? non amicus sum? non misericordia moueor? nemo magis: sed uia iuris eiusmodi est quibusdam in rebus, ut nihil sit loci gratiæ. atque ita, mihi dicebat Flauius, scriptum in ea epistola, quam tuam esse dicebat; te aut, quasi amicis tuis, gratias, acturum, aut, quasi inimicis, incommoda laturum. quid multa? ferebat grauiter: id uehementer mecum querebatur: orabatque, ut ad te quamdiligentissime scriberem: quod facio; & te prorsus uehementer

menter etiam atque etiam rogo, ut & procuratoribus Flauij remittas de deminuendo, & Apollonien sibus ne quid præscribas, quod contra Flauium sit; amplius, & Flauij caussa, & scilicet Pompeij facias omnia. nolo mediusfidius ex tua iniuria in illum tibi liberalem me uideri. sed & te oro, ut tu ipse auctoritatem, & monumentum aliquod decreti, aut litterarum tuarum relinquas, quod sit ad Flauij rem, et ad caussam accómodatum. fert enim grauiter homo et mei obseruantissimus, et sui iuris dignitatisq. retinens, se apud te neque amicitia, neque iure ualuisse. &, ut opinor, Flauij aliquando rem et Pompeius, et Cæsar tibi commendarunt; et ipse ad te scripserat Flauius, et ego certe. quare, si ulla res est, quam tibi me faciendam petente putes, hæc ea sit. si me amas, cura, elabora, perfice, ut Flauius & tibi, & mihi quammaximas gratias agat. hoc te ita rogo, ut maiore studio rogare non possim. Quod ad me de Hermia scribis, mihi mehercule ualde molestum fuit. Litteras ad te parum fraterne scripseram; quas, oratione Diodoti, Luculli liberti, commotus, de pactione statim quod audieram, iracundius scripseram; et reuocare cupiebam. huic tu epistolæ, non fraterne scriptæ, fraterne debes ignoscere. De Censorino, Antonio, Cassio, Scæuola, te ab ijs diligi, ut scribis, uehementer gaudeo. cetera fuerunt in eadem epistola grauiora, quàm uellem. ὀρθὰν τὰν ναῦν, & ἅπαξ θανεῖν. maiora ista erunt. Meæ obiurgationes fuerunt amo

ris plenissimæ, quæ sunt non nulla, sed tamen medio cria, et parua potius. ego te nunquam ulla in re dignum minima reprehensione putassem, cum te sanctissime gereres, nisi inimicos multos haberemus. quæ ad te aliqua admonitione, aut obiurgatione scripsi, scripsi propter diligentiam cautionis meæ; in qua & maneo, & manebo; &, idem ut tu facias, non desistam rogare. Attalus Hyphemenus mecũ egit, ut se ne impedires, quo minus, quod ad Q. Publiceni statuam decretum est, erogaretur. quod ego te rogo; & admoneo, ne talis uiri, tamq. nostri necessarij honorem minui per te, aut impediri uelis. Præterea Aesopi tragœdi, nostri familiaris, Licinius seruus, tibi notus, aufugit. is Athenis apud Patronem Epicureum pro libero fuit: inde in Asiam uenit: postea Plato quidam Sardianus, Epicureus, qui Athenis solet esse multum, & qui tum Athenis fuerat, cum Licinius eò uenisset; cum eum fugitiuum postea esse ex Aesopi litteris cognosset, hominem comprehendit, & in custodiam Ephesi tradidit, sed in publicam, uel in pistrinum, non satis ex litteris eius intelligere potuimus. tu, quoquo modo, quoniam Ephesi est, hominem inuestiges uelim, summaq. diligentia uel tecum deducas. noli spectare, quanti homo sit: parui enim pretij est, qui iam nihil sit: sed tanto dolore Aesopus est affectus propter serui scelus, & audaciam, ut nihil ei gratius facere possis, quàm si illum per te recuperarit. Nunc ea cognosce, quæ maxime exoptas.

Remp. funditus amiſimus, adeo, ut Cato adoleſcẽs, nullius conſilij, ſed tamen ciuis Romanus, & Cato, uix uiuus effugeret, quòd, cum Gabinium de ambitu uellet poſtulare, neque prætores diebus aliquot adiri poſſent, uel poteſtatem ſui facerent, in concionem aſcendit, & Pompeium priuatus dictatorem appellauit. propius nihil eſt factum, quàm ut occideretur. ex hoc, qui ſit ſtatus totius reip. uidere potes. noſtræ tamen cauſſæ non uidentur homines defuturi: mirandum in modum profitentur, offerunt ſe, pollicentur. et quidem cum ſpe ſum maxima, tum maiore etiam animo. ſpero ſuperiores fore nos: confido animo, ut in hac rep. ne caſum quidem ullum pertimeſcam. ſed tamen ſe res ſic habet. ſi diem nobis Clodius dixerit, tota Italia concurret, ut multiplicata gloria diſcedamus: ſin autem ui agere conabitur, ſpero fore ſtudijs non ſolum amicorum, ſed etiam alienorum, ut ui reſiſtamus. omnes & ſe, & ſuos liberos, amicos, clientes, libertos, ſeruos, pecunias denique ſuas pollicentur. noſtra antiqua manus bonorum ardet ſtudio noſtri, atque amore. ſi qui antea aut alieniores fuerant, aut languidiores, nunc, horum regum odio, ſe cum bonis coniungunt. Pompeius omnia pollicetur, & Cæſar: quibus ego ita credo, ut nihil de mea comparatione deminuam. tribuni pl. des. ſunt nobis amici. conſules ſe optime oſtendunt. prætores habemus amiciſſimos, & acerrimos ciues, Domitium, Nigidium, Memmium, Lentulum, bonos etiam alios,

ſed hos ſingulares . quare magnum fac animum habeas, et ſpem bonam . de ſingulis tamen rebus, quæ quotidie gerantur, faciam te crebro certioré. Vale.

MARCVS S.D. QVINCTO FRATRI. 3

MI FRATER, *mi frater, mi frater, tu ne id ueritus es, ne ego iracundia aliqua adductus pueros ad te ſine litteris miſerim? aut etiam, ne te uidere noluerim? ego tibi iraſcerer? tibi ego poſſem iraſci? ſcilicet. tu enim me afflixiſti, tui me inimici, tua me inuidia; ac non ego te miſere perdidi. meus ille laudatus conſulatus mihi te, liberos, patriam, fortunas, tibi uelim ne quid eripuerit præter unum me. ſed certe a te mihi omnia ſemper honeſta, et iucunda ceciderunt; a me tibi luctus meæ calamitatis, metus tuæ, deſiderium, mæror, ſolitudo. ego te uidere noluerim? immo uero me a te uideri nolui. non enim uidiſſes fratrem tuum; non eum, quem reliqueras; non eum, quem noras; non eum, quem flens flentem, proſequentem proficiſcens dimiſeras; ne ueſtigium quidé eius, nec ſimulacrum, ſed quandam effigiem ſpirantis mortui. atque utinam me mortuum prius uidiſſes, aut audiſſes. utinam te non ſolum uitæ, ſed etiam dignitatis meæ ſuperſtitem reliquiſſem. ſed teſtor omnes deos, me hac una uoce a morte eſſe reuocatum, quòd omnes in mea uita partem aliquam tuæ uitæ repoſitam eſſe dicebant. quare peccaui, ſceleratéq. feci. nam, ſi cecidiſſem, mors ipſa meam pietatem, amoremq. in te facile de-*

defenderet. nunc commiſi, ut uiuo me careres, uiuo me aliјs indigeres, mea uox in domeſticis periculis potiſſimum occideret, quæ ſæpe alieniſſimis præſidio fuiſſet. Nam quòd ad te pueri ſine litteris uenerunt, quoniam uides non fuiſſe iracundiæ cauſſa, certe pigritia fuit, & quædam infinita uis lacrymarum, & dolorum. hæc ipſa me quo fletu putas ſcripſiſſe? eodem, quo te legere certo ſcio. an ego poſſum aut non cogitare aliquando de te, aut unquam ſine lacrymis cogitare? cum enim te deſidero, fratrem ſolum deſidero. ego uero ſuauitate prope fratrem, prope æqualem, obſequio filium, conſilio parentem. quid mihi ſine te unquam, aut tibi ſine me iucundum fuit? quid, quòd eodem tempore deſidero filiam? qua pietate, qua modeſtia, quo ingenio, effigiem oris, ſermonis, animi mei? quid filium uenuſtiſſimum, mihiq. dulciſſimum? quem ego ferus, ac ferreus e complexu dimiſi meo, ſapientiorem puerum, quàm uellem: ſentiebat enim miſer iam, quid ageretur. quid uero tuum filium? quid? imaginem meam; quem meus Cicero & amabat ut fratrem, et iam, ut maiorem fratrem, uerebatur. quid, quòd mulierem miſerrimam, fideliſſimam coniugem me proſequi non ſum paſſus; ut eſſet, quæ, reliquias cō munis calamitatis, communes liberos tueretur? Sed tamen, quoquo modo potui, ſcripſi, & dedi litteras ad te Philogono, liberto tuo, quas credo tibi poſtea redditas eſſe: in quibus idem te hortor, & rogo, quod pueri tibi uerbis meis nuntiarunt, ut Ro

mam protinus pergas, & properes. primum enim te præsidio esse uolui, si qui essent inimici, quorum crudelitas non dum esset nostra calamitate satiata: deinde congressus nostri lamentationẽ pertimui, digressum uero non tulissem: atque etiã id ipsum, quod tu scribis, metuebam, ne a me distrahi non posses. his de caussis hoc maximum malum, quòd te non uidi, quo nihil amantissimis, & coniunctissimis fratribus acerbius, ac miserius uidetur accidere potuisse, minus acerbũ, minus miserum fuit, quàm fuisset cum congressio, tum uero digressio nostra. Nunc, si potes, id quod ego, qui fortis tibi semper uidebar, non possum, erige te, & confirma, si qua subeunda dimicatio erit. spero, si quid mea spes habet auctoritatis, tibi & integritatem tuam, & amorem in te ciuitatis, & aliquid etiam misericordiam nostri, præsidij laturã. sin eris ab isto periculo uacuus, ages scilicet, si quid agi posse de nobis putabis. de quo scribunt ad me quidem multi multa, & se sperare demonstrant: sed ego, quid sperem, non dispicio; cum inimici plurimum ualeant, amici partim deseruerint me, partim etiam prodiderint; qui in meo reditu fortassis reprehẽsionem sui sceleris pertimescant. sed, ista qualia sint, tu uelim perspicias, mihiq. declares. ego tamen, quàm tibi opus erit, si quid periculi subeundum uidebis, uiuam. diutius in hac uita esse non possum. neque enim tantum uirium habet ulla aut prudentia, aut doctrina, ut tantum dolorem possit sustinere. scio fuisse & hone

stius

stius moriendi tempus, et utilius: sed nō hoc solum, multa alia prætermisi: quæ si queri uelim præterita, nihil agam, nisi ut augeam dolorem tuum, indicem stultitiam meam. illud quidem nec faciēdum est, nec fieri potest, me diutius, quàm aut tuum tempus, aut firma spes postulabit, in tam misera, tamq. turpi uita commorari; ut, qui modo fratre fuerim, liberis, coniuge, copijs, genere ipso pecuniæ beatissimus; dignitate, auctoritate, existimatione, gratia non inferior, quàm qui unquam fuerunt amplissimi; is nunc in hac tam afflicta, perditaq. fortuna neque me, neque meos lugere diutius possim. Quare quid ad me scripsisti de permutatione? quasi uero nunc me non tuæ facultates sustineant: qua in re ipse uideo miser, & sentio, quid sceleris admiserim, cum de uisceribus tuis, et filij tui satisfacturus sis, quibus debes, ego acceptam ex ærario pecuniam tuo nomine frustra dissiparim. sed tamen & M. Antonio, quantum tu scripseras, Cæpioni tantundē solutum est. mihi ad id, quod cogito, hoc, quod habeo, satis est. siue enim restituimur, siue desperamur; nihil amplius opus est. tu, si forte quid erit molestiæ, te ad Crassum, & ad Calidiū confèras, censeo. quantum Hortensio credendū sit, nescio: me summa simulatione amoris, summaq. assiduitate quotidiana sceleratissime, insidiosissimeq. tractauit, adiuncto quoque Arrio: quorū ego consilijs, promissis, præceptis destitutus in hác calamitatē incidi. sed hæc occultabis, ne quid obsint. illud caueto;

ueto; et eo puto per Pomponium fouendum tibi esse ipsum Hortensium; ne ille uersus, qui in te erat collatus, cum ædilitatem petebas, de lege Aurelia, falso testimonio confirmetur. nihil enim tam timeo, quàm ne, cum intelligant homines quantum misericordiæ nobis tuæ preces, et tua salus allatura sit, oppugnent te uehementius. Messallam tui studiosum esse arbitror: Pompeium etiam simulatorem puto. sed hæc utinam non experiare. quod precarer deos, nisi meas preces audire desiissent: uerũtamen precor, ut his infinitis nostris malis contenti sint: in quibus non modo tamen nullius inest peccati infamia, sed omnis dolor est, quòd optime factis pœna est maxima constituta. Filiam meam, et tuam, Ciceronemq. nostrum quid ego, mi frater, tibi commendem? quin illud mæreo, quòd tibi nõ minorem dolorem illorum orbitas afferet, quàm mihi. sed, te incolumi, orbi non erunt. reliqua, ita mihi salus aliqua detur, potestasq. in patria moriendi, ut me lacrymæ non sinunt scribere. Etiam Terentiam uelim tueare, mihiq. de omnibus rebus rescribas. Sis fortis, quoad rei natura patietur. Idibus Iun. Thessalonicæ. Vale.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 4

AMABO te, mi frater, ne, si uno meo facto et tu, et omnes mei corruistis, improbitati, et sceleri meo potius, quàm imprudentiæ, misericordiæque, assignes. nullum est meum peccatum, nisi

quòd

quòd ijs credidi, a quibus nefas putaram esse me decipi, aut etiam quibus ne id expedire quidem arbitrabar. intimus, proximus, familiarissimus quisque aut sibi pertimuit, aut mihi inuidit. ita mihi nihil misero, præter fidem amicorum. cautum meum consilium fuit. quòd si te satis innocentia tua, & misericordia hominum uindicat hoc tempore a molestia; perspicis profecto, ecquænam nobis salutis spes relinquatur. nam me Pomponius, & Sextius, & Piso noster adhuc Thessalonicæ retinuerunt, cum longius discedere propter nescio quos motus uetarent. uerum ego magis exitum illorum litteris, quàm spe certa, expectabam. nam quid sperem, potentissimo inimico, dominatione obtrectatorum, infidelibus amicis, pluribus inuidis? De nouis autem tribunis pl. est ille quidem in me officiosissimus Sextius, &, spero, Curtius, Milo, Fadius, Gratidius, sed ualde aduersante Clodio: qui etiam priuatus eadem manu poterit conciones concitare: deinde etiam intercessor parabitur. hæc mihi proficiscenti non proponebantur; sed sæpe triduo summa cum gloria dicebar esse rediturus. quid tu igitur, inquies? quid? multa conuenerunt, quæ mentem exturbarent meam, subita defectio Pompeij, alienatio consulum, etiam prætorum timor, publicanorum arma. lacrymæ meorum me ad mortem ire prohibuerunt: quod certe et ad honestatẽ, & ad effugiendos intolerabiles dolores fuit aptissimum. sed de hoc scripsi ad te in ea epistola, quam

Phaetonti

Phaetonti dedi. Nunc tu, quoniam in tantum luctum, laboremq. detrusus es, quantum nemo unquam; si leuare potes communem casum misericordia hominum, scilicet incredibile quiddam assequeris. sin plane occidimus; me miserum, ego omnibus meis exitio fuero; quibus ante dedecori non eram. sed tu, ut ante ad te scripsi, perspice rem, et pertenta, et ad me, ut tempora nostra, non ut amor tuus fert, uere perscribe. ego uitam, quoad putabo tua interesse, aut ad spem seruandam esse, retinebo. tu nobis amicissimum Sextium cognosces, credo tua caussa uel Lentulum, qui erit consul. quanquam sunt facta uerbis difficiliora. tu, & quid opus sit, & quid sit, uidebis omnino. si tuam solitudinem, communemq. calamitatem nemo despexerit: aut per te confici aliquid, aut nullo modo poterit. sin te quoque inimici uexare cœperint: ne cessaris. non enim gladijs mecum, sed litibus agetur. uerum hæc absint uelim. Te oro, ut ad me de omnibus rebus scribas, & in me animi potius, aut consilij putes minus esse, quàm antea, amoris uero, & officij non minus. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD Q. FRATREM LIBER II.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI.

EPISTOLAM, *quam legiſti, mane dederam. ſed fecit humaniter Licinius, quòd ad me, miſſo ſenatu, ueſperi uenit, ut, ſi quid eſſet actum, ad te, ſi mihi uideretur, perſcriberem. Senatus fuit frequentior, quàm putabamus eſſe poſſe menſe Decembri, ſub dies feſtos. conſulares nos fuimus, & duo conſules deſignati, P. Seruilius, M. Lucullus, Lepidus, Volcatius, Glabrio, prætores. ſane frequentes fuimus, omnino ad ducentos. commorat expectationem Lupus. egit cauſſam agri Campani ſane accurate: auditus eſt magno ſilentio. materiam rei non ignoras. nihil ex noſtris actionibus prætermiſit. fuerunt non nulli aculei in C. Cæſarem, contumeliæ in Gellium, expoſtulationes cum abſente Pompeio. cauſſa ſero perorata, ſententias ſe rogaturum negauit, ne quod onus ſimultatis nobis imponeret: ex ſuperiorum temporum conuicijs, et ex præſenti ſilentio, quid ſenatus ſentiret, ſe intelligere dixit. Milo cœpit dimittere. tum Marcellinus, Noli, inquit, ex taciturnitate noſtra Lupe, quid aut probemus hoc tempore, aut improbemus, iudicare.*

care. ego, quod ad me attinet, itemq. arbitror ceteros, iccirco taceo, quòd non existimo, cum Pompeius absit, caussam agri Campani agi conuenire. tum ille se senatum negauit tenere. Racilius surrexit, & de iudicijs referre cœpit: Marcellinum quidem primum rogauit. is cum grauiter de Clodianis incendijs, trucidationibus, lapidationibus questus esset, sententiam dixit, ut ipse iudices per prætorem urbanum sortiretur: iudicum sortitione facta, comitia haberentur: qui iudicia impediuisset, eum contra remp. esse facturum. approbata ualde sententia, C. Cato contra dixit, & Cassius, maxima acclamatione senatus, cum comitia iudicijs anteferret. Philippus assensit Lentulo. postea Racilius de priuatis me primum sententiam rogauit. multa feci uerba de toto furore, latrocinioq. P. Clodij: eum tanquam reum accusaui, multis, et secundis admurmurationibus cuncti senatus. orationem meam collaudauit satis multis uerbis, non mehercule indiserte, Seuerus Antistius; isq. iudiciorum caussam suscepit, antiquissimamq. se habiturum dixit. ibatur in eam sententiam. tum Clodius rogatus, diem dicendo eximere cœpit. furebat, a Racilio se contumaciter, urbaneq. uexatum. deinde eius operæ repente a Græcostasi, et Gradibus clamorem satis magnum sustulerunt, opinor in Q. Sextilium, & amicos Milonis incitatæ. eo metu iniecto, repente, magna querimonia omnium, discessimus. Habes acta unius diei. reliqua, ut arbitror, in mensem Ianua-

rium

rium reijcientur. De tribunis pl. longe optimum Racilium habemus. uidetur etiam Antiſtius amicus nobis fore. nam Plancius noſter totus eſt. Fac, ſi me amas, ut conſiderate, diligenterq. nauiges de menſe Decembri. Vale.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 2

NON occupatione, qua eram ſane impeditus, ſed paruula lippitudine adductus ſum, ut dictarem hanc epiſtolam, & non, ut ſoleo, ad te ipſe ſcriberem. Et primum me tibi excuſo in eo ipſo, in quo te accuſo. me enim adhuc nemo rogauit, num quid in Sardiniam uellem: te puto ſæpe habere, qui, num quid Romã uelis, quærant. Quod ad me de Lentuli, et Sexti nomine ſcripſiſti; locutus ſum cum Cincio. quo modo res ſe habet, non eſt facillima. ſed habet profecto quiddam Sardinia appoſitum ad recordationem præteritæ memoriæ. nam, ut ille Gracchus augur, poſtea quàm in iſtam prouinciam uenit, recordatus eſt, quid ſibi in campo Martio, comitia conſulum habenti, contra auſpicia accidiſſet: ſic tu mihi uideris in Sardinia de forma Minuciana, & de nominibus Pomponianis in otio recogitaſſe. ſed ego adhuc emi nihil. Culeonis auctio facta eſt. Tuſculano emptor nemo fuit. ſi condicio ualde bona fuerit, fortaſſe non omittam. De ædificatione tua, Cyrum urgere non ceſſo: ſpero eum in officio fore: ſed omnia ſunt tardiora propter furioſæ ædilitatis expectationem. nam comitia ſine mora futura uidentur:

tur: edicta sunt ad XI. K*al. Febr. te tamen solicitum esse nolo. omne genus a nobis cautionis adhibebitur. De rege Alexandrino, factum est S. C. cum multitudine reduci, periculosum reip. uideri. reliqua cum esset in senatu contentio, Lentulus ne, an Pompeius reduceret; obtinere caussam Lentulus uidebatur. in ea re nos et officio erga Lentulum mirifice, & uoluntati Pompeij præclare satisfecimus. sed per obtrectatores Lentuli res calumnia extracta est. consecuti sunt dies comitiales, per quos senatus haberi non poterat. quid futurum sit latrocinio tribunorum, non diuino: sed tamen suspicor per uim rogationem Caninium perlaturum. in ea re Pompeius quid uelit, non dispicio: familiares eius quid cupiant, omnes uident. creditores uero regis aperte pecunias suppeditant contra Lentulum. sine dubio res a Lentulo remota uidetur esse, cum magno meo dolore: quanquam multa fecit, quare, si fas esset, iure ei succensere possemus. Tu, si ita expedit, uelim, quamprimum bona, & certa tempestate conscendas, ad meq. uenias. innumerabiles enim res sunt, in quibus te quotidie in omni genere desiderem. Tui, nostriq. ualent. Vale.* XIV. K*al. Febr.*

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 3

SCRIPSI *ad te antea superiora: nunc cognosce, postea quæ sint acta. A* K*al. Febr. legationes in idus reijciebantur. eo die res confecta non est. ad*

IV. non. Milo affuit. ei Pompeius aduocatus uenit. dixit Marcellus, a me rogatus. honeste discessimus. producta dies est in VIII. id. Interim, reiectis legationibus in idus, referebatur de prouincijs quæstorum, & de ornandis prætoribus. sed res, multis querelis de rep. interponendis, nulla transacta est. Cato legem promulgauit de imperio Lentulo abrogando. uestitum filius mutauit. Ad VIII. id. Milo affuit: dixit Pompeius, siue uoluit. nam, ut surrexit, operæ Clodianæ clamorem sustulerunt: idq́. ei perpetua oratione contigit, non modo ut acclamatione, sed ut conuicio, & maledictis impediretur. qui ut perorauit, (nam in eo sane fortis fuit; non est deterritus; dixit omnia, atque interdum etiam silentio, cum auctoritate peregerat) sed ut perorauit, surrexit Clodius. ei tantus clamor a nostris, (placuerat enim referre gratiam) ut neque mente, neque lingua, neque ore consisteret. ea res acta est, cum hora sexta uix Pompeius perorasset, usque ad horam octauam; cum omnia maledicta, uersus etiam obscenissimi in Clodium, & Clodiam dicerentur. ille furens, & exsanguis interrogabat suos in clamore ipso, quis esset, qui plebem fame necaret? respondebant operæ, Pompeius: quis Alexandriam ire cuperet? respondebant, Pompeius: quem ire uellent? respondebant, Crassum. is aderat tum, Miloni animo non amico. hora fere nona, quasi signo dato, Clodiani nostros conspputare cœperunt. exarsit dolor.

urgere illi, ut loco nos mouerent. factus est a nostris impetus; fuga operarum; eiectus de Rostris Clodius. ac nos quoque tum fugimus, ne quid in turba. senatus uocatus in curiam. Pompeius domum. neque ego tamen in senatum; ne aut de tantis rebus tacerem, aut in Pompeio defendendo (nam is carpebatur a Bibulo, Curione, Fauonio, Seruilio filio) animos bonorum offenderem. res in posterum dilata est. Clodius in Quirinalia produxit diem. ad VII. id. senatus ad Apollinis fuit, ut Pompeius adesset. acta res est grauiter a Pompeio. eo die nihil perfectum est. ad VI. id. ad Apollinis S. C. factum est, ea, quæ facta essent ad VIII. idus, contra remp. esse facta. eo die Cato est uehementer in Pompeium inuectus, & eum oratione perpetua, tanquam reum, accusauit: de me multa, me inuito, cum mea summa laude dixit, cum illius in me perfidiam increparet. auditus est magno silentio maleuolorum. respondit ei uehementer Pompeius, Crassumq. descripsit; dixitq. aperte, se munitiorem ad custodiendam uitam suam fore, quàm Africanus fuisset, quem C. Carbo interemisset. itaque magnæ mihi res iam moueri uidebantur. nam Pompeius hæc intelligit, nobiscumq. communicat, insidias uitæ suæ fieri, Catonem a Crasso sustentari, Clodio pecuniam suppeditari; utrunque & ab eo, & a Curione, Bibulo, ceterisq. suis obtrectatoribus confirmari; uehementer esse prouidendum, ne opprimatur, concionario illo populo a se prope alie

nato

nato, nobilitate inimica, non æquo ſenatu, iuuentute improba. itaque ſe comparat: homines ex agris accerſit. operas autem ſuas Clodius confirmat. manus ad Quirinalia paratur. in eo multo ſumus ſuperiores ipſius copiȷs. ſed magna manus ex Piceno, & Gallia expectatur; ut etiam Catonis rogationibus de Milone, & Lentulo reſiſtamus. Ad IV. *id. Sextius ab indice Cn. Nerio Pupinia de ambitu eſt poſtulatus, et eodem die a quodam M. Tullio de ui. is erat æger. domum, ut debuimus, ad eum ſtatim uenimus, eiq́. nos totos tradidimus: idq́. fecimus præter hominum opinionem, qui nos ei iure ſuccenſere putabant: ut humaniſſimi, gratiſſimiq́. & ipſi, & omnibus uideremur: itaq́. faciemus. ſed idem Nerius index edidit ad allegatos Cn. Lentulum Vatiam, & C. Cornelium. Eodem die S. C. factum eſt, ut ſodalitates, decuriatiq́. diſcederent, lexq́. de iȷs ferretur, ut, qui non diſceſſiſſent, ea pœna, quæ eſt de ui, tenerentur. Ad* III. *id. dixi pro Beſtia de ambitu, apud prætorem Cn. Domitium, in foro medio, maximo conuentu: incidiq́. in eum locum in dicendo, cum Sextius, multis in templo Caſtoris uulneribus acceptis, ſubſidio Beſtiæ ſeruatus eſſet. hic* προῳκονομησάμην *quiddam* εὐκαίρως *de iȷs, quæ in Sextium apparabantur crimina; & eum ornaui ueris laudibus, magno aſſenſu omnium. res homini fuit uehementer grata. Quæ tibi eo ſcribo, quòd me de retinenda Sextiȷ gratia litteris monuiſti. Pridie id. hæc ſcripſi ante lucem.*

eo die apud Pomponium in eius nuptijs eram cenaturus. cetera sunt in rebus nostris, cuiusmodi tu mihi fere diffidenti prædicabas, plena dignitatis, & gratiæ: quæ quidem tua, mi frater, prudentia, patientia, uirtute, pietate, suauitate etiam, tibi, mihiq. sunt restituta. Domus tibi ad lucum Pisonis Liciniana conducta est. sed, ut spero, paucis mensibus post K al. Quinct. in tuam commigrabis. tuam in Carinis mundi habitatores Camiæ conduxerunt. A te post illam Olbiensem epistolam nullas litteras accepi. quid agas, & ut te oblectes, scire cupio, maximeq. te ipsum uidere quamprimum. Cura, mi frater, ut ualeas: et quanquam est hiems, tamen Sardiniam istam esse cogites. XV. Kal. Mart.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 4

SEXTIVS noster absolutus est ad II. id. Mart. &, quod uehementer interfuit reip. nullam uideri in eiusmodi caussa dissensionem esse, omnibus sententijs absolutus est. illud, quod tibi sæpe curæ esse intellexeram, ne cui iniquo relinqueremus uituperandi locum, qui nos ingratos esse diceret, nisi illius peruersitatem quibusdam in rebus quamhumanissime ferremus, scito hoc nos in eo iudicio consecutos esse, ut omnium gratissimi iudicaremur. nam in defendendo moroso homine cumulatissime satisfecimus, &, id quod ille maxime cupiebat, Vatinium, a quo palam oppugnabatur, arbitratu nostro concidimus, dijs hominibusq. plaudentibus.

quin etiam Paullus noster, cum testis productus esset in Sextium, confirmauit, se nomen Vatinij delaturum, si Macer Licinius cunctaretur: & Macer a Sextij subsellijs surrexit, ac se illi non defuturum affirmauit. quid quæris? homo petulans, et audax, Vatinius ualde perturbatus, debilitatusq. discessit. Quinctus tuus, puer optimus, eruditur egregie. hoc nunc magis animaduerto, quòd Tyrannio docet apud me. Domus utriusque nostrum ædificatur strenue. redemptori tuo dimidium pecuniæ curaui. spero nos ante hiemem contubernales fore. De nostra Tullia, tui mehercule amantissima, spero cum Crassipede nos confecisse. dies erant duo, qui post Latinas habentur religiosi. ceteroqui confectum erat. Latiar erat exiturus. *

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 5

DEDERAM ad te litteras antea, quibus erat scriptum, Tulliam nostram Crassipedi pridie non. Apr. esse desponsatam: ceteraq. de re publica, & priuata perscripseram. postea sunt hæc acta. Nonis Apr. S. C. Pompeio pecunia decreta in rem frumentariam ad HS M CCCC. sed eodem die uehementer actum de agro Campano, clamore senatus prope concionali. acriorem caussam inopia pecuniæ faciebat, et annonæ caritas. Non prætermittam ne illud quidem. M. Furium Flaccum, equitem Romanum, hominem nequam, Capitolini, et Mercuriales de collegio eiecerunt, præsentem, ad

pedes uniuſcuiuſque iacentem. Ad VIII. id. Aprilis ſponſalia Craſſipedi præbui. huic conuiuio puer optimus Quinctus tuus, meusq́. quòd perleuiter commotus fuerat, defuit. Ad VI. id. Apr. ueni ad Quinctum, eumq́. uidi plane integrum: multumq́. is mecum ſermonem habuit, et perhumanũ de diſcordijs mulierum noſtrarum. quid quæris? nihil feſtiuius. Pomponia autem etiam de te queſta eſt. ſed hæc coram agemus. A puero ut diſceſſi, in aream tuam ueni. res agebatur multis ſtructoribus. Longilium redemptorem cohortatus ſum. fidem mihi faciebat, ſe uelle nobis placere. domus erit egregia. magis enim cerni iam poterat, quàm quantum ex forma iudicabamus. itemq́. noſtra celeriter ædificabatur. eo die cenaui apud Craſſipedem. cenatus, in hortos ad Pompeium lectica latus ſum. Lucceium conuenire non potueram, quòd abfuerat. uidere autem uolebam, quòd eram poſtridie Roma exiturus, & quòd ille in Sardiniam iter habebat. hominem conueni; & ab eo petiui, ut quamprimum te nobis redderet. ſtatim, dixit. erat autem iturus, ut aiebat, ad III. id. Apr. ut aut Labrone, aut Piſis conſcenderet. tu, mi frater, ſimul ac ille uenerit, primam nauigationem, dummodo idonea tempeſtas ſit, ne omiſeris. ἀμφιλαφίαν autem illam, quam tu ſoles dicere, bono modo deſidero, ſic prorſus, ut aduenientem excipiam libenter, latentem etiam nunc non excitem. Tribus locis ædifico: reliqua reconcinno: uiuo paullo liberalius, quàm ſolebam.

bam. opus erat si te haberem, paullisper fabris locum dare. sed et hæc, ut spero, breui inter nos communicabimus. Res autem Romanæ sic se habent. Consul est egregius Lentulus, non impediente collega, sic inquam bonus, ut meliorem non uiderim. dies comitiales exemit omnes. nam etiã Latinæ instaurantur: nec tamen deerant supplicationes. sic legibus perniciosissimis obsistitur, maxime Catonis. cui tamen egregie imposuit Milo noster. nam ille uindex gladiatorum, & bestiariorum emerat de Cosconio, & Pomponio bestiarios; nec sine his armatis unquam in publico fuerat: hos alere non poterat, itaque uix tenebat. sensit Milo: dedit cuidam non familiari negotium, qui sine suspicione emeret eam familiam a Catone. quæ simul atque abducta est; Racilius, qui unus est hoc tempore tribunus pl. rem patefecit, eosq. homines sibi emptos esse dixit, (sic enim placuerat) & tabulam proscripsit, se familiam Catonianam uenditurum. in eam tabulam magni risus consequebantur. hunc igitur Catonem Lentulus a legibus remouit, et eos, qui de Cæsare monstra promulgarunt, quibus intercederet nemo. Nam quod de Pompeio Caninius agit, sanequam refrixit. neque enim res probatur; & Pompeius noster in amicitia P. Lentuli uituperatur. & hercule non est idem. nam apud illam perditissimam, atque infimam fæcem populi propter Milonem suboffendit: et boni multa ab eo desiderant, multa reprehendunt. Marcellinus autem

hoc uno mihi quidem non satisfacit, quòd eum nimis aspere tractat. quanquam id senatu non inuito facit. quo ego me libentius a curia, & ab omni parte reip. subtraho. In iudicijs ij sumus, qui fuimus. domus celebratur, ita, ut cum maxime. unum accidit imprudentia Milonis incommode, de Sex. Cœlio: quem neque hoc tempore, neque ab imbecillis accusatoribus mihi placuit accusari. ei tres sententiæ teterrimæ in consilio defuerunt. itaque hominem populus reuocat: & retrahatur, necesse est. non enim ferunt homines; et quia, cum apud suos diceret, pæne damnatus est, uident damnatum. ea ipsa in re Pompeij offensio nobis obstitit. senatorum enim urna copiose absoluit, equitum adæquauit, tribuni ærarij condemnarunt. sed hoc incommodum consolantur quotidianæ damnationes inimicorum; in quibus me perlubente Seruius allisus est, ceteri conciduntur. Cato concionatus est, comitia haberi non siturum, si sibi cum populo dies agendi essent exempti. & Appius a Cæsare non dum redierat. Tuas mirifice litteras expecto. atque adhuc clausum mare scio fuisse: sed quosdam uenisse tamen Olbia dicebant, qui te unice laudarent, plurimiq. in prouincia fieri dicerent. ijdem aiebant, nuntiare, te prima nauigatione transmissurum. id cupio: & quanquam te ipsum scilicet maxime, tamen etiam litteras tuas expecto. Mi frater uale.

MARCVS

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 6

AD II. id. Apr. ante lucem hanc epistolam dictaueram, scripseramq. in itinere, ut eo die apud T. Titium in Anagnino manerem. postridie autem in Laterio cogitabam; inde, cum in Arpinati quinque dies fuissem, ire in Pompeianum, rediens aspicere Cumanum; ut, quoniam in nonas Mai. Miloni dies prodita est, prid. non. Romæ essem, teq. mi carissime, & suauissime frater ad eam diem, ut sperabam, uiderem. Aedificationem Arcani ad tuum aduentum sustentari placebat. Fac mi frater ut ualeas, quamprimumq. uenias. Vale.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 7

O LITTERAS mihi tuas iucundissimas, exspectatas, ac primo quidem cum desiderio, nunc uero etiam cum timore. atque has scito litteras me solas accepisse post illas, quas tuus nauta attulit, Olbia datas. sed cetera, ut scribis, præsenti sermoni reseruentur. hoc tamen non queo differre. Idibus Mai. senatus frequens diuinus fuit in supplicatione Gabinio deneganda. adiurat Procilius hoc nemini accidisse. foris ualde plauditur. mihi cum sua sponte iucundum, tum iucundius, quòd me absente, (est enim εἰλικρινὲς iudicium) sine oppugnatione, sine gratia nostra. eram Antij. Quod, idibus, & postridie, fuerat dictum, de agro Campano actum iri, non est actum. in hac caussa mihi aqua hæret.

sed

ſed plura, quàm conſtitueram. coram enim. Vale mi optime, ac optatiſſime frater, & aduola. idem te noſtri rogant pueri. illud ſcilicet: cenabis, cum ueneris. Vale.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 8

PLACITVRVM *tibi eſſe librum meum ſuſpicabar: tam ualde placuiße, quàm ſcribis, ualde gaudeo. Quod me admones de non curantia; ſuadesque, ut meminerim Iouis orationem, quæ eſt in extremo illo libro: ego uero memini, & illa omnia mihi magis ſcripſi, quàm ceteris. ſed tamen poſtridie, quàm tu es profectus, multa nocte cum Vibullio ueni ad Pompeium: cumq. ego egiſſem de iſtis operibus, atque inſcriptionibus; perbenigne mihi reſpondit; magnam ſpem attulit; cum Craſſo ſe dixit loqui uelle; mihique, ut idem facerem, ſuaſit. Craſſum conſulem ex ſenatu domum reduxi. ſuſcepit rem; dixitq. eſſe, quod Clodius hoc tempore cuperet per ſe, et per Pompeium conſequi: putare ſe, ſi ego eum non impedirem, poſſe me adipiſci ſine contentione, quod uellem. totum ei negotium permiſi, meq. in eius poteſtate dixi fore. interfuit huic ſermoni P. Craſſus, adoleſcens noſtri, ut ſcis, ſtudioſiſſimus. illud autem, quod cupit Clodius, eſt legatio aliqua, ſi minus per ſenatum, per populum, libera, aut Byzantium, aut Brogitarum, aut utrunque. plena res nummorum. quod ego nõ nimium laboro, etiam ſi minus aſſequor quod uolo.*

Pom-

Pompeius tamen cum Crasso locutus est. uidentur negotium suscepisse. si perficiunt, optime: sin minus, ad nostrum Iouem reuertamur. Ad III. *id. Mai. S. C. factum est de ambitu in Afranij sententiam; quam ego dixeram, cum tu adesses. sed, magno cum gemitu senatus, consules non sunt persecuti eorum sententias, qui Afranio cum essent assensi, addiderunt, ut prætores ita crearentur, ut dies* LX. *priuati essent. eo die Catonem plane repudiarunt. quid multa? tenent omnia, idq. ita omnes intelligere uolunt. Vale.*

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 9

TV METVIS, *ne me interpelles? primum, si in isto essem, tu scis quid sit interpellare. ante Ateius? mehercule mihi docere uidebaris istius generis humanitatem: qua quidem nihil utor abs te. tu uero ut me et appelles, & interpelles, & obloquare, & colloquare, uelim: quid enim mihi suauius? non mehercule quisquam* μουσοπάτακτος *libentius sua recentia poemata legit, quàm ego te audio quacunque de re, publica, priuata, rustica, urbana. sed mea factum est inuisa uerecundia, ut te proficiscens non tollerem. opposuisti semel* ἀντίεκτον *caussam, Ciceronis nostri ualetudinem: conticui. iterum Cicerones: quieui. nunc mihi iucunditatis plena epistola hoc aspersit molestiæ, quòd uideris, ne mihi molestus esses, ueritus esse, atque etiam nunc uereri. litigarem tecum, si fas esset.*

sed

ſed mehercule iſtuc ſi unquam ſuſpicatus ero, nihil dicam aliud, niſi uerebor, ne quando ego tibi, cum ſum una, moleſtus ſim. uideo te ingemuiſſe. ſic fit. εἶδ' ἄν, ἀλλὰ ἔζησας: nunquam enim dicam, ἔα πά-σας. Marium autem noſtrum in lecticam mehercule conieciſſem, non illam regis Ptolemæi Anicianam. memini enim, cum hominem portarem ad Baias Neapoli octophoro Aniciano, machærophoris cen tum ſequentibus, miros riſus nos edere, cum ille, ignarus ſui comitatus, repente aperuit lecticam, et pæne ille timore, ego riſu corrui. tunc, ut dico, cer te ſuſtuliſſem, ut aliquando ſubtilitatem ueteris ur banitatis, et humaniſſimi ſermonis attingerem. ſed hominem infirmum in uillam apertam, ac ne rudẽ quidem etiam nunc, inuitare nolui. hoc uero mihi peculiare fuerit, hic etiam iſto frui. nam illorum prædiorum ſcito mihi uicinum Marium lumen eſſe. Apud Anicium, uidebimus, ut paratum ſit. nos enim ita philologi ſumus, ut uel cum fabris habita-re poſſimus. habemus hanc philoſophiam, non ab Hymetto, ſed ab area Syra. Marius & ualetudi-ne eſt, & natura imbecillior. De interpellatione, tantum ſumam a uobis temporis ad ſcribendum, quantum dabitis. utinam nihil detis; ut potius ue-ſtra iniuria, quàm ignauia mea ceſſem. De rep. ni-mium te laborare doleo, & meliorem ciuem eſſe, quàm Philocteten; qui, accepta iniuria, illa ſpe-ctacula quærebat, quæ tibi acerba eſſe uideo. ama-bo te, aduola. conſolabor te, & omnem abſterge-

bo dolorem. & adduc, si me amas, Marium: sed approperate. hortus domi est. Vale.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 10

EPISTOLAM hanc conuicio efflagitarunt codicilli tui. nam res quidem ipsa, et is dies, quo tu es profectus, nihil mihi ad scribendum argumenti sane dabat. sed quemadmodum, coram cum sumus, sermo nobis deesse non solet: sic epistolæ nostræ debent interdum alucinari. Tenediorum igitur libertas securi Tenedia præcisa est; cum eos, præter me, & Bibulum, & Calidium, et Fauonium, nemo defenderet. De te magis ab Sipylo mentio est honorifica facta; cum te unum dicerent postulationi L. Sextij Pansæ restitisse. reliquis diebus, si quid erit quod te scire opus sit, aut etiam si nihil erit, tamen scribam quotidie aliquid. Prid. id. neque tibi, neque Pomponio deero. Lucretij poemata, ut scribis, ita sunt, multis luminibus ingenij, multæ tamen artis. sed, cum ueneris, uirum te putabo: si Sallustij Empedoclea legeris, hominem non putabo. Vale.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 11

GAVDEO tibi iucundas esse meas litteras. nec tamen habuissem scribendi nunc quidem ullum argumentum, nisi tuas accepissem. nam prid. id. cum Appius senatum infrequentem coegisset, tantum fuit frigus, ut populi conuicio coactus sit nos dimittere.

dimittere. De Commageno rege, quòd rem discusserã, mirifice mihi et per se, et per Pomponium blanditur Appius. uidet enim, hoc genere dicendi si utar in ceteris, Februarium sterilẽ futurum. eumq. lusi iocose satis: neque solum illud extorsi oppidulum, quod erat positum in Euphrate, & Zeugmate; sed præterea togam sum eius prætextam, quam erat adeptus Cæsare consule, magno hominum risu cauillatus. Quòd nolit, inquam, renouare honores eosdem, quo minus togam prætextam quotannis interpollet. decernendum nihil censeo. uos autem homines nobiles, qui Busrenum prætextatum non ferebatis, Commagenum feretis? Genus uides, & locum iocandi. multa dixi in ignobilem regem; quibus totus est explosus. quo genere commotus, ut dixi, Appius, totum me amplexatur. nihil est enim facilius, quàm reliqua discutere. sed non faciam, ut illum offendam; ne imploret fidem Iouis hospitalis, Graios omnes conuocet, per quos mecũ in gratiam rediјt. Theopompo satisfaciemus. De Cæsare, fugerat me ad te scribere. uideo enim, quas tu litteras expectaris. sed ille scripsit ad Balbum, fasciculum illum epistolarum, in quo fuerat et mea, & Balbi, totum sibi aqua madidum redditum esse; ut ne illud quidem sciat, meam fuisse aliquam epistolam. sed ex Balbi epistola pauca uerba intellexerat, ad quæ rescripsit his uerbis: De Cicerone uideo te quiddam scripsisse, quod ego non intellexi: quantum autem coniectura consequebar, id erat

huius-

huiusmodi, ut magis optandum, quàm sperandum putarem. Itaque postea misi eodem illo exemplo litteras. Iocum autem illius de sua egestate ne sis aspernatus. ad quem ego rescripsi, nihil esse, quod posthac arcæ nostræ fiducia conturbaret: lusiq. in eo genere & familiariter, & cum dignitate. amor autem eius erga nos perfertur omnium nuntijs singularis. Et litteræ quidem ad id, quod expectas, fere cum tuo reditu iungentur. reliqua singulorum dierum scribemus ad te, si modo tabellarios tu præbebis. quanquam eiusmodi frigus impendebat, ut summum periculum esset, ne Appio suæ ædes urerentur. Vale.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 12

RISI *niuem atram: teq. hilari animo esse, et prompto ad iocandum, ualde me iuuat. De Pompeio, assentior tibi, uel tu potius mihi. nam, ut scis, iam pridem istum canto Cæsarem. mihi crede, in sinu est; neque ego discingor. Cognosce nunc idus. Decimus erat Cœlio dies. Domitius ad numerum iudices non habuit. uereor, ne, homo teter, et ferus, Polla Seruius ad accusationem ueniat. nam noster Cœlius ualde oppugnatur a gente Clodia. certi nihil est adhuc: sed ueremur. Eodem igitur die Tyrijs est senatus datus frequens. frequentes contra Syriaci publicani. uehementer uexatus Gabinius: exagitati tamen a Domitio publicani, quòd eum essent cum equis prosecuti. noster Lamia paullo ferocius, cum*

Domitius

Domitius dixiſſet, Veſtra culpa hæc acciderunt, equites Romani; diſſolute enim iudicatis; Nos iudicamus, uos laudatis, inquit. actum eſt eo die nihil: nox diremit. Comitialibus diebus, qui Quirinalia ſequuntur, Appius interpretatur, non impediri ſe lege Pupia, quo minus habeat ſenatum; et, quod Gabinia ſanctum ſit, etiã cogi, ex Kal. Febr. uſque ad Kal. Mart. legatis ſenatum quotidie dari. ita putantur detrudi comitia in menſem Martium. ſed tamen his comitialibus tribuni pl. de Gabinio ſe acturos eſſe dicunt. Omnia colligo, ut noui ſcribam aliquid ad te: ſed, ut uides, res me ipſa deficit. itaque ad Calliſthenem, & Philiſtum redeo: in quibus te uideo uolutatum. Calliſthenis quidem uulgare, & notum negotium, quemadmodum Græci aliquot locuti ſunt. Siculus ille capitalis, creber, acutus, breuis, pæne puſillus Thucydides. ſed, utros eius habueris libros, (duo enim ſunt corpora) an utroſque, neſcio. me magis de Dionyſio delectat. ipſe eſt enim ueterator magnus, & perfamiliaris Philiſto. Sed quod adſcribis, aggrediaris ne ad hiſtoriã: me auctore potes. Et quoniam tabellarios ſummini ſtras, hodierni diei res geſtas Lupercalibus habebis. Oblecta te cum Cicerone noſtro quambelliſſime.

MARCVS S.D. QVINCTO FRATRI. 13

DVAS adhuc a te accepi epiſtolas, quarum alteram in ipſo diſceſſu noſtro, alteram Arimino datam. plures, quas ſcribis te dediſſe, non acceperam.

Ego me in Cumano, & Pompeiano, præter quàm quòd sine te, ceterum satis commode oblectabam: & eram in eisdem locis usque ad Kal. Iun. futurus. scribebam illa, quæ dixeram, πολιτικά, spissum sane opus, & operosum: sed, si ex sententia successerit, bene erit opera posita: sin minus, in illud ipsum mare deijciemus, quod scribentes spectabamus: aggrediemur alia; quoniam quiescere non possumus. Tua mandata persequar diligenter, & adiungendis hominibus, & quibusdam non alienandis. maxime uero mihi curæ erit, ut Ciceronem tuum, nostrumq. uideam scilicet quotidie, sed inspiciam, quid discat, quamsæpissime: &, nisi ille contemnat, etiam magistrum me ei profitebor. cuius rei non nullam consuetudinem nactus sum in hoc horum dierum otio, Cicerone nostro minore perdocendo. Tu, quemadmodum scribis, quod, etiam si non scriberes, facere te diligentissime tamen sciebam, facies scilicet, ut mea mandata digeras, persequare, conficias. Ego, cum Romam uenero, nullum prætermittam Cæsaris tabellarium, cui litteras ad te non dem. his diebus, (ignosces) cui darem, fuit nemo ante hunc M. Orfium, equitem Romanum, nostrum, et pernecessarium, & quòd est ex municipio Atellano, quod scis esse in fide nostra. itaque eum tibi commendo in maiorem modum, hominem domi splendidum, gratiosum etiam extra domum: quem, fac, ut tua liberalitate tibi obliges. est tribunus mil. in exercitu uestro. gratum hominem, obseruantemq. co-

gnoſces. Trebatium ut ualde ames, uehementer te rogo. Vale.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 14

AD IV. non. Iun. quo die Romam ueni, accepi tuas litteras, datas Placentiæ, deinde alteras, * poſtridie datas Blandenonæ, cum Cæſaris litteris, refertis omni officio, diligentia, ſuauitate. Sunt iſta quidem magna, uel potius maxima: habent enim uim magnam ad gloriam, et ad ſummam dignitatem: ſed mihi crede, quem noſti, quod in iſtis rebus ego plurimi æſtimo, id iam habeo, te ſcilicet primum tam inſeruientem communi dignitati, deinde Cæſaris tantum in me amorem: quem omnibus ijs honoribus, quos me a ſe expectare uult, antepono. litteræ uero eius, una datæ cum tuis, quarum initiũ eſt, quàm ſuauis ei tuus aduentus fuerit, & recordatio ueteris amoris; deinde ſe effecturum, ut ego in medio dolore, ac deſiderio tui, te, cum a me abeſſes, potiſſimum ſecum eſſe lætarer; incredibiliter delectarunt. quare facis tu quidem fraterne, quòd me hortaris, ſed mehercule currentem nunc quidem, ut omnia mea ſtudia in iſtum unum conferam. ego uero ardenti quidẽ ſtudio, ac fortaſſe efficiam, quod ſæpe uiatoribus, cum properant, euenit, ut, ſi ſerius, quàm uoluerunt, forte ſurrexerint, properando etiam citius, quàm ſi de multa nocte uigilaſſent, perueniant, quò uelint. ſic ego, quoniam in iſto homine colendo tam indormiui diu, te mehercu le

le sæpe excitante, cursu corrigam tarditatem, tum equis, tum uero, quoniam scribis poema ab eo nostrum probari, quadrigis poeticis. modo mihi date Britanniam, quam pingam coloribus tuis, penicillo meo. sed quid ago? quod mihi tempus, Romæ præsertim, ut iste me rogat, manenti, uacuum ostenditur? sed uidero: fortasse enim, ut fit, uincet tuus amor omnes difficultates. Trebatium quòd ad se miserim, persalse, & humaniter etiam gratias mihi agit: negat enim, in tanta multitudine eorum, qui una essent, quenquam fuisse, qui uadimonium concipere posset. M. Curtio tribunatum ab eo petiui; (nam Domitius se derideri putasset, si esset a me rogatus. hoc enim est eius quotidianum, se ne tribunum mil. quidem facere. etiam in senatu lusit, Appium collegam propterea isse ad Cæsarem, ut aliquem tribunatum auferret) sed in alterum annum. id & Curtius ita uolebat. Tu, quemadmodum me censes oportere esse in rep. & in nostris inimicitijs, ita & esse, & fore auricula infima scito molliorem. Res Romanæ sic se habebant. erat nonnulla spes comitiorum, sed incerta. erat aliqua suspicio dictaturæ, ne ea quidem certa: summum otium forense, sed senescentis magis ciuitatis, quàm acquiescentis: sententia autem nostra in senatu eiusmodi, magis ut alij nobis assentiantur, quàm nosmetipsi.
τοιαῦθ᾽ ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται.
Calamo & atramento temperato, charta etiam dentata res agetur. scribis enim, te meas litteras

superiores uix legere potuisse. in quo nihil eorum, mi frater, fuit, quæ putas. neque enim occupatus eram, neque perturbatus, neque iratus alicui. sed hoc facio semper, ut, quicunque calamus in manus meas uenerit, eo sic utar, tanquam bono. Verum attende nunc, mi optime, & suauissime frater, ad ea dum rescribo, quæ tu in hac eadem breui epistola πραγματικῶς ualde scripsisti: de quo petis, ut ad te nihil occultans, nihil dissimulans, nihil tibi indulgens, genuine, fraterneq. rescribam, id est utrum uoles, ut dixerimus, ad expediendum te; si caussa sit, commorere. Si, mi Quincte parua aliqua res esset, in qua sciscitarere, quid uellem: tamen, cum tibi permissurus essem, ut faceres, quod uelles, ego, ipse quid uellem, ostenderem. in hac uero re hoc profecto quæris, cuiusmodi illum annum, qui sequitur, expectem. plane aut tranquillum nobis, aut certe munitissimum: quod quotidie domus, quod forum, quod theatri significationes declarant: neque laborant, quòd mea conscientia copiarum nostrarum, quòd Cæsaris, quòd Pompeij gratiam tenemus. hæc me, ut confidam, faciunt. sin aliquis erumpet amentis hominis furor; omnia sunt ad eum frangendum expedita. hæc ita sentio, iudico, ad te explorate scribo: dubitare te, non assentatorie, sed fraterne ueto. quare suauitatis equidem nostræ fruendæ caussa cuperem te ad id tempus uenire, quod dixeras: sed illud malo tamen, quod putas, magis etiam illa, (etenim magni æstimo me)

ἀμφιλαφίαν illam tuam, & exſpectationem debitorum tuorum. Illud quidem ſic habeto, nihil nobis expeditis, ſi ualebimus, fore fortunatius. parua ſunt, quæ deſunt, (quo, noſtris quidem moribus) & ea ſunt ad explicandum expeditiſſima. modo ualeamus. Ambitus redit immanis: nunquam fuit par. Idibus Quinct. fenus fuit Z Z ex Z, coitione Memmij eſt quo cum Domitio hanc Scaurus unum uincere. Meſſalla flaccet. non dico ὑπερβολάς. uel H-S centies conſtituunt in prærogatiua pronuntiare. res ardet inuidia. Tribunicij candidati compromiſerunt, H-S quingenis in ſingulos apud M. Catonem depoſitis, petere eius arbitratu, ut, qui contra feciſſet, ab eo condemnaretur. quæ quidé comitia gratuita ſi fuerint, ut putatur; plus unus Cato fuerit, quàm omnes leges, omnesq́. iudices.

CICERO S. D. QVINCTO FRATRI. 15

CVM a me litteras librarij manu acceperis, ne paullum otij me habuiſſe iudicato; cum autem mea, nullum. ſic enim habeto, nũquam me a cauſſis, & iudicijs diſtrictiorem fuiſſe, atque id anni tempore grauiſſimo, et caloribus maximis. ſed hæc, quoniam tu ita præſcribis, ferenda ſunt: neque committendum, ut aut ſpei, aut cogitationi ueſtræ ego uidear defuiſſe; præſertim cum, tametſi id difficilius fuerit, tamen ex hoc labore magnam gratiam, magnamq́. dignitatem ſim collecturus. itaque, ut tibi placet, damus operam, ne cuius ani-

mum offendamus, atque ut etiam ab ijs ipsis, qui nos cum Cæsare tam coniunctos dolent, diligamur, ab æquis uero, aut etiam a propensis in hanc partem uehementer excolamur, et amemur. De ambitu cum atrocissime ageretur in senatu multos dies, quòd ita erant progressi candidati consulares, ut non esset ferendum; in senatu non fui. statui ad nullam medicinam reip. sine magno præsidio accedere. Quo die hæc scripsi, Drusus erat de præuaricatione a tribunis ærarijs absolutus, in summa quattuor sententijs, cum senatores, & equites damnassent. Ego eodem die post meridiem Vatinium aderam defensurus. ea res facilis est. comitia in mensem Septembrem reiecta sunt. Scauri iudicium statim exercebitur: cui nos non deerimus. συνδείπνους σοφοκλέους, quanquam a te actam fabellam uideo esse festiue, nullo modo probaui. Venio nunc ad id, quod nescio an primum esse debuerit. O iucundas mihi tuas de Britannia litteras. timebam Oceanum: timebam litus insulæ. reliqua non equidem contemno, sed plus habent tamen spei, quàm timoris; magisq. sum solicitus expectatione ea, quàm metu. te uero ὑπόθεσιν scribendi egregiam habere uideo. quos tu situs, quas naturas rerum, & locorum, quos mores, quas gentes, quas pugnas, quem uero ipsum imperatorem habes? ego te libenter, ut rogas, quibus rebus uis, adiuuabo, & tibi uersus, quos rogas, γλαῦκα εἰς Ἀθήνας, mittam. Sed heus

heus tu, cælari uideor a te. quo modo nam, mi frater, de nostris uersibus Cæsar? primum librum se legisse, scripsit ad me ante, & prima sic, ut neget, se ne græca quidem meliora legisse: reliqua ad quendam locum ῥαθυμώτερα: hoc enim utitur uerbo. dic mihi uerum, num aut res, aut χαρακτὴρ non delectat? nihil est, quod uereare: ego enim ne pilo quidem minus me amabo. hac de re φιλαλήθως, &, ut soles, scribe fraterne. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD Q. FRATREM LIBER III.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI.

EGO ex magnis caloribus (non enim meminimus maiores) in Arpinati summa cum amœnitate fluminis me refeci ludorum diebus, Philotimo tribulibus commendatis. In Arcano ad IV. id. Sept. fui. ibi Messidium cum Philoxeno, aquamq., quam ij ducebant non longe a uilla, belle sane fluentem uidi, præsertim maxima siccitate: uberioremq. aliquanto sese collecturos esse dicebant. Apud Herum recte erat. In Manliano offendi Diphilum Diphilo tardiorem: sed tamen nihil ei restabat præter balnearia, & ambulationem, & auiarium. uilla mihi ualde placuit: propterea quòd summam dignitatem pauimentata porticus habebat: quod mihi denique apparuit, postea quàm et ipsa tota patet, et columnæ politæ sunt. totum in eo est, quod mihi erit curæ, tectorium ut continuum sit. pauimenta recte fieri uidebantur. cameras quasdam non probaui, mutariq. iussi. Quo loco in porticu, te scribere aiunt, ut atriolum fiat; mihi, ut est, magis placebat. neque enim satis loci esse uidebatur atriolo; neque fere solet nisi in ijs ædificijs fieri, in quibus est atrium maius;

*ius; nec habere poterat adiuncta cubicula, & eiusmodi membra. nunc hoc uel honestate testudinis, * uel ualde boni æstiuum locum obtinebit. tu tamen, si aliter sentis, rescribe quamprimum. In balnearijs assa in alterum apodyterij angulum promoui: propterea quòd ita erant posita, ut eorum uaporarium, ex quo ignis erumpit, esset sub tectum cubiculi. subgrande cubiculum autem, & hibernum altum ualde probaui; quòd ampla erant, & loco posita, ambulationis uno latere, eo quod est proximum balnearijs. Columnas neque rectas, neque e regione Diphilus collocarat. eas scilicet demolietur; aliquando perpendiculo, & linea discet uti. omnino spero paucis mensibus opus Diphili perfectum fore: curat enim diligentissime Cæsius, qui tum mecum fuit. Ex eo loco recta, Vitularia uia, profecti sumus in Fufidianũ fundum, quem tibi proximis nuntijs Arpini de Fufidio HS CCCIↃↃↃↀ emeramus. ego locum æstate umbrosiorem uidi nunquam, permultis locis aquam profluentem, & eam uberem. quid quæris? iugera L prati Cæsius irrigaturum facile te arbitrabatur. equidem hoc, quod melius intelligo, affirmo, mirifica suauitate te uillam habiturum, piscina, & salientibus additis, palæstra, & silua uiridicata. Fundum audio te hunc Bouillianum uelle retinere. de eo quid uideatur, ipse constitues. Cæsius aiebat, aqua dempta, & eius aquæ iure constituto, & seruitute fundo illi imposita, tamen nos pretium seruare posse, si uendere uellemus.*

scripsisse

Meſſidium mecum habui. is ſe ternis nummis in pedem tecum tranſegiſſe dicebat: ſeſe autem menſum pedibus aiebat paſſuum CCCC ∞. mihi plus uiſum eſt. ſed præſtabo, ſumptum nuſquam melius poſſe poni. Chilonem arceſſeram Venafro. ſed eo ipſo die quattuor eius conſeruos, & diſcipulos Venafri cuniculus oppreſſerat. Idibus Sept. in Laterio fui: uiam perſpexi: quæ mihi ita placuit, ut opus publicum uideretur eſſe, præter CL paſſus. ſum enim ipſe menſus ab eo ponticulo, qui eſt ad Furinæ Satricum uerſus. eo loco puluis, non glarea iniecta eſt. & mutabitur: et ea uiæ pars ualde accliuis eſt. ſed intellexi aliter duci non potuiſſe, præſertim cum tu neque per Locuſtæ, neque Varronis uelles ducere. Veluinus ante ſuum fundum prope munierat: Locuſta non attigerat: quem ego Romæ aggrediar, &, ut arbitror, commouebo: & ſimul M. Taurum, quem tibi audio promiſiſſe, qui nunc Romæ erat, de aqua per fundum eius ducenda rogabo. Nicephorum uillicum tuum ſane probaui: quæſiuiq. ex eo, ecquid ei de illa ædificatiuncula Laterij, de qua mecum locutus es, mandauiſſes. tum is mihi reſpondit, ſe ipſum eius operis HS X ∞ conductorem fuiſſe; ſed te poſtea multa addidiſſe ad opus, nihil ad pretium, itaque id ſe omiſiſſe. mihi hercule ualde placet, te illa, ut conſtituebas, addere. quanquam ea uilla, quæ nunc eſt, tanquam philoſophia uidetur eſſe, quæ obiurget ceterarum uillarum inſaniam. ueruntamen illud additum

tum delectabit. topiarium laudaui; ita omnia conuestit edera, quà basim uillæ, quà intercolumnia ambulationis; ut denique illi palliati topiariam facere uideantur, & hederam uendere. iam ἀποδυτηρίῳ nihil alsius, nihil muscosius. Habes fere de rebus rusticis. Vrbanam expolitionem urget ille quidem et Philotimus, & Cincius, sed etiam ipse crebro interuiso; quod est facile factu. quamobrem ea te cura liberatum uolo. De Cicerone, quòd me semper rogas, ignosco equidem tibi; sed tu quoque mihi uelim ignoscas. non enim concedo tibi, plus ut illum ames, quàm ipse amo. atque utinam his diebus in Arpinati, quod & ipse cupierat, & ego non minus, mecum fuisset. quod ad Pomponiam, si tibi uidetur, scribas uelim; cum aliquò exibimus, eat nobiscum, puerumq́. ducat. clamores efficiam, si eum mecum habuero otiosum: nam Romæ respirandi non est locus. id me scis antea gratis tibi esse pollicitum: quid nunc putas, tanta abs te mihi mercede proposita? Venio nunc ad tuas litteras: quas pluribus epistolis accepi, dum sum in Arpinati: nam mihi uno die tres sunt redditæ, & quidem, ut uidebantur, eodem abs te datæ tempore: una pluribus uerbis, in qua primum erat, quòd antiquior dies in tuis fuisset adscripta litteris, quàm in Cæsaris. id facit Oppius non nunquam necessario, ut, cum tabellarios constituerit mittere, litterasq́. a nobis acceperit, aliqua re noua impediatur, et necessario serius, quàm constituerat, mittat, neque

nos,

nos, datis iam epiſtolis, diem commutari curemus. Scribis de Cæſaris ſummo in nos amore. hunc & tu fouebis, & nos, quibuſcunque poterimus rebus, augebimus. De Pompeio, & facio diligenter, & faciam, quod mones. Quod tibi mea permiſſio manſionis tuæ grata eſt; id ego, ſummo meo dolore, et deſiderio, tamen ex parte gaudeo. In hippodamis, et non nullis aliјs arceſſendis quid cogites, non intelligo. nemo iſtorum eſt, quin abs te munus, fundi ſuburbani inſtar, exſpectet. Trebatium uero meum quòd iſtò admiſceas, nihil eſt. ego illum ad Cæſarem miſi; qui mihi iam ſatisfecit: ſi ipſi minus, præſtare nihil debeo; teq́. item ab eo uindico, & libero. Quod ſcribis te a Cæſare quotidie plus diligi, immortaliter gaudeo. Balbum uero, qui eſt iſtius rei, quemadmodum ſcribis, adiutor, in oculis fero. Trebonium meum a te amari, teq́. ab illo, pergaudeo. De tribunatu quod ſcribis, ego uero nominatim petiui Curtio, & mihi ipſe Cæſar nominatim Curtio paratum eſſe reſcripſit, meamq́. in rogando uerecundiam obiurgauit. ſi cui præterea petiero, id quod, etiam Oppio dixi, ut ad illum ſcriberet; facile patiar mihi negari: quoniam illi, qui moleſti ſunt, ſibi negari a me non facile patiuntur. ego Curtium, id quod ipſi dixi, non modo rogatione, ſed etiam teſtimonio tuo diligo, quòd litteris tuis ſtudium illius in ſalutem noſtram facile perſpexi. De Britannicis rebus, cognoui ex tuis litteris nihil eſſe, nec quod metuamus, nec quod gaudeamus.

deamus. De publicis negotijs, quæ uis ad te Tironem ſcribere, negligentius ad te ante ſcribebam, quòd omnia minima maxima ad Cæſarem mitti ſciebam. Reſcripſi epiſtolæ maximæ: audi nunc de minuſcula. in qua primum eſt de Clodij ad Cæſarem litteris: in quo Cæſaris conſilium probo, quòd tibi, amantiſſime petenti, ueniam non dedit, uti ullum ad illam furiam uerbum reſcriberet. Alterum eſt de Caluenti Marij oratione. quod ſcribis, miror, tibi placere me ad eum reſcribere, præſertim cum illam nemo lecturus ſit, ſi ego nihil reſcripſero; meam in illum pueri omnes, tanquam dictata, perdiſcant. Libros meos, quos exſpectas, inchoaui, ſed conficere non poſſum his diebus. Orationes efflagitatas pro Scauro, pro Plancio abſolui. Poema ad Cæſarem, quod compoſueram, incidi. Tibi quod rogas, quoniam ipſi fontes iam ſitiunt, ſi quid habebo ſpatij, ſcribam. Venio ad tertiam. Balbum quòd ais mature Romam bene comitatum eſſe uenturum, mecumq. aſſidue uſque ad id. Maij. futurum, id mihi pergratum, perq. iucundum erit. Quod me in eadem epiſtola, ſicut ſæpe antea, cohortaris ad ambitionem, & ad laborem: faciam equidem, ſed quando uiuemus? Quarta epiſtola mihi reddita eſt idibus Sept. quam ad IV. idus Sext. ex Britannia dederas. in ea nihil ſane erat noui, præter Erigonam: quam ſi ab Oppio accepero, ſcribam ad te quid ſentiam: nec dubito, quin mihi placitura ſit. Et, quod præterij de eo, quem ſcripſiſti de Milonis plauſu ſcri-

ſcripſiſſe ad Cæſarem; ego uero facile patior, ita Cæſarem exiſtimare, illum quammaximum fuiſſe plauſum. et prorſus ita fuit: & tamen ille plauſus, qui illi datur, quodam modo nobis uidetur dari. Reddita eſt etiam mihi peruetus epiſtola, ſed ſero allata, in qua de æde Telluris, & de porticu Catuli me admones. fit utrunque diligenter. ad Telluris quidem etiam tuam ſtatuam locaui. Item de hortis, quod me admones; nec fui unquam ualde cupidus, & nunc domus ſuppeditat mihi hortorum amœnitatem. Romam cum ueniſſem ad XIII. Kal. Oct. abſolutum offendi in ædibus tuis tectum; quod ſuper conclauia non placuerat tibi eſſe multorum faſtigiorum; id nunc honeſte uergit in tectum inferioris porticus. Cicero noſter, dum ego abſum, non ceſſauit apud rhetorem. de eius eruditione quòd labores, nihil eſt: quoniam ingenium eius noſti; ſtudium ego uideo; cetera eius, ſuſcipio, ut me putem præſtare debere. Gabinium tres adhuc factiones poſtulant, L. Lentulus, flaminis filius, qui iam de maieſtate poſtulauit; Ti. Nero, cum bonis ſubſcriptoribus; C. Memmius trib. pl. cum L. Capitone. ad urbẽ acceſſit ad XII. Kal. Oct. nihil turpius, nec deſertius. ſed his iudicijs nihil audeo confidere. quòd Cato non ualebat, adhuc de pecunijs repetundis non erat poſtulatus. Pompeius a me ualde contendit de reditu in gratiam; ſed adhuc nihil profecit, nec, ſi ullam partem libertatis tenebo, proficiet. Tuas litteras uehementer expecto. Quod ſcribis,

bis, te audisse, in candidatorum consularium coitione me interfuisse; id falsum est. eiusmodi enim pactiones in ea coitione factæ, quas postea Memmius patefecit, ut nemo bonus interesse debuerit: & simul mihi committendum non fuit, ut iis coitionibus interessem, quibus Messalla excluderetur: cui quidem uehementer satisfacio rebus omnibus; ut arbitror, etiam Memmio. Domitio ipsi multa iam feci, quæ uoluit, quæq. a me petiuit. Scaurum beneficio defensionis ualde obligaui. adhuc erat ualde incertum, & quando comitia, & qui consules futuri essent. Cum hanc iam epistolam complicarem, tabellarij a uobis uenerunt ad XI. *Kal. Sept. uicesimo die. O me solicitum: quantum ego dolui in Cæsaris suauissimis litteris: sed, quo erant suauiores, eo maiorem dolorem illius ille casus afferebat. Sed ad tuas uenio litteras. primum tuam remansionem etiam atque etiam probo, præsertim cum, ut scribis, cum Cæsare communicaris. Oppium miror quidquam cum Publilio: mihi enim non placuerat. Quod interiore epistola scribis, me idibus Sept. Pompeio legatum iri; id ego non audiui; scripsiq. ad Cæsarem, Vibullium Cæsaris mandata de mea mansione ad Pompeium pertulisse, nec ad Oppium. quo consilio? quanquam Oppium ego tenui: quòd priores partes Bibuli erant: cum eo enim coram Cæsar egerat, ad Oppium scripserat. Ego uero nullas* δευτέρας φροντίδας *habere possum in Cæsaris rebus. ille mihi secundum te, & libe-*

ros

ros nostros ita est, ut sit pæne par. uideor id indicio facere: iam enim debeo: sed tamen amore sum incensus. Cum scripsissem hæc infima, quæ sunt mea manu, uenit ad nos Cicero tuus ad cenam, cum Pomponia foras cenaret, deditq. mihi epistolam legendam tuam, quam paullo ante acceperat ab Aristophane modo, ualde mehercule & suauem, & grauem; qua sum admodum delectatus. dedit etiam alteram illam mihi, qua iubes eum mihi esse affixum, tanquam magistro. quàm illum epistolæ illæ delectarunt? quàm me? nihil puero illo suauius, nihil nostri amantius. Hæc inter cenam Tironi dictaui: ne mirere alia manu esse. Annali litteræ tuæ pergratæ fuerunt, quòd & curares de se diligenter, & tamen consilio se uerissimo iuuares. P. Seruilius pater ex litteris, quas sibi a Cæsare missas esse dicebat, significat, ualde te sibi gratum fecisse, quòd de sua uoluntate erga Cæsarem humanissime, diligentissimeq. locutus esses. Cum Romam ex Arpinati reuertissem, dictum mihi est hippodamum ad te profectum esse. non possum scribere, me miratum esse, illum tam inhumaniter fecisse, ut sine meis litteris ad te proficisceretur: illud scribo, mihi molestum fuisse. iam enim diu cogitaueram, ex eo, quod tu ad me scripseras, ut, si quid esset, quod ad te diligentius perferri uellem, illi darem: quòd mehercule hisce litteris, quas uulgo ad te mitto, nihil fere scribo, quod si in alicuius manus inciderit, moleste ferendum sit. Minucio me, & Saluio, &-

uiò; & Labeoni reseruabam. Labeo autem tarde proficiscetur, aut hic manebit. Hippodamus nenum quidem quid uellem rogauit. T. Pinarius amabiles ad me de te litteras mittit, se maxime litteris, sermonibus, cenis denique tuis delectari. is homo semper me delectauit: fraterq. eius mecum est multum. quare, ut instituisti, complectere adolescenté. Quòd multos dies epistolam in manibus habui propter commorationem tabellariorum; ideo multa coniecta sunt, aliud alio tempore, uelut hoc. T. Anicius mihi sæpe iam dixit, sese tibi suburbanum, si quod inuenisset, non dubitaturum esse emere. in eius sermone ego utrunque soleo admirari; et te de suburbano emendo, cum ad illum scribas, non modo ad me non scribere, sed etiam aliam in sententiam scribere; &, cum ad illum scribas, nihil te recordari de se, de epistolis illis, quas in Tusculano eius mihi ostendisti, nihil de præceptis Epicharmi, γνῶθι, πῶς ἄλλῳ κέχρηται. totum denique uultum, animum, sermonem eius, quemadmodum conijcio, quasi. sed hæc tu uideris. de suburbano, cura, ut sciam, quid uelis: & simul, ne quid ille turbet, uide. Quid præterea? quid? etiam. Gabinius ad IV. Kal. Oct. noctu in urbem introiuit: & hodie hora octaua, cum edicto C. Alfij de maiestate eum adesse oporteret, concursu magno, & odio uniuersi populi pæne afflictus est. nihil illo turpius. proximus est tamen Piso. itaque mirificum ἐμβόλιον cogito in secundum meorum librorum inducere, di-

centem Apollinem in consilio deorum, qualis reditus duorum imperatorum futurus esset, quorum alter exercitum perdidisset, alter uendidisset. Ex Britannia Cæsar ad me Kal. Sept. dedit litteras, quas ego accepi ad IV. Kal. Oct. satis commodas de Britannicis rebus: quibus, ne admirer, quòd a te nullas acceperim, scribit; se sine te fuisse, cum ad mare accesserit. ad eas ego litteras nihil scripsi, ne gratulandi quidem caussa, propter eius luctum. Te oro etiam atque etiam, mi frater, ut ualeas.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 2

AD VI. id. Oct. Saluius Ostiam uesperi naue profectus erat cum ijs rebus, quas tibi domo mitti uolueras. eodem die Gabinium ad populum luculente calefecerat Memmius, sic ut Calidio uerbum facere pro eo non licuerit. postridie autem eius diei, qui erat tum futurus, cum hæc scribebam ante lucem, apud Catonem erat diuinatio in Gabinium futura inter Memmium, & Ti. Neronem, & C. & L. Antonios M. F. putabamus fore, ut Memmio daretur: etsi erat Neronis mira contentio. quid quæris? probe premitur, nisi noster Pompeius, dijs, hominibusq. inuitis, negotium inuertit. cognosce nunc hominis audaciam, & aliquid in rep. perdita delectare. Cum Gabinius, quacunque ueniebat, triumphum se postulare dixisset, subitoq. bonus imperator noctu urbem hostium plane inuasisset, in senatum se non committebat. interim ipso

decimo

decimo die, quo ipſum oportebat hoſtium numerum, & militum renuntiare, in re hæſit, ſumma infrequentia: cum uellet exire, a conſulibus retentus eſt: introducti publicani. homo undique actus, cum a me maxime uulneraretur, non tulit, & me trementi uoce exſulem appellauit. hic, o dij, nihil unquam honorificentius nobis accidit: conſurrexit ſenatus cum clamore ad unum, ſic, ut ad corpus eius accederet; pari clamore, atque impetu publicani. quid quæris? omnes, tanquam ſi tu eſſes, ita fuerunt. nihil hominum ſermone foris clarius. ego tamen teneo ab accuſando, uix mehercule, ſed tamen teneo; uel quòd nolo cum Pompeio pugnare; (ſatis eſt, quod inſtat de Milone) uel quòd iudices nullos habemus. ἀποτεύγμα formido. addo etiam maleuolentiam hominum; et timeo, ne illi me accuſante aliquid accidat: nec deſpero rem & ſine me, et non nihil per me confici poſſe. De ambitu poſtulati ſunt omnes, qui conſulatum petunt, a Memmio Domitius; a Q. Curtio, bono & erudito adoleſcente, Memmius; a Q. Pompeio Meſſalla; a Triario Scaurus. magna res in motu eſt: propterea quòd aut hominum, aut legum interitus oſtenditur. opera datur, ut iudicia ne fiant. res uidetur ſpectare ad interregnum. Conſules comitia habere cupiunt, rei nolunt, & maxime Memmius, quòd Cæſaris aduentu ſperat ſe futurum conſulem: ſed mirum in modum iacet. Domitius cum Meſſalla certus eſſe uidebatur: Scaurus refrixerat. Appius ſine lege

riata confirmat se Lentulo nostro successurum: qui quidem mirificus illo die, quod pæne præterij, fuit in Gabinium: accusauit maiestatis: nomina data, cum ille uerbum nullum. Habes forensia. Domi recte; & ipsa domus a redemptoribus tractatur non indiligenter. Vale.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 3

OCCVPATIONVM mearum signum tibi sit librarij manus. diem scito esse nullum, quo die non dicam pro reo. ita, quidquid conficio, aut cogito, in ambulationis fere tempus confero. negotia nostra sic se habent: domestica uero, ut uolumus. ualent pueri, studiose discunt, diligenter docentur, & nos, & inter se amant. Expolitiones utriusque nostrum sunt in manibus, sed tua ad perfectum. iam, res rustica Arcani, & Laterij. præterea de aqua, de uia nihil prætermisi quadam epistola, quin enucleate ad te perscriberem. sed me illa cura solicitat, angitq. uehementer, quòd, dierum iam amplius L. interuallo, nihil a te, nihil a Cæsare, nihil ex istis locis non modo litterarum, sed ne rumoris quidem affluxit. me autem iam et mare istuc, & terra solicitat: neque desino, ut fit in amore, ea, quæ minime uolo, cogitare. quare non equidem iam te rogo, ut ad me de te, de rebus istis scribas: (nunquam enim, cum potes, prætermittis) sed hoc te scire uolo, nihil fere me unquam ita exspectasse, ut cũ hæc scribebam, litteras tuas. Nunc cognosce ea, quæ

quæ ſunt in rep. Comitiorum quotidie ſinguli dies tolluntur obnuntiationibus, magna uoluntate bonorum omnium: tanta inuidia ſunt conſules. propter ſuſpicionem pactorum a candidatis præmiorum. candidati cõſulares quattuor omnes rei. cauſſæ ſunt difficiles: ſed enitemur, ut Meſſalla noſter ſaluus ſit: quod eſt etiam cum reliquorum ſalute coniunctum. Gabinium de ambitu reum fecit P. Sylla, ſubſcribente priuigno Memmio, fratre Cæcilio, Sylla filio. contra dixit L. Torquatus, omnibusq. libentibus non obtinuit. quæris, quid fiet. ſciemus de maieſtate triduo: quo quidem in iudicio odio premitur omnium generum: maxime teſtibus cæditur: accuſatoribus frigidiſſimis utitur. conſilium uarium, quæſitor grauis, & firmus Alfius, Pompeius uehemens in iudicibus rogandis. quid futurum ſit, neſcio: locum tamen illi in ciuitate non uideo. animum præbeo ad illius perniciem moderatum, ad rerum euentum leniſſimum. Habes fere de omnibus rebus. unum illud addam. Cicero tuus, noſterq. ſummo ſtudio eſt Pæonij ſui rhetoris, hominis, opinor, ualde exercitati, & boni: ſed noſtrum inſtituendi genus eſſe paullo eruditius, & θετικώτερον, non ignoras. quare neque ego impediri Ciceronis iter, atque illam diſciplinam uolo: & ipſe puer magis illo declamatorio genere duci, & delectari uidetur: in quo quoniam ipſi quoque fuimus, patiamur illum ire noſtris itineribus. eodem enim peruenturum eſſe confidimus. ſed tamen, ſi nobiſcum eum

rus aliquò eduxerimus, in hanc nostram rationem, consuetudinemq. inducemus. magna enim nobis a te proposita merces est: quam certe nostra culpa nunquam minus assequemur. Quibus in locis, & qua spe hiematurus sis, ad me quamdiligentissime scribas, uelim. Vale.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 4

GABINIVS absolutus est. omnino nihil accusatore Lentulo, subscriptoribusq. eius infantius: nihil illo consilio sordidius. sed tamen, nisi incredibilis contentio, preces Pompeij, dictaturæ etiam rumor plenus timoris fuisset, ipsi Lentulo non respondisset; qui cum illo accusatore, illoq. consilio sententijs condemnatus sit XXXI cum LXX tulissent. est omnino tam graui fama hoc iudicium, ut uideatur reliquis iudicijs periturus, & maxime de pecunijs repetundis. sed uides nullam esse remp. nullum senatum, nulla iudicia, nullam in ullo nostrum dignitatem. quid plura de iudicibus? duo prætorij sederunt, Domitius Caluinus: is aperte absoluit, ut omnes uiderent: & Cato: is, diruptis tabellis, de circulo se subduxit, & Pompeio primus nuntiauit. Aiunt non nulli, item Sallustius, me oportuisse accusare. his ego iudicibus committerem? quid essem, si me agente esset elapsus? sed me alia mouerunt. non putasset sibi Pompeius de illius salute, sed de sua dignitate mecum esse certamen: in urbem introisset: ad inimicitias res uenisset. cum Aesernino Samnite

Pa-

Pacideianus comparatus uiderer : auriculam fortasse mordicus abstulisset : cum Clodio quidem certe rediisset in gratiam. ego uero meum consilium, si præsertim tu non improbas, uehementer approbo. ille, cum a me singularibus meis studiis ornatus esset; cumq́. ego illi nihil deberem, ille mihi omnia; tamen in rep. me a se dissentientem non tulit; (nihil dicam grauius) & minus potens eo tempore, quid in me florentem posset, ostendit. nunc, cum ego ne curem quidem multum posse, res quidem publica certe nihil possit, unus ille omnia; cum illo ipso contenderem? sic enim faciendum fuisset. non existimo te putare id mihi suscipiendum fuisse. Alterutrum, inquit idem Sallustius: defendisses, idq́. Pompeio contendenti dedisses. etenim uehementer orabat. lepidum amicum Sallustium, qui mihi aut inimicitias putet periculosas subeundas fuisse, aut infamiam sempiternam. ego uero hac mediocritate delector. Ac mihi illud iucundum est, quòd, cum testimonium secundum fidem, & religionem grauissime dixissem, reus dixit, si in ciuitate licuisset sibi esse, mihi se satisfacturum; neque me quidquam interrogauit. De uersibus, quos tibi a me scribi uis, deest mihi quidem opera, quæ non modo tempus, sed etiam animum uacuum ab omni cura desiderat: sed abest etiam ἐνθουσιασμός. non enim sumus omnino sine cura uenientis anni, etsi sumus sine timore. simul & illud, (sine ulla meher cule ironia loquor) tibi istius generis in scribendo

priores partes tribuo, quàm mihi. De bibliotheca tua Græca supplenda, libris commutandis, Latinis comparandis, ualde uelim ista confici, præsertim cum ad meum quoque usum spectent. sed ego, mihi ipsi ista per quem agam, non habeo. neque enim uenalia sunt, quæ quidem placeant, & confici nisi per hominem & peritum, & diligentem non possunt. Chrysippo tamen imperabo, & cum Tyrannione loquar. De fisco quid egerit Scipio, quæram. quod uidebitur rectum esse, curabo. De Ascanione, tu uero, quod uoles, facies: me nihil interpono. De suburbano, quòd non properas, laudo: ut habeas, hortor: Hæc scripsi ad VIII. K*al. Nou. quo die ludi committebantur, in Tusculanum proficiscens, ducensq́. mecum Ciceronem meum in ludum discendi, non lusionis, ea re non longius, quàm uellem, quòd Pontinio ad triumphum ad* III. *non. Nou. uolebam adesse. etenim erit nescio quid negotioli. nam Cato, & Seruilius prætores prohibituros se minantur: nec, quid possint, scio. ille enim & Appium consulem secum habebit, & prætores, & tribunos pl. sed minantur tamen, in primisq́.* Αρη πνέων *Q. Scæuola. Cura, mi suauissime, et carissime frater, ut ualeas.*

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 5

QVOD *quæris, quid de illis libris egerim, quos, cum essem in Cumano, scribere institui: non cessaui, neque cesso: sed sæpe iam scribendi totum consilium,*

consilium, rationemq. mutaui. nam, iam duobus factis libris, in quibus nouendialibus ijs ferijs, quæ fuerunt Tuditano, & Aquillio cos. sermo est a me institutus Africani, paullo ante mortem, & Lælij, Phili, Manilij, Q. Tuberonis, & Lælij generorum, Fannij, & Scæuolæ; sermo autem in nouem & dies, & libros distributus de optimo statu ciuitatis, & de optimo ciue; (sane texebatur opus luculenter; hominumq. dignitas aliquantum orationi ponderis afferebat) hi libri cum in Tusculano mihi legerentur, audiente Sallustio, admonitus sum ab illo, multo maiore auctoritate illis de rebus dici posse, si ipse loquerer, de rep. præsertim, cum essem non Heraclides Ponticus, sed consularis, et is, qui in maximis uersatus in rep. rebus essem: quæ tam antiquis hominibus attribuerem, ea uisum iri ficta esse: oratorum sermonem in illis nostris libris, quòd esset de ratione dicendi, belle a me remouisse, ad eos tamen retulisse, quos ipse uidissem: Aristotelem denique, quæ de rep. et præstante uiro scribat, ipsum loqui. commouit me, et eo magis, quòd maximos motus nostræ ciuitatis attingere non poteram; quòd erant inferiores, quàm illorum ætas, qui loquebantur. ego autem id ipsum tum eram secutus, ne, in nostra tempora incurrens, offenderem quempiam. nunc et id uitabo; et loquar ipse tecum; et tamen illa, quæ institueram, ad te, si Romam uenero, mittam. puto enim te existimaturum, a me libros illos non sine aliquo meo stoma-

cho esse relictos. Cæsaris amore, quem ad me perscribis, unice delector: promissis ijs, quæ ostendit, non ualde pendeo; nec honores sitio; nec desidero gloriam: magisq́. eius uoluntatis perpetuitatem, quàm promissorum exitum, expecto: uiuo tamen in ea ambitione, et labore, tanquam id, quod non postulo, expectem. Quod me de faciendis uersibus rogas: incredibile est, mi frater, quàm egeam tempore: nec sane satis commoueor animo ad ea, quæ uis, canenda. ὑποθέσεις uero, et ea, quæ ipse ego ne cogitando quidem consequor, tu, qui omnes isto eloquendi, et exprimendi genere superasti, a me petis? facerem tamen, ut possem: sed, quod te minime fugit, opus est ad poema quadam animi alacritate, quam plane mihi tempora eripiunt. abduco equidem me ab omni reip. cura, dedoq́. litteris: sed tamen indicabo tibi, quod mehercule in primis te cælatum uolebam. angor, mi suauissime frater, angor, nullam esse remp. nulla iudicia, nostrumq́. hoc tempus ætatis, quod in illa auctoritate senatoria florere debebat, aut forensi labore iactari, aut domesticis litteris sustentari. illud uero, quod a puero adamaram,

Αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων,

totum occidisse: inimicos a me partim non oppugnatos, partim etiam esse defensos: meum non modo animum, sed ne odium quidem esse liberum: unumq́. ex omnibus Cæsarem esse inuentum, qui me tantum, quantum ego uellem, amaret; aut etiam, si-

cut

cut alij putant, hunc unum esse, qui uellet. quorum tamen nihil est eiusmodi, ut ego me non multa consolatione quotidie leniam. sed illa erit consolatio maxima, si una erimus. nunc ad illa uel grauissimum accedit tui desiderium. Gabinium si, ut Pansa putat oportuisse, defendissem, concidissem. qui illum oderunt, (ij sunt toti ordines) propter quem oderunt, me ipsum odisse cœpissent. tenui me, ut puto, egregie: tantum ut facerem, quantum omnes uiderent. & in omni summa, ut mones, ualde me ad otium, pacemq. conuerto. De libris, Tyrannio est cessator: Chrysippo dicam: sed res operosa est, & hominis perdiligentis: sentio ipse, qui in summo studio nihil assequor. de latinis uero quò me uertam, nescio: ita mendose & scribuntur, & ueneunt: sed tamen, quod fieri poterit, non negligam. Cerbrius, ut ante ad te scripsi, Romæ est: & qui omnia adiurant, debere tibi ualde renuntiant. Ab ærario puto confectum esse, dum absum.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 6

QVATTVOR tragœdias XVI. diebus absoluisse cum scribas, tu quidquam ab alio mutuaris? & κλέος quæris, cum Electram, & Troadem scripseris? cessator esse noli, & illud, γνῶθι σεαυτὸν, noli putare ad arrogantiam minuendam solum esse dictum, uerum etiam ut bona nostra norimus. sed & istas, & Erigonam mihi uelim mittas. Habes duas epistolas proximas. Vale.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 7

ROMAE, & maxime Appia, ad Martis, mira proluuies: Crassipedis ambulatio ablata, horti, tabernæ plurimæ: magna uis aquæ usque ad piscinam publicam. uiget illud Homeri,

ἤματ' ὀπωρινῷ, ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ
Ζεύς. cadit enim in absolutionem Gabinij,
ὅτε δή γ' ἄνδρεσσι κατεσσάμενος χαλεπήνῃ:
Οἳ βίῃ εἰν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας,
Ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι, θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες.

sed hæc non curare decreui. Romam cum uenero, quæ perspexero, scribam ad te, et maxime de dictatura; & ad Labienum, & ad Ligurium litteras dabo. Hanc scripsi ante lucem, ad lychnuchum ligneolum; qui mihi erat periucundus, quòd eum te aiebant, cum esses Sami, curasse faciendum. Vale, mi suauissime, & optime frater.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 8

SVPERIORI epistolæ quod respondeam, nihil est: quæ plena stomachi, & querelarum est: quo in genere alteram quoque te scribis pridie Labieno dedisse, qui adhuc non uenerat. deleuit enim mihi omnem molestiam recentior epistola. tantum te & moneo, & rogo, ut in istis molestijs, & laboribus, & desiderijs recordere, consilium nostrum quod fuerit profectionis tuæ. non enim commoda quædam sequebamur parua, ac mediocria. quid enim

enim erat, quod discessu nostro emendū putaremus? præsidium firmissimum petebamus ex optimi, & potentissimi uiri beneuolentia ad omnem statum nostræ dignitatis. plura ponuntur in spe, quàm in pecunijs: reliqua ad iacturam struentur. quare si crebro referes animum tuum ad rationem et ueteris consilij nostri, & spei; facilius istos militiæ labores, ceteraq., quæ te offendunt, feres, & tamen, cum uoles, depones. sed eius rei maturitas neque dum uenit, & tamen iam appropinquat. Etiam illud te admoneo, ne quid ullis litteris committas, quod si prolatum sit, moleste feramus. multa sunt, quæ ego nescire malo, quàm cum aliquo periculo fieri certior. plura ad te uacuo animo scribam, cum, ut spero, se Cicero meus belle habebit. tu uelim cures, ut sciam, quibus nos dare oporteat eas, quas ad te deinde litteras mittemus, Cæsaris ne tabellarijs, ut is ad te protinus mittat, an Labieno. ubi enim isti sint Neruij, & quàm longe absint, nescio. De uirtute, & grauitate Cæsaris, quam in summo dolore adhibuisset, magnam ex epistola tua accepi uoluptatem. Quod me institutum ad illum poema iubes perficere: etsi distentus cum opera, tum animo sum multo magis, quoniam tamen ex epistola, quam ad te miseram, cognouit Cæsar me aliquid esse exorsum, reuertar ad institutum, idq. perficiam his supplicationum otiosis diebus: quibus Messallam iam nostrum, reliquosq. molestia leuatos uehementer gaudeo: eumq. quòd certum consulem cum Domitio nume-

numeratis, nihil a nostra opinione dissentitis. ego Messallam Cæsari præstabo. sed Memmius in aduentu Cæsaris habet spem. in quo illum puto errare. hic quidem friget. Scaurum autem iam pridem Pompeius abiecit: res prolatæ: ad interregnum comitia adducta: rumor dictatoris, iniucundus bonis; mihi etiam magis, quæ loquuntur. sed tota res et timetur, & refrigescit. Pompeius plane se negat uelle. antea ipse mihi non negabat. Hirrus auctor fore uidetur: o dij, quàm ineptus, quàm se ipse amans sine riuali. Crassum Iunianum, hominem mihi deditum, per me deterruit. uelit, nolit, scire difficile est. Hirro tamen agente nolle se non probabit. aliud hoc tempore de rep. nihil loquebantur: agebatur quidem certe nihil. Serrani Domestici filij funus perluctuosum fuit. ad IV. Kal. Dec. laudauit pater scripto meo. Nunc de Milone. Pompeius ei nihil tribuit, et omnia Guttæ; dicitq. se perfecturum, ut in illo Cæsar incumbat. hoc horret Milo, nec iniuria: &, si ille dictator factus sit, pæne diffidit. intercessorem dictaturæ si iuuerit manu, et præsidio suo, Pompeium metuit inimicum: si non iuuerit, timet, ne per uim perferatur. ludos apparat magnificentissimos, sic inquam, ut nemo sumptuosiores: stulte, bis, terq., non postulatus: uel quia munus magnificum dederat: uel quia facultates non erant: uel quia magister: uel quia potuerat magistrum se, non ædilem, putare. Omnia fere scripsi. Cura, mi carissime frater, ut ualeas.

MARCVS

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 9

DE Gabinio nihil fuit faciendum istorum, quæ amantissime cogitata sunt. τότε μοι χάνοι. feci summa cum grauitate, ut omnes sentiunt, & summa cum lenitate, quæ feci. illum neque ursi, neque leuaui. testis uehemens fui, præterea quieui: exitum iudicij fœdum, & perniciosum leuissime tuli. quod quidem bonum mihi nunc denique redundat, ut his malis reip. licentiaq. audacium, qua ante rumpebar, nunc ne mouear quidem. nihil est enim perditius his hominibus, his temporibus. itaque ex rep. quoniam uoluptatis nihil iam capi potest; cur stomacher, nescio. litteræ me, et studia nostra, et otium, uillæq. delectant, maximeq. pueri nostri. angit unus Milo: sed uelim finem afferat consulatus. in quo enitar non minus, quàm sum enisus in nostro: tuq. istinc, quod facis, adiuuabis. de quo cetera, nisi plane uis eripuerit, recte sunt. de re familiari timeo. ὁ δὲ μαίνεται οὐκ ἔτ' ἀνεκτῶς, qui ludos HS CCC comparet: cuius in hoc uno considerantiam et ego sustinebo, ut potero, et, tu ut possis, est tuorum neruorum. De motu temporum uenientis anni, nihil te intelligere uolueram domestici timoris, sed de communi reip. statu. in quo, etiam si nihil procuro, tamen nihil curare uix possum. quàm autem te uelim cautum esse in scribendo, ex hoc conijcito, quòd ego ad te ne hæc quidem scribo, quæ palam in rep. turbantur; ne cuiusquam animum meæ litteræ inter-

interceptæ offendant. quare domestica cura te leua tum uolo. In rep. scio quàm solicitus esse soleas. uideo Messallam nostrum consulem; si per interregem, sine iudicio; si per dictatorem, tamen sine periculo. odij nihil habet. Hortensii calor multum ualebit. Gabinij absolutio lex impunitatis putatur. ἐν παρέργῳ. De dictatore tamen actum adhuc nihil est. Pompeius abest: Appius miscet: Hirrus parat: multi intercessores numerantur: populus non curat: principes uolunt: ego quiesco. De mancipijs, quod mihi polliceris, ualde te amo: et sum equidem, uti scribis, & Romæ, et in prædijs infrequens. sed caue, amabo, quidquam, quod ad meum commodum attineat, nisi maximo tuo commodo, & maxima tua facultate, mi frater, cogitaris. De epistola Vatinij risi. sed me ab eo ita obseruari scio, ut eius ista odia non sorbeam solum, sed etiam concoquam. Quod me hortaris, ut absoluam; habeo absolutum suaue, mihi quidem ut uidetur, ἔπος ad Cæsarem. sed quæro locupletem tabellarium; ne accidat quod Erigonæ tuæ, cui soli, Cæsare imperatore, iter ex Gallia tutum non fuit.. * quid, si cæmentum bonum non haberem, deturbem ædificium? quod quidem quotidie mihi magis placet; in primisq. inferior porticus, et eius conclauia fiunt recte. De Arcano, Cæsaris opus est, uel mehercule etiam elegantioris alicuius. imagines enim istæ, & palæstra, & piscina, & nilus multorum Philotimorum est, non Diphilorum. sed et ipsi ea adibimus, & mittemus,

et mandabimus. De Felicis testamento, tum magis querere, si scias. quas enim tabulas se putauit obsignare, in quibus in uncijs firmissimum tenuerat, (lapsus est per errorem et suum, & Sicuræ serui) non obsignauit: quas noluit, eas obsignauit. ἀλλ' οἰμωζέτω*: nos modo ualeamus. Ciceronem, & ut rogas, amo, & ut meretur, & ut debeo: dimitto autem a me, et ut a magistris ne abducam, & quòd mater Pomponia discedit, sine qua edacitatem pueri pertimesco. sed sumus una tamen ualde multũ. Rescripsi ad omnia. Mi suauissime, et optime frater uale.*

AD OCTAVIVM EPISTOLA; quam Ciceronis esse, uix credimus.

Si *per tuas legiones mihi licitum fuisset, quæ nomini meo, populoq. R. sunt inimicissimæ, uenire in senatum, coramq. de rep. disputare, fecissem, neque tam libenter, quàm necessario. nulla enim remedia, quæ uulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem, quàm quæ sunt salutaria. sed quoniam cohortibus armatis circumseptus senatus nihil aliud uere potest decernere, nisi timere; in Capitolio signa sunt; in urbe milites uagantur; in campo castra ponuntur; & Italia tota legionibus, ad libertatem nostram conscriptis, ad seruitutem adductis, equitatuq. exterarum nationum distinetur: cedam tibi in præsentia foro, curia, & sanctissimis deorum immortalium templis: in quibus, reuiuiscente iam libertate, deinde rursus oppressa, senatus nihil con-*

 sulitur,

ſulitur, timet multa, aſſentitur omnia. poſt etiam paullo, temporibus ita poſtulantibus, cedam urbe: quam per me conſeruatam, ut eſſet libera, in ſeruitu te uidere non potero: cedam uita; quæ quanquam ſolicita eſt, tamen, ſi profutura eſt reip. bona ſpe poſteritatis me conſolatur; qua ſublata non dubitan ter occidam: atque ita cedam, ut fortuna iudicio meo, non animus mihi defuiſſe uideatur. illud uero, quod et præſentis doloris eſt indicium, et præteritæ iniuriæ teſtimonium, & abſentium ſenſus ſignifica tio, non prætermittam, quin, quoniam coram id facere prohibeor, abſens proſim, ſiquidem mea ſalus aut utilis reip. eſt, aut coniuncta certe publicæ ſaluti. nam per deum immortalium fidem (niſi forte fruſtra eos appello, quorum aures, atque animus a nobis abhorret) perq. fortunam populi R. quæ quanquam nobis infeſta eſt, fuit aliquando propitia, &, ut ſpero, futura eſt, quis tam expers humanitatis, quis huius urbis nomini, ac ſedibus uſque adeo eſt inimicus, ut iſta aut diſſimulare poſſit, aut non dolere? aut, ſi nulla ratione publicis incom modis mederi queat, non morte proprium periculum uitet? nam, ut ordiar ab initio, & perducam ad extremum, & nouiſſima conferam primis, quæ non poſterior dies acerbior priore, & quæ non inſequens hora antecedente calamitoſior populo R. illuxit? M. Antonius, uir animi maximi, (utinam etiam ſapientis conſilij fuiſſet) C. Cæſare fortiſſime, ſed parum feliciter a reip. dominatione ſemoto,

to, concupierat magis regium, quàm libera ciuitas pati poterat, principatum: publicam dilapidabat pecuniam: ærarium exhauriebat: minuebat uectigalia: donabat ciuitates ex commentario: dictaturam gerebat: leges imponebat: prohibebat dictatorem creari legibus: S. C. ipse repugnabat in senatu: prouincias unus omnes concupiebat, cui sordebat Macedonia prouincia, quam uictor sibi sumpserat Cæsar. quid de hoc sperare, aut exspectare non oportebat? extitisti tu uindex nostræ libertatis, ut tunc quidem, optimus; (quod utinam neque nostra nos opinio, neque tua fides fefellisset) & ueteranis in unum conductis, & duabus legionibus a pernicie patriæ ad salutem auocatis, subito prope iam affectam, ac prostratam remp. tuis opibus extulisti. quæ tibi non, ante quàm postulares, maiora quàm uelles, plura quàm sperares, detulit senatus? dedit fasces, ut cum auctoritate defensorem haberet, non ut imperio se aduersum armaret: appellauit imperatorem: hostium exercitu pulso tribuens honorem, non ut sua cæde cæsus ille fugiens exercitus te nominaret imperatorem: decreuit in foro statuam, locum in senatu, summum honorem ante tempus: si quid aliud est, quod dari possit, addat. quid aliud est maius, quod uelis sumere? sin autem supra ætatem, supra consuetudinem, supra etiam mortalitatem tuam tibi sunt omnia tributa: cur aut ingratus crudeliter, aut immemor beneficij scelerate circumscribis senatum?

quò te miſimus? a quibus reuerteris? cõtra quos armauimus? quibus arma cogitas inferre? a quibus exercitum abducis? aduerſus quos aciem ſtruis? cur hoſtis relinquitur, ciuis hoſtis loco ponitur? cur caſtra medio itinere longius aduerſariorum caſtris, & propius urbem mouentur? o me nunquam ſapientem, & aliquando id, quod non erat, fruſtra exiſtimatum. quantum te popule R. de me feſellit opinio. o meam calamitoſam, ac præcipitem ſenectutem. o turpem exacta, dementiq. ætate canitiem. ego patres conſcriptos ad paricidium induxi: ego remp. feſelli: ego ipſe ſenatum ſibi manus afferre coegi, cum te Iunonium puerum, & matris tuæ partum aureum eſſe dixi. at te fata patriæ Paridem futurum prædicabant, qui uaſtares urbem incendio, Italiam bello, qui caſtra in templis deorum immortalium, ſenatum in caſtris habiturus eſſes. o miſeram, & in breui tam celerem, & tam uariam reip. commutationem. quiſnam tali futurus ingenio eſt, qui poſſit hæc ita mandare litteris, ut facta, non ficta, uideantur eſſe? quis erit tanta animi facilitate, qui, quæ ueriſſime memoria propagata fuerint, non fabulæ ſimilia ſit exiſtimaturus? cogita enim Antonium hoſtem iudicatum, ab eo circumſeſſum conſulem deſignatum, eundemq. reip. parentem: te profectum ad conſulem liberandum, et hoſtem opprimendum, hoſtemq. a te fugatum, et conſulem obſidione liberatum: deinde paullo poſt, fugatum illum hoſtem accerſitum,

tum, tanquam coheredẽ mortua rep. ad bona popu li R. capienda: consulem designatum rursum inclu sum eò, ubi se non mœnibus, sed fluminibus, et mon tibus tueretur. hæc quis conabitur exponere? quis credere audebit? liceat semel impune peccare. sit erranti medicina confessio. uerum enim dicam. utinam te potius Antoni dominum non expulissemus, quàm hunc reciperemus: non quòd ulla sit optanda seruitus, sed quia dignitate domini minus turpis est fortuna serui. in duobus autem malis cum fugiendum maius sit, leuius est eligendum. ille ea tamen exorabat, quæ uolebat auferre: tu extorques. ille consul prouinciam petebat: tu priuatus concupisti. ille ad malorum salutem iudicia constituebat, et leges ferebat: tu ad perniciem optimorum. ille a sanguine, & incendio seruorum Capitolium tuebatur: tu cruore, et flamma cuncta delere uis. si, qui dabat prouincias Cassio, et Brutis, et illis custodibus nominis nostri, regnabat: quid faciet, qui uitam adimit? si, qui ex urbe eijciebat, tyrannus erat: quem hunc uocemus, qui ne locum quidem reliquit exsilio? itaque, si quid illæ maiorum nostrorum sepultæ reliquiæ sapiunt, si non una cum corpore sensus omnis uno atque eodem consumptus est igni; quid illis interrogantibus, quid agat nunc populus R. respondebit aliquis nostrum, qui proximus in illam æternam domum discesserit? aut quem accipient de suis posteris nuntium illi ueteres Africani, Maximi, Paulli, Scipiones? quid de sua patria audient,

dient, quam ſpolijs, triumphisq́. decorarunt? an eſſe quendam annos XX natum, cuius auus fuerit argentarius, adſtipulator pater, uterque uero precarium fecerit quæſtum, ſed alter uſque ad ſenectutem, ut non negaret; alter a pueritia, ut non poſſet non confiteri: eum agere, capere remp. cui nulla uirtus, nullæ bello ſubactæ, et ad imperium adiunctæ prouinciæ, nulla dignitas maiorum conciliaſſet opem potentium, ſed forma per dedecus pecuniam, et nomen nobile conſceleratum impudicitiæ dediſſet: ueteres uulneribus, et ætate confectos Iulianos gladiatores, egentes, reliquias Cæſaris ludi, ad rudem compuliſſet, quibus ille ſeptus omnia miſceret, nulli parceret, ſibi uiueret? qui tanquam in dotali matrimonio remp. teſtamento legatam ſibi obtineret? audient duo Decij, ſeruire eos ciues, qui ut hoſtibus imperarent, uictoriæ ſe deuouerunt. audiet C. Marius, impudico domino parere nos, qui ne militem quidem habere uoluit, niſi pudicum. audiet Brutus, eum populum, quem ipſe primo, poſt progenies eius a regibus liberauit, pro turpi ſtupro datum in ſeruitutem. quæ quidem ſi nullo alio, me tamen internuntio ad illos celeriter deferentur: nam ſi uiuus iſta ſubterfugere non potero, una cum iſtis uitam ſimul fugere decreui.

VERBA GRAECA,

LATINIS EXPRESSA.

EX LIBRO I.

ep. I. ἀδυνατον: *quod fieri non potest.*
eadem. ἐπεὶ οὐχ ἱερήϊον οὐδὲ βοείην: *quoniam non agitur de uictima, neque de bubulo tergore. Ex Homero enim uerbum* ἀρνύσθην *subaudiendum est.*
eadem. ἑρμαθῆνα: *Hermathena, Mineruæ, Mercuriiq. statua.*
ep. 5. χρησιομαθῆ: *utilia discentem, hoc est, deditum litteris non uulgaribus.*
eadem. γυμνασιώδη: *apta gymnasio.*
ep. 7. Εὐμολπιδῶν πάτρια: *Eumolpidarum ritus patrios.*
ep. 8. οἰκεῖον: *proprium.*
ep. 10. σκέψεις, καὶ ἀναβολαὶ: *considerationes, & dilationes.*
eadem. ταὐτόματον ἡμῶν: *casus noster.*
ep. II. ἐν τοῖς πολιτικοῖς: *in ciuilibus.*
eadem. τοποθεσίαν: *loci descriptionem.*
eadem. Ἀττικώτερα: *magis Attica.*
eadem. φιλορήτορα: *rhetoricæ studiosum.*
ep. 12. πανήγυρις: *conuentus.*
eadem. μάλ' ἀριστοκρατικῶς: *ualde pro statu optimatum.*
eadem. γενικῶς: *generaliter.*

eadem. ληκύθους: *pigmentorum ampullas.*
eadem. ἀνεπερπερευσάμην: *uenditaui me.*
eadem. ἐπιχειρήματα: *argumenta.*
eadem. ὑπόθεσις: *materia.*
eadem. Αρειος πάγος: *Areopagus.*
eadem. ἀπρακτότατος: *rebus agendis ineptus, ignauissimus.*
eadem. καχέκτης: *habitu uitiorum deprauatus.*
ep. 13. φιλέλληνες: *Græcorũ studiosi, et amatores.*
eadem. παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο: *omnis uirtutis reminiscere.*
ep. 14. ὕστερον πρότερον, Ομηρικῶς: *ordine conuerso, Homerice.*
eadem. πρὸς τὸ πρότερον: *ad prius.*
eadem. ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι: *dicite nunc mihi musæ. hemistichium Homericum.*
eadem. παῤῥησίαν: *loquendi licentiam.*
eadem. ἀγῶνα: *certamen.*
eadem. ἐπισημασίας: *significationes.*
eadem. ἀποθέωσιν: *consecrationem.*
eadem. φιλοσοφητέον: *philosophandum.*
eadem. ἀμαλθεῖον: *Amaltheũ, bibliotheca s. tua.*
eadem. Αμαλθεία: *Amalthea.*
ep. 15. τοποθεσία: *loci descriptione.*
ep. 16. ἀφελέστατος: *simplicissimus.*
eadem. πολιτικὸς ἀνὴρ οὐδ' ὄναρ: *ciuilis uir ne in somnio quidem.*
ep. 17. τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον: *in lente unguentum. prouerbium.*

eadem.

eadem. ἐπιφωνήματα: *acclamationes.*
eadem. νῆφε, καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν. ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν: *uigila, & memineris non credere. hi sunt nerui sapientiæ.*
eadem. τίς πατέρ' αἰνήσει: *quis patrem laudabit?*
eadem. ἐγκωμιαστικὰ: *laudatiua.*
eadem. ἱστορικὰ: *historica.*
ep. 18. οἱ μὲν πάρ', οὐδὲν εἰσιν, οἷς δ' οὐδὲν μέλει. *hi, qui adsunt, nihili sunt, illis uero, nihil curæ est.*
eadem. ὑπώπιον: *liuor.*

EX LIBRO II.

ep. 1. μυροθήκιον: *unguenti, & pigmentorum arculam.*
eadem. ὑπόμνημα: *commentarium.*
eadem. σεμνότερός τις, καὶ πολιτικώτερος: *grauior, & ciuilior aliquis.*
eadem. ἀποσπάσματα: *partes quædam auulsæ.*
eadem. φιλόπατρις: *studiosus patriæ.*
eadem. πολιτείᾳ: *republica.*
eadem. ἅλις σπουδῆς: *satis studij est.*
ep. 2. θεῖοι: *patrui.*
eadem. Πελιναίων: *Pelinæorum. (sunt autem populi.)*
eadem. Κορινθίων, καὶ Ἀθηναίων: *Corinthiorum et Athenienſium.*
eadem. Ἡρώδης: *Herodes.*
ep. 3. εὐαγγέλια: *boni nuntij præmia.*
eadem. Κύρου παιδείαν: *Cyri institutionem.*

eadem.

eadem. τὰς διαφάσεις: lucidas radiorũ egreſſiones.
eadem. ἔσω ὄψις μὲν η, α, τὸ δὲ ὁρώμενον, β, γ, ἀκτῖνες δὲ δ καὶ ε: ſit aſpectus η, α: quod autem uidetur, β, γ: radij uero, δ, & ε.
eadem. κατ' εἰδώλων ἐμπτώσεις: per ſimulacrorum incurſiones.
eadem. εἴδωλα: ſpecies, imagines.
eadem. ἔγχυσις: effuſio.
eadem. ὑπόστασιν: ſtatum.
eadem. πολιτείαν: remp.
eadem. σωκρατικῶς εἰς ἑκάτερον: more Socraticorum in utranque partem.
eadem. τὴν ἀρέσκουσαν: ſententiam quæ placeat.
eadem. κατάκρισις: ſanctio.
eadem. Ἀριστοκρατικῶς: pro ſtatu optimatum.
eadem. εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης: unũ augurium optimum defendere patriã. Homeri uerſus ἰλ. μ.
eadem. Θεοφράστου περὶ φιλοτιμίας: Theophraſti de bonorum ſtudio.
ep.5. αἰδέομαι τρῶας, καὶ τρωάδας ἑλκεσιπέπλους: uereor Troianos, & Troianas longis & humum uerrentibus indutas ſtolis. Homeri uerſus ἰλ. ζ.
eadem. πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει: Polydamas mihi primus uitio dabit. Homeri uerſus ἰλ. χ.
eadem. Θεοφάνης: Theophanes.
eadem. φιλοσοφεῖν: philoſophari.

eadem.

eadem. ἐπὶ σχολῆς: in otio:
ep. 6. γεωγραφικά: de terræ descriptione commentarios.
eadem. ὁμοειδεῖς: uniformes.
eadem. ἀνθηρογραφεῖσθαι: floride scribi.
eadem. πολιτευτέον: nauanda opera reip.
eadem. ἀνέκδοτα: non edita.
eadem. πολιτεύομαι: publice curo.
ep. 7. κατὰ τὸ πρακτικὸν: ad agendi rationem quod spectet.
eadem. καὶ ὑπὸ στέγη Πυκνᾶς ἀκοῦσαι ψεκάδος εὐδούσῃ φρενί: & sub tecto frequentem audire guttam dormienti animo. est autem finis uersus, & uersus integer.
ep. 9. βοῶπις: bouis oculos habens.
eadem. παλινῳδίαν: mutationem cantus.
eadem. διβάφῳ: bis tincta purpura.
eadem. σοφιστεύειν: sapientiæ studium exercere.
eadem. ἐπαγγέλλομαι ἄνδρ' ἀπαμύνεσθαι ὅς τις πρότερος χαλεπήνῃ: profiteor me ulturũ, quicunque prior læserit.
eadem. Κικέρων ὁ μικρὸς ἀσπάζεται Τίτον Ἀθηναῖον: Cicero paruulus salutat Titum Atheniensem.
ep. 10. ὑποσόλοικον: subabsurdum.
eadem. ἀναφαίνεσθαι: apparere.
ep. 11. τρηχεῖ' ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος. οὔτι ἔγωγε Ης γαίης δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι: Aspera, sed bona puerorum nutrix:

trix: nequaquam ego ea terra possum
dulcius quidquam aspicere.

ep. 12. εὐαγγέλια: boni nuntij.
eadem. συγκύρημα: casum.
eadem. ζώσης φωνῆς: uiuæ uocis.
eadem. βοώπιδος: bouis oculos habentis.
eadem. ἀσελγοῦς: intemperantis.
eadem. ὀξύπεινος: famelicus, auidissimus.
eadem. συμπόσιον: conuiuium.
eadem. κατ᾽ ὀπώρην τραχύτης: autumno ipso asperitas.
eadem. ἀδικαίαρχοι: iniusti magistratus.
eadem. καὶ Κικέρων ὁ φιλόσοφος τὸν πολιτικὸν Τίτον ἀσπάζεται: & Cicero philosophus Titum salutat reip. deditum.
ep. 13. αὐθωρεὶ: eadem hora.
eadem. Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην: Telepylum urbem Læstrigoniam.
eadem. φιλοσοφῶμεν: philosophemur.
ep. 14. εὐανατρέπτους: quæ facile possint immutari.
eadem. ἐντυραννεῖσθαι: sub tyranno esse.
eadem. Κικέρων ἀριστοκρατικώτατος παῖς: Cicero status optimatum studiosissimus puer.
ep. 16. φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι, ἀλλ᾽ ἀγρίαις φύσαισι φορβειᾶς ἄτερ: intumescit enim non paruis tibiolis amplius, sed efferis follibus sine lingula.
eadem. ἐσοφίζετο: cauillabatur, malitiose cogitabat.

eadem.

eadem. τὸν πρακτικὸν βίον: *uitã in agendo poſitã.*

eadem. τὸν θεωρητικὸν: *quæ in rerum contempla tione collocatur.*

eadem. πρόσθε λέων, ὄπισθεν δὲ: *ante leo, poſt uero.*

eadem. εἰ δὲ μὴ: *ſi uero non.*

ep. 17. ὁμολογουμένως τυραννίδα συσκευάζεται: *ſine dubio ad tyrannidem uiam munit.*

eadem. εὐελπιστία: *bona ſpes.*

eadem. ἀδιαφορία: *æquanimitas.*

eadem. ἀφιλόδοξον: *ambitione uacans.*

eadem. κατὰ τὸ κηδεμονικὸν: *curioſe.*

eadem. ὑποθήκας: *documenta.*

eadem. περὶ τῶν ὅλων: *de ſumma rerum.*

ep. 18. σκοπὸς: *ſcopus.*

eadem. κατὰ λεπτὸν: *minutatim.*

ep. 19. ἅλις δρυὸς: *ſatis eſt quercus. i. glandium.*

eadem. τυφλώττω: *cæcutio.*

eadem. τῷ καλῷ προσπέπονθα: *erga honeſtum ſum affectus.*

eadem. ἀσφάλειαν: *ſecuritatem, cautionem, præſidium ad furorem Clodij.*

eadem. ἀκκιζόμεθα: *diſſimulamus.*

eadem. ἐν αἰνίγμασιν: *obſcure dictis.*

ep. 20. ἀλληγορίαις: *allegorijs.*

ep. 25. ἑλικτὰ, καὶ οὐδὲν: *inuoluta, & nihil.*

eadem. τὰς τῶν κρατούντων: *eſt autem initium ſenarioli, qui eſt huiuſmodi apud Euripidem in Phœniſſis.* τὰς τῶν κρατούντων ἀμαθίας φέρειν χρεών: *potentium ſtulti-*

ſtultitias ferre oportet.

EX LIBRO IV.

ep. 3. μυϛικώτερα: ſecretiora.
ep. 4. συλλάβους: indices ex membranula.
ep. 5. παλινῳδία: mutatio cantus,
eadem. ὑποθέσει: argumento.
ep. 6. πολιτικὸς: reip. deditus.
eadem. ὀπαδοὶ: aſſectatores aliorum in militia.
eadem. ταγοὶ: duces.
eadem. σπάρταν ἔλαχες ταύταν, κόσμει: Spartam ſortitus es hanc, orna.
eadem. βαθύτης: profunditas.
eadem. εὐκαιρότερον: oportunius.
ep. 7. οὐχ ὁσίη φθιμένοισι: impium mortuis. ui de commentarium.
eadem. ὁ δὲ οὐκ ἐμπάζετο μύθων: hic uero non cu rabat ſermones.
ep. 8. μήπω μέγ' εἴπης πρὶν τελευτήσαντ' ἴδης: nihil magnum dixeris prius, quàm mortuum uideris. ſenarius.
eadem. σύκῳ, μὰ τὴν δήμητρα, σῦκον, οὐδὲ ἓν οὕτως ὅμοιον γέγονεν: fico, per Cererem, ficus nulla unquam tam ſimilis fuit. eſt autẽ ſenarius, et ſenarij principiũ.
eadem. περίϛασις: ſtatus.
eadem. πολιτικῶς: ciuiliter.
eadem. γραμμὴν: lineam.
ep. 10. καὶ τὸ δὲ φωκυλίδου: & hoc Phocylidis.
ep. 11. οὐδὲν γλυκύτερον, ἢ πάντα εἰδέναι: nihil dul-

dulcius, quàm omnia ſcire.
ep. 13. σκυλμὸν: uexationem, perturbationem.
eadem. ὀξύπεινος: ita curioſus, ut omnia ſcire cupiam: auidiſſimus, ut fame percitus.
eadem. τὴν παροῦσαν κατάστασιν τυπωδῶς: præſentem ſtatum reip. quoquo modo informatum.
ep. 15. συμπάθειαν: parem animi affectionem.
eadem. ἡμερόλεγδον: ut quæque ſingulis diebus acciderunt.
eadem. ἀρεοπαγίτας: areopagitas.
eadem. τέμπη: loca amœna.
eadem. σῆμα δέ τοι ἐρέω: ſignum autem tibi dicam. Homerus ἰλ. ψ.
eadem. ἐξοχὴ: excellentia.
ep. 16. ἐξοτερικοὺς: exteriores.
eadem. πολιτεία: in libris de republica.
eadem. τεχνολογίαν: de arte ratiocinationem.
eadem. ἐμφιλοσοφῆσαι: philoſophari.
ep. 17. ἀττικισμὸς: Attica locutio.
eadem. συμπάθεια: ſimilis affectio.

EX LIBRO V.

ep. 3. σπουδαιότερον: grauius.
ep. 4. δυσδιάγνωστον: difficile cognitu.
ep. 5. διαλόγους: ſermones.
ep. 9. φιλοπροσηνέστατα: ſtudio benigniſſimo.
ep. 10. ἔρδοι τίς: faciat quiſque. (ſubaudi, quam nouit artem.)
eadem. δυσαλκοίμητα: difficilia mitigatu.

eadem.

eadem. βαθύτητα: profunditatem.
eadem. μελέτη: meditatio, exercitatio.
eadem. ἄνω καὶ κάτω: ſurſum, & deorſum.
ep. 11. ἄφρακτα: ſunt naues non tectæ, nec munitæ ad pugnandum.
eadem. ἐπίκωπον: genus nauigij.
eadem. οἷα τ᾽ ἂν δέσποινα: qualis hera fuerit.
eadem. ἀνεξίαν: tolerantiam.
eadem. μετέωρος: ſuſpenſus.
eadem. ὑπομνηματισμὸν: decretum, monumentũ.
eadem. συμπαθῶς: cũ affecti animi ſignificatione.
eadem. νομανδρίαν: uide commentarios.
ep. 12. συνηγωνίων: cum illo mærebam.
eadem. πολιτικώτερον: ciuilius.
ep. 14. παράγγελμα ἐνιαύσιον: quod mandaui de annua adminiſtratione.
eadem. ἐνδόμυχον: occultum.
ep. 16. ἐπικεφάλια: tributa per capita.
ep. 17. συμφιλοδοξοῦσιν: ſimul gloriæ ſeruiunt.
ep. 18. κεφάλαιον: caput.
eadem. συμπαθείαν: parem affectionem.
ep. 19. τὸ νεμεσᾷν: indignari.
eadem. τοῦ φθονεῖν: ab inuidendo.
ep. 20. ἐν ἐπιτομῇ: ſummatim.
eadem. πανικὰ: ſubita quædam, tanquam auctore Pane deo, terricula.
eadem. κενὰ τοῦ πολέμου: inania quædam in bello. Ariſtoteles lib. III. ἠθικῶν.
eadem. μώμῳ: qui omnia carpit.

eadem. πεφυσίωμαι: *elatus sum.*
eadem. λαμπρὰ: *splendida.*
eadem. ἐν παρόδῳ: *in transcursu.*
eadem. ἀπρόσιτον: *non facilem accessu.*
eadem. ἀδωροδόκητον: *incorruptum largitione.*
eadem. κέρας: *cornu.*
ep. 21. εὐημερήματι: *felici eius diei successu.*
eadem. ἀκροτελεύτιον: *conclusionem.*
eadem. γλυκύπικρον: *dulce & amarum.*
eadem. ὑπερβολικῶς: *supra ueritatem.*
eadem. τέθριππα: *quadrigas.*
eadem. κέρας: *cornu.*
eadem. ὁδοῦ πάρεργον: *obiter.*
eadem. ἐνδομύχῳ: *arcano.*

EX LIBRO VI.

ep. I. οἰκονομίαν: *domesticæ rei ordinem.*
eadem. οἴχεται: *euanescit.*
eadem. βαθύτητα: *grauitatem.*
eadem. ὑπομεμψιμοίρους: *subquerulas.*
eadem. ἐξ ἀφαιρέσεως: *per extractionem.*
eadem. προσαναστρεφομένην: *recreatam.*
eadem. ἀκοινωνήτως: *incommunicabiliter, ad tollendam amicitiæ communionem.*
eadem. ἐγκελεύσματα: *hortationes.*
eadem. τὸ γὰρ εὖ, μετ᾽ ἐμοῦ: *quod enim bene est, mecum est.*
eadem. ἱστορικὸν: *historicum.*
eadem. οὐκ ἔλαθες: *non fefellisti.*
eadem. ἀφελῶς: *simpliciter.*

eadem. οἰκονομία: diſpoſitio.
eadem. σχεδιάζοντα: temere, non ordine ſcribentẽ.
eadem. πολίτευμα: adminiſtrationem publicam.
eadem. κέρας: cornu.
eadem. ἰσοδυναμοῦσαν: quæ idem ualeat.
eadem. διαίρεσιν: diuiſionem.
eadem. ἄγραφον: non ſcriptum.
eadem. αὐτονομίαν: libertatem ſuis utendi legibus.
eadem. τὸ παραδοξότατον: inopinatiſſimum.
eadem. μηδὲν αὐτοῖς: nihil illis, ſubaudi, crede.
eadem. ὦ πραγμάτων ἀσυγκλώστων: o res quæ con iungi non poſſunt.
eadem. πολυδεύκους: Pollucis ædem.
eadem. ἀνιστορησίαν: inſcitiam hiſtoriarum.
eadem. ἠπόρησας: dubitaſti.
eadem. Εὔπολιν τὸν τῆς ἀρχαίας: Eupolim illum ueteris. s. comœdiæ ſcriptorem.
eadem. τί λοιπόν; quid reliquum?
eadem. πολλοῦ γε καὶ δεῖ: multum quidem abeſt.
eadem. χρύσεα χαλκείων: aurea pro æreis. Homeri locus ἰλ. ζ.
eadem. ἀναντιφώνητον: ſine reſponſione.
eadem. αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ᾽ ὑποδέχθαι: ueriti ſunt quidem recuſare, timuerunt autem accipere. Homeri uerſus integer ex ἰλ. η.
eadem. παριστορῆσαι: ſcire.
eadem. προπύλαιον: ueſtibulum.
ep. 2. ἱστορικώτατος: hiſtoriarum peritiſſimus.

eadem.

eadem. νεώκτιστα: *nuper ædificata.*

eadem. τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ: *in nauium enumeratione, apud Homerum uidelicet.*

eadem. ἀναλογία: *proportio, analogia.*

eadem. φλιοῦς, ὀποῦς, σιποῦς: *Phlius Phliuntis, urbs Lacedæmoniorum: Opus Opuntis, urbs Locrorum, per contractioné. integrum est* ὀπόεις ὀπόεντος: *Sipus Sipuntis, urbs Dauniorum in Apulia.*

eadem. ὀπουύτιοι, σιποιώτιοι: *gentile nomen ab* ὀποῦς, σιποῦς.

eadem. αὐτονομίαν: *libertaté suis legibus utendi.*

eadem. ὑπερβολικῶς: *supra modum.*

eadem. εὐήθειαν: *fatuam simplicitatem.*

ep. 3. πολλὰ δ' ἐν μεταιχμίῳ Νότος κυλίνδει κείματ' εὐρείης ἁλὸς: *multos autem in intermedio Auster uoluit fluctus lati maris. est enim proprie* μεταίχμιον *id spatium, quod est inter duos exercitus.*

eadem. ἀκοινώνητον: *aptum ad dirimendam amicitiam.*

eadem. μυστικώτερον: *secretius.*

ep. 4. τῆς δάμαρτός μου ὁ ἀπελεύθερος (οἶδα ὃν λέγω) ἔδοξέ μοι προώην, ἐξ ὧν ἀλογούμενος παρεφθέγγετο, πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐκ τῆς ὠνῆς τῶν ὑπαρχόντων τοῦ Κροτωνιάτου τυραννοκτόνου. δέδοικα δὴ, μή τι νοήσῃς. εἷς δήπου τοῦτο περισκεψάμενος, τὰ λοιπὰ ἐξ ἀσφαλείας: *uxoris meæ libertus (nosti quem dico) ui-*

ſus eſt mihi dudum e uerbis, quæ inconſiderate protulit, turbaſſe calculos, ſeu ſuffragia ex coemptione bonorum Crotoniatæ tyrannicidæ. timeo, ne quid intelligas. unus quidem hoc ſi conſideraueris, reliqua in tuto.

ep. 5. τῆς ξυναόρου τῆς ἐμῆς οὑξελεύθερος, ἔδοξέ μοι θαμὰ βατταρίζων, καὶ ἀλύων τοῖς ξυλλόγοις, καὶ ταῖς λέσχαις ὑπότι πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐν τοῖς ὑπάρχουσι τοῖς τοῦ Κροτωνιάτου: uxoris meæ libertus uiſus eſt mihi ſæpe garriens, & in conciliabulis, & conſeſſionibus nugantium aliquid turbaſſe calculorum in bonis Crotoniatæ.

eadem. ἐξ ἄστεως ἑπταλόφου τειχῶν παρέδωκεν ἡμῶν γάμου ὀφειλήματα ὁ Κάμιλλος, αὑτόν τε ὀφείλοντα μνᾶς κδ. ἐκ τῶν Κροτωνιατικῶν, καὶ ἐκ τῶν Χεῤῥονησιτικῶν μη. καὶ κληρονομῆσαι χμ. κ. μ. τούτων δὲ μηδὲ ὀβολὸν διαλύσασθαι πάντων ὀφειληθέντων τοῦ δευτέρου μηνὸς τῇ νουμηνίᾳ. τὸν δὲ ἀπελεύτερον αὐτοῦ, ὄντα ὁμώνυμον τῷ Κόνωνος πατρὶ, μηδὲν ὁλοσχερῶς πεφροντικέναι. ταῦτα οὖν, πρῶτον μὲν, ἵνα πάντα σώζῃ: δεύτερον δὲ, ἵνα μηδὲ τῶν τόκων ὀλιγωρήσῃς τῶν ἀπὸ τῆς προεκκειμένης ἡμέρας, ὅσας αὐτὸν ἠνέγκαμεν. σφόδρα δέδοικα. καὶ γὰρ παρῆν πρὸς ἡμᾶς κατασκεψόμενος, καί τι σχεδὸν ἐλπίσας. ἀπογνοὺς δὲ, ἀλόγως ἀπέ-

ση,

στη, ἐπειπὼν, αἰσχρόν τοι δηρόντε μένειν:
e septicollis urbis mœnibus tradidit (id est, scripsit ad me) nostri coniugij (id est, uxoris meæ) æs alienum Camillus. debere eam uidelicet minas 24 ex bonis Crotoniaticis; ex Cherrhonesiticis 48. ex hereditatibus autem percepisse 640. 20. 40. atque ex his ne obolum quidem dissoluisse ex omni ære alieno, secundi mensis Kalendis. libertum autem ipsius eum, qui Cononis patri cognominis est, nihil ne ipsum quidem curasse. primum igitur hoc; omnia ut custodias: deinde, ut ne usuras quidem negligas eas, quæ current, ab eo, quem ante diximus, die. Ego quidem, per eos dies, quibus illum (Timotheum uidelicet) pertuli, ualde magno in timore fui. erat enim apud nos, ut exploraret, ac aliqua etiam spe adductus. qua cum excidisset, temere abijt, fatus, Turpe quidem est remanere diu. Hoc autem postremum hemistichium est Homericum. totus uersus hic est,

Αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν, κενεόν τε νέεσθαι.

Turpe quidem est remanere diu, uacuumq. reuerti. ἰλ. β.

eadem. λεληθότως: latenter.

eadem. ἄλλο πρόβλημα: alia quæstio.

ep. 6. πυροὺς εἰς δῆμον: frumenta in populum.

eadem. προπύλῳ: uestibulo.
eadem. ἐπέχειν: hæsitare, dubitare.
eadem. ἐποχῆς: dubitationis.
eadem. παλιγγενεσίαν: regenerationem.
ep. 7. ἐν αἰνιγμοῖς: ænigmatice.
eadem. ἀφελῶς: simpliciter.
ep. 8. αἰσχρὸν σιωπᾶν: turpe tacere.
ep. 9. σύγχυσιν: confusionem.
eadem. παραφύλαξον: obserua.
eadem. τὴν τοῦ φυρατοῦ φιλοτιμίαν αὐτότατα: turbatoris auaritiam quammaxime.
eadem. κενὸν: inanem.
eadem. ἄτυφον: sine ambitione, parui animi.
eadem. ἐπέχειν: dubitare.
eadem. ἀθέτησις: improbatio.
eadem. ἐποχὴ: cunctatio.
eadem. τοὐμὸν ὄνειρον ἐμοί: meum mihi somnium. prouerbium est.
eadem. ἐπιχρονία ἐποχὴ: diuturna dubitatio.

EX LIBRO VII.

ep. 1. φιλοτιμία: ambitio.
eadem. πρόβλημα: quæstionem.
eadem. ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσιν ἔπειθες. ὡς οὐδὲν γλύκιον ἧς πατρίδος: sed meũ nunquam animum in pectoribus persuasisti. quòd nihil dulcius sua patria.
eadem. αἰδέομαι: uereor.
eadem. τρῶας, καὶ τρωάδας: Troas & Troadas.
eadem. πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην καταθήσει:

σει: Polydamas mihi primus probrum inferet.

eadem. ὁδοῦ πάρεργον: præter propositum, ut egrediar a proposito.

eadem. ἐπίκτητα: fluxa, non diuturna.

eadem. ἐκβολὴ λόγου: egressio orationis.

eadem. εὐπόριστον: parabilem.

eadem. φυράτης: permistor.

eadem. ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν, ἀχνύμενοί περ: sed hæc quidem facta esse sinamus, licet dolentes. id est, præterita omittamus, licet cum dolore.

eadem. ἄμεμπτα: non accusanda.

ep. 2. τῶν νεωτέρων: iuniorum.

eadem. αὐτόχθων: natiua, & indigena.

eadem. στοργὴν φυσικὴν: amorem naturalem.

eadem. πρὸς τὰ τέκνα: in filios.

ep. 3. ἀμεταμέλητα: non pænitenda.

eadem. τὸ σκάφος τῶν ἀτρειδῶν: nauigium Atridarum.

eadem. σύντομα: compendiosa.

eadem. δήμους: uicos.

eadem. ζήτημα: quæstionem.

ep. 4. τεκμηριῶδες: coniecturale, indicium.

ep. 5. τοῖς ἀπαντῶσιν: obuiam mihi uenientibus.

eadem. δύσχρηστα: inutilia.

eadem. ἀπόστειψαι: abstergito.

ep. 6. οὐ γὰρ ἂν τόδε μεῖζον ἕπει κακὸν: neque enim maius sequetur malum. Hom. οδ. μ.

ep. 7. παλινῳδία: *mutatio cantus.*
eadem. λῆψις: *quartanæ correptio.*
eadem. ἀβδηριτικὸν: *Abderiticum.*
eadem. ἐμπολιτεύομαί σοι: *tecum de republica disputo.*
ep. 8. πολιτικὸν σκέμμα: *ciuilis consideratio.*
eadem. φιλοσοφώτερον διευκρινήσομεν: *sapientius dijudicabimus.*
eadem. σύγχυσιν τῆς πολιτείας: *confusionem reipublicæ.*
eadem. ξυνὸς ἐνυάλιος: *communis Mars. Homeri locus* ἰλ. Σ.
eadem. πολιτικῶς: *ciuiliter.*
eadem. ἄμορφον ἀντιπολιτευομένου χρεωφειλέτην: *deforme, & turpe est, aduersantis in republica debitorem esse.*
ep. 9. διευκρινήσεις πρόβλημα πολιτικὸν: *dijudicabis quæstionem ciuilem.*
ep. 11. τοῦ καλοῦ: *honesti.*
eadem. χρεῶν ἀποκοπὰς, φυγάδων καθόδους: *tabulas nouas, exsulum restitutiones.*
eadem. τὴν θεῶν μεγίστην ὥστ᾽ ἔχειν τυραννίδα: *dearum maximam ut obtineat tyrannidẽ. Euripides in Phœnissis.*
eadem. ἐνσχολάζω σοι: *otium tecum disputans consumo.*
eadem. ἀπορῶ: *dubito.*
eadem. οὕτως που τῶν πρόσθεν ἐπευθόμεθα κλέα ἀνδρῶν: *sic sane superiorum lugebamus laudes*

laudes uirorum.
eadem. ἐπίσκοπον: ſpeculatorem, cuſtodem.
eadem. ὁρμὴ: impetus.
ep. 12. φαλαρισμὸν: Phalaridis imitationem.
eadem. αἰδέομαι τρῶας: uereor Troianos.
ep. 13. ἀπορίαν: dubitationem.
eadem. ἥρωα: heroem.
eadem. πολιτικῶς: ciuiliter.
eadem. ἀστρατήγητος: regendi exercitus ignarus.
eadem. πρὸς τὸ ἀσφαλὲς: ad ſecuritatem.
eadem. μάντις δ' ἄριστος: uates autem optimus.
ep. 16. σηστιωδέστερον: magis Sextianum.
eadem. ὑπεκθέμενος: cum dimiſero, tranſportauero.
ep. 17. ψευδησιόδειον: quod falſo Heſiodo adſcribitur.
eadem. μηδὲ δίκην: neque cauſſam. totum carmen eſt, μηδὲ δίκην δικάσῃς, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς: ne cauſſam ante iudicaueris, quàm utriuſque partis orationem audiueris.
ep. 19. καὶ συναποθανεῖν: & ſimul mori.
ep. 20. φαινοπροσωπεῖν: apparere, uultum oſtendere.
eadem. σκέμμα: conſideratio.
eadem. ἀπορία: dubitatio.

EX LIBRO VIII.

ep. 2. διπλῆ: nota in margine adſcripta, ſic a græcis appellata.

ep. 8.

ep. 8. ἀπροσφωνήτους: inſalutatos.
eadem. τὸ καλὸν: honeſtum.
eadem. πρὸς ταῦθ᾽ ὅ, τι χρὴ, καὶ παλαμάσθων, καὶ
πᾶν ἐπ᾽ ἐμοὶ τεκταινέσθων: ad hæc, quod
oportet, & faciant, & omnia in me
fabricentur.
eadem. τὸ γὰρ εὖ, μετ᾽ ἐμοῦ: quod enim bene eſt,
mecum eſt.
eadem. πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ: multam ſalutem
honeſto.
ep. 9. εὐγενῆ: generoſa, nobilia.
eadem. συνδιημερεύομεν: ſimul diem conterimus.
eadem. τέρας: monſtrum.
ep. 11. σκοπὸς: ſcopus.
eadem. προθεσπίζω: præſagio.
eadem. ἰλϊὰς: ilias.
eadem. περὶ ὁμονοίας: de concordia.
ep. 16. ἀπολιτικώτατον: maxime ciuilis guber-
nationis expertem.
eadem. ἀστρατηγικώτατον: maxime imperatoriæ
artis ignarum.
eadem. ἀπαντήσεις: occurſus obuiam.
eadem. αἰδέομαι τρῶας: timeo Troianos.

EX LIBRO IX.

ep. 1. κενόσπουδα: inanis ſtudij plena.
eadem. ἀναπάντητον: in quo nemo occurrat.
ep. 2. ὑπὸ τὴν διάληψιν: ſub ipſa acceſſione febris.
eadem. ἀπαῤῥησίαστον: minime liberam.
eadem. τίς δ᾽ ἐστι δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν:
quiſ-

quiſnam eſt ſeruus, de morte ſecurus qui ſit?

eadem. ἀσμένιστον: *gratiſſimum.*

ep. 4. θέσεις: *materias.*

eadem. Εἰ μενετέον ἐν τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ: τυραννουμένης δὲ αὐτῆς, εἰ παντὶ τρόπῳ τυραννίδος κατάλυσιν πειρατέον, κἂν μέλλῃ διὰ τοῦτο περὶ τῶν ὅλων ἡ πόλις κινδυνεύσειν. εἰ εὐλαβητέον τὸν καταλύοντα, μὴ αὐτὸς ἄρθηται. εἰ πειρατέον ἀρήγειν τῇ πατρίδι εἰρήνῃ μᾶλλον, ἢ πολέμῳ. εἰ πολιτικὸν τὸ ἡσυχάζειν ἀναχωρήσαντά ποι τῆς πατρίδος τυραννουμένης, ἢ διὰ παντὸς ἰτέον κινδύνου τῆς ἐλευθερίας πέρι. εἰ πόλεμον ἐπακτέον τῇ χώρᾳ, καὶ πολιορκητέον αὐτὴν τυραννουμένην. εἰ καὶ μὴ δοκιμάζοντα τὴν διὰ πολέμου κατάλυσιν τῆς τυραννίδος συναπογραπτέον ὅμως τοῖς ἀρίστοις. εἰ τοῖς εὐεργέταις, καὶ φίλοις συγκινδυνευτέον ἐν τοῖς πολιτικοῖς, κἂν μὴ δοκῶσιν εὖ βεβουλεῦσθαι περὶ τῶν ὅλων. εἰ ὁ μεγάλα τὴν πατρίδα εὐεργετήσας, δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο ἀνήκεστα παθὼν, καὶ φθονηθεὶς, κινδυνεύσειεν ἂν ἐθελοντὴς ὑπὲρ τῆς πατρίδος: ἢ ἀφετέον αὐτῷ ἑαυτοῦ ποτε, καὶ τῶν οἰκειοτάτων αὐτῷ ποιεῖσθαι πρόνοιαν, ἀφεμένῳ τὰς πρὸς τοὺς ἰσχύοντας διαπολιτείας: *an manendum in patria tyrannide oppreſſa: ea uero tyrannide oppreſſa, an quouis modo tyrannidis euerſio tentanda*

da est, etiam si ciuitas propter id de summa rerum periculum subitura sit. Vtrum cauendum tyrannidem destruenti, ne ipse de medio tollatur. An tentandum ferre opem patriæ pace potius, quàm bello. Vtrum ciuile sit, secedentem aliquò, quiescere, oppressa a tyranno patria, an quodcunque subeundum discrimen pro libertate. an bellum inferendum regioni, eaq́. sit obsidenda a tyranno oppressa. an etiam is, qui non probet, ut bello tyrannis dissoluatur, tamen subscribere optimatibus debeat. An cum bene meritis & amicis una subeunda sint pericula, etiam si illi minus recte de summa rerum consuluisse uideantur. (hic Pompeium notat, ut ep. 1. huius l.) Vtrum de patria bene meritus, ob eamq́. caussam grauissima quæque passus, & inuisus, (hic se ipsum describit, qui, Catilinæ coniuratione oppressa, pro maximis meritis crudelissima supplicia pertulerat) ultro pro patria discrimen subire debeat, an permittendum ei, ut sui ipsius interdum, & familiarissimorum rationem habeat, dimissis aduersus potentes concertationibus pro rep.

eadem. τῶν προύργου τι: quæ sunt ex re.

eadem. ἄκαιρος: intempestiuus.

ep. 5. εὐστομάχως: bono stomacho.

eadem.

eadem. αὐτίκα γάρ τοι ἔπειτα μεθ᾽ ἕκτορα πότμος ἑτοῖμος: *statim enim tibi deinde post Hectorem mors parata.*

eadem. αὐτίκα τεθναίην, ἐπεὶ οὐκ ἄρ᾽ ἔμελλον ἑταίρῳ κτεινομένῳ ἐπαμῦναι: *utinam statim obeam, postea quàm non eram socio, cum interficeretur, suppetias laturus.*

eadem. ἑταίρῳ: *sodali.*

eadem. εὐεργέτῃ: *bene merito.*

ep. 6. οὐδέ μοι ἦτορ ἔμπεδον, ἀλλ᾽ ἀλαλύκτημαι. *neque enim mihi cor firmum, sed consternato sum animo. Homerus* ἰλ. κ.

eadem. αἰσχροῦ φαντασία: *turpitudinis imago.*

eadem. ἐν δυνάμει: *in potestate.*

eadem. σύντε δύ᾽ ἐρχομένω: *pariterq. duo euntes.*

ep. 7. τὸ συνέχον: *proximum.*

eadem. ἀπάντησις: *occursus.*

eadem. πολίτευμα: *actionem publicam.*

eadem. μή μοι γοργείην κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου: *ne mihi gorgoneum caput horrendi & grauis monstri.*

eadem. εἰδώς σοι λέγω: *sciens tibi dico.*

eadem. ἀχαριστίας: *ingrati animi.*

eadem. ὁ πλοῦς ὡραῖος: *nauigatio idonea.*

eadem. Μέντορ πῶς τ᾽ ἄρ ἴω, πῶς τ᾽ ἄρ προσπτύξομαι αὐτόν; *Mentor, quonam modo audeam, &, quonam modo amplexabor ipsum? Homerus* ὀδ. γ.

ep. 8. θέσεις: *materias.*

eadem.

eadem. Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ: *Dionyſius Corinthi.*
eadem. τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθὼν: *tunc mihi dehiſcat lata terra.*
ep. 9. ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς: *in rebus amatorijs.*
eadem. ἀλογίστως: *inconſiderate.*
eadem. ὑποκορίζῃ: *leni uocabulo appellas.*
eadem. χρησμὸς: *oraculum.*
eadem. ἄσπονδον: *implacabile.*
eadem. φιλόπατριν, ac πολιτικὸν: *ſtudioſum patriæ, ac ciuilem.*
eadem. γενικώτερον: *generalius.*
eadem. νεκύαν: *turbam mortuorum.*
eadem. ἀπορῶ: *dubito.*
eadem. στερκτέον: *probandum.*
eadem. τὸ μέλλον καραδοκήσεις: *quod futurum eſt, exſpectabis.*
eadem. ὑπὸ τὴν λῆψιν: *ſub acceſſionem quartanæ febris.*
eadem. ἀσμένιστον: *gratiſſimum.*
eadem. πολιτικὸν: *ciuile.*
eadem. μακροψυχίαν: *affectionem animi longinqua ſpectantis.*
eadem. εὐδαίμονα: *felicem.*
ep. 10. οὐκ ἔστ' ἔτυμος λόγος: *non eſt uerus ſermo.*
eadem. εὐημερίαν: *felicem diei ſucceſſum.*
ep. 11. συναγωγὴ: *collectio.*
eadem. ἐσάλπιζεν: *turba canebat.*
eadem. λάπισμα: *falſa quædam oſtentatio.*
eadem. γοητείαν: *præſtigiationem.*

eadem.

eadem. πειθανάγκην: suasionem uiolentam.
eadem. αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις: φησὶ πλάτων, οἶσθ' ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις: tyrannorum enim preces, inquit Plato, nosti quàm permistæ necessitatibus.
eadem. ἀλίμενα: sine portu loca.
eadem. ὑπηρεσίαν: ministerium.
eadem. ἀδημονῶν: se occultans.
ep. 12. διατροπὴν: infamiam.
eadem. αὐθεντικῶς: auctoritate quadam domini utentem.
ep. 14. τέτλα, κυώτερον: perfer, grauius tulisti. sumptum ex Homeri uersu de Vlysse suum cor alloquente.
eadem. ἄλλα μὲν αὐτὸς: alia quidem ipse.
eadem. ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται: alia autem uel deus suggeret.
ep. 18. ἀναθεώρησις: speculatio.

EX LIBRO X.

ep. 1. μὴ μὰν ἀσπουδεῖ γε, καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην: ne negligenter & inglorius peream.
eadem. ἀλλὰ μέγα ῥέξας τί καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι: sed magno aliquo facinore edito, quod uel a posteris audiatur.
eadem. τῶν πολιτικωτάτων σκεμμάτων: maxime ciuilium considerationum.
eadem. ἄλη: error.
eadem. πολιτευτέον: uersandum in republica.
ep. 7. τῶν τε παραχρῆμα δι' ἐλαχίστης βουλῆς κρά-
τιστος

τισος γνόμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖσον τȣ̃ γενησομένου ἄρισος εἰκασὴς: & præsentium, quæ repente accidunt, minima deliberatione peritissimus cognitor, & futurorum optimus plerunque coniector.

eadem. τότε ἄμεινον, ἢ χεῖρον ἐν τῷ ἀφανεῖ ἔτι προεώρα μάλισα: quid melius, aut quid peius, uel obscurissimis in rebus prouidebat maxime.

eadem. πλȣδοκῶν: tempestatem ad nauigandum idoneam expectans.

eadem. σοργῆς: amoris.

eadem. σιώτηξις: colliquatio.

eadem. συμπάθειαν: parem affectionem animi.

eadem. ζηλοτυπία: æmulatio.

ep. 8. τυραννικῶς: tyrannice.

eadem. αὐθεντικῶς: pro certo.

eadem. σκυτάλην λακωνικὴν: Scytalé Laconicam. uide comment.

eadem. σιὼ θεῷ τοι λέγω: saltem si deus fauerit.

eadem. Δυσουρία: urinæ difficultas.

eadem. ἀρχὴ: principium.

eadem. ἀνηθοποίητον: nequaquam formatis moribus.

eadem. ἤθȣς ἐπιμελητέον: moribus adhibenda diligentia.

ep. 9. ὕπουλον: subdolum.

eadem. ἀφράκτῳ: detecto nauigio.

eadem.

eadem. ἀποτόμως: *concise.*
eadem. θυμικώτερον: *stomachosius.*
ep. 10. παραπλουτέον: *abnauigandum.*
eadem. ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι, ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ: *sed quæ quidem ante acta sunt, omittemus quamuis tristes.*
eadem. σφάλμα: error.
eadem. ἀρετή: uirtus.
eadem. διδακτὸν: *res, quæ tradi possit docendo.*
ep. 11. περὶ κοιλιολυσίαν γίγνεσθαι: *circa uentris solutionem esse.*
ep. 12. ὢ πολλῆς ἀγεννείας: *o multam ignobilitatẽ.*
ep. 15. ἑπταμηνιαῖον ἠυτόκησεν: *septimestrem salua peperit.*
eadem. Κωρυκαῖοι: *Corycæi.*

EX LIBRO XII.

ep. 1. γεροντικώτερον: *senilius.*
eadem. λέσχη: *confabulatio.*
ep. 2. τί γὰρ αὐτῷ μέλει; *quid enim illi curæ est?*
eadem. βεβίωται; *uita traducta est?*
eadem. πρόβλημα: *quæstio.*
ep. 3. ἀγοητεύτως: *sincere, sine fuco.*
eadem. μακάρων νῆσοι: *beatorum insulæ.*
eadem. πάθει: *affectione.*
eadem. σκέψαι: *considera.*
eadem. ἀλογηθῇ: *negligatur.*
eadem. μελήσῃ: *curæ sit.*
ep. 4. ἐνερευθέστερον: *rubicundiorem.*
eadem. πρόβλημα ἀρχιμήδειον: *quæstio Archimedea.*

eadem. ψευδῶς: *falso.*
eadem. ἄκουσμα: *auditio.*
ep. 5. ἔρανον: *collationem.*
eadem. διψῶσαν κρήνην: *siticulosum fontem.*
eadem. πειρήνην: *Pirenen.*
eadem. ἄμπνευμα σεμνὸν Ἀλφείου πειρήνην: *requiē uerendam Alphei Pirenen.*
eadem. ποῖ ταῦτ' ἆρ' ἀποσκήψῃ; *quonam hæc modo excusabis?*
eadem. γεωμετρικῶς: *more geometrico.*
eadem. ἀρχέτυπα: *exemplaria.*
ep. 6. πάντα φιλόδημον: *omnem popularem.*
eadem. θεωρίαν: *speculationem.*
eadem. τέλος: *finem.*
ep. 7. εὐπινὲς: *uenustum.*
ep. 10. ᾧ ἀπεραντολογίαν δοὺς: *cui infinitam loquacitatem tribue.*
ep. 12. συμπάσχω: *una afficior.*
ep. 13. ἀποθέωσιν: *consecrationem.*
eadem. μεθαρμόζομαι: *adaptor.* ἀνεμέσητον γὰρ: *nulla enim inuidia est.*
ep. 22. πολιτικοὶ: *optimates.*
ep. 24. τετυφῶσθαι: *tumefactum esse.*
eadem. ἐγγήραμα: *senectutis requies.*
ep. 28. ἐντάφιον: *sepulcrum.*
ep. 34. ἀλόγως: *sine ratione.*
ep. 36. εἰς ἀποθέωσιν: *in consecrationem.*
ep. 37. Κύριος: *nomen libri ab Antisthene scripti.*
ep. 39. συμβουλευτικὸν: *deliberatiuum.*

eadem.

eadem. Ἀριστοτέλους καὶ Θεοπόμπου πρὸς Ἀλέξανδρον : *Aristotelis et Theopõpi ad Alexãdrũ.*

ep. 40. φιλαίτιον συμφορά : *querula calamitas.*

eadem. πρόπλασμα : *præfigmentum.*

ep. 43. συμπαθῶς : *cum significatione animi.*

eadem. οἰκοδεσποτικά : *patrisfamilias officia.*

ep. 44. συντάγματα : *opera.*

eadem. ἀκηδία : *torpedo.*

eadem. ἀνεκτότερα : *tolerabiliora.*

eadem. σύνναον : *contubernalem.*

eadem. ὑπόθεσις : *argumentum.*

ep. 50. τοῦτο δὲ μηλώσῃ : *hæc uero coniicies, dispicies, indagabis.*

ep. 51. ἀπόγραφα : *descripta.*

EX LIBRO XIII.

ep. 1. καταβίωσιν : *tenuem uictum.*

ep. 4. εὔλογον : *rationi consentaneum.*

ep. 6. εὐλογώτατον : *maxime rationi cõsentaneũ.*

ep. 8. Παναιτίου περὶ προνοίας : *Panætij de prouidentia.*

ep. 9. ἐκτενέστερον : *contentius.*

eadem. φιλοστοργότερον : *amantius.*

eadem. ἄφατα : *infanda.*

eadem. ἀδιήγητα : *inenarrabilia.*

eadem. εὐκαίρως : *oportune.*

ep. 10. παρὰ τὴν ἱστορίαν : *præter historiam.*

eadem. κοινότερα : *communiora.*

eadem. πολιτικώτερα : *ciuiliora.*

eadem. οὐ γὰρ ὄνειδος : *non enim opprobrium.*

ep. 12. φιλολογώτερα: *eruditiora.*
eadem. προσφώνησιν: *nuncupationem.*
eadem. καλλιππίδης: *callippides.*
eadem. αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώιον: *eadem mensura, & melius.*
eadem. αἴκε δύνῃαι: *si possis.*
eadem. περὶ τελῶν σύνταξιν: *de finibus opus.*
eadem. ἀκαδημικὴν: *Academicam.*
eadem. Αντιόχεια: *Antiochia.*
ep. 13. ζηλοτυπεῖσθαι: *inuideri.*
eadem. φιλαυτία: *amor sui.*
eadem. ἀπορῶ *dubito.*
eadem. αἰδέομαι τρῶας: *uereor Troas.*
eadem. μέμψιν: *accusationem.*
ep. 16. παρὰ τὸ πρέπον: *præter decorum.*
eadem. ἀπαιδευσία: *ignorantia.*
eadem. ἀτριψία: *ruditas.*
eadem. Αντιόχεια: *Antiochia.*
ep. 18. πολυγραφώτατος: *in scribendo plurimus.*
eadem. ζηλοτυπεῖν: *inuidere.*
ep. 19. ἀκίνδυνα: *periculo carentia.*
eadem. φιλένδοξος: *ambitiosus.*
eadem. ἀκαταληψίαν: *opinionem eorum, qui nihil comprehendi posse dicunt.*
eadem. κωφὸν πρόσωπον: *muta persona.*
eadem. Αριστοτέλειον: *Aristotelicum.*
eadem. περὶ τελῶν: *de finibus.*
eadem. περιπατητικὰ: *peripatetica.*
eadem. ἀζηλότυπον: *sine inuidia.*

eadem.

eadem. λογικώτερα: *eruditiora*.
eadem. ἑρμεῖον: *inſperatum lucrum*.
eadem. πιθανὰ: *ſuaſoria*.
ep. 20. φιλαίτιος: *contentionis cupidus*.
eadem. φιλοσόφως: *philoſophice*.
eadem. δεδῆχθαι: *morſum eſſe*.
eadem. μὴ γὰρ αὐτοῖς: *ne enim ipſis*.
ep. 21. προβολὴν: *ingreſſum*.
eadem. ἐποχῇ: *retentioni*.
eadem. λόγοισιν Ερμόδωρος: *uerbis Hermodorus*.
eadem. προσφονῶ: *nuncupo*.
eadem. ἀδιόρθωτα: *inchoata, non perfecta*.
eadem. ἕωλα: *obſoleta*.
eadem. περὶ μικρὰ σπουδάζειν: *paruis ſtudere*.
eadem. εὐλόγως: *facile*.
eadem. εὐγενέστερος: *generoſior*.
ep. 22. ἀσμενέστατα: *libentiſſime*.
eadem. τὰ κατὰ μέρος: *particularia*.
eadem. εὐλογίαν: *honeſtam rationem*.
ep. 23. συμβίωσις: *conuictus*.
eadem. εὐλόγως: *decenter*.
ep. 24. διφθέραι: *pellicea tegumenta*.
eadem. αἰδέομαι τρῶας: *uereor Troas*.
ep. 25. ἀσαφέστερος: *obſcurior*.
eadem. δεινὸς ἀνὴρ, τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόωτο: *grauis uir, & qui forte uel inſontem accuſet*.
eadem. περιοχὰς: *argumenta*.
ep. 27. κολακία: *aſſentatio*.

eadem. ἐπίτευγμα: lucrum, quod acquiritur.
eadem. ἀπότευγμα: damnum, uel quod amittitur.
eadem. παρακινδυνεύειν: periclitari.
eadem. μείλιγμα: lenimentum.
eadem. σπουδὴ: ſtudium.
ep. 28. πρόβλημα Αρχιμήδειον: quæſtio Archimedea.
ep. 29. ἀφίδρωμα: ſedes rei quæ dedicatur.
eadem. τὸν τύφον μου πρὸς θεῶν προποφόρησον: elationi meæ per deos morem gerito.
ep. 30. κολακίαι: aſſentationes.
eadem. πολιτικὸν σύλλογον: ciuilem conuentum.
ep. 31. καταβάσεως: deſcenſus.
eadem. κεπφικὰ: fatua.
ep. 32. περὶ ψυχῆς: de animo.
eadem. διὰ σημείων: per notas.
eadem. σύλλογον: conuentum.
eadem. πομπεῦσαι καὶ τοῖς προσώποις: oſtentare etiam perſonis.
ep. 33. δυσωπία: uitioſa uerecundia.
eadem. καταβάσεως: deſcenſus.
eadem. εὔλογον: conſentaneum.
ep. 37. ἀξιοπίςως: fide dignum.
eadem. φοβερὸν ἦν: formidabile erat.
eadem. ἀνεμοφόρητα: leuia, a uentis diſſipata.
ep. 38. οὐκ ἐπέςησεν: non aduertit.
eadem. πότερον δίκας τεῖχος ὕψιον, ἢ σκολιαῖς ἀπάταις: utrum iuſtitiæ murum altum, an obliquæ fraudis. ἀναβᾶς διαβιῶ, ſubintelli-

intelligitur. quod ex Platonis lib. 11. de republica cognoscitur.
eadem. δίχα μοι νόος, ἀτρέκειαν εἰπεῖν: ambigit animus, ut uerum dicam.
ep. 39. σκολιά: obliqua, dissimulationem.
eadem. φαίδρου περὶ θεῶν: Phædri de dijs.
eadem. φιλοτέχνημα: comminiscendi artes.
eadem. τὰ ὅλα: cuncta:
ep. 40. σκολιαῖς ἀπάταις: obliquis fraudibus.
ep. 41. καὶ μάλα κατηφὴς: admodum tristis.
eadem. σὺ δὲ, τὶ σιωπῶν; tu uero, quid cogitabũdus?
eadem. ἀσπόνδου: immitis.
ep. 43. μνημονικὸν ἁμάρτημα: memoriæ error.
ep. 46. ἀλόγως: temere.
ep. 47. μέμψιν ἀναφέρει: accusationem imponit.
ep. 49. πρὸς ἴσον ὅμοιον: ad æqualem, similemq́.
eadem. ἀκολακεύτως: sine assentatione.
ep. 50. ἀμεταμέλητον: quem non pænitet.
eadem. ἐμετικὴν: uomitum.
eadem. ἀδεῶς: intrepide.
eadem. οἱ περὶ αὐτὸν: qui apud eum.
eadem. σπουδαῖον οὐδὲν: studiosum, siue seriũ nihil.
eadem. φιλόλογα: erudita.
eadem. ἐπισαθμίαν: diuersorium.

EX LIBRO XIV.

ep. 2. σαλάκωμα: inanem iactantiam.
eadem. φαλάκρωμα: caluitium.
ep. 3. πανικὸν: uanus terror,
eadem. διάθεσιν: affectum.

eadem. ἐπισημασίαν: ſignificationē mentis e geſtu.
ep. 4. ἥρωες: heroes.
ep. 5. ἐσίγησας: tacuiſti.
eadem. μνημονικὸν ἁμάρτημα: memoriæ error.
eadem. φυρμὸς πολὺς: permiſtio multa.
eadem. εὐρίπιστα: inſtabilia, ab Euripo.
eadem. νεωτερισμοῦ: innouationis.
ep. 6. πολιτεύεσθαι: adminiſtrare remp.
eadem. σόλοικον: abſurdum.
eadem. τυραννοκτόνους: tyrannicidas.
eadem. πεπολιτεύμεθα: remp. adminiſtrauimus.
ep. 7. πεπινωμέναι: eleganter ſcriptæ.
ep. 10. γῆν πρὸ γῆς: terram terræ anteponendā.
ſignificat, ſe de mutando ſolo cogitare.
eadem. ὑπηνέμιος: ſubiecta uento.
ep. 11. ἀκολασίαν: intemperantiam.
ep. 12. ὦ πράξεως καλῆς μὲν, ἀτελοῦς δέ. o factū pulchrum quidem, ſed imperfectum.
ep. 13. ἀλιτενεῖ: humili.

– ἀλλ᾽ οὐ δαιτὸς ἐπηράτου ἔργα μέμηλεν,
Ἀλλὰ λίην μέγα πῆμα διοτρεφὲς εἰσορόωντες
Δείδιμεν, ἐν δοίῃ δὲ σαώσεμεν, ἢ ἀπολέσθαι.

ſed non ea nobis curæ ſunt, quæ in amabili conuiuio fiunt: immo uero intuentes graue damnū, a Ioue immiſſum, extimeſcimus; ſalusque, & interitus in dubio ſunt.

Οὔτοι τέκνον ἐμὸν δέδοται πολεμήϊα ἔργα,
Ἀλλὰ σύ γ᾽ ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα λόγοιο.

Non tibi, mea progenies, data ſunt opera bellica:

bellica: at tu quidem placida curato munera eloquentiæ. Verba sunt Iouis alloquentis Venerem: sed quod apud Homerum est γάμοιο, Cicero mutat in λόγοιο.

ep. 14. πολιτικώτερα: ciuiliora.

ep. 15. ἀναθεώρησιν: animaduersionem.

ep. 16. ἀριστείαν: præclarum facinus.

eadem. ἀναθεώρησις: animaduersio. significat rem esse memorabilem, et quæ multa in se contineat animaduersione digna; qualia sunt, quæ supra tetigerat, de saxo, in crucem, columnam tollere, &c.

eadem. κατὰ μίτον: per filum. Vide comment.

ep. 17. μελήσει: curæ erit.

eadem. ἀνέκδοτον: non editum.

eadem. πρᾶξιν: facinus.

ep. 20. καθολικὸν θεώρημα: præceptum, (sic enim θεώρημα Cicero uertit in libro de fato) quod in omnes conueniat.

eadem. μὴ πολιτεύεσθαι: accedendum non esse ad remp.

ep. 21. ὑποσόλοικα: subabsurda.

eadem. βεβίωται: acta uita est.

eadem. πεντέλοιπον: quod reliquũ est de quinque. Vide commentarium nostrum.

eadem. λῆρος πολύς: multæ nugæ.

ep. 22. ὑπόθεσιν: argumentum.

eadem. εὔλογον: rationi consentaneum.

eadem. φαινοπροσωπητέον: hilari uultu agẽdũ est.

eadem.

eadem. ἰτέον: *eundum*.

eadem. ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τόνδ' ἀπωθοῦνται ψόγον:
aliјs in bonis dedecus hoc effugiunt.

EX LIBRO XV.

ep. 1. οὐδὲν ὑγιὲς *nihil sani*.

eadem. ὑπεραττικὸς: *plus quàm Atticus*.

eadem. Δημοσθένους: *Demosthenis*.

eadem. ἀττικώτατα: *in primis Attica*.

ep. 2. πεντέλοιπον: *quod reliquũ est de quinque*.

ep. 3. ἄνω ποταμῶν: *retro fluminum, scilicet cursus est*.

eadem. ἀπορία: *dubitatio*.

eadem. μελήσει: *curæ erit*.

eadem. παρεγχείρησις: *conatus*.

ep. 5. θησαυρὸς ἄνθρακες: *thesaurus carbones*.

ep. 11. ἡ δεῦρ' ὁδὸς τί σοι δύναται νῦν θεοπρόπε;
iter hoc tibi quid ualet nunc o uates?

eadem. βλάσφημα: *maledictum*.

ep. 12. καὶ μάλα σεμνὸς: *& ualde grauis*.

eadem. τὰν δ' αἰτίαν τῶν βρούτων τίς εἶχεν; *caussam uero Brutorum quis tuebatur?*

eadem. κατηχήσει: *instructione*.

eadem. ἐὰν διαμένῃ: *si permanserit*.

ep. 13. ἀναντιφωνησίᾳ: *taciturnitas*.

eadem. διάλογον: *dialogum*.

eadem. ἡρακλείδιον: *Heraclideum opus*.

eadem. φιλοσοφούμεθα: *philosophamur*.

eadem. τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος: *quæ de officio*.

eadem. προσφωνοῦμεν: *nuncupamus*.

ep. 14. συντάξεις: *confectionem librorum.*
eadem. μετέωρος: *animi pendens.*
ep. 15. φιλόλογα: *ab æquitate non aliena.*
eadem. φιλοφρόνως: *benigne.*
ep. 16. πεπινωμένως: *elegãter.*
eadem. προκοπὴν: *progreſſum in litteris.*
eadem. οἶκος φίλος: *domus cara.*
eadem. ῥωπογραφία: *ſcriptio de plantis.*
eadem. ῥητορεύουσιν: *rhetoriſſant.*
ep. 17. φιλοστόργως: *peramanter.*
eadem. διδόμενα: *data.*
ep. 19. ἐργῶδες: *laborioſum.*
eadem. ἀνεκτὸν: *tolerabile.*
eadem. σχεδίασμα: *ex tempore factum, ſubitum conſilium.*
ep. 20. πάσχω τι: *patior aliquid, angor.*
ep. 21. ἐποχὴν: *retentionem.*
eadem. ἀκεραίως: *ſincere.*
ep. 26. ψευδογράφῳ: *falſe perſcripto.*
eadem. ἀτοπώτατον: *abſurdiſſimum.*
ep. 27. πάνυ φιλοστόργως: *ualde amanter.*
eadem. βουλύσει: *ueſpera.*
ep. 29. ἀμηχανία: *inopia conſilij.*
eadem. σπείσασθαι: *inducias facere.*
eadem. ἐβδελυττόμην: *abominabar.*
eadem. σκοπὸς: *ſcopus.*
eadem. οὐ παρὰ τούτῳ: *non apud hunc.*

EX LIBRO XVI.

ep. 1. ἔλθωμεν: *eamus.*

eadem.

eadem. ὁμοπλοίᾳ: *ſocietate nauigandi.*
eadem. λῆρος πολὺς: *nugæ multæ.*
eadem. γλίσχρως: *parce, tenuiter.*
ep. 3. σύνταγμα: *uolumen elaboratum.*
eadem. ἀρχέτυπον: *archetypum, exemplar.*
ep. 4. παρὰ λέξιν: *præter uerbum.*
eadem. μετεωρότερον: *ſuſpenſiore animo.*
eadem. ἀσφαλὲς: *tutum.*
eadem. ῥοπὴ: *momentum.*
eadem. γαυριῶ: *glorior.*
eadem. μετ᾽ ἀμύμονα: *poſt expertem culpæ. alludit autem ad illud Homeri,* μετ᾽ ἀμύμονα πηλείωνα.
eadem. ἀμύμων: *reprehenſionis expers.*
eadem. ἄμβροτος: *immortalis.*
eadem. συναγωγὴ: *collectio, uolumen.*
ep. 5. δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντες: *longam nauigationem meditantes.*
eadem. ἢ δεῦρ᾽ ὁδὸς τί σοι δύναται; *iter huc tibi quid poteſt?*
eadem. σύγγραμμα: *conſcriptio.*
ep. 6. ἀνεμέσητα: *inuidia carentia.*
eadem. εὐθανασίαν: *facilem mortem.*
eadem. σχόλιον: *annotatiunculam.*
eadem. ἀπολογισμὸν συντάξομαι: *defenſionem componam.*
eadem. ἀναπολόγητον: *quod defendi nequit.*
eadem. δυσχρηστία: *difficultas uerſuræ faciendæ.*
eadem. πειράζεσθαι παραλύσει: *tentare paralyſi.*

ep. 7. εὐκαιρίαν: occaſionem.
eadem. ἀσφαλείαν: ſecuritatem.
eadem. ἀπορίᾳ: dubitatione.
ep. 8. σκέπτομαι: conſidero.
eadem. ἀριστεία: actio præclara.
ep. 10. παῖδες παίδων: nati natorum.
eadem. εἷς ἐμοὶ μυρίοι: unus mihi mille.
eadem. ἀδόλεσχος: loquax.
eadem. εὐμενεία: constantia.
eadem. εἰρωνεία: diſſimulatio.
eadem. πεπλογραφίαν: pepli deſcriptionem.
eadem. ταξιάρχης: ordinis ductor.
eadem. τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος: de officio.
eadem. τὰ κεφάλαια: capita.
eadem. περὶ τοῦ κατὰ περίστασιν καθήκοντος: de offi-
cio, cui quædã adiecta eſt circũstantia.
eadem. προσφωνῶ: alloquor, ſcribo.
eadem. ἀνοικεῖον: alienum.
eadem. αἰδεσθὲν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι:
pudebat quidem abnuere, ueriti ſunt
autem ſuſcipere.
eadem. ἀπάντησις: occurſus.
ep. 12. δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντα: longam nauiga-
tionem cogitantem.
eadem. ἀπροσδιόνυσον: inexpectatum.
eadem. ἐν ἀριστέρ' ἔχοντα: ſiniſtra habentem.
ep. 14. ἐν πολιτικῷ: in ciuili.
eadem. μηδὲ σωθείην, εἴποτε τοιοῦτο: ne ſaluus qui-
dem fiam, ſi quid tale unquam.

eadem.

eadem. στρατηλάξ: *imperator, dux.*

EX LIB. I. EPIST. AD BRVTVM.

ep. 1. ἐμφατικώτερον: *expressius.*

EX LIB. I. EPIST. AD Q. FR.

ep. 2. ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν: *sed semper quendam hominem ingentem.*

eadem. ἀφελῶς: *inconsiderate.*

eadem. ὀρθὰν τὴν ναῦν, & ἅπαξ θανεῖν: *rectam nauim, & semel mori.*

EX LIBRO II.

ep. 3. προῳκονομησάμην: *præcuraui, prouidi.*

eadem. εὐκαίρως: *oportune.*

ep. 7. εἰλικρινὲς: *sincerum.*

ep. 9. μουσοπάτακτος: *a musis percussus.*

eadem. ἀντίεκτον: *æquilibrem.*

eadem. εἰδ' ἐν αἴᾳ ἔζησας: *si uero in terra uixisses.*

eadem. ἔα πάσας: *mitte omnes.*

ep. 17. πολιτικὰ: *de republica.*

ep. 14. τοιαῦθ' ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται: *talia ærumnosum bellum efficit.*

eadem. πραγματικῶς: *negotialiter.*

eadem. ὑπερβολῶς: *supra quàm res est.*

ep. 15. συνδείπνους σοφοκλέους: *concenatores Sophoclis.*

eadem. ὑπόθεσιν: *argumentum.*

eadem. γλαῦκα εἰς Ἀθήνας: *noctuam Athenas.*

eadem. ῥαθυμώτερα: *segniora.*

eadem. χαρακτὴρ: *stylus.*

eadem. φιλαλήθως: *ingenue.*

EX LIBRO III.

ep. 1. ἀποδυτηρίῳ: *loco, ubi lauaturi uestes exuebant.*

eadem. δευτέρας φροντίδας: *secundas curas.*

eadem. γνῶθι πῶς ἄλλῳ κέχρηται: *nosce, quemadmodum alio usus fuerit.*

eadem. ἐμβόλιον: *interpositionem.*

ep. 2. ἀπόστευγμα: *repulsam.*

ep. 3. θετικώτερον: *philosophicis quæstionibus aptius.*

ep. 4. ἐνθουσιασμὸς: *diuinus furor.*

eadem. ἄρη πνέων: *Martem spirans.*

ep. 5. ὑποθέσεις: *argumenta.*

eadem. αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων: *semper strenue se gerere, & præstantiorem esse alijs.*

ep. 6. κλέος: *laudem.*

eadem. γνῶθι σεαυτὸν: *nosce te ipsum.*

ep. 7. ἤματ' ὀπωρινῷ, ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ
Ζεὺς ὅτε δή γ' ἄνδρεσσι κοτεσσάμενος χαλεπήνῃ
Οἳ βίῃ εἰν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας,
Ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι, θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες.
die autumnali cum abundantissimam pluit aquam Iupiter, cum iam hominibus iratus succenset, qui per uim in foro aliquas sententias ferant, iustitiam autem expellant, deorum uocem non curantes.

ep. 9. τότε μοι χάνοι: *tunc mihi dehiscat.*

eadem.

eadem. ὁ δὲ μαίνεται οὐκ ἔτ' ἀνεκτῶς: hic autem non amplius tolerabiliter.
eadem. ἐν παρέργῳ: obiter.
eadem. ἔπος: tamen.
eadem. ἀλλ' οἰμιοζέτω: ſed ploret.

REGISTRVM.

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVX
YZ. AA BB CC DD EE FF GG HH II KK
LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV
XX YY ZZ. Aa Bb Cc Dd Ee.

Omnes ſunt quaterniones.